

Smithsonian
Institution
Libraries

Gift of

FREDERICK M. BAYER

NATUURLYKE HISTORIE
O F
UITVOERIGE BESCHRYVING
D E R
DIEREN, PLANTEN
E N
MINERAALEN,

Volgens het SAMENSTEL van den Heer

L I N N A U S.

Met naauwkeurige Afbeeldingen.

EERSTE DEELS, ZESDE STUK.

DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

T E A M S T E R D A M,
By F. H O U T T U Y N,
M D C C L X I V.

QH
83
468
1761
A. 1 stuk 6
SCORAB

INHOUD VAN DIT STUK.

DERDE AFDEELING.

DIEREN VAN BEIDERLEY LEEVEN.

- I. HOOFDST. *Verwarring der Ouden. Verschil der Hedendaagschen. Verdeeling in drie RANGEN, van Loopende, Kruijpende en Zwemmende. Kenmerken der Geslagten.* Bladz. 1
- II. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der SCHILDPADDEN, waar onder de Zee - Schildpadden van veelerley Soort, zo Oost- als West-indische, de Rivier of Water-, als ook de Land Schildpadden.* — 12
- III. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der DRAAKEN, waar in van de Draaken der Ouden, van die der Hedendaagschen of vliegende Haag-dissen, enz.* — 61
- IV. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der HAAGDISSEN, waar onder de Krokodillen, Salamanders, de Chamæleon, Gekko, Scincus, Basiliskus, Leguaan, en andere, zo genaamde, Kruijpende Dieren.* — 76
- V. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der KIKVORSCHEN, waar onder de Padden, en het Surinaamsche Dier, dat men Pipa noemt.* — 187
- VI. HOOFDST. *De Eigenschappen der SLANGEN in algemeen; derzelver Naam, Voedzel, Voortteeling, verbaazende Grootte en menigvuldige Verscheidenheden.* — 261
- VII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der RATESLANGEN, van welker Eigenschappen een omstandig en nauwkeurig Bericht gegeven wordt.* — 290
- VIII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der SERPENTEN, waar onder de Afgod der Negeren of Indiaanen, en de Konings-Slangen.* — 315
- IX. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der ADDEREN, waar in van derzelver Venynigheid, als ook van veelerley in- en uitbeemsche Slangen, van den Brillslang, en den zo vermaarden Slangensteen, gesproken wordt.* — 326
- * 2
- X. HOOFDST.

- X. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der SLANGEN, waar onder eenige Stokslangen, die men gemeenlyk Biceps noemt, benevens de Europeische Blindslang, zyn begreepen.* Bladz. 415
- XI. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der TWEEKOPPEN of Tweehoofdige Slangen, uit Amerika, aan welke men gemeenlyk den naam geeft van geringde Biceps.* — 429
- XII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der BLINDSLANGEN, die geen Schubben of Ringen, maar Rimpels hebben op 't Lyf.* — 436
- XIII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der LAMPREIJEN, zo de Zee-Lampreijen, als de Rivier-Lampreijen, die gemeenlyk Prikken of Negen-Oogen genoemd worden; benevens den Kieuw-Worm der Kabeljaauwen.* — 439
- XIV. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der ROCHEN, waar in de Vleet, Scherpsnoet, gladde en Spiegel-Roch, benevens de Zee-Arend, Pylstaart en Haay-Roch; als ook dat Schepzel, 't welk men Torpedo of Trilroch noemt.* — 453
- XV. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der HAAIJEN, 't welk den Blaauw- en Sternhaay, den Doornhaay, Speerhaay, Kruis- en Schophaay, den Zee-Vos of Aap, het Zee-Varken, den Zee-Engel, den Paard- en Jonas-Haay, als ook den Zaagvisch, bevat.* — 485
- XVI. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der ZEE-DRAAKEN; te weeten, de Gedrochtelyke Haay of Zee-Rot, en de Westindische Pejegallo of Haanvisch.* — 524
- XVII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der ZEE-DUIVELEN, 't welk den Europeischen of Hooftenbek en een Westindischen, benevens de zogenaamde Kroosvischjes, begrypt.* — 529
- XVIII. HOOFDST. *Beschryving van 't Geslagt der STEUREN, waar in van de gewoone Zee- en Rivier Steuren van Europa, en van den Russischen, die het Kaviaar geeft, als ook van den Huizenblas-Visch, wordt gesproken.* — 540

AANWYZING DER PLAATEN,

en der Bladzyden,

alwaar de *Figuuren* aangebaald of beschreeven worden.

PLAAT L. Afbeelding van de SCHILD-

PADDEN en DRAAKEN.

tegen over Bladz. 31

Fig. 1, 2, 3. Jongen van Zeeschildpad-
den. bl. 31

— *4. Een Oostindisch Draakje of vlie-*
gende Haagdis bl. 69

— *Een Westindische dito.* bl. 71

PLAAT LI. Afbeelding van de SALA-

MANDERS.

———— Bladz. 93

Fig. 1. Een Amerikaansche Water-Sala-
mander. bl. 94

— *2. Een Amboineesche Scherp-Rug.*
bl. 96

— *3. De Europeische Water-Salaman-*
der. bl. 102

— *4. De Stekel of Doorn-Staart.* bl. 114

— *5. De Land-Salamander van Eu-*
ropa. bl. 143

— *6. Een Gekko van Ceylon.* bl. 152

— *7. De Padagtige Salamander.* bl. 159

— *8. Een Ceylonseh Water-Haagdis-*
je. bl. 165

PLAAT LII. Afbeelding van de HAAG-

DISSEN.

———— Bladz. 165

Fig. 1. De Boomdraak of Basiliskus, uit
Westindie. bl. 165

— *2. Een Leguaan of Krop-Haagdis,*
uit Oostindie. bl. 168

— *3. Mexikaansche Krop-Salaman-*
der. bl. 180

— *4. Land Schink of vergulde Haag-*
dis. bl. 181

Fig. 5. Gestippelde van Ceylon. bl. 182

— 6. Gefnoerd Guineesch, bl. 183

— 7. Gestreept Ceyl. Haagdisje. bl. 184

— 8. Kaapfche Worm-Haagdis. bl. 186

PLAAT LIII. Afbeelding van de Voort-
teeling der PADDEN.

tegen over Bladz. 203

Fig. 1, 2. De Paaring der Water- en
Land-Padden. bl. 206

— 3. De Ingewanden. bl. 208

— 4-8. De Teeldeelen. bl. 208-210

— 9—16. De verandering der Jon-
gen. bl. 211-214

— 17. De Eijertrosjes van de kleine
Water- of Vuurpad. bl. 222

— 18, 19. Derzelver Jongen. bl. 223

— 20. De Ingewanden. bl. 223

PLAAT LIV. Afbeelding van de RA-
TELSLANGEN EN SERPENTEN.

Fig. 1. De Ratel- of Bel-Slang uit Oost- ——— Bladz. 291
indie. bl. 311

— Sierlyke Konings. Slang of Afgod der
Indiaanen. bl. 322.

PLAAT LV. Afbeelding van de AD-
DERS EN SLANGEN. ——— Bladz. 327.

Fig. 1. Waare Oostindische Adder. bl. 356

— 2. Japanfche met Karakters. bl. 370

— 3. Waterslang van de Diemer Meer.
bl. 379

— 4. Brasiliaanfche Brillfang. bl. 387

— 5. Slang van Esculapius. bl. 384, 394.

— 6. Indiaanfche Stokfang. bl. 417

PLAAT LVI. Afbeelding van de RO-
CHEN, HAAIJEN, enz. ——— Bladz. 453

Fig. 1. De Tril-Roch. Torpedo. bl. 458

— 2. Schop Haay uit Westindie. bl. 496

— 3. Europefche Zee Duivel. bl. 530

REGNUM ANIMALE.

H E T

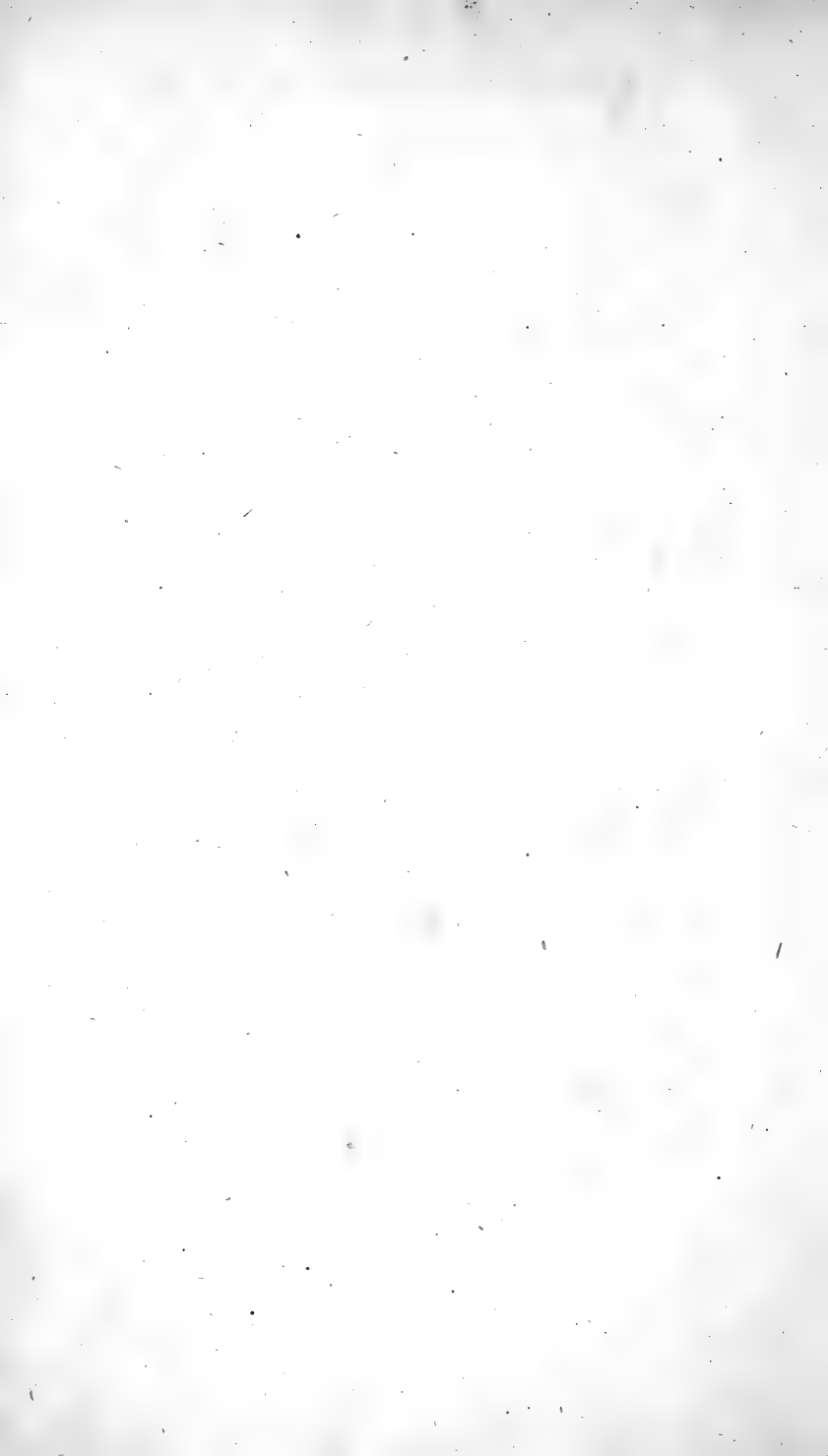
RYK DER DIEREN.

DERDE KLASSE.

A M P H I B I A.

DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

BESCHRYVING DER DIEREEN.

DERDE AFDEELING, DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

I. HOOFDSTUK.

*Verwarring der Ouden over deeze Dieren. Verschillende sçbikkingen der Hedendaagschen. Verdeeling in drie RANGEN, van Loopende, Krui-
pende en Zwemmende, door LINNÆUS. By-
zondere Kenmerken der Geslagten.*

n geenerley Soort van Dieren is meer verwarring geweest onder de Ouden en Hedendaagschen, dan omtrent de genen, die door LINNÆUS in deeze Afdeeling gebragt zyn. Men erkent wel in 't algemeen, dat 'er *Amphibia* of *Dieren van beiderley Leven*, anders genaamd *tweeslagtige Dieren*, zyn, doch enkel ziende op het uiterlyk Leven in 't Water en op 't Land, heeft men de Otters en Bevers niet alleen, maar ook het Zee-Paard en de Zee-Koe, die weezentlyk tot de Viervoetige of Zoogende Dieren, welken hunne Jongen met Melk of

2 EIGENSCHAPPEN DER DIEREN

III. Zog uit de Prammen voeden, behooren, daar
AFDEEL. toe betrokken. Aan den anderen kant heeft
L. men Dieren, die het allerminste niet in 't Wa-
HOOFD- ter kunnen leeven, gelyk de meeste Adders,
STUK. Slangen en Haagdiffen, wegens eenige gelyk-
heid van gestalte ook Tweeslagtige Dieren ge-
noemd.

Verwarring der Ouden. De oude Dierbeschryvers, ALDROVANDUS en GESNERUS, als ook JOHNSTON, die hun volgde, gelyk zy ARISTOTÉLES gevolgd hadden, betrokken alle de Dieren met vier Pooten tot de Viervoetige Dieren en dit bragt de onderscheiding in Baarende en Eijerleggende (*Vivipara & Ovipara*) ter baan; koppelende tevens zeer ongelyke Dieren, de Schildpadden, Krokodillen en Haagdiffen, ja de Kikvorschen en Padden zelfs, die zeer affehuwelyk, vergiftig en ook verscheurende zyn, (in Levensmanier en Gang niet minder verschillende,) met de gemeenzaamste en onschadelykste, die den Mensch het naaste by komen in Gestalte en Aart, te samen.

Schikking van KLEIN, Deze onvolkomenheid heeft, onder de Hedendaagsche Dierbeschryvers, de Heer KLEIN ten deele ontgaan, door de Viervoetige Dieren in drie Rangten te onderscheiden, gelyk ik gemeld heb (*), waar onder dan de genen die Eijerleggende zyn, wegens de Kaalheid hunnes Huids,

(*) Zie het I. STUK deezer *Natuurlyke Historie* bladz. 106.

Huids, in de laatste Rang geplaatst worden: die hy wederom verdeelt in *Schildendraagende*, als de Schildpad; *gebarnaften* als de Krokodil, en geheel *naakte*, als de Haagdiffen, Kameleon, Kikvorfchen, Padden, enz. (*) Dit is, in zo verre, wel; maar, waar zal men dan met de Slangen heen, die zeer naa overeenkomen met de Krokodillen en Haagdiffen, en op zig zelf niet genoegzaam schynen, om een byzondere Klasse van Dieren uit te maaken.

III.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

De Heer BRISSON heeft zig, in deezen, op een andere manier getragt te redden, door een Klasse te maaken, waar aan hy den naam geeft van REPTILIA (*Reptiles*) of Kruipende Dieren (†). De Kenmerken van die Klasse zyn nagenoeg dezelfden, als der AMPHIBIA of tweeflagtige Dieren van LINNÆUS; zo dat het verschil voornaamelyk in de Naam bestaat, ten minsten wat de schikking belangt, welke te voren door onzen Autheur gemaakt was; wanneer deeze derde Afdeeling alleenlyk de kruipende en loopende (*Serpentia & reptilia*) van deezen aart, begreep (‡); doch sedert is 'er een Rang van zwemmende *Amphibia*, (*natantia*), bygekomen, die onder den naam van *Kraakbeen-Vinnige Visschen* de Vyfde Klasse van den Heer BRIS-

(*) Zie het I. DEEL der *Uitgezogte Verhandel.* bladz. 460.

(†) Zie het I. STUK deezer *Natuurlyke Historie*, bladz. 108.

(‡) *Syst. Nat. Edit. VI.* pag. 33.

4 EIGENSCHAPPEN DER DIEREN

III. BRISSON uitmaaken, en van LINNÆUS te VOOR-
AFDEEL. ren in de Klasse der Visschen waren geplaatst
I. geweest; hoewel zulks toen van hem maar by
HOOFD- toegeeflykheid geschiedde, gelyk de Walvis-
STUK. schen diestyds ook nog niet in de Klasse der
Zoogende Dieren, waar toe zy eigentlyk be-
hoorden, gebragt waren. De behandeling
maakt een Autheur, die alles in de diepste
schuilhoeken naspoort, langs hoe stouter om de
gemeene Vooroordeelen over 't hoofd te zien
en de Natuur te beschouwen in haar waare
Licht!

van LIN-
NÆUS.

In den aanvang van dit Werk (*) is aange-
toond, hoe eenvoudig en fraay verdeeld zig het
Plan voordeed van het Samenstel der Natuur-
lyke Historie van LINNÆUS, ten opzigt van de
Dieren. Wy zagen de *Amphibia* met de Vis-
schen, door ééne holligheid en één Oor van 't
Hart, en koud Bloed te hebben, van de Zoo-
gende Dieren en Vogelen, en de Visschen we-
derom, door uitwendige Kieuwen, van de *Am-
phibia* of tweeslagtige Dieren afgezonderd: ter-
wyl het roode Bloed eindelyk de *Amphibia* van
de Infekten en Wormen afscheidt. Hunne byzon-
dere Kentekenen zyn aldaar opgenoemd †),
waar by ik nog het volgende zal voegen.

Deze Afdeeling bevat de affchuwlykste en
kwaadste Dieren. De meesten hunner zyn leelyk
van

(*) Zie 't I. STUK, bladz. 117.

(†) Bladz. 119.

van Kleur en Gedaante, onaangenaam van Reuk, wreed en fchril van Gezigt, heefch van Stem, vuil van Vel, en veelen hebben een fchroomelyk Venyn. Hun Geraamte is Kraakbeenig: allen zyn zy koud op 't Gevoel, om dat hun Bloed koud is. Tot geluk van 't Menschdom is hun getal niet overgroot.

III.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

Wy noemenze AMPHIBIA, dat is *Tweeflagtige* Dieren of Dieren *van beiderley Leven*. De Natuur heeft, inderdaad, aan de meesten derzelve de bekwaamheid vergund om zo wel in 't Water te leeven als op 't Land. Evenwel maakt dit alleenlyk, wegens 't meeste deel, den Hoofdnaam, en geen byzonder Kenmerk van deze Klasse uit. Van de genen die op 't Land leeven, gelyk Schildpadden, Haagdiffen en Slangen, vindt men 'er ook, voor wien 't Water hun natuurlyk Element is: de genen die in 't Water leeven, gelyk de Kikvorschen, kunnen ook een geruimen tyd op 't drooge leeven: ook zyn 'er onder deeze, die zig steeds op 't Land onthouden, gelyk men Water-Padden onder de Padden vindt. De Rog en andere Kraakbeenvinnige Visschen zyn, wegens de gelykheid der Kenmerken, tot deeze Klasse gebragt.

De Dieren
van beider-
ley Leven,
zyn:

Sommige der Dieren van deze Klasse, in 't algemeen beschouwd, ondergaan een Gestaltewisseling; anderen leggen hunne oude Huid af en komen weder als jong te voorschyn: eenigen leggen Eijeren, anderen baaren naakte Jongen: sommigen leeven onverschillig op 't Land en in

6 RANGSCHIKKING DER DIEREN

III.
AFDEEL.

I.
HOOFD-
STUK.

't Water: eenigen houden een half Jaar zig verholen: daar zyn 'er onder die met een byzondere lift hun Aas bejaagen, anderen die het als betoverende in hunne Keel trekken: men vindt 'er ook onder die vliegen.

De Heer LINNÆUS verdeeltze in drie Rangen, welker Kenmerken zyn als volgt.

RANGSCHIKKING

D E R

DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

E E R S T E R A N G.

I.
Reptilia.
Loopende.

Sommigen zyn *Loopende* of met vier Pooten voorzien: weshalven de Ouden hun onder de Viervoetige Dieren telden. Deeze hebben platte naakte Ooren, zonder uitwendige Lapjes; en leiden een verschillend Leven naar hunne Gestalte en aart. De Schildpadden zyn met een Schild geharnast, de Draaken vliegen; de Haagdiffen vlugten snellyk te voet en de Kikvorfchen springen op 't Land of verbergen zig in 't Water. Deeze zyn altemaal niet van Vennontbloot: gelyk de Pad, Salamander, Gekko.

T W E E D E R A N G.

II.
Serpentia.
Kruipende.

Sommigen zyn *Kruipende* of zonder Pooten, die men gemeenlyk Slangen of Adders noemt. Deze

WOR-

worden van de Visschen afgescheiden door Longen, geketende Eijeren, een dubbele knypende Schaft; om kort te gaan, zy hebben zulk een verwantschap met de Haagdiffen, als die met de Kikvorschen, welke naauwlyks paalen toelaat. Deeze zonder Ooren of Gehoor, Kaal en van alle Leden ontbloot, heeft de Natuur met Wapenen voorzien als een soort van Pylen, naar Tand en gelykende, buiten aan de Bovenkaak geplaatst, kunnende, naar welgevallen van het Dier, uitgelaten en weder ingehaald worden. Alle deeze Kruipende Dieren, ondertusschen, zyn niet Venynig of op zulke wyze gewapend; maar naauwlyks het tiende deel.

III.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

D E R D E R A N G .

De *Zwemmende* gevinde Waterdieren (die men anders Kraakbeenvinnige Visschen noemt), zyn tot deze Klasse gebragt wegens het verschil hunner Longen met de Kieuwen der Visschen; terwyl zy ook een dubbele Schaft hebben, de Beenderen Kraakbeenig, geketende Eijeren en een leelyke Huid. Ook zynze alle niet van Venyn ontbloot, gelyk blykt uit de Pylstaart en Krampvisch.

III.
Natantia.
Zwemmende.

Dit maakt dan de Kenmerken der drie Rang en van deze Afdeeling uit. Ik zal thans de Optelling doen van de byzondere Geslagten.

R E P T I L I A.

Hæc Pedata sunt & Ore spirantia.

103. TESTUDO. *Corpus Testâ munitum.*
104. DRACO. *Corpus Alis volatile.*
105. LACERTA. *Corpus (Testâ, Alisve) nudum, Caudatum.*
106. RANA. *Corpus similiter nudum, ecaudatum.*

S E R P E N T I A.

Hæc Apoda sunt & Ore spirantia.

107. CROTALUS. *Scuta Abdominalia Caudaliaque cum Crepitaculo.*
108. BOA. *Scuta Abdominalia Caudaliaque sine Crepitaculo.*
109. COLUBER. *Scuta Abdominalia : Squamæ Caudales.*
110. ANGUIS. *Squamæ Abdominales Caudalesque.*
111. AMPHISBÆNA. *Annuli Abdominales Caudalesque.*
112. COECILIA. *Rugæ nudæ laterales.*

KENMERKEN DER
DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

III.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

L O O P E N D E.

Deeze hebben Pooten en ademen door den Bek.

103. SCHILDPAD. Het Lyf met een Schild gewapend.
 104. DRAAK. Het Lyf gevleugeld.
 115. HAAGDIS. Het Lyf (van Schild en Wieken) bloot, gestaart.
 106. KIKVORSCH. Het Lyf eveneens bloot en zonder Staart.

K R U I P E N D E.

Deeze hebben geen Pooten en ademen door den Bek.

107. RATELSLANG. Schilden aan den Buik en Staart, benevens een Ratel.
 108. SERPENT. Schilden aan den Buik en Staart, zonder Ratel.
 109. ADDER. Schilden aan den Buik en Schubben aan de Staart.
 110. SLANG. De Buik en Staart, beiden geschubd.
 111. TWEEKOP. De Buik en Staart, beiden, geringd.
 112. BLINDSLANG. Naakte rimpels op de Zyden.

10 KENMERKEN DER DIEREN

N A T A N T I A.

III.
AFDEEL.

I
HOOFD-
STUK.

Hæc Pinnata sunt & spirant Lateribus.

113. PETROMYZON. *Spiracula septem.*
114. RAJA. *Spiracula quinque subtus: Corpus de-
pressum.*
115. SQUALUS. *Spiracula quinque lateralia: Cor-
pus teres.*
116. CHIMÆRA. *Spiraculum unum: Dentes pri-
mores Incisores, duo.*
117. LOPHIUS. *Spiraculum unum: Pinnae Pecto-
torales Brachio insertæ.*
118. ACIPENSER. *Spiraculum unum: Os retrac-
tile.*

VAN BEIDERLEY LEVEN. II
Z W E M M E N D E.

III.
AFDEEL.
I.
HOOFD-
STUK.

Deeze hebben Vinnen en ademen door de Zyden.

113. LAMPREY. Zeven Lugtgaten.
114. ROCH. Vyf Lugtgaten van onderen: het
Lyf platagtig.
115. HAAY. Vyf Lugtgaten op zyde: het Lyf
spilrond.
116. ZEE-DRAAK, Een Lugtgat: voor in de
Bek twee Snytanden.
117. ZEE-DUIVEL. Een Lugtgat: de Borstvin-
nen aan de Armen gehegt.
118. STEUR. Een Lugtgat: de Bek agterwaards
trekbaar.

III.
AFDEEL.II.
HOOFD-
STUK.

II. H O O F D S T U K.

Beschryving van 't Geslacht der SCHILDPADDEN, waar onder de Water-Schildpadden van veelerley Soort, zo Oost- als Westindische, derzelver Ontleding, Levensmanier, Vangst en Gebruik; de Rivier of Water-, als ook de Land-Schildpadden, groot en klein. Naauwkeurige Waarneemingen omtrent den Omloop des Bloeds in deeze Dieren, door den vermaarden DU VERNEY.

Naam.

Het eerste Geslacht, onder de Dieren van beiderley Leven, maaken de SCHILDPADDEN uit. Men geeft deezen Naam, in 't Nederduitsch, aan een viervoetig, doch kortgepoot en digt langs den Grond loopend Dier, 't welk in het Grieksch *Cbelóné* en in 't Latyn *Testudo* genoemd wordt, wegens het schildswyze Ruggedekzel, waar mede het bekleed is, of ook *Domiporta*, om dat het zyn Wooning op de Rug draagt, en *Tardigrada*, wegens zyn langzaamen voortgang. De Franschen noemen het *Tortue*, de Engelschen *Tortoise*, de Italiaanen *Testudine* of *Tartaruca* en de Spanjaarden *Tartuga*. In 't Hoogduitsch geeft men 'er den naam aan van *Schild-krôte*, die met ons Schildpad, van wegen de gelykheid in gedaante naar een Pad, overeenkomstig is.

Kenmerken.

De loopende Dieren (*Reptilia*), van deeze Afdeeling, hebben de algemeene Kenmerken

van

van Adem te haalen door den Bek en viervoetig te zyn. Die der Schildpadden, in 't byzonder, bestaan in een viervoetig, gestaart Lighaam, dat met een Schild of Schulp gedekt is.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.

Men vindt by LINNÆUS elf Soorten van Schildpadden opgetekend, waar onder eenigen Zee-, andere Rivier- of Zoet Water-, anderen Land-Schildpadden zyn.

Soorten.

(I) Schildpad met de Voeten naar Vinnen ge-
lykende, twee Nagelen aan de Voorpooten,
één aan de Agterpooten, de Schulp ovaal.

I.
Mydas.
Zee-
Schildpad.

Door deeze worden de gewoone Zee-Schildpadden betekend, waar van de Afbeeldingen by ALDROVANDUS en JOHNSTON, doch zeer onvolkomen, te vinden zyn. Die Schryvers, naamelyk, weinig agt geevende op de Pooten; welken deeze Dieren als Eendepooten gewebd, of de Vingeren met Vliezen aan elkander gevoegd

(1) Testudo Pedibus pinniformibus, Unguibus Palmarum binis, Plantarum solitariis, Testâ ovatâ. *Syst. Nat.* X. Gen. 103. Testudo Unguibus acuminatis; Palmarum duobus, Plantarum unico. *Amœn. Acad.* I. p. 138. Testudo atra *Mus. Ad. Fr.* I. p. 50. OSB. *Iter.* 293. Testudo marina. GESN. *Quadr.* 78. ALDR. *Quadr.* 712. T. 714. GREW. *Mus.* 38. T. 3. f. 4. OLEAR. *Mus.* 27. T. 17. f. 1. BRADL. *Natur.* T. 4. f. 4. B. Testudo Marina Americana *Mydas dicta.* SEB. *Mus.* I. T. 80. f. 9. Testudo eadem. *Amœn. Acad.* I. p. 137. Jurucuja Brasiliensibus. MARCGR. *Braf.* 241. RAJ. *Quadr.* 256 C. Testudo Unguibus acuminatis, Palmarum Plantarumque solitariis. *Amœn. Acad.* I. p. 284. n. 7. Testudo eadem. *Mus. Ad. Fr.* I. p. 50. SEB. *Mus.* I. T. 79. f. 4. 5. 6.

I. DEEL. VI. STUK.

III. voegd hebben , om te kunnen Zwemmen ,
 AFDEEL. geeven 'er Pooten aan , byna als die der Land-

II. Schildpadden. In de Afbeelding van BRADLEY
 HOOFD- is deeze groote fout verbeterd , en EDWARDS
 STUK. geeft ons , uit de Verzameling van Doktor
 MEAD , die van zulke Schildpadden , eerst uit
 het Ey gekomen , in natuurlyke grootte (*).

Grootte. Deeze Dieren komen menigvuldig voor , aan
 Kusten en Stranden van den Oceaan tusschen de
 Keerkringen : doch men vindtze , in de groot-
 ste menigte , zo 't schynt , op onbewoonde Ei-
 landen ; waar onder dat gene , 't welk men
l'Ascension noemt , wel het vermaardste in dit
 opzigt is. De Ouden hebben reeds hunne bys-
 tere grootte gekend. ELIANUS verhaalt , dat
 op 't Eiland *Taprobana* de Daken der Huizen
 van derzelver Schulpen of Schilden gemaakt
 waren. DIODORUS , de Siciliaan , maakt gewag
 van zekere Volkeren , in de nabuurschap van
 Ethiopie , die hy Schildpadden Eeters noemt ,
 welke van deeze Schulpen tot Schuitjes en tot
 Tenten gebruik maakten. Dit is , uit het Be-
 rigt der hedendaagfche Reizigers , niet ongeloof-
 lyk. Sommigen spreekken van Schildpadden ,
 die zy in de Indifche Zee gezien hebben , zo
 groot , dat wel veertien Man te gelyk op ééne
 Schulp konden staan : anderen zeggen dat 'er
 zyn , van tien Schreeden lang en zeven Schree-
 den breed. Dit zou waarfchylyker voorko-
 men ,

(*) EDW. *Ar.* Tom. IV. p. 206. Tab. 206.

men , indien men Voeten meende : want het is zeker dat , zo wel in de Ooft- als in de West-indiën , Schildpadden gevonden worden , die vyf of zes Man op de Rug kunnen draagen en loopen 'er mede voort. Op Rodriguez , in de Indifche Zee , zegt LEGUAT , dat Zee-Schildpadden waren van wel vyfhonderd Ponden zwaar.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Schoon nu de Zee-Schildpadden meeft aan 't Strand gevonden worden , wil men doch dat zy die Eilanden niet aandoen , dan om Eijeren te leggen , zwervende anders door den Oceaan. Op 't Eiland *Caiman* , in de Mexikaanfche Zeeboezem , bezuiden *Kuba* , zou hunne Verzamelplaats in de Westindiën zyn , op *l'Ascenfion* in de Atlantifche , en miffchien op *Rodriguez* en anderen in de Indifche Zee. Dewyl egter de Schildpad een Dier is , 't welk van tyd tot tyd moet komen Adem fcheppen boven Water , en zyn Voedzel heeft van groente die aan de Oevers onder Water groeit , is 't naauwlyks te begrypen , hoe zy dien Overtogt , van en naar het Vafte Land , zouden kunnen doen. Evenwel wordt van de hedendaagfchen verzekerd , dat men in de Zuidzee fomtyds geheele Schoolen van Schildpadden op het Water ziet dryven , daar zy op 't heetfte van den Dag te flaapen leggen. En dat zy fomtyds door den Oceaan zwerven moeten , blykt daaruit , dewyl 'er nu en dan eens één gevangen wordt aan de Kusten van Europa , 't welk tevens de verbaazende grootte van deeze Dieren bekragtigt.

Woon-
plaats.

III. In 't voorste deezer Eeuw, naamelyk den 2
 AFDEEL. October des jaars 1707, werdt een Zee-Schild-

II. pad gevangen binnen de Grenspaalen van Hol-
 HOOFD- land, in de Wyker-Meir, die zes Voeten lang
 STUK. Schildpad was, wegende vier of vyfhonderd Ponden. Zyn
 gevangen in de Wy- Spyze bestondt in kleine Vifchjes en Garnaalen.
 ker-Meir; Hy werdt eerst verkogt voor twaalf Guldens,
 toen in Veiling voor honderd zes-en-veertig en
 naderhand voor driehonderd Guldens; doch,
 't zy dat ons Klimaat hem te koud ware, of
 dat hem het noodige Voedzel ontbrak; in De-
 cember was hy al dood (*).

aan de Kust De Schildpad, die in den jaare 1729, be-
 van Vrank- noorden den Mond der Loire aan de Fransche
 ryk, Kust, omtrent dertien Mylen van Nantes, door
 de Vifchers in hunne Netten gevangen werdt,
 bevondt men zeven Voeten lang, drie Voeten
 zeven Duimen breed en twee Voeten op 't
 dikfte. Dit Dier was in de Netten verward ge-
 raakt, en de Vifchers hadden veel moeite om
 het op 't Land, en daarna nog meer om het
 dood te krygen; want het verweerde zig met
 byten en fchreeuwde yzelyk, terwyl men het
 met Yzere Haaken op den Kop floeg. Daar
 werdt geen gebruik van hetzelfde gemaakt, de-
 wyl het vyf of zes Dagen duurde eer men 't
 te Nantes gebragt hadt, en zulks in zeer warm
 Weer, in de Maand Augustus: weshalven het
 affchuwelyk ftonk, en de Ingewanden niet al-
 leen

(* *Kronyk van Medenblik.* bladz. 231.

leen, maar ook de Kop en Pooten, werden in Zee gefmeten. Men behieldt alleen het Buikvlies en de Schulp, en wel haast deeze alleen, die men op de Vifchmarkt tot een gedagtenis heeft opgehangen, alwaar zy, voor weinige Jaaren, nog te zien was. Deeze Schulp was niet Beenig of gelyk Karet, maar hadt omtrent de hardheid van bereide Offenhuizen, en bestondt uit Schilden, die met Naaden, als de Beenderen van 't Bekkeneel, aan elkander gevoegd waren. Om dat men zodanige Schildpadden niet in de Westindiën vindt, verbeeldden sommigen zig, dat dezelve de twee Schepen, die niet lang te vooren uit China op de Loire gekomen waren, zou zyn gevolgd (*).

Met meer voorzigtigheid werdt een Schildpad behandeld, dien men in de Maand Mey des Jaars 1750, levendig van Londen naar *Kew*, de Luftplaats van den toenmaligen Prins van Wales bragt, weegende 476 Pond. Deeze was door den Admiraal *Boscawen*, op zyn terugtogt uit Oostindie, doch waarschynlyk niet van daar, maar van l'Ascension of elders uit de Atlantische Zee, mede gebragt tot een Geschenk voor zyne Koninglyke Hoogheid (†).

Een der uitmuntendsten van de Zee-Schildpadden in grootte, welke men misschien ooit ge-
by Ro-
chelle.

(* *Hist. de l'Acad. des Sciences*, de l'An. 1729.

(† *Europische Mercurius* van 't Jaar 1750. I. DEEL, bladz. 298.

III. gezien heeft, was die den 24 July des Jaars
 AFDEEL. 1754, voor Rochelle, in 't zogenaamde Gat of
 II. *Pertuis d'Antioche*, op de hoogte van 't Eiland
 HOOFD. Ré gevangen, en van daar in de Abtdy van *Lou-*
 STUK. *vaux* gebragt werdt, leggende vier Mylen van
 Vannes in Bretagne. Deszelfs zwaarte werdt
 op omtrent zeven- of agthonderd Ponden ge-
 taxeerd: ten minste woog de Kop 29 en ieder
 Poot of Zwem-Vin 52 Pond. De Lever hadt
 alleen genoegzaame Spyze uitgeleverd, om vier
 Maaltyden van te houden, voor de geheele Gees-
 telykheid van die Abtdy. Dertig Man, zo
 Werkvolk als Bedienden, hadden, bovepdien,
 rykelyk de Kost aan 't Vleesch van deezen
 Schildpad; zo dat 'er meer dan honderd Men-
 schen door verzadigd werden. Toen men 'er den
 Kop affneedt, kwamen meer dan agttien Pin-
 ten Bloeds uit het Dier. De langte, van den
 Snoet tot aan 't uiterste van de Staart gemeten,
 was agt Voeten en eenige Duimen. De Schulp,
 die men nog in de Abtdy bewaart, hadt de lang-
 te van vyf Voeten, en is maar omtrent twee
 Duimen ingedroogd. Men heeft, uit deezen
 Schildpad, ongeveer honderd Ponden Vet ge-
 kreegen, dat, gesmolten zynde en weer gestold,
 de lyvigheid hadt van Boter, en zeer wel
 smaakte. Het Vleesch geleck naar Kalfsvleesch,
 doch rook sterck naar Moskeljaat.

Gewoone Voigens de geloofwaardigste Berigten zyn
 Vangt der de grootste Zee-Schildpadden, die men aan de
 Zee-Schild- Westindische Eilanden vangt, nog geen negen
 padden op 't Land; Voc.

Voeten lang. Drie Manieren, om dezelve te vangen, zyn 'er in de Westindiën in gebruik. De gemakkelykste en gemeenste, die ook door de Europeanen op 't Eiland l'Afcension, dat zy om die reden alleen aandoen, in 't werk gesteld wordt, geschiedt zonder eenig Werktuig. Men neemt op 't Strand de plaatsen waar, op welken deeze Dieren komen Eijeren leggen, en gaat, tegen de nagt, met eenige Manschap uit, maakende tusschen dezelve en de Zee te komen; alsdan kan men 'er, zo veel men wil, 't zy met de Handen alleen, of met Stokken, t'onderste boven keeren; waar toe egter dikwils één Man, wegens de zwaarte boven gemeld, niet in staat is. Dus op de Rug leggende kan de gewoone Zee-Schildpad, wegens de platheid van haare Schulp, zig niet weder omkeeren, en, als 'er een menigte gekeerd zyn, laadt men die in de Boot, brengende dezelve naar het Schip. Zy kunnen verscheide Dagen levendig gehouden worden, mids men ze slegts, van tyd tot tyd, besproeije met eenig Zeewater. Op deeze manier werden zy ook, van LEGUAT en deszelfs Medgezellen, op 't Eiland Rodriguez gevangen (*).

Een andere Manier, om de Schildpadden te vangen, wordt *Varrér* geheten, om dat zy met een Soort van Maatstok geschiedt, welke de Spaanschen *Varre* noemen. De Stok, dien de

In.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(*) *Voyage de Leguat*. Tom. I. p. 91.
I. DEEL. VI. STUK, B 2

III. Indiaanen hier toe gebruiken , is, als de Steel
 AFDEEL. van een Hellebaard, zeven of agt Voeten lang,
 II. een Duim dik, en aan 't end voorzien met een
 HOOFD. vierkant spits Yzer van zeven of agt Duimen,
 STUK. de Koker daar onder begreepen, waar de Steel
 in schiet. Aan deezen Koker is een Yzeren
 Ring, of enkel een Gat, waarin men een lang
 Touw vast maakt, dat om het Voorsteeven ge-
 wonden is en met het end daar aan gehegt:
 aan 't Hout is ook een ander klein Touw, van 't
 welke de *Varreur*, dien men byna een Harpoenier
 zou mogen noemen, het end in de Hand houdt.
 Hy staat voor in de Schuit, met den Harpoen
 in zyne regterhand, en na dat men des nagts,
 al roeiende, op eene plaats gekomen is, daar
 men by dag, uit het dryven van afgebeeten Krui-
 den, vermoed heeft Schildpadden te zyn, kykt
 hy naarstig in 't ronde, of 'er zig ook één ver-
 toone. Straks doet hy met den Stok aanwy-
 zing, werwaards geroeid moet worden. Het is
 niet moeielyk deeze Dieren by nacht te ontdek-
 ken; 't zy aan het borrelen van 't Water, als
 'er eene boven komt om Adem te scheppen, of
 aan de weerstuiting van 't Licht, die in de don-
 kerste nagten zelfs op 't Water plaats heeft,
 van de Schulp, terwyl de Schildpad op deszelfs
 Oppervlakte dryvende slaapt, of dat een Man-
 netje het Wyfje dekke, 't welk *Cavalage* ge-
 noemd wordt. Wanneer 'er dus een onder 't
 bereik gekomen is, werpt hy, uit al zyn magt,
 den Harpoen, wiens Yzer in de Schulp blyft
 zit-

zitten, terwyl hy den Steel met het Touw weder naar zig trekt. Het Touw van 't Voorstevan, middelerwyl, uitgeviert zynde, wordt de Schuit, met een groot geweld, door den Schildpad, die zig gekwetst voelt, voortgesleept; terwyl de Harpoenier, met zynen Stok, den weg wyft aan den genen die by 't Roer zit. De Schildpad eindelyk kragteloos geworden, of onder 't Water verftikt zynde, wordt het Touw ingepalmd; men haalt haar op zyde en binnens boords. Dan gaat men wederom anderen opzoeken, die men op even de zelfde wyze magtig wordt. 't Is niet noodig, dat 'er Weerhaaken of iets dergelyks aan het Yzer zyn, gelyk aan de Harpoenen tot den Walvifch-Vangft: want zo dra de Bout in de Schulp gefmeeten is en het Dier daar van de Pyn gevoelt, knypt het dezelve zo fterk, dat men veel moeite heeft, om dien Bout 'er weder uit te trekken.

Voorts is 't ook niet ongebruikelyk, de Schildpadden met Netten te vangen, die de Franfchen *Folles* noemen. Deeze Netten zyn van tagtig tot honderdtwintig Vademen lang en ontrent drie Vademen hoog; gemaakt van dik Touw of Boombaft, met Maazen van agt of negen Duimen in 't Vierkant. Men voorziet, als gewoonlyk de Vifchnetten, de onderkant met Lood of Steenen en de bovenkant met bolle Kurk of ligt Hout. Dan worden de Enden ter wederzyden van de Baay of Inham, daar men ze voor wil zetten, aan groote Stee-

III.
AFDEEL.

II.
HOOFD-
STUK.

Schildpad-
den-Vangft
met Netten.

III. AFDEEL. Oever, vast gemaakt; zynde het Net wel bruin
 II. HOOFD- Oever, vast gemaakt; zynde het Net wel bruin
 STUK. den. Hier in loopen de Schildpadden, dik-
 wils, gelyk de Visschen in een Schakel, vast,
 wanneer zy op 't Strand willen gaan; weshal-
 ve men daartoe een Zandige Baay verkiest. Vast
 zittende wordt het Dier belet boven te komen
 om Adem te scheppen, en dus krygt men 'er
 des morgens dikwils eenige, die verstikt zyn of
 verdronken, in zyne magt.

De Paaring of Ry-tyd. Nog een andere manier, om de Schildpad-
 den te vangen, genaamd *au Cavalage*, dat is,
in 't ryën, heeft plaats van 't begin van Maart
 tot aan het midden van Mey. Geduurende dien
 tyd, naamelyk, paaren deeze Dieren, en
 het is hunne aart, zeer lang op elkander te zit-
 ten; geevende alsdan naauwlyks ergens agt op.
 Deeze Paaring geschiedt op de Oppervlakte der
 Zee, weshalve zy alsdan ligtelyk te ontdekken
 zyn: twee of drie Man begeeven zig in een
 Kanoo, en, by het Paar gekomen, werpen zy de
 eene een Strik om den Hals of om een Poot,
 of grypenze met de Hand, zo zy niet groot zyn.
 Men kanze dus magtig worden, door hun den
 Hals af te snyden; want doodslaan met een Stok
 of Handspaak op den Kop is naauwlyks doen-
 lyk, en anders het byten zeer gevaarlyk.
 Het Wyfje ontsnapt doorgaans, en het Man-
 netje is, op dien tyd, mager en hard van
 Vleesch.

Wan-

Wanneer een Schildpad uit Zee komt om haare Eijeren te leggen, duurt het omtrent een uur, eer zy daar is; want zy moet op eene plaats weezen, boven den Peil van 't hoogste Ty, en, zo 't gebeurt, dat het laag Water is als zy den Oever betreedt, dan moet zy, wegens haare zwaarte, wel twee of drie maal rusten eer zy het drooge Zand bereikt. Hier in wordt van haar, met de Pooten of Vinnen, een grootte Kuil gemaakt, van wel twee of drie Vooten diep, en, daar in de Eijeren gelegd hebbende, dekt zy die met Zand toe, en keert terug naar de Zee. 't Gebeurt ook wel, dat zy een Nagt van te vooren kome, om de plaats, daar zy leggen wil, te bespieden of uit te kiezen, en dan blyft zy niet in gebreke, van de volgende Nagt weer op 't Land te komen, en, by of omtrent die plaats, haar Nest te maaken. Alle Schildpadden leggen op die zelfde manier: de grootsten byna tweehonderd Eijeren in minder dan twee uren tyds; hunne Eijeren zyn rond als Kaatsballen en van grootte als die der Hoenderen, doch zagt en Vliezig van Schaal. Ten einde van zes Weeken doet de Warmte van de Zon dezelve uitkomen, zegt LEGUAT, en, binnen een uur tyds zyn alle de Jongen uit het Zand geworfeld, die dan terstond naar Zee loopen, en veel raffer, dan wanneer zy volwassen zyn. Zy hebben naauwlyks de grootte van Hoenderpullen, wanneer die uit den

III.
AFDEEL.

II.
HOOFD-
STUK.

Het Eijer-
leggen.

III. Dop komen (†). Hunne gaauwheid was on-
 AFDEEL. gemeen, en de menigte byfter groot op 't Strand
 van 't Eiland *Rodriguez*, alwaar wederom een
 II. groot getal vernield werdt door de Fregatten,
 HOOFD- Gekken en andere Zee-Vogelen, die 'er in de
 STUK. Boomen op te loeren zaten. Niettemin konden
 zy zeer fterk vermenigvuldigen, dewyl ieder
 Schildpad alle Jaaren, naar LEGUAT rekende, wel
 duizend of twaalfhonderd Eijeren legt.

Voedzel. Men komt overeen, dat de Zee-Schildpad-
 den zig nooit te Land begeeven, dan tot het
 leggen hunner Eijeren, en voor de Jongen draa-
 gen zy, zo 't fchynt, de minfte zorg niet.
 Den overigen tyd brengen zy door, met te aa-
 zen in zekere Velden van Groente of Zee-Mos,
 welken 'er op den Grond der Zee langs veelen
 der Westindifche Eilanden zyn; daar flegts een
 diepte is van eenige Vademen. De Reizigers
 verhaalen, dat men, met stille Zee en helder
 Weer, deeze Dieren op die groene Plekken in
 menigte kan zien loopen. Gegeten hebbende
 komen zy naar den Mond der Rivieren,
 om het zoete Water te zoeken, alwaar zy
 Adem fcheppen, keerende vervolgens weer te-
 rug naar de Diepte. Niet eetende hebben zy
 doorgaans den Kop of zelfs het gantsche Schild
 bo.

(†) De jonge Zee-Schildpadjes by EDWARDS waren, met
 den Kop, ongeveer drie Rynlandsche Duimen lang en
 anderhalf Duim breed; doch men vindtze ook niet groe-
 ter dan kleine Padden.

boven Water, doch eenigen Vyand verneemen-
de duiken zy fchielyk weg.

Pater FEUILLEE heeft ons, in zyne Waar-
neemingen, een Ontleedkundige Befchryving
nagelaten van de Zee-Schildpad. Het Hoorn-
vlies van het Oog is (zegt hy) van dikte als een Stui-
ver, in de geheele omtrek getand, 't eenemaal
zwart van binnen en bekleed met een zeer fyn
Vlies, van donker bruine Kleur, het welk een
Slymagtige stoffe bevat, als in een Beurs of
Blaasje, dat samengesteld is uit een by uitstek dun
Vliesje, vol van zeer helder Water, waar in
een Kryftallyn dryft, dat in zyn eigen Kasje is
beslooten. Men vindt 'er, voor 't overige,
byna de zelfde gesteldheid in, als in eens Men-
fchen Oog. De Tong was kort, stomp, en
taamelyk dik; van boven zeer rimpelig en van
binnen een klein langwerpig Kraakbeen hebben-
de, gehegt aan de Beenderen die voor Tonge-
been verftrekken.

De Schildpad, die het Onderwerp uitmaakte
van dit onderzoek, was een Mannetje van om-
trent drie Voeten lang. Deszelfs Darmen had-
den, van hun begin tot aan het Aarsgat, de
langte van vyfenveertig Voeten: de Keel was
zeer wyd, zeftien Duimen lang, van binnen
met een Donsrok van witte Wolligheid. De
Maag scheen als uit twee Holligheden te be-
staan, van binnen geplooid of gekreukeld, als
de Boekpens der Herkaauwende Dieren. Men
kon door derzelve uitgang, of regter Mond,

III.
AFDEEL.

II.
HOOFD-
STUK.

Ontleed-
kundige be-
fchryving.

De Inge-
wanden.

III. naauwlyks de Pink fteeken. De dunne Dar-
 [AFDEEL. men waren flegts twaalf Voeten lang, zynde

II. door een zwaare Sluitspier van de dikke Dar-
 HOOFD- men afgefcheiden. Deeze bestonden uit drie
 STUK. voornaame Rokken, waar van de middelste zeer
 dik was; de buitenfte zeer dun en geheel door-
 weven met takjes van Bloedvaten, langs wel-
 ken een band liep van zeer geel Vet, hun over-
 al vergezellende.

Het Hart. Het Hart was onmiddelyk op de Lever, en
 de Lever op de Longen geplaatft. Het Hart
 van deezen Schildpad hadt de gedaante van een
 groote Peer, die een weinig was plat gedrukt,
 zynde van buiten rimpelig en met twee Ooren
 voorzien; waar van ieder onmiddelyk gemeen-
 fchap hadt met de Holligheden des Harts, doch
 op een zeer zonderlinge wyze. In plaats, naa-
 melyk, dat in de Mensch het Bloed eerst in het
 Oor des Harts komt, voor dat het overgaat in
 de Holligheid, wordt hier, in tegendeel, het
 Bloed eerst in de Holligheden gebracht en de
 Ooren fchynen flegts het overtollige in te nee-
 men. De Holligheden des Harts zyn drie in
 getal, waar van de regter het Bloed ontvangt
 uit de Hol-Ader, de flinker uit de Long-Ader,
 gelyk in de Mensch; doch deeze laafte werpt
 haar Bloed niet door het Lighaam heen: zy
 ontlaft hetzelve ten grootften deele in de reg-
 ter Holligheid, terwyl een ander gedeelte in de
 derde kleine Holligheid overgaat, die haar Bloed
 nitwerpt in de Long-Slagader, en de regter
 Hol-

Holligheid brengt het Bloed in twee Slagaderen, die 't zelve door het Lighaam voeren. Wy zullen straks dit zonderlinge zamenstel van het Hart der Schildpadden, door den vermaarden DU VERNEY, nader verklaard zien.

III.
AFDEELE
II.
HOOFD-
STUK.

Wat de Lever betreft, die was tot in het midden haaren langte gespleeten, 't welk als twee Lobben maakte, een groote en een kleine, schoon het 'er eigentlyk maar één zy. De twee Lobben van de Long zyn zamengevoegd met een taamelyk sterk en dik Vlies: zy zyn roodagtig en Spongicus. De Lugtpyp verschafft aan ieder een Tak, dieze doorloopt in haar geheele langte, en 'er verscheide kleineren in haar geheele zelfstandigheid verspreidt. Het Hart geeft aan ieder Long ook twee groote Vaten, welke, over de verdeelingen van de Lugtpyp heenloopende, in derzelve zelfstandigheid dringen, en overal de Lugt-pypjes vergezellen.

De Lever,
Longen
enz.

SEVERINUS geeft ons, kortelyk, van de inwendige deelen deezer Dieren de volgende zeldzaamheden op. Zy hebben geen Net, geen blinden Darm, en de Darmen worden nederwaards langs hoe dunner, tegenstrydig met de Viervoetige Dieren in 't algemeen. De Hals van de Pisblaas loopt zamen met de opening van den Endeldarm, zo dat zy de beide Excrementen tegelyk loozen, even als de Hoenderen. Haar Milt is rond als een Ey, aan den bovensten Darm gehegt: de Nieren zyn plat

III. en langwerpig, als uit veele kleintjes samen-
 AFDEEL. gesteld. Het Hart is week van zelfstandigheid,
 II. met de Vaten by hunnen oorsprong zeer door
 HOOFD- een gevlogten; de Ooren van 't zelve groot en
 STUK. hangende, met een dun Vlies en zwartagtig
 van kleur: de Longen wyd, veel laager daa-
 lende dan het Hart (†).

Gebruik. In de Indiën is het Schildpadden-Vleesch van
 een zeer groot gebruik tot Spyze, niet alleen
 onder de natuurlyke Inwooners van die Lan-
 den, maar by de Europeaanen zelfs. De
 meeste Oostindische Schepen, die naar 't Va-
 derland terugkomen, doen 't Eiland l'Ascension
 aan, dat omtrent in 't midden tusschen Brasil
 en Guinée legt, om zig van Schildpadden-Vleesch
 te voorzien. Sedert de bevolking van Mauri-
 tius door de Franschen, worden Jaarlyks twee
 of drie Vaartuigen van dat Eiland, thans Isle
 de France genaamd, naar Rodriguez afgezon-
 den om daar een Voorraad op te doen, welke
 voor Vleesch verstrekt aan de Bezetting en In-
 gezetenen. Zy brengen, doorgaans, een Laa-
 ding van zeven- of agtduizend Land-, benevens
 vyf- of zeshonderd Zee-Schildpadden 't huis,
 zo de Abt DE LA CAILLE meldt. Waarschyn-
 lyk zullen zy die daar slagten en inzouten, ge-
 lyk van het Zee-Volk, dat de Schildpadden
 vangt, in de Westindiën wordt gedaan. Eg-
 ter

(†) *Zootom. Democrit. Part. IV. p. 321. CHARLETON.*
Onom.

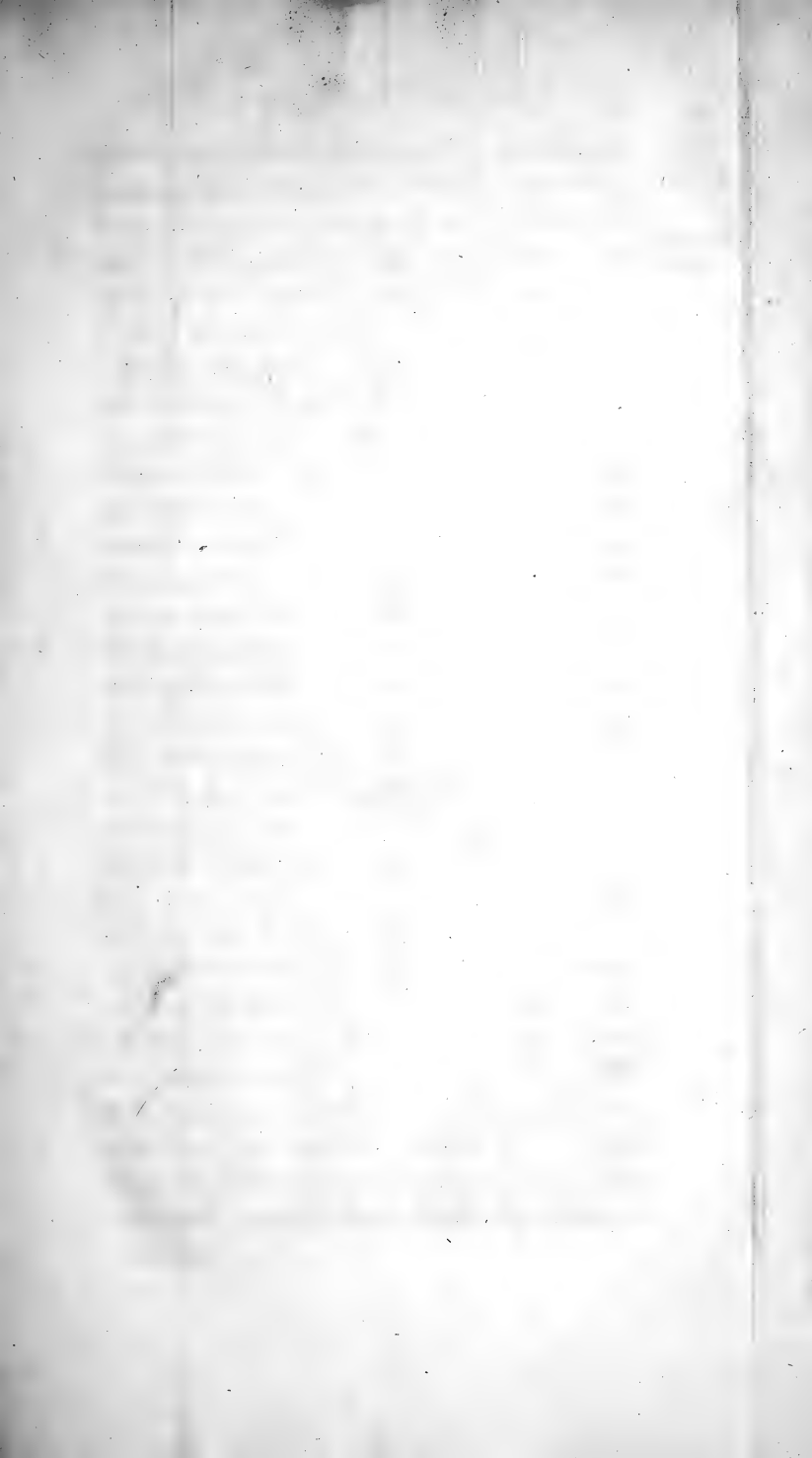
er kan het, door zyne teerheid, het fcherpe Zout dat men daar heeft, en naauwlyks eenig Zout verdraagen, verliezende, daar door, ten minfte veel van zyne fmaak. Het is zeer voedzaam en ligt verteerbaar, wanneer het verfch gegeten wordt: men bereidt het op allerley manieren, als of het Kalfsvleefch ware, en, aan 't spit gebraden, kan men 't 'er naauwlyks van onderscheiden. Alles, dat van 't Beest komt, is goed, tot de Darmen en Pooten toe, doch het befte is het Borft- of Ribftuk, daar men gemeenlyk de dikte van drie of vier Vingerebreedten Vleefch aan laat, met al het Vet, en hetzelve in een Braadpan zet, daar op doende Citroenfap, met een mengzel van Zout, Peper of andere Kruideryën. Dus, met een zagt Vuur gebraden zynde, maakt het een zeer lekker Geregt uit, zo LABAT ons, op zyn eigen Ondervinding, verzekert. Het Vet is ook eetbaar en zo lekker als Kalfs-Merg, naar het getuigenis van LEGUAT; hoewel het, door zyne groene kleur, niet veel aantreklykheid heeft, en het Water, dat men looft, groen maakt. De Eijeren, die geel zyn, kunnen als Hoender-Eijeren gekookt worden, en men maakt 'er lekkere Eijer-Struiven van. De gene, die wit zyn, worden niet hard door het kooken.

TAVERNIER verhaalt, in zyne befchryvinge van 't Ryk van Tonkin in Ooftindie, hoe tegenover de Kuft van Cochinchina vyf Eilandjes gelegen zyn, die men de *Schildpadden-Eilanden*

III. noemt, om dat 'er deeze Dieren in zeer groo-
 AFOEEL. te menigte en van een zo uitmuntende smaak te
 II. vinden zyn, dat de Ingezetenen van die Lan-
 HOOFD- den zig niet wel onthaald agten, als 'er geen
 STUK. Geregt van Schildpadden-Vleefch op Tafel is.
 Ook zegt hy verder, dat deeze beide Natiën
 daar van een ongelooflyke veelheid inzouten,
 welke zy naar vreemde Plaatsen zenden, dat
 hun groot voordeel aanbrengt; waar uit dan
 fchynt, dat zy in Oostindie ook haare Loop- en
 Zamelplaatsen hebben. De voornaamfte Oor-
 zaak van hun Kryg voeren tegen elkander,
 bestaat daar in, dat de Cochinchinens aan de
 Tonkineezen den Vangst niet willen toelaaten,
 onder voorwendzel, dat deeze Eilanden en de
 Zee hun alleen toebehoore. Het is hun niet
 alleen om het Vleefch te doen, maar ook om
 de Schulp, waar mede door geheel Afie een
 sterke Handel gedreeven wordt. Om kort te
 gaan, de Vangst der Schildpadden is by deeze
 Volkeren van niet minder belang, dan de Ha-
 ringvangst by de Nederlanders.

Verfchei- Alle Zee-Schildpadden, egter, zyn, in dit
 denheden. opzigt, niet even nuttig. DAMPIER merkt aan,
 dat 'er vier foorten zyn, te weeten groote,
 Dikkoppen, Haviksbekken en groene. Deeze
 laatsten, die men in de Westindiën noemt *Tor-
 tue franche*, wegens de groenagtigheid van haare
 Schulp zo genaamd, zyn tot Spyze meeft ge-
 agt. De Zee-Schildpad wordt van onze Zee-
 Kapiteins gemeenlyk *Turtle* geheten, zegt ED.

WARDS,

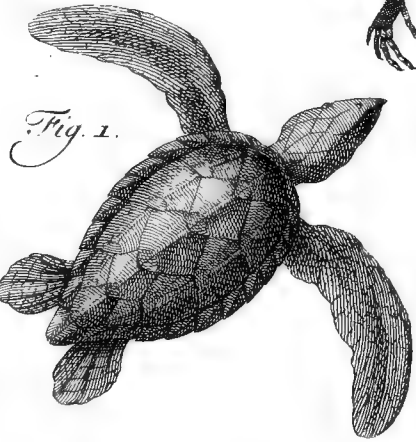
PLAAT L.

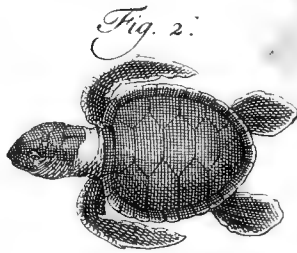
Fig. 4.

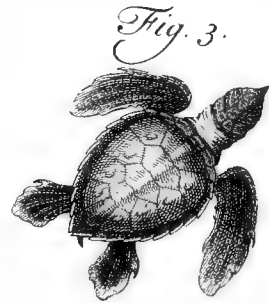
Fig. 5.

Fig. 1.

Fig. 2.

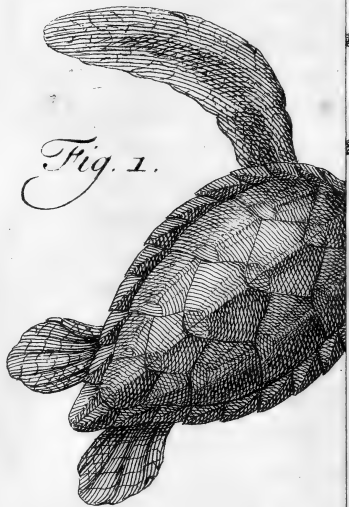

Fig. 3.

Fig. 1.

Philips f.

WARDS, waar van drie Soorten zyn, doorgaans bekend, die van de Europeaanen gegeten worden. De groene Schildpad houdt men voor 't beste Voedzel; daar aan volgt de Haviks Bek, en de *Logger-Head* of Dik-Kop is de slegtste van de drie, wordende zelden tot Spyze gebruikt. Deeze allen groeijen tot een zeer aanmerkelyke grootte. De Dikkop, in 't Fransch *Caouanne*, dus genaamd om dat zy den Kop een weinig grooter heeft, is gevaarlyk aan te tasten, om dat zy zig met byten sterk verweert. De Olie die men 'er uit haalt, wordt alleenlyk om in de Lamp te branden gebruikt, zegt LABAT.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Deeze maaken, waarschyglyk, de Verscheidenheden uit, welke LINNÆUS van den Zee-Schildpad opgeeft, en waar van 'er SEBA één afbeeldt onder den naam van *Mydas*. Voorts heeft hynog andere Jongen, eerst uit de Schaal gekomen van het Ey, gelyk EDWARDS, die zig verbeeldt, dat de zynen vanden Havikskop zyn. Een aanmerkelyk onderscheid, tusschen deeze Beesten, zou daar in bestaan, dat de eene twee Nagels of Klaauwen aan de Voorpooten heeft, de andere maar één aan de Voorpooten, zo wel als aan de Agterpooten, doch beiden scherp. Hier volgt de beschryving van een Zee-Schildpad, die 'er was in 't Kabinet, dat de Erf-Prins van Sweeden, thans Koning ADOLF FREDERIK, voor omtrent twintig Jaaren aan de Akademie van Upsal schonk.

Jongen.
Pl. L.
Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.

III. De Kop van deezen Schildpad heeft den Bek
 AFDEEL. spits, met Neusgaten voorzien, scherp gerand,
 II. ongetand, niet krom geboogen of Havikswyze.
 HOOFD- Het onderste Ooglid is verdeeld door twaalf
 STUK. diepachtige insnydingen of uitpuilingen, het bo-
 Gestalte. venste gestreept. Het LIGHAAM is van boven
 gedekt met een Ovaale Schulp, die een Zoom
 heeft met vyfentwintig verdeelingen, van agte-
 ren uitpuilende, en deswegens als Zaagswyze
 getand: de oppervlakte bultig rond, eeniger-
 maate scherp gerugd, uit vyftien Schilden be-
 staande, die in 't midden zeskantig en aan de
 zyden meestal vierkantig zyn: het onderste van
 de Schulp is zamengesteld uit dertien Schubben,
 de zydelingen uitgezonderd. De STAART is
 kort en niet Beenig. De Pooten, zo voor als
 agter, zyn langwerpig, met een breeden agter-
 rand, die scherp is en Zaagswyze; den voor-
 sten rand dikker: gewapend met een grooten
 Nagel in 't midden, en een anderen Nagel, die
 naauwlyks zichtbaar is, als een scherpe Schub
 uitwaards geplaatst.

Dit zal misschien de groene Schildpad zyn:
 want van de anderen, die in de Verzameling
 van den Hofraad en Kanselier GYLLENBURG
 waren, welke een weinig voor dien tyd aan de
 Akademie van Upsal vereerd werdt, wordt ge-
 meld, dat de Kleur van den eenen was blaauw-
 agtig met zwarte Vlakken, van den anderen
 rosagtig bruin van boven. In zodanige Schul-
 pen werden oudtyds de Kinderen gewasschen
 by

by de Turken , die dezelve ook voor Schild- den gebruikten , zegt WORMIUS (*). Ik gaa thans tot de andere Soorten over.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.
II.
Karet-
Schildpad.

(2) Schildpad met de Voeten naar Vinnen ge- lykende, de Nagels der Voor- en Agterpooten dubbeld; de Schulp ovaal, fcherp Zaagswyze gerand.

De dubbele fcherpe Nagelen of Klaauwen zyn , by de Autheuren , het onderscheidend Kenmerk deezer Zee-Schildpadden , die men in 't algemeen *Caretta*, in 't Fransch *Caret* noemt, wegens de hoedanigheid van haare Schulp. Zy onthouden zig ook aan de Amerikaansche Eilan- den en komen zelfs , fomtyds , aan de Kusten van Europa.

Men leeft in de *Gazette de France*, van den laatsten dag van Oktober des jaars 1752; dat met den Visch, die voor den Tafel der Konin- ginne geschikt was , te Fontainebleau gebragt werdt een *Caret*, die in de Haven van Dieppe was gevangen. Deszelfs Kop, met een zwarte Schub bedekt, geleek naar dien van een gewoo-

ne

(*) *Amanit. Acad. Vol. I. p. 139.*

(2) *Testudo Pedibus pinniformibus , unguibus Palma- rum Plantarumque binis , Testâ ovatâ acute ferratâ. Syst. Nat. X. Testudo Pedibus natatoriis , Unguibus acuminatis binis. Gron. Mus. II. p. 85. n. 69. Testudo Unguibus utrinque binis acutis , Squamis Dorsî quinque gibbis. BROWN. Fam. 465. Testudo Caretta Rochef. CATESB. Car. II. p. 39. T. 39. Testudo Caretta. RAJ. Quadr. 258.*

I. DEEL. VI. STUK.

C

III. ne Schildpad; doch hadt een gaaping en de ge-
 AFDEEL. daante van een Pappegaays Bek. Van 't agterste
 II. des Kops tot aan het Lighaam was de afstand
 HOOFD- van een Voet, zynde niets dan Vleefch en
 STUK. Kraakbeen. De Schulp van de Rug, ook zwart,
 was knobbelig en gegroefd. Van vooren hadt
 het Dier twee Zwemvinnen, ieder derdhalf
 Voet lang; van agteren insgelyks twee, ieder van
 een Voet: de Staart was ook een Voet lang en
 als die van een Schaap. Het hadt de langte
 van omtrent zes en de breedte van vier Voe-
 ten; weegende tuffchen agt- en negenhonderd
 Ponden (*).

Eigen-
 fchappen.

Noopens de Karet-Schildpadden wordt ons
 het volgende door ROCHEFORT, in zyn Natuur-
 lyke Hiftorie der Amerikaanfche Eilanden, ver-
 haald. Zy worden zo groot niet als de andere
 Zee-Schildpadden en leggen haar Eijeren niet
 in het Zand, maar in een foort van Keizelagtig
 gruis. Men kanze niet gemakkelyk vangen,
 ten deele om dat zy zo byten, ten deele om
 dat hunne Schulp verhevener is gerugd: wes-
 halve zy, omgekeerd zynde, zig gemakkelyk
 weder op de Pooten wenden. Ook worden zy
 om hun Vleefch niet gezogt, dat van een Pur-
 geerende Eigenschap is en het Lighaam doet
 oploopen met groote Blaaren als Bloedvinnen.
 LABAT verhaalt de Hiftorie van een Mönnik,
 die

(* Men vindt de omftandige Befchryving van deezen
 Schildpad in de Memoriën, die, geduurende het Jaar
 1753, voot de Akademie van Rouen gelezen zyn.

die het Ruggestuk van zulk een Schildpad gekogt en 'er rykelyk van gegeten hebbende, in een schrikkelyken Buikloop en zwaare Koorts verviel, zynde na drie of vier Dagen geheel bedekt met Bloedvinnen als Ganzen Eijeren, zo dat hy naauwlyks zitten of leggen kon. Na omtrent drie Weeken verloops werdt hy eerst weder hersteld: doch hadt 'er dit voordeel van, dat hy, geduurende de vyf of zes Jaaren van zyn verblyf op de Westindische Eilanden, nooit door eenige Ziekte werdt aangetast. Het Volk dat op den Schildpadden-Vangst gaat, en, geduurende omtrent vier Maanden tyds, welke zy aan dien Vangst besteeden, niets dan het Vleesch en Vet der Schildpadden nuttigt, wordt daar door van verscheide Ongemakken, en zelfs Veneriaale Kwaalen, zo men zegt, genezen: mids men het Vleesch der Karet-Schildpadden, in behoorlyke veelheid naar de kragten van den Patient, onder dat van andere Schildpadden menge. Een weinig daar van gegeten verstrekt, voor een gezond Mensch, ook tot een bekwaame Buikzuivering. In 't algemeen wordt aangemerkt, dat het Vleesch en Vet der Schildpadden aan het Zweet, der genen die het eeten, zulk een Kleur geeft, dat men het altoos aan hun Linnen kan gewaar worden. Dat der Karet-Schildpadden, in Zout gelegd, is zo sterk niet van uitwerking als te vooren. Ook zyn haare Eijeren lekkerder dan die der andere Soorten.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD.
STUK.

III. Deze Schildpadden worden voornaamelyk
 AFDEEL. gevangen om de Schulp, welke het zo genaam-
 II. de *Schildpad*, dat zo kostbaar is en tot veele
 HOOFD- Snuifteryën gebezigd wordt, uitlevert. Men weet
 STUK. * dat het beenige van de Schulp gedekt zy met
 De Schulp. dertien Bladen, vyf in 't midden, en vier ter
 wederzyden, die langwerpig vierkant zyn, plat-
 agtig en grootst, de middelsten zeskantig en klei-
 ner, doch dat den Hals bedekt, driehoekig, hol,
 als een klein Schildje. Dit Karet, dat men 'er
 door Vuur af kan krygen, weegt doorgaans
 drie of vier Ponden; maar men vindt 'er som-
 tyds zo groot, dat zy zes of zeven Ponden
 haalen. LABAT rekent de zwaarte van een Ka-
 ret-Schulp op omtrent vyf Ponden, en zegt,
 dat het Pond van vier en een half tot vyf Li-
 vres verkogt wordt. Hier te Lande is de Prys
 van een Pond zulke Karet of Schildpad-bladen,
 agt, negen of tien Guldens, naar dat zy mooy
 en groot zyn. Het Oostindische is ver het
 beste, kostbaar en zeldzaam. Men maakt van
 Schilpad Kammen, ook Snuifdoosjes, Tabaks-
 doozen, Kokers en Koffertjes; ja zelfs Bufet-
 ten, en Tafelblaaden of Spiegel-Lyften, wor-
 den 'er mede ingelegd.

III.
Orbicularis.
 Rivier-
 Schildpad.

(3) *Schildpad met gevliesde Pooten, de Schulp
 rond en platagtig.*

Dee-

(3) *Testudo Pedibus palmatis, Testâ orbicularâ pla-
 niusculâ. Syst. Nat. X. Testudo Aquarum dulcium? RAJ.
 Quadr. 254.*

Deeze wordt de *Schildpad der zoete Wateren* genoemd van RAJUS, en van anderen de *zwarte Meir-* of *Moeras-*, ook wel de *Rivier-*, en in 't algemeen de *Water-Schildpad*, om haar van de *Landschildpadden* te onderscheiden. Het is de eenigste die men natuurlyk in Europa vindt, en geenszins in de Noordelyke deelen. Men geeft 'er ook wel den naam van *Fransche* of *gemeene Schildpad* aan, en in Languedok noemt menze *Tortue d'Aigue*. Sommigen der Ouden haddenze *Lutaria*, dat is *Slyk-Schildpad*, geheten, om dat zy zig veel onthoudt in *Moe-rassige plaatsen*, in de *Graften die Steden en Sloten omringen*.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Dewyl dit *Dier* veelerley *Infekten* eet, zo zet menze dikwils in de *Tuinen*, om die te zuiveren, geevende 'er een *Bak met Water* aan, daar zy zig, van tyd tot tyd, in begeeven kunnen. Indien 'er, in de *Tuin*, een *Vyver* of slegts een *Kom* is, dan plaatst men aan de kant een *Plank*, met behulp van welke de *Schildpad* in en uit het *Water* klimt. 's *Winters* verbergt zy zig in de *Aarde*, en blyft 'er als slaapende, zonder beweging, zo 't schynt, en zonder te eeten: by *Zomer* nuttigt zy ook, in verscheide *Dagen*, niets. Men zou haar in *Huis* voeden kunnen met *Zemelen* of *Meel* en *Slekken*, gelyk men doet, wanneer menze ver heen wil voeren.

ELIANUS zegt, dat, als een *Schildpad* de *Kop* wordt afgesneeden, die *Kop* nog een poos in

Taaigheid
van Leven.

III. 't Leven blyft, openende en fluitende de Oog-
 AFDEEL. leden; ja, indien men 'er met de Hand digt by
 II. komt, daar in bytende. De Ondervinding leert,
 HOOFD- dat de Schildpad zeer taay en lang duurzaam is
 STUK. van Leven. Wy hebben, zegt Doktor TYSON,
 uit Ooggetuigen verftaan, dat 'er Schildpadden
 langer geleefd hebben dan tagtig Jaaren, of ten
 minfte zo lang. Zy kunnen ook zeer lang zon-
 der Ademhaling zyn. De vermaarde Anatomift
 MERY, Lid van de Koninglyke Akademie der
 Weetenfchappen van Parys, hadt de Kaaken van
 twee Schildpadden met Koperdraad ftyf vaft ge-
 bonden, en haar de Keel en Neusgaten met Ze-
 gellak digt geflooten, om te zien, hoe lang zy
 Leven zouden zonder Adem te fcheppen. De
 eene leefde nog een-en-dertig, de andere twee-
 en-dertig Dagen in die toefland. Een andere
 Schildpad, waar van hy het Stuk, dat haar voor
 Borftbeen dient, hadt weggenomen, zo dat zy
 in 't geheel niet Ademhaalen kon, heeft niette-
 min nog zeven Dagen in die ftaat doorgebracht,
 eer zy ftierf.

Ik wil hier niet treden in het Gefchil tus-
 fchen DU VERNEY en deezen Heer, dat zeer
 hevig is geweest; daar in bestaande, of het
 Bloed in 't Hart van de Menschelyke Vrugt op
 gelyke wyze omloope als in dat van de Schild-
 pad; en, eigentlyk gefproken, of het Ovaale
 Gat en Kanaal van Gemeenfchap, in beiden
 gevonden wordende, ook in beiden van een
 zelfde gebruik zy. De Heer MERY bevestig-
 de

de zulks, maar de Heer DU VERNEY hieldt het tegendeel staande, en bekrachtigde zulks nader door de Ontleding van een groote Amerikaansche Land-Schildpad, waar van ik in 't vervolg zal spreken.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

De Schulp der gewoone Fransche of Europeische Schildpadden is ongeveer zes of zeven Duimen lang en vyf en een half Duim breed: het Borststuk of platte Schild, dat zy van onderen hebben, heeft de breedte van drie en een half, de langte van vyf of zes Duimen. Haar Schulp is zwartagtig van Kleur, en bestaat als uit aan elkander gelymde Stukken: zy steekt 'er den Kop en Pooten uit, benevens de Staart, welke in de Water-Schildpadden lang is, als die van een Rot; en trekt dezelve naar believen weder in: zo dat het treden van den Mensch haar niet kan beschadigen, en dus is zy ook tegen den aanval van veele Dieren beveiligd. Haar Voedzel bestaat in Water-Infekten, Slekken, Wormen en Kruiden of Gras. Men verkooptze, in Vrankryk, op de Markten, zo om te eten, als tot een Geneesmiddel.

Van het Vleesch, dat taamelyk smaakelyk, doch taay is en zwaar om te verteeren, wordt Sop gekookt, welke men nuttig oordeelt voor de genen, die de Teering hebben. In de Apotheek van Parys vindt men het Voorschrift der Bereiding van een Syroop van Schildpadden *, die zeer geroemd wordt tegen alle Borst-
* *Syrupus de Testudinibus*

III. AFDEEL. II. HOOFD. STUK. wordt de Ruidigheid, Kraauwagie en Schurft gewasschen: men geeft het droog in tegen de Vallende Ziekte, en de Opstying het Moerspel genaamd. Voorts wordt de Mannelykheid van de Zee-Schildpadden, die omtrent een Voet lang is en dikker dan een Duim, gedroogd zynde en gestooten, van een half Drachme tot twee Scrupels ingenomen, zeer goed gaegt tegen den Steen en het Graveel. De Gal houdt men voor een Oogmiddel, en het Vet is niet alleen verzagende, maar dient ook om Gezwellen te doen verslaan.

IV.
Scabra.
Groote
Land-
Schildpad.

(4) *Schildpad met een byna vlakke Schulp, waar van alle de middelste blaadjes gerugd zyn.*

Ik zal, onder deezen tytel, de groote Land-Schildpad beschryven, die in de Indiën gevonden wordt, en waar van de Ontleding door de Fransche Akademisten is geschied, hoewel het my niet volkomen blykt, dat dezelve door den Heer LINNÆUS hier bedoeld worde: doch zy kan niet tot eenige van de andere Soorten, die veel kleiner zyn, behooren. Eerft zal ik spreken van haare gestalte en eigenschappen (*).

De

(4) *Testudo Testâ planiusculâ, Scutellis omnibus intermediis dorſatis. Syst. Nat. X.*

(*) LINNÆUS merkt van deeze Soort aan, dat zy de Kop en de zyden der Schulp, van onderen, wit en zwart bont heeft; het Borstbeen van vooren geknet.

De Landschildpad is een zeer leelyk en afschuwelyk Dier, gelykendé door zyn Kop naar een Slang en door zyne Pooten naar een Haagdis. Het is bedekt met een ruime, vaste en gewelfde Schulp, Schildswyze van gedaante en met verscheide donkere kleuren gemarmeld, de Rug gesprenkeld met geele en zwarte Vlakken. Het heeft geen Oogleden nog Oorgat; geen Tanden in een van beide Kaaken, die niettemin byna zo scherp snydende zyn als een Mes. Het Wyfje is doorgaans zwaarlyviger dan het Mannetje, waar van zy bovendien verschilt, dewyl zy het onderste Schild of Borststuk plat heeft, daar dat van 't Mannetje in 't midden hol staat: 't welk dienen kan, om in het dekken beter daar op vast te zitten.

Op zekere Eilanden, in de Westindiën, vindt men van deeze Dieren een onbeschryflyke menigte; zo dat de Ingezetenen daar van alleen kunnen leeven. De grootsten weegen anderhalf of tweehonderd Ponden en zyn omtrent drie Voeten breed. De Land-Schildpadden op 't Eiland Rodriguez, waar van LEGUAT spreekt, waren somtyds wel honderd Ponden zwaar. Men vondtze 'er in zulk een menigte, dat men Troepen zag, naar giffing, van twee of drieduizend stuks. Deeze vergaderden tegen den avond op koele plaatsén en schikten zig zo dicht in een, dat het naar een geplaveide Vloer geleck. Het scheen, dat zy voor haar veiligheid nog al zorg droegen; want men zag 'er aan alle kanten,

III. hier en daar één , die met het gat gekeerd was
 AFDEEL. naar de Legerplaats en als op Schildwagt ftondt.

II. Ondertuffchen zyn deeze Dieren niet in ftaat om
 HOOFD- zig te verdedigen, noch om te vlugten. Men
 STUK. kan zig, zonder eenige moeite of gevaar, wel
 honderd Schreeden, en meer, van hun op de
 Rug laten draagen. Hun Vleefch overtreft in
 lekkerheid dat der Zee-Schildpadden, en de
 Lever is een uitmuntend Geregt, dat, hoe men
 het bereide, altyd zyne Saus by zig heeft. Mid-
 delerwyl is dezelve zeer groot naar reden van
 het Dier : want een Schildpad van niet meer
 dan vyftien Ponden Vleefch, heeft een Lever
 van vyf of zes Pond. Niet minder fmaakelyk
 is het Vet, dat zy veel beter vonden dan de
 keurlykfte Boter in Europa. Zig daar mede
 te fmeeren was een verwonderlyk Middel tegen
 Kneuzingen, Verdoovingen en Pynen der Ge-
 wrichten. De Eijeren, omtrent van grootte
 als die der Zee-Schildpadden, welken zy ook in
 't Zand leiden, om door de Hitte der Zonne-
 ftraalen uitgebroed te worden, waren niet min-
 der fmaakelyk en voedzaam (*).

Ooftindi- De Ooftindifche Landfchildpad, welke van
 fche. gemelde Akademie befchreeven wordt (†), was
 gevangen op de Kuff van Koromandel. Haar
 Schulp was niet, gelyk die der genen welken
 men in Vrankryk heeft, platagtig, maar zeer
 ver-

(*) LEGUAT, *Voyage*. Tom. I. p. 89.

(†) *Ouvrages adoptéz*. Tom. I. p. 395

verheven-rond, en bestondt niet uit twee byzondere Stukken, als die der Zee-Schildpadden, maar het Rugge Schild was met het Borststuk vereenigd. De Staart hadt aan 't end een Hoorn. Haar Pooten waren niet gefchubd, en bekleed met een gerimpelde Huid als Sargryn. Zy hadt de Nagelen niet fcherp, maar stomp en tot de helft afgesleeten: de Kaaken waren Zaagswyze getand.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

De langte van dit Dier, gemeten van 't end van den Snoet tot aan 't uiterfte van de Staart, was vier en een half voet, de dikte veertien Duimen. De Schulp of 't Harnas hadt twee Voeten breedte en drie Voeten langte. De Kleur, zo wel, als die van 't geheele Dier, was graauwagtig bruin. Men vondt de Schulp van boven samengesteld uit verscheide Bladen, van verschillende figuur, waar van de meesten, niettemin, vyfhoekig waren, zynde, op gelyke wyze als het Karet der Zee-Schildpadden, gekleefd aan een Beenige Schulp, die met het Borststuk te samen het Harnas uitmaakten, 't welk men, in de Indiën, *Carapace* noemt, gelyk in de Zee-Schildpadden. ELIANUS getuigt, dat de Land-Schildpadden jaarlyks haare Schulp afwerpen, 't welk waarschynlyk van die Bladen te verstaan zal zyn. Van vooren hadt het Harnas eene Opening, om den Kop en Voorpooten door te laten; van agteren eene voor de Agterpooten en Staart. De rand van 't Boven-schild was omgeboogen, waar door het Dier zyn

III. Kop en Hals opwaards verheffen kon en daar
 AFDEEL. van maakte het, op de Rug gekeerd zynde,
 II. gebruik om zig weder om te wenden, waar
 HOOFD- toe het van de bultigheid van zyn Bovenschild
 STUK. ook veel behulp hadt. Van binnen was het
 niet met de Huid bekleed; men vondt de Huid,
 van den Kop, Pooten en Staart, gehegt aan den
 rand der Openingen van het Harnas, daar deeze
 Schildpadden, gelyk men weet, haar Kop en
 Pooten geheel in verbergen kunnen, en waar
 hun Vleefch, zo lang zy leeven, onaffcheide-
 lyk aan vast blyft.

Werktui- De Kop, die de langte van zeven, de breed-
 gen van 't te van vyf Duimen hadt, gelek, eenigermaa-
 Gehoor. te, naar een Slangekop. Zeer duidelyk open-
 baarden zig daar in de Neusgaten, aan 't end
 van den Snoet, boven de gaaping van den Bek
 geplaatst, doch men vondt geen openingen der
 Ooren. Het Beën hadt alleenlyk een kuiltje
 aan de zyden van den Kop, en de Huid, die
 deeze indrukking bekleedde, was dunner en fy-
 ner dan elders, fchynende ook een weinig in-
 gedrukt te zyn op die plaats. Na het wegnee-
 men van deeze Huid werdt een rond Gat ont-
 dekt, van grootte als het Ooghol in de Men-
 fchen, en met een zeer beweeglyk Kraakbee-
 nig Plaatje geflooten, dat, door middel van een
 fyn Vliesje, in de omtrek van het Gat was aan-
 gehegt. Aan de zyde van het Gat, naar het
 agterfte van den Kop, was een Kraakbeenig
 Kanaal, dat in 't Gehemelte neerdaalde, alwaar
 een

een langwerpige opening was , maakende een kleine spleet. Onder het Kraakbeenig Plaatje vindt men een groote holligheid van Eyronde figuur, zynde wel eens zo lang als breed. Deeze holligheid hadt op zyde een opening , welke doorgang gaf aan een zeer fyn Stylet , dat het Plaatje schuins kwam ondersteunen , en met zyn andere end , na dwars heen gegaan te zyn door een tweede holligheid , die een weinig laager en ter zyden van de grootte was , een Gat stoppe van gemeenschap tusschen deeze tweede en een derde holligheid , welke bogtig was en daar de Gehoorzenuw zig in verspreidde. Het end van 't Stylet , dit Gat stoppende , was verbreed als de tromp van een Trompet , en werdt door een fyn Vliesje aan den omtrek van het Gat gehegt. Uit dit Konstige Gestel is het de onwaarschynlykheid zelve , dat deeze Dieren doof zouden zyn , gelyk de genen willen , die ons de Zee-Schildpadden van de Antillische Eilanden beschryven.

De Hersenen waren zeer klein, naar den Kop, **Hersenen.** wiens grootte voornamelyk afhing van de dikte der Kaauw- of Slaap-Spieren , en van die der Beenderen , welker bovenste met een Kam voorzien waren , op de wyze van alle Dieren , die een buitengemeene kragt in hunne Kaaken hebben. ARISTOTELES merkt aan , dat de Schildpad daar in uitmunt boven alle anderen , zodanig , dat zy zelfs een Keisteen kan verbryzelen. De Hersenen , nu , vindt men nauwlyks

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

III. grooter dan een Okkernoot; doch in de Zee-
 AFDEEL. Schildpadden vindt men die nog ongelijk klei-
 II. ner; indien 't waar is, gelyk men berigt, dat
 HOOFD- in de zodanigen, welker Kop als een Kalfskop
 STUK. groot is, de Hersenen niet grooter dan een Boon
 zyn. De Reukzenuwen maakten byna een
 vierde deel van het Brein uit, en de Gezigtze-
 nuwen hadden daar van haaren oorsprong.
 Voorts was omtrent het Ruggemerg en de ver-
 spreiding der Zenuwen alles naar gewoonte.
 De Oogbol hadt de breedte van een Duim,
 doch het Kryftallyn was, gelyk de uitwendige
 opening, zeer klein. De Tong was een Duim
 lang, spits en dun, zeer tepelig en met tien
 Spieren voorzien: de Kaaken waaren zeer dui-
 delyk getand. PLINIUS zegt, dat de Schildpad
 geen Tanden heeft noch Tong.

De Inge-
 wanden.

Na dat men het Harnas hadt doorgezaagd,
 en de Vliezen weggenomen, kwamen de Inge-
 wanden te voorschyn. De Maag, uit zeer dik-
 ke Rokken samengefeld, hadt de figuur van
 die der Honden, zynde aan de Lever gehegt
 door verscheide Vaten. Behalve den twaalf-
 Vingeren Darm, die wel een tweede Maag
 scheen door zyne Netswyze plooijen, vondt men
 inde overige geen Kreukels noch Klapvliezen. De
 dunne Darmen waren één Duim wyd en negen
 Voeten lang; de dikke hadden de wydte van
 twee Duimen en de langte van vier Voeten.
 Men vondt 'er geen blinden Darm en de regte
 of Endeldarm hadt, negen Duimen van het
 Fon-

Fondament af, eene vernauwing, dienende voorts als tot een Scheede voor de Schaft, gelijk dit ook in de Bever, Civetkat en andere Dieren plaats heeft.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

De Lever was zeer groot, bleek van kleur en vast van zelfstandigheid. Zy was byna in tweeën verdeeld, hebbende ieder Lob een byzondere Holader en Uitwerpbuis. Het Galblaasje hadt byna de zelfde figuur als in een Mensch, en de Galbuis liep door een byzondere Opening in 't Gedarmte uit. De Milt hadt een Nieragtige gedaante. Het Alvlees was driekantig en omvatte den Twaalfvingeren-Darm zeer dicht. De Nieren waren ook driekantig Prisma's wyze. In de Pisblaas vindt men meer dan twaalf Pinten Vogts. Zy was by uitstek groot, daar ARISTOTELES getuigt, dat de Blaas in de Land-Schildpad zeer klein zy. Ook verschilde haar figuur grootelyks van die van een Karsteng, welke SEVERINUS 'er aan toeschryft. Zy geleeke meer naar een dikken Darm, en hadt haare Opening niet aan een der Enden maar in 't midden, vertoonende dus vry wel de gedaante van 't Licht der Vrugten in de Viervoetige Dieren. Haar Hals was omtrent in 't midden van den Endeldarm geplaatst, zeven of agt Duimen van 't Fondament. De Schaft was negen Duimen lang en anderhalf Duim breed.

Lever, Nieren, Blaas.

Van de gesteldheid des Harts zal ik straks na-der spreken. Het Strottenhoofd was, even

Longen, enz.

III. als in de Vogelen, samengesteld uit twee groote
 AFDEEL. Kraakbeenderen, met elkander gewricht. Het
 II. hadt een zeer naauwe Spleet, dat mooglyk de
 HOOFD- oorzaak kan zyn van het ronken der Zee-Schild-
 STUK. padden, 't welk, volgens PLINIUS, van verre
 hoorbaar is, als zy op 't Water dryven: im-
 mers de Zee-Kalven, die insgelyks snorken,
 hebben ook zulk een enge Lugtspleet. De
 Lugtpyp, welker ringen geheel waren, scheid-
 de zig, by 't komen in de Borst, in twee Tak-
 ken, die in de Long gaande haar Kraakbeenige
 natuur afleiden, en niet voortbragten dan zeer
 wyde en ongelyke Vliezige Kanaalen, waar
 door de Long zig zeer wit vertoont in deeze
 Dieren. Dit schynt een natuurlyk gevolg van
 de byzondere Circulatie des Bloeds, 't welk
 meest de Long voorby gaat, en kan dit Inge-
 wand doen dienen tot een einde, voor deeze en
 dergelyke Dieren hoognoodig.

Dewyl, naamelyk, de Schildpad het Vermo-
 gen heeft, om zig tot aan de Oppervlakte van
 't Water te verheffen, en daar op te blyven
 dryven, zo verbeelden zig gedagte Akademis-
 ten, dat de Long haar verstrekt in plaats van
 de Lugtblaasjes, die men tot dat zelfde oog-
 merk vindt in de meeste Visschen. ARISTOTE-
 LES en PLINIUS hebben opgemerkt, dat, wan-
 neer de Schildpadden lang op 't Water geweest
 zyn in 't heetste van den Zomer, het gebeurt,
 dat haare Schulp zo zeer is uitgedroogd, dat
 zy niet spoedig weder duiken kunnen, en dus
 wor-

den zy gemakkelyk van de Viffchers gevangen. 't Is hier uit blykbaar, welk een juiste evenredigheid 'er in haar Evenwigt moet plaats hebben, dewyl een zo kleine verandering in ftaat is om haar hetzelve te doen verliezen. Schoon deze geen Water-Schildpad was, fchynt 'er egter, in het maakzel van haar Hart en Longen, een dergelyke gefalte plaats te hebben; even als men verfcheide Vogelen gewiekt ziet, die egter niet vliegen.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

Ik gaa over tot de groote Westindifche Land-Schildpad, welke van den Heer DU VERNEY, tot nafpooring van het Hart, is geopend. Dierzelfer Schulp, of Ruggedekzel, was twee Voeten en drie Duimen lang, twee Voeten en één Duim breed, en het Schild of Borftftuk hadt de langte van zeventien, de breedte van veertien Duimen.

Westindi-
fche Land-
Schildpad.

Het Hart van deezen Schildpad was geplaatft in 't midden van de Borft, boven de Lever, zonder eenig Middelfrift, in een wyd Hartzakje, rondom vaft gehegt aan het Buikvlies. Dierzelfs gedaante was half Kloots, van onderen verheven rond, van boven plat, een weinig ingedrukt in 't midden, daar de inplanting der Ooren en Slagaderen is. Onder het Hart was een Vergaarplaats of Zak, gelykende naar een uitgespannen Blaas, langwerpig van gedaante, waar in door de Aderen al het Bloed uit het Lighaam, behalve dat uit de Long komt, terug gebragt wordt. Zy heeft van binnen veele

III. Vleezige Vezenen, byna gelyk de Harts-Ooren
 AFDEEL. in de Menfchen. De twee Long-Aders maaken
 II. agter het flinker Oor een Vergaarplaatsje , waar
 HOOFD. zy zig ontlaften. De groote Vergaarplaats heeft
 STUK. met het regter Oor gemeenfchap door middel
 van een Gat , dat met twee Klapvliezen zig
 fluit. De Ooren zyn byna van grootte als het
 Hart, doch het regter Oor is grootft. Zy ge-
 lyken naar twee Beurfen, die met haare Ope-
 ningen te famen gevoegd waren, daar zy door
 een Vlies van een gefcheiden worden, 't welk
 zeer dun is en zig aanhegt tuffchen de twee
 Klapvliezen, die aan de monden der Ooren zyn.
 Van binnen beftaan zy uit zulk een zamenweef-
 zel van Vezenen , dat hunne zelfftandigheid,
 wanneer menze opgeblazen en gedroogd heeft,
 eenigermaate naar die van de Long gelykt. De
 Valvliezen laaten het Bloed uit de Ooren in 't
 Hart gaan, doch beletten het terug te keeren.
 Zy hebben dit gemeen met die van 't Ovaale Gat
 in de Menfchelyke Vrugt, dat zy, het Bloed
 doorlaatende, een holle geutswyze figuur| aan-
 neemen, doch, zig fluitende, platagtig worden.

Het Hart. In het Hart waren drie Holligheden, gelyk
 in dat der Zee-Schildpadden, eene voorfte naar
 't orftftuk, de twee anderen naar de Rugtoe.
 Van deeze laatften noemt DU VERNEY die de
 eerfte, welke het Bloed van 't regter, die de
 tweede, welke hetzelfde van 't flinker Oor ont-
 vangt ; de voorfte , die gemeenfchap met de
 Long-Slagader heeft, wordt van hem de derde
 Hol-

Holligheid geheten. Niettemin kan men zeggen, dat het Hart eigentlyk maar ééne Holligheid heeft, dewyl zy alle drie gemeenschap hebben met elkander; doch, dewyl het Valvlies van de opening van 't regter Oor zodanig is geschikt, dat het Bloed uit hetzelfde van de flinker naar de regter hand loopt, zo strekt het maar om de eerste Holligheid te vullen, welke gemeenschap hebbende met de derde, zo komt 'er het Bloed ten zelfden tyde in; daar het Bloed uit het flinker Oor, welks Valvlies van de regter naar de flinkerhand gekeerd is, in 't eerst maar alleen de tweede Holligheid gaat vullen. Uit het regterhandse gedeelte der voorste zyde van de *basis* des Harts komen drie aanmerkelyke Slagaderen, waar van twee de *Aorta* uitmaaken, zig openende in de eerste Holligheid, en leggende tegen elkander aan: de derde, welke de Long-Slagader is, komt onmiddelyk uit de derde Holligheid. Zy hebben Valvliezen, gelyk in de Mensch en andere Dieren.

III.
AFDEEL.
II.*
HOOFD-
STUK.

Dit onderzoek van 't Hart der Schildpadden diende om het Geschil tusschen den Heer MERRY en DU VERNEY te beslegten (*). Om te begrypen, naamelyk, dat de Circulatie of Omloop des Bloeds op gelyke wyze in de Schildpad geschiede, als in de Menschelyke Vrugt, moest men een dergelyk maakzel van het Hart in dit Dier gevonden hebben; doch het verschil

Omloop
des Bloeds.

(*) Zie Bladzyde, 38, hier voor.

III. 'schil is, als blykt zeer groot. „ In de Schild-
 AFDEEL. „ pad (zegt DU VERNEY) gaat, by elken Om-
 * II „ loop, een weinig meer dan een derde deel
 HOOFD- „ des Bloeds in de Long over, alwaar het alle
 STUK. „ noodige bereidingen ontvangt tot zyn ge-
 „ bruik, en het daar in vloeiende Bloed is
 „ voornaamelyk dat gene, 't welk de derde
 „ Holligheid bevat, zynde byna zuiver Ader-
 „ lyk: het ander gedeelte van 't Bloed der
 „ Aderen, dat in de eerste Holligheid is, mengt
 „ zig met dat van de tweede Holligheid, 't
 „ welk van de Long terugkomt, beladen met
 „ werkzaame deeltjes, dewelken dus aan al
 „ het Bloed, dat zig door de Slagaderen ver-
 „ spreidt, worden medegedeeld, zo veel als
 „ noodig is tot Voeding van het Dier. In 't
 „ Hart van den Mensch heeft dergelyk een
 „ vermenging, van 't Aderlyke Bloed met dat
 „ der Longen, geenszins plaats.
 „ De drie Holligheden van het Hart, in de
 „ Schildpadden, maaken eigentlyk maar ééne
 „ Holligheid uit, weinig verschillende van die
 „ des Harts in de Visschen en Kikvorschen, en
 „ de drie Slagaderen voeren in dezelve nage-
 „ noeg het zelfde uit, als de *Aorta* doet in de
 „ gemelde Dieren; te weeten het Bloed, op
 „ den zelfden tyd, over te brengen in de Long
 „ en de andere Lighaamsdeelen. Want men
 „ moet de drie Slagaderen als ééne aanmerken,
 „ om dat zy allen uit een zelfde Holligheid af-
 „ komstig zyn: byna even als in de Kikvor-
 schen,

„ fchen, Salamanders en dergelyken, de Long-
 „ Slagaders takken der *Aorta* zyn. Geen O-
 „ vaal Gat of Kanaal van Gemeenschap kan
 „ derhalve plaats vinden in deeze Dieren. Maar
 „ in de Menschelyke Vrugt, voor dat zy Adem
 „ haalen kan, zou de doorgang des Bloeds,
 „ volgens den gewoonen weg, onmooglyk zyn:
 „ derhalve heeft de Natuur byzondere Wegen
 „ daar toe gefchikt, die in de Schildpadden
 „ en Padden geheel onnoodig waren, zo wel
 „ voor als na de Geboorte; dewyl in dezelve
 „ al het Bloed, dat door de Holaders in het
 „ Hart terug gebragt wordt, niet door de Lon-
 „ gen circuleert (*).

III.
 AFDEEL.
 II.
 HOOFD-
 STUK.

Ik zal hier de befchryving byvoegen der Lig-
 haams-geftalte van de Surinaamfche Land-Schild-
 pad, uit het Kabinet van den Heer GRONOVIVS.
 Deeze noemt zyn Ed. *Schildpad met Pooten om*
te loopen, fcherpe Nagelen, aan de Voor- en Agter-
pooten ieder vyf (†). Deszelfs Kop is ovaal, van
 vooren fcherp, van boven verhevenrond, plat-
 agtig, breed: de Oogen zyn zeer groot, met
 Oogleden gedekt, fttaande in 't voorfte van den
 Kop, digt by elkander: aan de tip van den Bek
 twee zeer kleine Neusgaten, ook digt by één;
 de Bek ftompagtig fpits, met beenige Kaaken,
 waar

Surinaam-
 fche Land-
 fchildpad.

(*) DU VERNEY, *Oeuvres Anatomiques*, Paris 1761,
 Tom. II. p. 451, 477, 486.

(†) *Testudo Pedibus cursoriis, Unguibus acuminatis,*
Palmarum Plantarumque quinis. GRONOV. *Mus. Ichthyolog.*
 Tom. II. Lugd. Bat. 1756. p. 86

III. waar van de bovenste veel langer is dan de onderste en deeze gekromd: de Tong rondagtig: de Hals weinig dunner dan de Kop, zeer ruim van Vel: het Boven-Schild gewelfd, ovaal rond, samengesteld uit bultige, gelyke en zeer breede Beenige Schubben, omvangende het Lyf t'eenemaal, zo dat 'er de Kop, Hals en Pooten, geheel onder verborgen kunnen worden. Het Onder-Schild is vlak en loopt uit in een ongekartelden scherpen rand. De vier Pooten zyn kort en dik, met vyf scherpe, kromme Nagelen gewapend. De grootte van dit Dier wordt niet gemeld.

Ik gaa nu tot de andere Soorten van Land-Schildpadden over.

V.
Lutaria.
 Kleine Italiaanfche.

(5) Schildpad met de Pooten ten deele gevlied, de Staart half zo lang als 't Lyf, de Schulp eenigermaate verbevenrond, van agteren met drie Plaatjes gekield.

Deeze, die in Italie en de Oosterfche Landen zig onthoudt, was in de Verzameling van den Sweedfchen Baron van GYLLENBORG, onder den naam van Schildpad, met aan de Voor- en Agterpooten, ieder, vier scherpe Nagelen. De Voorpooten zyn meer gevlied dan de Agterpooten,

(5) Testudo Pedibus subpalmatis, Caudâ Corpore dimidio breviorè, Testâ subconvexâ, postice tribus Scutellis carinatâ. *Syst. Nat. X.* Testudo Unguibus acuminatis. Palmarum Plantarumque quaternis. *Amæn. Acad. I. p. 139. n. 23.*

ten, beiden met Ovaale Schubben gedekt. Het Borftfchild is van agteren geknot, en in tweeën gefpleeten, verdeeld door vyf dwarfe en eene overlangfe ftreep. Het Ruggestuk is gedekt met dertien Plaatjes, als gewoonlyk in de Schildpadden, waar van de vier zydelingfe, allen met hoekige ftreepen omringd, in 't midden een plek hebben die ruuw is en geftippeld. De rand beftaat uit vier-en-twintig in elkander fchietende ftukjes. De Kleur is, aan de randen der Plaatjes, zwartagtig of Yzergrauw, in 't midden bleek.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

De grootte van deeze Schildpad wordt niet *Virginifche*. gemeld; doch, dewyl men 'er die mede gelyk ftelt, welke WORMIUS genoemd heeft *zeer kleine* Ooftindifche Land-Schildpad, denk ik, dat het geenszins een van de grooten, voorgemeld, zal zyn. Zy moeten zig in Moeraffen of Slyk onthouden, volgens den Latynfchen bynaam. Men meent dat het ook de *Virginifche* zy van GREW, en dit brengt my een foort van Landfchildpadjes in gedagten, waar van de Heer EDWARDS zegt, dat hem zyn Vriend een Doosje getoond hadt, welks bodem van het onderfte Schild en het Dekzel van het bovenfte was gemaakt, zynde geelagtig van Kleur. Zyn Vriend hadt hem verzekerd, dat 'er zodanigen zig in de Noordelykfte deelen van Amerika, aan de Hudfons-Baay, onthielden.

- III. (6) Schildpad met de Pooten byna ongevlied',
 AFDEEL. de Schulp bultig met een zeer stompen zyd-
 II. rand, de Blaadjes vlakagtig.
 HOOFD-
 STUK. Kleine Afrikaansche Schildpad, met de Schulp
 van Mosaik werk, hadt EDWARDS deeze genoemd,
 VI. die hy zeer fraay afbeeldt. Het Mannetje en
 Græca. Wyfje, van Santa Cruz in Barbarie overgebracht
 Afrikaan- zynde, heeft twee Jaaren geleefd in de Tuin
 sche. van 't Kollegie der Gencsheeren te Londen.
 In de warme Maanden paarden zy door besprin-
 ging, gelyk de meeste Viervoetige Dieren:
 doch men kon, op de plaats daar zy in 't Zand
 geschraapt hadden, 'er geen Eijeren van vin-
 den: ook zyn geen Jongen van hun voortge-
 komen.

De grootte deezer Schildpadjes was ongeveer als eens Menschens Vuist: zy hadden de Schulp van onderen plat, van boven zeer rond verheven, in veele Vakjes verdeeld, die nagenoeg Vierkant waren, en met groeven, binnen elkander al kleiner en kleiner Ruiten maakende, getekend. De Kleur was hoog geel, gewolkt met donkere of zwarte Vlakken. Men vindt den Kop met Schubben gedekt, den Hals vry lang en Vleefchkleurig, gelyk ook de Pooten.

Aan

(6) Testudo Pedibus subdigitatis, Testâ gibbâ, margi-
 ne laterali obtusissimo, Scutellis planiusculis. *Syst. Nat.*
 X. Testudo Tessellata minor, Africana. Edw. *Av.* 204.
 T. 204.

Aan de voorſten waren vyf, aan de agterſten vier Klaauwen. Het Dier hadt een taamelyke lange Staart, in welke de opening van 't Aarsgat of de Leg is.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(7) *Schildpad met de Pooten volkomen gevingerd, de Schulp bultig, geen Staart hebbende.*

VII.
Carolina.
Karoliniſche.

Deeze die de kleine *Karoliniſche*, met de Schulp als van Mofaik werk, door EDWARDS geheten wordt, is levendig uit Zuid-Karolina te Londen gebragt geweest. De Engelfchen, die aldaar wonen, noemenze, zegt hy, gemeenlyk *Turapins*, en daarom denk ik dat het die zullen zyn, welken de Spaanfchen aldaar *Terrapen* noemen, hebbende de Schulp als met Snywerk verſierd en fraay gewolkt. Deeze houden zig gaarn op in vogtige en Moeraffige plaatſen, en zyn niettemin goed om te eeten. Wanneer de Spaanfche Jaagers 'er in de Boſſchen aantreffen, neemen zy die mede naar hunne Hutten, en tekenenze met een kerf of ſtreep; waar aan zy, na eenige Weeken terug komende, elk de zynen kennen: want dit Gedierte gaat niet ver van honk.

Volgens EDWARDS was de grootte van deeze byna als die van de voorgaande. De Schulp was ver.

(7) *Testudo Pedibus digitatis, Testâ gibbâ, Caudâ nulla. Syst. Nat. X. Testudo Tessellata minor Caroliniana. EDW. 17. 205. T. 205.*

III. verdeeld in zeskantige of rondagtige Karet-
 AFDEEL. blaadjes, welke als met Ringen, binnen elkander
 II. verkleinende, getekend waren. De Kleur was
 HOOFD- donker-bruin, met geele Vlakken, van ver-
 STUK. scheiderley grootte, aartig gesprenkeld. Groo-
 telyks verschilden zy van de voorgaande door 't
 maakzel van 't onder-Schild, dat in 't midden
 van den Buik gespleeten was, en aan de zyden
 niet onbeweeglyk, maar door middel van een
 Vlies, gehegt aan het boven-Schild. Hier door
 kan het Dier zig, de Kop en Pooten ingetrok-
 ken hebbende, daar in besluiten als een Oester
 in zyn Schulp, daar de voorgaande alleenlyk
 de Kop en Pooten inhaalen kan. De Kop heeft
 een schubagtig bekleedzel en is geel, gelyk
 ook de Voorpooten, doch de Hals, die zeer
 lang is, benevens de Agterpooten, zyn blaauw-
 agtig Vleeschkleur. Het Dier heeft geen Staart
 en in de Stuit is zyne Leg. De Pooten zyn
 met harde Schubben bekleed; aan de voorsten
 heeft het vyf aan de agtersten vier Klaauwen.

VIII.
Carinata.
 Gekielde.

(8) *Schildpad met gevingerde Pooten, de Schulp
 bultig, de vier voorste Ruggeblaadjes ge-
 kield, het Borst-Schild gebeel.*

Van deeze weet ik niets meer dan dat zy zig
 onthouden onder de heete Lugtfreek. Of
 op

(8) *Testudo Pedibus digitatis, Testà gibbosa, scutellis
 Dorsalibus quatuor anterioribus carinatis, Sterno integro.*
Syst. Nat. X.

op haar ook toepasselyk zy, 't geen LINNÆUS van de Schildpadden in 't algemeen meldt; dat zy, na 't afsnyden van den Kop, nog dikwils veertien Dagen leeven, is duister: zo wel, als dat zy, in 't paaren, dikwils een Maand aan elkander vast blyven. 't Een en ander is, dunkt my, niet zeer waarschyglyk.

III.
AFDEEL.
II.
HOOFD-
STUK.

(9) *Schildpad met de Agterpooten gevlied, de blaadjes van de Schulp uitpuilende geknot.*

IX.
Geometrica.
Gesternde.

Verscheiderley naamen voert deeze, die van PISO genoemd wordt *Jaboti*, de Schulp met zwart- en geelagtige figuurtjes, als Meetkonstig getekend zynde, versierd. Anderen noemenze de geschilderde of *gesternde*, om dat de Schulp, op een zwarten Grond, zeer sierlyk getekend of beschilderd is met geele Sterren-StraaLEN, die in 't midden van de toppen der Blaadjes haar middelpunt hebben, en met elkander te samen loopende zig vereenigen. Zy onthoudt zig in Afie. Men vindt 'er van, die ongelyk kleiner dan een Vuist zyn, doch ook wel van één of an

(9) *Testudo Pedibus posticis palmatis, Testæ scutellis elevatis truncatis. Syst. Nat. X. Testudo Unguibus acuminatis, Palmarum quinque, Plantarum quatuor. Mus. Ad. Fr. I. p. 50. Testudo picta f. Stellata. WORM. Mus. 317. Amæn. Acad. I. p. 139, n. 24. Testudo Testâ Tessellatâ major. GREW. Mus. 36. T. 3. f. 1. 2. Testudo minor Amboinensis. SEB. Mus. I. T. 30. f. 8. Testudo nigricantibus & flavescens figuris Geometricis. Pis. Bras. T. 105. Testudo Tessellata minor. RAJ. Quadr. 259.*

I. DEEL, VI. STUK.

III.
AFDEEL.

II.
HOOFD-
STUK.

anderhalf Voet Schulp: weshalve GREW 'er, met regt, den naam aan geeft van groote Schildpad met de Schulp van Mosaik werk: daar RAY ze de kleine noemt, en SEBA de kleine Amboineefche. Die van GREW was van Madagaskar afkomstig.

X.
Pusilla.
Kleinrje.

(IO) Schildpad met een half-Klootfche Schulp, welker Blaadjes verbeven-rond zyn, bestaande uit schieffboekige Ruiten, aan den rand gestreept, in 't midden gestippeld.

De zeer kleine Landfchildpad uit Oostindie, wordt deeze van WORMIUS genoemd. RAY geeft 'er ook deezen naam aan, maar GREW noemt haar de *Virginifche*. Men kan, derhalve, maar alleen verzekeren, dat zy in de Indiën zig onthoudt.

XI.
Serpentina.

(II) Schildpad met de Pooten gevingerd, de Schulp nagenoeg verbevenrond, van agteren stomp en met vyf scherpe Tanden gewapend.

Deeze onthoudt zig in de warme Gewesten, zegt LINNÆUS.

(IO) Testudo Testâ hemisphæricâ, Scutellis convexis trapeziis margine striatis, disco punctatis. *Syst. Nat.* X. Testudo Virginea. GREW. *Mus.* 38. T. 3. f. 3. Testudo Terrestris pusilla ex India Orientali. WORM. *Mus.* 313. RAJ. *Quadr.* 259.

(II) Testudo Pedibus digitatis, testâ subconvexâ postice obtusâ, acute quinque-dentatâ. *Syst. Nat.* X.

III. HOOFD-

III. HOOFDSTUK.

III.
AFDEEL.III.
HOOFD-
STUK.

Beschryving van 't Geslacht der DRAAKEN, waar in van de Draaken der Ouden, van die der Hedendaagschen of vliegende Haagdiffen, en van de door Konst gemaakte of verziende Draaken, gesproken wordt.

De Geslagtnaam, *Draco* of DRAAK, die door LINNÆUS aan zodanige Dieren, welke Viervoetig zyn, en voorzien met Vleugelen en Staart, gegeven wordt, brengt my tot het onderzoek van het Denkbeeld, dat zig de Ouden hebben gevormd van *Draaken*, en dat nog niet geheel ontworteld is. Niets is verwonderlyker, dan dat men, van de oudste tyden af, tot heden, onder alle Natiën byna, op den Aardbodem, gesproken, geschreeven en Afbeeldingen gemaakt zou hebben van Schepzelen, die 'er nooit geweest waren. Egter zyn veelen der Hedendaagschen, wat de Draaken aanbelangt, van dit Gevoelen, en men houdt thans, in 't algemeen, de Dieren van dergelyke gedaante, behalven het kleine vliegend Hagedisje, voor fabelen.

De Heilige Schrift, daar het Woord Draak, Draaken in de Heilige Schrift. in de Nederduitsche Overzetting, meermaalen voorkomt, geeft ons geen de minste zekerheid aangaande de gedaante of eigenschappen van dit Dier. 't Woord *Tbannin*, dat men dus

III. vertaald heeft als een Draak der Wilderniffen,
 AFDEEL. komt elders voor als een Walvifch of Zee-
 III. Monfter, en fchynt dikwils, eenvoudiglyk, een
 HOOFD- Slang te betekenen. 't Is waar, dat in de O-
 STUK. penbaaringe gefproken wordt van een grooten
 rooden Draak, met zeven Hoofden en tien Hoor-
 nen; doch, behalve de Zinnebeeldige beteke-
 nis, die daar in doorstraalt; vindt men dit Dier
 ook naderhand genaamd de Oude Slang: 't welk
 wederom een duifterheid, in dit opzigt, ver-
 oorzaakt. Niet minder onzeker is 't, of men,
 daar den Jooden, zo SCHEUCHZER zegt, in de
 Israëlitifche Wet verboden was, Beelden te
 maaken die naar Draaken geleeken; daar door
 groote, Vuurige, Venynige Slangen, of zulke
 Dieren, welken men hedendaags onder den naam
 van Draak zig voorftelt, te verftaan hebbé. Dit
 laafte is wel het waarfchynlykfte, dewyl men
 weet, dat 'er zodanige in de Wapens van den
 Keizer van China zyn, en niet alleen op Vaat-
 werk gefchilderd, maar zelfs als Beelden ge-
 fatfoeneerd, aldaar gevonden worden. Evenwel
 is 't ook bekend, dat de vindingryke Geeft der
 Chineezen hun, in dit opzigt, aanvoert tot de
 ongerymdste buitenspoorigheden. De Koperen
 Slang door Mofes opgereg, dien de Israëlitén
 tot den tyd van Hiskia toe aanbaden, voert een
 anderen naam.

Gefalte. Niet minder verwarring is 'er, onder de on-
 gewyde Schryvers van den ouden tyd, over
 de gefalte van de Dieren, die zy Draaken noe-
 men.

men. ABENSINA en AËTIUS geeven 'er Schubben aan en groote Oogen in de Kop, Hair op de Huid, een Baard aan den Bek, een wyde Keel, uitsteekende Tong en lange Tandén. Volgens PHILOSTRATES zouden de genen, die zig op 't Gebergte onthouden, een Kam of Kuif hebben, welke met de Jaaren grooter wordt, en een Saffraankleurige Baard: daar die in de Moerassen zig onthouden zonder Kam zyn. Anderen spreekén van gehoornde Draaken; eenigen schryven 'er twee, anderen vier Pooten aan toe, en de meesten willen, dat zy gevleugeld zyn. Volgens sommigen is hun Lyf als dat van een Varken: de Kleur zwart, ros of Afchgrauw; ook geel of Goudkleurig; de Buik groen, de Rug zwart. Men vindt 'er, in Kongo, van grootte als een Ram, gevleugeld, geel en met een langen Bek, die raauw Vleesch aten. Aan de Ganges waren 'er, volgens PHILOSTRATES, welker Oogen glinsterden als een Diamant.

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

De meesten willen dat de Draaken Venynig zyn, en ARISTOTELES heeft 'er van één gesproken, die de Lugt besmette door zynen Adem. Anderen verhalen, dat zy, den Mensch wilende dooden, een Wortel eeten, die Vergiftig zy. Die van den Berg Atlas waren zo vol Venyn, dat iemand sterven moest, die 'er slegts aan geraakt hadt. Daarentegen werdt van de Egyptenaaren het Vleesch der Draaken gegeten, zynde groen van Kleur, en van het Vet

Venynig-
heid.

III. bediende men zig tot Smeering. De Kop, op
 AFDEEL. de Kwetzuur gelegd, was niet alleen een Mid-
 III. del tegen den Beet van Venynige Beeften; maar
 HOOFD- by zig denzelven draagende, was men bewaard
 STUK. voor zeere Oogen.

Oorsprong. Zonderlinge dingen worden 'er aangaande der-
 zelfver Oorsprong en Levensmanier verhaald. Sommigen stellen, dat zy uit de Paaring van een Arend met een Wolvin voortkomen, hebbende dus de Wieken en Bek van den Vader, het Lyf en de Staart van de Moer. Eenige fchryven, dat zy leevende Jongen baaren, anderen dat zy Eijeren leggen. Hun Aas zou beftaan in allerley Vergiftige Kruiden, Vrugten en Wortelen; veelerley foort van Dieren en zelfs Vogelen, die zy geheel inflokken, werpende vervolgens de Beenderen weer tot den Bek uit. Zy kunnen lang Honger lyden zegt men, doch zyn, als zy hunne Prooy magtig worden, zeer gulzig. Volgens HERODOTUS zouden zy met de Bekken paaren.

Grootte. Van dergelyke Monfters zyn 'er, zo men de Schryvers, zelfs van wat laater tyd, gelooven mag, nu en dan te zien geweest, die verbaazend groot waren. MARCUS PAULUS de Venetiaan fchryft, dat 'er, in de Provincie van Carazan, in Afie, één was van tien Ellen lang. Ten tyde van PHILADELPHUS werden 'er, zo ELIANUS verhaalt, te Alexandrie twee gebragt uit Ethiopie, van veertien Ellen. De zelfde Autheur berigt ons, dat AUGUSTUS 'er te Rome één

één opvoedde van vyftig Ellen, dien hy nu en dan eens aan het Volk vertoonde. Ten tyde van ALEXANDER den Grooten zag men 'er, in de Indiën, één van zeventig Ellen: APOSYFARES spreekt van één van negentig; STRABO van één van honderd, en POSSIDONIUS van één van honderd-veertig Ellen, naby Damaskus. GELLIUS maakt gewag van een Draak, die het geheele Leger van REGULUS aandeedt. De El-
lemaaten, weet men, zyn van ouds tot heden zeer verschillende geweest.

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

Indien men al het gene baarblykelyk verdigt is, en de ongemeene vergrooting, van de gemelde Berigten affnoeit, zo zal men vinden, dat de meeste Byzonderheden op Krokodillen, Haagdiffen of Slangen, toepasselyk zyn. Immers van dergelyk denkbeeld is de Natuurkundige Heer SCHEUCHZER, wanneer hy zo omftandig spreekt van de Verfchyning van Draaken in de Alpifche Bergen van Switserland, en de egtheid der Hiftoriën, dien aangaande, onderzoekt. Van deeze Dieren vindt men, in Afrika inzonderheid, welk het Land der Gedrochten oudtyds was, nog heden van verbaazende grootte; sommigen derzelven zyn by uitftek Venynig, eenigen worden gegeten van de Inwooners, en de Gestalte komt, in veele opzigten, overeen, met die, welke de Ouden aan de Draaken toefchreeven. 't Is waar, de Vleugelen ontbreken 'er aan; doch de vlu-
heid der Krokodillen en Slangen, welke laaf-
ten

Miffchien
zyn het
Krokodil-
len, Slan-
gen, Haag-
diffen,

III. dikwils in de Boomen zitten, en daar uit neder-
AFDEEL. fchieten op een Mensch of Dier, heeft den
III. Reiziger, die zulks van verre beschouwde, vol
HOOFD- schrik en angst de vlugt neemende, hun voor
STUK. gevleugeld kunnen doen houden. Indien hy te-
 vens, hier of daar, in de nabuurschap, zulke
 kleine gevleugelde Haagdisjes vindt, als men
 thans zeker weet, dat 'er in de Indiën zyn: zo
 heeft dit hem kunnen versterken in dat denk-
 beeld, en die Diertjes doen houden voor Jongen
 van deeze Draaken. Het aanzien van den ge-
 kaperden Slang, zweemt eenigermaate naar de
 troonie van een Mensch: dat van den Ratel-
 slang is zo verschriklyk, dat het de Dieren als
 van schrik doet verstyven; om niet te zeggen,
 dat die door den Adem gedood en in deszelfs
 Bek gezoogen worden. Men verhaalt, dat in
 Oostindie Slangen zyn van vyftig Voeten lang.
 Het Vel van eenen, die een Jong Meisje in-
 flokte, doch maar twintig Voeten lang was, is
 lang te Batavia bewaard. Hoe zeer moet de
 Buik van zodanige Dieren zwellen, als zy een
 Koe, Hertebeest of Varken inzwelgen, 't welk
 ADANSON van die te Senegal in Afrika getuigt,
 dat zy, hoewel stukswyze, doen. De Negers
 verzekerden hem daar ook, dat 'er waren van
 wel veertig of vyftig Voeten lang. Haagdisfen
 zyn 'er, in Westindie, van over de twintig Voet-
 ten. LABAT zag, in Amerika, een Slang, die
 klein en dun was, een groote Rot inzuigen.
 Bovendien leggen zy by 't Water opgerold te
 loe-

loeren, of 'er ook eenig Dier te drinken kome, en dit kan 'er eenigermaate die Gestalte aan geven, welke de Ouden toefchryven aan ongevleugelde Draaken. Of het mooglyk zy, dat uit de paaring van een Haagdis of Slang met een Vledermuis, Vliegende Hond of Kat, zodanig een Dier voortkome, 't welk Wicken heeft, laat ik onbeslist.

Zou men egter niet tot dergelyk Gebroedfel betrekken kunnen, den Draak daar SCALIGER van fchryft, die vier voeten lang was, van dikte als eens Menfchen Arm, met Kraakbeenige Vleugelen; hoedanig een in Vrankryk gedood ware en aan den Koning toegebragt. Ook dat, 't welk zeker Boer, in 't Bergagtigfte van Switserland, met zynen fcherpen Stok doodftak in 't voorfte der voorgaande Eeuw, hebbende het Lyf een Voet lang met een Staart van die zelfde langte, den Kop als van een Kat, met twee glinfterende Oogen, en twee Uijers of Prammen aan den Buik. Dit Dier was viervoetig; doch AMBROSINUS maakt gewag van één met twee Pooten, dat in den jaare 1572, op zekeren dag in Maart, door een Landman op gelyke wyze werdt gedood. BELLONIUS verzekert, dat hy gewiekte Slangen, die dood waren, uit Indie gebragt, gezien heeft; dik van Buik, met twee Pooten, de Staart van een Slang en de Wicken van een Vledermuis. Zodanigen zou men in Arabie veel omtrent de

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD.
STUK.

of Ge-
drochtelyk
geteelde
Dieren ge-
weeft.

III. Boomen vinden , daar de Wierook op vergaderd wordt.

III. Om kort te gaan , 't is zeker , dat men nog
HOOFD- hedendaags Dieren vindt , die , wat de Gestalte
STUK. Wezently- aangaat , volkomelyk het Denkbeeld begunstigen , dat men van ouds gehad heeft van een
ke Draak of gen , dat men van ouds gehad heeft van een
Draak. Ik heb hier dat gene op 't oog , 't welk
de Heer LINNÆUS noemt

I. (I) *Draak.*
Volans,
Vliegende
Haagdis.

Hier door verstaat zyn Ed. dat Diertje , 't welk men gemeenlyk *Vliegende Haagdis* noemt , en daar SEBA reeds den naam van *Draak* , BONTIUS dien van *Draakje* aan gegeven hadt. Het schynt de zelfde Vliegende Haagdis te zyn , waar van RAY spreekt , dat hy 'er een by den Heer CHARLETON hadt gezien , in *Spiritus* bewaard. Hy voegt 'er by , dat deeze Diertjes aazen op Mieren , Vliegen , Kapellen of Vlinders en andere Infekten , doende Menschen noch Dieren eenig leed. Ook vliegen zy van den eenen Boom in den anderen , door middel van hunne uitgespannen Vlerken , op de wyze van den Vliegende Inkhoorn , en , als hunne Vlerken zyn toe-

(1) *Draco Syst. Nat. VI. 36. GRON. Mus. II. p. 73. N. 46. Mus. Ad. Frid. p. 40. Lacerta Cauda tereti , Pedibus pentadactylis , Alis Femore connexis , cristâ Gulæ triplici. Amæn. Acad. I. p. 126. Lacertus volans five Dracunculus. BONT. Fav. 57. T. 57. Lacerta Africana volans , f. Draco volans SEB. Mus. II. T. 36. f. 3. BRADLEY Nat. Tab. IX. f. 5.*

geflagen, kan men insgelyks naauwlyks zien, dat zy gevleugeld zyn. Men verhaalt ook, dat zy Eijeren leggen, doch dit gaat niet zeker.

III.
AFDEEL.

III.
HOOFD-
STUK.

Oostindi-
sche.

Omtrent deeze Draakjes, die zig in Afrika niet alleen, maar ook in de beide Indiën onthouden, is in de Gestalte geen groot verschil. Zy hebben allen, wat het Lighaam belangt, byna de figuur en grootte van onze gewoone Haagdiffen: het Lyf met den Kop is ongeveer een Pink lang en de Staart, in sommigen, wel driemaal zo lang als 't Lyf. Dit heeft ten minste plaats in die Oostindische, waar van ik hier de Afbeelding geef; want dezelve is in 't geheel, van 't uiterste des Beks tot aan 't end van de Staart, agt en een half Rynlandsche Duimen lang, het Lyf met Kop en Hals twee en een half Duim; het Lyf niet meer dan twee Duimen. Het Lyf versmalt allengs naar de Staart toe, zynde op het breedste, by de Voorpooten, een half Duim breed. De Staart, die zeer dun uitloopt, heeft eenige ryën van Schubbetjes, met de punten naar onderen gestrekt, die dezelve overlans ingegroefd, en, aan 't end inzonderheid, zeer hoekig maaken. De Agterpooten hebben de twee middelste Vingeren, met de Nageltjes, zo lang als de Beenen en Dyën, elk in 't byzonder; ieder ongeveer een half Duim; dat is de geheele Agterpoot anderhalf Duim. De Voorpooten zyn, in alle opzigten, merkelyk, en in 't geheel omtrent drie agtste Duims korter. Altemaal zynze vyf-

Pl. L
Fig. 4

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Vingerig. De Kop is omtrent een vierde Duims breed , van boven platagtig , niet zeer spits: de Oogen , welker Kringen zwart zyn , met witte Schubben omringd , die voor Oogleden strekken. De plaatsfen van 't Gehoor vertoonen zig niet duidelyk. Van boven is de Kop wel Knobbelagtig , doch niet gehoornd , noch gekamd , maar fraay gefchubd. Voor in de Onderkaak heeft het Diertje eenige Tandfen , die niet zeer fcherp zyn , doch dik en ongelyk van langte: de Bovenkaak is geheel ongetand: de Tong , dik en Vleezig , aan 't end rond. De Huid van onderen , aan de Keel , is ruim en rimpelig , loopende uit in een puntige Zak , die gemeenfchap heeft met een middelgroefje binnen in de Onderkaak ; en op de zyde als tot twee blaasjes zig verwydende. De gemelde Zak komt , met zyne punt of tip , voor aan de Borft. De Vleugels ftaan ter breedte van omtrent twee en een half Duim uit , en ftrekken van de Voor- tot aan de Agterpooten , langs het Lyf heen. Zy worden onderfteund door vyf dunne Ribbetjes , die als Straalen uitloopen , zynde de agterften zeer veel naar agteren geboogen. Op de kant zyn de Vleugels eenigermate hoekig , aan de enden van deeze Ribbetjes: over 't geheel zeer dun , Vliezig en doorschynende , ook ongemeen fyn gefchubd , gelyk het Lyf. De Kleur van 't Diertje is op fommige plaatsfen Hemelfchblauw , gelyk dit agter aan den Kop , op het Lyf en aan de Beenen ,

nen, plaats heeft; doch voor 't overige, zeer fierlyk, blaauwagtig zwart en wit gemarmerd; onder aan den Kop met wit gefpikkeld; aan de Pooten en Staart regelmatig gebandeerd. Over de Vleugels loopen een menigte verheven ftreepen, die in verdeelingen bruin en wit zyn, evenwydig aan elkander, maakende hoeken met de gezegde Ribbetjes. Tuffchen deeze ftreepen is de grond Afchgrauw.

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

Uit deeze befchryving, die ten naauwkeurigfte, door my, naar het Voorwerp is opgemaakt, ver-
toont zig een kennelyk verfchil met de Westindifche of Amrikaanfche Draakjes, hoedanig een 'er op de zelfde Plaat is afgebeeld, en die men thans hier menigvuldig vindt. Derzelve Vleugels zyn zo rond niet doch gelyker van omtrek en aa den rand gezoomd. Den Zak, onder aan de Keel, heb ik, in fommigen, wel zo groot gezien, dat dezelve uitgerekthadtkunnen worden ter langte van drie vierde Duims. Aan de zyden van de Keel waren ook zeer zichtbaare byhangzels. De Kleur was Afchgrauw, met wit gefprenkeld, doch in fommigen op 't Lyf, in anderen op de Vleugels, geplekt met groote zwartbruine Vlakken. De Kleur der Vleugelen vertoonde zig, in eenigen, rosagtig of vaal van Grond. Sommigen hadden het Lyf bruin en de Vleugels witagtig. De langte der Staart was zeer verfchillende, in fommigen veel korter dan het Lyf, in anderen wel eens zo lang. De Vleugels waren, in allen, geheel los van de

Westindifche.
Pl. L. Fig. 5.

III. Voorpooten , en eenigermaate gehegt aan de
 AFDEEL. Dyën der Agterpooten , gelyk ook in de Oost-

III. indifchen plaats heeft. Het myne , dat ik onder-
 HOOFD- zocht heb , heeft aan de zyden van den Bek , zo
 STUK. wel boven als onder , zeer fcherpe Tandjes ,
 doch niet van vooren , en de Tong fchynt aan
 't end wel iets ingefneeden te zyn.

Afrikaan-
 fche.

Veel overeenkomt heeft , met deeze laat-
 ften , de *vliegende Krop-Haagdis of Draak*
uit Afrika , van SEBA onder deezen naam af-
 gebeeld , hebbende , zo min als de onzen , een
 Kam of Kuif op den Kop , gelyk 'er toege-
 fchreeven wordt aan die , welke zig bevondt
 in het Sweedsche Kabinet van den Heer GYL-
 LENBORCH ; maar Knobbeltjes in de plaats van
 Hoorentjes. De Kleur van 't Lyf was ligt-
 blaauw , en die der Vlerken , aan de buitenzyde ,
 met donkerbruin , zwart en wit , fierlyk ge-
 marmerd en gevlaakt. De Vleugels waren , ins-
 gelyks , niet aan de Voor- , maar aan de Agter-
 pooten gehegt : daar ten opzigt van het Ame-
 rikaanfche Draakje , 't welk SEBA uit de Spaan-
 fche Westindiën gekregen hadt , de Vleugels , zo hy
 duidelyk meldt , aan de Dyën der Voorpooten vast
 en los of vry van die der Agterpooten waren.
 Ook was de Kleur van dit Diertje rosagtig en
 het dikfte end van de Staart fcherp gedoornd(*) ;
 doch , om de waarheid te zeggen , het Voor-
 werp fchynt wel wat ingedroogd te zyn ge-
 weeft ,

(*) SEBA Kabin. I. DEEL. Tab. CII. Fig. 2.

weeft; en dit heeft aan fommigen ook gelegenheid gegeven om den Zak onder aan de Keel, die deeze Diertjes buiten twyfel tot een Krop verftrekt, om hun Aas in te bergen, een Kam te noemen; niettegenftaande die, in het Amboineefche door BRADLEY, zeer duidelyk als een Zakje was verftoond (*). Anderen zeggen, dat zy een driedubbele Kam of drie Kammen aan de Keel hebben (†); begrypende, waarfchynlyk, onder den naam van Kammen ook die twee Blaasjes, welken BONTIUS fchryft, dat het Draakje buiten aan de Keel heeft, geel van Kleur, die, als het vliegt, opzwellen. Volgens de Afbeelding van LINNÆUS zou het fchynen, dat 'er Draakjes zyn, die de Wieken, zo wel van de Agter- als van de Voorpooten, geheel los en vry hebben (‡).

III.
AFDEEL.III.
HOOFD-
STUK.

SEBA beeldt nog een Dier af, onder den naam van *Boomdraak* uit de Westindiën (§), doch 't zelve is door onzen Ridder, met den bynaam van *Bafiliskus*, onder de Haagdiften geplaatft. „ Alle overige Draaken der Authenren, zegt zyn Ed., zyn fabuleus, gelyk de „ Veelhoofdige Draak of *Hydra*, door SEBA „ afgebeeld (‡), die wy te Hamburg gezien „ heb-

Draaken,
met Men-
fchen han-
den ge-
maakt.

(* *Wysg. Verh. van de Werken der Natuur.* Amfterd. 1744. Pl IX. Fig. 5.

(† HAST. *Amphib. Gyllenb. Am. Acad.* I. p. 126. GRON. *Muf.* II. p. 74.

(‡ LINN. *Syst. Nat.* Ed. VI. Tab. III. Fig. 5.

(§ I. DEEL. Tab. C. Fig. 1.

(‡) Ibid. Tab. CII. Fig. 1.

I. DEEL. VI. STUK,

III.
AFDEEL.
III.
HOOFD-
STUK.

„ hebben; zynde niet natuurlyk, maar een on-
„ gemeen Konstig werkftuk”. SEBA, die 'er in
't jaar 1720, van een vreemd Heer, welke zyn
Kabinet bezigtigde, het eerste berigt van hadt
gekreegen, wift naderhand een Tekening te
bekomen; wordende toen, voor het Gedrocht
zelf, een Somme van tienduizend Hollandfche
Guldens ge-eifcht. Hy fchynt zig verbeeld
te hebben, dat het een natuurlyk Schepzel was;
gelyk een Liefhebber der Natuurkunde te Ham-
burg, die hem de Tekening bezorgd hadt, ver-
zekerde. Van even het zelfde denkbeeld is de Heer
PONTOPPIDANS, Biffchop van 't Stift van Ber-
gen in Noorwegen en Medelid van de Koning-
lyk Deenfche Societeit der Wetenschappen,
geweest, wanneer hy dien aangaande fchreef (*).

„ Dit herinnert my een Slang of jonge Draak
„ met zeven Hoofden en Halzen, die gegroeid
„ waren uit een taamelyk dikke Romp, wel-
„ ke een lange spitfe Staart, benevens vier
„ Pooten hadt, en gedekt was met graauwag-
„ tige Schubben, wat kleiner dan die der Ha-
„ ringen. Het Dier was, op 't Oog te zien, twee
„ Ellen lang. Ik heb hetzelve, en mooglyk heb-
„ ben het wel duizend andere Menfchen, be-
„ fchouwd, gelyk het nog is te zien by den Heer
„ STAMPEEL, een wel bekend Koopman in Ham-
„ burg, wiens Voorouderen het, voor een aan-
„ zien-

(*) *Naturl. Hiftor von Nozwegen.* Koppenh.
1754. II. Th. p. 72.

„ zienlyke Somme Gelds , van de Koningmark- III.
 „ fche Familie is verpand geworden , die het- AFDEEL.
 „ zelve , toen in de voorgaande Eeuw de Stad III.
 „ Praag geplunderd was , uit de Bezitting van HOOFD-
 „ andere Menfchen gekreegen hadt. Men vindt, STUK.
 „ op de Koninglyke Konftkamer te Koppenha-
 „ gen , een Schildery , waar in het is afge-
 „ beeld , en welke ik , als Ooggetuige , kan ver-
 „ zekeren , dat de gedaante van het natuurlyke
 „ Origineel zeer wel uitdrukt. Het Zinnebeeld
 „ derhalve , 't welk de Heilige Schrift van een
 „ *Draak met zeven Hoofden* genomen heeft , is
 „ niet op een Verdigtzel , maar op de Natuur
 „ gegrond.”

Veeleer zou ik denken , dat die Draak ge-
 maakt zy naar dat voorgestelde Zinnebeeld ,
 en , hoe deeze Biffchop hier in bedroogen
 kan zyn geweest , blykt onder anderen uit
 die Draakjes , welken men van Rochen fatfoe-
 neert en zodanig opfchikt met de Vleugels van
 vliegende Viffchen , dat een onkundige van 't
 bedrog dezelve zekerlyk voor natuurlyke
 Schepzels , die dus geleefd hebben , moet aan-
 zien.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

IV. H O O F D S T U K.

Beschryving van 't Geslacht der HAAGDISSEN, waar onder de Krokodillen, Salamanders, de Chamæleon, Gekko, Scincus, Basiliskus, Leguaan, benevens alle andere, zo genaamde Kruipende Dieren, die vier-Voetig en gestaart zyn, zonder Schild of Vleugelen; bebelzende veele zonderlinge Eigenschappen deezer Dieren, volgens de nieuwe Waarneemingen van den Sweedfchen Doktor HASSELQUIST, in Egypte, klein Afie en Palestina.

Naam, Ken-
merken,
Soorten.

Zeer groot en uitgebreid is dit Geslacht van Dieren, 't welk LINNÆUS onder den Hoofdnaam van *Lacertæ* of HAAGDISSEN begrypt en waar van de Kenmerken in 't algemeen bestaan in een Viervoetig, gestaart Lichaam, dat niet, gelyk de Schildpadden, met eenig Rugge-Schild of Borststuk gedekt, maar geheel bloot en tevens kaal is, en ongeveleugeld. Van deeze heeft hy drie-en-veertig Soorten, die in vier Verdeelingen onderscheiden zyn: de agt eersten hebben de Staart samengedrukt of platagtig op zyde (*compressa*): in de tien volgende is de Staart als uit Wervelen of Rondzels samengesteld (*Verticillata*): in de overigen is de Staart spilrond en met Schubben gedekt die als een Leijen Dak geschalied zyn, (*teres imbricata*), doch in sommigen korter of

naauw-

naauwlyks zo lang, in anderen en wel de zeventien laatsten, langer dan het Lyf. In de eerste Verdeeling is, onder anderen, de *Krokodil* en *Salamander* geplaatst; in de tweede komen de gewoone *Haagdissen*; in de derde de *Chameleon*, *Gekko* en *Scincus*; terwyl de *Basiliskus*, *Leguaan*, en veele uitheemsche *Haagdissen* de vierde famenstellen.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

(I) *Haagdis met de Stuart op zyde plat, de Voeten met drie Nagelen, de Voorpooten vyf de Agterpooten vier-Vingerig, gepalmd.*

I.
Crocodylus.
Krokodil

Dit Dier, dat ook by andere Autheuren onder de *Haagdissen* geteld wordt, voert te regt den naam van allergrootste. De Grieksche naam *Krokodilos*, die afgeleid wordt van den afkeer, welken het van Saffraan zou hebben, is met eenige verandering ook in Europa gebruikelijk. Dus wordt het van de Franschen en Engelschen *Crocodyle*, van ons *Krokodil* geheten. Anderen willen egter, dat

(I) *Lacerta Cauda compressa Pedibus triangulatis, Palmis pentadactylis, Plantis tetradactylis, palmatis. Syst. Nat. X. Gen. 105. Lacerta eadem. Amæn. Acad. L p. 121. Lacerta eadem, Mus. Ad. Fr. I. p. 40. Crocodylus. Gron. Mus. II. p. 74. n. 47. BELL. Aquat. 41. GESN. Quadr. 9. ALDR. Aq. 677. JONST. Quadr. T. 79 f. 3. Lacertus maximus. RAJ. Quadr. 261. Crocodylus Cayman. BONT. Fav. T. 55. Jacare. MARCGR. Bras. 242. Crocodylus. OLEAR. Mus. 8, T. 7. f. 3. Crocodylus Niloticus. BELL. Mus. 47. T. 13. Crocodylus. SLOAN. Jam. II. p. 332. Crocodyli. SEB. Mus. I. T. 103. 104. Krokodil. MERIAN. Sur. 49. f. 69. VALLISN. Nat. L. T. 43. Lacertus maximus. CATESB. Car. II. T. 63,*

I. DEEL. VI. STUK.

III. dat deeze naam den schrik, dien hy voor den
 AFDEEL. Oever heeft, zou aanduiden: doch ik geloof
 IV. veeleer, dat men het dus genoemd heeft, als
 HOOFD- *Schrik des Oevers*, ten opzigt van Menschen en
 STUK. *Krokodil.* andere Dieren. De Egyptenaars noemen het-
 zelve *Champse*, die van Sienne *Suchus*, de In-
 diaanen in 't algemeen *Cayman*, die van Cey-
 lon *Kimbula*, de Turken *Kimsak* en de Arabie-
 ren *Corbi*. In de West-Indiën worden zy ook
 wel *Allegators* geheten, de Brasiliaanen noe-
 menze *Jacove*, de Negers in Afrika *Bombos*,
 en de Wilden van Amerika *Picbarouki*. Men
 twyfelt geenzins, of het de *Leviathan* zy, waar
 van in 't Boek Jobs gesproken wordt, gelyk
 de Heer BOCHART met veele redenen betoogd
 heeft.

Woon- De Krokodillen zyn in alle de Wereldsdee-
 plaats. len buiten Europa, in dat gedeelte, 't welk on-
 der de heete Lugtstreek legt, te vinden. Meest
 onthouden zy zig op groote Rivieren, gelyk
 de Ganges in Indie, de Nyl en die van Sene-
 gal, de Gambia en anderen van Afrika, en op
 verscheidene van Zuid-Amerika. Op de Ri-
 vieren van Guinée zynze zo menigvuldig, dat
 men 'er wel vyftig op éénen Dag kan zien, zo
 BOSMAN verhaalt. De Rivieren van Madagas-
 kar krielen 'er van, en op Java is dit Ongediert
 zo verschrikkelyk, dat de Nederlandsche Kom-
 pagnie dertig Guldens geeft, aan iemand die
 'er een doodt. Men vindtze ook op de Mo-
 lukkifche Eilanden, en, om kort te gaan, het
 is

is tusschen de Keerkringen, een algemeene Plaag der Rivieren.

III.
AFDEEL.

Buiten twyfel moet de Krokodil, in de Oosterfche Landen, al van ouds bekend zyn geweest, en daarom houdt men hem met meer regt voor den *Leviathan* daar in 't Boek Jobs van gesproken wordt (*); dan den Walvisch, die aan de Ouden onbekend was. Ook zyn eenige Byzonderheden, die men aldaar aan den *Leviathan* toegeschreeven vindt, op den Krokodil toepasselyk, in 't byzonder de ondoordringbaarheid van zyne Huid, en zyne verschrikkelykheid (†). Job wordt gevraagd; of hy den Leviathan met een Angel zou kunnen trekken, of hem ophaalen met een Koord, die men laat nederzinken: waar uit blykt, dat diestyds reeds bekend moet geweest zyn, hoe de Krokodil het Visschers tuig, zo Hengels als Netten, wanneer die hem voorkomen, vernielt. De Visschers in Egypte zyn, by die gelegenheid, dikwils aan groot Levensgevaar blootgesteld, zo de Heer HASSELQUIST heeft opgemerkt (‡).

IV.
HOOFD-
STUK.

Krokodil.

Dat de Krokodil een verschrikkelyk Dier zy, Verflinderslydt geene tegenspraak. Verscheide Voorbeelden zyn 'er, dat zy Menschen hebben verslonden: ook weet men, dat zy somtyds de Schuitjes

(*) Kap. XL. Vers 20, enz.

(†) BOCHART *Hieroz.* Libr. I. Cap. 7.

(‡) *Reise nach Palästina.* Roff. 1762. p. 348.

III. AFDEEL. jes der Indiaanen omslaan met hunne Staart, en dan worden, die 'er in zitten, doorgaans hunne Prooy. Te Lande kan hy ook een Mensch vervolgen, en loopt, niettegentstaande zyne schynbaare logheid, zo snel, dat een Man te Paard, naar men zegt, hem niet ontkomen kan, of dezelve moet verscheide wendingen maaken: want de styfheid van dit Dier gedooft niet, zulks na te doen. Evenwel schynt het my toe, dat zy een Mensch niet ligt aandoen, dan vervolgd zynde of getergd. Zelfs willen sommigen, dat de Krokodil bang zy voor den Mensch, ten zy die voor hem vlugte: 't welk men in meer Roofdieren, zelfs in den Leeuw, waarneemt. Dit zal mooglyk de reden zyn, dat 'er in Egypte meer Vrouwluy, die Water komen scheppen of in de Rivier Kleederen wasschen, en Kinderen die aan den Oever speelen, en in 't Water zig baaden of zwemmen, door verflonden worden, dan Manvolk. In eene Krokodil, die te Kairo voor den Engelschen Konsul werdt ontleed, vondt men verscheide Beenderen van Armen en Beenen, die aan de Ringen gekend werden van Vrouwvolk te zyn.

De hedendaagfche Reizigers verzekeren, dat zy aan de kant der Rivieren in de heete Zonneschyn, met een gedeelte van den Kop en Rug alleenlyk boven Water, te loeren leggen op het Gedierte dat aan den Oever om te drinken komt, sleepende hetzelfde, als zy het vatten kunnen, by de Pooten onder Water, en het dan

dan verslindende; maar, zo dra zy gewag verneemen van een Vaartuig, duiken zy, gelyk de Kikvorschen, geheel onder. Dit zag de Heer ADANSON op de Rivier van Senegal. LA CONDAMINE, die 'er menigvuldig op de Rivier der Amazoonen, en anderen, welke zig daar in ontlasten, vindt, verhaalt, dat dezelve 'er, op gelyke manier, te blakeren leggen in het Kroos; zo dat menze voor Boomstammen, of brokken Houts, zou aanzien. Aldaar, weinig vervolgd wordende, zegt hy, waren zy ook voor de Menschen weinig schuw, doch zo veel minder te betrouwen. Als de Rivier overstroomt komen zy somtyds in de Vlekken der Indiaanen en men heeft meermaalen gezien, dat dit wreede Dier 'er een uit zyne Kanoo haalde in 't gezigt van deszelfs Landsgenooten, dien hy verslondt, eer men denzelven konde te hulpe komen.

Alle Krokodillen, nochtans, schynen ten dien opzigte niet even verschrikkelyk te zyn. BOSMAN zegt, nimmer gehoord te hebben, dat die van Guinée eenig Mensch of Beest beschadigden. Op de Rivier van Senegal vindt men zwarten, zo ADANSON berigt, die gezegd worden gretig te zyn naar Menschen-Vleesch. Hunne gewoone Spyze schynt in Visschen te bestaan. Als zy eenig Beest op den Oever magtig worden, verbergen zy hetzelve in 't Water, zo lang tot dat zy lust hebben om het op te eeten.

III. De Negers, Indiaanen en andere Volkeren,
 AFDEEL daar deeze Dieren gevonden worden, hebben
 IV. 'er egter weinig schrik voor. Onder de Eegyptenaaren of Arabieren vindt men, zo ALPINUS
 HOOFD- verzekest, oudtyds Karels, die niet schroomden een Krokodil op de Rug te springen, als
 STUK. wanneer het Dier, waarschynlyk om dat het denzelfen noch met den Bek, noch met de Klaauwen, beschadigen kon, zig van zulk eenen geleiden en bestuuren liet. Men vangtze 'er thans gemeenlyk in een Put, of Kuil, en laatze eenige Dagen vasten, waar na zy, met Touwen gebonden en gemuilband zynde of gedood, worden verkogt. Nog ongelyk stoutter is de manier der Negeren, volgens LABAT, die hunnen slinker Arm, met een dik Leder bewonden, het Dier, terwyl het zwemt, in den Bek steeken en het middelerwyl afmaaken met een groot Mes of Moordprijem, of onder Water doen smooren. Dat de Krokodillen ook met Hoeken of Yzeren Haaken, waar men een stuk Vleesch aan doet, gevangen kunnen worden, is niet ongelooflyk.

Krokodil.
 Vangst.

In Europa zyn deeze Dieren ook, doch zeer zeldzaam, levendig te zien geweest. De Historieschryvers, en onder anderen PLINIUS, verhalen ons, dat MARCUS SCAURUS, die de praalzuchtigste van alle Romeinen was, in het Schouwburg leevende Krokodillen te voorfchyn bragt. Die, welken de Fransche Akademisten beschryven, heeft, op het end van 't jaar 1681, byna
 een

een Maand te Versailles geleefd, en werd 'er aangemerkt als een der grootste Zeldzaamheden, van zulk Soort, die men ooit in Vrankryk had gezien: want ons Klimaat is, zonder twyfel, tegenstrydiger dan dat van Italie voor een Dier, 't welk, naar de Ouden verzekeren, de nagt niet kan doorbrengen dan in het Water, om dat de Lugt, van Egypte zelfs, hem dan te koel is. Deze zelfde Autheuren berigten, dat de Krokodil niet eet, geduurende de vier Wintermaanden.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Krokodil.

Grootte.

De Krokodillen zyn in eenige Gewesten grooter dan in anderen. Volgens sommige Berigten zouden 'er in Afrika en Asie gevonden worden van over de dertig Voeten lang; doch de hedendaagschen spreken meest van ongeveer twintig Voeten. Deze langte geeft BOSMAN aan die van Guinée, LA CONDAMINE aan die van de Rivier der Amazoenen. De Heer ADANSON zag 'er, op de Rivier van Senegal, van vyftien tot agttien Voeten lang. LEGUAT heeft 'er een van dertien Voeten, met een Net, in Zee zien ophaalen, vyfhonderd schreeden van Batavia (*). Evenwel is 't niet ongeloofbaar, dat 'er in de binnenslandsche deelen wel gevonden worden, die merkelyk over de dertig Voeten lang zyn: alzo men 'er op de Rivier Gambia heeft van drie-en-dertig Voeten, gelyk JOBSON verzekert; en de Heer HASSEL-

QUIST

(*) *Voyage*. Tom. II. p. 94.

III. QUIST Eijeren beschryft, die uit een Wyfje in
AFDEEL. Egypte gehaald waren, van dertig Voeten lang.

IV. HERODOTUS, ondertuffchen, en ÆLIANUS, ge-
HOOFD. ven 'er eene langte van zes-en-twintig Ellen
STUK. aan.

Krokodil. Dit verbaazend Schepzel komt, niettemin,
Voorttee- zeer klein ter wereld. Zyn oorsprong is uit een
ling. Ey, dat de grootte ongevaar heeft van een
Ganzen-Ey, doch zeer langwerpig. 't Getal
der Eijeren, die de Krokodil t' eener broed
legt, is volgens NIEUWHOFF twintig of dertig;
* volgens GESNERUS vyftig, en zestig volgens Æ-
LIANUS. De Waarneemingen der Hedendaag-
fchen leeren, dat men, in dit opzigt, geen
vergrooting heeft gebruikt. Het Dier legt hon-
derd Eijeren, zegt LINNÆUS, het begraaftze
even als de Schildpadden in het Zand en laatze
uitbroeden door de Zonneschyn: de Moer lokt
de uitgekomen Jongen op haar Rug en brengtze
naar 't Water, die 'er afvallen worden van de
Vaar en Moer opgegeten. Sommigen willen
dat zy al grooter worden zo lang zy leven.
De Ouden hebben hunnen Leeftyd gesteld op
zestig Jaaren.

Vyanden. De Krokodil heeft, behalve den Mensch,
verscheide Vyanden: doch de gevaarlykste voor
hem is de Ichneumon of zogenaamde Rot van
Pharao (*). Deeze graaft de Eijeren van dit
Dier

(*). Zie het II. STUK deezer *Natuurlyke Historie*
blad. 148.

Dier niet alleen uit den Grond en verbryzelt dezelve, maar kruipt ook, als de Krokodil te slaapen legt met een opgesperden Bek, somtyds in deszelfs Keel, vreet de Ingewanden door en komt door den Buik weder uit. Dit wordt egter van de Hedendaagfchen in twyfel getrokken, zo wel, als dat 'er een Vogeltje zou zyn, 't welk hem de Tand en zuivert.

SEBA verzekert, dat de Krokodil de Bovenkaak beweeglyk en de Onderkaak onbeweeglyk heeft, welke laatste aan het Borstbeen vastgehegt zou zyn; doch anderen willen, dat het de Onderkaak beweeglyk hebbe, gelyk de Dieren in 't algemeen. Omtrent het getal der Tand en, die het in de beide Kaaken fcherp heeft, is niet minder verfchil dan over de Tong, welke de Ouden ftelden dat aan dit Dier geheel ontbrak; anderen zeer klein maakten. SCALIGER was van verbeelding, dat deeze kleinheid van de Tong aanleiding gegeven had, om die geheel over 't hoofd te zien; doch, volgens PERRAULT, is de Tong geenszins klein noch kort (*). SEBA, ondertuffchen, houdt tegen het Gevoelen van OLAUS MAGNUS, BLASIUS en andere Ontleedkundigen fttaande, dat de Krokodil geen Tong heeft; alzo hy, in de Ontleeding van drie Soorten van Krokodillen, niets hadt kunnen vinden, dat naar een Tong geleek. De Keel deezer Dieren, zegt hy, is glad en de Slokdarm, die

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
Krokodil.

(*) *Mem. des Animaux.* Tom. III. Part. 3.
I, DEEL, VI. STUK,

III. die met veele plooijen als in een gevoegd is,
AFDEEL. maakt een ruime opening en Doortogt naar de

IV. Maag (*).

HOOFD-
STUK.

Krokodil. Veelen stellen een aanmerkelyk verschil, niet alleen in de Kleur, maar ook in de Lighaams gestalte der Krokodillen. De Kleur, zeggen *met de Kayman.* zy, van sommigen is geel, van anderen bruin, van anderen zwart. ADANSON heeft 'er in de Rivier van Senegal gezien, die door hunne zwarte Kleur van de gewoone onderscheiden waren. In Guinée zynze donker bruin, zo SMITH getuigt. Die, welke men te Parys hadt, was groenagtig, doch maar ruim drie Voeten lang; zo dat het, waarschynlyk, een Jonge zal geweest zyn. De *Kayman* der Indiën verschilt, inzonderheid, van den Krokodil des Nyls zo KLEIN aanmerkt, doordien hy het Lyf dikker, en de Bek zo scherp niet heeft. De *Allegator* van Amerika schynt ook van de Afrikaansche Krokodillen verschillende te zyn.

Afbeeldingen.

Men heeft, tot nog toe, geen regte Afbeeldingen van deeze Dieren in volwassenheid, om daar uit derzelver verschil naauwkeurig te kunnen bepaalen. SEBA geeft 'er eene van een Amerikaansche Krokodil, die by 't Jaar oud was, geelagtig bruin van Kleur, en langs de Rug, zo wel als op de zyden van den Buik, bezet met eene ry van verhevene knobbels, Kamswyze geschikt (†). Hy hadt 'er gedroogde van agt tot twaalf

(*) I DEEL, bladz. 168.

(†) I DEEL. Tab. CVL N. 1.

twaalf Voeten lang , waar onder één was , die agt groote Schubben op de Nek hadt zitten , als een Roos. In de Ceylonse Kaymans of Krokodillen , waar van hy een Jong in volkomenheid afbeeldt (*), schynt een andere schikking te zyn van bulten of knobbels op de Rug. Voorts merkt hy aan , dat de Jonge Krokodillen uit Afrika , waar van hy eenige Afbeeldingen geeft (†), niet alleen veel kleiner zyn , maar ook dikker van Kop en korter van Bek , dan die uit de Oost- en Westindiën komen ; hebbende , bovendien , de Schubben op de Rug ruitswyze verdeeld , en , zo 't my toefchynt , zonder Knobbels , doch de Staart was , van boven , met groote opstaande Schubben als gekamd : het geheele Lyf geelagtig met bruine Vlakken , en de Staart bruin gebandeerd. Een voornaam onderscheid , tusschen de zogenaamde Kaymans en de Krokodillen , vinden wy te bestaan in de Kop , die in de eersten met groote Knobbels uitpuilt en in de anderen byna regtlyinig loopt met de rug. Ook is de Bek , naar 't end toe , breeder , doch tevens dunner en platter , dan in de Afrikaanische Krokodillen.

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.
Krokodil.

Zie hier de naauwkeurige beschryving der Lighaamsgestalte van een Krokodil , die zig in het Kabinet van den Sweedschen Raadsheer GYL-

LEN-

(*) I. DEEL. Tab. CIV. N. 12.

(†) Tab. CIII.

III. LENBORG bevondt (*). De Kop is langwerpig,
 AFDEEL. van boven plat, met twee Naaden, die van het
 IV. Oog agterwaards uitloopen, getekend; agter de
 HOOFD- Oogen gedekt met een vierkant platagtig Beent-
 STUK. je; van vooren, tusschen de Oogen, hoog ge-
 Krokodil. rimpeld; van onderen glad met netswyze rim-
 pels en vierhoekige Vlakken: het Agterhoofd
 voorzien met Eeltagtige bultjes, die in twee
 dwarse ryën verdeeld zyn. De Neusgaten zyn
 verheven met Maanswyze gaten en hoorentjes
 die agterwaards gestrekt zyn. De Tand en de
 Kaaken zyn ongelyk van grootte en op ééne ry
 aan den rand geschikt. De bovenste Oogleden
 zyn opgeligt en zeer rimpelig, 't welk aan het
 Dier een wreed Gelaat geeft. De Hals is, in
 het bovenste gedeelte, met vier of vyf paaren
 Knobbels gedekt, doch van onderen in agt
 Stukken of Segmenten verdeeld. Het Lighaam
 is, van de Halsknobbels af, de geheele Rug
 over, gedekt met twintig Stukken, die ieder
 bestaan uit vierkante Geledingen. De witte
 Buijk bestaat uit vier-en-twintig Stukken. Het
 Aarsgat is eene langwerpige uitpuilende Spleet,
 rondom gerimpeld. Het voorste van de Staart
 is uit tien Stukken samengesteld; het agterste
 platagtig op zyde, en van boven met een scher-
 pen kant, van onderen rondagtig. Zy eindigt
 met twee-en-twintig Stukken. De Voorpooten
 hebben vyf van een gescheiden Vingeren, de
 drie

(*) *Amanit. Acad. Vol. I. p. 122.*

drie eersten genageld, den vierden en vyfden ongenageld: de Agterpooten vier Vingeren, die ten halve samengevoegd zyn en de buitenste is zonder Nagel of Klaauw. De Kleur is, uitwendig, Afchgrauw of liever Loodverwig, met dwarse banden, die gegolfd zyn; de eerste om den Hals, de tweede tusschen de Armen, de derde en vierde op de Rug, de vyfde voor, de zesde agter de Dyën, de zevende en de overigen, tot aan den veertienden toe, om de Staart heen loopende.

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFD-
STUK.

Krokodil.

Omtrent de uitwendige vertooning wordt, door den Engelschen Reiziger SMITH, op deeze wyze van den Krokodil gesproken. Zyn Kleur is donker bruin; de gaaping van den Bek zo wyd, dat dezelve van 't eene Oor tot aan het andere strekke. In de Bek zyn drie of vier ryën Tandens, van verschillende figuur en grootte, waar altemaal puntig en snydende scherp. De Beenens zyn kort en aan 't end gewapend met lange, kromme, puntige Klaauwen, met welken hy zyne Prooy aanvat en verscheurt. Zyn Huid is hard en dik met Schubben gedekt, en aan alle zyden met een groote menigte uitsteekende punten, als zo veele Nagelen, doch niet zo regelmatig geschikt, als dezelve door de Schilders en Plaatsnyders ons vertoonend worden. Verscheide deelen van zyn Lighaam, gelyk de Kop, Rug en de Staart, waar in de voornaame kragt van dit Dier bestaat, zyn door hardheid ondoordringbaar voor een Musketko-

Uitwendige
vertoonning.

III. gel; maar, onder aan den Buik en een gedeelte
 AFDEEL. van de Keel, kan menze kwetzen, alwaar zy
 IV. niet zulk een bekleedzel van Schubben hebben.
 HOOFD- 't Blykt dat SMITH hier Schubben noemt, 't
 STUK. welk anderen den naam geeven van Schilden,
 Krokodil. Segmenten of Stukken. De Negers van Afrika,
 zegt BOSMAN, maaken zig daar Bonnetjes of
 liever Helmen van, die immer zo ondoordring-
 baar zyn, als of zy met Yzeren Plaatën be-
 kleed waren.

Inwendige De Sweedsche Doktor HASSELQUIST geeft
 deelen. een zeer naauwkeurig Berigt van de inwendige
 deelen der Krokodillen van de Nyl, gelyk uit
 de Ontleding van zulk een Schepzel, te Kairo,
 gebleeken was. Hy bevestigt daar in, dat 'er
 geen Tong was in dit Dier, maar een *Velum*
Palatinum, afkomstig van het sterke, gladde en
 geelagtige Vlies, 't welk het gantsche Gehe-
 melte van boven en onderen bekleedt, dienen-
 de tot opening en sluiting van de Keel. De
 Longen en het Hart waren klein; het Middell-
 rift dun; doch daarentegen de Maag en Zwelg-
 pyp uit zeer sterke Wanden bestaande, gelyk
 ook de Darmen. Dezelfen hadden, tot een
 Span afftands van de Maag, de wydte byna van
 twee Duimen; doch voor 't overige, ter langte van
 veertien Span, waren zy maar een Vinger dik
 en hadden van binnen naauwlyks de wydte van
 een Schryfpen. Het uiterste end, ter langte
 van omtrent een halve Span, dat men voor den
 Endeldarm kon houden, was taamelyk wyd.
 De

De Galblaas , tusschen de Maag en een der Lobben van de Lever geplaatst , hadt de grootte van een Hoender-Ey : men vondtze gevuld met een Theekopje vol dikagtige , donker groene , zeer bittere Gal. De Nieren waren van middelmaatige grootte en van de gewoone figuur. Het Net op het Gedarmte en een dik Vlies , 't welk zig over den Buik uitstrecte , waren met veel Vet vervuld.

De gemelde Heer , die zulks den 30 *January* , des jaars 1751 , te Kairo naar 't Leven beschreef , maakt eenige Aanmerkingen , ten opzigt van de Dierlyke Huishouding der Krokodillen. Zy hebben , zegt hy , weinig Bloed , gelyk de Dieren van beiderley Leven in 't algemeen , doch daar tegen is de veelheid van Gal en Alvleesch-Sap in hun grooter , dan in eenig ander Dier , naar reden van de Ingewanden : waar uit blykt , dat de Natuur het Vermogen van Verteering heeft willen vergrooten , in een Schepzel , dat alles zonder Kaauwen inflokt en doorzwelgt. Daarenboven neemt het een groote menigte Steenen in de Maag , gelyk de Hoenderen door Zand , Kalk en Steentjes de Verteering bevorderen. Doch het zonderlingste is , dat de Krokodil geen Drek van agteren uitwerpt , maar door de Keel : een stuk , egter , dat niet alleen uit het Berigt der genen die aan de Nyl boven Kairo woonden , maar ook uit de nauwheid der Darmen blykbaar was. Die Luiden zagen dagelyks , dat Dier zig

III.
AFDEEL.IV.
HOOFD-
STUK.

Krokodil.

III. op 't Land daar van kwam ontlafien. Zie daar een
 AFDEEL. natuurljke Drekbraaking. Hunne Paaring ge-
 IV. fchiedt van vooren , leggende het Wyfje op de
 HOOFD- Rug. De Eijeren zyn met een harde Korft be-
 STUK. kleed , doch een weinig oneffen , en niet egaal
 Krokodil. maar Wolkagtig wit. (*) .

Gebruik. Van dit Dier , hoe affchuwlyk ook , wordt
 onder de Wilden veel gebruiks gemaakt. De
 Eijeren zyn , voor de Negers en Indiaanen , een
 voornaame Lekkerny. Het Vleefch , dat zeer
 blank , doch wild en Moerasfig is van fmaak ,
 gebruiken zy ook tot Spyze ; doch zommi-
 gen merken aan , dat hetzelve een fterke Mos-
 keljaat-Reuk heeft. Niettemin wil men , dat deeze
 Dieren te Bantam tam gemaakt en gemest worden ,
 gelyk men hier de Kalvers doet , tot Slagt-
 vleefch. In de Geneeskunde heeft men het Bloed
 tegen eenige Oogkwaalen en de beet van Slan-
 gen , en het Vet , by wyze van Wryving ge-
 appliceerd , tegen de Koorts aangepreezen. De
 Huid gebrand en in de droefem van Olie ont-
 daan , verdooft het Vleefch zo zeer , dat men
 allerley foort van Afzettingen verrigten kan ,
 zonder gevoel byna van den Patient : zo fom-
 migen verzekeren.

In Egypte wordt veel werks gemaakt van het
 Blaasje , ter grootte van een Hazelnoot , met
 eene dikke ftof , die naar Moskeljaat ruikt ,
 gevuld , dat men in de oude Krokodillen onder
 de

(*) Reife nach Palafina. pag. 344.

Fig. 8.

Fig. 2.

Fig. 3.

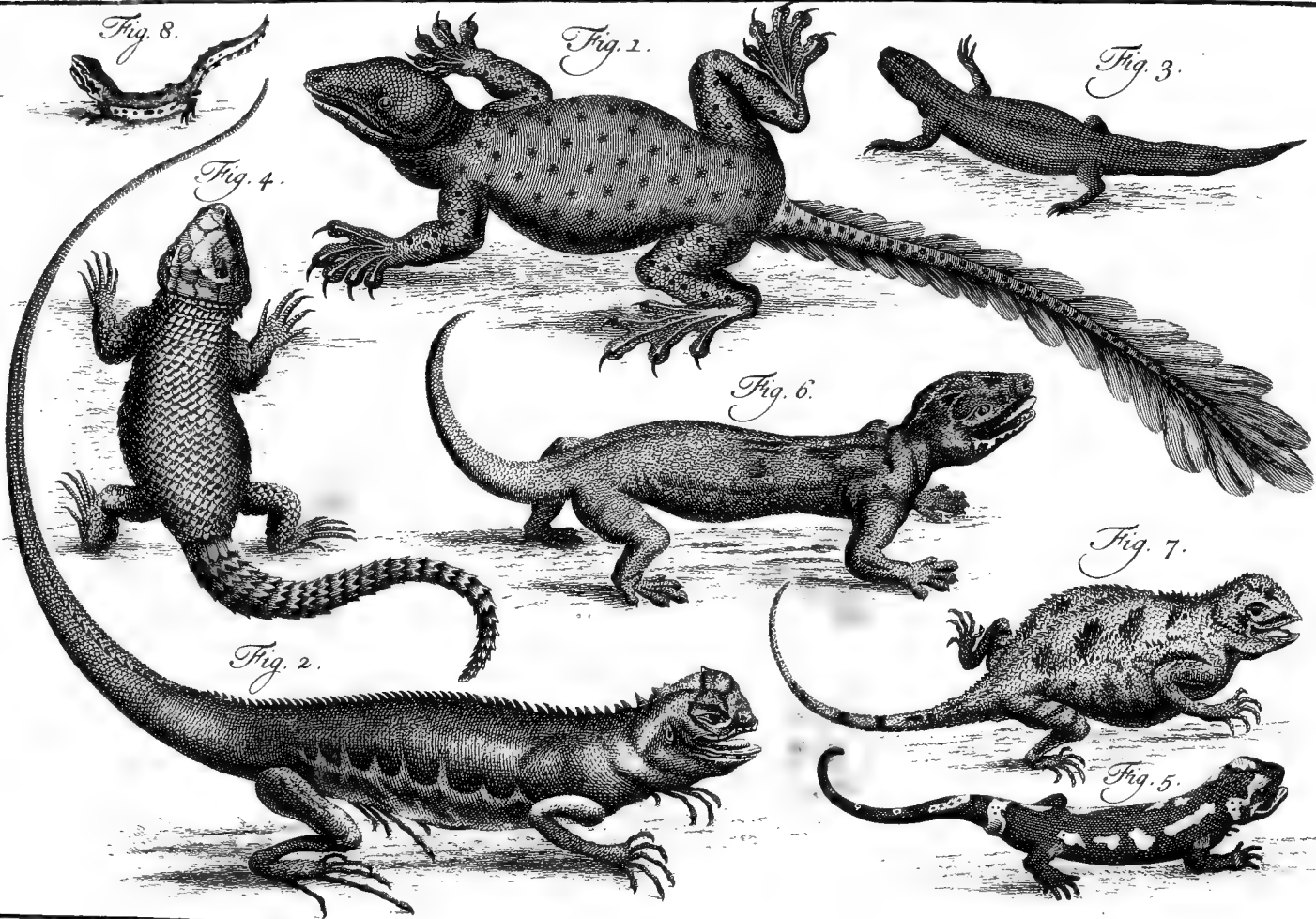
Fig. 4.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 2.

Fig. 5.

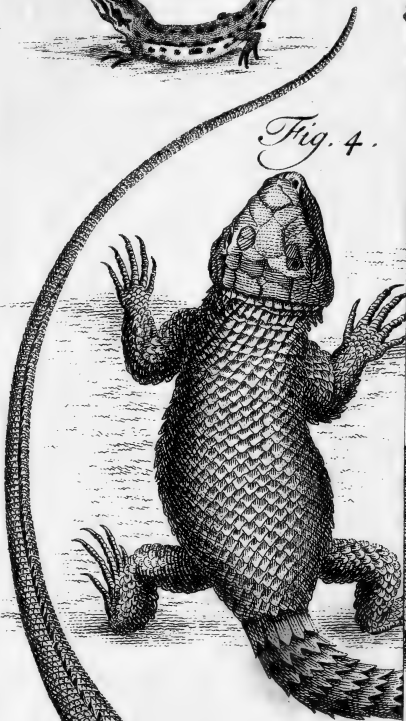

Fig. 8.

Fig. 4.

Fig.

de Oxelen vindt. Het Vet gebruikt men aldaar, als een voornaam Geneesmiddel, tegen Jigtige pynen en verdrooging der Peezen of stramheid der Gewrichten. De Gal wordt in 't algemeen voor een Oogmiddel, en in 't byzonder van de Vrouwelyke Sexe tegen de Onvrugtbaarheid, zo in als uitwendig, met een goeden uitslag, zo men zegt, gebezigd. De Oogen van een Krokodil worden by de Arabieren gehouden voor het kragtigste Middel, om de lust en kragt tot Byslaapen te versterken.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
Krokodil.

Pater LABAT merkt aan, dat de gemelde Moskeljaat Reuk zo sterk is in de Kaymans van Amerika, dat men dezelve daar door, onder de Wind zynde, op 't spoor kan volgen en de plaats van hun Verblyf ontdekken. Het Dier heeft 'er, zegt hy, gemeenlyk zes Blaasjes van, twee aan den Onderbuik en één onder elk Gewricht der Dyën, dat is in de Liefchen, naar ik onderstel. Het Vleesch niet alleen, maar zelfs de Eijeren, zyn met die Reuk zodanig doordrongen, dat men niet zeer vies van Neus moet zyn om 'er van te kunnen eeten.

(2) *Haagdis*, die de Staart horizontaal plat heeft, in Vinnen verdeeld, met gewebde Voeten.

II.
Caudiver-
bera.
Slinger-
staart.

Van

(2) *Lacerta Cauda depresso-planâ, Pinnatifidâ, Pedibus Palmatis. Syst. Nat. X. FEUILL. Peruv. II. p. 319. Tab. 319. SEB. Mus. Tom. II. Tab. CIII. f. 2.*

I. DEEL. VI, STUK,

- III. Van deeze geeft SEBA de Afbeelding, onder den naam van *Water-Salamander* uit Arabie
- AFDEEL. IV. of Egyptische Salamander, *Cordylus* geheten.
- HOOFD- STUK. PLINIUS, zegt hy, noemt hem de *gesternde Salamander* uit Ethiopie, met eene *Slingerstaart* (*).
- der. Pl. LI. Het Hoofd is langwerpig, en zweemt veel naar dat van een Krokodil; de Hals kort en dik; de Bek met kleine Tandjes bezet: het Bovenlyf niet geschubd, maar zagt als Fluweel en donker geel van Kleur, hier en daar met witte Bloempjes geplekt, die zig als Sterretjes vertoonen. De Staart heeft wederzyds een foort van Vinnen, die Koraal-rood zyn, gelyk de Vinnen van een Baars, en al breeder uitloopen naar het end, alwaar de Staart een Pluim vertoont. De Pooten zyn geel, doch Ruitswyze met rood gevlaakt. De Voorvoeten hebben Vingers of Klaauwen, die aan 't end breed uitloopen, met groote kromme Nagelen; de Agtervoeten, insgelyks genageld, zyn bovendien gepalmd, dat is de Vingeren met een Vlies te samen gehegt, als die der Eendepooten.

SEBA, die dit Dier in zyn eerste Kabinet, dat hy aan den Czaar van Rusland zondt, bezeten hadt, oordeelde, dat de Kleur en Staart hetzelfde genoegzaam deedt verschillen van den *zwarten Peruviaanschen Water-Salamander*, welken Pater FEUILLÉE heeft afgebeeld: doch LIN-

NEUS

(*) *Salamandra Stellara, Æthiopica, Caudiverbera*

NEUS betreft ze beiden tot deeze Soort (*). De laatstgemelde, welke die Pater in 't jaar 1709, by *la Conception* in 't Ryk van Chili, in een Beek vong, was, van den Snoet tot aan 't end van de Staart, veertien en een half Duim lang. Hy hadt de Huid ongeschubd en Fluweelagtig, doch zwart van Kleur, naar Indigo trekkende, en aan den Buik bleeker Leiagtig blaauw. Op den Kop hadt hy een foort van gegolfde Kuif; by den Snoet wyde Neusgaten, met Vleezige kringen gerand, kunnende toetrokken worden van het Dier. De Oogen waren groot en Saffraangeel, met een blaauwen Oogappel. De Bek was wyd van gaaping en hadt twee ryën zeer kleine, scherpe, doch een weinig kromme Tandjes. De Tong was dik, breed, Roozekleur, en geheel in de Keel aangehegt met haar onderste gedeelte, 't welk zig uitwaards uitstrecte door middel van een groote Krop, welke dit Dier doet zwellen, zegt hy, en inkrimpen gelyk een Blaas. De Voorpooten zyn veel korter dan de Agterpooten, even als in de Kikvorschen, en de Klaauwen met Kraakbeen samengevoegd, aan 't end uit loopende in een an-

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

*Salaman-
der.*

(*) Want het schynt my deeze te zyn, welke door den Heer LINNÆUS bedoeld wordt. De aanhaaling van *SEB. Musf.* 2. Tab. LXII. f. 9. die niettemin in het *Compendium* van 't *Syst. Nat.* te Leiden gedrukt, ook gevonden wordt, moet zekerlyk fout zyn, alzo op die Plaat geen fig. 9. noch een dergelyke Haagdis te vinden is.

I. DEEL. VI. STUK.

III. ander rondagtig Kraakbeen, dat plat is en breed,
AFDEEL. met eene Kam gerugd, welke de plaats bekleedt
IV. van Nagelen.

HOOFD. Het zonderlingste, dat dit Dier heeft, voegt
STUK. 'er FEUILLÉE by, is de Staart; zynde in haar
Salamander. begin, aan het Lighaam, lang, smal en rond,
doch allengs verbreedende, tot dat zy, aan 't end,
de breedte heeft van twee Duimen. Deeze
Staart gelykt dus naar een Riem of naar een
Spatel, zynde aan 't end plat en rond, doch
hebbende, voor 't overige, haare randen Zaags-
wyze ingefneeden, en langs het midden loopt
een breedte, gegolfde rug.

Uit dit alles blykt dat onze Autheur, niet ten
onregte, deeze twee Haagdiffen onder ééne
foort gebragt heeft, schoon in Kleur en Land-
aart vermaate verschillende; doch dat zy de ei-
gentlyke *Cordylus* of *Uromastix* der Ouden zyn,
die van BELLONIUS *Land-Krokodil* geheten wordt,
om dat hy in 't eerste aanzien naar een Kroko-
dil zweemt; kan ik niet gelooven. Dezelve
hadt de Staart als een Knods, met verscheide
Knobbels bezet, daar hy de Lighaamen, die
hy naderde, geweldig mede geeffelde, worden-
de deswegens *Uromastix* of *Caudiverbera* geheten.
Deeze schynt te behooren tot de negende foort.

III.
Supercili-
osa.
Scherprug.
Pl. LI.
Fig. 2.

(3) *Haagdis met de Staart gekield, de Rug en
Wenkbraauwen scherp getand.*

Twee

(3) *Lacerta Caudâ Carinatâ, Dorso Superciliisque Ci-*
liatis. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Fr. I. p. 40. Seb. Mus. I.
T. 109. f. 4

Twee Amboineefche Salamanders beeldt SEBA af, op de aangehaalde Plaat, die beiden niet alleen door de korthed des Kops, maar ook door het roepen tegen elkander, van de Haagdiffen verschillen. Deeze, welke LINNÆUS aanhaalt, gelykt voor 't overige zeer naar de Haagdiffen, zynde rosagtig van Kleur.

III.
AFDEEL,
IV.
HOOFD-
STUK.
Salamander.

(4) *Haagdis met een middelmaatige, op zyde eenigermaate platte Staart, de Rugnaad getand, het Agterhoofd met twee punten gewapend.*

IV.
Scutata.
Schilddraa-
ger.

Dit is de eerste der zo even gemelden, dien SEBA noemt *vremd en wonderlyk Soort van Salamander van Ambon*: doch, wat hy met het woord *Scutata*, dat men in 't Latyn by hem gebruikt vindt, bedoele, blykt uit de beschryving niet. Over 't gantsche Lyf, zegt hy, is dit Dier ligt geel, blaauwagtig geschaduw, met verhevene witte bultjes, als Paarlen van verscheiderley grootte, bezaaid of bedropen. Dergelyke Paarlen zitten ook aan den Kop, maar niet aan de Staart en Pooten, die geschubd zyn. Men kan hem wel *Schilddraager* noemen, van wegen het Schild op den Kop; maar dit heeft de voorgaande ook, hoewel het in die kleiner is; en beiden hebben zy de Rug zaagswyze getand.

(4) *Lacerta Caudâ subcompressâ mediocri, Suturaâ dorsali dentatâ, Occipite bimucronato. Syst. Nat. X. Salamandra prædigiosa Amboinensis, scutata. SEB. Mus. I. p. 173. T. 109. f. 3.*

- III. tand. De Pooten zyn los gevingerd , zonder
 AFDEEL. eenig Vlies , en de langte mag , met de Staart ,
 IV. in deeze ongevaar een Voet , in de anderé an-
 HOOFD- derhalf Voet bedraagen.
 STUK.
 V. (5) *Haagdis met een gekielde Staart , het Lyf*
Monitor. *ongewapend.*
 Sauvegarde.

Met dit eenvoudig Kenmerk wordt een Soort van Haagdiffen bedoeld , welken men gemeenlyk *Sauvegardes* noemt , om dat zy als tot bescherming of bewaaring strekken van den Mensch. Want het Dier begeeft zig somtyds te Water , hoewel nooit diep in Zee , en , aldaar een Krokodil ziende of hoorende aankomen , maakt het , waarschynlyk uit vreeze voor dit Monster , een sterk Geluid , waar door iemand , die zig in 't Water baadt of zwemt , of op den Oever zig bevindt , gewaarschouwd wordt , om zig door de Vlucht te redden , gelyk de Haagdis ook doet. Zy wordt derhalve hier , met regt , *Monitor* of de Waarschouwer gebynaamd.

Meer dan eene Afbeelding vindt men 'er van , in 't Werk van SEBA , op de aangehaalde plaatsen. In die van een Ceylonse Haagdis Tab. CV. *Fig. 1* , hebbende ongevaar de langte van twee

(5) *Lacerta Caudà carinatà , Corpore mutico. Syst. Nat. X. Lacerta Caudàt ancipiti integrà , Pedibus pentadactylis , Digitis omnibus Unguiculatis. Mus. Ad. Fridr. I. p. 41. SFB. Mus. Tom. II. Tab. LXXXVI. Fig. 2. Tab. CV. Fig. 1. & Tom I. Tab. XCIV. Fig. 1, 2.*

twee Voeten , vertoont zig duidelyk , hoe de Staart gekield is of scherp gerugd van boven. Deeze was zeer fraay geringd , geplekt , gespikkeld en gebandeerd ; doch verschilde , in sierlykheid , nog veel van die Amboineesche , daar in het I. DEEL , Tab. XCIV. Fig. 1 , 2 , 3 , de Afbeelding van gegeven wordt ; waar in de Natuur de Konst oneindig overtreft , zo SEBA aanmerkt. Dit Diertje , naamelyk , was onvergelykelyk schoon gemarmerd , en over 't gantsche Lyf getekend met fyne Schubbetjes van witte , zwarte en rosagtige Kleur. De langte mogt , met de Staart , omtrent anderhalf Voet bedraagen. Voorts merkt hy aan , dat deeze Haagdiffen , indien zy geen Pooten hadden , volmaakt naar Slangen gelyken zouden : want het Lyf is niet zeer dik , de Kop langwerpig rond en de Tong dubbeld spits. Men kan 'er byvoegen , dat de Pooten vyf-Vingerig en alle Klaauwen genageld zyn.

Ook blykt uit andere Afbeeldingen , dat de scherpe rugging , of gekieldheid , van de Staart , geen eigentlyk Kenmerk zy van deeze Soort. Dezelve is niet aanmerkelyk in die Westindische Haagdiffen , welken SEBA *Sauvegardes* noemt (*), noch in die , welke *Tupinambis* geheten wordt in Amerika (†); noch ook in de *Tejuguacu-* of *Tecuixim*-Haagdiffen , dat ook

(*) II. DEEL , bladz. III.

(†) II. DEEL. Tab. LXXXVI. Fig. 2.

III. Sauvegardes zyn, uit Oost- en Westindie (*).

AFDEEL. Zelfs geeft de Heer GRONOVIVS den tytel van

IV. Haagdis met een Spilronde Staart (†) aan eene

HOOFD- STUK. Soort, waar onder eenige der gemelden, als ook
Sauvegarde. de *Sauvegarde* van Juffr. MERIAN, door hem
 betrokken worden. Deeze ontmoet men, zegt
 zyn Ed. in de Boffchen van Suriname; alwaar
 zy [dat verbaazende is] tot de langte van twin-
 tig en meer Voeten groeijen, doende de Men-
 fchen nooit aan, maar leevende van Vogel-Eije-
 ren en Krengen van gestorven Beesten.

VI. (6) *Haagdis met de Staart eenigermaate ge-
 Principalis. kield, een onverdeelde Kam aan de Keel, de
 Vorstelyke. Rug effen.*

Van deeze, die men vindt in het Kabinet,
 dat de Koning van Sweeden aan de Akademie
 van Upsal geschonken heeft, is de volgende
 beschryving. De Kop een weinig fcherp,
 breedagtig, aan de zyde eenigermaate plat, met
 verscheide Naaden zeer fyn verdeeld. De
 Neus- en Oorgaten zeer klein. Aan de Keel een
 rondagtige Kam, die in 't minste niet getand is.
 Het Lyf bedekt met zeer kleine Schubbetjes.
 De Staart eens zo lang als 't Lyf, op de zelf-
 de

(*) I DEEL. Tab. XCIX. Fig. 1, 2.

(†) *Lacerta Caudâ tereti, Corpore parum longiore, Squamis lævissimis, Abdominalibus subquadratis, minimis. GRON. Mus. II. pag. 81. N. 58.*

(6) *Lacerta Caudâ subcarinatâ, Cristâ Gulæ integerrimâ, Dorso lævi, Mus. Ad. Frid. I. p. 43. Amœnis, Acad. I. p. 286. T. XIV. f. 2.*

de wyze gefchalied , en aan de punt zeer dun , van boven een weinigje gerugd , van onderen meer geftreept en naauwlyks zichtbaar in ringen verdeeld. De Pooten vyf-Vingerig , fcherp genageld , met de Klaauwen ongelijk van langte. De Kleur van 't Lyf blaauwagtig , aan de Staart bleeker , met bruine ftreepen.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(7) *Haagdis met de Staart famengedrukt , van boven dubbeld gekield , middelmatig ; de Rug viervoudig Kielswyze geftreept.*

VII.
Bicarinata.
Dubbeld
gekield.

Deeze woont in Indie. Zy is klein en grys , hebbende op de Rug twee verheven ftreepen en de zyden van de Rug ieder met Schubben Kielswyze geftreept : zynde de Schubben der Zyden verheven Knobelagtig. De Buik is bekleed met vier-en-twintig dwarfe ryën van Schubben , in elke rye zes. De Staart , naauwlyks anderhalf maal zo lang als 't Lighaam , is op de zyde platagtig en glad , van onderen geftreept , van boven met een dubbele fcherpe rug. Het Dier heeft geen Kam. Dus wordt hetzelve door LINNÆUS befchreeven.

(8) *Haagdis met de Staart boven en onder fcherp,*

VIII.
Palustris.
Water-Sa-
lamander.

(7) *Lacerta Caudâ compressâ , supra bicarinatâ , mediocri ; Dorso quadrifarian carinato-striato. Syst. Nat. X.*

(8) *Lacerta Caudâ ancipiti mediocri , Pedibus muticis fissis , Palmis tetradactylis. Faun. Suec. 256, Salamandra alepidota Verrucosa. GRON. Mus. II. p. 77. N. 51. Salamandra aquatica. RAJ. Quadr. 273. Salamandra aquatica Americana. SEB. Mus. I, Tab. LXXXIX. f. 4, 5.*

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.
 PL. LI.
 Fig. 3.

*ſcherp, middelmatig, de Voeten ongenageld
 gefpleeten, die der Voorpooten vier-Vingerig.*

Men noemt deeze gemeenlyk *Water-Salamander*. Zy komt voor in de ſtaande Wateren van Europa, die niet zout zyn; gelyk men dit Dier ook vindt in onze Hollandſche Meiren. LINNÆUS twyfelt, of het wel verſchillende zy van de Land-Haagdis, te meer, denk ik, om dat men 'er ook vindt met rondagtige Staarten, terwyl de platheid van de Staart het voornaamſte verſchil uitmaakt, en hy vraagt, of deeze ook de Mom* zy van een andere. Zelfs wordt de *Amerikaanſche Water-Salamander* (*), door hem, tot de zelfde Soort betrokken. De Heer GRONOVIVS noemt haar Salamander, die over 't Lyf ongeſchubd is, en wrattig, met een tweefnydige Staart, de Voeten ongewapend gefpleeten, aan de Voorpooten vier-, aan de Agterpooten vyf-Vingerig. In 't Hoogduiſch noemt men dit Dier *Waſſer-Molch*, in 't Engeliſch *Water-Eft*, in 't Franſch *Tbat* of *Taſſot*, doch de gewoone naam is *Salamandre d'Eau*.

Eigenſchap-
 pen.

Dit Diertje, dat zelden meer langte dan zes of zeven Duimen heeft, is in verſcheide opzigten aanmerkenswaardig. Het kan ook wel op 't drooge leeven, doch houdt zig meeft in 't Water op, beminnde die Wateren, welker
 Slyk

(*) Dus noemt hem SEBA, en niet *Amerikaanſche Haagdis*, op welken naam die Afbeeldingen door de Heeren LINNÆUS en GRONOVIVS aangehaald worden.

Slyk wit is. Het komt zelden aan de Opper-
 vlakte, en verbergt zig gemeenlyk onder den
 een of anderen Steen, indien 'er zyn. Het ont-
 houdt zig meer in de Graften van Steden, in
 Vyvers en Slooten, dan in Rivieren of loopen-
 de Wateren: des Winters zig verborgen hou-
 dende, komt het in 't Voorjaar weer te voor-
 schyn. In 't loopen heeft het een langzaam
 tred, gelyk de Schildpadden. DERHAM merkt
 aan, dat de Water-Salamander, nog jong zyn-
 de, met vier Zwemvinnen is voorzien, twee
 wederzyds, een weinig boven de Voorpooten
 aan het Lyf gehegt; welken hy in 't vervolg
 kwyt raakt.

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

*Water-Sa-
 lamander.*

De Water-Salamanders hebben iets zonder-
 lings, dat men nog niet gevonden heeft in ee-
 nig ander Viervoetig Dier: te weten, dat zy,
 geduurende het Voorjaar en de Zomer, om de
 vier of vyf Dagen op 't langste, hunne Huid
 afleggen, gelyk de Slangen: doch 's Winters
 niet dan om de vyftien Dagen. Men vindt dee-
 ze Vellen, die zeer dun zyn, fomtyds geheel
 in 't Water dryven. 't Gebeurt ook wel, dat
 zy zig niet, dan by stukken en brokken, daar
 van ontslaan kunnen, en dan blyft fomtyds een
 gedeelte van het Vel aan een Poot hangen, 't
 welk daar bederft en die Poot geheel of eenige
 der Vingeren doet afrotten, zonder dat egter
 het Diertje sterve. Of zy van binnen ook niet
 op dergelyke manier vervellen, zou men uit
 eenige Waarneemingen mogen twyfelden.

Waarneemingen van
 Mr. DU
 RAY.

III. De Heer DU FAY, die in een Vertoog, dat
 AFDEEL. hy over de Salamanders, die 'er omstreeks
 IV. Parys zyn, aan de Akademie der Wetenschap-
 HOOFD- pen (*) voorlas, zulks bedenkelijk agtte; merkt
 STUK. ten opzigt van de Voortteeling deezer Dieren
 Water-Sa- aan, dat zy Eijerleggende zyn, en dat hunne
 lamander. Eijeren aan malkander hangen, als twee snoe-
 Voorttee- ren van een Ketting Kraalen, door middel van
 ling. een Lymagtige Stoffe. Het getal was omtrent
 twintig, die dus, in eens, werden uitgeworpen;
 by anderen, welken hy in Glazen hadt, vondt
 hy de Eijeren van elkander afgezonderd, doch
 hy heeft ze nooit kunnen doen uitbroeden. De-
 wyl nu eenigen verzekeren, dat de Salamanders
 levendige Jongen voortbrengen, viel hem in
 gedagten, of zy op 't Land ook baarende, en
 in 't Water Eijerleggende zouden zyn: een gis-
 sing, zegt hy, die wel nader onderzoek ver-
 dient.

Waarneemingen van Dr. DEMOURS. De Parysche Geneesheer Dr. DEMOURS heeft ons eenige Waarneemingen omtrent de bevrugting der Water-Salamanderen medegedeeld (†). Dewyl de Mannetjes Salamander, gelyk hem door de Ontleding was gebleeken, geen Teelid heeft, gelyk de meeste Dieren, was hy zeer nieuwsgierig, hoe de Eijeren mogten bevrugt wor-

(*) *Hist. & Mem. de l'Acad. Royale des Sciences, de l'An. 1729.*

(†) *Observations sur la fecondation de la Salamandre, gedruckt agter de Fransche Vertaaling van 't I. DEEL der Edenburgsche Proeven.*

worden. De Soort van Salamander, daar zyn Ed. van spreekt, is die, welke 's Winters in de Aarde weg kruipt, en by Zomer zig onthoudt in vogtige plaatsen, of in 't Water, waar zy egter dikwils uit komen, vooral by nagt of als het regent, om Voedzel te gaan zoeken. Deze legt Eijertjes, die door Slym aan makander hangen, gelyk het Kikvorfchen-Schot, doch of die op dergelyke wyze bevrugt werden, was nog onzeker. Meer dan twee Jaaren heeft hy zig toegelegd om zulks te ontdekken, houdende deeze Dieren in Glazen, doch vrugteloos. Eindelyk, egter, werdt zyne moeite met een gewenschten uitflag bekroond.

„ In 't voorst van April des jaars 1731, zegt
 „ zyn Ed., omtrent te vier uuren 's morgens,
 „ naderde ik de groote Kom van den Koningly-
 „ ken Tuin, alwaar ik diestyds, in plaats
 „ van den Heer NOGUEZ, by absentie,
 „ den post bekleedde van Demonstrateur en
 „ Toeziender van 't Kabinet der Natuurlyke
 „ Historie. Ik vond het Water van de Kom
 „ zeer helder: een klein koeltje uit den Noor-
 „ den hadt, die nagt, de oppervlakte gezu-
 „ verd en alle vuiligheden naar eenen kant ge-
 „ dreeven. Na dat ik eenigen tyd rondom de
 „ Kom gekuierd had, wierd ik twee Sala-
 „ manders gewaar, die elkander vervolgden.
 „ Ik, van hun oogmerk verzekerd, verloorze
 „ niet uit het gezigt. Na een vervolging van
 „ omtrent een Kwartier Uurs, hielden zy zig,
 „ naar

III.
 AFDEEL,
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

*Water-Sa-
lamander.*

- III. „ naar myn wensch, ftil op een plaats daar 't
- AFDEEL. „ Water zeer helder was, wordende toen ook
- IV. „ door de Zon bescheenen. Ik ging, zonder
- HOOFD- „ geraas te maaken, voorover op de groene
- STUK. „ kant leggen, en in deeze plaatsing had ik
- Water-Sa-* „ het geluk van dat gene waar te neemen, 't
- lamander.* „ welk ik zo lang te vergeefs gezogt had.
- Manier van „ Het Voorjaar is het Saizoen, welk deeze
- bevrugting. „ Dieren doorgaans verkiesen tot de Voorttee-
 „ ling. Alsdan zoekt het Mannetje vlytig het
 „ Wyfje op, en streelt haar op eene wyze,
 „ die niet gemakkelyk naauwkeurig zou te be-
 „ schryven zyn. Vervolgens stopt hy haar den
 „ weg, en, met zyn Kam opgezet, houdt hy
 „ zig, op twee Pooten, aan ééne zyde, kromt
 „ zyn Lighaam de Rug verheffende, en maakt
 „ dus een soort van Boog, waar onder het
 „ Wyfje doorgaat. Het Mannetje herstelt zig,
 „ en met de Oogen gewend naar de zyde van
 „ 't Wyfje, loopt hy 'er op aan, zo dra zy zig
 „ ftil houdt; kykt haar, zeer dicht van naby,
 „ styf aan, en begeeft zig in 't zelfde postuur
 „ als te vooren. Dit Spel egter, dat verschei-
 „ de maalen herhaald wordt, doet weezentlyk
 „ niets tot de Bevrugting, waar van het maar
 „ een Voorspel kan genoemd worden. Het-
 „ zelve ge-eindigt zynde, blyft het Wyfje op
 „ de Slyk zitten, en het Mannetje houdt zig 'er
 „ boven en op de zyde, ongeveer een Duim
 „ van haar en van de Slyk af. Alsdan begint hy
 „ het Aarsgat te openen, 't welk uit twee Lip-
 „ pen

pen bestaat , die in de gewoonlyke staat
 , naauwkeurig tegen elkander aangevoegd zyn,
 , en voorzien met een Vleezig Paviljoen, dat
 , binnenwaards omgeplooid en aan den rand
 , getand is. Dit Paviljoen ontvouwt en ver-
 , breedt zig alsdan buitengemeen: het maakt
 , zig verbreedende een ronde opening, zo veel
 , ik heb kunnen nagaan, en zodanig, dat het
 , Zaadvogt 'er, zonder verhindering, uit kan
 , loopen. Vervolgens drukt hy, met kragt,
 , de plaats der Testikelen, dat is de bovenste
 , en middelste deelen van den Onderbuik, te
 , samen, zodanig dat de meeste Ingewanden,
 , terug geperst zynde in het onderste gedeelte,
 , aldaar een dikte maaken, omtrent eens zo
 , groot als die der samengedrukte deelen. Ter-
 , wyl, nu, zyne Kam onagtzaam zweeft,
 , klopt hy, van tyd tot tyd, het Wyfje met de
 , Staart, en werpt zig zelfs op haar; maar
 , zig, byna in 't zelfde oogenblik, herstellende,
 , tot den gezegden afstand, maakt hy een ster-
 , ker drukking dan gewoonlyk, en op dat oo-
 , genblik heb ik het Mannetje zyn Zaadvogt
 , zien schieten; 't welk, met kragt gedreeven,
 , en op eenen sprong in taamelyke veelheid uit-
 , komende, zig met het Water vermengt en
 , 'er een witagtig Kleurtje aan mededeelt, ver-
 , spreidende zig over de zyden van het Wyfje,
 , dat zig alsdan onbewoogen houdt. Het Man-
 , netje bleef daarna, eenigen tyd, zonder an-
 , dere beweging dan die van zyne Pooten,

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.

*Water-Sa-
 lamander.*

- III. „ welke noodig was om hem op den gezegden
 AFDEEL. „ afstand te houden: maar een weinig daarna
 IV. „ als uit den slaap gewekt, en alle zyne krag-
 HOOFD- „ ten bybrengende, herhaalde het zyne free-
 STUK. „ lingen, die van een tweede Zaadschieting,
Water. Sa- „ gelyk aan de eerste, gevolgd werden, en
lamander. „ daarna zonderden zy zig van elkander af”.

Decze Waarneeming, met alle mooglyke oplet- tendheid gedaan, toont dat de bevrugting der Salamanderen niet op zulk eene wyze als die der Kikvorschen geschiedt. De Heer DEMOURS hadt naderhand, verscheide maalen, gelegen- heid gehad om deze Paaring te beschouwen, en altoos op de zelfde manier; neemende waar, dat de Bek van 't Wyfje, middelerwyl, digt, en ook het Fôndament, naar 't hem toefcheen, geslooten was. Het blyft dan twyfelagtig, op welk een wyze het Mannelyk Zaad in haar Lig- haam heeft kunnen komen: waar omtrent hy eene Giffing oppert, of zy ook door de Huid heen bevrugt worde: maar wy hebben gezien, dat het Mannetje haar, nu en dan eens, on- middelyk dekke. Ook meent de Heer DU FAY, door Ontleding, een soort van Schaft gevon- den te hebben in de Mannetjes Salamanders, welker Testikelen en andere Werktuigen der Voortteeling zeer zichtbaar waren; waar uit hy besluit, dat zy weezentlyk door samenvoe- ging van de Lighaamen paaren, gelyk andere Dieren. In de Wyfjes waren die Werktuigen nog duidelyker, inzonderheid de Eijernesten,

en de Trompen van de Lyfmoeder waren zo lang byna als het geheele Dier, eindigende aan het Fondament. De Heer DU VERNEY heeft getoond, dat deeze Trompen aan het bovenend een soort van opening of Paviljoen hebben, waar door de Eijeren ingaan. WURFBAINIUS verhaalt, dat hy 'er eene vierendertig levendige Jongen, in eens, heeft zien baaren. Misschien zyn de Eijeren, die men in 't Water leggen vindt, Misdragten of onbevrukt.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

*Water Sa-
lamander.*

Omtrent de Ingewanden, die onmiddelyk tot het Leven van deeze Dieren dienen, heeft de Heer DU VERNEY opgemerkt, dat de twee Aderen van de Long, die in de Schildpadden, Adders en Slangen, zig in het Hart, in de Kikvorschen in het Oor des Harts ontlasten, in de Salamanders zulks doen in de onderste Hol-Ader, naby het Hart (*). Kan men hier van niet afleiden, de bekwaamheid welke zy hebben, om langer agtereen onder Water te blijven dan de gemelde Dieren? Evenwel komen zy somtyds boven om Adem te scheppen en werpen Lugt uit, zelfs onder Water, dat met eenig geluid vergezeld gaat. Ook is de taaiheid van hun Leven zeer opmerkelyk; doch men kanze dooden met eenig Zout op hun Lyf te doen, gelyk WURFBAINIUS ondervonden heeft.

Taaiheid
van Leven.

„ De zwaare koude van deezen Winter (zegt „ de Heer DU FAY,) gaf my gelegenheid tot „ eene

(*) *Oeuvres Anatomiques*, Paris 1761. Tom. II. p. 478.

III. „ eene Waarneeming, welke ik niet verwacht
 AFDEEL. „ had. Den 6 January bevrooren agttien groot-
 IV. „ te Salamanders, die ik een Maand lang in 't
 HOOFD- „ Water had gehad, des nagts. Ik vondze
 STUK. „ byna allen in 't Ys vast, en zonder bewe-
Water-Sa- „ ging. Ik brak het Ys, en het Glas, waar
lamander. „ in zy waren, by 't Vuur brengende, begon-
 „ nen zy allengs zig te beweegen en waren,
 „ na verloop van een half uur, even zo vlug
 „ als voorheen. Onder dezelve was 'er een,
 „ die, federt menze gevangen hadt, een Wond
 „ hadt onder de Voorpoot, door welke in 't
 „ eerft een kwab uitkwam van de Vetzakjes;
 „ deeze kwab fcheidde zig allengs af; de Wond
 „ wierdt grooter, en een gedeelte der Darmen
 „ hing 'er uit, toen hy met de anderen be-
 „ vroom: niettemin hadt hy daar van geen on-
 „ gemak ter wereld, en heeft nog een Maand
 „ daar na geleefd. Ik merkte op, dat, naar
 „ maate het Water ondoorde, zy allen veel
 „ meer Lugt, dan gewoonlyk, uitademden:
 „ waarfchynlyk hadden zy de zakken van hun-
 „ ne Long zo veel als 't doenlyk was gevuld,
 „ toen 't Water begon te bevrooren. Willen-
 „ de vervolgens zien, wat 'er gebeuren zou,
 „ wanneer de Proefneeming verder werdt voort-
 „ gezet; deed ik 'er één alleen in een Vat met
 „ Water, dat ik aan de Vorft bloot ftelde.
 „ Deeze bleef zesendertig uuren in het Ys,
 „ in voegen hy, in 't midden zynde, daar van
 „ omtrent ter dikte van twee Duimen rondom
 „ zig

„ zig hadt: men wierdt alleen, in de ruimte
 „ welke hem omving, een weinig Water ge-
 „ waar, dat byna zo veel plaats besloeg als de
 „ omtrek is van een Boontje, en een kleine
 „ Lugtbel, drie vierden minder groot. Ik brak
 „ het Ys door midden, en bevond dat de Sa-
 „ lamander de plaats besloeg van een klein Ey,
 „ waar in het Dier geheel samengevouwen zat,
 „ en dat 'er een Kanaal was, van wydte als
 „ een Paardehair, 't welk door 't Ys heen liep
 „ en gemeenschap hadt met de Buiten-Lugt.
 „ Het Dier was geheel verkleumd, en kon zig
 „ niet ontvouwen, maar, in koud Water ge-
 „ daan zynde, rekte het zig allengs uit, en wierd
 „ even zo levendig en vlug als de anderen. Een
 „ ander deed ik in een dergelyk Vat, dat ik zeven
 „ Dagen en Nagten in de sterkste Vorst liet
 „ staan, maar deezen vond ik dood. Egter moet
 „ het de langheid van tyd noch de Koude niet
 „ geweest zyn, welke dit Dier hadt doen ster-
 „ ven: want verscheide Persoonen hebben na-
 „ derhand my verhaald, dat men, in de Zo-
 „ mer, levendige Kikvorschen gevonden had in
 „ brokken Ys, die in Yskelders bewaard wa-
 „ ren. Door de sterke Vorst was alle gemeen-
 „ schap met de uitwendige Lugt en ruimte be-
 „ nomen, zo dat de Salamander meer dood ge-
 „ drukt en verstikt ware, dan van Koud ge-
 „ storven.

III.
 AFDEEL
 IV.
 HOOFD.
 STUK.

Water-Sa-
lamander.

„ Weinige Dieren zyn zo sober als de Sala- Voedzel
 „ mander. Ik heb 'er (zegt DU FAY) meer dan

III. „ zes Maanden bewaard , zonder Eeten : om
 AFDEEL. „ dat ik 'er de Proef van neemen wilde. Ik

IV. „ heb hun eenige half doode Vliegen zien op
 HOOFD- „ eeten , die zy veel werks hadden te kaau-

Water-Sa- „ wen. Ook waren 'er maar eenigen , die ze
 lamander. „ eeten wilden. Ik gaf hun Kikvorschen-Schot ,
 „ daar zy zeer gretig naar zyn ; doch het was
 „ niet van de gewoone Kikvorschen , maar dat
 „ gene , 't welk men vindt by lange draaden ,
 „ waar van de Korreltjes zeer zwart en klein
 „ zyn , en het Lymige Vogt , dat dezelve
 „ bevat , uitermaate doorschynende. Hier van
 „ aten zy , doch met weing finaak. Somwylen
 „ eeten zy ook Eenden-Kroos.”

't Gehoor- De Heer GEOFFROY heeft , in zyn onderzoek
 tuig. noopens het Gehoortuig der Kruipende Dieren ,
 in 't byzonder agt gegeven op dat van den Wa-
 ter-Salamander (*). Deeze verschilt , in dat op-
 zigt , van de Haagdiffen grootelyks , die , zo
 veel hy 'er onderzocht hadt , niet alleen het
 Trommelvlies uitwendig zichtbaar , maar ook de
 Gehoorbeendertjes in volkomenheid hebben ,
 daar in de Water-Salamanders de plaats van het
 Gehoortuig uitwendig nauwlyks zichtbaar is en
 de Gehoorbeentjes 't eenemaal ontbreeken ; doch
 waar tegen zy met Halfcirkelswyze Kanaalen ,
 en met een soort van Doolhof , gelyk de Roch
 en dergelyke Vissen , zyn voorzien.

De

(*) Zie het V. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen* ,
 blad. 333.

De Heer GRÖNOVIUS, die onzen Water-Salamander naauwkeurig waargenomen heeft, beschryft de gestalte aldus (*) Het Lyf is bruinagtig, aan alle zyden bezet met uitsteekende tepeltjes, die aan de zyden witagtig zyn: de Kop, die de breedte van den Hals heeft, is rond, van boven plat: de Kaaken gelyk, breed met kleine Tandjes: de gaaping van den Bek, die stomp en aan 't end rond is, middelmatig: de Rug breed, van den Kop tot aan 't begin van de Staart ingegroefd: de Buik Saffraankleur, met bruine Vlakken: de Staart, byna zo lang als 't Lyf, op zyde platagtig, van boven scherp. De Voorpooten vier. de Agterpooten vyf. Vingerig, zonder Nagelen; de Vingers ongelyk, in 't midden langst. Het Aarsgat is een dwarfe Spleet, agter de Agterpooten, en onder dezen heeft het Dier een overlangfe Spleet, die mooglyk tot de Voortteeling zal dienen, zo zyn Ed. vermoedt. Dat de Teeldeelen, zo wel in 't Wyfje als in 't Mannetje, uitpuilende zyn, hadt LINNÆUS in Sweeden, alwaar men dit Dier *Skrot aborra* noemt, opgemerkt (†).

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.
Water Salamander.
Gestalte.

Dat men den Water Salamander, weleer, in de Geneeskunde gebruikt heeft, is blykbaar, om dat hy, onder dien naam, van DALE aangehaald wordt. Ook schynt de Venynige Eigenschap, waar van de Ouden spraken, op dezen

(*) *Mus. Ichthyolog.* Tom. II. p. 77.

(†) *Fauna suecica.* p. 96.

III. zen geenzins toepasselyk te zyn. Ja het is niet
 AFDEEL. ongelooftbaar, 't gene BORELLUS meldt, dat ze-
 IV. ker Meisje, door Braaken, twee Diertjes uit-
 HOOFD- wierp, die zeer naar Salamanders geleecken. Daar
 STUK. wordt verhaald, dat een Vrouw, haar Man ver-
 geeven willende, hem vrugteloos zulk een Dier
 in Vleefchfop kookte. Van de Land-Salaman-
 ders spreekten wy in 't vervolg.

IX. (9) *Haagdis met een korte gerondzelde Staart;*
Cordylus. *de Schubben getand, het Lyf glad.*
Stekel-

Staart.
 Pl LI. Deze wordt gehouden voor de *Cordylus*,
 Fig. 4. *Uromastix* of Geesselstaart der Authouren. Het
 is de eerste in de Afdeeling der Haagdiffen met
 gerondzelde (*) Staarten; doch de Rondzels zyn
 in deeze Stekelig en daarom noem ik ze *Stekel-*
Staart, gelyk ook SEBA haar onderscheidt by
 den naam van *Afrikaansche Haagdis met een*
Stekeligen Staart, waar van hy het Mannetje en
 Wyfje, zo hy meende, afgebeeld heeft. Dee-

ze

(9) *Lacerta Caudâ Verticillatâ brevi; Squamis denticulatis, Corpore lævigato. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ Verticillatâ, Squamis denticulatis, Pedibus pentadactylis. Amœn. Acad. I. p. 132, 292. Cordylus. GRON. Mus. II. p. 79. SEB. Mus. I. Tab. LXXXIV. Fig. 3, 4. II. Tab. LXII. Fig. 5.*

(*) Dus vertaal ik het Woord *Verticillatus*, om dat *Verticula*, volgens VITRUVIUS, kleine Yzeren stukken betekende, die dienden om de grootere stukken in een Machine te doen beweegen. Het zelfde doen de *Rondzels*, waar uit de Staarten van deeze Dieren schynen te bestaan, in Uur- en andere Raderwerken.

ze zyn bleek Loodkleurig blaauw, doch hy be-
trekt tot het zelfde Geflagt de zwarte of brui-
ne Kaapfche Haagdis, gelyk de Heer LINNÆUS
die ook tot de zelfde foort gebragt heeft.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Dit Dier onthoudt zig in Afrika en Afie. Niet
alleen de Staart, maar ook het Lighaam is,
hoewel met ftompe Schubben, eenigermaate
gerondzeld. 't Getal der Rondzelen aan de Staart,
die fcherpe punten hebben, wordt op twintig
gerekend. De Kop is zeer rimpelig en onef-
fen, als bekleed zynde met groote Schubben of
Schilden, die door Naaden met elkander fa-
mengevoegd zyn. Aan de Pooten leggen de
Schubben, op de wyze van een Leijen Dak, over
elkander heen. Het Lyf is niet rolrond, maar
byna vierkant, van boven en op de zyden plat.
Eene in 't Sweedfch Vorftelyk Kabinet, heeft op
zyde zeer ftekelige Schubben. Die van 't Peterburg-
fche Kabinet wordt geheel Schubbig en ruuw in
't aantaften gezegd te zyn. De Voor- en Ag-
terpooten zyn vyf-Vingerig en genageld. De
Heer GRONOVIVS vondt, in drie zodanige Haag-
diffen, de Tong geheel Vleezig, en met een
ronde punt; daar SEBA dezelve, in de zwarte
Kaapfche Haagdis, met een fpitfe dubbelde tip
afbeeldt.

Waarfchynlyk zal deeze, of een der volgenden,
de Haagdis zyn, welke de Heer HASSELQUIST
zo menigvuldig in de heete dorre hooge Zand-
gronden van Egypte, inzonderheid by de Pie-
ramieden van Oud Kairo vondt, en die hy

- III. noemde, *Egyptifche Haagdis met een gerondzel-*
 AFDEEL. *de Staart, welker Schubben getand zyn, de Poo-*
 IV. *ten vyf-Vingerig.* Deeze, naamelyk, hadt ook
 HOOFD- het Lyf gedekt met gladde Schubben. De
 STUK. Kleur was bruin, aan den Buik witagtig, als
 mede aan de Klaauwen en Staart. Het was
 een Dier van aanmerkelykē grootte; want hy
 vondt 'er van drie en een vierde Span lang;
 met Voorpooten van één, Agterpooten van
 twee Handpalmen, het Lyf anderhalve Hand-
 palm breed, en de Staart, by het Lighaam,
 vyf Duimen, in 't midden vier, aan 't end één
 Duim dik. De Staart hadt de langte van het
 Lyf, dat aan de zyden een weinig uitgezet, van
 boven platagtig was: de Kop driekantig, met
 den Bek twee Duimen; den Hals, op zig zel-
 ve, drie Duimen lang.

- X. (10) *Haagdis met een gerondzelde Staart, mid-*
 Stellio. *delmaatig van langte, welker Schubben ge-*
 Gedoornd. *tand zyn; den Kop en 't Lyf gedoornd.*

Deeze Soort bevat de genen, welker Lyf
 niet met stompe Schubben gedekt, maar meer
 of min gedoornd is. Zulks hadt by uitftek plaats
 in die Kaapfche, welke SEBA, niet in *Fig. 7*, maar
 in *Fig. 6*, van de aangehaalde Plaat afbeeldt,
 zyn-

(10) *Lacerta Caudâ Verticillatâ mediocri; Squamis den-*
ticulatis, Capite Corporeque muricato. Syst. Nat. X.
Lacerta Stellio. HASSELO. It. 301. Lezard, appellé Kos-
lordilos TOURNEF. Itin. I. p. 120, 125. SEB. Mus. II.
Tab. VIII. Fig. 7.

zynde dezelve, deswegen, gevaarlyk aan te tasten. Het zal ook misschien de diep geschubde zyn van PETIVER, welke door den Heer GRONOVIVUS tot de *Cordylus*, betrokken wordt, zo wel als de Haagdiffen, door den Heer TOURNEFORT gevonden op de Griekfche Eilanden, die hy noemt Land-Krokodillen, om dat zy zeer veel naar Krokodillen geleeken, zynde egter maar negen of tien Duim lang. De Huid van deeze Dieren, zegt de gemelde Reiziger, is graauw-agtig en vol kleine Knobbeltjes, die taamelyk spits zyn, en op fommige plaatfen is dezelve Schubagtig. Deeze Haagdiffen doen geen kwaad; de Kinderen op Mykone bragten 'er hem meer dan hy begeerde, die van hun gehaald werden uit de reeten der Muuren.

Of het die Eigenschap zy, dan eene andere, is my onbekend, welke 'er den Sweedfchen Heer HASSELQUIST, wien zy ook in Egypte voorgekomen zyn, den bynaam aan heeft doen geeven van *Stellio*. Immers PLINIUS spreekt van zodanige Haagdiffen, die aan de Deuren en Venfteren, als ook in de Huizen en Graften huisveften, en welker Huid een voortreffelyk Middel tegen de Vallende Ziekte was. Zy leiden dezelve in 't Voorjaar af, doch vraten ze aanstonds op; even of zy den Mensch 't gebruik daar van benydden, en hierom is 't woord *Stellionatus* op bedriegers toegepast. Onder tuffchen wift men die Dieren niet minder listig te misleiden, zo hy aanmerkt; plaatsende voor

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

III. de reeten of gaten, waar in zy zig onthielden,
 AFDEEL hordjes of hokjes van gefpleeten Riet, waar
 IV. tuffchen zy konden doorkruipen, maar door de
 HOOPD- knelling hunne Huid moesten zitten laten.
 STUK. Somtyds werden zy ook wel, ontweid zynde en
 gedroogd, of de Afch in Azyn afgetrokken, in-
 gegeven (*). Ik zwyg van andere gebruiken
 of misbruiken; gelyk van haare kragten tegen
 't Venyn, en dat een *Stellio*, in Wyn gestor-
 ven zynde, 't geheele Aangezigt met Sproeten
 bedekte; weshalven fommigen, zegt hy, 'dezel-
 ve in Pomade doen fmooren, om de fchoon-
 heid van 't Gelaat der Hoeren te bederven (†).
 Indien 'er de Woonplaats niet tegen ftreed, zou
 men kunnen denken, dat hy den gesternden Wa-
 ter-Salamander meende; doch dit kan ook
 naauwlyks zyn, dewyl hy, op eene zelfde
 plaats, het Vogt der Eijeren van de *Stellio*,
 en de Afch des Salamanders, tot beletting van
 het weder groeijen der uitgeplukte Haairtjes
 aanbeveelt; voegende daar by, tot het zelfde
 oogmerk, de Gal van de groene Haagdis (§).

HASSELQUIST vindt deeze Haagdis inzonder-
 heid in klein Afie, en in 't beloofde Land, onder
 de Puinhoopen. Het Lyf was minder dan een
 Span lang, de Staart ongévaar een Span, en
 dus een weinig langer, naar evenredigheid van
 het

(*) *PLIN. Natur. Hift. Libr. XXX. Cap. 13.*

(†) *Ibid. Libr. XXIX. Cap. 4.*

(§) *Ibid. Cap. VI p. 602.*

het Lighaam, dan in de voorgaande, die, gelyk hier uit blykt, veel grooter is. In Egypte komt de *Stellio* niet veel voor, en is 'er nog kleiner dan in Afie. De Arabieren noemenze *Hardun*. Van de Turken wordt zy gedood om eene belachlyke reden: zy zeggen, naamelyk, dat dit Dier, door 't neerbuigen van den Kop, hunne manier van bidden nabootst (*).

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(II) *Haagdis met een korte, eenigermaate gerondzelde Staart, die stekelig is, doch aan de punt effen: het Lyf van boven stekelig; de Pooten van onderen gefchubd.*

XI.
Mauritania.
Barbarifche.

Ik noem deeze de *Barbarifche*, om dat LINNÆUS 'er een dergelyken bynaam aan gegeven heeft, dewyl zy van den Sweed, E. BRANDER, in Barbarie was gevonden. Het Lyf, zegt deeze, heeft de gedaante en figuur van een Gekko, maar is bruin (†) van kleur, en aan de zyden van den Kop, boven den Hals, op de Rug en aan de Dyën, met Wratagtige fcherpe punten. De Staart, korter dan het Lyf, is tot
aan

(*) HASSELQ. *Reize nach Palastina.* p. 352.

(II) *Lacerta Caadâ subverticillatâ brevi muricatâ, apice lævi, Corpore supra muricato, Pedibus subtus Squamatis.* *Syst. Nat.* X.

(†) *Luridum* heeft LINNÆUS. Dit woord wordt van sommigen *Loodkleurig*, van anderen *bleek geelagtig* vertaald: doch uit HORATIUS, die *luridi dentes* heeft, fchynt het veeleer vuil bruin of zwartagtig te betekenen; gelyk men in onze Taal zegt, dat iemand zwarte Tandden heeft.

III. aan het midden met zes ryën Stekels gewapend ,
 AFDEEL. verder tot aan de punt gelyk en effen. De Vin-

IV. geren der Pooten zyn, gelyk in de Gekko, van
 HOOFD- onderen platagtig geschubd, met zeer kleine
 STUK. Nageltjes. Het geheele Lyf is aan de onder-
 kant glad en gedekt met Schubbetjes, die zeer
 klein zyn.

XII. (12) *Haagdis die een korte gerondzelde Staart*
heeft, met scherp gedoornde Schubben.
Azurea.
Hemelfch-
 blaauwe.

Zeer weinig fchynt deeze, volgens de ge-
 melde Kenmerken, te verschillen van de ne-
 gende Soort: doch indien men de Afbeeldin-
 gen der twee Haagdiffen, welken SEBA nevens
 elkander op de zelfde Plaat geeft, vergelykt,
 zo openbaart zig een aanmerkelyk vershil. De
 andere is by uitftek leelyk: deeze wordt van
 hem genoemd, *uitneemend fchoon getekende Afri-*
kaansche Haagdis, en hy zegt, dat zy rondom
 het Bovenlyf een bekleedzel van ligtblauw
 heeft, met zwarte Banden, die zeer fyn ge-
 schubd, met verheven witte Stippen, als met
 Paarlen geborduurd, zig vertoonen. De Kop
 is ook, zo wel als de Pooten, met zwarte
 Kringen versierd.

XIII. (13) *Haagdis met de Staart eenigermaate ge-*
Turcica.
 Turkfche. rond-

(12) *Lacerta Caudâ Verticillatâ brevi, Squamis mu-*
cronatis. Mus. Ad. Frid. I. p. 42. SEB. Mus. I. Tab.
 LXII Fig. 6.

(13) *Lacerta Caudâ subverticillatâ mediocri, Corpore*
 grl.

gerondzeld, van langte middelmaatig, het Lyf grys en flauwelyk Wrattig.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Deeze, die in de Oostersche Landen zig onthoudt, is door den Heer EDWARDS beschreeven en afgebeeld, onder den naam van *kleine, Afchgrauw gevlake, Afrikaansche Haagdis*. Haar Staart is naauwlyks langer dan het Lyf, en niet zeer zigbaar gerondzeld of geringd: het Lyf van Kleur graauwagtig, met bruine Stippen, oneffen, en als met afgesleeten Wratten besprengd. De Vingers der Pooten zyn alle nagenoeg even lang, tegenstrydig met het gene in andere Haagdiffen plaats heeft. Hy meent dat zy tot die behoore, welke in Engeland *Efts* genoemd worden; en die men veel op vogtige Plaatsen en onder Steenen ontmoet.

(14) *Haagdis met een lange gerondzelde Staart, dertig Schilden aan den Buik, de Halskraag van onderen met een dubbelde plooy.*

XIV.
Ameiva.

By

griseo subverrucoso. *Syst. Nat. X. Lacerta minor Cinerea, maculata Asiatica. EDW. Av. 204. Tab. 204.*

(14) *Lacerta Caudâ Verticillatâ longâ, scutis Abdominis triginta, Collari subtus rugâ duplici. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti Corpore duplo longiore, Pedibus pentadactylis, Cristâ nullâ, scutis Abdominalibus 30. Amœn. Acad. I. p. 127. 293. Mus. Ad. Fr. I. p. 45. Lacerta Caudâ tereti Corpore triplo longiore, Squamis lævissimis, Abdominalibus oblongo quadratis. GRON. Mus. II. 80. n. 56. Lacertus Indicus. CUS. Exot. II. 5. Lacertus major viridis. EDW. Av. 202. T. 202. 203. WORM. Mus. 313. f. 313 Lacertus Indicus. RAJ. Quadr. 270. SEB. Mus.*

III. By verscheide Autheuren komt deeze voor, AFDEEL. onder den naam van *Indiaansche* Haagdis, doch
 IV. EDWARDS noemt haar de *grootte groene*, in vergelyking met onze groene Europische, die
 HOOFD- merkelijk kleiner is en ook in Indie gevonden
 STUK. wordt. In de vier Afbeeldingen egter, van SEBA, door LINNÆUS aangehaald, is naauwlyks iets groenagtigs te bespeuren. De laatste derzelve, die de grootste is, wordt, wegens haar schoone tekening, zegt SEBA, van de Brasiliaanen *Ameira* geheten; zo dat *Ameiva* een drukfout zal zyn. In allen is de Kleur blaauwagtig, en in de tweede, die hy *Argus* noemt, de Rug bruingeel, met een menigte van Oogen als geplekt. Alle deeze vier hebben ook de Staart langer dan het Lyf, maar in de derde is dezelve driemaal zo lang, 't welk de Heer GRONOVIVS als een Kenmerk opgeeft. Zyn Ed. betreft daar toe ook de Afrikaansche ros-geelagtige Haagdis (*), die ik egter niet kan zien, dat de Staart zo veel langer dan het Lighaam heeft. In de gene, welke zig bevondt in de Sweedsche Kabinetten, was de Staart maar eens zo lang als 't Lyf.

Om

I. T. 85. f. 2, 3. T. 88. f. 1. 2. *Lacertus major cinereus maculatus*. SLOAN. *Jam.* II. p. 333. T. 273. f. 3.
 B. *Lacerta Caudâ tereti, Corpore sesquilongiore, Pedibus pentadactylis, Dorso Lineis longitudinalibus striato.*
Amen. Acad. I. p. 130.

(*) *Lacerta Africana subruffa*. SEB. *Mus.* II. Tab. LXIII. Fig. 4

Om kort te gaan, daar schynt een groot verschil te zyn, tusschen deeze Indiaansche, zo wel als tusschen onze inlandsche Haagdiffen, 't welk de naauwe bepaaling der Kenmerken moeielyk maakt. Dit blykt te meer, indien die andere Haagdis, met de Staart anderhalfmaal zo lang als 't Lyf en een gestreepte Rug, ook tot deeze Soort te betrekken zy, gelyk de Heer LINNÆUS vermoedelyk stelt. Dan zouden 'er nog verscheide anderen (*) uit het Kabinet van SEBA, gelyk de *Amboineesche*, die overlans zeer aardig met Hemelschblaaue en zwarte streepjes gebandeerd is; een dergelyke uit Guinée, en een Westindische die dus een sierlyke mengeling van Kleuren op de Rug heeft, toe behooren. In deeze, immers, is de Staart zeer kennelyk gerondzeld of geringd.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Indien 'er de *Anolis* van LABAT ook toe te betrekken zy, gelyk de Heer GRONOVIVS oordeelt, zo geeft dit aanleiding om van een zonderlinge Historie gewag te maaken. De vermaarde PLUMIER hadt op zyne Togt naar Amerika, tot bevordering der Kruidkunde, een Doktor mede, genaamd SURIAN. Deez' was in de Westindiën, wanneer hy tot het zoeken van Kruiden uitging, ongemeen spaarzaam in zyne Verteering. Hy nam slegts een Kan met Olie mede, en hing die aan een Boom, doende daar

Anolis.

(*) SEB. *Mus.* I. Tab. LIII. Fig. 9. Tab. XCII. Fig. 4. & II. Tab. IX. Flg. 5, 6.

III.
AFDEEL.IV.
HOOFD-
STUK.

daar in eenige zodanige Haagdiffen, welken hy op de plaats gevangen en gedood hadt; dan zyne Lamp aansteekende maakte hy daar van, met gefneeden Kruiden en een weinig Meel van Maniok, eene Pottagie, die hy met Peper of Piment finaakelyk maakte, en zulks verstrekte hem voor Middag- en Avondmaal. Hier uit blykt ten minften, dat deeze Haagdiffen eetbaar zyn. LABAT merkt aan, dat zy, ontweid zynde, zeer mals en ligt verteerbaar zyn van Vleesch. Haar langte, zegt hy, is, met de Staart, die 't Lyf in langte overtreft, van zeven tot agt Duimen, de dikte als een halve Pink.

Het gene daar alle de gemelde Haagdiffen, ten opzigte van de gestalte, meest in overeen komen, is, dat zy den Kop weinig dikker hebben dan den Hals, van boven gedekt met groote Schubben, terwyl de Schubbetjes van het Lyf zeer klein en fyn zyn. Het Lyf is rond en niet zeer dik; de Staart lang en meer of minder geringd: de Pooten vyf-Vingerig. In de Brafiliaanfche, genaam *Ameira*, is het Lyf, op een blaauwen Grond, ongemeen fraay, met roode, zwarte en witte Vlakken, gemarmerd.

XV.
Agilis.
Groene of
scherp ge-
nagelde.

(15) *Haagdis, die een gerondzeld Staart heeft, van maatige langte, met scherpe Schubben; de Halskraag van onderen gefchubd.*

Dec-

(15) *Lacerta Caudâ Verticillatâ longiusculâ, Squamis acutis, collari subtus Squamis constructo, Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti Verticillatâ longitudine Corporis, Pe-*

Deeze behoort onder de gewoone Haagdiffen van Europa, hoewel menze 'er gemeenlyk, met den bynaam *groene*, van onderscheidt. Sommigen noemenze klein, doch de andere Europeische worden van haar in groote overtroffen. Men vindt deeze groene menigvuldiger in de Zuidelyke deelen van Europa, doch egter worden zy ook in Vrankryk, Duitſchland, Nederland, ja zelfs in Sweeden en Noorwegen gevonden. LINNÆUS zag eens, in 't Luloäſch Lapland, by de Kerk *Jockmock*, een klein Haagdisje, op de Rug zeer fraay met Sterretjes getekend; doch maar ter loops, dewyl het, door zyne vlugheid, de Handen ontfnapte. Deeze was, zegt zyn Ed., een gantsch byzondere foort, maar werdt niet genoegzaam naauwkeurig beſchouwd. De groene, egter, die men in Scanie vindt, zyn hier te Lande ook fomtyds niet onaardig gevlakt, en die inlandſche van SEBA (*), welke by hem, langer dan een half Jaar, in een Fleſch geleefd hadt, zonder Voedzel

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

Pedibus pentadactylis unguiculatis. Faun. Suec. 1352.
Lacerta Caudâ tereti longâ Verticillatâ acutâ, Pedibus pentadactylis Unguiculatis. Syst. Nat. VI. 36. n. 6. Mus. Ad. Fr. I p. 43.
Lacerta Caudâ Corpore parum longiore, Squamis lævissimis. Gron. Mus. II. p. 80. n. 57.
Lacerta vulgaris, Ventre nigro maculato. RAJ. Quadr. 264.
Lacerta minor maculata indigena. SEB. Mus. II. T. 79 f. 5 B.
Lacertus viridis. RAJ. Quadr. 264.
Lacertus viridis. ALDR. Quadr. 634.
Lacertus viridis. SER. Mus. II T. IV. f. 4, 5.

(*) Zie II. DEEL, bladz. 84.

I. DEEL. VI, STUK.

III. zel te genieten dan de Lugt, was, ongemeen
 AFDEEL. fierlyk, bruin en wit gefprenkeld, zonder eenig

IV. groen. Ook was de gene, die LINNÆUS in het
 HOOFD. Aanhangel der Sweedsche Dierbeschryving ge-
 STUK. bragt heeft, blaauwagtig Afchgrauw, met witte en zwarte stippen getekend, verschillende van de andere gewoone Haagdiffen, door een geringde Staart, en Klaauwtjes, die zeer fcherp genageld zyn.

Deeze Kenmerken vindt men mede in onze groene Haagdis, die in grootte niet alleen, maar ook in vlug- en ftoutheid de andere Europifchen overtreft. Zy huisvest gewoonlyk in Weiden en andere Groente, of ook in Kreupelbosch, Heesters en Haagen, verschrikkende fomtyds den Voorbyganger door het Geraas, dat zy in de drooge Bladeren maakt. Dan houdt zy zig eensklaps ftil, en fchynt den Mensch met eenige verwondering te befchouwen, en als men haar met een Stokje of Rotting slaan wil, tragt zy den slag te vermyden door een fprong, die taamelyk hoog is: maar doet niemand ooit kwaad; alzo zy, naar men wil, geen Venyn heeft.

Aangroei-
 jing van de
 Staart.

In de meeste opzigten fchynen de groene Haagdiffen met de gemeene bruinen overeen te komen; doch men heeftze altyd, 't zy wegens de zeldzaamheid, of de fraayheid van Kleur, meer geagt dan andere Europifchen. Dit blykt, in 't byzonder, uit de Proeven, die op deeze meer dan op anderen fchynen genomen te zyn, noopens de weder aangroeiing van de Staart. SEBA
 ver-

vertoont 'er een, in welke de plaats, daar de Staart was afgesneeden geweest en weder aangegroeid, door een streepje wordt aangewezen. Daar, egter was het afgesneeden stuk weder aangevoegd; doch anderen beweeren, dat een Haagdis, in plaats van de afgesneedene, een nieuwe Staart zou krygen, 't welk de Ondervinding eenigermate bevestigt; doch de Heer DU VERNEY bevondt, dat in plaats van 't afgesneeden deel een hol Kraakbeen gegroeid was, met Huid gedekt, en PERRAULT merkt aan, dat die aangroeiing slegts met de hervoortbrenging van Vleesch in de Wonden overeenkomstig is.

Du VERNEY heeft waargenomen, dat de Huid, welke het binnenste der Dye van de groene Haagdis bekleedt, doorboord is met tien of twaalf Gatē, die elk uitkomen op eene Klier (*). Misschien zullen dit de Eeltagtige stippen zyn, waar mede LINNÆUS aanmerkt, dat de Agterboutsen, van onderen, in deeze getekend zyn; zo wel als in de laatst beschreevene Indiaansche.

Men heeft deeze Haagdiffen, in 't Grieksch, *Chlorosaura* geheten, wegens haare groenheid, en *Ophiomachos*, om dat zy zig niet ontzagen, met Slangen of Adders in Gevegt te treden; waar van zy egter gemeenlyk verslonden werden. Die zelfde dapperheid, zo men het dus

noe-

(*) *Oeuvres Anatomiques*. Paris 1761. Tom. II. p. 551.

III. noemen mag, of liever srydbaarheid openbaart
 AFDEEL. zig in dezelve; wanneer zy getergd wor-
 IV. den van den Mensch of van Honden, die zy,
 HOOFD- vergramd zynde, in de Neus weeten te vatten,
 STUK. en niet loslaaten, hoe zeer ook geschud of ge-
 slingerd, voor dat zy dood zyn. Een Wond
 of verscheuring, op die wyze in zulk een ge-
 voelig Deel gemaakt, kan zeer gevaarlyk voor
 het Beest zyn, zonder eenige Vergiftigheid.

Gebruik. In de Geneeskunde heeft de groene Haagdis
 ook de Voorkeur, hoewel men wel anderen in
 plaats plagt te gebruiken. De Olie van leevende
 Haagdiffen; 't zy door Infusie of Kooking
 gemaakt, wordt van LEMERY en anderen tot
 het doen verslaan van koude Gezwellen, als ook
 tot versterking der Zenuwagtige deelen en ver-
 lamde Ledemaaten, zeer aangepreezen. Ook
 dient zy tot wegneeming van Vlakken en Pui-
 sten in 't Aangezicht en Ruidigheid der Huid. Som-
 migen willen, dat het Bloed van een Haagdis
 de Wratten wegneemt, als men 'er die mede
 wryft. De Drek zou in Oogwatertjes dienstlig
 zyn. HERCULES SAXONIA pryft, tegen de Scro-
 felen, het volgende Electuarie van Haagdiffen
 aan.

Konferf van
 Haagdiffen. Neem gemeene groene Haagdiffen, waar van
 de Kop en Staart afgesneeden en de Ingewan-
 den uitgenomen zyn; laat dezelve weken in
 scherpe Wyn-Azyn, geduurende veertien Da-
 gen; dan in de Zon gedroogd, en weder, op
 gelyke manier, in Azyn geweekt zynde; wor-
 den

den zy eindelyk, na de laafte drooging, tot een Poeijer, en, by ieder Once vier Oncen Honig doende; daar mede tot een Konferf gemaakt; waar van men een Volwaffen Perfoon, veertig Dagen lang, dagelyks een Loot gebruiken laat.

III.

AFDEEL.

IV.

HOOFD.
STUK.

(16) *Haagdis met een gerondzelde Staart, die taamelyk lang is; het Lyf wederzyds met twee geele streepen.*

XVI.

Algira.
Algierfche.

Het Lyf van deeze is naauwlyks langer dan een Vinger, van boven bruin, van onderen geelagtig: de Rug-Schubben zyn gekield en fcherper dan de anderen. Een geele ftreep bepaalt wederzyds de Rug en door een andere, op ieder zyde, wordt de Buik van de Zyden afgezonderd. De Heer BRANDER heeft ook deeze in Barbarie waargenomen.

(17) *Haagdis met een lange gerondzelde Staart, op Zyde een omgeboogen Naad hebbende; de Schubben vierkant.*

XVII.

Seps.

Dit fchynt de Haagdis te zyn, die van RAV *Seps sive Lacerta Chalcidica* geheten wordt. Om wat reden 'er de bynaam van *Seps*, (die tot zekere

(16) *Lacerta Caudâ Verticillatâ longiufculâ, Corpore lineis utrimque duabus flavis. Syst. Nat. X.*

(17) *Lacerta Caudâ Verticillatâ longâ, Sutura laterali reflexâ, Squamis quadratis. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ Verticillatâ, Pedibus subpentadactylis, Squamis quadratis*. Amœn. Acad. I. p. 293.*

- III. kere Slang behoord heeft, en daar aan gegeven
 AFDEEL. werd, om dat die het Vleesch der genen, wel-
 IV. ken 'er door gewond waren, aanstonds deedt
 HOOFD- verrotten,) aan gegeven zy, blykt niet: misschien
 STUK. oordeelt men deeze Haagdis van dergelyke ei-
 genschap, of Vergiftig te zyn. Zy onthoudt
 zig in de Zuidelyke Landen. De Pooten zyn
 kort, by uitstek ver van elkander af, dat het
 Lyf zeer lang maakt in deeze foort: de Vin-
 gers allen genageld: de Kop zeer klein: de
 Buik vlak, en door een scherpe Naad, die een
 omgeboogen rand maakt, van de Zyden afge-
 zonderd. De Kleur is blaauwagtig grys, op de
 Rug bruin; de Staart zo lang als 't Lyf.

- XVIII. (18) *Haagdis met een lange zeshoekige Staart,*
de Schubben gekield en scherp gedoornd.
Angulata.
 Hoekige.

Deeze is door den Heer ROLANDER in Ame-
 rika waargenomen. Zy is klein met een bruine
 Rug; hebbende alle de Schubben, uitgenomen
 die van den Buik, scherp gedoornd en zeer
 gekield. De Kop is kaal met verscheiderley
 verheven rimpels; van agteren, daar de Schub-
 ben van den Hals beginnen, als geknot en aan-
 gehegt. Onder de Keel zyn twee groote ge-
 ronde Schubben. De Staart is anderhalfmaal
 zo lang als 't Lyf, zeskantig en zeer hoekig.

(19)

(18) *Lacerta Caudâ hexagonâ longâ, Squamis Carina-*
tis mucronatâ. Syst. Nat. X.

(19) *Haagdis met een Spilronde Staart, die kort is en omgekruld, twee en drie Vingeren te samen gebegt.*

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
XIX.
Chamæleon.
Kameleon.

Nu volgen de Haagdiffen, welker Staarten Spilrond zyn, en niet gewerveld, gerondzeld of geringd, maar gedekt met Schubben, die als de Leijen van een Kerkdak over elkander heen leggen; zo dat menze geschalied of plat geschubd zou kunnen noemen, in tegenstelling van gekield of gerugd. In de eerste verdeeling van deeze, zyn de zodanigen geplaatst, die de Staart korter dan het Lighaam hebben (*), en daar onder is het zo bekende Dier, de *Kameleon*, de eerste foort.

Men kan naauwlyks begrypen, waarom de Grieken een zo trotsen naam gegeven hebben aan een zo gering en leelyk Schepzeltje, noemende het zelve *Chamæleon*, dat kleine Leeuw betekent, of *Kemel-Leeuw*, volgens de verklaring van ISIDORUS. GESNER zegt, dat het

Naams-
oorsprong.

iets

(19) *Lacerta Caudâ tereti brevi incurvâ, Digitis duobus tribusque coadunatis. Syst. Nat. X. Amæn. Acad. I. p. 290. 501. Mus. Ad. Fr. I. p. 45. Chamæleon. GRON. Mus. II. p. 76. n. 50. OLEAR. Mus. 9. T. 8. f. 3. BELLON. Itin. L. 2. c. 60. BELL. Mus. t. 12. VALENT. Mus. l. 3. c. 31. KIRCHER. Mus. 275. T. 293. f. 44. JONST. Quadr. T. 79. SEB. Mus. I. T. 82. f. 3. 4. 5. & T. 83. f. 5. ALDR. Quadr. 670.*

(*) De Heer LINNÆUS zegt wel, *Caudâ tereti imbricatâ, Corpore longiore*; doch uit den tytel van de volgende Verdeeling, die eveneens is, en uit den Inhoud blykt, dat men hier leezen moet *Corpore breviorè*.

III. iets heeft, 't welk naar den Leeuw gelykt; zonder uit te drukken wat dit zy, en PANAROLUS, AFDEEL. IV. vermaard Italiaansch Ontleedkundige, wil, dat HOOFD- die gelykheid plaats hebbe in de omkrulling STUK. *Kameleon* van de Staart. Anderen oordeelen, dat die foort van Kam, welke zy beiden op den Kop hebben, 'er aanleiding toe gegeven hebbe; doch die Kam is in de Koning der Dieren niet zichtbaar, voor dat men het Vleesch der Slaapspieren weggenomen heeft. Hierom komt het ons waarfchynlyk voor, dat de gemelde overeenkomst te zoeken zy in de zonderlinge houding, welke de Kameleon heeft; een poftuur dat meer deftigheid en moeds uitdrukt, dan men in een zo klein Diertje verwagten zou. LICETUS meent, dat 'er die naam aan gegeven zy, om dat het ter Jagt gaat op Vliegen, en in dit opzigt heeft dezelve veel betrekking tot dien van de Infekten, die men hedendaags noemt Mieren-Leeuw en Leeuw-Worm. (*)

Zinnebeeld
van Vleijery.

Men zal naauwlyks een Dier vinden, dat meer Gerugts gemaakt heeft in de Wereld. Zyne verandering van kleur en de byzondere manier van Voeding, welke men 'er aan toefchreef, hebben, van ouds her, veel verwondering verwekt onder de Menfchen in 't algemeen, en een zo veragtelyk Schepzeltje doen trekken tot een Zinnebeeld, waar van men zig in

(*) Zie het IV. DEEL der *Uitgezogte Verhandelingen*, bladz. 197.

in de Zedekunde, zo wel als in de Konst der Welspreekendheid, bediend heeft, om de laffe inschikking, gebaarden en gediensligheid, der Ho- velingen en Hoffelyke vleijers, om kort te gaan, het gene men Komplimenten of *Complaisance* noemt, af te schetzen.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
Kameleon.

Meest alle Reizigers, in de Oostersche en Zui- delyke Landen, hebben 'er hunne oplettend- heid op gevestigd, en onder hun was het van DE BRUIN, in zyn Levantsche Reizen, wel het naauwkeurigste beschreeven. Hy hadt 'er, ge- geduurende zyn verblyf te Smyrna, verscheide- ne, waar van hy vier in een Kooitje hieldt, die hy, nu en dan, over de Kamer, waar in hy zig bevondt, liet loopen. Zy openden den Bek, om de koele Wind te vangen, zo het scheen, doch waarschynlyk om dus de Vliegjes magtig te worden; eetende noch drinkende, anders, in 't geheel niet. Hy zag 'er, eeni- gen, Muggen inflokken, en nam ook waar, dat hunne Kleur drie- of viermaal veranderde, zon- der dat hy dit aan eenige buitengewoone Oor- zaak kon toeschryven: evenwel erkent hy, dat de Kleur der Voorwerpen, waar zy zig naby bevonden, dikwils door hun aangenomen werd, en hy bespeurde, dat de verandering van Kleur meest plaats had, terwyl zy in beweeging wa- ren, met een open Bek, om Lugt te schep- pen of Vliegen te vangen. Ook heeft hy op- gemerkt, dat dit Diertje het ééne Oog taar een andere plaats kan wenden dan het andere,

Eigenschap-
pen.

III. en dit geeft 'er een schrill Gezigt aan. Meer
 AFDEEL. dan vyf Maanden heeft hy ze niet in 't Leven
 IV. kunnen houden, en, toen hy een der gestorve-
 HOOFD- nen opende, bevondt hy, dat in hetzelfde veel
 STUK. *Kameleon.* Eijertjes waren, van grootte als die der kleinste
 Vogeltjes en als met een Draad aan elkander
 gehegt: zynde de Tong van 't Diertje zo lang
 als 't Lyf.

De beschryving, welke BOSMAN van deeze
 Diertjes geeft, komt in veele opzigten daar
 mede overeen; doch in Guinée schynen zy
 veel langer te leeven. Hunne Eijertjes gelee-
 ken veel naar die der Haagdiffen, en hy merkt
 aan, dat dezelve, zo min als die der Slangen
 en Schildpadden, een harde Schaal of Dop,
 maar slegts een Vliezig bekleedzel hebben. De
 Kleur was groen met gryze Vlakken, of groen,
 gry en Vuurkleurig, gemengeld.

ARTHUS merkt aan, dat de Negers ze niet
 Venynig agten, maar ze dooden en eeten: daar
 BARBOT wil, dat die van Kaap *de Monte* niet
 gedoogen, dat men ze doode. Om meer
 andere tegenstrydigheden voorby te gaan, zal
 ik hier woordelyk melden, wat de Heer HAS-
 SELQUIST; in zyne *Oosterfche Reizen* (*), daar
 omtrent waargenomen heeft.]

Waarneemingen van HASSEL-QUIST „ Deeze Haagdis (zegt hy,) van welke de
 „ oude Schryvers zo veel dat waar is en ver-
 „ digt verhaalen, kreeg ik levendig, alzo het
 „ Voor-

(*) HASSELQUIST *Reise nach Palästina*. Rostock. 1762.

„ Voorjaar dit Diertje uit zyne Holen, daar
 „ het zig 's Winters in verbergt, uitlokte.
 „ Zyn Vaderland is by Smyrna, omstreeks het
 „ Dorp *Sedizend*, alwaar het op de Boomen
 „ en Steenhoopen rond springt. De Inwo-
 „ ners des Lands hebben my gezegd, dat het
 „ zyne Woonplaats in holle Boomen neeme.
 „ Ik heb dit zelf niet gezien; maar wel, dat
 „ het langs de takken van den Olyfboom, Pla-
 „ tanus en anderen, klautert.

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.
Kameleon.

„ De twee zonderlinge Eigenschappen, die
 „ men aan dit Diertje toegeschreeven heeft,
 „ zyn Wereldkundig: men zegt, naamelyk,
 „ dat het allerley Kleuren aanneemt en van de
 „ Lugt leeve. Ten opzigt van het eerste ver-
 „ zekerden my de Ingezetenen, dat, wanneer
 „ men hetzelfde een Kleed, of iets anders, 't
 „ welk gekleurd was, voor hield, hetzelfde de
 „ Kleur van 't Voorwerp, 't welk het zag,
 „ aanstonds kreeg. Aangaande zyn manier van
 „ Voeding werdt my door sommigen bevestigd,
 „ dat het van de Lugt alleen leefde, zonder
 „ eenig ander Aas; doch anderen hadden ge-
 „ zien, dat het Muggen ving.

„ Ik zal verhaalen, wat ik in de genen waar-
 „ genomen heb, die ik een tyd lang levendig
 „ by my had. Vooreerst, wat de Kleur aan-
 „ gaat: dat het Dier zyne Kleur verandere,
 „ wanneer men het iets gekleurds voor houdt,
 „ heb ik niet gezien; daar ik nogthans met al-
 „ lerley geverwde dingen, Bloemen, Kleede-

omtrent de
 verandering
 van Kleur

- III. „ deren, Schilderyën, en wat dies meer is,
 AFDEEL. „ Proeven genomen heb. Zyn gewoonlykste
 IV. „ Kleur is *Staalgraauw*, of *zwart*, dat iets
 HOOFD- „ naar 't graauwe trekt: deeze legt het som-
 STUK. „ *Kameleon*. „ tyds af, en wordt *Zwavelgeel*, zynde de
 „ tweede Kleur, welke ik het menigvuldigst
 „ heb zien aanneemen. Ik bespeurde, dat
 „ deeze geele Kleur nu eens donkerer ware,
 „ zo dat zy naar 't groene trok; dan eens hel-
 „ derer of bleeker, en weinig van wit ver-
 „ schillende. Ik heb niet gezien, dat 'er ande-
 „ re Kleuren, rood, blaauw of paarsch, door
 „ aangenomen zyn. Derhalve ben ik van Ge-
 „ voelen, dat alles, 't welk men van de Kleur-
 „ verandering des Kameleons verhaald heeft,
 „ hier op uitkomt, dat dezelve, in zekere
 „ Omstandigheden, zyne zwartagtige Kleur,
 „ die hem natuurlyk is, in een Geele veran-
 „ dere, die somtyds donkerer is, somtyds hel-
 „ derer of bleeker. Deeze verwisseling, nu,
 „ geschiedt dikwils. Ik nam, inzonderheid,
 „ twee Omstandigheden waar, welken het
 „ Diertje daar toe aanleiding gaven; naamelyk,
 „ als ik het in de Zonneschyn zette, of, als
 „ ik het toornig maakte, en zulks geschiedde,
 „ wanneer ik den uitgestrekten Vinger naar
 „ hem toe bragt. Als hy van zwart geel wierdt,
 „ zo begon die Kleur zig eerst te openbaaren
 „ aan de onderste deelen der Pooten, aan den Kop
 „ en het Zakje of de Krop, die 'er aan den
 „ Hals is, en dan liep die Kleur byna over 't
 ge-

„ heele Lighaam voort. Verscheide maalen zag
 „ ik het bont, of met groote Vlakken van bei- III.
 „ derley Kleuren getekend, en dan was het AFDEEL.
 „ vrolyk. Deeze verandering van Kleur is een IV.
 „ Geelzugt; daar uit spruitende, dat de Gal, HOOFD-
 „ in 't Vleesch verspreid zynde, wegens de STUK.
 „ doorschynendheid van de Huid sterker door-
 „ blinkt. Het Diertje, zwartgrauw zynde,
 „ zetten zig de Ribben en Buik uit, het Vel
 „ floot om het Lyf, en het vertoonde zig zeer
 „ wel in 't Vleesch: maar, zo dra het geel
 „ wierdt, verviel de Gestalte, het wierdt dun-
 „ ner, mager en onbevallig voor 't Oog; zynde
 „ hoe witter hoe schraelder en onbevalliger,
 „ en, bont zynde, zag het 'er, ten opzigt
 „ van de Gestalte, 't allerslegste uit.

en het
Voedzel.

„ Ik heb dit Diertje levendig gehad, van
 „ den 8 Maart tot den 24 April, zonder dat
 „ het iets tot zyns Levens onderhoud kon kry-
 „ gen. Deezen gantschen tyd lang was het
 „ vlug en sprong in zyn Kouwtje op en neer,
 „ zoekende het Daglicht en draaijende zyn Oo-
 „ gen, die een der grootste meesterstukken van
 „ den Schepper zyn, geduurig heen en weer.
 „ In de laatste Dagen kon men duidelyk be-
 „ speuren, dat het door Honger kragteloos
 „ wierd: het kon zig niet meer aan de traliën
 „ van de Kouw vast houden, maar viel ver-
 „ moeid neer, en werdt eindelyk van een
 „ Schildpad, die in 't zelfde Vertrek was, ge-
 „ beten, 't welk zyn dood bevorderde. By

- III. „ de Ontleding heb ik in de Maag van som-
 AFDEEL. „ migen de overblyfzels van Vliegen, Vlinders
 IV. „ en andere Infekten : ook , dat aanmerke-
 HOOFD- „ lyk is, in de Drek een gedeelte van een ge-
 STUK. „ heele Gerst Koorn-Aair gezien.
Kameleon.

Veele andere Autheuren zeggen, dat de Kameleon de Kleuren aanneemt, van de Stoffen, waar op hy gezet wordt, en fchryven zulks toe aan de glanzig gefchubde of doorschynende Huid deezer Dieren. SEBA merkt het zelfde aan, ten opzigt van de Kaapfchen, waar van hy verfcheidene levendig gehad heeft, die, in een Kouwtje geplaatft zynde, geen Voedzel wilden nuttigen, en, na eenige Weeken, vermagerende ftierven. Het Voedzel der Kameleons, meende hy, dat voornaamelyk bestond in Mieren, waar toe de Natuur hun zulk een lange dikke Tong gegeven hadt, die naar een omgekeerde Offetong geleeek. Hy heeft een Amboineefche afgebeeld, die donker Afchgrauw was over 't geheele Lyf; een Afrikaanfche uit Barbarie, die zwartagtig was, doch gemarmerd en verfierd met een witte Kam, en een Kaapfche, die ligtblaauwagtig was, met witte Vlakken gefprenkeld. De Kleur, merkt hy aan, dat na de Dood niet verandert, fchoon men ze op Stoffen van verfcheiderley Verw legt. Evenwel hadt hy ook een Ceylonfche, die ligt geel was, naar Saffraankleur trekkende, en een Mexikaanfche, op de Zyden geel, doch voor 't overige donker Afchgrauw, met een gebandeerde Staart.

Staart. Deeze , zegt hy , verbeeldt een Wyfje , dat zyn Staart gemeenlyk naar boven ongekruld draagt ; terwyl die , in de Mannetjes , doorgaans neerhangt en minder gekruld is , gelyk dit ook in de Haagdiffen plaats heeft.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

Kameleon.
Gestalte.

Deeze Mexikaansche was merkelyk in Gestalte van de anderen verschillende , door de dikte van het Lyf en de kromte van de Rug , doch wel inzonderheid door zyn Kapsel ; zynde het Hoofd versierd met een driehoekige hard gebeende Kroon , welker kanten niet getand maar rondom met knobbeltjes als Pareltjes bezet waren , die over 't gantsche Voorhoofd en de Neus liepen. De Amboineefche , daarentegen , hadt een Kroon , veel gelykende naar het Kapsel , 't welk de Hollandfche Vischwyven plagten te draagen , van agteren met een breede opstaande rand. De Ceylonsche hadt weder een ander Kapsel , met grooter verhevene Schubben bekleed , en sierlyk , als naar de Konst , bezoomd met hooge opwerpselen.

Omtrent de Grootte van deeze Diertjes wordt , dat zonderling is , weinig melding gemaakt. Van die drie Egyptische , welken de Fransche Akademisten ontleed hebben , was de grootste elf en een half Duim lang , de Staart daar onder begreepen zynde. Men wil , dat in Egypte de allergrootste zyn : veele anderen hebben , doorgaans , niet meer dan zes Duim langte. Onder die van SEBA heeft de Kaapsche , welke de kleinste is , nog de langte van meer dan agt Duim

Grootte.

III. met de Staart, en de grootste is nagenoeg twaalf
 AFDEEL. Duim. Zy kunnen hunne Tong ter langte van
 IV. zeven of agt Duim uitschieten.

HOOFD-
 STUK. Wat de Gestalte, voor 't overige, belangt,
Kameleon. merkt men aan, dat hun Lyf op zyde platagtig
 is met een scherpe Rug, niet met Schubben,
 maar met Knobbels gedekt: de Kop van boven
 plat, doch somtyds ook gekield, 't welk de ver-
 anderingen van het Kapsel zyn, zo even ge-
 meld: de Oogen, welker Appels Goudkleurig
 glinsteren, met een dik Vlies gedekt, dat de
 plaats bekleedt van Oogleden, maakende een
 langwerpige Spleet. De Pooten vyf-Vingerig,
 doch zodanig, dat drie en twee van deeze
 Vingeren in een gemeen Vlies, als in een
 Scheede, beslooten zyn, en dit maakt hun tot
 klauteren langs Steenen en Boomtakken bekwa-
 mer, dan tot loopen op een vlakken Grond,
 wanneer hunne Gang by uitstek traag is: want
 twee of drie der Vingeren, dus samengevoegd,
 staan agterwaards gekeerd. In 't klimmen wor-
 den zy veel door hunne Staart, die zy om de
 Takjes krullen, geholpen. Des nagts schynen
 zy waakzaam te zyn.

Inwendige Omtrent de inwendige deelen van dit Diertje
 deelen. waren, door GASSENDUS, de volgende aanmer-
 kelyke Byzonderheden waargenomen (*). 1. Een
 enkele Darm, niet met omwentelingen maar
 met

(*) *In vita Peirescii. Libr. V, Cap. 325. CHARL
 Onom. p. 26.*

met omkrommingen verlangd. 2. De Afgang taamelyk vlocibaar en dun, uitgenomen als die nabij het Fondament komt. 3. De Lever in tweeën gespleeten, en uit haar bultige deel haar Bloed wel in 't ge-oorde Hart uitstortende, doch zonder dat 'er een opklimmende of nederdaalende Ader-Stam overbleef; terwyl inmid-dels andere Aders ook regtstreeks voortliepen naar de overige deelen. 4. De Long wierdt, door opblaazing, een zeer dun Vlies, dat in omtrek het geheele Dier evenaarde. 5. In de Onderbuik was geen *Peritonæum*, maar alleenlyk een Vlies, dat de regterhandse deelen van de linkerhandse afzonderde. 6. Zo nam men ook geen Milt, noch Blaas, noch Nieren waar, maar alleenlyk een foort van *Carunculæ*, dat mooglyk de Teeldeelen zyn geweest. 7. De Tong bykans een Voet lang. 8. Het nam de Kleuren der Voorwerpen niet aan. 9. De Oogen wierden niet eenpaarig, maar elk op zig zelf bewoogen, zodanig, dat, als het een ergens op gevestigd werdt, het andere of stil bleef staan, of naar een anderen kant zig afwendde.

Zie hier wat de Heer HASSELQUIST, nu onlangs, by de Ontleding van een Kameleon heeft waargenomen (*). Het Hart was zeer klein en driekantig. Hy hadt een enkele Long, onder 't Middelft, beslaande de linker zyde des Buiks, zeer groot en dun,

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFD-
STUK.

Kameleon.

(*) Als boven, pag. 348.

III. dun, zamengefteld uit weinig Bloedvaten en
 AFDEEL. veele Lugtblaasjes, zeer onderscheidelyk, groot
 IV. en ruim: aan de Lever op zyde, en aan de
 HOOFD. Maag van onderen, door middel van het Buik-
 STUK. vlies vastgehegt. De Lever was tweelobbig,
Kameleon. de lobben famengedrukt, ovaal; de grootfte
 middelmaatig, de Kleur zwartagtig rood: 't
 Galblaasje ovaal, van grootte als een Erwt,
 met helder-groene Gal gevuld: de Maag lang-
 werpig, Cylindrifch, aan beide enden nauwer;
 anderhalf Duim lang, omtrent een Pink dik en
 zeer fterk van Wand. Den Darm vindt de
 Sweedfche Doktor drievoudig geboogen, aan
 het *Mefenterium* gehegt, meer dan een Span
 lang, naar den Aars toe zeer dik en zwart: de
 Nieren, nevens de Ruggegraat by het Fonda-
 ment geplaatft, langwerpig, een weinig ge-
 kromd, van buiten geftreept, aan de eene zyde
 een weinigje roodagtig. Hy kon geen Pisblaas
 vinden, maar agtervolgde de Nierbuis tot aan
 den Aars. De Eijerftokken waren driekantig,
 geel, wederzyds één, omtrent een half Duim
 lang: de Milt, naby de Nieren geplaatft, rond,
 zwartagtig, klein: de Ribben, in 't midden
 van de Zyden, met een fcherpen hoek geboo-
 gen, en aldaar beweeglyk: de tuffchenribbige
 Spieren zeer fyn en Vleezig. Voorts nam dee-
 ze Heer, omtrent de Tong waar, dat dezelve
 aan de punt driekantig en zeer lang was, heb-
 bende aan den Wortel in 't midden een pypagtig
 beentje, 't welk voortkwam van het Tongbeen.

Wat

Wat het gebruik der Kameleons aanbelangt; men zegt dat zy in de Indiën zeer gaarn geleden worden, om dat zy, zonder eenig kwaad te te doen, de Vertrekken zuiveren van schadelyk Ongedierde.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

(20) *Haagdis met een korte Spilronde Staart, de Klaauwen ongenageld, het Lyf met openingen en ongeschubd.*

XX.
Salamander.
Salamander.

Hier wordt dat Diertje bedoeld, 't welk in de Historiën niet minder berugt is, onder den naam van *Salamander*, of *Land-Salamander*, gelyk het by de Ouden getyteld werdt, tot onderscheiding van den *Water-Salamander*, hier voor beschreeven, PLINIUS heeft het *gesternnd Dier* genoemd en ÆTIUS *Venynige Haagdis*. De oorsprong van den gemelden naam, ja de betekenis zelve, is zeer duister, en naauwlyks, dan by gissing, op te lossen. Dus meenen sommigen, dat het, wegens zyne huisvesting op vogtige plaatsen, dien voeren zoude. In verscheide deelen van Europa heeft het deezen of genen, en zelfs in verschillende deelen van Frank-

Pl. LI.
Fig. 5.

(20) *Lacerta Caudâ tereti brevi, Digitis muticis, Corpore poroso nudo. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti brevi, Pedibus inermibus; Palmis tetradactylis, Plantis pentadactylis. Amœn. Acad. I. p. 131. Mus. Ad. Fr. I. p. 49. Salamandra. MATTH. Diosc. 274 f. 274. GESN. Quadr. 80. Salamandra terrestris. ALDR. Quadr. 641. JONST. Quadr. T. 77. f. 10. OLEAR. Mus. T. 8. f. 4. Mus. II. T. 12. f. 5. Salamandra terrestris. RAJ. Quadr. 173.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. Vrankryk byzondere naamen ; gelyk het dus in Dauphiné *Pluvine* heet ; in Gascogne, Poitou

AFDEEL. IV. en Limofin, *Mirtil* ; in Languedok en Proven-
HOOFD- ce *Blande* , *Alebrenne* of *Arrassade* ; in Lyon-
STUK.

Salamander. nois *Laverne* , aan de Maine *Sourd* , en in Nor-
mandie *Mouron* of *Moron* . In 't Hoogduitsch ,
ook , noemt men het *Maal* , *Puntermaal* , *Moll* ,
Molch , *Molk* of *Olm* ; doch , onder den naam
van Salamander , is het by ons en in Engeland
meest bekend , en het Jong noemt men , in 't
Fransch , *Salamandreau* .

Gestalte. Zeker Duitfch Doktor, die Medelid was van de
Keizerlyke Natuur-Onderzoekers , heeft een
geheel Werk gefchreeven , onder den tytel van
Salamandrologia , waar in hy zo wel de uitwen-
dige Gestalte , als de inwendige deelen van dit
Dier , omftandig befchryft . Het gelykt , zegt
hy , veel naar de groene Haagdis , doch heeft
den Kop en 't Lyf dikker , de Staart korter ,
den Snoet ftomp , de Oogen taamelyk groot ;
vier Vingeren aan de Voor- , vyf aan de Ag-
terpooten ; de Huid zwart , gemeenlyk met
geele Vlakken doorzaaid , glimmende , en als
met een foort van Vernis beftreeken . In het
Onderlyf wordt het Hart en de Longen van de
overigé Ingewanden afgefcheiden door het Buik-
vlies . Het Hart was klein , met zwart geftip-
peld , en de Long , uit twee Lugtzakjes of Blaas-
jes beftaande , die in de geheele langte voor-
zien waren met zeer kleine Adertjes , van het
begin des Slokdarms af voortloopende tot aan
den

den Eijerstok. In 't Wyfje vindt men de Lyfmoeder gevorkt, in 't Mannetje vier groote Testikelen, met Zakjes daar aan, die veel Olie bevatten. Op den Kop, agter ieder Oog, vindt men een geel bultje, met zwarte stippen, 't welk, gedrukt zynde of gekwetst, een Melkagtig Vogt uitgaf. Het Krystallyn der Oogen scheen byna volkomen rond te zyn, gelyk in de Visschen. Het Geraamte zweemde, van voren, meer naar dat der Kikvorschen dan der Haagdiffen.

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFDSTUK.

Salamander.

Zie hier de Waarneemingen, welken de vermaarde Heer MAUPERTUIS, omtrent de Eigenschappen van den Salamander, heeft in 't werk gesteld (*). Die, daar hy van spreekt, is een Soort van Haagdis, lang vyf of zes Duimen, hebbende den Kop breed en plat, als die van een Pad, en de Pooten gelyken ook meer naar die der Padden, dan der Haagdiffen, waar van hy het Lyf en de Staart, doch beiden dikker, heeft. De Staart, egter, loopt niet spits uit, gelyk die van de Haagdiffen, maar mag aan 't end omtrent een Linie breed zyn. Boven op is het Dier zwart met geele Vlakken: de Buik is bruin en fomtyds geelagtig: twee geele Banden loopen van de twee zyden des Kops, boven de Oogen, af, en strekken zig evenwydig uit, tot
aan

(* *Observ. & Exper. sur une des Espèces de Salamandre. Mem. de l'Acad. Royale des Sciences, de l'Ann* 1727.

III. aan den wortel van de Staart. Deeze banden
 AFDEEL. eindigen, gemeenlyk, omtrent het midden des
 IV. Lighaams, hervattende vervolgens: fomtyds,
 HOOFD doch zelden, zyn zy onafgebroken. Al het
 STUK. overige van het Dier is met geele Vlakken ge-
Salamander. sprenkeld, die geen byzondere figuur of plaats
 houden. De Huid is ongeschubd en taamelyk
 effen, uitgenomen aan de zyden, alwaar zy zig
 een weinig rimpelig vertoont. Op de Rug zyn
 twee evenwydige ryën van Tepels, die de Rug-
 gegraat in haar geheele langte vergezellen.

Waarneemingen van MAUPER-
 TUIS, „ De Salamander (zegt hy dan) heeft fom-
 „ wylen de Huid droog als een Haagdis; doch
 „ gemeenlyk is dezelve overtoogen met een
 „ foort van Daauw, die hem, op 't aanraaken,
 „ als gevernift maakt, en in een oogenblik
 „ gaat zy over uit den eenen ftaat in den ande-
 „ ren. Een nog zonderlinger Eigenschap is,
 „ dat hy onder de Huid een foort van Melk-
 „ agtig Vogt heeft, 't welk tamelyk ver heen
 „ springt, wanneer het Dier gedrukt wordt,
 „ door een menigte van kleine Gaatjes, waar
 „ van veelen op 't Gezigt zeer kenbaar zyn,
 „ zonder hulp van een Vergrootglas, vooral de
 „ genen, die in de Tepels uitkomen. Schoon
 „ het eerste Vogt geen Kleur heeft, en niet
 „ anders dan een doorschynend Vernis ver-
 „ toont, kon het nogtans wel het zelfde zyn
 „ als dit Melkagtige, in zeer kleine druppelt-
 „ jes en by uitstek dun verspreid over 't Lyf
 „ van den Salamander. Het gelykt zeer naar
 „ het

„ het Melkagtige Sap , dat sommige Planten ,
 „ gelyk de Wolfsmelk (*Tithymalus*) uitgeeven ,
 „ als menze kwetft : het is ongemeen fcherp
 „ en famentrekkende : fchoon het op de Tong
 „ wel geen duurzaame Branding maakt , fchynt
 „ doch de aangeraakte plaats als gefchroeid ,
 „ gerimpeld en met een Lidteken overtoogen
 „ te zyn. Ook geeft het Dier , verpletterd of
 „ gedrukt zynde , een zonderlinge kwaade
 „ Reuk.

„ De fterke Regens van de Maand Oktober
 „ laatftleeden , deeden verfcheide Salamanders
 „ voor den dag komen : want het Dier is zeer
 „ traag , en leeft onder den Grond op vogtige
 „ plaatfen , vooral aan den voet van oude Muu-
 „ ren , komende niet uit zyne Gaten dan in
 „ Regenagtig Weer ; 't zy uit vreeze van in zyn
 „ Hol te fmooren , of miffchien om de Infek-
 „ ten te vangen , waar van het leeft. De eer-
 „ fte Proefneeming , die ik op de genen ,
 „ welken men my in menigte bragt , in 't werk
 „ ftelde , betrof het zo beroemde Wonder , van
 „ derzelve onverbrandbaarheid. Ik wierp 'er
 „ veelen in 't Vuur , daar de meeften op 't
 „ oogenblik ftierven , doch eenigen half ver-
 „ brand uit kroopen. Egter gebeurt , in dee-
 „ zen , iets zonderlings. Naauwlyks is de Sa-
 „ lamander op 't Vuur , of hy fchynt geheel
 „ bedekt met druppelen van die Melk , daar wy
 „ van gefproken hebben ; welke aan alle zy-
 „ den , doch meeft op den Kop en by de Te-
 „ pels ,

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.
Salamander.

omtrent de
 onver-
 brandbaar-
 heid

- * III. „ pels, uitdringt, en, aanstonds verhardende,
 AFDEEL. „ fomtyds de figuur van Paarlen aanneemt.
- IV. „ Daar is eenige waarschylykheid, dat die
 HOOFD. „ zonderlinge uitvloeijing gelegenheid tot de
 STUK. „ Fabel gegeven heeft. Hoewel de veelheid
 Salamander. „ van Vogt, op ver naa, niet in staat ware, om
 „ het minste Vuur uit te dooven; zou men
 „ egter mogen vermoeden, of 'er in andere
 „ Landen ook zyn geweest, die dit Vogt over-
 „ vloediger uitwierpen.”

Hier omtrent is het Berigt aanmerkelyk, dat by de Koninglyke Societeit van Londen gevonden wordt. Een Salamander, uit de Indiën gebragt, te Rome, door den Ridder CORVINI, in het Vuur geworpen zynde, zwol aanstonds op, en braakte een groote veelheid dikke Ly- mige Stoffe uit, waar door de Kolen werden uitgedoofd. Als men die weder hadt doen glimmen, en 'er den Salamander andermaal op wierp, bluschte die het Vuur wederom, en, op deeze wyze, beschutte hy zig zelf voor de Hitte, twee Uuren lang; leevende nog negen Maanden daarna.

Venynig-
heid en

Behalve die wonderbaare Eigenschap wordt dit Dier, zo wel by de Ouden, als by de mees- te Hedendaagschen, voor zeer Venynig gehou- den. PLINIUS geeft voor, dat de Salamander, zo door het uitzypelende of uitspringende Vogt, wanneer men hem slaat of tergt, als door de Slym, die hy uitbraakt, niet alleen Moeskruiden en Aardvrugten, maar zelfs het Water ver-

vergiftigen kan, tot ondergang van Huishoudingen, ja van een geheele Natie of Land. Verscheide Proeven, in 't Werk gesteld op de Venynigheid van deeze Dieren, door den Heer MAUPERTUIS, hebben hem doen zien, dat dezelve, ten minsten in die van Vrankryk, geen plaats hadt. Hy liet 'er Beesten, die zeer teer van Vel zyn, op de teerste plaatsen, ja zelfs een Hond en Kalkoen aan de Tong door byten, zonder dat dit hun eenig kwaad deed. Een Hond en een jonge Kalkoense Haan, gaf hy aan stukken gesneden, nog leevende, Salamanders in, zonder eenig oogschynlyk nadeel Brood, in het Melkagtig Vogt gedoopt, deedt hy een Hoen eeten; ja bragt dit Vogt, door middel van kleine Stokjes, in de Wonden, aan de Borst en Billen van een ander Hoen gemaakt. Dit alles was onnut, om eenige Venynigheid te ontdekken, en deedt hem besluiten, dat die, niet op alle tyden of plaatsen, in de Salamanders zy.

De Getuigenissen, immers, aangaande de gedagte Eigenschap, zyn te algemeen, om ze zo geheel te verwerpen: te meer, dewyl de gemelde Doktor WURFFBAIN, in Duitſchland, de Salamanders geen het minste Melkagtig Vogt heeft kunnen doen uitgeeven, noch Slym braaken. Misschien zyn zy in de Zuidelyke deelen van Europa, of in Asie, Venyniger van aart; terwyl men zekerlyk in Egypte Haagdisſen vindt, die door een uitzweetend Vogt de Spy-

III.
AFDEEL.IV.
HOOFD-
STUK.*Salamander.*

III. ze vergiftigen, gelyk wy in de beschryving van
AFDEEL. den Gekko zien zullen. In de Noordelyke dee-

IV. len van Europa zyn zy zeldzaam. Hun Voed-
HOOFD- zel bestaat, waarschynlyk, in Slakken, Tor-
STUK. ren en Aardwormen.

Salamander.

Voortteeling.

De genen, die de Salamanders hebben geopen-
pend, bevestigen, dat zy als de Adders baaren. BELLONIUS maakt het getal der Jongen, t'een-
dragt, veertig of vyftig. Men heeft 'er eene,
voor weinig Jaaren, te Orleans, vier-en-dertig te
gelyk zien werpen. HOFFMAN vindt, in een
Wyfje, dat door hem te Padua ontleed werdt,
dertien Jongen: maar de Heer MAUPERTUIS
vindt, in de zynen, zo wel Eijeren als Jon-
gen. De Eijeren maakten twee troffen, gelyk
de Eijerstokken der Vogelen, uitgenomen dat
de troffen langer waren, en de Jongen zaten
in lange Buizen, zo fyn van Geweefzel, dat
men ze 'er zeer duidelyk door heen kon zien.
Hy telde in een Wyfje twee-en-veertig, en in
een andere vier-en-vyftig Jongen, altemaal le-
vendig, zo wel gevormd en vlugger dan vol-
wassen Salamanders zyn.

De Heer MAUPERTUIS hadt zyne Waarneemingen, in 't byzonder, gedaan op de Salamanders van Bretagne: DU FAY deedt naderhand de zynen, gelyk hier voor gemeld is (*), op de genen, die men omstreeks Parys vindt: alwaar drie Soorten, zegt hy, van Salamanders
zyn,

(*) Zie bladz. 104.

zyn, in ieder van welken het Mannetje nog merkelyk van het Wyfje verschilt. Die van de eerste en tweede Soort verschilden alleen in grootte, zynde van Kleur zwart met geele Vlakken. Het Mannetje was van het Wyfje onderscheiden door een zaagswyze getande Kam, die langs de Rug liep en een Zilveragtige Band ter wederzyde van de Staart. Hy noemtze de groote en kleine zwarte Salamander, zynde de eerste, waar op hy zyne Waarnemingen deedt, ongeveer vyf Duimen lang en plat van Staart. Omtrent de derde Soort, welker Jongen, als zy ter wereld komen, zeer geel zyn, en allengs een weinig bruin worden, merkt hy iets byzonders aan.

III.

AFDEEL.

IV.

HOOFD-
STUK.

Salamander.

„ Hun gebeurt, zegt hy, een verandering, Kieuwen,
 „ zo zonderling, dat dezelve nog nooit dan in ^{ontdekt}
 „ één Dier, 't welk de jonge Kikvorsch of Don- ^{door DU} Fav.
 „ derpaddè is, waargenomen zy. Ik vond,
 „ in de Voortyd van 't gepasseerde Jaar, eeni-
 „ ge kleine Salamanders, die, ter plaatse waar
 „ de Kieuwen in de Visschen zyn, kleine Kwast-
 „ jes van pluis hadden, welken zy regt hiel-
 „ den in 't Water, gelykende naar taamelyk
 „ lange Ooren. Ik zag 'er in 't eerst niet dan
 „ aan kleine Salamanders, maar, eenigen tyd
 „ daar na, zag ik 'er van drie Duimen, die dee-
 „ ze Kwasten ook hadden. Het verwonderde
 „ my zeer, hun Kieuwen te zien hebben, ge-
 „ lyk de Visschen. Buiten 't Water zynde,
 „ worden deeze Kieuwen door twee dunne
 I, DEEL, VI, STUK, K 4 „ Klep-

III. „Klepjes geflooten, en verdwynen verder, zo
 AFDEEL. „'t fchynt, allengs.” Miffchien doet deeze
 IV. verandering hun van Water- tot Land-Salaman-
 HOOFD- ders worden: en, inderdaad, de eigentlyke on-
 STUK. derfcheiding van deeze Dieren, in dit opzigt,
 Salamander. is zeer duifter. Miffchien leeven zy, gelyk de
 Kikvorfchen; zo wel in 't Water als op 't Land.

Het Gebruik der Salamanderen, in de Genees-
 konft, is alleen uitwendig. Men brandtze, en
 de Afch, op open loopende Zweeren gestrooid,
 doet dezelve naar wensch opdroogen, heelen-
 de de Opperhuid. Sommigen geeven voor,
 dat het Melkagtige Vogt, 't welk deeze Die-
 ren uitgeeven, dienen kan om de uitvalling van
 't Haar te bevorderen.

XXI.
 Gecko.
 Gekko;
 Pl. LI.
 Fig. 6.

(21) *Haagdis met een Spilronde Staart van
 middelbaare langte, de Klaauwen van onde-
 ren gefchubd, het Lyf Wrattig.*

Onder de zelfde omschryving komt dit Dier
 in de Verzameling van den Heer GYLLENBORG,
 met byvoeging, egter, dat de Pooten vyf-Vin-
 gerig zyn. Het wordt, van den Heer GRONO-

VIUS

(21) *Lacerta Caudâ tereti mediocri, Digitis subtus im-
 bricatis, Corpore verrucoso. Syst. Nat. X. Lacerta Cau-
 dâ tereti mediocri, Pedibus pentadactylis: Digitis crista-
 tis imbricatis, Corpore verrucoso. Amæn. Acad.
 I. p. 133. 292. Mus. Ad. Fr. I. p. 46. Lacerta Gecko
 Caudâ tereti mediocri, Pedibus cristatis subtus longitudi-
 naliter Lamellosis. HASSELQ. Iter. 306. Salamandra
 GRON. Mus. II. p. 78 n. 53. SEB. Mus. I. T. 108. f.
 2-8. Salamandra Indica. BONT. Jav. 57.*

VIVUS tot de Salamanders betrokken, gelyk BON-
TIUS het ook reeds *Indiaansche Salamander* gety-
teld hadt. Hedendaags geeft men 'er den naam
van *Gecko* of *Gekko* aan, die afkomstig is van
het Geluid, 't welk zy maaken als het staat te
regenen, roepende alsdan, zo 't schynt uit blyd-
schap, vyf of zesmaalen agtereen, *Gekko*;
't welk de Landlieden voor een zeker teken
van Regen houden. Evenwel doen zy dit meest
tegen den avond, en by nacht, gelyk de Kik-
vorschen, naar welker werken het Geluid
van deeze Dieren zweemt, zo HASSELQUIST
aanmerkt.

III.
AFDEEL.IV.
HOOFD.
STUK.
Gekko.

In 't Werk van SEBA worden ons verscheide
Gekkoos van Ceylon afgebeeld, op welk Ei-
land niet alleen, maar ook in andere deelen van
Indiën, daar veele Boffchen zyn, gelyk op Ja-
va, Amboina en Makassar, men dezelve over-
vloedig vindt, volgens VALENTYN. De groot-
ste, welke SEBA ooit gezien hadt, was met de
Staart, die maar een korte dikke Stomp maakte,
volgens de Afbeelding ongeveer een Amsterdams-
schen Voet lang; anderen waren kleiner, heb-
bende de Staart geringd of ongeringd, en byna
zo lang als 't Lighaam, naar reden van het
welke de Kop zeer lang en breed is, met groote
Oogen en een dikke Tong. De Kleur was in
allen graauwagtig geel, of rosagtig Afchgrauw,
zynde het Lyf, in eenigen fierlyker dan in an-
deren, met witte Knobbeltjes gepareld, die
't zelve Wrattig of oneffen maaken. Om te

Woon-
plaats.

III. betoogen, dat deeze Dieren niet baarende maar
 AFDEEL. Eijerleggende zyn, heeft SEBA derzelve Eije-

IV. ren ook afgebeeld. Hy hadt van hunne Ver-
 HOOFD- giftigheid weinig denkbeeld, niettegenstaan-

STUK. de VALENTYN van de eerstgemelden getuigt, dat
 Gekko. derzelve Kwyl, wanneer zy het laten vallen
 in de Waterplaffen daar zy zig als 't regent in
 vermaaken, die Wateren gevaarlyk om te drin-
 ken maakt.

Venyng- De Heer HASSELQUIST heeft omtrent de Gek-
 heid be- koos, die 'er te Kairo in Egypte, zo binnen-
 kragtigd. als buitenshuis, zeer menigvuldig zyn, ten dien

opzigte zeer naauwkeurig onderzoek gedaan.
 „ Het Venyn van dit Dier, zegt hy (*), 't geen
 „ zonderling is, waasemt uit de Lobbetjes der
 „ Klaauwen. Het zoekt plaatsen en allerley
 „ dingen met Pekel nat gemaakt of doordron-
 „ gen, en, die gevonden hebbende, loopt het
 „ 'er cenige maalen over heen, latende agter
 „ zig een zeer schadelyk Venyn. Ik zag te
 „ Kairo, in de Maand July des jaars 1750,
 „ twee Vrouwen en een Meisje zieltoogende,
 „ om dat zy versch gezouten Kaas gegeten had-
 „ den, op de Markt gekogt, en vergiftigd
 „ door den Gekko. Hoe scherp de uitwaase-
 „ mingen van hunne Klaauwen zyn, heb ik
 „ eens te Kairo bespeurd. Op 't oogenblik,
 „ na dat hy over de Hand geloopt hadt van
 „ een Geestelyke, die het Dier vangen wilde,
 „ ree-

(*) Als boven, pag. 358.

„reezen 'er kleine Puistjes op, met Hitte en „eenige Pyn, even als door 't aanraaken van „Brandenetelen.” Het Dier was, aldaar, met Kop en Staart, niet langer dan vier Duim, waar van de Staart de helft uitmaakte.

De beschryving der Lighaamsgestalte komt hier op uit. De Kop is groot en breed, met een uitsteekende Bek, van boven en onderen met kleine tandjes gewapend; groote Oogen en zeer zichtbaare Oorgaten. De Hals is dun; het Lyf van boven en onderen plat, aan de zyden uitpuilende. De Klaauwtjes altemaal byna even lang, 't welk den Gekko zeer veel van andere Haagdiffen onderscheidt, zyn ongenageld of hebben slegts zeer kleine Nageltjes. Op een zonderlinge wyze vindt men deeze Klaauwtjes, ter wederzyde van de tippen, voorzien met een Lobbetje of een foort van Kam, die van onderen overlans in Plaatjes is verdeeld en aan den rand gekarteld. Aan de Voetsool zyn de Lobbetjes door een Groefje, in de langte, van één gescheiden. Het Lyf, de Kop en Pooten, zyn glad van Vel en effen, doch met veel glimmende pukkeltjes over de Rug verspreid, en kleine gaatjes over den Buik, waar van slegts een klein gedeelte gedekt is met breede Schubben. De Kleur van den Egyptischen Gekko was witagtig, met groote bruine Vlakken op de Kop, Rug en Staart.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.
Gekko.
Gestalte.

III. (22) *Haagdis met een Spilronde Staart van mid-*
 AFDEEL. *delmaatige langte, aan de punt platagtig op*
 IV. *zyde, de Klaauwen stomp en gezoomd.*

HOOFD-
 STUK.

XXII.
Scincus.
 Schink.

In de Apotheeken is, onder den naam van *Scincus marinus*, een Drogerye bekend, die men voor Tegengiftig gehouden, of, om eenige andere reden, in de Bereiding, welke Mithridaat genoemd wordt, ingevoegd heeft. Sommigen hebben het voor een Visch genomen; eenigen hebben 'er den Water-Salamander voor gebruikt; doch PLINIUS noemt het de Land-Krokodil, om dat het Dier zeer veel, zegt hy, naar den Krokodil gelykt. SEBA, die 'er zodanig een afbeeldt, onder den naam van *grootte Zee-Haagdis of Krokodil uit Arabie*, durfde egter niet vaststellen, dat het de *Scincus Officinarum* was, maar hy zegt, dat 'er eenige soorten zyn, die, met Zout en Zee-Alst voor 't bederf bewaard, aan ons uit Italie overgezonden, en dan in de Apotheeken gebruikt worden, zynde geel van Kleur en kort van Staart.

Bereiding De Heer HASSELQUIST heeft, geduurende
 tot een Ge- zyne Reizen, niet verzuimd zig daar omtrent
 neefsmiddel. te vergewiffen. „ De *Scincus marinus*, zegt hy,
 „ een

(22) *Lacerta Caudâ tereti mediocri apice compressâ ,*
Digitis muticis marginatis. Syst. Nat. X. Scincus. GRON.
Mus. II. p. 76. n. 49. SEB. Mus. II. p. 112. T. 105. f.
3. BESL. Mus. I. 12. f. I. OLEAR Mus. 9. T. 8. f. I.
Scincus. RAJ. Quadr. 271. Amæn. Acad. I. p. 294.
HASSELQ. Act. Ups. 1750. p. 30. Itin. 309. n. 52.

„ een Medikament dat in Europa sterk gebruikt,
 „ doch weinig gekend wordt, is een Haagdis,
 „ welke men in Egypte aan de Oevers van
 „ den Nyl, in 't Land zelf, en ook wel in de
 „ Huizen, ontmoet. Het overvloedigst, eg-
 „ ter, komt dezelve voor in de Gebergten tuf-
 „ fchen Arabie en Egypte, alwaar zy, van de
 „ Boeren in menigte gevangen en gedroogd
 „ zynde, aan de Venetiaanen en Genuezen ver-
 „ kocht wordt, die ze veelal tot Poeijer maa-
 „ ken, eer zy ze in Europa verzenden. De
 „ Egyptenaars zyn bevreesd voor dit Dier, en
 „ daarom vindt men maar weinigen, die hun
 „ werk maaken van dien Vangst. Het is by
 „ de Oosterfche Volkeren zeer in gebruik, om
 „ de Welluft in 't Byflaapen te vermeerderen.
 „ Ten dien einde, wordt het of in Poeijer,
 „ met eenig prikkelend Vogt, of het verfch af-
 „ gekookte Sop, gelyk de Arabieren doen,
 „ ingenomen (*).” Om die zelfde reden komt
 het ook in 't *Dia-Satyrion*, een famenftelling
 welke hedendaags niet veel gebruik heeft in
 de noordelyke deelen van Europa.

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STUK.
Scink.

De *Scincus*, waar van zyn Ed. spreekt, was
 een Dier van ruim een half Voet lang, zeer
 kort van Staart, in 't midden van 't Lyf om-
 trent twee Duimen dik: over 't geheel met
 gladde, dunne Schubben, die als een Leijen Dak
 over elkander heen leggen, en het Dier dus
 zeer

Gestalte,

(*) Reizen nach Palastina, pag. 70, 242, 361.

III. zeer zichtbaar gefchubd maaken. De Kleur was
 AFDEEL. aan den Kop uit den Zeegroenen geelagtig: op
 IV. de Rug, tot aan 't midden der Buikszyden,
 HOOFD. met zwart en helder grys beurtlings gebandeerd;
 STUK. van onderen, en de Pooten, witagtig. Deeze
Schink. zyn, aan 't end der Klaauwen, met uitstee-
 kende Schubbetjes gezoomd, en eenigermaate
 gelobd, doch niet zo duidelyk als in de Gek-
 ko; hebbende aan 't end een klein kaal plek-
 je, dat voor Nagel dient. Het Lyf is lang-
 werpig Rolrond, en de Hals kan 'er naauwlyks
 van onderscheiden worden, zynde byna zo dik
 als de Kop, die kleine Oogen, taamelyk wyde
 Neusgaten en den Snoet niet zeer ftomp heeft.

RONDELETIUS heeft dit Dier *Stincus* geheten,
 en, miffchien uit navolging van hem, noemt
 POMET hetzelfde *Stinc marin*, doch anderen
Scinc, en in 't Engelsch *Scinck*: wy mogen het
 dan *Schink* noemen. DU TERTRE wil, dat 'er
 op Guadaloupe en andere Weftindifche Eilan-
 den ook waare Schinken zyn; doch de Ameri-
 kaanfchen hebben, naar 't my toefchynt, veel
 langer Staart. By de zeven-en-dertigfte Soort
 van Haagdiffen, zal ik daar van nader fpreeken.

XXII. (23) *Haagdis met een Spilronde Staart van*
Hispida. *middelbaare langte, aan den top met drie spit-*
 Stekelige *fen.*
Haagdis.

De

(23) *Lacerta Cauda tereti mediocri, Vertice trimuri-*
cato. Mus. Ad. Frid. I. p. 44. SEB. Mus. I. Tab. CIX.
Fig. 6. Tab. LXXXIII. Fig. 1, 2.

De aanhaalingen, welke de Heer LINNÆUS, ten opzigt van deeze Haagdis, uit het Werk van SEBA doet, verwarren haar met de volgende. Ik zie ook niet, dat in de beschryving dier Afbeeldingen van een Haagdis met drie Stekels op den Kop gesproken wordt, gelyk 'er in die van het Sweedsch Kabinet zyn. Dezelve onthoudt zig in Zuid-Amerika.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(24) *Haagdis met een korte Spilronde Staart, bet Lyf omtrent Klootrond, van boven Stekelig.* XXIV.
Orbicularis.
Rondbuiki-
ge.
Pl. LI.
Fig. 7.

Van deeze is, onder den naam van *ronde Haagdis* genaamd *Tapayaxin*, door HERNANDEZ gewag gemaakt. SEBA geeft 'er Afbeeldingen van, onder den naam van *Padagtige Salamander* of *rond-gebuike Haagdis* uit Nieuw Spanje. Zy zyn, zegt hy, niet alleen zeer zeldzaam van gestalte, maar fraay geschubd en met vee-lerley Kleuren getekend, hebbende een menigte van witte puntige Stekels, als Naalden, over 't geheele Lyf, zelfs over den Kop en Staart, en ook aan de Pooten, die met zwarte, zeer scherpe, kromme Nagelen zyn gewapend. De Kop is kort en hard, driekantig, van vooren stomp.

(25)

(24) *Lacerta Cauda tereti brevi, Trunco subgloboso supra muricato. Syst. Nat. X. Lacertus orbicularis Spinofus. SEB. Mus I. pag. 134. Tab. LXXXIII. Fig. 1, 2. Lacertus orbicularis, HERNAND. Mexic. 327, 328. RAJ. Quadr. 263.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. (25) *Haagdis met een Spilronde Staart van*
 AFDEEL. *middelmaatige langte, de Voorpooten vier-*
 IV. *Vingerig, de Klaauwen ongenageld.*

HOOFD-
STUK.

XXV.
Vulgaris.
Gemeene
Europifche.

Hier wordt de *gemeene Europifche Haagdis* bedoeld, welke, in de befchryving der Sweedsche Dieren, den tytel draagt van Haagdis met ongewapende Pooten, de voorften vier- de agterften vyf-Vingerig, het Lyf donkerblauw, een dubbele bruine ftreep op de Rug. De ftompheid der Klaauwen onderfcheidt deeze, volgens de nader onderzoekingen van den Heer LINNÆUS of zyne Discipelen, in Sweeden, meer van de groene Haagdis, dan de Kleur, die in beiden zeer veranderlyk is, gelyk wy gezien hebben (*). In Vrankryk, egter, fchynen de gemeene Haagdiffen ook genageld te zyn.

De gemeene of graauwe, die men wel, tot onderfcheiding, kleine of Tuin-Haagdiffen noemt, komen in haare Eigenschappen grootelyks met de groene of Veld-Haagdiffen overeen. Zy verbergen zig, des Winters, in haare Gaten, en blyven dan, waarfchynlyk, in een foort van flaa of onwerkzaamheid, zonder eenig Voedzel, gelyk veele andere dergelyke Dieren. REDI heeft waargenomen, dat de Land-Schildpadden

agt-

(25) *Lacerta Caudâ tereti mediocri, Palmis tetradactylis, Pedibus muticis. Syst. Nat. X. Lacerta Pedibus unemibibus, Manibus tetradactylis, Plantis pentadactylis, Corpore livido: Linea Dorsali fuscâ duplici. Faun. Suec. 254. Lacerta vulgaris. RAJ. Quadrup. 264.*

(*) Bladz. 125 hier voor.

agttien Maanden, de Adders tien en de Haagdiffen agt Maanden, kunnen vasten. In 't Voorjaar komen zy voor den dag, als wanneer de Zonneschyn haar een nieuw Leven schynt by te zetten. Zy paaren tegen het end van Maart of in April, en strengelen zig, ten dien einde, zodanig ondereen, dat het maar één Lighaam met twee Koppen vertoont; gelykerwys de Slangen doen. Vervolgens leggen de Wyfjes haare Eijeren op een warme plaats, aan den voet van een Muur, of elders daar die door de Zonneschyn worden uitgebreed. By wylen vindt men geheele hoopjes van zodanige Eijeren voor haar Nest, Hol of Woonplaats. Het Voedzel deezer Dieren bestaat in Vliegen, Mieren, Torren, Sprinkhaanen, doch vooral in Aardwormen. Zy zyn zeer vlug, maar niet schuw en doen den Mensch geen kwaad; kunnende, zonder eenig gevaar, van Kinderen behandeld worden, om 'er mede te speelen. De Ouden, zelfs, hebben de Haagdis *Menschen-Vriend* en *Slangen-Vyand* geheten, doch die Eigenschappen zouden, zo sommigen willen, voornaamelyk aan de groote, groene, toe te schryven zyn. Een weinig Snuif-Tabak, haar in de Keel gedaan, doetze op 't oogenblik sterven.

De Ingewanden van een groote Amerikaanse Haagdis, als ook die van den Gekko, of Salamander van Ceylon, zyn door SEBA in Plaat vertoond (*).

(*) *Kabinet. II. DEEL. Tab. CX. Fig. 2.* 3/4
I. DEEL, VI. STUK. L

III. De geleerde Heer NEEDHAM, die de Haag-
AFDEEL. diffen in Portugal zo menigvuldig vondt, dat

IV. hy dezelve in de warme Gewesten, tot ver-
HOOFD- nieling van Vliegen en ander lastig Ongediert,
STUK.

Waarne- hoognuttig en noodig oordeelde, heeft, in zyne
mingen *Ontdekkingen met het Mikroskoop* (*), een by-
omtrent de zonder Hoofdstuk geplaatst over de Tong van
Tong dit Dier. ' Dat Lighaamsdeel, zegt hy, 't welk
gevorkt is en zeer bekwaamelyk gefchikt om
te helpen tot bemagtiging van de Prooy, ver-
toont zig, met het Mikroskoop gezien, ge-
trand op de randen als een Zaag en over de ge-
heele verhevenronde oppervlakte met groeven;
't welk waarfchynlyk dient, om dit Dier zyne
Prooy beter te doen vatten en vasthouden, die
hetzelve anders gemakkelyk zou ontsnappen
kunnen.

en de dub- De Heer MARCHANT heeft, in de Verhan-
bele Staart, delingen van de Akademie der Weetenfchap-
pen van Parys van 't jaar 1718, omtrent de
dubbelheid van de Staart in fommige Haagdis-
fen, aangemerkt, dat zulks door kwetzing, of
andere Toevallen van dien aart, ontftaan moest,
zo wel als de weder-aangroeiing van de Staart,
daar ik hier voor, in de groene of fcherp gena-
gelde Haagdiffen, van gefproken heb. De Heer
NEEDHAM is van een dergelyk Gevoelen, zo
wel als de Heer EDWARDS, die een Weftindi-
fche Haagdis afbeeldt met een gevorkte Staart,

wel.

(*) *Microscopical Discoveries.*

welke door SLOANE met een enkele Staart ver-
toond wordt. Deeze tweede Staart, zegt hy,
was niet natuurlyk, en hy verbeeldt zig, dat
'er een nieuwe Staart aan groeije, indien by
geval op de Staart getrapt of die gekwetst wor-
de; als wanneer de oude Staart uitdroogt, maar
evenwel blyft, maakende de nieuwe een regte
lyn met het Lighaam. Naderhand vondt hy
nog een Westindische Haagdis, van de zelfde
Soort, die mede een gevorkte Staart hadt (*).
Zodanig eene, van Ceylon, is 'er ook door
SEBA afgebeeld (†), en, dat de Ouden reeds
daar van geweten hebben, blykt uit PLINIUS;
ja REDI vertoont 'er een, die met drie Staar-
ten, van ongelyke langte, was voorzien. 't Is
zeer twyfelagtig, of men dit niet, met meer
regt, voor eene Wanfstaltigheid of mismak-
theid van de Geboorte mag houden; gelyk men
dus meermaals overtollige Lighaamsdeelen aan
de Dieren vindt.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

(26) *Haagdis met een Spilrondagtige Staart* XXVI.
van middelbaare langte, de Pooten ongenageld *Aquatica?*
gespleeten; de voorsten vier-Vingerig. Water-
Haagdis.

OF

(*) EDW. *Av.* p. 203. Tab, 203.

(†) *Kabinet.* I. DEEL. p. 143. Tab. XC. Fig. 7. p. 145.
Tab. XCII. Fig. 3.

(26) *Lacerta Caudâ teretiunculâ mediocri, Pedibus*
muticis fissis; Palmis tetradaçtylis. *Faun. Suec.* 257. *Systo*
Nat. VI. p. 36. n. 8. *Salamandra alepidota, Caudâ*
teretiunculâ. GRON. *Musf.* II. p. 78. n. 52 *Lacertus aqua-*
ticus. GESN. *Ovip.* 31. *Salamandra Ceylanica,* SEB. *Musf.*
II. p. 15. T. XIII. f. 7.

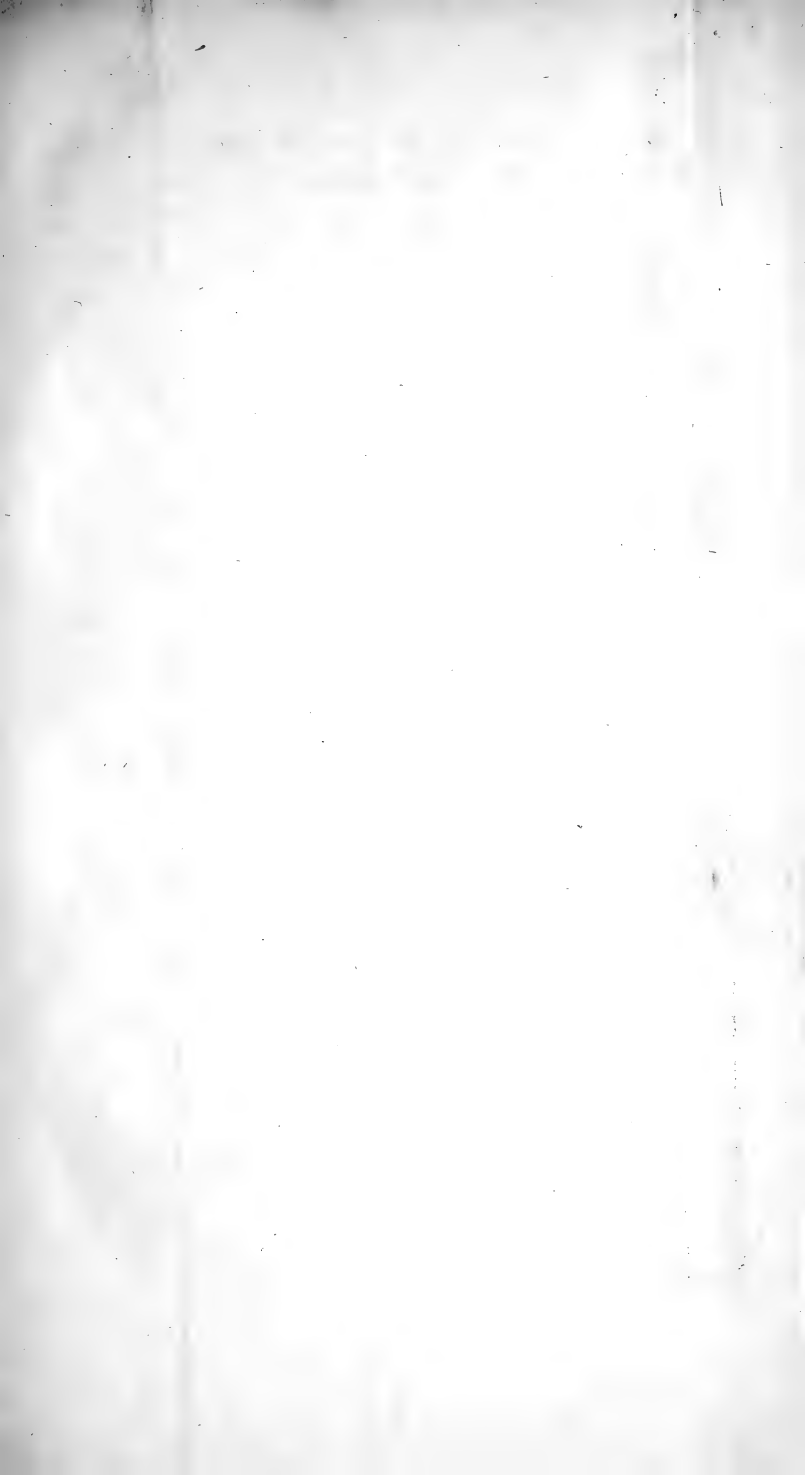
I, DEEL, VI, STUK,

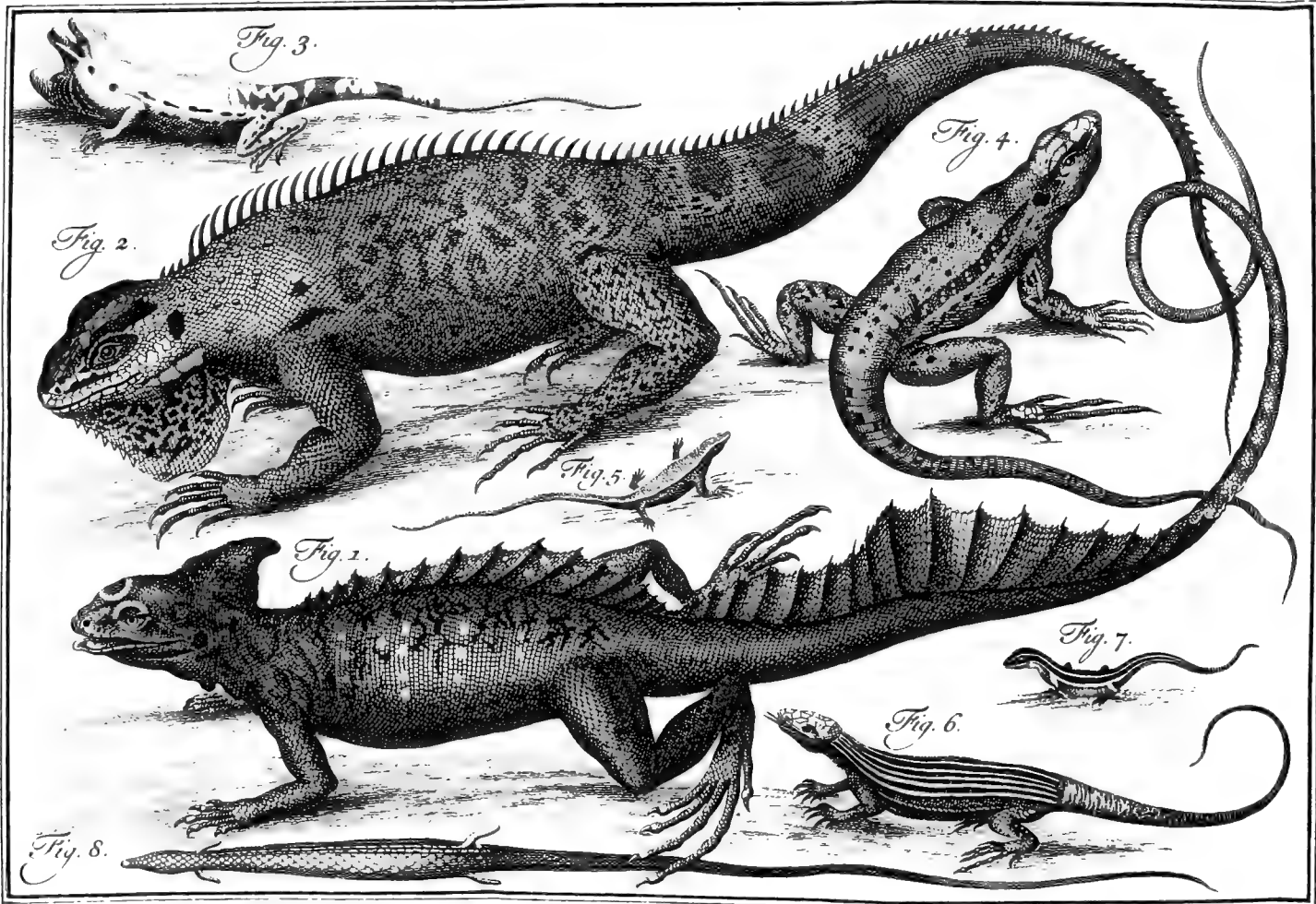
L 2

III. Of deeze een byzondere Soort, dan de
 AFDEEL. Mom * van de voorgaande zy, blykt my nog
 IV. niet genoegzaam, zegt de Heer LINNÆUS. Zo
 HOOFD. stelt zyn Ed. dan bedenkelijk, of de gewoo-
 STUK. ne Tuin-Haagdis ook eerft, onder de gedaante
 * *Larva* van deeze, in 't Water huisveste. 't Verschil
 is, inderdaad, zeer klein, tuffchen deeze en
 de naaft voorgaande Soort niet alleen, maar
 zelfs tuffchen deeze en den Water-Salamander,
 hier voor befchreeven (*), gelyk de Heer
 GRONOVIVS ook erkent. De Wrattigheid van
 't Lyf en de platheid van de Staart, of eigent-
 lyk derzelve fcherpe Rug, zou den Water-
 Salamander meeft van deeze Water-Haagdis on-
 derfcheiden: doch de Staart is in deeze, zegt
 zyn Ed., ook niet volkomen rond; maar byna
 vierkant, dikagtig en allengs verdunnende naar
 't end toe: de Kleur blaauwagtig met twee
 bruine ftreepen op de Rug overlans, en ver-
 der het Lyf met zeer kleine zwarte Vlakjes,
 hier en daar, befprengd. PETIVER heeft, be-
 halve de Wrattige, ook een glatte Water-
 Haagdis, van welke laafte het Mannetje met
 zwarte Vlakken, het Wyfje geelagtig zoude
 zyn. De glatte, zo wel als de Wrattige, ont-
 houden zig, niet alleen in Sweeden, maar ook
 in Holland, onder elkander, in Moeraffige
 Plaatsen, Meiren en Slooten of Staande Wate-
 ren. In 't jaar 1739 werd door een Meisje van
 twaalf

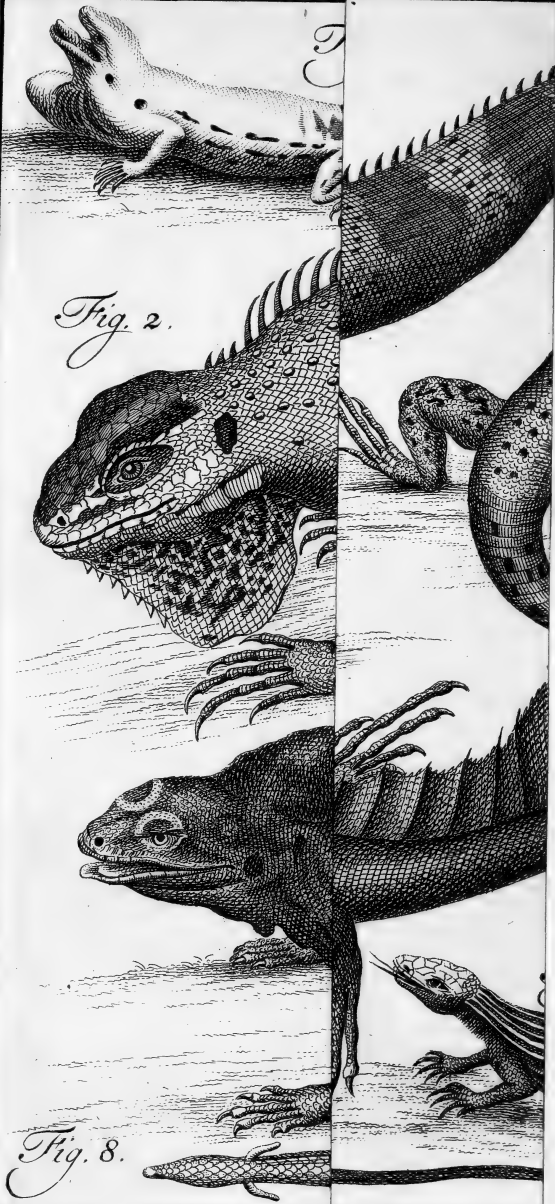
(*) Bladz 1024

Fig. 2.

Fig. 8.

twalf Jaaren, in Switzerland, na zwaare Stuiptrekkingen, een leevende Water-Haagdis door 't Fondament geloosd (*).

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

In 't Werk van SEBA vindt men de Afbeelding van een klein *Ceylonscb* Water-Haagdisje, dat door hem Water-Salamandertje van Ceylon is geheeten. Dit heeft, zegt hy, een breede en Slinger-Staart, dienftig om hetzelfde in 't Water voort te roeijen. Het was aan de zyden rood en zwart getekend, en verder over 't Lyf, geel en wit, met zwarte Vlakken. Dit wordt, door den Heer LINNÆUS, ook tot deze Soort betrokken.

Ceylonsche.
Pl. LI.
Fig. 2.

(27) Haagdis met een lange Spilronde Staart, op de Rug een gestraalde Vin, het Agterhoofd gekuifd.

XXVII.
Basiliscus.
Pl. LII.
Fig. 1.

De Afbeelding, welke SEBA verklaart naar 't leven gemaakt te zyn van een Boomdraak uit de Spaansche Westindiën, die niet alleen zo wel op 't Land als 't Water leeft, maar zwemmen kan en vliegen, heeft den naam van *Basiliscus*, welken men voor een Fabel hieldt, weder in gebruik gebragt.

De Ouden verhaalen ons van dit Dier, daar men

(*) *Act. Helvetica.* VOL. I. p. 22.

(27) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Pinnâ Dorfali radiatâ Occipite cristato.* *Syst. Nat.* X. *Draco Arboreus, volans, Americanus amphibius sive Basiliscus.* SEBA T. I. p. 156. Tab. 100. Fig. 1.

I. DEEL, VI. STUK,

L 3

III.
 AFDEEL.
 IV.
 HOOFD-
 STOK.
Basiliskus.

men in de Heilige Schrift ook van gewaagd vindt, veele zeldzaamheden. Volgens PLINIUS zou het dien naam hebben, of wegens de Kroon, welke het op 't Hoofd droeg, of van zyn Vernynige kragt, waar door het den baas speelde over alle Serpenten. Het doodde de Menschen en Beesten, volgens sommigen, door zyn Adem of geblaas, volgens anderen zelfs door 't enkel Aanzien, ja ook de genen, die het maar met een Stok van verre aanraakten. De Inwooners van Pergamus kogten, volgens 't berigt van SOLINUS, het doode Lighaam van een Basiliskus, dat zy zeer duur betaalden, om door hetzelfde de Spinnen te beietten, in de Tempel van Apollo haar Webben te maaken.

Pater ROGER, een Franciskaan, verhaalt, dat hy, op zyne Reize in 't Beloofde Land, een Basiliskus heeft gezien, die dood was: zynde een Soort van Haagdis, omtrent anderhalf Voet lang, van Kleur grys, naar 't roffe trekkende; ruuw van Huid; taamelyk lang van Kop, en boven op dezelve met zes witte Knobbeltjes, die als een Kroon maakten. Het Aanzien van dit Dier is stout, zegt hy, gelyk dat van een Haan: zo menigmaal het uit zyn Hol komt, geeft het twee of drie jammerlyke Schreeuwen, waar door andere Dieren gewaarschouwd worden zig weg te pakken. Die zelfde Autheur verhaalt, dat men onder Paus LEO den IV. te Rome een Basiliskus hadt, die door zyn enkel Gezigt verschei-

scheide Menschen doodde, en dat zeker Koopman van LIONS zulk een Dier dood zondt aan den Kardinaal DE RICHELIEU.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

De Afbeelding vertoont hem, inderdaad, verschriklyk van gedaante. De gestalte is wel, omtrent, als die van een Haagdis, doch langs de geheele Rug heeft hy een Vlerkagtige Vin, byna als die der Baarsen, en op den Kop een Kap of Kuif, die egter weinig naar een Kroon zweemt. Dit Gedierte onthoudt zig in de Boomen, zegt men, en maakt van die Vin als van Wieken gebruik, om van den een in den anderen te vliegen; waar toe hun ook de Kap op 't Hoofd dient, welke zy vol Wind weeten te blaazen. Door middel van beiden zwemmen zy zelfs in 't Water: doch, stil zittende, hangen deeze Vlerken hun by 't Lyf neer. Zy zyn geschubd, hebben lang gevingerde en scherp genagelde Pooten, gelyk de Haagdiffen, doch een dikke stompe Tong, als de Salamanders. 't Schynt dat zy, aan de Keel, ook met een Soort van Zak voorzien zyn, gelyk de Vliegende Haagdis of Draak: waar van dit Dier misschien wel een grooter Soort mogt zyn. Immers de Vin of Vlerk op de Rug komt my, zo die niet dubbeld zy, geheel onbekwaam voor om te vliegen; en, zo die dubbeld ware, zou dit Schepzel weinig van onze Draakjes verschillen.

Basiliskus.

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFD-
STUK.

XXVIII.
Iguana.
Leguaan.
Pl. LII.
Fig. 2.

(28) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Rugnaad, als ook de Kam aan de Keel, getand.*

By de meeste Autheuren wordt, onder den naam van *Senembi*, *Iguana* of *Yvana*, een uitheemsche Haagdis voorgesteld, welke BONNIUS beschryft en afbeeldt, met de benaaming van *Leguaan*. Deeze vindt men zo wel in Oost- als in Westindie en Zuid-Amerika, doch de Oostindischen zyn doorgaans de grootste en sierlykst getekende, zo SEBA aanmerkt, die 'er veele Afbeeldingen van gegeven heeft. De grootste, die hy afbeeldt, van Amboina afkomstig zynde, hadt de langte van meer dan drie Voeten. Wy deelen hier de Figuur mede van een middelmaatige Leguaan of *Krop-Haagdis* van 't Eiland Formosa, die, met de Staart, ge-
lyk

(28) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Sutura Dorſali dentatâ, cristâ Gulæ denticulatâ. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti Pedibus pentadactylis, cristâ Dorſi longitudinali, Gulæ pendulâ, antice dentatâ. Amœn. Acad. I p. 123. 287. Mus. Ad. Fr. I. p. 43. Iguana. GRON. Mus. II. p. 82. n. 60. MARCGR. Bras. 236 f. 236. JONST. Quadr. T. 77. f. 5. JACOB. Mus. T. 4. Yvana OLEAR. Mus. T. 6. f. 1. Lacerta Leguan. BONT. Fav. 56. T. 56. Senembi f. Iguana. MARCGR. Bras. 236. NIEREMB. Nat. 271. T. 271. OVIED. Amer. I. 13. c. 3. Igvane RHED. Exper. 100. T. 101. WORM. Mus. 313. SLOAN. Jam. II. p. 333. Lacertus Senembi & Iguana. RAJ Quadr. 265. SEB. Mus. I. T. 95. f. 1, 2. T. 96. f. 4. T. 97. f. 3. T. 98. f. 1. Yvana CLUS. Exot. 116. CATESB. Car. II. p. 64. T. 64.*

lyk ook de andere gemeten is , de langte van meer dan anderhalf Voet hadt, zynde, over 't geheele Lyf, graauwagtig van Kleur. Men vindt er, in de Westindiën, zo sommigen melden, wel van vyf Voeten lang en vyf Duimen dik.

III.
AFDEEL,
IV.
HOOFD-
STUK.

Leguaani.

Van deeze Dieren wordt getuigd, dat zy zo wel in 't Water als op 't Land leeven, doch zig meest onthouden in de Boomen die aan Rivieren staan, waar van zy de Bloemen en Bladeren eeten. LEGUAT vondt op Rodriguez, in de Palmiet of wilde Kokos en Kool-boomen, een menigte Haagdiffen van een Voet lang, zeer sierlyk gekleurd, die daar van de Vrugt aten, en zelf ten prooy strekten voor de Vogelen. Op die zelfde Boomen waren nagt-Haagdiffen van zeer leelyk aanzien, ter grootte en dikte van een Arm, en goed om te eeten (*). Dit zullen waarschyntlyk Leguaanen zyn geweest, welker Wyfjes, zo anderen melden, in 't Voorjaar aan den Oever van de Zee of van Rivieren komen, om de Eijeren, gelyk de Schildpadden, in een Kuil te leggen, die zy in 't Zand maaken, alwaar dezelve worden uitgebreed. Dus heeft de Natuur deeze Dieren geleerd, een gemaatigde Warmte, tot de Uitbroeding noodig, welke door Konst zo moeielyk te verkrygen is (†), zonder Konst te bezorgen. 't Getal deezer Eijeren,

ren,

(*) *Voyage.* Tom. I. p. 208, 209.

(†) Zie 't voorg. V. STUK deezer *Natuurlyke Hystorie*, bladz. 366.

III. ren; die zy in eens leggen, is een of twee do-
 AFDEEL. zyn; de grootte als Duiven-Eijeren, doch
 IV. langwerpiger; de Schaal wit en niet styver dan
 HOOFD- vogtig Parkement. Het binnenste bestaat niet
 STUK. uit Wit en Dooijer, ook worden zy niet hard
 Leguaan- door het Kooken, maar leveren, met Boter,
 een zeer lekkere Saus uit.

Vangst der Men telt deeze Haagdiffen, niet ten onregte,
 Leguaanen. onder de Dieren van beiderley Leven; want,
 vervolgd wordende, neemen zy haar toevlugt
 dikwils in 't Water, waar onder zy zeer lang
 kunnen blyven. Men kanze ook eenige Wee-
 ken, zonder Spyze of Drank, in 't Leven hou-
 den. Veel moeite heeft men om ze te dooden,
 wegens de taatheid haarer Huid; maar iets dat
 fcherp is in de Neus gestoken, of een Spyker in
 den Kop geslagen, doetze aanstonds sterven.
 Men vangtze door een byzondere List, want in
 't Loopen zynze zeer snel en naauwlyks te ag-
 terhaalen; als ook gevaarlyk met geweld aan te
 doen, dewyl zy yzelyk byten en slaan met haa-
 re Staart. De Indiaanen en Negers weeten
 deeze Dieren, als die in de Boomen zitten, al
 fluitende naby te komen, en dan een Strik om den
 Nek te werpen; maar, niettegenstaande zulks,
 is 'er nog veel behendigheid, kragt en onvert-
 zaagheid noodig, omze te binden; 't welk niet
 dan onder een yzelyk opspalken van den Bek
 en Zak dien zy aan de Keel hebben, en 't bran-
 den der Oogen, die als Vuur schitteren, ge-
 schiedt.

Ondertuffchen is het vangen van deeze Prooy de moeite waardig. Men maakt, naamlyk, van het Vleefch der Leguaanen, door geheel Indie, gebruik tot Spyze; te meer, dewyl de Roomfche Kerk het eeten derzelven, gelyk dat van andere tweeflagtige Dieren, in de Vaften toelaat. Pater LABAT verhaalt, dat het, geftoofd of gefmoord zynde, zo blank en lekker was, als dat van Hoenderen. Hy voegt 'er by, dat het de Eigenschap heeft van Adderen-Vleefch, zynde fterk opdroogende en Bloedzuiverende, indien men het dikwils gebruikt. Het eeten daar van wordt aangemerkt nadeelig te zyn voor de genen die een Venus-Ziekte onder de Leden hebben: doch miffchien heeft daar omtrent verfchil plaats in de Leguaanen, gelyk in Schildpadden (*). Sommigen willen, dat 'er Steentjes in de Maag of in de Kop zyn, die men met veel vrugt tegen 't Graveel of den Steen zou kunnen gebruiken.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.
Leguaan.
Gebruik.

De Wyfjes zyn veel vetter en fmaakelyker dan de Mannetjes, inzonderheid in de Paartyd; want dan vindt men deeze laaften zeer mager over 't Lyf, en gevaarlyk om aan te doen. Indien men hunne Wyfjes wil beledigen, vallen zy zelfs op den Mefch aan, en byten of flaan hem verfchrikkelyk. Hunne Beet is niet vergiftig, maar gevaarlyk, om dat zy niet loslaaten, ten zy men ze dood fteeke of den Hals

af.

(* Zie bladz. 35. hier voor.

III. affnyde. De Buik deezer Dieren is ruim en
 AFDEEL. groot : men vindt 'er de Ingewanden byna als
 IV. in de Viervoetige Dieren ; behalve twee be-
 HOOFD- kledzels van Vet, zo geel als Goud, dat een
 STUK. kostelyke Zalf of Smeering is tot versterking der
Leguaan. Zenuwen.

Gestalte. Uit de Afbeeldingen , die SEBA geeft , ziet men , dat 'er een merkelyk verschil van Gestalte zy', tusschen de Krop-Haagdissen , die men Leguaanen noemt. De Heer LINNÆUS heeft 'er, ten opzigt van de verschillende plaatsing en tegenwoordigheid der getande Kammen , ook verscheide Soorten van gemaakt, betrekken- de alleenlyk eenigen van SEBA tot deeze eerste, de anderen tot de volgende. De Heer GRONOVIVS telde maar drie Soorten, waar van de eene aan de Keel en op de Rug getand, de andere nergens, en de derde, slegts op de Rug, met een getande Kam voorzien ware. Zyn Ed. gaf voor algemeene Kenmerken van de Leguaanen op: het Lyf zeer fyn geschubd ; van boven op de Rug, op den Kop, of aan den Keel, of in beiden te gelyk, met een byhangende Huid, die somtyds zaagswyze getand, somtyds onge- tand is : de Pooten vyf-Vingerig , genageld ; de Staart nu rolrond, nu aan twee zyden scherp; de Tong niet verdeeld, breed (*).

Gekamde
 Krop-
 Haagdis.

Zie hier de naauwkeurige Beschryving van een gekamde Krop-Haagdis, die zig in 't Ka- binet

(*) *Mus Ichthyol.* Tom. II. p. 82.

binet van den Sweedschen Heer GYLLENBORG bevondt. De Kop is van boven gedekt met ronde Schubben en Knobbeltjes; de Neusgaten zyn langwerpig rond, uitpuilende; de Kaaken aan de Zyden met gladde Wratten; de Oorgaten vry groot, rondagtig en uitgehold. Het LYF heeft ontelbaare ryën van Schubben, van welke die aan den Buik ver de duidelyksten zyn. Het Aarsgat is een langwerpige dwarfe Spleet. De STAART, tweemaal zo lang als 't Lyf, heeft vierentwintig verheven Streepen, meer of min. Van de PootEN zyn de voorsten vyf-Vingerig, met den eersten Vinger langst, de tweede en vyfde egaal, als ook de derde en vierde byna, maar langer dan de anderen: de agtersten ook vyf-Vingerig, met den eersten Vinger kortst, den tweeden en vyfden even lang, doch de vyfde is verder van de overigen afgescheiden; de derde nog langer, de vierde allerlangst. Alle Vingeren of Klauwen hebben scherpe samengedrukte Nagelen. Langs het Lyf, van denKop tot aan 't end der Staart, is een uitpuilende KAM, bestaande uit meer dan driehonderd en twintig Tandjes, die platagtig op zyde, tweesnydig en naar agteren, haakswyze, een weinig omgekromd zyn; aan de Keel hangt een dergelyke Vliezige Kam, die van vooren met twaalf Tandjes, zaagswyze, is voorzien; doch van agteren gaaf. De KLEUR, van boven, is zwartagtig blaauw, met wit gestreept aan de Voor- en Agter-Beenen en den Buik, zelfs op de Zyden.

III. Van onderen zyn zestien graauwagtige Wratten;
 AFDEEL. overlangs op een ry geplaatst, en andere der-
 IV. gelyke, hooge, Eeltagtige Knobbeltjes, ver-
 HOOFD- toonen zig aan den Hals, op zyde (*).
 STUK.

Nu komen wy tot de andere Soorten van Leguaanen of Krop-Haagdissen.

XXIX.
 Calotes.
 Kemp-
 haantje.

(29) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Rug van vooren, en den Kop van agteren getand.*

Zodanig een Leguaan bevondt zig in het Sweedsch Vorstelyk Kabinet, dat aan de Akademie van Upsal is geschonken. Men vergeelykt daar mede die, welke SEBA afbeeldt onder den naam van Ceylonsche Haagdis *Soa ajer* genaamd, het Mannetje en Wyfje, en het blaauw Kempphaantje, dat de Grieken *Kolotes* of *Askalobotes* noemden, van anderen *Ophiomachus*, dat is Slangen-Vegter, getyteld.

De gemelde Cingaleesche naam, die *Water-Leguaan* betekent, wordt aan deze Diertjes gegeven, om dat zy zig veel by den Waterkant onthouden, en in 't Water springen om te ontvlugten, gelyk de Kikvorschen. Van de Europeaanen worden zy, gemeenlyk, *Kempphaantjes* geheten, om dat zy agter aan den Kop ook met Stekels
 ge-

(*) *Amœnit.* I. p. 124.

(29) *Lacerta Caudâ rereti longâ*, Dorso antice Capiteque postice dentato. *Syst. Nat.* X. *Amœn. Acad.* I. p. 289. *Mus. Ad. Fr.* I. p. 44. *SEB. Mus.* I. T. 95. f. 3, 4. T. 93. f. 2.

gekamd zyn, die zy, vergramd zynde of getergd, op dergelyke wyze als de Moeras loopende Vogelen, die men Kemphaanen noemt, overend zetten. De Kleur is ligt blaauw, aan den Buik witagtig, en fomtyds op de Rug fierlyk gebandeerd. Men vindtze in Oostindie.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

(30) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, den Hals van boven en den Kop van agteren gedoornd.* XXX.
Agama.
Salamander-Haagdis.

Veel verschilt deeze Westindische, in gestalte en kleur, van het Kemphaantje, gelyk de aangehaalde Afbeeldingen van SEBA, die haar *Salamander-Haagdis* noemt, aanwyzen. Zy heeft geen getande Kam op de Rug; doch is, daarentegen, aan den Kop en over 't geheele Lyf niet alleen, maar zelfs tot aan 't end van de Staart, met fyne Stekeltjes gewapend. In sommigen, van deeze Soort, zweemt de Kop zeer veel naar dien van den Kameleon. Omtrent de grootte en scherpte, als ook de plaatsing der stekeelige Schubben, is een aanmerkelyk verschil tusschen 't Mannetje en Wyfje. Zy zyn aan den Buik geenzins gestreept, gelyk de Kemphaantjes, en graauwagtig van Kleur.

(31)

(30) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Collo supra Capiteque postice aculeato. Aman. Acad. I. p. 288. Mus. Ad. Frid. I. p. 44. Salamandra Americana, Lacertæ æmula, amphibia. SEB. Mus. I. p. 169, 179. Tab. 107. Fig. 1, 2, 3.*

I. DEEL, VI, STUK.

- III. (31) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de*
 AFDEEL. *Nek eenigermate gekamd, het Agterhoofd*
 IV. *Eeltig, de Rug met streepen.*
 HOOFD-
 STUK.
 XXXI.
Umbra.
 !Gefcha-
 duwde.

Van deeze, die in de Zuidelyke Landen huisvest, vind ik buitendien niets anders aangekend, dan dat zy een diepe plooy onder de Keel heeft, en dat de Kleur van 't Lyf donker of Nevelagtig gefchaduwde zy. Zou het ook de *Haagdis van den Nyl* (*) kunnen betekenen, welke de Heer HASSELQUIST in Egypte heeft waargenomen en beschreeven?

Nyl-Haag-
dis. Deeze hadt de Rug gedekt met Schubbetjes die langwerpig waren, hebbende ieder Schub in 't midden een verheven Knobbeltje, dat van agteren hooger, verheventond en dikagtig was; van vooren uitliep in een dunne spits; met zeer kleine witagtige stippeltjes, naby den rand van de Schub, omringd. De Schubben aan den Buik waren driekantig verheven, met een langwerpig Knobbeltje, en met een gestippelden rand omgeven. De top van 't Hoofd was ruitagtig, met twee driehoekige, ondiepe groefjes, aan deszelfs hoeken van agteren, en twee zeer wyde diepe groeven, aan de zyden van den Kop, onder de anderen. Over 't geheele Lyf was dee-

(31) *Lacertâ Caudâ tereti longâ, Nuchâ subcristatâ, Occipite calloso, Dorso striato. Syst. Nat. X.*

(*) *Lacerta Nilotica, Caudâ tereti longâ, Corpore toto glabro, Squamis angulo obtuso notatis, HASSELQ. Itér. p 361.*

deze Haagdis helder bruin , met glimmende witagtige Knobbeltjes ; aan den Buik wit. Met de Staart, die eens zo lang was als het Lyf, hadt zy de langte van meer dan drie Sweedsche Voeten, de breedte was een Handpalm. Men vindt haar in de Moerassige deelen van Egypte, by den Nyl. De Egyptenaars maaken zig wys, dat deze Haagdiffen uit de Eijeren der Krokodillen, wanneer die op 't Land gelegd zyn, voortkomen zouden, zegt HASSELQUIST.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD.
STUK.

(32) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, bet Agterhoofd Eeltig, de Oogleden van boven Velleloos, den Hals aan de zyden Wrattig, van onderen geplooid.*

XXXII.
Plica.
Geplooide.

Deeze, die in de Indiën woont, heeft (zegt de Heer LINNÆUS) het Lyf, behalve de Staart, naauwlyks grooter dan een Vinger, in myn Onderwerp; overal gedekt met Kegelagtige Schubben, als Sagryn : het Agterhoofd Eeltig, de Oogleden eenigermaate getand, van boven Velleloos met een Vliezig Lidteken, overdwars in drie deelen gescheiden door een groef. Agter de Ooren, aan de Zyden van den Kop en Hals, zyn twee gedoornde Wratten. De Hals is, van onderen, dubbeld geplooid; de Rugnaad met grooter Schubben, van vooren als gekarteld. Een ver-

(32) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Occipite calloso, Palpebris supra excoriatis, Collo lateribus Verrucoso, subtus plicato, Syst. Nat. X.*

III. verheven rimpel loopt van den Hals, over de
 AFDEEL. Voorpooten heen, wederzyds, en buigt zig
 IV. in 't midden van het Lyf. De Staart is Spil-
 HOOFD- rond, met zeer kleine Schubbetjes gedekt,
 STUK. naauwlyks kenbaar gerondzeld en heeft de dub-
 bele langte van het Lighaam. De Vingers of
 Klaauwen zyn lang, van onderen door scherpe
 Schubben ruuw: de Nagelen op zyde plat.

XXXIII.
 Marmora-
 ta.
 Gemarmet-
 de.

(33) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Keel met een kleine Kam, die van vooren getand is, de Rug effen.*

In het Gyllenborgsche en Vorstelyke Kabinet der Akademie van Upsal, beiden, bevindt zig een Haagdis, die eenigermaate overeenkomstig schynt met de *Koperagtige gemarmerde Haagdis van Gallicie*, welke SEBA afbeeldt. Die van den Heer GRONOVIVS, welke geen Kam op de Rug hadt, noch aan de Keel, zou ook eveneens zyn, zegt zyn Ed., indien de Tong niet in de zyne geheel was, daar dezelve gespleeten is in het Afbeeldzel. 't Was mooglyk, dat de Plaatsnyder 'er die, uit gelykheid met anderen, dus aan had gemaakt. Ondertusschen komt het zeldzaam voor, dat het Kenmerk van deeze Soort, evenwel, als aan de Keel met een ge-
 tand

(33) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Gulâ subcristatâ antice dentatâ, Dorso lævi. Syst. Nat. X. Amœn. Acad. I. p. 129, 288. Mus. Ad. Fr. I. p. 43. Lacerta Chalcitica, marmorata, ex Gallicia. SEB. Mus. II. Tab. LXXVI. Fig. 4.*

tand Kammetje voorzien, opgegeven wordt; doch de Sweedsche waren dus. III
AFDEEL.

Die van GRONOVIVS, uit Suriname afkomstig, heeft een kleinen platten Kop; een breeden Bek, met scherpe Tandjes; de Neusgaten rond; de Oogen groot; den Hals kort, en een weinig dunner dan de Kop: het Lyf schraal; de Staart eens zo lang als 't Lyf, dun, en by het Lyf een weinig plat: de Pooten als in de Leguaan; het Lyf gedekt met kleine vierkante Schubbetjes, die breeder zyn aan den Buik, en aan de Staart puntig, maakende dezelve, doordien zy op ryën zyn geschikt, overlans een weinig kantig. De Kleur is aan den Kop, Rug, Staart en Pooten, ros, met zwarte, witte en groene Vlakken, hier en daar, gesprenkeld; aan den Buik witagtig. Surinaam-
sche.

(34) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, aan de Keel een Blaasje.* XXXIV.
Bullaris.
Robyn-
Keel.

De Heer CATESBY geeft een Afbeelding van deeze, onder den naam van *groene Haagdis* van Jamaika; op welk Eiland zy, volgens hem, gevonden wordt. 't Is een klein Beestje, groen van Lyf, hebbende aan de Keel een rood Blaasagtig Bobbeltje, dat ingetrokken en uitgezet kan

(34) *Lacerta Cauda tereti longa, Vesica Gulari. Syst. Nat. X. Lacerta viridis Jamaicensis. CATESB. Cat. II. Tab. 66.*

III. kan worden, vertoonende zig zeer fierlyk, als
 AFDEEL. een Robyn.

IV.
 HOOFD- (35) *Haagdis met een lange Spilronde Staart,*
 STUK. *aan de Borst een uitgestrekte bult.*

XXXV.
Strumofa. De Krop van dit Mexikaansch Salamandertje,
Borstkrop. 't welk zig, uitwyzens de nevensgaande Af-
 Pl. LII. beelding, zeer fraay vertoont, was ook blaas-
 Fig. 3. agtig en roozeleur, doch het Lyf Afchgrauw
 met zwarte Vlakken, en de Staart met groene
 Ringen getekend tot op de helft, voor 't over-
 rige wit. Men vindt deeze Krop niet een ledi-
 ge Zak te zyn, maar zy was styf opgevuld met
 Korreltjes, als Kuit van Vifch; gelykende dus
 naar de Kropgezwellen aan de Menschen, in
 sommige deelen van Europa.

XXXVI.
Teguixin. (36) *Haagdis met een lange Spilronde Staart,*
en op zyde een geplooid Naad.

De naam van *Teguixin*, of *Tecuixin* en *Te-
 juguacu*, wordt, zo SEBA aanmerkt, in de West-
 indiën door het Landsvolk gegeven aan zekere
 Haagdiffen, die fierlyk donker-blaauw, met
 ligt.

(35) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Pectore gibbo pro-*
tenso Syst. Nat. X. Salamandra Mexicana Strumofa. SEB.
Mus. II. Tab. XX. Fig. 4.

(36) *Lacerta Caudâ tereti longâ, futurâ laterali plicatâ.*
Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti longa, Pedibus pen-
tadactylis, Cristâ nullâ, Hypochondriis plicatis. Amœn.
Acad. I. p. 128. Mus. Ad. Frid. I. p. 45. Lacerta
Tecuixin ex Nova Hispania. SEB. Mus. I. Tab. XCIV.
 Fig. 4.

ligt-blaauw en witagtig gemarmerd zyn, aan de Staart met de zelfde Kleuren gebandeerd. Men vindt die naam toegepast op eene Haagdis van 't Gyllenborgsche Kabinet, welke weinig van de Ameira verschilt. Dat de zyden des Buiks, van den Kop tot aan de Agterbeenen, met een menigte stompe gerande Plooijen zyn bezet, maakt 'er het voornaamste Kenmerk van uit. De groote Tejuguacu-Haagdissen worden *Sauvegardes* genoemd, zo in Oost- als Westindie (*).

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

(37) *Haagdis met een langagtige Spilronde Staart, de Schubben rond en glad, 't Lyf aan de Zyden bruinagtig.*

XXXVII.
Aurata.
Vergulde
Pl. LII.
Fig. 4.

ALDROVANDUS sprak van een Haagdis van 't Eiland *Cyprus*, die naar de Schink geleek. Ook maakt de Heer GRONOVIVS gewag van een *Scincus*, die van de andere verschilde, doordien hy de Voeten genageld en ongevliesd hadt. Eenigermaate schynt de Beschryving daar van overeen te komen met die van 't Sweedsche Kabinet, welke genoemd wordt Haagdis met eene Spil-

(*) Zie bladz. 99 hier voor.

(37) *Lacerta Cauda tereti longiuscula, squamis rotundatis glabris, lateribus subfuscis. Syst. Nat. X. Lacerta Cauda tereti, Pedibus pentadactylis, squamis rotundatis, laevissimis, subgriseis, Lateralibus subfuscis. Amæn. Acad. I. p. 284. Lacerta Barbara. Mus. Ad. Fr. I. p. 46. Scincus? GRON. Mus. II. p. 75 n 41. SEB. Mus. I. T. 89. f. 3. Lacertus cyprius Scincoides. ALDR. Quadr. 669.*

III. Spilronde Staart, de Pooten vyf-Vingerig, het
AFDEEL. Lyf gedekt met geronde, zeer gladde, graauw-

IV. agtige Schubben, op de Zyden bruinagtig. Die
HOOFD- van SEBA, hier afgebeeld, gelykt 'er wel naar,
STUK. doch is op de zyden getekend met breede blaau-
we Streepen. Ook was 't getal der Klaauwen,
aan de Agterpooten, ongelyk, 't welk een ge-
brek scheen te zyn in dat Onderwerp, zo SEBA
aanmerkt. Deeze kwam uit Westindie: de
Soort, daar LINNÆUS van spreekt, die men
Land-Schink zou kunnen noemen, glimt, leven-
dig zynde, met een sierlyke Goudkleur, en
wordt, derhalve, de *Vergulde* gebynaamd. Zy
is rond en dik, en als vet, met holronde Oo-
ren. Men vindtze op 't Eiland Jerfey, aan de
Fransche Kust.

XXXVIII. (38) *Haagdis met een lange Spilronde Staart,*
Punctata. op de Rug twee geele Streepen hebbende,
Gestippelde met zwart daar tusschen gestippeld.
Pl. LII.
Fig. 5.

De *Ceylonfche* Land Haagdisjes, door SEBA
afgebeeld, welken LINNÆUS tot deeze Soort
betrekt, hebben geen geele maar witte Stree-
pen of Bandeerzels over de Rug, waar tusschen
zy, inderdaad, door de kleinte der bruine
Schubbetjes, die een weerschyn hebben, zig
als

(38) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Dorso lineis duabus,*
flavis, punctis nigris interspersis. Syst. Nat. X. Mus.
Ad. Fr. p. 46. Lacertulæ Zeylanicæ. Seb. Mus. II. pag.
4. Tab. 2. f. 9.

als gestippeld vertooncn. Haare Eijertjes zyn niet grooter dan een klein geel Erwtje.

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFD-
STUK.

XXXIX.

Lemniscata

Gefnoerde.
Pl. LH
Fig. 6.

(39) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Rug met agt Streepen getekend.*

Deeze draagt den naam van *gesnoerde*, omdat zy, langs de Rug, als met agt Lintjes getekend is, die zig streepswyze vertooncn. De Afrikaansche van Guinée, hier afgebeeld, was, zo SEBA getuigt, vol witte banden, over de Rug en 't geheele Lyf, dat blaauw van grondkleur was, de Staart fyn geringd en gemarmerd. Met onze Europische, die de *groene* of *scherp genagelde* heet (*), en zeer veranderlyk van Kleuren is, schynt zy, in gestalte, veel overeenkomst te hebben, zo LINNÆUS aanmerkt.

(40) *Haagdis met eene langagtige Spilronde Staart, de Rug bruin, met vyf geelagtige Streepen.*

XL.
Fajciata.
Gebandeerde.

Haagdis met een blaauwe Staart wordt deeze van

(39) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Dorso lineis octo striato. Mus. Ad. Frid. I. p. 47. Lacerta Africana Guineensis. SEB. Mus. I. Tab. XCII. Fig. 4.*

(*) Zie bladz. 124. hier voor.

(40) *Lacerta Caudâ tereti longiusculâ, Dorso brunneo, lineis quinque flavescentibus. Syff. Nat. X. Lacerta Caudâ cœruleâ. CATESB. Car. II. Tab. 67.*

III. van CATESBY genoemd. Men vindtze in Ka-
ARDEEL. rolina.

IV.

HOOFD-
STUK.

(41) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Voorpooten vier-Vingerig, het Lyf met vier gele Streepen.*

XLI.

Lineata.
Gestreepte.
Pl LII.
Fig. 7.

Niet ongevoeglyk kan men deeze, volgens den Latynschen bynaam, de *gestreepte* noemen; alzo de gele Streepjes, die zy op de Rug heeft, zeer smal zyn. In 't Sweedfch Kabinet vindt men haare Pootjes met kleine gefpleeten Nageltjes gewapend. Dat kleine Ceylonfche Haagdisje van SEBA, 't welk tot deeze Soort betrokken wordt, voert den naam van *Lemniscata* of gefnoerde, als zynde geheel met zwarte en witte bandjes of Lintjes verfierd; laag van Lyf, kort van Beenen, lang van Klaauwen; met zekere fraaijen glans of weerschyn.

XLII.

Chalcides.
Slang-
Haagdis.

(42) *Haagdis met een lange Spilronde Staart, de Pooten drie-Vingerig.*

AL-

(41) *Lacerta Caudâ tereti longâ, Palmis tetradactylis, Corpore lineis quatuor flavis. Syst. Nat. X. Lacerta Caudâ tereti longâ, Pedibus subunguiculatis fissis, Palmis tetradactylis, Plantis pentadactylis, Mus. Ad. Fr. I, p. 46. Lacerta Zeilonica minor lemniscata. SEB. Mus. II. T. XLI. Fig. 6.*

(42) *Lacerta Caudâ tereti longa, Pedibus tridactylis. Syst. Nat. VI. p. 36. n. 7. Seps, Lacerta Chalcidica f. Chalcides. COLUMN. Ecphr. I. p. 35. Tab. 36. Lacerta Chalcidica. ALDROV. Quadr. 638.*

ALDROVANDUS spreekt van eene Haagdis, die den bynaam van *Chalcidica* droeg wegens de Koperagtige streepen, langs haare Rug loopende, en men zou derhalve mogen denken, dat het een van de voorgaanden ware, gelyk SEBASTIENUS den naam geeft van *Chalcitica* aan die gemarmerde uit de Corunha in Spanje, of uit het Landschap Gallicie, hem toegezonden, om dat dezelve eene Koperagtige Kleur hadt: doch die, daar hy van spreekt, hadt wel Gehoorgaten maar geen Ooren, en de gestalte is als die van een Haagdis; terwyl de *Chalcides* der Ouden een middelfoort was tusschen de Haagdissen en Slangen, zynde bovendien met Ooren uitwendig voorzien. FABIVS COLUMNA hadt zulk een Dier gevangen en gedood, by de opening van welks Buik hy 'er vyftien ongeboren Jongen in vondt: zo dat zy baarende * schynen te zyn, * *Vivipare* gelyk de Adders, hoewel men ook Eijeren vindt in haar Lighaam. Dit Gedierte moet zig in de Zuidelyke deelen van Europa en in Afrika onthouden. Dat het 'er zy, wordt door de volgende Soort nog waarschylyker gemaakt. HESYCHIUS noemt het *Ziglis*; anderen *Seps*, wegens de verrotting, die de Beet van hetzelfde in 't Vleesch veroorzaaken zoude, 't welk men ook aan een foort van Slang toeschryft. GALENUS wil, dat men het doorgesneeden Dier zal leggen op de gebeeten plaats, en pryft het, gezouten zynde, tot Spyze aan.

III.
AFDEEL.
IV.
HOOFD-
STUK.

III.
AFDEEL.

IV.
HOOFD-
STUK.

XLIII.
Anguina.
Worm-
Haagdis.
Pl. LII.
Fig. 3.

(43) *Haagdis met de Staart aan 't end styf-
agtig, het Ligbaam gestreept, de Pooten naar
Vinnen gelykende.*

Dit zonderling slag van *Slangagtigen Worm* uit Afrika, heb ik niet gezien, zegt LINNÆUS; waar uit men zou mogen denken, dat zyn Ed. de naaftvoorgaande *Slang-Haagdis* al gezien had. SEBA zegt, dat menze in menigte vindt aan de Kaap der Goede Hope, omtrent de Tafelbaay, zo in de Rivier als tusschen de Klippen. De Grieken noemen dit Dier *Achelos*, en *Elyos*, om dat zy meest in slykerig of troebel Water zig onthouden. Het is als een middelfoort van Slangen of Aalen en Haagdiffen, en de Vinnetjes, die zy vier in getal hebben, maaken, dat zy van sommigen voor Slangen met Pooten gehouden worden. Op de Rug loopen de Schubben streepswyze, doch aan den Buik, gelyk hier verтоond wordt, leggen die als de Schaliën van een Leijen Dak over malkander. De Staart is aan 't end spits en styf: de Kleur boven op 't Lyf donker Afchgeel, langs den Buik blaauwagtig.

(43) *Lacerta Caudâ extremo rigidulâ, Corpore striato, Pedibus pinniformibus. † Vermis Serpentiniformis ex Afrika.*
SEB. *Mus.* II. Tab. LXVIII. Fig. 7, 8.

V. HOOFD.

V. HOOFDSTUK.

 III.
 AFDEEL.
 V.
 HOOFD-
 STUK.

Beschryving van't Geslagt der KIKVORSCHEN, waar onder ook de Padden van veelerley soort, zo Europeische als Uitheemsche, en in 't byzonder het Surinaamsche Dier, dat men Pipa noemt, behooren. Veele zonderlinge Waarneemingen omtrent de Paaring, Bevrugting, Voortteeling en verandering der Jongen, getrokken uit het voortreffelyk Werk van den Heer ROESEL.

Dit Geslagt begrypt, onder den Hoofdnaam *Rana*, die van een zeer bekend Dier afgeleid is, alle zodanige Dieren van beiderley Leven (*Amphibia*), welker Kenmerken zyn, een Viervoetig, kaal of ongehaaid Lighaam, zonder Staart: weshalve 'er, behalve de Europeische en uitheemsche *Kikvorschen*, ook de *Padden* in vervat zyn. 't Getal der Soorten, welken LINNÆUS opgeeft, is zeventien, onder welken het zonderlinge Westindische Dier, genaamd *Pipa*, de eerste Soort uitmaakt.

 Naam, Ken-
 merken,
 Soorten.

(I) *Kikvorsch met de voorste Vingeren viertandig stomp, de agtersten genageld.*

 I.
Pipa.

De

(I) *Rana Digitis anticis muticis, quadri-dentatis, posticis Unguiculatis. Syst. Nat. X, Gen. 106. Mus. Ad. Fr. I. p. 49. GRON. Mus. II. p. 84. n. 64. Bufo f. Pipa Americana. SEB. Mus. I. p. 121. T. 77. f. 1-4. Bufo aquaticus Surinamensis, VINCENT Pip. 1726. T. 62. Rana Surinamensis. BRADL. Nat. T. 22. f. 1. VALLISN. Nat. I. T. 41. f. 6.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. De Amerikaanfche naam van dit Dier is *Pipa*
 AFDEEL. of *Pipal*. Sommigen noemen het de *Surinaam-*
 V. *fche Water-Padde*, en anderen de *Surinaamfche*
 HOOFD- *Kikvorfch*. Een menigte van Jaaren is het reeds
 STUK. *Pipa*. in Europa bekend geweest. De vermaarde RUISCH
 fchryft, in zyn eerfte Kabinet der Dieren, 't welk
 in 't jaar 1710 aan 't licht gegeven is, dat het-
 zelve, toen reeds veele jaaren geleeden, uit
 Amerika overgezonden was, aan den Heer
 Burgemeester NIKOLAAS WITSEN, wiens Ka-
 binet daar mede eerst was voorzien geweest.
 Die zelfde Hoogleeraar was de eerfte, die het
 Dier Wereldkundig maakte, in het gezegde
 Kabinet der Dieren, geevende daar van twee
 zeer fraaije Afbeeldingen. Naderhand heeft
 LEVINUS VINCENT, in 't jaar 1726, daar over,
 in 't Latyn en Franfch, een byzonder Traktaatje
 uitgegeven; alwaar ze, even als by RUISCH,
 in een Glas met Vogt zyn afgebeeld. Vervol-
 gens gaf SEBA, in het eerfte Deel van zyn Ka-
 binet, dat in 't jaar 1734 uitgekomen is, vier
 Afbeeldingen van de *Pipa*, in de natuurlyke
 grootte.

Zonderlin-
 ge Voort-
 teeling.

Ik meende de Historie der bekendwording
 van dit Dier dus te moeten ontvouwen, om
 eenig licht te geeven aan de ontdekking van
 deszelfs byzonderheden. De Heeren RUISCH,
 VINCENT en SEBA, alle drie, hebben zig ver-
 wonderd over de plaatzing der Eijertjes op en
 het voortkomen der Jongen uit de Rug: zy
 hebben eenige moeite aangewend om zulks te
 ver-

verklaaren, en zyn daar in niet geslaagd. Ik vind thans aangemerkt, dat het bun allen ontbrak aan kennis der Voortteeling van soortgelyke Dieren, alzo het doorwrogte Werk van SWAMMERDAM, de Bybel der Natuur, nog verschoolen lag (*). Maar SWAMMERDAMS werk, over de *Insekten*, was toen reeds by de negentig jaaren in 't Nederduitsch, en meer dan zeventig jaaren in 't Latyn uitgegeven geweest (†); en in de *Acta Eruditorum* van 't jaar 1687, vindt men, over de Voortteeling der Kikvorschen, een uitvoerige en goede Verhandeling. Aan den zo vermaarden RUISCH, derhalve, die in 't jaar 1733 is gestorven, kan ten minste naauwlyks dit onbekend geweest zyn, en men hadt genoegzaame zekerheid van de Voortteeling der Kikvorschen, om deeze Geboorte van de Jongen der Surinaamsche Padden voor iets wonders te houden. Dat SEBA in die Voortteeling niet onkundig is geweest, blykt duidelyk uit de Plaat, welke naast op die van de Pipaas volgt, en derzelve Beschryving. Men vindt daar niet alleen van de Paaring en Bevrugting omstandig gesproken, maar ook agt trappen der verandering van de Eijertjes, uit het Schot, tot volmaakte Kikvorschen, afgetekend.

De gedagte Voortteeling van die Amerikaanse
fche

(*) *Verh. der Holl. M.* VI. D. I. St. bl. 270, 272.

(†) *Algemeene Verhandeling van bloedeloose Diertjes.* Utrecht. 1669. Quarto. *Histor. Generalis Insectorum.* Leidæ 1685. Quarto. & Ed. nova. Leid. 1733.

III. sche Pad, schynt my ook niet nog merkelyk
 AFDEEL. nader verklaard te zyn. 't Is waar, men heeft
 V. Vrouwelyke Teeldeelen en Eijertjes in haar Lyf
 HOOFD- gevonden; doch RUISCH hadt reeds aangetoond,
 STUK. dat die Eijertjes op de Rug geen gemeenschap
Pipa. hebben met de holligheid des Buiks, en hy ver-
 wonderde zig, hoe dezelve komen onder het
 hardagtig Bekleedzel, 't welk de hokjes of kuilt-
 jes op de Rug sluit. De bevrugting van de Ei-
 jeren der Vogelen, weet men, geschiedt in het
 Lighaam, waarfchynlyk als de Eijeren nog
 Vliezig zyn, of geen harde Schaal hebben: dan kunnen die, door onzichtbaare fyne Gaatjes, het Geestig Vogt inslurpen, of ingang geeven aan Diertjes, welker kleinte verbaazend is, of ten minste iets werkzaams uit het Zaadvogt ontvangen; even gelyk men dit zeer zichtbaar ziet geschieden in de bevrugting van de Zaaden der Planten, door 't Mannelyke Meel der Bloemen: welk Meel op de toppen der Zaadhuisjes valt, of door den Wind derwaards gevoerd wordt; zo dat 'er geen zwaarigheid is, om te begrypen, hoe de Vrouwelyke Bloemen, die van de Mannelyke afftaan, bevrugt worden. In de Spaansche Tarw heb ik dit, deezen Zomer, nog zeer duidelyk gezien. Hier, in tegendeel, schynt het niet te doen te zyn om de Bevrugting, maar om het ingaan van Eitjes, die een aanmerkelyke grootte hebben, in holligheden, welke met een hard bekleedzel zyn geslooten. Doch, indien men al de Rug van de
 de

de Pipa voor een soort van Baarmoeder of Nest wil houden, waar in de Jongen uitgebroed worden, zal 'er egter geen reden zyn, om met verwondering te vraagen, *hoe deeze Eijertjes in de byzondere bolletjes van de Rug komen.* Het denkbeeld, zelfs, van die Holletjes verdwynt geheel, nu men door Waarneemingen verzekerd is, dat de Pipa zig in haar Schot omwëntelt, waar door hetzelfde op de Rug een Slymige Korst maakt, onder welke de Uitbroeding geschiedt. Immers het bekleedzel, waar in de Eijeren zitten, gaat 'er door 't wasschen af, zo men verzekert (*). Als dan schynt de Voortteeling deezer Surinaamsche Padden, niet op de zelfde wyze als die der Europischen, in 't Water naamelyk, te kunnen geschieden. Sommigen willen zelfs, dat niet het Wyfje, maar het Mannetje, de Jongen op de Rug draagt.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pipa.

Gestalte.

De gestalte deezer Dieren zweemt eenigermate naar die van onze Europische Padden, doch zy zyn doorgaans veel platter, en hebben een andere gedaante van Kop en Snoet, die, myns oordeels, gantsch onbekwaam is om in den Grond te wroeten: ook worden zy genoemd Waterpadden; en de Agterpooten zyn volkomen Zwempooten, hebbende de Vingeren door Vliezen te samen gevoegd. Volgens den Heer GRONOVIVUS zouden de Agterpooten ongenageld zyn; volgens LINNÆUS genageld, en dit is ook uit de

Fi-

(*) BONNET. *Confid. sur les Corps Organisés.* Amst. 1762. Tom. II. p. 200.

III. **AFDEEL.** **V.** **HOOFD-STUK.** *Pipa.* **Figuur**en van **SEBA** blykbaar. **LINNÆUS**, wederom, zegt, dat de Voorpooten viertandig zyn, en volgens **GRONOVIVS** zynze vier-Vingerig, aan de tippen in vieren gedeeld en fcherp: **SEBA**, in tegendeel, zegt dat de vierVingeren der Voorpooten in drieën verdeeld zyn, als kleine Klaauwtjes, die in zyne Afbeeldingen van dit Dier zig ftopp vertoonen. De Afbeelding, welke **BRADLEY** 'er van geeft, is zeer onnatuurlyk en monstreus; hebbende, gelyk die van **RUISCH**, de Vingeren der Agterpooten, zo wel als die der Voorpooten, spits uitlopende. De Mannetjes, die van de Amerikanen *Pipal* genoemd worden, zyn, zo **SEBA** aanmerkt, veel grooter, ruimer van Vel, en over 't geheele Bovenlyf vol Pukkels of Bultjes, gelyk kleine Pareltjes, hebbende twee ronde Balletjes. Verder *is tot nog toe, geen ander Teeldeel*, zegt hy, *van buiten nog van binnen*, daar aan gevonden. De Kleur is, gelyk die van 't Wyfje, zwartagtig bruin, doch de Buik Afchgeel, met een zeer duidelyke Naad, die van 't onderfte des Beks loopt tot agter aan 't Lyf.

Ik vind door de Pipaas, welken ik in de Kabinetten der Liefhebberer, hier te Amsterdam, gezien heb, de gemelde ftrydigheden ten deele opgehelder. Het blykt, voor eerft, dat de platheid van 't Lyf niet tot de Kenmerken deezer Dieren behoore. De Heer **W. VAN DER MEULEN** heeft 'er één, 't welk, in tegendeel, zo dik en rond is als een Mol; zynde, volgens
myne

myne Afmeeting, ongeveer vyf Duim lang, drie en een half Duim breed en drie Duim dik. Dit wordt voor een Wyfje gehouden, dewyl het op de Rug die holletjes met Jongen heeft, welke de voornaame byzonderheid van de Pipaas uitmaaken. Ik gis, dat 'er niet veel minder dan tweehonderd zulke holletjes in deszelfs Rug zyn. Het Mannetje, 't welk deeze Heer ook heeft, schein een weinig kleiner en dunner. De Agterpooten zyn, in beiden, zeer dik geschenkeld, en aan 't end volkomen gevlied, ja ook, doch niet zeer blykbaar, genageld. De Voorpooten, die zig zeer dun en als Handen vertoonen, schynen van verre de Vingeren spits te hebben, maar by nader beschouwing is my gebleeken, dat die altemaal aan 't end met vier stompe Tandjes zyn voorzien; doch waar van zig meest maar drie te gelyk vertoonen; 't welk zekerlyk tot den misflag van SEBA, in deezen, aanleiding gegeven heeft.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pipa.

De Billen of Bouten van de Mannetjes Pipa zegt deeze Autheur, dat van de Negers voor een lekkere Spyze gehouden worden; doch ik meen reden te hebben om daar aan te twyfelen(*). Zelfs zou de Pis en het Kwyl, doch inzonderheid de Gal, ingenomen of uitwendig aan het Lighaam komende, zeer veel kwaad doen, zo men verzekerr.

(2)

(*) Een Heer, die in Suriname gewoond heeft, zegt my, dat zulks nooit van hem gehoord is. Deeze Dieren, voegt hy 'er by, onthouden zig aldaar veelal onder de Woonhuizen, en worden daar van daan gelokt door Kooltjes Vuur, die menze toefmyt, en welken zy op-eeten

III. (2) *Kikvorsch met bet Lyf gezwollen, Wrattig, vuilgeel en bruin.*

AFDEEL.

V.

HOOFD-
STUK.

II.

Bufo.

Pad.

De Heer LINNÆUS heeft het Kenmerk der zes Vingerigheid van de Agterpooten, 't welk hy in de beschryving der Sweedsche Dieren aan dezen Pad gegeven hadt, veranderd, en merkt thans aan, dat, onder de Soorten van dit Geslacht, eenigen, zeer zeldzaam, duisterlyk zes-Vingerig zyn. Ik vind ook, onder de Padden van ROESEL, geene, die zes Vingeren heeft, afgebeeld. Door deeze Soort wordt die Europeische Pad verstaan, welke in 't Latyn *Bufo* of *Rubeta* heet; doch de laatste naam is, als een bynaam, aan de volgende Soort gegeven. De Fransche naam is *Crapaud*, de Italiaansche *Rospo* of *Botto*, de Hoogduitsche *Kröte*, *Taasche* of *Botte*, de Engelsche *Toad* en de Sweedsche *Pad-da* of *Taoffa*. Oudtyds werdt 'er, in Vrankryk, de naam van *Boterel* of *Botterol* aan gegeven, en hedendaags noemen de Kikvorschen-vangers, by Parys, den Waterpad *Sué*. De Grieksche naam is *Pbryne* of *Pbusalos*.

Woon-
plaats

Padden schynt men in alle Wereldsdeelen te vinden; evenwel zyn zy in sommige Landstreeken, of gedeelten daar van, zeer zeldzaam. HAS-

SEL-

(2) *Rana Corpore ventricoso Verrucoso lurido fusco. Syst. Nat. X. Rana Palmis tetradactylis fissis, Plantis hexadactylis palmatis; Pollice brevior. Faun. Suec. 253, It. Oel. 142. Rubeta f. Phrynum. GESN. Pisc. 807. JONST. Quadr. BRADL. Nat. T. 21. f. 2. Bufo. f. Rubeta. RAJ. Quadr. 252.*

SELQUIST vindt 'er geene, zo 't schynt, in Egypte noch in Palestina: daar tegen waren zy aan de Kust van Afrika, in 't Land van Senegal en aan de Gambia, taamelyk gemeen, zo de Heer ADANSON aanmerkt. In Brasil vindt men ook Padden, die in gestalte niet zeer veel van de onzen verschillen, dan dat zy als met kleine Pareltjes schynen bestrooid te zyn, en in Virginie, die op den Kop en op het Lyf gedoornd zyn (†). Behalve een graauwe Water-Pad, die naar Knoflook stinkt, heeft de Heer ROESEL nog een kleine Waterpad in Duitſchland gevonden, die *Feuer-Króte* of Vuurpad geheten wordt, om dat zy van anderen met hoog Oranje-geele of Vuurkleurige Vlakken is getekend, en twee Landpadden, waar van de eene bladderig is en roode Oogen heeft, de andere noemt hy *stinkende Landpad*.

De Padden zyn, van ouds, aangemerkt, als zeer affchuwlyke en gevaarlyke Dieren. De affchuwlykheid, egter, ontſtaat meer uit een ingeworteld denkbeeld, dan dat zy leelyker van gestalte of kleur zouden zyn dan de Kikvorfchen. De Heer P. C. merkt zelfs aan, dat het Oog van een Pad zyn Ed. dunkt zeer vriendelyk te zyn. Ontrent het Sprookje, dat dit Dier den Menſch door zyn Gezigt zou doden, of zelfs door het ſterk Aanzien van een Menſch gedood worden, heeft de Abt ROUSSEAU,

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.
Pad:

Affchuwlykheid.

(†) SEBA Kabinet. I. DEEL. pag. 114, 115.
I. DEEL, VI. STUK, N 2

III. SEAU, in de Oofterfche Landen, zo hy ver-
 AFDEEL. haalt, een Proef genomen, die een Turk ver-
 V. fteld deedt staan; dewyl een Pad, door hem
 HOOFD- fterk aan te kyken, ftierf: doch, te Lions we-
 STUK. dergekomen zynde, hadt hy byna het andere
 Pad. gedeelte bewaarheid gevonden. De Proef,
 naamelyk, willende naa doen op eene Europi-
 fche Pad, die zig, onder het aankyken, fterk
 opblies, met de Oogen rood en vlammente,
 werdt hy van een Flaauwte bevangen, gepaard
 met koud Zweet, en fterke Ontlating door
 Wateren en Afgaan; waar van hy niet herfteld
 werdt dan door Tegengiftige en Zweetdryven
 de Middelen; hebbende zyne Zwakte agt Da-
 gen geduurd.

De gemelde Heer fchryft, dat de Pad op 't
 zien van een Mensch niet terug loopt, maar
 geraas hoorende vlugt; hebbende zyn Ed. zig
 inzonderheid verbeeld, dat zy, als hy floot,
 met fchrik wegsprongen. Dat onze gewoone
 Padden fpringen kunnen, geloof ik niet, en,
 wat het terug of agteruit loopen aanbelangt,
 dit heb ik ook nimmer waargenomen; maar ik heb
 opgemerkt, dat een Pad, my ziende, zo fchie-
 lyk als 't doenlyk was onder eenige groente of
 in den grond weg kroop, zonder dat ik eenig
 geraas maakte: waar uit ik my verwonderde,
 dat een Dier verfhrikt door het Gezigt van
 een Mensch; daar het miffchiën nooit door een
 Mensch beledigd is. De Kikvorfchen zyn zo
 fhrikagtig niet; zy blyven een poos zitten, en
 doen,

doen, wanneer menze te naa komt, groote sprongen: daar een Pad, over Palm of Latten van weinige Duimen hoog, heen moet klauteren. Dat 'er kleine Water-Padden zyn, die springen kunnen, zullen wy straks zien.

Het Voedzel, dat deeze Dieren nuttigen, bestaat, gelyk dat der Mollen en Kikvorschen, in Wormen, Slakken en andere kruipende Infekten. Het Aazen op Wormen en Slakken doetze, waarfchynlyk, in Regenagtig weer en by nagt, meest te voorschyn komen uit de Gaten in de Grond, daar zy zig onthouden, en geduurende de Winter in huisvesten. Zyn Ed. vindt verscheiderley, zelfs groote Torren, in de Maag der Padden. Dat zy op Spinnekoppen ook aazen is niet onwaarfchynlyk, ongeagt den afkeer, dien deeze Dieren voor elkander hebben, zo men wil. Zeker Heer hadt my verzekerd, dat een Spinnekop boven een Pad gehouden, die niet ontvlugten kan, dezelve dood steekt. Ik nam de Proef daar van op een Pad, die ik in een ledige Bloempot deedt; doch bevondt dat de Spinnekoppen over en onder het Dier kroopen, zonder eenige fchrik, naar 't schein; ten minste zonder elkander eenig leed te doen. Nu weet men, evenwel, dat een Kat, in benaauwdheid zynde, een Muis onaangeroerd laat: doch aan den anderen kant wordt door iemand, die de zelfde Proef genomen heeft, verhaald, dat de Pad zeven Spinnekoppen, die op deeze wyze by haar wa-

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pad.
Voedzel.

III. ren, agter elkander opknapte. Zelfs willen
 AFDEEL. sommigen, dat zy, by geval, ook wel grooter
 V. Dieren, gelyk Vogeltjes en Muizen, ja zelfs
 HOOFD. Wezeltjes zouden verscheuren.
 STUK.

Ped. Omtrent dit alles zal, waarfchynlyk, een groot verfchil zyn naar den Landaart niet alleen, maar ook naar de grootte zo der Spinnekoppen als der Padden. Die allergrootfte ruige Spinnen, naamelyk, zouden de kleine Padden misfchien wel durven aandoen; daar die Padden van Guinée, welken, zo BOSMAN fchryft, de grootte hebben van een Tafelbord, geen zwaarigheid zouden maaken om Muizen, Rotten of zelfs Wezeltjes te verflinden. Of zy, naar reden van de grootte, ook Venyniger zyn, is tot nog toe niet duidelyk beweezen.

Venynig-
 heid.

Maar wat fpreek ik van de Venynigheid der Padden, daar die van sommigen of onwaarfchynlyk gefield, of volftrekt geloochend wordt. Het bepiffen zelfs, dat zy gezegd worden te doen, wordt geheel in twyfel getrokken; dewyl sommigen meenen te weten, dat zy niet op de wyze der Viervoetige Dieren hun Water loozen, maar week dryten, gelyk de Hoenders en andere Vogelen, die zo wel Nieren en Pisleiders als de Padden hebben. De misflag kan daar uit ontftaan zyn, dat men deze Dieren fomtyds, een geluid maakende als of zy rochelden, van agteren een zwarte, vloeibaare Stoffe heeft zien uitwerpen, die, buiten twyfel, uit Drek en Pis te gelyk zal bestaan. Evenwel zyn

'er die piffen, zo de Heer ROESEL aanmerkt.

Dat, ten minste, de gewoone Waterpadden niet Venynig zyn, wanneer men ze inneemt, blykt uit een Waarneeming van VALISNIERI, vermaard Hoogleeraar te Padua. Deeze Heer verhaalt, dat, in den jaare 1692, eenige Duitfche Soldaaten, geinkwartierd in 't Kasteel van *Arceti*, in 't Voorjaar het Landvolk Kikvorschen hebbende zien eeten, en dit willende navolgen, uit de Graft een menigte Padden haalden, die van hun werden gekookt en gegeten, zonder dat hun eenig ander Ongemak daar van overkwam, dan een ligte Ontvelling aan de Lippen, 't Gehemelte, de Tong en Keel, benevens menigvuldige poogingen om te Wateren. Men verhaalt ook, dat zekere Vrouw haar Man, die deerlyk Waterzugtig was, willende vergeeven, voor denzelven Sop van Padden kookte, 't welk, in tegendeel, zodanig uitviel, dat de Man een sterke Waterlooizing kreeg en geneezen werdt. ROESEL verhaalt, dat meer is, hoe het arme Landvolk dikwils de jonge Padjes voor Vifchjes aanziet, en ze daar voor eet.

Dit alles, egter, bewyft niet, dat het Kwyl, de Vuiligheid, of het aanraaken der Padden, niet fchadelyk zou kunnen zyn. Men weet dat het Vleefch der Adderen niets Venynigs heeft, daar nogthans de Beet doodelyk kan worden. Ook vind ik een nieuw Berigt, tot bekragtiging van de Venynigheid der Padden,

III. door den Heer DE LA MAZIERE (*), die 't vol-
 AFDEEL. gende verhaalt. Een Inwoonder van *Chasseneuil*,
 V. dat twee Mylen van Poitiers in Vrankryk legt,
 HOOFD- in zyne Kamer een Pad vindende, van middel-
 STUK. maatige grootte, fchopte die in 't Vuur: doch
 Pad. de Pad kroop 'er, half verbrand, weder uit;
 zo dat hy dezelve 'er weder in fchopte, en
 toen ftierf de Pad. De Meid, een oogenblik
 daar na, het Vuur, dat byna was uitgedoofd,
 met den Mond aangeblazen hebbende, kwam haar,
 na verloop van een half Uur, een onbefchryf-
 lyke benaauwdheid over, haar Aangezigt zwol
 en inzonderheid de Ooren: men kreeg haar niet
 dan door fterk Zweeten tot herftelling.

Niet ligt zal men de Proef neemen van dee-
 ze Historie, door welke, indien zy waar is,
 het Berigt van AMBROSIUS PARÉ, dat drie Koop-
 lieden vergiftigd werden door Wyn te drin-
 ken, waar in men Salie-Bladeren, welke van
 een Pad bekwyld waren, hadt laaten aftrekken,
 zonder die te waffchen; niet minder waarfchyn-
 lyk wordt gemaakt: zo wel als dat van RON-
 DELETIUS, die verhaalt, dat eene Vrouw gestor-
 ven zy, door Kruiden te hebben gegeten, wel-
 ken een Pad vergiftigd hadt. Evenwel komt
 het my voor, dat dergelyke Gevallen niet zo
 zeldzaam zouden zyn, indien 'er weezentlyk
 zulk

(*) *Conseiller-Medecin du Roi, Docteur Regent de la
 Faculté de Medecine en l'Université de Poitiers & Doc-
 teur de Montpellier. Journal de Medecine &c. Sept.
 1761. p. 220.*

zulk eene Venynigheid plaats had in de ge-
woone Padden.

Wy stappen droogvoets over andere Fabe-
len heen: gelyk, dat een Pad dagelyks zo veel
Aarde zou eeten, als zy met één der Voorpoo-
ten kan opvatten: dat zy voortkomen uit ver-
rot Vleesch van Eendvogelen, uit Maandston-
delyk Bloed der Vrouwen, uit het Schuimbeest-
je, dat op de Bladen zit, of van oude Kwar-
tels: dat de menigte van Padden een onfeilbaar
voorteken zou zyn van de Pest, en wat dies
meer is. Eene Byzonderheid, egter, welke
sommigen niet minder voor Fabulus zouden
houden, is op het allerkragtigste geloofwaar-
dig gemaakt.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.
Pad.

AMBROSIUS PARÉ verhaalt, dat, in zyn Wyn-
gaard by Meudon, daar hy groote Steenen deedt
in Stukken slaan, midden in één derzelve een
leevende Pad gevonden werdt, en, terwyl hy zig
daar over verwonderde, zeid de Steenhouwer,
dat hem zulks meermaalen voorgekomen was.
RAY redeneert, in zyn Werk over *het weezent-
lyk bestaan van God*, breedvoerig over dit Stuk,
en beweert daar in te regt, dat die Padden niet
van zelf in de Steenen kunnen voortgekomen
zyn; maar dat zy, by toeval, nog jong zynde,
door eenige opening daar binnen moesten zyn
geraakt: want het Stuk kon hy niet ontkennen,
om dat het hem door verscheide Ooggetuigen
was bevestigd. BRADLEY erkent het ook, en in
Engeland werdt voor weinige Jaaren, by het

Padden,
levendig
gevonden in
Steenen,
Boomen
enz.

III. doorzaagen van een blok Marmer, ook een Pad.
 AFDEEL. daar in gevonden. Of dit alles niet genoeg,
 V. ware, kan men de mooglykheid van het Geval
 HOOFD- bekrachtigd zien door een Waarneeming, die
 STUK. van den Sweedschen Doktor PIHL, Landmedi-
 Pad. cus in Gothland, in den jaare 1733, aan de
 Koninglyke Akademie der Weetenschappen te
 Stokholm, medegedeeld werdt (*).

Men kan dit zonderlinge Verschynzel eeni-
 germaate oplossen, door te onderstellen, dat,
 toen de Pad vast en beslooten raakte, de Steen
 nog weeke Aarde zy geweest: doch om te be-
 grypen dat dit Dier daar in heeft kunnen lee-
 ven, moet men besluiten, dat hetzelfde in 't
 geheel geen Ademhaaling, of tot dezelve geen
 vrye Lugt, ja zelfs geen Voedzel noodig heb-
 be. Ondertuffchen is het zeker, dat een Pad,
 in 't Lugtledige, vry lang kan leven. Dit alles
 schynt verder te blyken uit de onwraakbaare
 Historiën van Padden, die levendig in 't midden
 van zwaare Boomstammen gevonden zyn, zon-
 der eenige opening, waar door zy 'er hadden
 kunnen inkomen. Zulks was, in den jaare
 1719, aan de Akademie van Parys berigt, ten
 opzigt van een zwaare Olmeboom, en men had
 niet goedgevonden, een zo onwaarschynlyk Voor-
 val publiek te maaken, voor dat, in of omtrent
 den jaare 1731, een dergelyke Historie, be-
 tref-

(*) Zie het VIII. DEEL. der *Uitgezogte Verhandelin-
 gen*, in het laatste Stukje van dit Jaar, 1763.

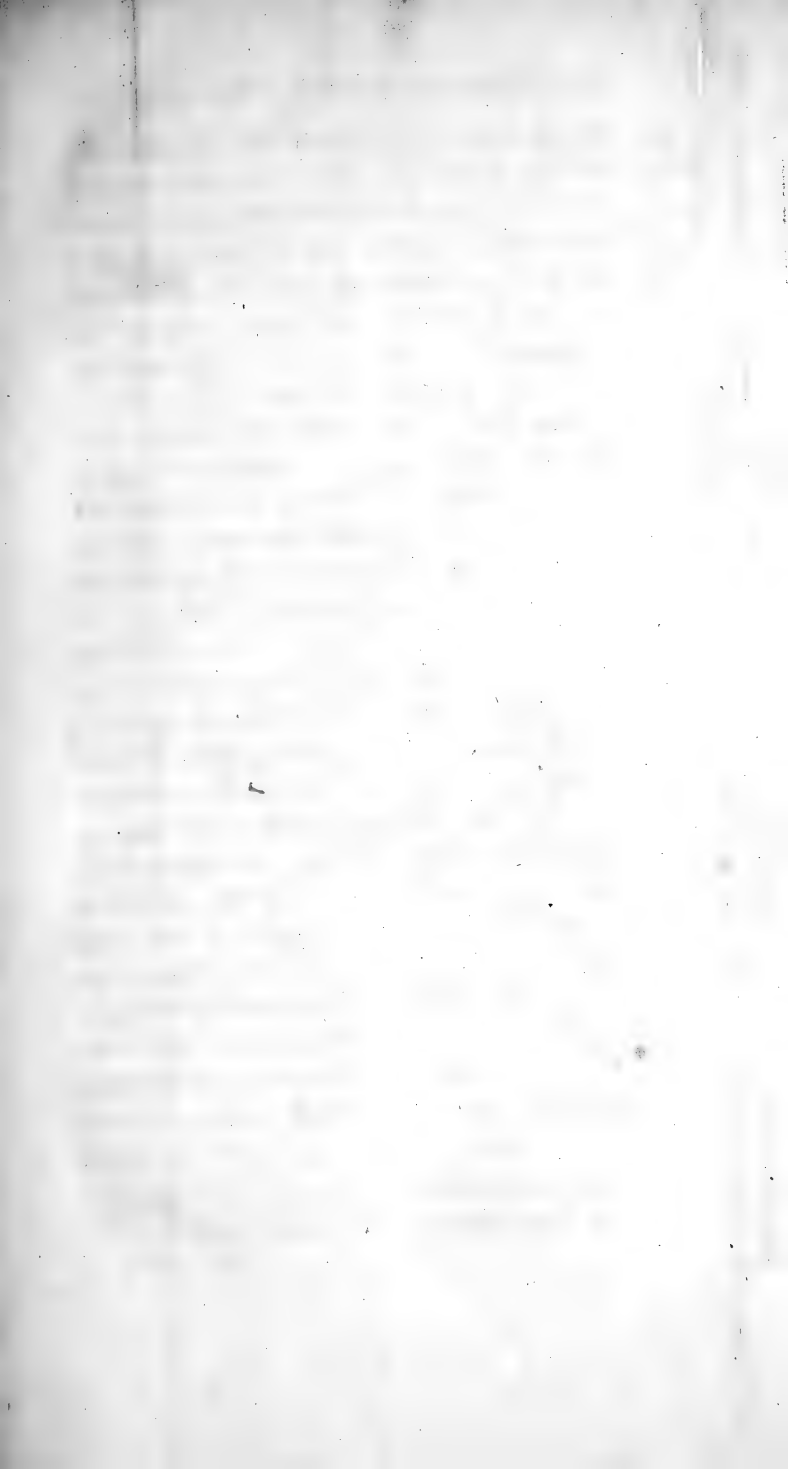

Fig. 1.

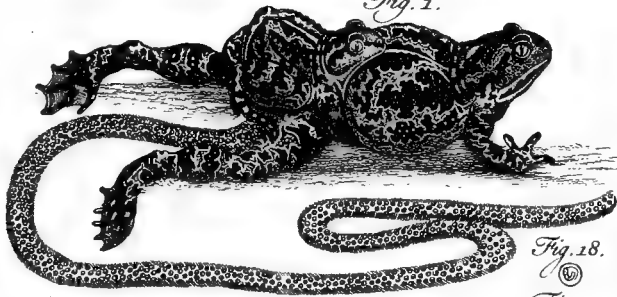

Fig. 2.

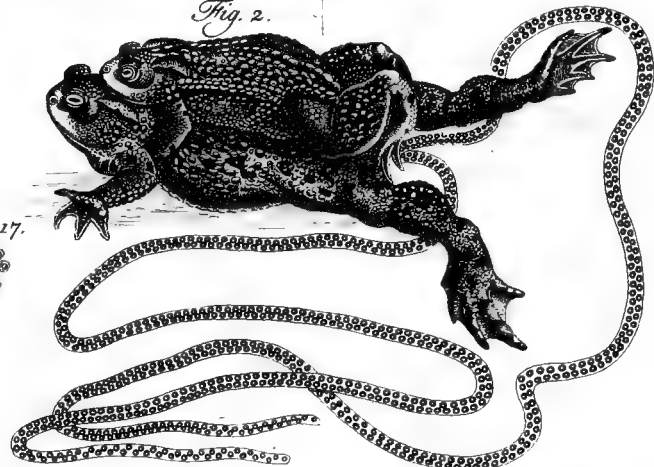

Fig. 17.

Fig. 18.

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 6.

Fig. 4.

Fig. 8.

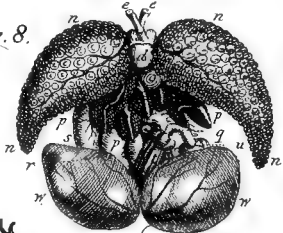

Fig. 7.

Fig. 16.

Fig. 15.

Fig. 14.

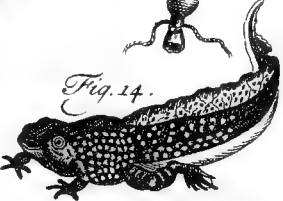

Fig. 13.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 10.

Fig. 5.

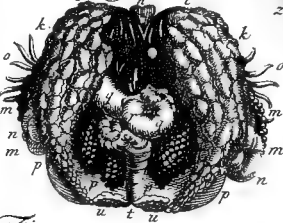

Fig. 3.

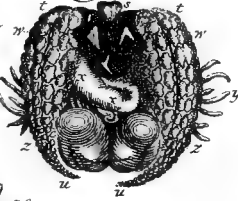

Fig. 9.

Fig. 2.

Fig. 9.

Fig. 5.

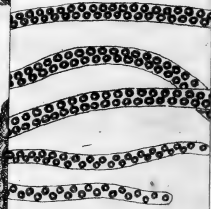
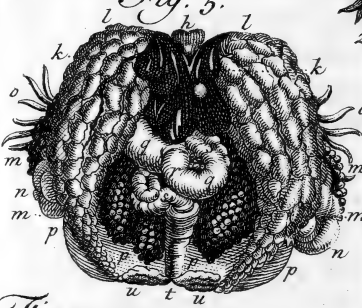

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

treffende het vinden van een levende Pad in een Eiken-Stam, die misschien wel tagtig of honderd Jaaren oud was, door den Heer SEIGNE, van Nantes, aan de Akademie gezonden werdt (*).

III.
AFDEEL,
V.
HOOFD-
STUK.
Pad.

Niet minder zonderling is een Stuk, 't welk byzonder aartig zou zyn, indien het niet plaats had in een zo afschuwelyk Gedierte. Ik heb de Verlossing op 't oog, waar in het Wyfje door het Mannetje geholpen wordt, zo de Heer DEMOURS in een kleine Landpad meende waargenomen te hebben. De Historie-Schryver van de Akademie der Weetenschappen van Parys, spreekt dien aangaande aldus (†).

Het Mannetje helpt het Wyfje in de Verlossing.

„ Op den avond van een Zomerschen dag
„ zag deeze Heer, in 's Konings Tuin zynde,
„ twee Padden, met elkander gepaard op den
„ rand van een Gat, 't welk ten deele van
„ een grooten Steen gemaakt werdt, die 'er
„ boven lag. De nieuwsgierigheid deedt hem
„ naderen, om de oorzaak te ontdekken van
„ de bewegingen, die deeze Dieren maakten.
„ Twee zaaken, beiden iets nieuws, deden
„ hem verfteld staan: de eerste was de groote
„ moeite, welke het Wyfje hadt om haare Eijeren te leggen, zo dat zy, zonder een uitwendig behulp, niet schein dezelve te kunnen

„ doen

(*) *Hist. de l'Acad. Royale des Sciences de Paris, de l'Ann. 1731.*

(†) *La même, de l'Ann. 1741.*

III. „ nen voortbrengen : de tweede, dat het Man-
 AFDEEL „ netje met al zyn kragt, en met de Agter-
 V. „ pooten werkte, om haar van de Eijeren te
 HOOFD- „ verlossen. Om wel te begrypen, hoe deeze
 STUK. „ Kraam geschiede, moet men weten : 1. Dat
 Pad. „ de Pooten deezer Dieren , zo de voorsten
 „ als de agtersten, in veele Vingeren zyn ver-
 „ deeld: door middel van welken het Mannetje
 „ de Eijeren uit den Aars van het Wyfje haal-
 „ de : 2. Dat de Eijeren uit het Fondament
 „ voortkomen, dewyl de Vergaarplaats, daar
 „ zy zig tot aan den Legtyd in bevinden, zig
 „ aan 't onderste van den Endeldarm opent :
 „ 3. Dat de Padden even als de Kikvorschen
 „ paaren ; te weten het Mannetje klimt
 „ op de Rug van 't Wyfje, omhelzende het zel-
 „ met de Voorpooten : alleen is 'er dit verschil
 „ in , dat de Mannetjes Kikvorsch de Voor-
 „ pooten van genoegzaame langte heeft , om
 „ het Wyfje geheel te kunnen omvatten, zo
 „ dat het de Vingers in elkander slaat, onder
 „ aan deszelfs Buik : daar de Pooten van de
 „ Mannetjes Pad niet meer dan de zyden van
 „ de Borst bereiken , waar hy dezelve som-
 „ tyds zo styf aanvoegt, dat 'er een Ontsteeking
 „ komt voor dat zy van elkander scheiden :
 „ 4. Eindelyk, dat de Eijeren van deeze Soort
 „ van Padden ieder een zeer vaste Vliezige Dop
 „ hebbende , in welke het Vruchtje is vervat,
 „ zynde langwerpig omtr en t n zesde Duims
 „ lang , aan elkander gehegt zyn , door mid-
 „ del

„ del van een korte zeer sterke Streng, maa-
 „ kende als een Soort van Ketting Kraalen,
 „ welker bolletjes ongevaar de helft hunner
 „ langte van elkander zyn.

III.
 AFDEEL-
 V.
 HOOFD-
 STUK.
 Pad.

„ Dit Gestel wel overweegende is 'er reden
 „ om te denken, dat het Wyfje veel werks
 „ moet doen tot het baaren van 't eerste Ey;
 „ maar, als dat uitgekomen is, laat zy den
 „ verderen arbeid over voor het Mannetje, die
 „ met een wonderbaare vaardigheid zyn Post
 „ bekleedt van Vroedmeester. Hetzelve hadt
 „ reeds het tweede Ey uitgehaald, en was aan
 „ het derde bezig, toen de Heer DEMOURS
 „ 'er zyne Oogen op vestigde. Het eerste zat,
 „ tusschen de twee middelste Vingeren van den
 „ regter Agterpoot, vast door middel van de
 „ Streng, die het aan 't tweede hegtte, en door
 „ uitrekking van de Poot haalde hy de
 „ Streng verder uit, neemende ook den flin-
 „ ker Poot tot behulp. De tegenwoordigheid
 „ van den Waarneemer schein deeze Dieren
 „ wel ongeruft te maaken, en deedtze ophou-
 „ den in de Arbeid, doch zy gingen 'er, de-
 „ wyl hy zig stil hieldt, eindelyk mede voort.

„ Een ander oogmerk, 't welk de Heer DE-
 „ MOURS in deeze Waarneeming bedoelde,
 „ was, om te ontdekken, of het Mannetje dee-
 „ ze Eijeren niet, onder 't uitkomen, met zyn
 „ Zaad besprengde; op welk een wyze de
 „ meeste Autheuren willen, dat de Eijeren van
 „ de Water-Dieren en die van beiderley Le-

III. „ ven , in 't byzonder die der Kikvorschen ,
 AFDEEL. „ bevrugt worden : maar onze Waarneemer
 V. „ bespeurde in de Padden niets zodanigs ,
 HOOFD- „ schoon hy dezelve , ten dien einde , op zyne
 STUK. „ hand gezet hadt , en daar op een Kwartier
 Pad. „ Uurs hield”. Zou men niet mogen vaststel-
 len , dat het Mannetje door schrik daar in belet
 zy geweest. Immers de Heer ROESEL , door
 wien dit stuk in de Padden , zo wel als in de
 Kikvorschen , ten nauwkeurigste is onderzocht ,
 verzekert , dat de Eitjes van beiden door het
 Mannetje met zyn Zaad besproeid moeten
 worden , buiten het Lighaam , indien dezelve
 vrugtbaar zullen zyn (*).

Manier van
 Paaring en
 Zaadschie-
 ting.
 Pl. LIII.
 Fig. 1 , 2.

Uit het voortreffelyk Werk van deezen laat-
 sten Authent (†) , geeven wy hier de manier
 van Paaring en Zaadschieting , zo der Water-
 als der Landpadden , in Plaat. De eerstgemel-
 den , die graauwagtig gevlakt zyn , en gewel-
 dig naar Knoflook stinken , heeft hy , in alle
 zyne naspooringen , maar eens op 't Land ge-
 vonden. Het Mannetje , dat een weinig kleiner
 dan het Wyfje is , en geelagtiger , omhelst het-
 zelve altoos in de Lenden en blyft dus ver-
 schei-

(*) Zie het Vertoog over de *Huishouding en Voort-
 teeling der Kikvorschen en Padden* , getrokken uit het
 Werk van den Heer ROESEL. *Uitgez. Verhand. VII.*
 DEEL. bladz. 28.

(†) *Historia naturalis Ranarum nostratium &c.* AUG.
 JOH. ROESEL VON ROSENHOF , cum Præf. ALB. v. HAL-
 LER , Ed. Norimbergæ , in folio , Anno 1758.

scheide Dagen op hetzelfde zitten, met de Agterpooten ver uitgestrekt; doch eindelyk, toen het Wyfje haar Schot uitwierp, kromde zig het Mannetje en bragt de Agterpooten, gelyk in *Fig. 1.* is afgebeeld, aan den Aars van 't Wyfje, als of het 'er de Eijeren uit haalen wilde; doch die werden middelerwyl, zo de Heer ROESEL, die 'er verscheidene in Glazen hadt, waargenomen heeft, met Mannelyk Zaadvogt besprengd. De Eijeren, dus bevrugt, hangen aan het Fondament als een Darm, die al langer wordende met veele zwarte Korreltjes gevuld is, in het Water. Deze voortbrenging geschiedt zeer schieelyk, doch met lange tusschenpoozingen van rust, en duurt dus dikwils verscheide Uuren. In de eerste Soort van Landpadden, door hem beschreeven, geschiedde de omhelzing op een andere manier, te weten, by de Voorpooten, gelyk in *Fig. 2:* en de bevrugting was zeer kennelyk, zodanig dat zelfs eenige Eijertjes, tusschen de Beenen van 't Mannetje, opwaards reezen. Hier hadt men wederom wel de Vertooning, door den Heer DEMOURS opgemerkt, als of de Eijeren met de Pooten van 't Mannetje werden uitgehaald, doch zulks geschiedde niet. De Eijeren maakten ook een Streng, maar dezelve was smaller en dubbeld, strekkende zig byna ter langte van vier Voeten uit, en het schieten was in drie Uuren tyds volbragt. Deeze Zaadschieting geschiedt ook in 't Water; men vindt

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pag.

III. het Schot , 's Voorjaars , aan de Oevers der
 AFDEEL. Beeken en Rivieren, en fomtyds in de Plassen
 V. der laage Wegen.

HOOFD-
 STUK.

De Heer ROESEL heeft niet alleen de Padden
 Pad. naauwkeurig nagegaan in haare Paaring, maar
 Inwendige ook dezelve op het konstigste ontleed. In de
 deelen.

Fig. 3.

De eerstgemelde Waterpad vertoont *Fig. 3*, na de
 opblaazing van de Longen en Pisblaas, de In-
 gewanden, die 't eerst voorkomen in de Ont-
 leding: *f* het Hart, dat bleeker is dan in de
 Kikvorschen; *t u* de Longen, die zeer groot zyn
 en Celluleus, bestaande als t'eenemaal uit ron-
 de blaasjes. Zy reiken van het Hart tot aan
 den Endeldarm, en vervullen byna den gant-
 schen Buik: want de Pad heeft geen Borsthol-
 ligheid. Deeze blaasjes zyn doorschynende,
 en, wegens de Bloedvaten 'er door verspreid,
 Vleeschkleurig. Door middel van deeze Lon-
 gen kunnen de Padden hun Lyf zodanig doen
 uitzetten, dat het tot een Spreekwoord gewor-
 den is; *by zwelt op als een Pad*. Onder het
 Hart legt de Lever, uit drie Kwabben samen-
 gesteld, *w w w*, en zeer bruin: daar onder
 de Maag *x x*, die langwerpig is en de Darmen
 dekt; nog laager de Pisblaas *z z*, die in tweeën
 is verdeeld.

Manneijke
 Teeldeelen.

Fig. 4.

Tot Afbeelding van de deelen der Voort-
 teeling in het Mannetje, heeft hy *Fig. 4* ge-
 schikt, in welke nog andere Ingewanden, die
 in de voorige Figuur verborgen waren, worden
 aangewezen. *a a b* zyn de Nieren, zeer lang-
 wer-

werpig van gedaante, waar op de Balletjes of Testikelen *c, c* leggen, die in deeze Pad geelagtig van Kleur zyn, gelyk ook de bladerige aanhangzels *dd, dd*, aan de Balletjes gehegt, in de voorgaande Figuur by *y, y* ook zichtbaar. Deeze aanhangzels zyn alleenlyk ten tyde der Paaring van die grootte: anders kan menze naauwlyks vinden, hoewel zy in de jonge Padjes zeer groot zyn. Op zyde van ieder Nier verthoont zig een dun Buisje *e, e*, uitlopende in den Aarsdarm *ff*, by *g*. Deeze Buisjes houdt ROESEL voor Zaadblaasjes, welke in deeze Pad veel dunner zyn dan in de Kikvorschen, en eerder voorkomen als Kanaalen, om het Mannelyke Zaad te ontlasten.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pad.

In een Wyfjes Waterpad, die ten tyde der Voortteeling geopend werdt, vindt men de Ingewanden als in *Fig. 5*, daar *b* het Hart verbeeldt, *i* de Galblaas, *kkk* de Lever, *l, l* de Longen; *m, m, m, m* de Eijerstokken; *n, n* een gedeelte van de Eijerwegen; *o, o* de Bladerige aanhangzels en *pppp* de Lyfmoeder. Voorts wordt hier de Maag door de letteren *qq*, de Milt door *r*, de dunne Darmen door *ss*, de Endeldarm door *t*, en de ledige geslonken Pisblaas, door *uu* aangewezen. Wanneer de andere Ingewanden weggenomen zyn, verthoonten zig de Teeldeelcn, na dat zy met Lugt zyn opgeblazen, als in *Fig. 6*. en *ww* zyn de Mondjes der Eijerwegen naby het Hart, met een Draadje toegebonden. Deeze Eijerwegen zyn

Vrouwely-
ke Teel-
deelen.
Fig. 5.

Fig. 6.

III. van gelyke langte en gedaante als in de Kikvor-
 AFDEEL. schen , doch verschillen door eene bleekgeele
 V. Kleur , en bedekken , ter plaatse daar zy de
 HOOFD- Lyfmoeder *z z* naderen , dezelve op zulk een
 STUK. wyze , als of die met gestold Vet belooopen ware
Pad. *y y* : doch dit heeft maar alleen plaats in deeze
 Waterpad. Aan den Endeldarm *t* is nog een
 deel der dunne Darmen gelaten , waar agter
 zig een gedeelte van den Eijerstok , by *s* , ver-
 toont.

In de gemelde Landpad , met roode Oogen ,
 was de gesteldheid der Teeldeelen van het Wyf-
 Fig. 7. je als in *Fig. 7*. De letters *ff* wyzen de Eijer-
 wegen en *g g g* , *g g g* derzelve Darmswyze Slin-
 geringen aan , die langs hoe dikker worden , tot
 dat zy zig met de Lyfmoeder vereenigen. Dee-
 ze is geheel anders dan in de Waterpad , en
 verdeelt zig , als 't ware , in twee Hoornen
bbb , *bbb* , naauwlyks dan door een blaauw-
 agtige Kleur van de Eijerwegen , die aan 't end
 vuil Vleefchkleurig , aan 't begin geelagtig wit
 zyn , te onderscheiden. Misschien komt het
 daar van , dat deeze Pad haar Schot in twee
 Strengen uitschiet. De bladerige aanhangzels ,
 Oranje-geel van Kleur , vertoonen zig in 't mid-
 den , by *kk* , daar ook de Nieren *i* ; *i* gelegen
 zyn. Voorts wordt door *l* de Endeldarm , door
m , *m* de ledige Pisblaas aangewezen : *d* is het
 Hart en *e* , *e* zyn de groote Bloedvaten , welke
 Fig. 8. 't zelve uitgeeft , gelyk ook in *Fig. 8* , welke
 de Ingewanden uit een Mannetjes Landpad ver-
 toont.

toont. Onder 't Hart legt, in deeze, de Galblaas *o*, en de Lever in haare Kwabben *p, p, p* verdeeld, gelyk in de andere Pad: *q* is de kleine, ronde, roode Milt; *ff* de Maag met de dunne Darmen *u* samenhangende, die zig in den Endeldarm *t* inplanten. De Blaas *w w* is wegens haare byzondere verdeeling en grootte merkwaardig, zynde hier ook, zo wel als de Longen *m, m*, met Lugt opgeblazen. De eene Testikel, slegts, vertoont zig by *r*, en de deelen der Voortteeling, in het Mannetje, verschillen weinig van die der Waterpadden.

Nu gaa ik over om de verandering der Jongen te beschouwen, die men gemeenlyk en met regt de Voortteeling noemt: want, al het gene in het Lighaam plaats heeft, of by de Paaring geschiedt, behoort maar tot de Bevrugting of Ontvangen. Het Schot der Padden wordt in 't Voorjaar, even als dat der Kikvorschen, gemeenlyk in staande Wateren, by de Wallen, aan Riet, Gras of andere Planten, klevende gevonden. De Eijertjes zyn, in weinige dagen, langwerpig, en scheiden zig binnen een Week uit het Slym, doch verzamelen zig niettemin; gelyk menze dus, by hoopen of trosjes, vindt hangen aan de Waterplanten, zie *Fig. 9*, by *q, q, q*. In die gestalte, wanneer men 'er een Staart, Lyf, Kop en Oogen aan onderscheiden kan, zynze omtrent zes Dagen oud, en kunnen met regt *Padde-Popjes* genoemd worden. Zeer kort daarna openbaaren zig, aan de

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pad.

Verande-
ring der
Jongen.

Fig. 9.

III. zyden van den Kop, zekere byhangzels als Fran-
 AFDEEL. je, die egter wel haast verdwynen. In *Fig. 10*,
 V. welke deeze Padden-Jongen omtrent twee- en
 HOOFD- een half maal zo groot als natuurlyk ver-
 STUK. toont, zyn die byhangzels met *a, a*, aangewezen. Na
Pad. *Fig. 10.* nog tien Dagen verloops waren zy dezelve ge-
 heel kwyt en vertoonden zig als de Vorfchen-
 Poppen, zynde de Kop met het Lyf in een
 wit blaasje vervat en de Bek reeds zichtbaar.
 Omtrent *een Maand* oud zynde hadden zy een
 Vin, van 't voorfte des Kops tot aan 't end van
 de Staart, langs het Lyf uitgestrekt, en even-
 aarden, in grootte, reeds het Jong van den groe-
 nen Water-Kikvorfch, als de Pooten op 't uit-
 komen ftaan. Men moest haar meer Kroos en
 andere Waterplanten tot Voedzel geeven, die
 zy gretig nuttigden, leevende niet langer in
 gezelfchap, maar elk op zig zelve. Zy waren
zes Weeken oud, toen men ze de gedaante zag
Fig. 11. hebben van *Fig. 11.*, zynde zeer gelyk aan die
 van een Vifchje, anderhalf Duim lang, van on-
 deren met een Byhangzel *c*, dat voor een
 Aarsdarm fcheen te verftrekken, altoos met
 Drek gevuld. Ook hadden zy agter den Kop,
 daar de Kieuwen der Vifchen zyn, een wit
 blaasje *d*, doch aan de flinker zyde alleen, 't
 welk met de Pop in grootte toenam. De Heer
 ROESEL veranderde toen hun Voedzel, en gaf
 'er zo wel Slaa als Koolsbladen aan, die zy
 zeer gretig aten. De Kleur was, van zwart,
 thans geheel in groenagtig glimmende veran-
 derd,

derd, met eenig rood en geel; zynde de Buik zo doorschynende, dat men 'er de Darmen, duidelyk, door heen kon zien, terwyl zy in 't Water zwommen.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

De Padden-Poppen, die zig zo lang bedaald gehouden hadden, wierden toen schuw en schrikagtig, begeevende zig, zo dra zy beweging of flikkering vernamen in de nabuurschap van het Glas, naar den Grond. Niettegenstaande zy toen reeds de langte van twee Duimen en de dikte van een half Duim hadden, openbaarde zig niets van de Pooten, voor den 20 Juny, dat is omtrent tien Weeken, na dat dat het Schot geworpen ware. Men zag toen daar van het eerste beginzel, in Fig. 12 by *f*: ook vertoonde zig, by *c*, duidelyk, de aan het Lyf hangende Vuiligheid of Drek. Het gedagte blaasje *e*, aan de flinkerzyde, hadt van agteren een opening, door welke onze Waarneemer, naderhand, het troebele Water, dat van de Poppen door de Neus en Mond was ingenomen, weder zag uitwerpen; waar uit hy besloot, dat zy een dergelyk Gestel als de Vischen hadden.

Fig. 12.

Deeze Poppen, dus grooter wordende, verslonden zeer veel Voedzel en knaagden met zo veel smaak de Kool- en Slaa-bladeren, dat men het gekraak daar van, wel zes of zeven Schreden ver, kon hooren. Op den 10 July, dat is omtrent drie Maanden na hunne Geboorte, hadden zy de gedaante, welke Fig. 13 vertoont,

Het Vischje
wordt een
Pad.

Fig. 13.

- III. en waren, in de gestalte van een Vifchje, op't
 AFDEEL. grootft. De Vuiligheid hing toen niet meer
 V. uit den Darm als te vooren: ook was het blaas-
 HOOFD- je en deszelfs zo zigtbare opening weg, maar,
 STUK. in plaats van dien, vertoonde zig, by *e*, een
 Pad. knobbeltje, zo wel aan de regter als aan de
 linkerzyde, waar uit de Voorpooten fcheenen
 te zullen voortkomen. De Agterpooten *f* wa-
 ren reeds in volkomenheid zigbaar, zelfs met
 het Vlies dat de Vingeren famenvoegt. Het
 duurde tot den 20 *July*, eer het Vifchje ook de
 Voorpooten kreeg, zynde toen van gedaante
 als in *Fig. 14* wordt vertoond. De regter Poot
 kwam eenige Uuren laater uit dan de flinker: het
 konze beiden weder intrekken en geheel verber-
 gen. De Staart, ondertuffchen, wierdt fchraal-
 der, en het Dier begon langs hoe meer naar
 een Pad te gelyken, maakende, door opfper-
 ring van de Kaaken, zyn eigen Bek wyder; zo dat
Fig. 15. dezelve zig vertoonde als in *Fig. 15*, welke
 een Padden-Jong van deeze Soort afbeeldt, dat
 door vier Weeken, by toeval, zonder Spyze
 gelaaten te zyn, veel kleiner gebleeven was.
Fig. 16. *Fig. 16* vertoont dezelve, zo als zy, met haar
 gewoone Voedzel opgebracht, zig den 22 *July*
 vertoonden.

De Staart deezer Padden-Jongen nam zeer
 fchielyk in langte af en veelen hadden, in twee
 Dagen, niet meer daar van dan een klein Stomp-
 je. Middelerwyl poogden zy met alle magt
 uit het Water, waar in zy tot dus verre, als
 in

in een Gevangenis, geleeft hadden, te komen, en haare Woonplaats te zoeken in een ander Element. De genen, die daar niet toe konden geraaken, stierven: anderen, welken ROESEL in Glazen met Aarde deedt, daar een Gras-Zoodje op lag, waren zeer tierig en verborgen zig onder dat Zoodje. In 't kort raakten zy de Staart geheel kwyt, en hadden, hoewel kleiner, de volkomene gestalte en byna de Kleur van de gemelde Waterpadden, waar van zy gesprooten waren. Het zonderlingste, dat zig in haar voordeedt, was, dat zy thans ook niet meer Slaa- of Koolbladen wilden eeten, maar zeer gretig waren naar Wormpjes, Vliegen en andere Infekten, welken men haar voorwierp. De stank van Knoflook ontbrak ook aan deeze Jongen niet, maar openbaarde zig, zo dra menze eenigzins plaagde, zeer duidelyk. By nagt waren zy het vlugste.

In de verandering der Jongen van de Landpadden, nam de Heer ROESEL eenig, doch geen zeer groot verschil waar. Twee Maanden na de Geboorte of Eijerlegging hadden deeze de Agterpooten reeds en waren toen, met de Staart, ongeveer een Duim lang. Zy wierden van zwart een weinig bruin, en begonnen, niet lang daar na, de gewoone Kost te weigeren. Een Week laater openbaarden zig ook de Voorpooten: het Lyf wierdt bruin, de Staart nam af en zy waren in 't laatste van Juny, dat is tien Weeken oud zynde, dezelve reeds geheel kwyt;

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.
Pad.

III. vertoonende zig als volmaakte Paddetjes, doch
 AFDEEL. veel kleiner dan die der Waterpadden en ge-
 V. heel bruin van Kleur. De verandering fchynt
 HOOFD- dan, in deeze, fchielyker te gefchieden.
 STUK.

Pad. De Landpadden worden dus van ROESEL ge-
 naamd, om dat zy zig meer op 't Land ont-
 houden dan de anderen; doch de Paaring en
 Voortteeling van beiden gefchiedt in 't Water.
 De Waterpadden verkiezen Moerassige plaatfen
 tot hun Verblyf, en verbergen zig, 's Winters,
 in Slyk of Modder, de anderen in de Aarde. 's
 Nagts zyn zy, beiden, op 't Land bezig met
 het zoeken van haar Aas. De Landpad, die
 ver de gemeenste in Duitfchland is, leeft meer
 dan vyftien Jaaren en wordt daar door ook zo
 groot, ja wel grooter, dan de Waterpadden.
 Deeze hebben, behalve de graauwe Vlakken
 op een bleeker grond, en de reuk van Knoflook,
 ook dit byzonders, dat de Oogappels, die zy
 als de Katten kunnen vernauwen, alsdan
 een Spleet maaken, die regt op en neer ftaat.
 In de Landpadden is de Kleur der Oogkringen
 veel hooger, en zelfs Oranje-geel, of fchitte-
 rend als Vuur; die van 't Lyf zeer verfchil-
 lende, fomtyds groen, fomtyds zwart, fom-
 tyds Afchgrauw, fomtyds ros. De genen,
 welker Knobbeltjes, daar het geheele Lyf me-
 de bepareld is, 't welk deeze Landpadden ook
 Bladderige doet noemen, rood zyn, op een
 geelen grond; 't welk zelden dan in Wyfjes ge-
 vonden wordt; zyn de fraaiften van Kleur.

Van

Van onderen zyn zy allen bleek of witagtig; doch de Mannetjes met veel donkerer Vlakken getekend. De Landpad heeft de Agterpooten, zo wel als de Waterpad, gevlied.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.

Pad.

Ik zal ten opzigt van de Gestalte deezer Dieren, die genoeg bekend is, niet spreken, maar alleen gewag maaken van het Gehoortuig, dat zig uitwendig, agter 't Oog, onder een verheven Knobbel, met een Vlies geflooten, openbaart. Dit is, zegt de Heer P. C. (*), een ovaal Trommelvlies, hebbende niet dan dat Beentje, 't welk men gemeenlyk de Stygbeugel noemt, en binnen den Bek twee doorgangen naar hetzelfde, die men, in Menschen, den naam geeft van Trompetten van Eustachius*. Naderhand (†) merkt zyn Ed. aan, dat dit Trommelvlies doorschynend is in de Leguaanen en Haagdiffen, ondoorschynende in de Kikvorschen en Padden, met zwaare Schobben gedekt in de Zee-Schildpadden en met een beweeglyk dekzel voorzien in de Krokodil. In de *Scincus* en anderen, zegt zyn Ed., is een Gehoorweg die geflooten kan worden: doch *allen hebben zy slegts eenen Stygbeugel, den Trompet van Eustachius, welke in den Mond open is, en de drie kromme Buizen*. De Heer GEOFFROY, daarentegen, door wien het Werktuig van 't Gehoor zo naauwkeurig is onderzocht in de kruipende Dieren en eeni-

't Gehoor-
tuig.

* *Tuba
Eustachiana*

(*) *Verh. der H. M.* VI. D. I. St. bladz. 277.

(†) *Verh. der H. M.* VII. D. I. St. bl. 82.

III. eenige Visschen (*), merkt aan dat de Haag-
 AFDEEL. diffen , Kikvorschen en Padden , behalve het
 V. Trommelvlies en een of meer halfcirkelswyze
 HOOFD- Buizen * , ook verscheide Beentjes hebben ; zo
 STUK. dat in dezelve naauwlyks iets van de gewoo-
 Pad. ne Werktuigen van 't Gehoor ontbreekt , be-
 * Canales halve het zogenaamde Slakkenhuisje † . De Af-
 semicircu- beelding (†) toont , dat by taamelyk geslaagd zy
 lāres in dit onderzoek . De Adders , en eenige Soor-
 † Cochlea ten van Slangen , hebben wel Beendertjes maar
 geen Kanaalen of kromme Buizen : doch in de
 Salamander en Roch maaken deeze Kanaalen
 het eenigste Werktuig byna van 't Gehoor uit .
 Bovendien merkt GEOFFROY nog aan , dat in de
 Haagdiffen het Trommelvlies ongedekt en bloot ,
 in de Padden en Kikvorschen met een fyner
 Huid , dan 't overige des Lighaams , gedekt en
 beschut zy : 't welk misschien de oorzaak zal
 zyn van de gemelde ondoorschynendheid . De
 Trompet van Eustachius , zegt deeze Heer , dat
 in de Padden niet gevonden wordt , maar wel
 in de Kikvorschen .

Eigenschap Dat de gemelde Landpadden niet Venyning
 der Land- zyn , meent ROESEL daar uit te blyken , dewyl
 padden. zy van de Oijevaars gegeten worden ; hoewel
 de twee knobbels in de Nek een Melkagtig
 Vogt

(*) Zie het Vertoog uit de *Mem. de Math. & Phys.*
 Tom. II. gebragt in het V. DEEL der *Uitgezogte Verhand.*
 Amsterd 1760. p. 297.

(†) Aldaar Pl. XXXVI. en dat der Padden in 't by-
 zonder *Fig. 22.30. bl. 317.*

Vogt uitgeeven, en zy ook, geplaagd zynde, haar Pis uit fchieten, gelyk zulk Soort van Dieren doen. Kikvorſchen worden ook wel van de Mannetjes Padden gedekt; doch die Paaring duurt niet lang, en ſchynt geen Bevrugting of Eijerlegging tot uitwerking te hebben. Onder de Paaring deezer Padden, gedurende welke zy, agt of negen Dagen, dus met elkander ſamen-gevoegd in 't Water blyven, maaken zy een afgryzelyk geluid, dat meer naar 't knorren en gehuil van Honden, dan naar 't werken der Kikvorſchen zweemt: ook ſpant het Mannetje, onderdien, geen Blaazen uit. De Heer LINNÆUS merkt aan, dat zy tot Spyze ſtrekken voor den Buizert, onthoudende zig in de Puinagtige digte Boſſchen van Europa, inzonderheid die van de Ukraine.

Gebruik.

Hoe afſchuwlyk deeze Dieren ook zyn, heeft men 'er doch, zo in als uitwendige, Geneesmiddelen van bereid. Het *Pulvis Æthiopicus*, uit de *Pharmacopœa Bateana*, is niet anders dan een Poeijer van zwart gebrande Padden, 't welk tot een half Drachme zeer aangepreezen wordt in de Kinderpokjes, als een Zweetmiddel en Tegengift. De Apotheek van Weenen gebruikt lee vende Padden tot het deſtillieren van een Blanketfel-water. Ook vindt men Oliën, Zalven, en Pleiſters van Padden, in andere Winkelboeken. Sommigen trekken 'er de Geest en 't vlugge Zout, door Deſtillatie, tot een Pisdryvendmiddel uit: anderen zoeken in de Afch

III. naar een vast Zout; niet minder vrugteloos dan de
 AFDÉEL. Alchymisten naar den Philosophischen Steen: ja,
 V. wat zeg ik, naar een Steen zelfs in de Kop
 HOOFD- der Padden.
 STUK.

Pad. Van oudsher, naamelyk, zyn zekere Steent-
 Padden- jes by de Liefhebberen bewaard, die men *Pad-*
 Steenen. *densteenen* † noemt, in 't Fransch *Crapaudines*.
 † *Bufo nites* Dezelven worden, in Goud of Zilver gezet zyn-
 de, met een Ring aan den Vinger gedragen,
 't welk strekken zou om den genen, die zulk
 een *Amuletum* by zig heeft, voor allerley Ve-
 nyn onkwetsbaar te maaken. Duizend wonde-
 ren heeft men haar van verhaald, doch deeze
 zyn door den tyd vervallen, en de meesten er-
 kennen thans, dat die *Bufo nites* al zo min waa-
 re Paddensteenen, als de *Glossopetrae* Adderston-
 gen zyn. Dit wordt nader bekrachtigd door
 den Heer ROESEL, die in geenerley Padden, hoe
 menigvuldig ook door hem geopend, iets, dat
 naar een Steentje geleck, in de Kop heeft kun-
 nen vinden: terwyl ook geen der Beenderen
 van den Kop groot genoeg was, om 'er zulk
 een Paddensteen van te maaken, die gewoon-
 lyk de grootte van een Nagel heeft: weshalve
 men die veeleer, zo hy agt, voor verfteende
 Schulpdekzeltjes of kleine Doubletjes houden
 den mag (*).

III. (3) *Kikvoorsch met het Lyf Wrattig, den Aars*
Rubeta. *stomp, van onderen gespikkeld.*
 Vuur-Pad. De-

(*) *Rana nostrat. Hist. Pag. ultimâ.*

(3) *Rana Corpore Verrucoso, Ano obtuso, suusbt puncta-*

Dewyl LINNÆUS hier toe die Pad betreft , welke van hem te vooren gezegd was de Agterpooten eenigermaate gepalind , dat is als Zwempooten te hebben ; zo zal ik hier de kleine Waterpad van ROESEL beschryven , welke ook het Lyf Wrattig of Knobbelig , de Voorpooten vier- de Agterpooten vyf-Vingerig , doch deeze laatsten geheel gevlied heeft. De naam *Rubeta* , immers , schynt eer afleidelijk te zyn van de roodagtige Vlakken onder aan 't Lyf , met hoog blaauw gemengd , die 'er den naam van *Feuerkrôte* , dat is Vuurpad , door de Duitschers aan hebben doen geeven , dan van de Braamstruiken of gewassen (*Rubi*) , waar onder zy zig onthouden. Evenwel zou die naam ook op de voorgemelde Landpad , wegens derzelyver Vuurige Oogen , toepasselyk kunnen zyn.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
Pad.

Deeze Pad is ver de kleinste van de vier Soorten van Duitfche Padden (*). Niettegenstaande zy meer dan tien Jaaren leeft , zag ROESEL haar nooit grooter , ja naauwlyks zo groot , als de groene Kikvorsch. Men vindtze zeldzaam en vangtze niet gemakkelyk , om dat zy zo schuuw is , komende niet dan met den Kop boven Water , in vuile Slooten en Moerassen , daar zy zig meest onthoudt. 't Geluid van 't

Eigen-
schappen.

Man-
punctato. *Syst Nat.* X. *Rana Palmis tetradactylis fissis* ,
Plantis pentadactylis subpalmatis , *Ano subtus punctato*.
Syst Nat. VI. 37. n. 5. *It. Westgoth.* 261.

(*) Bladz. 195 , hier voor.

I. DEEL. VI. STUK.

III. Mannetje zweemt fomtyds naar lachen of gefhater; doch het krygt, zo min als de andere
 AFDEEL. Padden, blaazen aan de Keel, onder 't werken.
 V. In de open Lugt wordt de Oogappel, die on-
 HOOFD. der Water rond is, als een Driehoek famenge-
 STUK. trokken. De Oogen puilen, gelyk in de an-
Pad. deren, buiten den Kop uit. In alle opzigten
 vertoont dit Dier niet minder levendigheid en
 vlugheid, dan de Kikvorschen. Zyn Voedzel
 bestaat alleen in Insekten.

Paaring en
 Voorttee-
 ling.

Omtrent de Voortteeling heeft onze Waar-
 neemer, in de jaaren 1754 en 1755, het vol-
 gende aangemerkt. Zy dekken ook wel reeds
 in April en Mey, doch de eigentlyke Paaring
 geschiedt eerst in Juny, en dus byna twee Maan-
 den laater dan die der Kikvorschen en gewoone
 Padden. Dan houdt het Mannetje het Wyfje,
 even als de groote Waterpadden, by de Len-
 den vast, en laat het, geduurende agt Dagen,
 niet los. De Zaadschieting, niettemin, en Be-
 vrugting, geschiedt veel schielyker dan in de
 anderen, zynde dezelve in drie Uuren volbragt ge-
 weest, met twaalf tusschenpoozingen. Het Schot
 bestondt niet uit enkele of dubbele Draaden,
 maar uit zulke hoopjes of trosjes, als *Fig. 17*
afbeeldt, waar van men twaalf op den bodem
 van het Glas vondt, sommigen uit twintig, an-
 deren uit dertig of veertig Eijeren bestaande,
 die, niettegenstaande de kleinte van deeze Pad,
 veel grooter zyn dan de Eijeren der andere Pad-
 den en der Kikvorschen; ook niet zwart, maar
 bleek

Fig. 17.

bleek-geel van Kleur, met een bruinagtige Vlak. Het Schot dryft niet, maar zakt op den grond, en blyft daar, veranderende reeds den zelfden Dag, en den derden zodanig, dat men 'er de beginzelen van de Vruchtjes in zag, *Fig. 18*, onder de gedaante van een klein Vifchje. Den 30 Juny, dat is omtrent veertien Dagen na de Geboorte, was de langte van deeze Padden-Pop een half Duim. Zy werden door Slym, dat aan Waterplanten hing, niet door de Planten zelf gevoed. Het duurde tot aan 't end van September of 't begin van Oktober, eer zy de vier Pooten hadden, (als in *Fig. 19*), zynde toen nog met een taamelyk dikke lange Staart voorzien en bruinagtig geel van Kleur met zwarte stippen. In die gefalte naderen zy den Wal, en terwyl de Staart langs hoe meer afneemt, begeeven zy zig nu en dan op 't Land: haare Kleur wordt eerft van onderen blaauwagtig, aan de Agterpooten geel: haar Voedzel zyn Wormen en Infekten; en 's Winters kruipen zy onder Water, gelyk de Kikvorschen; zynde in het derde Voorjaar tot Voortteeling bekwaam.

III.
AFDEEL.

V.
HOOFD-
STUK.

Pad.

Fig. 18.

Fig. 19.

Omtrent de Ingewanden is eenig Verschil met die der andere Padden, gelyk in *Fig. 20*. blykt, alwaar men dezelve ook met Lugt gevuld ziet. De Longen *bb* beftaan niet uit zo kleine blaasjes en zyn met veele Bloedvaten doorspreid. Het Hart, *a*, is taamelyk breed. Door *cc* wordt de Lever, door *d* de Galblaas, door *e* de Milt,

Ingewanden.
Fig. 20.

III. door *f* de Maag en Darmen aangewezen. 't
 AFDEEL. Voornaamste onderscheid bestaat in de Pisblaas
 V. *k*, die niet in tweeën gescheiden en veel klei-
 HOOFD- ner is dan in de andere Padden; gelyk men dee-
 STUK. ze ook, vervolgd of geplaagd wordende, niet
Pad. ziet piffen. De deelen der Voortteeling, zo
 in 't Mannetje als in 't Wyfje, waren nage-
 noeg als vooren.

Gestalte. In Gestalte en Houding zweemt dit Dier veel
 naar de Kikvorfchen, zwemmende en springen-
 de ook zeer vlug: doch het verschilt daar van
 grootelyks door de Kleur van onderen, die aan
 den Buik niet alleen, maar ook aan de Keel en
 Pooten, bestaat uit Hemelschblauw en Oran-
 jekleur, Vlakswyze dooreen gemengd. Van
 boven is het donkergroen of zwartagtig. In-
 dien het op 't Land betrapt wordt, weet het op
 een zonderlinge wyze zyne Gestalte te veran-
 deren, zo dat men het naauwlyks voor 't zelf-
 de Dier kent, krimpene agterover in malkan-
 der; des het gheele Lyf byna zig Vuurkleurig
 vertoont. Wel tien Minuuten bleef deeze Pad
 in die houding, en, toen men haar weder plaag-
 de, gaf zy uit het dikste der Agterpooten een
 Zeepagtig Vogt uit, zonder eenigen stank. On-
 der 't ontleden, niettemin, wierdt ROESEL,
 aan de Oogen en in de Neus, een bytende
 scherpte gewaar, zodanig dat 'er Vogt uitliep,
 even als by Verkoudheid plaats heeft.

(4) *Kikvorſch met een Ovaal bultig Ligbaam , dat overlangs met een breede Aſchgrauwe getande Streep getekend is: de Pooten ongevliesd.*

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

IV.
Gibboſa.
Stinkende
Landpad.

Geen betere weet ik te geeven aan de beſchryving der *ſtinkende Landpad* van den Heer ROESEL: want ſchoon dezelve al hier niet mogt bedoeld worden, heeft zy doch het voornaamſte kenmerk, dat de Pooten ongevliesd zyn: ook is de Duim korter dan de andere Klaauwen, en de Agterpooten zyn, ten minſte, vyfvingerig: het Lyf is zeer bultig of verhevenrond, en de Woonplaats is in andere Landſtreeken, ten opzigt van Sweeden.

Deeze Pad, die in 't Voorjaar, tot de Voerteling, zig veel in 't Riet onthoudt, en daar een zonderling Geluid maakt, noemt men derhalve, op ſommige plaatſen, *Róbrling*, in Thuringen *Kruispad*; miſſchien om dat zy op de Rug een lange Zwavel-geele Streep heeft, die haar, op 't eerſte gezicht, inzonderheid van de andere Landpad onderscheidt. Gewoonlyk onthouden zy zig, en wel den geheelen Winter, in gaten van Muuren of Rotſen of in het Aardryk, daar men 'er dikwils tien of twintig by elkander vindt. 't Is verwonderlyk te zien, hoe

(4) *Rana Corpore ovato-convexo, vittâ longitudinali, cinereo-dentatâ, Pedibus fissis. Syst. Nat. X Rana Palmis tetradactylis fissis, Plantis hexadactylis fissis, Pollice latiusculo brevissimo. Aman. Acad. I. p. 286. Mus. Ad Fr. I. p. 48.*

I. DEEL, VI. STUK,

P

III hoe deeze Pad by fteile Muuren weet op te
 AFDEEL. klauteren, om in haar Hol, dat fomtyds eeni-
 V. ge Voeten hoog is, te komen. De Voorpoo-
 HOOFD- ten zyn, ten dien einde, van binnen, tuffchen
 STUK. de Klaauwen, voorzien met Hoornige uitwas-
 Pad. fen; terwyl het Dier met zyn Buik, die fteeds
 door Slym bevogtigd is, zodanig aan den Muur
 kleeft, als of het 'er door de Lugt tegen aan ge-
 perft werde, en 'er eenigen tyd aan kan blyven
 hangen.

Niets heeft de Natuur te vergeefs voortge-
 bragt! De Padden, welker gedaante ons af-
 fchuwlyk is, verbergen zig over Dag, en 's
 Nagts, terwyl wy flaapen, worden onze Tui-
 nen door haar gezuiverd van Ongediert; terwyl
 zy niets tot belooning eifchen, dan dat men
 haar geruft laat blyven in haare Schuilhoeken.
 Die deeze Wet des Scheppers overtreedt en
 de Padden floort of plaagt, vindt fomtyds zig
 onaangenaam en op de daad geftraft. Het pis-
 fen dat zy allen, behalven deeze en de laatst-
 gemelde Vuurpad doen, is het eenigfte niet dat
 men heeft te vreezen: de meeften geeven een-
 witagtig Vogt of Schuim uit, welks Venynig-
 heid zig, aan den Stank, in fommigen fchynt
 te openbaaren.

Oorsprong
 van den
 Stank.

De Heer ROESEL ontdekte zulks, voornaamelyk, in deeze Landpad, welke hy deswegens *de Stinkende* gebynaamd heeft. De eerft-gemelde Waterpad ftonk naar Knoflook, doch deeze hadt een Zwaveligen ftank, byna als die
 van

van aangestoken Buskruid, of van gewreeven Orpiment; een Stank die zo taay is of aanklevende, dat hy denzelven nog wel twee Maanden in 't Vertrek, daar deeze Pad ontleed was, vernam. Die Stank, nu, kwam alleenlyk van 't gemelde Vogt, 't welk een Pad, uit het Glas genomen, met zulk een kragt uitwierp, dat 'er, schoon hy 'er wel vier Voeten af was, eenige druppeltjes van op zyne Hand spatten. Het Vogt liep langs het Lyf, wanneer 'er de Huid door hem werdt afgestroopt, en toen was de Stank byna onverdraaglyk: de Stank is minder, hoe meer Vogts de Pad verlooren heeft.

In de eerste opslag schynt dit Vogt voort te komen uit de Wratten van de Huid, doch, by het villen van deeze Pad, ontdekte de Heer ROESEL, zo hy zig verbeeldde, deszelfs waare Bronnen. Onder de Oxelen zo wel als in de Lieschen, (om die deelen van het Lyf eens deezen naam te geeven,) kwam een geelagtig Lighaam als een Klier te voorschyn, 't welk hy in geen andere Soort, van Padden of Kikvorschen, ooit hadt gezien, waar uit een fyn buisje scheen voort te komen, dat in andere, die nog dunner waren, zig uitspreidde. Deeze giftte hy dat al fyner en fyner buisjes in de Huid afgaven; want schoon de Huid der Padden, op sommige plaatfen, naauwlyks aan het Lighaam vast schynt te zyn, is dezelve 'er, aan den Buik en Pooten, door dunne Vezelen, die naauwlyks zichtbaar zyn, zodanig aangehegt, dat menze met

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.
Pad.

III. een Mes moet afscheiden. Hy erkent wel, dat, onder 't uitsnyden of doorsnyden van deeze Klieren, zig geen Vogt of Stank openbaare: maar uit dezelve oordeelt hy, niet ongegrond noch onvernunftig, dat iets afgescheiden zou kunnen worden, 't welk, met eenige andere Stoffe in de Huid vermengd, eenigen Stank maakte: gelyk men dit in de vermenging van Armoniak-Zout met gebrand Zout van Wynsteen, zegt hy, bespeurt. Inderdaad de Stank van die Pad schynt, naar zyne beschryving, iets te hebben, 't welk naar de Vermenging van vlug Loog-Zout met Zwavel zweemt. Dat dit Stinkend Vogt Venynig zy, verzekert hy niet, maar het kwam hem waarfchyndlyk voor, om dat deeze, zo wel als de beide gemelde Waterpadden, 'er gebruik van maaken, zo 't schynt, om hunne Vervolgers af te weeren; wordende ook, geen van drieën, door de Oijevaars gegeten. Deeze Pad werpt, zo min als de naaft voorgaande, haare Pis uit.

Het Spieren-Vleesch van de Stinkende Landpad, was veel bruiner dan dat van anderen. De Long bestondt, gelyk in de Vuurpadde, uit zeer groote Blaazen. Omtrent de deelen der Voortteeling was, met de andere Padden, geen groot verschil. Zy volbrengen haare Paaring, even als de laatstgemelden, eerst in Juny, en verzamelen zig, ten dien einde, in het Riet van Poelen en Moerassen, maakende een Soort van gekwaak, gelyk de Boom-Kikvorfch, dat door

door de Mannetjes alleen geschiedt, die alsdan een Soort var: Zak of Blaas aan de Keel, blaauwagtig van Kleur, opspannen. De Paaring geschiedt even als in de andere Landpad: het Schot komt ook met twee Strengen uit, en de Eitjes volgen enkeld op malkander, zynde aan de eene kant met een graauw vlakje getekend, en in een zeer doorschynend helder Slym vervat. Ongemeen schielyk, ja binnen 't Uur, was de Eijerlegging volbragt. Den vyfden of zesden Dag begonnen de Wormen of Popjes reeds te zwemmen en vonden haar Voedzel aan het Gras. De Verandering ging verder eveneens toe als in die der andere. In 't laaft van September of 't begin van Oktober hadden zy byna de gedaante van een volmaakte Pad, en verlieten het Water, om verder dergelyk Voedzel als de Ouden te vreeten.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD.
STUK.
Pad.

In Gestalte komt deeze veel met de gedagte Landpad overeen, doch, behalve de gemelde geele Streep, langs de Rug, en de ongevliede Agterpooten, heeft zy de Oogen geenszins vlammende of geel, maar bleek groenagtig Aschgrauw. Ook is het Lyf veel dikker en ronder, gelyk ook de Pooten, daar het Mannetje, in de tyd der Paaring, een ruuw zwart Vlakje aan heeft, gelyk de bruine Land-Kikvorfch: zynde dan ook wel zo schraal van Lyf als het Wyfje. De Huid is groenagtig Olyfkleur op de Rug, met bruinroode knobbeltjes gepaareld, die in taamelyke orde ge-

Gestalte.

III. plaatst zyn: van onderen en aan de Pooten vuil-
 AFDEEL. wit, met eenige groene Vlakken gefprenkeld,
 V. en op de zyden van het Lyf geelagtig rood.
 HOOFD- In 't loopen heeft zy dat byzonders, dat zy,
 STUK. een weinigje gelooopen hebbende, zig ftil houdt;
 Pad. 't welk men insgelyks in onze gewoone Padden, die
 meeft met deeze fchynen overeen te komen,
 waarneemt. Ook springt zy, gelyk de onzen,
 in 't geheel niet, zynde daar toe veel te log
 van Lyf.

Gebruik. 't Zou nu te onderzoeken ftaan, welk van
 beiden, of deeze Stinkende of de andere niet
 Stinkende Landpad, tot de voorgemelde Ge-
 bruiken dienftigft ware. De Middelen, die
 men aanpryft om de uitwerking van 't Venyn
 weg te neemen, zullen zekerlyk meeft plaats
 hebben omtrent deeze, en wanneer men, 't
 zy door Afkooking of door Deftillatie, eeni-
 ge kragt zoekt te krygen uit deeze Dieren, die
 van een fcherp vlug Zout of Olie afhanglyk
 zy, moet deeze waarfchynlyk den voorrang
 hebben, ten minfte tot uitwendige Middelen.
 Het is zeker, dat de Stinkende Landpad, om-
 trent St. Jan, door de Boeren, in Duitfchland,
 vlytig wordt opgezogt, om daar van een Bal-
 fem of Olie te bereiden, die zy als een kost-
 baare Artzeny bewaaren, om daar van, by ge-
 legenheid, als een Smeering, tegen de Jicht-
 pynen en Lammigheid gebruik te maaken. Ook
 wryven zig de Negers van Senegal, tegen de
 Hoofdpyn, door de heete Zonnefchyn veroor-
 zaakt,

zaakt, het Voorhoofd met levendige Padden; zo de Heer ADANSON verhaalt.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.
V.

(5) *Kikvorsch met het Lyf Wrattig, den Buik wit en zwart gevlaakt, eene plooy aan de Keel.*

Variiegata.
Bonte Pad

Van deeze, die ook in vreemde Landstreeken huisvest, naar LINNÆUS meldt, wordt getuigd, dat zy eene Pad gelyk, maar klein is en zwart, van boven overal door Knobbeltjes oneffen, van onderen wit en zwart bont: de Pooten ongenageld hebbende; de Agterpooten vyf-Vingerig en gevlied, de Voorpooten vier-Vingerig gespleeten: een dwarfe rimpel onder aan den Hals.

(6) *Kikvorsch met den Bek half Eyrond, den Strot uitpuilende.*

VI.
Ventricosa.
Buikige.

Deeze, uit Indie afkomstig, welke zig als zeer dik van Buik vertoont, wordt gevonden in 't Kabinet des Konings van Sweeden.

(7) *Kikvorsch met de Schouderen bultig, de Billen geknobbeld.*

VII.
Marina.
Zee-Kik-
vorsch.

Van SEBA wordt dit Dier, dat hy zeer raare *Virginische Kikvorsch* noemt, als een Wonder-
stuk

(5) *Rana Corpore Verrucoso, Abdomine albo nigro maculato, Plicâ Gulari. Syst Nat. X.*

(6) *Rana Ore femi-ovato, Jugulo prominulo. Mus. Ad. Frid. I. p 48.*

(7) *Rana Scapulis gibbosis, Clunibus nodosis. Syst. Nat. X. Rana Marina, Americana, rara, mas. Seb. Mus. I. Tab. LXXVI. Fig. 1.*

III. stuk der Natuur aangemerkt. Het Dier hadt,
 AFDEEL. wanneer de voorfte en agterfte Pooten uitge-
 V. strekt waren, de langte van meer dan een half
 HOOFD- Elle. Volgens de Afbeelding moet het Lyf,
 STUK. met den Kop, over de agt Rynlandsche Dui-
 men lang zyn geweest. Uit de gestalte schein
 het eer een Kikvorsch dan een Pad. Het ge-
 heele Lyf was met veel Knobbeltjes bezet,
 doch tusschen de Schouderen meest gebult,
 hebbende boven ieder Voorpoot een Soort van
 plat Schild, vol kleine zwarte Stippeltjes, en
 aan den Aars, tusschen de Billen, vier rond-
 agtige Knobbels. De Kleur was donker-Afch-
 graauw, van boven geelagtig, op den Kop
 rosagtig gestreept. Hy houdt het zo wel
 voor een Water als een Land Dier, en noemt
 het, in 't Latyn, *Zee-Kikvorsch*.

VIII. (8) *Kikvorsch met Eironde Oorkwabben.*
Typhonia.
 Nagt.
 Schreeu-
 wer.

De Heer ROLANDER, door wien deeze Kik-
 vorsch in Amerika ontdekt is, heeft waargenomen,
 dat dezelve by Nagt een leelyk Geschreeuw
 maakt, gelykende naar dat van een Kraay. Op
 de Rug heeft het Dier vier overlangse rimpels,
 van verheven Stippen, en is getekend met
 zwarte Vlakken. De Pooten zyn stomp gena-
 geld: de voorsten vier-Vingerig gespleeten, de
 agtersten vyf-Vingerig gepalmd: de Vingeren
 smal;

(8) *Rana Auricularibus lobis ovatis. Syst. Nat. X.*

fmal: de tweede zeer lang, zonder rondagtige Nagelen, gelyk 'er aan de anderen zyn.

(9) *Kikvorſch met ge-oogde Ooren, de Pooten ſtomp.*

Deeze moet, zo wel als de gedagte Zee-Kikvorſch, vry groot zyn, dewyl BROWNE 'er den naam aan geeft van allergrootſte. Men vindtze ook in Weſtindie. Aan de Ooren is, wederzyds, een ge-oogde Vlak: de Voorpooten zyn vier-Vingerig geſpleeten; de Agterpooten vyf-Vingerig en eenigermaate gepalmd.

(10) *Kikvorſch met Kegelagtige Oogleden.*

Onder dien naam wordt, in de beſchryving van 't Sweediſche Koninglyk Kabinet, een Kikvorſch voorgesteld, die overeen ſchynt te komen met den genen, welken SEBA genoemd heeft, *geboornde en gedoornde Virginiaanſche Pad*, waar van hy Mannetje en Wyfje, beiden, afbeeldt. Het Dier, inderdaad, zweemt van Geſtalte meer naar een Pad, en de byzonderheid, dat de Oogen in zekere Kegelagtige Uitpulingen ſtaan, maakt het zeer merkwaardig.

In

(9) *Rana Auribus ocellatis, Pedibus muticis. Syſt. Nat.*
X. *Rana maxima compreffa miſcella. BROWN. Jam. 466.*
Tab. XLI. Fig. 4.

(10) *Rana Palpebris Conicis. Muſ. Ad. Frid. I. p.*
48. *Bufo Cornutus & Spinofus Virginianus. SEB. Muſ.*
I. Tab. LXXII. f. 1, 2.

III.
AFDEEL.

V.
HOOFD-
STUK.

IX.
Ocellata.
Geoogde.

X.
Cornuta.
Gehoornde

III. In de gedaante egter, vind ik niets verschrik-
 AFDEEL. kelyks, boven die van andere Padden.

V.

HOOFD-
 STUK.

(11) *Kikvorsch met de Zyden gezoomd, bet
 Lyf glad, de Agterpooten gespleeten.*

XI.

Marginata.
 Gezoimde.

Buiten twyfel zal deeze *de gezoimde* geby-
 naamd worden, om dat haare Zyden gezoomd
 zyn. Dat hy de Agterpooten ook gespleeten
 heeft, zou hem voor een Land-Dier kunnen
 doen doorgaan. Het is uit de Indiën in het
 Sweedsche Koninglyk Kabinet gebragt.

Die byzonderheid, van de gespleeten of on-
 gevlieste Agterpooten, doet my hier gewag
 maaken van een Kikvorsch uit Karolina, door
 SEBA op de zelfde Plaat als de gehoornde Pad
 afgebeeld, die ook de Agter- en Voorpooten,
 beiden, gespleeten heeft. Dezelve was zeer
 fraay, rood- en geelagtig, gemarmerd, doch
 werdt, in sierlykheid van tekening, nog over-
 troffen door een andere Virginiaansche, welke,
 zo hy aanmerkt, de Voor- en Agterpooten,
 beiden, gevlied hadt, 't welk niet minder zeld-
 zaam is in de Kikvorschen (*). Van beiden schee-
 nen de Klaauwen, aan 't end, eenigzins Knob-
 belagtig, of misschien rond ge nageld te zyn.

(12)

(11) *Rana lateribus marginatis, Corpore lævi, Plantis
 fissis. Syst. Nat. X. Rana lateribus marginatis, Mus. Ad.
 Frid. I. p. 47.*

(*) SEBA *Kabinet I. DEEL, bladz. 115. Plaat LXXII.
 fig. 3, 4.*

(12) *Kikvorſch met de Dyën van agteren ſchuins geſtreept.*

III.
AFDEEL.

V.

HOOFD.
STUK.

XII.

Paradoxa.
Viſch-Kik-
vorſch.

By deeze Kenmerken wordt thans een Dier voorgesteld, dat te vooren onder de Haagdiffen geplaatst was. Een Schepzel, inderdaad, van zulk eene geſteldheid als dit, zou men haast onder de Gedrochten mogen tellen, of als een middel-geſlagt aanmerken, tuſſchen de Viervoetige of Kruipende Dieren en Viſſchen, gelyk het ook, deswegens, *Kikvorſch-Viſch* of *Viſch-Kikvorſch* geheten wordt. Het is niet, gelyk LINNÆUS zegt, in alle de Figuren der LXXVIIIſte Plaat van SEBA afgebeeld: want de agt bovenſte wyzen de verandering der gewoone Europiſche Kikvorſchen en de zes volgende die der Amboineeſche aan; zo dat 'er maar agt voor deeze overblyven.

Met reden voert deeze Kikvorſch den bynaam van *Paradoxa*, als een wonderlyk Schepſel, waar van men de beſtaanlykheid wel niet loochenen, doch naauwlyks begrypen of gelooven kan. Juffrouw MERIAN geeft, in 't Aanhangzel van de Natuurlyke Historie der Inſekten van Suriname, daar zy van de verandering van Viſſchen in Kikvorſchen en van Kikvorſchen in

Vis-

(12) *Rana Femoribus poſtice oblique ſtriatis. Muſ. Ad. Fr. II. Lacerta Caudâ ancipiti, Palmis terradactylis fiſſis, Plantis pentadactylis palmatis, Abdomine Ventricoſo. Syſt. Nat. VI. 36. N. 2. Rana Piſcis Muſ. Ad. Fr. I. p. 49. SEB. Muſ. I. Tab. LXXVIII. Fig. omnes. MERIAN. Surin. 71. Tab. 71.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. Viffchen handelt; na verklaard te hebben, hoe
 AFDEEL. de Europifche Kikvorfch, van een klein Vifch-
 V. je, of Donderpaddetje, in een volmaakten
 HOOFD- Kikvorfch overgaat, (even gelyk wy dit van
 STUK. *Vifch-Kik-* de Padden hebben gezien;) een Berigt van de
vorfch. trapswyze Gestaltewiffeling van een Soort
 van Kikvorfchen, die in menigte op de Rivier
 van Suriname gevonden worden, tot volkomen
 Viffchen, welke men aldaar *Jackjes* noemt,
 zynde Kraakbeenig en zeer lekker om te eeten.
 Derzelve Kleur, zegt zy, is in 't eerft donke-
 rig en vervolgens graauw: zy hebben het Lyf
 gedekt met zeer kleine Schubbetjes, en ge-
 fchraagd door een Been of Graat, die in de
 langte loopt, met veele dwarsbeendertjes,
 even als wy in de Viffchen zien.

SEBA, in wiens Verzameling of Kabinet de
 Onderwerpen waren van haare Afbeeldingen,
 zegt dat hem de Stukken ontbraken tot bewys
 van die zeldzaame Gestaltewiffeling, welke hy
 flegts waarfchynlyk ftelt. Van Suriname niet
 alleen, maar ook van Kuraffauw en andere
 Kusten der Weftindiën, was niettemin een me-
 nigte van zulke Schepzels aan hem toegezou-
 den, waar van hy vyf Afbeeldingen geeft, die
 eene trapswyze verandering aantoonen. De
 Liefhebbers bezitten thans ook zodanige Die-
 ren, die men met reden Vifch-Kikvorfchen
 noemt; gelyk EDWARDS verhaalt, dat 'er zo-
 danig een over de Barbados aan den Londen-
 fchen Geneesheer, JOHN FOTHERGILL, was toe-
 ge-

gebracht, waar van by de volgende byzonderheden meldt (*).

„ Ik vind het natuurlyk Onderwerp meer
 „ dan eens zo groot als dat van Juffr. MERIAN;
 „ 't welk my doet denken, dat het een by-
 „ zondere Soort zy. Haar Afbeelding vertoont
 „ de Vin, die rondom de Staart gaat, gefal-
 „ balaad; doch in deeze is de rand van die Vin
 „ geheel effen, zonder eenige infnydingen.
 „ De Agterpooten, in haare Figuren, heb-
 „ ben ieder maar vier Vingeren, daar zy, in
 „ de myne, met vyf Vingeren voorzien zyn;
 „ benevens een klein beginzel van een zesden:
 „ altemaal met een Vlies famengehegt. De
 „ Voorpooten hebben vier gespleeten Vinge-
 „ ren, waar van de één als een Duim staat,
 „ dat in de Figuren van MERIAN niet is uit-
 „ gedrukt. Alle Vingeren zyn spits, doch
 „ ongenageld. De Huid is zagt, zonder eenig
 „ blyk van Schubben, en de Vin, rondom de
 „ Staart, vertoont zig als dun, nat Leder,
 „ zonder eenige Vezels om die te onderschraa-
 „ gen, gelyk men 'er in de meeste Visschen
 „ vindt. De Staart, of het agterste deel, met
 „ een Naald doorsteekende, vond ik geen
 „ merkelyken tegenstand: maar, in de
 „ Pooten of Billen en den Kop, stoot de
 „ Naald als op Been. De Kleur van het Dier
 „ ver-

III.
AFDEEL.

V.
HOOFD-
STUK.

Visch-Kik-
vorsch.

Gestalte.

(*) *Phil. Transact.* Vol. LI. P. 2. for 1760. pag. 653.

III. „vertoonde zig, in het Vogt, donker bruin,
 AFDEEL. „met zwartagtige Vlakken, van onderen bleek
 V. „ker en zonder Vlakken.”
 HOOFD-
 STUK.

In 't zelfde Glas waren eenige Donderpad-
Vifch-Kik- detjes overgekomen, welken EDWARDS, doch
vorfch. zonder reden, dagt, dat miffchien de Jongen
 zouden zyn van die Kikvorfchen, welken ME-
 RIAN en SEBA, als in Viffchen veranderende,
 befchryven. De Afbeeldingen van SEBA, eg-
 ter, zyn nagenoeg even groot als de zyne, en,
 behalve de Kraakbeenagtigheid, welke daar
 in toegefchreeven wordt aan de Staart, die als
 in Ribbetjes of Graatjes verdeeld zou zyn,
 vind ik dezelve vry wel met de befchryving
 van EDWARDS overeenkomstig: die ten opzigt
 van deeze Gestaltewiffeling niet van een zeer
 gunftig Gevoelen is; zeggende: „het fchynt
 „zeer vreemd, dat een andere Staart zou groei-
 „jen aan een Kikvorfch, die de zyne over ee-
 „nigen tyd verlooren hadt, en dat dezelve
 „trapswyze de Pooten kwyt raaken en een
 „volmaakte Vifch worden zoude. De Natuur
 „is, in haar ordinaire loop, niet gewoon op
 „zulk een wyze agter- en voorwaards te werk
 „te gaan, een Werk te fchynen te volmaaken,
 „en dan hetzelve, door een regt ftrydigen
 „voortgang, weder om te keeren.”

Denkbeeld Aangaande den gedagten Vifch-Kikvorfch,
 dien aan- spreekt die Schryver aldus. „Wat het Voor-
 gaande. „werp belangt, door my afgebeeld, en of
 „hetzelve reeds, in zyn volkomen ftat, en een
 „Soort

„ Soort van *gestaarte Kikvorsch* zy, of een Soort
 „ van *Water-Haagdis*, neem ik niet op my te
 „ bepaalen: maar, de grootte in agt neemende,
 „ indien men het zou denken een Donderpad-
 „ detje te zyn, zo eerst voortgekomen zynde
 „ uit het Schot, en in de staat van voortgang
 „ om een volkomen Kikvorsch te worden: zou
 „ zulk een Kikvorsch, volgroeid zynde, in-
 „ dien hy de zelfde evenredigheid had tot zyn
 „ Donderpaddetje als onze *Europische Kikkers*
 „ hebben, van bystere grootte zyn moeten:
 „ want onze volwassen Kikvorschen overtreffen
 „ de Donderpaddetjes en het Jonge teelt van
 „ volmaakte Vorsche, ten minste vyftig maal
 „ in grootte.”

III.
 AFDEEL
 V.
 HOORD-
 STUK.
*Visch Kik-
 vorsch.*

Ik moet egter bekennen, dat ik dit Denk-
 beeld zo onwaarschynlyk niet vinde. Want
 schoon 't waar is, dat een volwassen Kik-
 vorsch het eerste Beginzel van een Wormpje
 of Vorsche-Popje, uit het Ey, mischien wel
 vyftigmaal in langte overtreft, gelyk ik denk
 dat EDWARDS het verstaat: (want vyftigmaal in
 grootte, eigentlyk gesproken, kan hy niet zeg-
 gen willen, om dat de langte dan nog geen vier-
 maal zou zyn:) zo is 'er egter in de grootte
 van een Vorsche Pop, die reeds de vier Poo-
 ten heeft, en een Kikvorsch die volwassen is,
 op ver naa zoo veel verschil niet in langte (*).

't Zyn Vor-
 schen-Pop-
 pen,

Stelt

(* De evenredigheid die de volwassen Padden tot haa-
 re Poppen hebben, is zeer verschillende in de een of
 andere Soort: zie hier voor.

III. Stelt men nu eens , dat de Visch-Kikvorfch
 AFDEEL. een Vorfchen-Pop zy , en men vergelykt dien
 V. met den grooten Amerikaanfchen Zee-Kikvorfch ,
 HOOFD. van meer dan een half Elle lang (*); zo zal 'er
 STUK. geen onwaarfchynlykheid in te vinden zyn , en
Visch-Kik- dan is de gemelde verandering flegts omgekeerd:
vorfch. het Jackje krygt allengs Pooten , en wordt ein-
 delyk een volfchape Kikvorfch.

of geftaarte
 Kikvor-
 fchen.

SEBA , ondertuffchen , heeft de ingebeelde
 verandering van een Kikvorfch in een Visch
 getragt te ftaaven , doordien hem verhaald was ,
 dat men in ons Land , fomtyds , even 't zelfde
 vernam ; gelyk hy dan eindelyk twee zodanige
 inlandfche Visch-Kikvorfchen kreeg . Onder de
 Duitschers wordt ook van *geftaarte Kikvorfchen*
 gewag gemaakt , inzonderheid in Switserland ,
 alwaar op 't Gebergte twee Meiren zouden zyn ,
 daar menze in vindt . By *Schmiedberg* in Silezie
 werden , in den jaare 1735 , in zekere Vyver
 een menigte zulke Dieren gevonden , die , in 't
 midden van de Maand Augustus , byna de
 grootte en gefalte hadden van volmaakte Kik-
 vorfchen , met een taamelyk lange dikke Staart ,
 waar zelfs de Ruggegraat in uitliep , zynde
 de Staart ook met een Vin , doch fommigen
 flegts met twee Pooten , voorzien (†) . Uit deeze
 laafte Omftandigheid komt het my zeer waar-
 fchyn-

(*) Zie bladzyde. 232.

(†) Exercit. de Ranis Caudatis, *Med. Sil. Satyra*
 Wratisl. & Lipf. 1736. p. 58.

fchynlyk voor, dat dit flegts agtergebleevene
 Vorfchenpoppen, of zulken, die de Staart wat
 langer dan gewoonlyk behouden hadden, of
 mooglyk Padden-Jongen, zyn geweest; 't
 welk de Afbeelding ook fchynt te bekragti-
 gen.

III.
 AFDEEL.
 V.
 HOOFD.
 STUK.

*Vifch-Kik-
 vorfch.*

Wat nu, eindelyk, de Ontleding of Opening
 van deeze Jackjes betreft, daar SEBA zyn Ge-
 voelen, van de verandering der Kikvorfchen
 in Viffchen, nog nader mede bekragtigd oordeel-
 de (*): ik zie niet dat dezelve veel ter zaake
 doet. Hy hadt, 't is waar, een foort van Kieuwen,
 of een beginzel van Kieuwen, zo hy fpreekt, daar
 in gevonden; doch dergelyke Kieuwen hebben de
 Vorfchen-Poppen ook, volgens de Waarneemingen
 van ROESSEL, die zy naderhand verliezen. Een
 volkomen even zodanige Slangswyze omwinding
 der Darmen, heeft de gemelde Duitscher gevonden
 in de Jongen der Padden en Vorfchen, terwyl die
 nog de gefalte van een Vifchje hebben. De
 Darmen kunnen zo geregeld niet opgerold blyven,
 indien 'er reeds merkelyk gebruik van gemaakt
 is. Dus vervallen de voornaamfte Gronden waar
 op SEBA redeneert: want de proportie der Afbeeldingen
 doet, als men op die van de Donderpaddetjes
 agt geeft, weinig ter zaake. 't Is zonderling,
 dat hy de Staart niet heeft geopend, uit welker
 ge.

(* Zie zyn. II. DEEL. biadz. 128, 129. Tab. CX.
 fig. 4, 5.

III. gesteldheid, misschien, merkelyk meer zou af
 AFDEEL. te leiden zyn geweest. De Afbeeldingen, in-
 V. derdaad, en de natuurlyke Voorwerpen, zo
 HOOFD- veel ik 'er heb gezien, vertoonen den Visch
 STUK. veeleer als een Vliezig overtrekzel van den
 Kikvorsch, en, indien men vast stelt, dat de
 Voortteeling der Kikvorschen en Padden in 't
 hoofdzaakelyke overeenkome, moet men voor
 zeker houden, dat 'er in Westindie Vorschen-
 Poppen van niet veel minder grootte zyn.

XIII.
 Temporaria. (13) *Kikvorsch met de Rug platagtig en eeni-
 Bruine germaate boekig.*
 Land Kik-
 vorsch.

De Heer LINNÆUS stelt, onder deezen naam, den gewoonen Kikvorsch voor, die ook wel de Water-Kikvorsch, doch, om dat hy zig by Zomer meest op 't Land onthoudt, van ROESEL de *bruine Land-Kikvorsch* geheten wordt, in onderscheiding van den volgenden, die byna altoos in 't Water leeft. De Hebreuwfche naam is *Tzephardeach*, de Arabische *Dipharda* of *Depbrada*, de Griekfche *Batrachos*. De Italiaansche en Spaansche naam, *Rana*, is met den Latynfchen overeenkomstig; doch men noemtze in Italie ook *Ravocchia*, in 't Fransch *Grenouil-*

le,
 (13) *Rana Dorso planiusculo subangulato. Syst. Nat.*
 X. *Rana Palmis tetradactylis fissis, Plantis pentadactylis palmatis; Pollice longiore. Faun. Suec. 250. Rana tessiporaria. It. Oel. 154. Rana Aquatica. innoxia. GESN. Ovip. 46. Rana. ALDR. Ovip. 89. JONST. Quadr T. 75. f. 5, 6, 7, 8. Rana Aquatica. RAJ. Quadr. 247. BRADL. Natur. T. 21 f. 1.*

te, in 't Hoogduitsch *Frosob*, in 't Engelsch *Frogge*. Wy, Nederlanders, hebben 'er den naam van *Kik* of *Kikker*, wegens hun borrekikken, bygevoegd.

III.

AFDEEL.

V.

HOOFD.
STUK.

Kikvorschen zyn 'er den geheelen Wereld door, doch ongelyk meer in sommige Landstreeken.

Woon-
plaats.

Aan de Kust van Afrika, in en om de Rivier van Senegal, heeft de Heer ADANSON nergens Kikvorschen ontmoet; daar hy zig, in een zo vogtig Land, grootelyks over verwonderde, en aan de Gambia kwam hem niet anders, dan de groene, in zekere Waterput voor. Het zelfde doet my verbaasd staan ten opzigt van Egypte, alwaar de Heer HASSELQUIST, onder en na de Overstroming van den Nyl, niet dan kleine Kikvorschen vondt: terwyl anderen deeze Dieren als een zo groote Plaag van dit Land aanmerken; stellende dat zy Egypte verwoesten zouden, indien de menigte, daar van, door de Oijevaars en Reigers niet verminderd werde. Dat zy, egter, ook in andere deelen van Afrika zyn, blykt, dewyl in de Waterplassen op den Tafelberg, aan de Kaap, groote graauwe Kikvorschen gevonden worden. In Amerika is hunne verscheidenheid te grooter. SEBA geeft tienderley Afbeeldingen daar van, waar onder vier uit Virginie, en ééne uit Brasil, die egter meer naar een Pad gelykt; even als zyne Afrikaansche, welke kort en dik zyn van Lighaam. Op de Westindische Eilanden vindt men Land-Kikvorschen, die zeer fraay gemarmerd zyn of gestreept, en wel-

III. ker Lyf wel een Voet lang is, zo Pater LABAT
 AFDEEL. aanmerkt, zonder de Pooten te rekenen, die
 V. zeer dik en Vleezig zyn (*). Deeze werken,
 HOOFD- in de Boffchen, by nagt zeer fterk, en worden
 STUK. van de Negers met Fakkelen gevangen, omze
 te braaden en op te eeten: want het Vleefch is
 zeer mals, blank en lekker. De Koppen, al-
 leen, werpt men weg.

Berugtheid. Berugter Dier zal men naauwlyks vinden in
 de Hiftoriën. Men weet dat één der Plaagen,
 waar mede de Egyptenaars gedwongen werden
 om de Israëlitén te laaten vertrekken, beftond
 in Vorfchen; welken Aäron, door zyne Staf
 uit te ftrekken over de Rivieren en Poelen,
 deedt opkomen over Egypte; zo dat zy tot
 in het binnenfte der Huizen en Paleizen kroo-
 pen, vervullende het geheele Land (†). De
 onreine Geeften, die uit den Mond des Draaks,
 des Beests, en van den Valfchen Profeet kwa-
 men, worden by Kikvorfchen vergeleeken (‡).
 HOMERUS, wiens Werken onder de Grieken en
 Romeinen niet minder agting, dan by ons de
 Bybel, hadden, namze tot het Onderwerp van een
 zonderling Gedigt, dat den naam van Stryd of
 *Batrachyo-Oorlog der Kikvorfchen en Muizen * draagt (§).

*Batrachyo-
myomachia*

Aan

(*) Ik vraag dan nogmaals, of de zo even gemelde
 Jackjes de Poppen niet kunnen zyn van zo groote Kik-
 vorfchen?

(†) *Exod.* Kap. VIII.

(‡) *Apocal.* XVI. Vers 13.

(§) Veelen, egter, twyfelen, of dit Gedigt wel van

Ho-

Aan zeker Gezwel onder de Tong, dat de Menschen een dergelyk Geluid doet maken als deeze Dieren, wordt ook, in 't Latyn en Neerduitsch, de naam van *Kikvorsch* gegeven. De Paarden hebben dergelyk Ongemak in de Bek of Keel, welk hun 't Eeten belet, worden de in 't Hoogduitsch genoemd *der Frosch* of *Króte*.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

De menigte, waar mede deze Dieren zig, na een zwaaren Regen, in de Moerassige Landen dikwils vertoonen, heeft het ongerymde Denkbeeld ter baan gebragt, dat zy uit de Wolken zouden regenen. ÆLIANUS verhaalt, dat hy, van Napels naar Pozzuolo gaande, eens een Hagelbuy van Kikvorschen op het Lyf kreeg. Hedendaags, nu men weet, dat zy somtyds door een Hoos worden opgenomen, is zulk een Geval niet voor onmogelyk te houden: doch, aan den anderen kant, zal men de Voortteeling van deeze Schepzelen in de Wolken, met DERHAM, RAY en anderen, voor belachelyk erkennen.

De Kikvorschen munten, in taayheid van Leven, boven de meeste Dieren uit. Wy hebben gezien, dat de Haagdiffen en Salamanders lang leeven kunnen zonder Voedzel, en de Padden zonder Lugt; doch de Kikvorschen zwemmen nog eenige Uuren, na dat hun het Hart is uit het

Taaiheid
van Leven.

HOMERUS zy; dat STATIUS en anderen voor zeker stellen.

III. het Lyf gehaald. Ja, de beroemde Heer VAN
 AFDEEL. HALLER heeft waargenomen, dat het Hart van
 V. een Kikvorfch, daar uit gefneeden, doorgaans
 HOOFD- in beweging blyft van 's middags tot diep in
 STUK. de nagt, maar zelden tot den volgenden mor-
 genftond (*). In de Harten van de Adders en
 Schildpadden, egter, heeft die beweging tot
 over 't Etmaal geduurd. Men heeft gezien, dat
 een Kikvorfch, gehaald zynde uit het Lighaam
 van een Aal, die door een Snoek was inge-
 geflokt en dood, nog leefde en fprong.

Voorttee-
 ling.

De Levensmanier en Voortteeling heeft zo
 veel overeenkomt met die der Padden, dat ik
 my ontlagen agt van daar in uit te weiden. De
 onvolkomenheid, welke 'er was in de Berigten
 van BLASIVS en MALPIGHIVS, ten opzigt van
 het inwendige Geftel deezer Dieren, vindt men
 in de Werken van SWAMMERDAM, die in 't
 Nederduitsch te leezen zyn (†), genoegzaam
 verbeterd, voltooid en opgehelderd. De Waar-
 neemingen van deezen bekwaamen Natuur-on-
 derzoeker heeft ROESEL tot zyn Geleide ge-
 bruikt, en 'er Ontdekkingen bygevoegd, door
 welken de Historie der Kikvorfchen is gebragt
 tot zulk een trap van volmaaktheid, als men
 wenfchen kan. Een Uittrekzel, daar van, met veel
 oplettendheid gemaakt, vindt men elders (‡)

Ik

(*) *Differt. sur l'Irritabilité.* Laufann. 1755. p. 68.

(†) *Bybel der Nature.* Leiden 1738.

(‡) *Uitgezogte Verhand.* VII. DEEL. Amst. 1762. p. 22.

Ik zal alleen, ten opzigt van de Paaring, aanmerken, dat de Wratten, aan de Duimen der Voorpooten; geenszins het Mannelyke Lid in deeze Dieren zyn; gelyk men zeer belachlyk vermoed heeft, en die worden ook in de meeste Padden niet gevonden. De Mannetjes hebben geen Schaft, doch de uitwerping van 't Zaadvogt geschiedt, niettemin, even als in Soortgelyke Dieren. GAUFIER geeft voor, dat in dit Zaadvogt, vervat in een Blaasje dat de Mannetjes Kikvorsch in 't Lyf hadt, door hem levendige Vruchtjes zyn gezien, gehegt aan een Snoer, dat als de Stoel was van deeze Schepzeltjes, die zig zeer snel bewoogen met hunne Staarten. Zelfs zou hy gezien hebben, dat die Vruchtjes, in de Paaring, door het Mannetje uitgeworpen zynde, zig aan de Eitjes van het Wyfje hechten, neemende daar uit hun Voedzel: zo dat hy, in dit opzigt, verder gekomen zou zyn dan de vermaarde LEEUWENHOEK, die wel de Diertjes in het Mannelyke Zaad, doch niet in de Eitjes bekend gezien te hebben.

De Jongen der Kikvorschen, uit de Eitjes ^{Vorschen} gekomen, en de Gestalte hebbende van een ^{Poppen.} Wormpje met een dikken Kop, worden, om die reden, in 't Fransch *Têtards* geheten. De Engelsche naam is *Tadpole*: de Latynsche *Gyrinus*, van 't Grieksch *Gerinos* afkomstig. Wy noemenze *Vorschenpoppen* of Donderpaddetjes; welke laatste naam, wederom, zyn oorsprong van dat aloude ongerymde denkbeeld heeft,

III. dat de Kikvorschen in de Wolken geboren
 AFDEEL. worden en met een Onweersbuy neervallen
 V. zouden. Hunne Gestalte en verandering is na-
 HOOFD- genoeg als die der Padden, waar van menze,
 STUK. in 't eerst, naauwlyks onderscheiden kan.

Het Borre- Nog verdient het Geluid der Kikvorschen on-
 kikken. ze opmerking. ARISTOPHANES vergeleek dat-
 zelve reeds by *Brekekex Coax, Coax*, waar van
 het Latynsche woord *Coaxare*, en 't Neerduit-
 sche *Borrekikken*, ook is afgeleid. Men noemt het
 ook wel *Worken* en *Kwakken*; doch in de Soort
 van Kikvorschen is, ten dien opzichte, een aan-
 merkelyk verschil. Sommigen geeven geen
 Geluid, dan in de Paartyd, dat is in 't Voor-
 jaar, en dan schatert de Lugt by avond en 's
 nagts door hun gedreun: zo dat menze, hier
 te Lande, wel boertende noemt, de Boeren-
 Nagtegaalen. Van verre, naamelyk, is dit
 Geluid, langs de vlakke Velden klinkende,
 niet onaangenaam, doch van naby, en in be-
 flooten plaatsfen, onbeschryfelyk lastig. Ande-
 ren schreeuwen niet, dan vervolgd worden-
 de of geplaagd. Hun geborrekik heeft meest
 plaats in warme Nagten van de Mey-Maand:
 de Noorde-Wind en Koude doetze zwygen.
 PLINIUS wil, dat 'er Regen door aangekondigd
 worde.

Vangst. De Kikvorschen eeten wel Kroos en andere
 Waterplanten, waar onder één, misschien om
 * *Morfus* die reden, *Vorschenbeet* * getyteld wordt; maar
Rana. hun voornaamste Aas bestaat in Wörm en
 In-

Infekten. Men heeft onlangs ontdekt, dat zy naar Slakken zeer gretig zyn, en derhalven veel dienst doen in de Moestuinen. Men vindtze, by Zomer, menigvuldigt aan de kanten der Slooten en in de Weiden van het laage deel onzer Provintien, gelyk bekend is: alwaar zy, by de volkryke Steden en Hofplaatsen, dikwils gevangen worden, omze te gebruiken in lekkere Pottagiën. Die Vangst geschiedt of met Netjes, of met een Hoek en Draad, daar men Wormen, Vliegen, Vlinders of iets anders, aandoet; ja ook met een klein rood Lapje en een kromme Speld. Anders worden zy ook wel met een foort van Boog gefchooten. 't Voornaamste, dat tot dien Vangst vereischt wordt, is de stilheid: want zy verbergen zig, als menze naby komt, op 't minste geraas, diep onder Water. Men kanze ook, in ondiepe Slooten van helder Water op een Zandgrond, door middel van brandende Toortsen, by nacht, met de Handen grypen (*).

De Fransche Akademist, MERY, heeft in de Ontleding van een Kikvorsch waargenomen, dat de Huid niet aan de Spieren was vastgehegt, dan door eenige Vezelen, die uit Zenuwen en Bloedvaten scheenen te bestaan: in welk opzigt zy dan ook met de Padden overeenkomen. De geheele Huid, op het Lyf, schein ver.

III.
AFDEEL.

V.
HOOFD-
STUK.

De Huid
en Tong.

(*). Zie de Afbeelding in CHOMELS *Huishoud. Woordenb.* op KIKVORSCH.

III. verdeeld te zyn in vier Zakken, twee voor,
 AFDEEL. twee agter, van elkander gefcheiden door zeer
 V. fyne Vliezen, die ter eener zyde aan de Huid,
 HOOFD- ter andere zyde aan de Spieren kleefden. In
 STUK. de Gewrichten der Pooten, egter, hadt de
 Huid een vaste aanhegting, en maakte daar ook
 verfcheide Zakken of Beurfen. De Tong vindt
 hy van een zonderling geftel. Zy was met
 haar breedfte end gehegt aan de famenvoeging
 der twee Kaakbeenderen, die men, in de Men-
 fchen, de Kin noemt, en van boven gedekt
 met blykbaar Vleezige Vezelen, die ter eener
 zyde gehegt waren aan een Kraakbeen, van
 halfmaanswyze figuur, geplaatst voor den in-
 gang van het Strottenhoofd. De punt, die ge-
 vorkt was, daalde in de Keel neer, en onze
 Akademift is van verbeelding, dat het Dier de-
 zelfve uitschiet en weder intrekt door middel
 van de Vleezige Vezelen, die haar van onde-
 ren bedekken. Een dergelyk Geftel heeft plaats
 in de Padden, doch derzelve Tong is onge-
 fpleeten, gelyk in de Leguaanen en veele an-
 dere *Amphibia*.

Dat de Omloop des Bloeds op een andere
 manier in de Kikvorfchen gefchiede, dan in de
 Viervoetige Dieren en Viffchen, heeft SWAM-
 MERDAM reeds opgemerkt. De Longen dienen
 hun meer tot gebruik in de Voortteeling, zo
 't fchynt, om de Eijertjes, die door de holte
 des Buiks verfpread zyn, te dringen in de ope-
 ningen der Eijerbuizen, welken men, dat zonde-
 der-

derling is, naby het Hart vindt; dan tot bereiding van het Bloed, waar van slegts een klein gedeelte, gelyk in de Menschelyke Vrugt, door de Long passeert. Dit stelt hun ook in staat, om, als regte Dieren van beiderley Leven, zig lang onder Water te onthouden, en zy kunnen de Longen, naar believen, uitspannen, tot het maaken van hun zo sterk Geluid. Het Hart heeft maar ééne Holligheid en één Oor, als ook maar ééne Slagader, die het Bloed door 't Lighaam verspreidt, geevende zelfs takken aan de Long. Men vindt 'er Knobbeltjes in, met Klapvliezen, die de terugvloeiing van het Bloed verhinderen, en dit Gestel heeft veel overeenkomst met dat van de Roch en andere Visfchen, in welken de *Aorta*, by haaren oorsprong, ook, ter langte van omtrent een Duimbreed, met zeer dikke, rondgaande, Vleezige Vezelen bekleed is, gelyk DU VERNEY heeft opgemerkt (*). Aangaande hun verschil, ten opzichte van deeze Deelen, met andere *Amphibia*, is reeds gesproken (†).

De Gestalte der Kikvorschen is te bekend, om daar op staan te blyven. ROESEL merkt aan, dat het zwart Vleezig knobbeltje, 't welk de Manneljes, in de Paartyd, aan den wortel der Duimen van de Voorpooten, en; om zo te spreken, in 't hol van de Hand hebben, geen

III.
AFDEEL.V.
HOOFD.
STUK.

Gestalte.

(*) *Oeuvres Anatomiques*. Tom. II. p. 465.

(†) Hier voor, bladz. 52, 109.

III. geen duurzaam Kenmerk tot onderscheiding van
 AFDEEL. de Sexe zy. In deeze bruine Land-Kikvorfch
 V. is het onderfte des Lyfs graauwagtig wit, in de
 HOOFD- Mannetjes; in de Wyfjes, daarentegen, fchoon
 STUK. geel, gevlakt met bruin, dat naar het roode
 trekt. De Kleur van de Rug is in beiden vuil-
 graauw, gelyk in de Padden, doch met de af-
 leggingen van hun Vel, dat zy byna om de agt
 Dagen doen, wordt die Kleur helderer en
 meer gevlakt. De Buik is in beiden, geduu-
 rende de Paartyd, welke reeds in 't Voorjaar be-
 gint, gelyk die der gewoone Land- en Water-
 padden, zeer gezwollen, en wel in 't Wyfje
 door de Eijertjes, welken zy bevat, in 't Man-
 netje door het Zaadvogt, dat tot derzelve be-
 vrugting op dezelve, wanneer zy uit het Lyf
 komen, gefchooten wordt.

Het Schot. De Heer DU VERNEY heeft opgemerkt, dat
 die kleverige ftof, welke de Eitjes van de Kik-
 vorfchen te famen bindt, te vooren bevat wa-
 re in de Eijerbuizen. Deeze Eitjes worden by
 troffen of klompen geloofd, en hangen niet zo
 regelmatig aan elkander, als in de gemelde
 Padden hier voor is afgebeeld. Ook werpt de
 Kikvorfch dezelve zeer fchielyk, en fomtyds
 in een Minuut uit; niettegenftaande de Paartyd
 wel vier Dagen duurt. Zy maaken het beken-
 de *Kikvorfchen-Schot* * uit, 't welk men in de
 Mey-maand, of vroeger, zo menigvuldig ziet dry-
 ven in de Slooten, of kleeven aan het Riet en
 Kroos; zynde, uitwendig opgelegd, het befte
 ver*

* *Sperma
 Ranarum*

verkoelend Middel, dat het Ryk der Dieren uitlevert. In 't byzonder is het daar van gedestilleerde Water in de Apotheekers Winkelboeken bekend, en op verscheide wyzen samengesteld geweest. Men heeft van dit Schot, door het in Olie te kooken, een Balsam willen bereiden; doch met reden wordt aangemerkt, dat het ten dien einde, en indien men eenige kragt in de Olie zal hebben, beter zy geheele Kikkers daar in te kooken. Ook is een Vogt, door Afdruiping van dit Schot met Aluin, door VERBRUGGE voorgesteld.

Gebruik

Met de Kikvorschen, in 't geheel, heeft men hedendaags, als een Geneesmiddel, weinig op, en voor de Olie, die in de zo berugte Pleister * gebezigd wordt, neemt men thans, dikwils, maar enkel Olyven-Olie. Het Poelje van gedroogde Levers wordt gezegd den Keurvorst van de Paltz, FREDERIK den IV., genezen te hebben van de Vallende Ziekte. Dat het Afkookzel van Kikvorschen, inwendig gebruikt, dienstig zy tegen Borstkwaalen en verouderde Hoest, kan ik, aangemerkt de Slymerigheid van deeze Dieren, nog wel gelooven. Men agt hun Vleesch, om die zelfde reden, moeielyk verteerbaar en ongezond.

* *Emplastrum de Ranis*

(14) *Kikvorsch met het Lyf boekig, de Rug overdwars gebult, den Buik gerand.*

XIV.
Esculenta.
Groene

Aan Water-
Kikvorsch.

(14) *Rana Corpore angulato, Dorso transverse gibbo, Abdomine marginato. Syst. Nat. X. Rana viridis aquatica. ROESEL. Ran. Hist. p. 51. Tab. XIII.*

I. DEEL, VI. STUK,

III. Aan deezē , die tot Spyze inzonderheid ver-
 AFDEEL. kooren wordt , geeft de Heer LINNÆUS , met
 V. regt , den bynaam van *Eetbaare*. Het is de
 HOOFD- groene Water-Kikvorsch van den Heer ROESEL ,
 STUK. die , ten opzigt van de Voortteeling , meest
 overeenkomt met de kleine Water- of Vuur-
 pad , hier voer beschreeven. Hy onthoudt zig
 in de zoete Wateren van Europa , en meest in
 Beeken of heldere Slooten. De Kleur is groen
 met drie geele Streepen , welker middelste van
 den Bek tot aan den Aars loopt : de Agter-
 pooten zyn gevlied : het Mannetje heeft de
 Ooren Klootrond opgeblazen. Zy zyn de
 grootsten van alle Kikvorschen. ROESEL stelt
 het waarfchynlyk , dat zy tot tien Jaaren groei-
 jen , en tot zeftien kunnen leeven (*).

XV.
Hyla,
 Bultige.

(15) *Kikvorsch met de Rug boekig en over-
 dwars gebult , den Buik met een omgeplooiden
 Band in de Lieffchen onderschept.*

By GESNERUS heeft deeze den naam van *de
 bultige Kikvorsch* , om dat dezelve een Bult op
 de Rug heeft , van twee Beenderen gemaakt ,
 even als de voorgaande. LINNÆUS fchynt 'er
 de gemelde Kenmerken aan ontdekt of waarge-
 nomen te hebben. Zo het die zy , welke van
 hem , in de beschryving der Sweedfche Dieren ,
 ge-

(*) Zie de *Uitgez. Verhandelingen*. VII. DEEL. bladz. 49.

(15) *Rana Dorso angulato , transverse gibbo , Abdo-
 mine fasciâ replicatâ Inguinali intercepto. Syst. Nat. X.
 Rana gibbosa , 4 , 5. GESN. Pisc. 809.*

genoemd wordt, *Kikvorsch met een Goud geelen Buik* (*), dan moest deszelfs Geluid naar het roepen van den Koekkoek zweemen, volgens de Waarneeming van J. LECHÉ. Thans wordt verzekerd, dat het gekwak deezer Kikvorschen, van verre, het gebeijer der Klokken nabootft.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

(16) *Kikvorsch met het Lyf ongebulst; van onderen dicht bezet met kleine Knobbeltjes, de Pooten ongevliesd, hebbende rondagtige Nagelen, die aan 't end breed zyn.*

XVI.
Arborea.
Boom-Kik-
vorsch.

Hier mede wordt die Kikvorsch bedoeld, welke men in Vrankryk noemt *la Raine* of *Grenouille de St. Martin*, dat is, sint Maartens Kikvorsch, en in Deenemarken *Peter Oxes Frosch*. ROESEL beschryft hem onder den naam van *Laub-Frosch*, en sommige Schryvers noemenze *Rana Arborea*, dat is Boom-Kikvorsch. Eenige Westindische, welken SEBA afbeeldt, en die ook in de Sweedsche Kabinetten zyn, zouden 'er, volgens de opgegevene Kenmerken, mede toe behooren: zelfs de roode Amerikaanse-

(*) *Rana Abdomine fulvo. Faun. Suec. N. 281.*

(16) *Rana Corpore lævi, subtus punctis contiguis tuberculato; Pedibus fissis, Unguibus orbiculato-dilatatis. Syst. Nat. X. Rana Pedibus fissis, Unguibus subrotundis; Corpore lævi, postice angustato. Amæn. Acad. I. p. 135. Mus. Ad. Fr. I. p. 47. Rana. GRON. Mus. II. p. 84. n. 63. Rana Brasiliensis gracilis. SEB. Mus. I. T. 73. f. 3. Rana Americana rubra. SEB. Mus. II. T. 68. f. 5. Ranunculus viridis. GESN. Pisc. 808. B. Rana Pedibus fissis, Palmis tetradactylis, Plantis pentadactylis; Geniculis subtus tuberosis. Amæn. Acad. I. p. 285.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. rikaanfche , en een Goudgeele Brafiliaanfche , die
 AFDEEL. zeer fchraal van Lyf is : om dat in deeze allen

V. de Vingeren , aan de tippen , rondagtig zyn.

HOOFD-
 STUK.

Ik spreek hier alleen van den Europifchen , die
 Europifche in de Noordelyke Landen zeer zeldzaam is , en
 groene. de kleinste van alle Kikvorfchen , onthoudende
 zig op de Bladen of in het Loof der Boomen ,
 alwaar hy van Infekten leeft. Dewyl hy , on-
 dertuffchen , zig ftill houdt , zo fchynt het , als
 of hy de Vliegen door eenige Toverkracht in
 zynen Bek wift te trekken. Sommigen wil-
 len , dat hy ook van de jonge Bladeren eete.
 Des Winters verbergt dit Dier zig in de Aar-
 de , en komt 'er tegen 't Voorjaar uit. Zyne
 Paaring gefchiedt in of onder Water , door-
 gaans op 't end van April ; doch de Jongen
 hebben , in hunne Verandering , veel langer
 Werk dan die der gewoone Kikvorfchen. Vier
 Jaaren moeten deeze Boom-Kikvorfchen oud
 zyn , om te kunnen voortteelen. Het Man-
 netje heeft die zwarte Kuffentjes aan de Voor-
 pooten niet , doch onder 't Kwakken zet het
 zynen Strot uit tot een Vliezigen Zak , die zwart-
 agtig is van Kleur. Ook zyn zy de eerften ,
 welker Geluid men in de Lente hoort.

Voorzegger
 van Regen.

't Is eigentlyk deeze Soort welker Kwakken,
 dat men zeer duidelyk van het Worken der
 bruine Land-Kikvorfchen onderscheidt , tegen
 den avond Regen zou aankondigen (*). Een

Waar-

(*). Het Mannetje van den groenen Water-Kikvorfch
 eg.

Waarneeming van Doktor SCHULTZ, ten dien opzigte (†), kan ik niet stilzwygende voorbygaan. Hy verhaalt, dat een Heelmeester van Breslaw in Silezie, zulk een Boom-Kikvorfch, byna agt Jaaren lang, leevende gehouden hadt in een Glas, dat met een Netje was geslooten, geevende het Dier by Zomer versche Groente, en 's Winters wat nat Hooy. Tot Versnapering wierp men het Vliegen toe, die het behendig in den Bek wist te vangen: doch dan vermagerde het, om dat men weinig Vliegen 'er voor hadt, blyvende niettemin vlug en happig: want het werdt voor de Koude bewaard. Men hoorde het, in de Zomer, als het begon te Regenen, of een weinig eer, aan 't Kwakken gaan, en dan wierdt het, door overvloed van Voedzel, zeer lyvig: ja somtyds braakte het een Soort van Slym uit, hebbende waarfchynlyk de Maag overladen: tot dat het, in 't agtste Jaar, door gebrek van Voedzel stierf; dewyl men 'er, in een zeer koude Winter, geen Vliegen voor kon vinden.

't Is dan waarfchynlyk, dat deeze en dergelyke Dieren, die 's Winters zig in de Aarde, of in het Water en de Slyk, als Levenloos verbergen, zulks alleen doen om dat hun Voedzel

egter, kwakt op dergelyke wyze, doch dan heeft het twee Blazen op zyde van den Kop. De Wyfjes, in beiden, doen niet dan knorren of grommen.

(†) *Eph. Nat. Curiosor.* Dec, II. Ann. VI. pag. 320.

III. AFDEEL. III. zel en de Warmte, die tot beweging noodig is, ontbreekt. Men verhaalt ook, dat 'er van deze groene Kikvorschen, somtyds, in warme HOOFD. V. Bronwateren, levendig gevonden zyn, in de STUK. selfste Koude. Dat zy taamelyk lang leeven, is hier uit ook blykbaar.

Gestalte. ROESEL merkt aan, dat deze nooit zo groot worden, als een bruine Land-Kikvorfch van drie Jaaren oud. De Kleur is op de Rug blygroen, van onderen witagtig, en deze beide Kleuren zyn van een gescheiden door een helder geele Streep, die langs de Zyden loopt, en in de Agterpooten eindigt. Egter vind ik niet, dat zy van agteren zo dun en schraal zyn, als de gemelde Westindischen. De ronde Knobbeltjes aan hunne Vingeren of Toonen geeven hun een groote bekwaamheid, om zig aan de Bladeren der Boomen vast te houden; waar zy bovendien, door zeker Lymig Vogt, aan kleeven, gelyk de Padden aan de Muuren. Als menze, in de Haagen, hoort Kwakken, en tegen elkander roepen *brex, brex*, zou men eer denken dat het Vogeltjes waren, om dat men deze Dieren in 't Geboomte niet verwagt. In 't springen zyn zy vlugger dan de andere Kikvorschen.

Gebruik. Veelen hebben den Boom-Kikvorfch voor Venynig gehouden, om dat zy, gelyk sommige Padden, van agteren een Vogt uitwerpen: doch dit is geen reden. Veeleer plagt 'er een byzonder gebruik van gemaakt te worden, in de

de Geneeskunst, boven andere Kikvorschen. Ik zal alleen hier de aanmerking invoegen van SCRODERUS, dat, als men Kikvorschen of derzelve Schot, Aardwormen of eenige andere Soort van Gedierten, destilleeren wil, men dezelve altoos in een Doek moet ophangen in de Destilleer-Ketel; dewyl anders het overgehaalde brandig ruikt.

III.
AFDEEL.
V.
HOOFD-
STUK.

(17) *Kikvorsch met het Lyf ongebuld, van onderen digt gestippeld; de Pooten gevlied; de voorsten vier- de agtersten vyf-Vingerig, met rondagtige Nagelen, die aan 't end breed zyn.*

XVII.
Boans.
Witte Suri-
naamsche.

Deeze, die zeer gelyk is aan den voorgaanden, maar groot en wit van Lyf, met de Voeten altemaal gevlied, wordt gemeenlyk de *witte Surinaamsche Kikvorsch* geheten. SEBA hadt 'er van, met groote Blaazen aan de zyden van den Kop, die hy derhalve Westindische *Blaas- of Windbuidel-Kikvorsch* noemde. In dit opzigt verschillen zy niet van de Mannetjes der groene Water Kikvorschen, die, gelyk iedereen bekend is, onder het borrekikken of

(17) *Rana Corpore lævi, subtus punctis contiguis; Pedibus palmatis, Plantis pentadactylis, Palmis tetradactylis, Unguibus orbiculato-dilatatis. Syst. Nat. X. Rana Palmis tetradactylis, Plantis pentadactylis palmatis, Digitorum apicibus subrotundis. Amæn. Acad. I. p. 285. Mus. Ad. Fr. I. p. 47. Rana Surinamensis. SEB. Mus. I. T. II. f. 3, 4.*

III. of kwakken, deeze Blaazen uitspannen. In de
 AFDEEL. Westindiën verveelen deeze , insgelyks , zeer
 V. door hun Geschreeuw , dat egter, zo het Land-
 HOOFD- volk zig verbeeldt, mooy Weer aanduidt: want
 STUK. in Regen en Koude honden zy zig, gelyk on-
 ze Boeren-Nagtegaalen, ftil. 't Is aan SEBA
 gebleeken, dat deeze Westindifchen ook op
 jonge Kikvorschen aazen. Sommigen hebben
 zodanige Blaazen niet. De Gestalte zweemt
 veel naar de Europifchen, doch 't Lyf is van
 agteren ongemeen dun en fchraal. De Kleur
 van de zynen was geelagtig, in fommigen met
 ros gevlakt. Men vindt 'er thans, by de Lief-
 hebbers, die taamelyk groot zyn en Melkwit
 van Kleur. Die men in 't Sweedsche Kabinet
 hadt waren Loodkleurig, met groote witte
 Vlakken, op de Rug en Pooten, gefprenkeld.
 Dat zy ook Worken hunnen is blykbaar, en
 hier van heeft LINNÆUS 'er den Latynfchen by-
 naam aan gegeven, die egter, insgelyks, op
 veele anderen toepaffelyk zoude zyn.

VI. HOOFDSTUK.

II.
AFDEEL.VI.
HOOFD-
STUK.

De Eigenschappen van de SLANGEN in 't algemeen, derzelver Naam, Voedzel, Voortteeling, verbaazende Grootte en menigvuldige Verscheidenheden. Afgodery aan dezelve van oudsher tot beden gepleegd. Berigten van een wonderlyken Zee-Slang aan de Kust van Noorwegen. Rangschikking en Kenmerken der Slangen.

In de beschryving der Dieren van beiderley Naam. Leven (*Amphibia*) zyn wy thans gevorderd tot den tweeden Rang, welke de genen bevat, die eigentlyk *Kruipende Dieren* heeten. Want hoewel men de genen, die thans in 't algemeen *Reptilia* genoemd worden, gelyk de Schildpadden, Haagdiffen, Kikvorschen en Slangen, ook wel, in 't Duitsch, den naam van Kruipende Dieren geeft; zo is doch die Vertaaling aan de eersten niet zo eigen, als aan de *Serpentes* of *Serpentia*. 't Latynsch Woord *repere* of *reptare*, immers, vindt men dikwils op Viervoetige Dieren, ja zelfs op Kinderen en Menschen in 't algemeen toegepast; wanneer die, in plaats van loopen, op Handen en Voeten, of alleenlyk op de Kniejen, kruipen (*): een ander

(* *Ille per Manus & Genua reptatio, graviter affligit Infantum Corpora, zegt QUINTILIANUS. Libr. I. Cap.*

III. der kruipen, waarlyk, dan dat der Slangen,
 AFDEEL. die, volgens den Vloek, door den Opperheer
 VI. van Hemel en Aarde over hun uitgesproken,
 HOOFD- op den Buik gaan (*).
 STUK.

De krui-
 pende be-
 weeging.

Deeze beweging, ondertuffchen, in een Dier, dat geen Leden, noch oogfchynlyk eenig Werktuig tot den Voortgang heeft, verdient grootelyks onze opmerking. De Natuur heeft deeze Schepzelen niet met een log Lighaam of dikken Buik begaafd, maarze ten uiterfte dun gemaakt en lang, voegende daar by een grootte buigzaamheid, die tot den Voortgang wordt ver-

12. *Sylvas inter reptare salubres, pro tardius inambulare.*
 HORAT. Libr. I. Epist. 4. *Lanigera reptant Pecudes.*
 LUCRET. Libr. II. p. 317. De *Composita*, prorepere, direpete, erepere &c. zyn ook van zeer algemeen gebruik: gelyk *perreptavi* usque omne Oppidum, by TERENCE: terwyl 't Woord *Serpere* byna alleen voor eigentlyk *Kruipen* in gebruik is: als *Serpentia* Ulcera. Kruipende Zweeren: daar men egter, in 't Nederduitsch voor zegt, *voortlopende* Zweeren: waar uit blykt dat het Woord *loopen* by ons ook zeer dubbeltinnig gebruikt wordt, en dat ik derhalve, niet oneigen, de *Reptilia*, als op Pooten gaande, *lopende* genoemd heb, om dezelve van de *Serpentia* te onderscheiden: gelyk men, van de Ouden, die van den voorgaanden Rang onder de *Quadrupedia* geplaatst vindt.

(*) Zo heeft het de Dortsche Overzetting. GEN. III. vers 14. De VULGATA zegt, *Super Pectus tuum gradiéris*, dat is: op uwe Borst zult gy gaan. Eigentlyk hebben de Slangen geen Borst: zo dat het door onze Overzetters veel duidelyker is uitgedrukt. Ook vindt men, in de *Biblia Jun. & Tremellii*, deezen Vloek dus uitgedrukt. *Super Ventrem tuum ito*, dat is; gaat op uwen Buik.

vereischt. Men kan, zo de Heer DERHAM aantekent, een groote juistheid en byna Meerkonstige naauwkeurigheid bespeuren in de bewegingen, welken de Slangen al kruipende maaken. Zonderling is het maakzel en samenstel van de Ringswyze Schubben of Schilden, waar mede hun Lighaam uitwendig is bekleed, en die, van den Kop tot aan de Staart toe, niet alleen over elkander heen schieten, maar randen hebben die een weinig uitstaan; zo dat als eene Schub, door haare Spier, agterwaards getrokken of gespannen wordt, de rand een weinig van het Lighaam afwyke, en als tot een Voet diene, om het Lighaam op den Grond te doen rusten en voort te zetten. Ieder Schub of Schild heeft haare byzondere Spier, waar van het eene end aan haar midden, en het andere aan den bovensten rand van de volgende Schub gehegt is.

De Heer TYSON heeft dit Werktuiglyk gestel [†] Springen. ontdekt in de Ratelslang, die zeer traag is van Gang, en op deeze wyze zou de manier van beweging overeenkomen met die der Wormen, volgens de verklaring, welke BORELLI daar van geeft; doch de uitneemende snelheid van sommige en ver de meeste Slangen, waar onder eenigen byna als een Pyl uit een Boog vliegen; doet ons denken om andere Midde-len, die, buiten twyfel, in derzelve Ruggegraat te zoeken zyn. Want, tusschen de Wervelen van zulke Slangen, zyn dubbelde Vliezen,

III. welke zig door Lugt kunnen uitzetten, en dus
 AFDEEL. de Beenderen van elkander doen wyken, naar
 VI. de SEBA zig verbeeldde, die zodanig een Gestel
 HOOFD. in de *Spring slang* gevonden hadt. Deeze heeft
 STUK. dien naam, om dat hy, uit de Boomen, met
 groote vaardigheid en vlugheid, ten minste zo
 snel als een Vogel voortschiet (*). Waarschyn-
 lyk zullen de Ribben, met haare Spieren en
 Peezen, tot deeze beide bewegingen niet
 minder behulpzaam zyn.

Zwemmen. Men kan de Slangen, schoon geen Vinnen
 hebbende, ook geenszins van de Zwemmende
 Dieren afzonderen. De Water-Slangen toonen
 aan, dat 'er van deeze Dieren ook zyn, die
 een ander Element tot hunne Woonplaats heb-
 ben. Men vindt, bovendien, in de Indiën,
 Zee-Slangen, hoedanig een 'er van LEGUAT
 en zyne Medgezellen, in de Klippen van een
 Rots by 't Eiland Mauritius, op welke zy ge-
 bannen waren, doodgeslagen werdt, zynde
 meer dan zefftig Ponden zwaar. LABAT spreekt
 'er van één, die in de Westindiën met het
 Net werdt opgehaald, zynde byna tien Voeten
 lang, en in 't midden wel twee Voeten van
 omtrek. Deeze beiden hadden langs de Rug
 een Vin, doch de Staart zal hun tot Zwem-
 men

(*) Dat hier van het Geragt, van gewiekte of vlie-
 gende Slangen, die de Vogels in de Lugt konden van-
 gen, ligtelyk kan ontstaan zyn, heb ik hier voor bladz
 65, 66, aangetoond en verklaard.

men dienen , gelyk de Viffchen , waar toe men fommingen derzelven thans betreft (*).

III.

AFDEEL.

VI.

HOOFD-
STUK.

Dat zodanige Slangen nog wel veel grooter worden , is zo ongelooflyk niet , als het Verhaal van OLAUS MAGNUS , dat 'er eertyds , tuffchen de Klippen by Bergen in Noorwegen , zig een Serpent zou opgehouden hebben , van meer dan tweehonderd Voeten lang en twintig Voeten dik. Dit Schepzel verliet des nagts zyne Holen in 't Gebergte , en ging op den roof uit , om de Kalvers en Schaapen der Boeren te verflinden. Thans weet men 'er van zulk een Monfter niet , doch maakt elkander wys , dat 'er een groote Zee-Slang zy , of *Zee-Worm* , die zig nergens dan op de Kuft van Noorwegen zou vertoonē . Wy zyn van gedagten geweest , dat dit Schepzel niet anders dan een Soort van Walvifch of Kazilot zou zyn (†) ; doch dewyl de Heer PONTOPPIDANS , Biffchop van Bergen in Noorwegen en Medelid van de Koninglyk Deenfche Akademie der Weetenfchappen , zo min een Liefhebber van Sprookjes of Fabelen als iemand , en een vlytig Onderzoeker der Natuur , zig de moeite gegeven heeft , om op 't naauwkeurigfte naar dit Stuk te verneemen ; zal ik hier kortelyk

Groote
Zee-Slang
aan de
Noorfche
Kuft.

(*) My is van zeker Heer verhaaid , dat , op een Togg naar Ooftindie , door 't Volk een Dier werdt opgehaald , zo affchuwelyk van Kleur en Gefalte , dat men 'er voor fchrikte . Het geleek wel eenigermate naar een Snoek .

(†) Zie het III. STUK van deeze *Nat. Hift.* bladz. 444.

III. telyk melden, wat hy dien aangaande ontdekt heeft (*).

VI. „ Alle Menfchen (zegt hy), die van de
HOOFD- „ Noorder Kusten Jaarlyks te Bergen komen
STUK. „

Onderzoek „ Handel dryven met hunne Vaartuigen, zyn
naar des- „ van de beftaanlykheid van den Zee-Slang zo
zelfs be- „ wel verzekerd, als van die der Kabeljaau-
ftaanlyk- „ wen of Palingen. Voorleeden Winter kwam
heid. „ ik, by toeval, met den Koninglyken Kom-
„ mandeur en Opper-Loots alhier, den Wel-
„ gebooren Heer LAURENS VAN FERRY, over
„ deeze Stofte in gefprek. Hy zeid', dat hy
„ lang aan het Stuk getwyfeld had, tot dat hy
„ eindelyk, in den jaare 1746; daar van door
„ eigen Ondervinding was overtuigd geworden,
„ en, ten gevalle van gemelden Biffchop,
„ deedt hy het Berigt, 't welk door hem dien
„ aangaande gegeven werdt, van twee Zee-
„ vaarende Perfoonen, die met hem op de Rei-
„ ze waren geweest, door een plegtigen Eed'
„ voor 't Geregt van Bergen bekragtigen. Dit
„ Berigt luidde aldus”:

„ Als ik in den jaare 1746, op myne terug-
„ Reize van Dronthem, tegen 't end van Au-
„ gustus, op een dag, wanneer het zeer ftil
„ en warm Weer was, naar de Molde wilde
„ vaaren; zo gebeurde het, dat ik, met myn
„ Reis-Jagt gezegde Molde tot op een Myl
„ ge-

(*) *Naturl. Hift. von Norwegen.* Koppnh.
1754. II. Th. p. 368, enz.

„ genaderd zynde , op een plaats , die men *Jule-*
 „ *Naes* noemt , in een Boek te leezen zitten.
 „ de , onder myne Roeygezellen , waar van
 „ 'er agt waren , een gemompel hoorde , en
 „ bemerkte , dat de Man aan 't Rôer van Land
 „ hield. Ik vraagde hem , wat zulks beduide ,
 „ en kreeg tot antwoord , dat de Zee Worm
 „ voor ons ware. Toen beval ik den Stuur-
 „ man , naar Land te houden , om dit Dier ,
 „ waar van zo dikwils werdt gesproken , te ge-
 „ moet te vaaren , en , schoon de Roeijers ee-
 „ nige vreeze toonden , moesten zy 'er zig
 „ doch naar schikken. De Zee-Worm passeer-
 „ de ons , ondertusschen , voorby , zo dat ik
 „ myn Jagt naar hem toe moest wenden , met
 „ oogmerk om hem nader te komen : maar ,
 „ dewyl de Slang sterker zwom , dan wy roei-
 „ jen konden , zo nam ik myn Snaaphaan , die
 „ met Hagel geladen was , en schoot op het
 „ Dier , 't welk straks onder Water dook. Ik
 „ liet myn Volk naar de plaats roeijen , waar
 „ de Slang onder gedooken was , die men ,
 „ met dat stille Weer , ligtelyk hadt kunnen
 „ waarneemen , en liet toen de Roeijers stil
 „ houden , in verbeelding , dat dezelve we-
 „ der boven zou komen ; doch te vergeefs.
 „ Het Water inmiddels bevondt men , op de
 „ plaats daar , de Slang onder gedooken was ,
 „ eenigermaate troebel en roodagtig : misschien
 „ dewyl eenige korrels Hagel het Dier , in
 „ die korte afstand , getroffen hadden. De

III.
 AFDEEL.
 VI.
 HOOFD.
 STUK.

III. „ Kop van deezen Zee-Slang , die meer dan
 AFDEEL. „ een Elle hoog boven 't Water uitgestoken
 VI. „ hadt , geleek naar een Paards-Kop , was
 HOOFD- „ graauwagtig van Kleur en de Bek geheel zwart;
 STUK. „ hy hadt een lange witte Maane, die hem
 „ langs en om den Hals tot in de Zee hing.
 „ Men zag, voor 't overige, aan het Lighaam
 „ van dit Dier, 't welk zeer dik was, zeven of
 „ agt kromtens of bogten, die, zo veel men
 „ giffen kon, ieder ongevaar een Vadem van
 „ elkander waren.”

Behalve de Afbeelding, welke zeker Paftoor aan den Heer PONTOPPIDANS van dit Zee-Monfter hadt medegedeeld, zynde zeer wel met de befchryving van deezen Bergfchen Kommandeur overeenkomstig, geeft hy 'er nog eene, genomen uit het Verhaal der Groenlandsche Zendinge, door den Super-Intendant EGEDÉ, die zulk een Zeedier op den 6 July 1734 hadt gezien, 't welk zig boven 't Water zo hoog oprigtte, dat de Kop over den grooten Mars heen reikte. Het hadt een langen spitfen Snoet en blies Water als een Walvifch, doch groote breede Pooten, met de Huid zeer rompelig en ongelyk. Van onderen hadt het de gedaante van een Slang; gelyk bleek, toen, het Bovenlyf onder gehaald zynde, de Staart boven kwam, die van het Lyf zo ver af was als het Schip lang. In veele opzigten oordeelt de Heer PONTOPPIDANS, egter, dat dit Groenlandsche Monfter van den Noorfchen Zee-Slang verfchille, dien

dien men nooit heeft zien Water spuiten, en glad is van Huid. In 't jaar 1720 was zulk een Worm gekomen in zekere Baay van 't Bergse Stigt, en na agt Dagen, toen dezelve 'er weder uitging, vondt men een Slangen-Huid, van bystere breedte en langte, dien zeker Man, welken de Bisschop sprak, verzekerde zelf gezien en met de Handen betast te hebben; zynde niet hard of geschubd, maar week en slymig. Men voegt 'er by, dat dit Dier zig nooit in de Winter, noch by Stormagtig of slegt Weer, vertoont; waar uit men onderstelt, dat het alsdan zyne Paartyd zy.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

Ik wil nu niet verder staan blyven op het gene de Heer PONTOPPIDANS aangaande verscheide Eigenschappen van deezen Zee-Slang mededeelt; waar onder dit, dat hy door Bevergeil te verdryven zoude zyn, de geheele Historie byna fabelagtig maakt; zo wel als die verbaazende langte van honderd Vademen of driehonderd Ellen, welke de Vaarendsgezellen, te Bergen, in 't algemeen daar aan toefschreeven, zo hy getuigt. Ook schynt, volgens het Bericht van den voorgeselden Bergsen Kommandeur, de langte van dien Slang, welken hy zag, niet veel meer dan honderd Voeten geweest te zyn. Nu vindt men, door PLINIUS, gewag gemaakt van een Serpent, van *honderd en twintig* Voeten lang, in de Punische Oorlogen, aan de Rivier *Bagrad*, door den Veldheer Regulus, met allerley Krygstuig en Volk ter dood gebragt:

Groote
Slangen.

III. 't welk LIVIUS en VALERIUS MAXIMUS bevestigen. DIODORUS de Siciliaan schryft, dat een
 AFDEEL. Slang van dertig Ellen naar Alexandrie gevoerd
 VI. werd, ten pleziere van Koning PTOLOMEUS; die zig doorgaans in 't Water leggende ont-
 HOOFD- hieldt (*), Ook is 't bekend, dat de Zee-Die-
 STUK. ren gemeenlyk grooter zyn, dan de Land-Die-
 ren van eene zelfde Soort.

Ik gaa over tot de Berigten der Hedendaag-
 schen, waar uit blykt, dat 'er in de andere
 Wereldsdeelen Slangen zyn van ongelooflyke
 langte en dikte. Daar zyn 'er, in dat gedeelte
 van Afrika, 't welk tusschen de Rivier van Se-
 negal en de Gambia gelegen is, zo de Negeren
 aan den Heer ADANSON verzekeren, van groot-
 te als de gewoone Mast van een Schip, en
 dus wel veertig of vyftig Voeten lang, die men
 aldaar de *Reus-Slang* noemt. Van zodanig
 een langte der Slangen hadt LEGUAT in Oost-
 indie ook hooren spreekken. Men vindt 'er, ze-
 kerlyk, van over de twintig Voeten, en als men
 aanmerkt, dat 'er in de Bosschen van Suriname
 Haagdiffen, en in Afrika Krokodillen van die
 langte zyn, zo is het voorgemelde Berigt der
 Negeren niet ongelooflyk. Ook zegt men dat
 'er in Guinée zyn, van een Voet over 't kruis
 op

(*) Jes. XXVII. Vers 1. wordt gesproken van de *Le-
 viathan*, de langwemelende Slange, de kromme stomme
 Slange, de Draak die in de Zee is. Dit schynt zeer
 op 't gemelde Gedrocht toepasselyk; weshalve het ook
 van sommigen voor den *Leviathan* gehouden wordt.

op de langte van agt of negen Voeten. Van Batavia werdt een Brief geschreeven aan Doktor MENTZEL, wegens een Serpent in Oostindie, van over de vyf-en-twintig Rynlandsche Voeten, dat een wilden Buffel geheel hadt ingeslokt.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

Geloofwaardige Menschen hadden den Schryver van dien Brief verzekerd, dat door hun, in 't Ryk van Astrakan, op de Grenzen van Bengale, het Gevegt tusschen een byster grooten Slang en een Buffel was aanschouwd. Het Ondier begeeft zig elders in hinderlaag, en, zo het eenig Beest betrappen kan, slingert het zig daar om en knelt het zo sterk, dat alle de Beenderen knappen. Is het Beest daar te sterk toe, zo neemt de Slang een Boom tot zyn behulp, daar hy het tegen aan strengelt, knypt of verplettert, doodende hetzelve tevens door de Wonden, die hy 'er, bytende, aan toebrengt. De Keel der Slangen is naauw, doch kan zig zeer verwyden, en zy hebben een groote kragt in het zuigen, 't welk maakt dat zy Beesten van aanmerkelyke grootte inzwelgen kunnen, na dat die aan stukken zyn gebroken of gekneusd. De Heer KLEYER vondt in zulk een Serpent, dat hy opende, een Hartebeest, van middelbaaren Ouderdom, nog geheel, met Huid en Leden; in een ander een wilden Bok, waar aan niets dan 't Leven ontbrak, en in een

Gevegt met
Buffels.

III. derde een Stekel-Varken , dat met alle zyne
 AFDEEL. prikkels was gewapend.

VI. Op een verbaazende wyze moet het Lyf van
 HOOFD- deze Slangen uitzetten , door het inflokken
 STUK. van zulke groote Dieren ; om welken te ver-
 Vangst. zwelgen zy fomtyds twee Dagen werk hebben ,
 en dit maakt hun , gelyk den Veelvraat , on-
 bekwaam om te vlugten of zig van de plaats te
 beweegen : weshalve dat oogenblik van het
 Landvolk en de Jaagers waargenomen wordt ,
 om zig van die Monsters meester te maaken.
 Zy doen den Slang een Touw om 'den Hals en
 verworgen of slaan hem met Stokken dood ,
 snydende hem vervolgens , na dat hy gevild is ,
 aan stukken , die zy te koop brengen in de na-
 buurige Vlekken . Ook worden veelerley Slan-
 gen , die kleiner zyn , van de Hertten en Zwyn-
 nen , van Oijevaars of Reigers en meer derge-
 ke Vogelen , gegeten . Zy hebben ; bovendien ,
 den Spinnkop , Sprinkhaan , Kreeft en ander
 Gedierte , tot Vyanden . Men zegt , dat het
 Geschreeuw van de Paauwen , de Reuk van
 een Luipaard , de Schaduw van den Effche-
 boom , de Bladen der Eiken , Taxis , Wynruit ,
 Alfem en andere Planten , voor hun nadeelig zyn
 of haatelyk . Hun Geluid , dat in een zonde-
 ling Soort van Geblaas of Gefyfel , 't welk
 zeer kenbaar is , bestaat ; doet , aan den anderen
 kant , alle Dieren , en den Mensch inzonder-
 heid , verschrikken . Evenwel zyn 'er Slangen ,
 die

die aangenaam zingen en daar door de Vogeltes verlokken, dat zy hun ten prooy worden.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD.
STUK.
Voedzel

Het Voedzel der Slangen, in 't algemeen, bestaat in Kruiden, of Klompen Aarde, zo sommigen aanmerken; 't welk dan den Vloek, over hun uitgesproken, nader bevestigt (*). Buitendien worden ook Padden, Haagdiffen, Wormen en ander Ongedierte, door hun gegeten. Als 'er Vogelen door ingeflokt zyn, braaken zy daar van de Veders en Beenderen, gelyk die der Viervoetige Dieren, weder uit: Aan de Kust van Guinée worden die kleine Parkietjes, welke men Guineefche Mosschen noemt, veel van hun gevangen. Voorts houden zy ook veel van Boomvrugten. 't Schynt dat deeze Dieren 's Winters ook niet eeten: ten minste heeft men 'er sommigen, wel een half Jaar, zonder Voedzel, of slegts met een weinig Zemelen, levendig gehouden. Onze Water-Slangen worden in een Fleisch met Gras bewaard.

Belachelyk zyn de denkbeelden der Ouden geweest over de Voortteeling van deeze Dieren. Sommigen hebben wel erkend dat zy paarden, doch meenden dat zy eerst uit Bloed, of uit Verrotting gesprooten waren. KIRCHE-

Voortteeling.

RUS

(*). Als boven GEN. III. Vers 14. Op uwen Buik zult gy gaan, ende *Stof zult gy eeten*, alle de dagen Uwes Levens. Of *terram comedes*, gelyk het de *Vulgata* heeft: dat is, en gy zult *Aarde* eeten.

III. **RUS** wil, dat men, door het Poeijer van gedroogde Slangen te zaaijen, Jongen kon voortbrengen; maar **REDI** heeft dit nooit door Proeven bevestigen kunnen. Hedendaags twyfelt men niet, of zy teelen door Paaring, Koppeling of Vermenging van het Zaad der beide Sexen voort; te minder nu het Mannelyk Lid der Slangen volkomen is ontdekt. 't Schynt dat zy zo wel Baaren als Eijeren leggen: want **LABAT** een Slang doende openen, die een Wyfje was, van negen Voeten lang, zag daar in Eijeren, gelyk aan die der Schildpadden, in ieder van welken hy ten minste tien of twaalf levendige Jongen vondt, die zeer vlug waren, van dikte als een Schryfpen, en ongeveer een half Voet lang. Vier-en-zeventig, uit zes Eijeren, werden door hem gedood: anderen, uit een gebroken Ey, sloopen weg; waar uit blykt dat deeze Dieren volwassen waren. Ook worden in de Eijeren der gewoone Europische Slangen, doorgaans, opgerolde Slangetjes gevonden. Van de Adders is 't bekend, dat zy leevende Jongen voortbrengen.

By aldien niet een menigte van dit Gebroedzel, door andere Slangen, Mieren en Vogelen, vernield werde, zouden zy byster vermenigvuldigen, hoewel het getal hunner Eijeren niet zeer groot is, naar evenredigheid van de Salamanders, en byster klein, naar dat van de Kikvorsch en Padden. **SEBA** vondt 'er veertien, en somtyds meer, in ieder Eijerstok, welken 'er

de

de Wyfjes-Slang twee heeft. Zo men dan het getal der Eijeren stelt op dertig, en dat uit ieder twaalf Jongen komen; dit maakt tuffchen de drie en vierhonderd Jongen, in ééne Teelt. Maar miffchien hebben de Slangen eenige Jaaren werk om tot de Voortteeling bekwaam te worden; gelyk ROESEL dit in de Padden en Kikvorfchen waarnam.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

Omtrent de overige deelen van de Voortteeling en dierlyke Huishouding der Slangen, geeft SEBA zeer naauwkeurige Afbeeldingen. Hy beeldt, in het Mannetje, de Teeldeelen af, en die zonderlinge, dubbelde, gedoornde Roede, welke aan de Slangen eigen is. De overige Ingewanden worden door hem in 't algemeen en in 't byzonder befchreeven. De Maag vindt hy fomtyds niet veel wyder dan het Kanaal der Darmen, 't welk aan 't end uitloopt in een Riool, dat ook de Pisleiders ontvangt: zo dat deeze Dieren, gelyk de Vogelen, hunne Drek en Pis te gelyk loozen. De Nieren zyn zeer langwerpig: de Lever is vastgehegt aan de Longen, welken een Zak maaken, die, gelyk in de Kikvorfchen en Padden, een groot deel van den Buik beflaat, ftrekkende zig tot aan de Nieren uit. Het Hart is, naar reden van het Lighaam, klein, en heeft maar ééne holligheid. De Tong is Vleezig en dubbeld, aan 't end fpite punten maakende, die niet zeer ftyf zyn; aan den wortel in een gemeene Scheede beflooten (*).

Inwendige
deelen.

Van

(*) SEBA *Kabinet*. II. DEEL. Pl. CIX. bl. 117-123.

I. DEEL, VI. STUK.

S 2

III. Van het Samenstel der Ruggegraat heb ik reeds
 AFDEEL. gesproken. Men plagt te zeggen, dat zy zo
 VI. veel Ribben hadden als 'er Dagen in een Maand
 HOOFD- zyn; doch, dewyl ieder Wervel twee Ribbet-
 STUK. jes of Graaten uitgeeft, is het getal daar van
 ongelijk grooter, gelyk de Afbeeldingen der
 Geraamten aantoonen (*).

Gestalte. De uitwendige Gestalte der Slangen is, niet
 minder dan de Grootte en Kleur, verschillende.
 Lang en dun, doch tevens rond van Lighaam te
 zyn, weet men, is hun eigen, en daar in mun-
 ten zy uit boven alle Dieren, behalve de Rup-
 fen en Wormen. Daar zyn 'er, die volmaakt
 naar een Worm gelyken, doch de meesten heb-
 ben een duidelyk onderscheiden Kop en Staart.
 De Kop is in eenigen dunner, in anderen dikker
 en breeder. Het voornaamste verschil, ten op-
 zigt van de Staart, bestaat daar in, dat dezel-
 ve, in sommigen, ongewaarwordelyk verdunt,
 tot aan het end, dat ook wel rond is en byna
 zo dik als de Kop, gelyk in de *Biceps*; doch in
 veelen is de Staart zeer duidelyk van het Lyf te
 onderscheiden, door zyne dunte. Onder de
 Slangen zyn 'er, wederom, die zodanig in lang-
 te en dunte van 't geheele Lyf uitmunten,
 dat menze Zweepslangen heet. Ook noemt
 PLINIUS hunne Tong driepuntig, dewyl zy die
 zo snel uitsteeken en inhaalen, dat dezelve
 veel eer drie dan twee Spitsen schynt te hebben.

Om-

(*) 't Zelfde. Pl. CVII.

Omtrent de Oogen vind ik aangemerkt , dat alleen het onderste Ooglid in dezelve beweeglyk zy. Sommigen hebben geen Neusgaten, Oogen, noch uitwendige Ooren, doch dat zy allen geheel doof of zonder Gehoor zouden zyn , gelyk LINNÆUS zegt (*), fchynt thans zeer twyfelagtig , nu men niet alleen in de Kruipende Dieren en Adders, maar zelfs in de Viffchen, het Gehoortuig vindt (†). PLINIUS hadt reeds gezegd , dat de Slangen Oorgaten hebben, waar door zy hooren. Hunne Ademhaaling gefchiedt niet op de wyze van den Mensch en de Viervoetige , maar op die der Kruipende Dieren, Haagdiffen, Padden en Kikvorfchen.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

Eene zonderlinge Eigenschap der Slangen is hunne verandering van Kleur , by het afleggen of affcheuren van hunne Huid, dat zy in 't Voorjaar doen , en waar door hunne Gedaante als vernieuwd wordt. De Indiaanfche Slangen veranderen dermaate, dat men naauwlyks twee, van eenerley Soort, in Kleur volkomen gelyk vindt, zo LINNÆUS aanmerkt, en dit maakt dat de wilde Dieren voor een ongewapende Slang zo bevreesd zyn, als voor een gewapende, dat is, voor eenen die kwetzende Tand en heeft (‡). In sommigen is de Huid zeer fierlyk gefchubd, en

(*) Absque Auribus furdos. *Syst. Nat.* X. p. 194 en bladz. 7. hier voor.

(†) Zie bladz. 217, 218.

(‡) *Stokholms. Verhand.* voor 't jaar 1749. pag. 256.

I, DEEL, VI, STUK,

III. en wonder fraay getekend. Men vindt 'er van
 AFDEEL. Goud-, Zilver- en Koperkleur, of gebandeerd
 VI. met allerley hooge en schoone Verwen. Om ze
 HOOFD- te dooden moet menze op den Kop treffen;
 STUK. want anders zyn zy ongemeen taay, ten ware
 men hun met een Zweepslag of Teentje door
 midden floeg; gelyk in fommigen zeer wel ge-
 schieden kan. Men wil dat zy lang van Leven
 zyn. Hunne Vuiligheid, of Drek, wordt ge-
 zegd fomtyds te ruiken als Moskeljaat.

Venynig-
 heid.

De Venynigheid, die in fommige Slangen zo
 blykbaar en hevig is, heeft aanleiding gegeven,
 om naar derzelve Oorzaak onderzoek te doen.
 Men is thans verzekerd, dat de Zitplaats van
 dit Venyn niet in de Staart zy, noch in de Tong,
 maar in twee Tandén van de Bovenkaak, die
 zy als Pylén uitschieten en weder inhaalen. Dee-
 ze Tandén, zynde zeer vreesfelyke Wapenen,
 met welken de Natuur fommige Dieren van dee-
 zen Rang voorzien heeft, zyn van binnen hol en
 laaten een Vergiftig Vogt door, dat uit een Blaas-
 je voortkomt, 't welk aan den wortel van de
 Tand geplaatst is. Men heeft bevonden, dat,
 na dat alle Vleezige deelen van de Kaaken,
 door kooking en door ongeblufchte Kalk, wa-
 ren afgefcheiden, nog het Venyn in deeze
 Tandén bleef.

De Uitwerking van dit Venyn is wonderlyk
 en zeer verschillende. Daar zyn 'er, welker
 Beet een Soort van Verdooving der Zinnen en
 eene afmatting toebrengt, die niet onaangenaam

is,

is, waar op de Dood volgt, als een zachte Ont-
 slaaping, zonder eenige Pyn. Anderen veroor-
 zaaken verandering van Kleur, Grilling, Hart-
 klopping en hevige Smerten. Eenige brengen
 de Kramp of Geelzugt aan, gelyk de Adders;
 anderen Verfterving en het Vuur, gelyk die Ma-
 labaarſche, *Heritinandel* genaamd; zodanig dat
 het Vleefch, door Verrotting, by ſtukken en
 brokken van het Lyf valt. AGATHOCLES, ver-
 haalt men, dat dóór een Tandeftooker, die met
 het Venyn van de *Seps* van Libye vergiftigd
 was, op die wyze zyn Leven verloor. 't Ver-
 gift van ſommigen werkt langzaam, dat van an-
 deren ſchielyk, gelyk dat van den Ratelſlang,
 't welk in zes of twaalf Uuren den Menſch weg-
 rukt, en dat van den *Cobra de Cabelo* of Bril-
 ſlang, binnen een Uur, zo men de Reizigers
 gelooven mag.

III.
 AFDEEL.
 VI.
 HOOFD-
 STUK.

De milde Natuur, egter, heeft den Menſch
 niet onvoorzien gelaten van kragtige Genees-
 middelen tegen de uitwerking der Slangenbee-
 ten. Ik wil nu niet omſtandig ſpreken van den
 zogenaamden *Slangenſteen*, die op de Wond
 gelegd het Venyn zou uithaalen, en zig daar
 van in Melk weder ontlaſten: noch van dien
 grooten Steen, welken de Kaper-Slang in zyn
 Kop zou hebben, en die voor een groot Te-
 gengift gehouden wordt. 't Schynt dat 'er, te-
 gen het Venyn van ſommige Slangen, byzon-
 dere Middelen zyn, gelyk wy in 't vervolg
 zien zullen. Het Slangenhout; zo genaamd

Genees-
 middelen
 daar tegen.

III. wegens de Kleur; in Wyn afgetrokken, wordt
 AFDEEL. gezegd in 't algemeen dienstig te zyn, zo wel

VI. als de Theriaak en andere Zweetmiddelen; doch
 HOOFD- de Beet van een zelfden Slang is niet altoos,
 STUK. en niet dan wanneer men ze tergt, vergiftig:
 't welk egter gemakkelyk kan gebeuren, door
 'er onverhoeds op te trappen, en om die re-
 den zyn de Negers en Indiaanen, veelal, ge-
 laarsd. Anders, merkt men aan, vlugten de
 Slangen voor den Mensch.

Afgodery
 aan Slangen
 gepleegd.

Niettegenstaande dit nadeel, 't welk doch
 in de heete Landen menig een het Leven kost,
 strekken de Slangen, in verscheide opzigten, ten
 voordeele van Adams kroost. Een der voor-
 naamste nuttigheden is, dat 'er veel Ongediert,
 't welk de Ingezetenen van Afrika en de Indiën
 anders zo geweldig plaagt, door vernield wordt,
 of dat de vergiftige Adders door de Slangen
 worden gedood; welk één en andere mooglyk
 deeze Dieren in zulk een hoogagting gebragt
 hadt by de Negers van 't Ryk van Fidah,
 Whidah of Juda, bezuiden Guinée, dat zy de-
 zelve hielden voor hunne *Fetiches* of Afgoden
 en Bescherm-Heligen, ja een Tempel van den
 Slang stigten, zynde als de Moeder- of Dom-
 Kerk van een menigte Kapellen, waar in deeze
 Dieren gediend en aangebeden werden. Even-
 wel wordt gezegd, dat die Afgodery uit een
 andere oorzaak sproot. Een Slang hadt hun, in
 een Gevegt met de Inwooners van 't Ryk van
 Ardrah, tot een Voorteken van de Overwin-
 ning

ning gestrekt, en sedert werden de Slangen zodanig van hun gevierd: doch het vertrouwen, dat zy op dien Afgod stelden, bekwam hun zeer slegt, toen hun Ryk, in den jaare 1727, door den Koning van Dahomé, een binnenlandsch Vorst, werdt overweldigd, en de Hoofdstad *Sabée*, als ook waarfchynlyk die berugte Tempel van de Slang, geheel vernield. Beter was het overleg der Indiaanen van de Vaste Kust van Zuid-Amerika, die, door de Volkeren der Westindische Eilanden zeer geplaagd wordende, een menigte van Vergiftige Slangen derwaards overbragten, om dus die Wilden te bestryden op hun eigen bodem.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

De Veneratie der Slangen is door de geheele Oudheid verspreid. Toen de Kinderen Israëls door vergiftige Slangen gebeten waren, strekte het aanzien van den Koperen Slang, dien Moses in de Woestyne opregte, hun tot Geneezing, en sedert hebben 'er de Israëlieten, meer dan zeventhonderd Jaaren lang, Gøddelyke Eer aan beweezen (*). Het is derhalve geenszins te verwonderen, dat het Voorbeeld van een Natie, welker Gerugt de geheele Wereld doordrong, door veele Heidenen gevolgd werdt, in 't byzonder door de Egyptenaaren. De Phœniciers beeld-

(*) NUM. XXI. vers. 9. II. KONING. XVIII. vers. 4. Want de opregting van den Koperen Slang door MOSES, wordt gesteld in 't Jaar der Wereld 2583, en de komste van Hiskia tot de Regeering in 't Jaar 3309, geschied te zyn.

III. beeldden de Wereld af door een Cirkel, in
 AFDEEL. wiens midden een Slang was, tot een Zinne-
 VI. beeld van den Geest of 't Wezen, dat
 HOOFD. het Geheel-Al bezielt, of aan alles den Adem, het
 STUK. Leven en beweging geeft. Men wil dat de
 Griekſche Naam van God, die de Θ tot Voor-
 letter heeft; *Theos* naamelyk, daar van afkom-
 ftig zy. In ſommige deelen der Indiën worden,
 nog hedendaags, de Slangen grootelyks ge-
 eerbied, en men vindt daar van, onder de ge-
 daante van Draaken, in de Tempels der Siam-
 meren veele Beelden, die aan de Deuren ſtaan,
 als 't ware om den Ingang te beveiligen.

Te minder vreemd is 't, dat dit onder 'de
 Heidenen en Wilden plaats heeft, daar, zelfs
 maar korte Eeuwen geleeden, de Slangen nog
 in eenige Deelen van Europa werden aangebee-
 den. Weinig Huisgezinnen zyn 'er in Samogi-
 tie, zegt de Baron van Herberſtein, die de
 Slangen niet houden voor hunne Huisgoden,
 waar aan zy meer dan gewoone Eer bewyzen,
 ſchoon tevens het Kristelyk Geloof door hun
 beleeden wordt, dat hunne Koning *Jagello*,
 in 't jaar 1386, aannam (*). OLAUS MAGNUS,
 Biſſchop van Upfal, ſchreef, dat, ten zynen
 tyde, de Afgodery aan Vuur, Hout of Boſſchen
 en Slangen, nog plaats hadt in eenige deelen
 van Noorwegen en Lapland. Ook zyn 'er, in
 de eerſte Kriſten Kerk, Kettens geweest, *Ophi-*
 .tes

(*). *Atlas d'Europe. p. 261.*

tes genaamd, die den Slang dienden welke Eva verleid hadt, waanende dat het de Zaligmaaker geweest ware.

Het is ook wel te begrypen, hoe de Slang in de Geneeskunde zo beroemd heeft kunnen worden; daar de Geneezende kragt van den Koperen Slang, onder de Israëlieten, zo duidelyk ondervonden en zo lang in gedagten gehouden was. De Romeinen, geweldig door de Pest aangetaft zynde, zonden een Galey met Gezanten naar *Epidaurus*, een Grieksche Stad, om den Slang, die aan *ÆSCULAPIUS* was toegewyd, naar Rome te brengen: die Slang kwam uit zig zelf aan boord; en, overgevoerd zynde, zwom hy naar 't Eiland in de Tyber, waar op, naderhand, een Tempel voor *ÆSCULAPIUS* gebouwd werdt, dien men daar en elders eerde, onder de gedaante van een Slang. Sedert is het Zinnebeeld van de Geneeskunde een Staf geweest, met een Slang daar om geslingerd. Voorts heeft dit Dier ook, weleer, gestrekt tot andere Zinnebeelden. Lift (*) en Voorzigtigheid worden 'er door afgeschetst, en de Eeuwigheid vertoont men door een Slang, die een ronden Kring maakt, hebbende het end van de Staart in de Bek: 't welk by de Egyptenaaren het Zinnebeeld was van het Jaar.

Behalve het gebruik, dat van het Vleesch Gebruik.
der

(*) De Slang was listiger dan al het Gedierte des Velds. GEN. III. v. I.

III. der Slangen, 't geen men zeer versterkende en
 AFDEEL. voedsaam agt te zyn, in de Indiën niet alleen,
 VI. maar zelfs in Italie tot Spyze gemaakt wordt;
 HOOFD- zyn in de Geneeskunde verscheide Middelen,
 STUK. daar uit bereid, in agting, inzonderheid de
 Geeft en 't Vlugge Zout; hoewel dit meest op
 de Adderen ziet, waar van ik naderhand zal
 spreken. Het Vet der Amerikaansche Slangen,
 in 't algemeen, is, zo Pater LABAT aanmerkt,
 een kostelyk Middel om tot uitwendige smeering
 te gebruiken, in veelerley Ongemakken die
 uit Koude ontstaan, inzonderheid Jigtige Py-
 nen. Men smelt het, ten dien einde, op 't
 Vuur, en mengt 'er van den sterksten Wyn-
 geeft of Rum onder, doende daar mede dan
 het Lighaam wryven: waar van hy zelf de
 Proef genomen hadt.

Verfchei-
 denheid,

De meeste Slangen worden gevonden onder
 de verzengde Lugftreek. In Afrika is daar
 van een groote menigte, zo wel als in de Oost-
 en Westindiën, doch of de verscheidenheid
 wel zo groot zy, als het schynt, zou men,
 wegens de verandering van Kleur en Grootte, billyk
 mogen twyfelen. SEBA heeft dertienmaal eene
 zelfde Soort, de *Cobra de Cabelo*, of Brillfang,
 naamelyk, doen afbeelden. Ook geeft hy de
 Figuren van zeven Kaapsche, zes Guineesche
 en vyf Surinaamsche Slangen. Tien byzonde-
 re Soorten zouden 'er op Cayenne zyn, vol-
 gens BARRÉRE: by de twintig in Noord-Ame-
 rika; zo KALM aanmerkt. HASSELQUIST vondt
 in

in Egypte vierderley Soorten, de Adders daar onder begreepen, en juist even zo veel heeft men 'er in Sweeden ontdekt. Behalve den voorgemelden Zee-Worm, dien PONTOPPIDANS, Bisschop van Bergen, thans voor zo zeker houdt dat 'er aan de Noorsche Kust zy, als eenige andere Visch; vindt men 'er, zegt hy, overal in de zoete Wateren, Waterflangen en op 't Land worden Adders gevonden, die somtyds vergiftig zyn. Men vindt dergelyken in onze Provinciën, en Duitschland levert ook verscheidene Soorten van Slangen, waar onder den Blindslang uit; doch de vergiftigsten zyn in Italie, Afrika en andere heete Landen.

Hoe zeer men omtrent de onderscheiding der Slangen in 't duistere geweest zy, blykt uit die onvergelykelyke Verzameling van SEBA, in het II. DEEL van zyn Kabinet, alwaar een verbaazende menigte van Slangen zonder eenige Orde is geplaatst. Behalve eenige weinige Europische heeft hy daar in, twee-en-veertig Slangen uit Asie; negen uit Afrika, waar onder een die aangenaam zingt: en vyf-en-vyftig uit de Westindiën, waar onder één, die gezegd wordt de waare *Æsculapius* te zyn: dus in 't geheel honderd-en-zes Uitheemsche Slangen. Buiten de Gestalte, Kleur, als ook de Indiaansche Naamen, worden deeze, slegts, door eenige Eigenschappen onderscheiden: gelyk hy dus zyn Werk met de *Scytalæ* of Stokslangen begint, dus genaamd, om dat zy zig dikwils

III.
AFDEEL.

VI.
HOOFD-
STUK.

Onder-
scheiding.

III. in de gedaante van een Stok, en ongekrinkeld,
 AFDEEL. vertoonen. Men ziet ligt hoe bedrieglyk en
 VI. onvoldoende deeze en dergelyke Kenmerken
 HOOFD- zyn.

Kenmer- De fchranderheid van den Heer LINNÆUS en
 ken vol- zyn onvermoeide vlyt in het onderzoeken van
 gens de Schepzelen, heeft zyn Ed. Kenmerken doen
 LINNÆUS. uitvinden, waar om men naauwlyks gedacht zou
 hebben. Zo veel verschilt het, of men de Wer-
 ken der Natuur oplettend dan flegts ter loops
 befchouwe! Zyn Ed. oordeelt, dat de Schilden
 of breede Schubben onder aan den Buik en de
 kleine Schubben onder aan de Staart, bekwaame
 Kenmerken zyn: dewyl het getal daar van
 in een zelfde Soort van Slangen, indien zy
 niet verminkt zyn of befchadigd, nagenoeg
 even groot is: mids men fomtyds de Som van
 beiden neeme, om dat de onderscheiding der
 Buik-Schubben, van die aan de Staart, niet zo
 klaar is. Dus werdt een Slang, in Sweeden
 door den Heer CLERCK gevonden, die 153
 Buikfchilden en 32 Staartfchubben hadt, van
 zyn Ed. een zelfde gerekend te zyn als de ge-
 woone Swcedfche Slang, *Huggorm* genaamd,
 waar in het getal der Buikfchilden 144 en dat
 der Staartfchubben 39 is: om dat de Som van
 beiden zeer weinig verschilt; want in deeze Tel-
 ling komt het niet op één of twee Schubben aan.

Soorten. Ik heb, hier voor (*), de zes Geflagten van
 Slangen, en derzelve Kenmerken, opgege-

ven,

(*) Bladz. 8, 9.

ven, dat ik thans niet herhaal. Alleen zal ik spreken van de Soorten, welken 'er in 't eerste Geslagt, dat den RATELSLANG bevat, drie zyn; in het tweede, van de SERPENTEN, negen; in het derde, van de ADDERS, twee-en-tagtig: in het vierde Geslagt, van de SLANGEN, twaalf: in het vyfde van den TWEEKOP, en in het zesde van den BLINDSLANG, ieder twee: dus in 't geheel honderd-en-tien verschillende Soorten van Slangen. Indien men hier nog byvoegt negentien, die van den Heer GRONOVIVS beschreeven en van LINNÆUS niet gezien waren: zo is het getal reeds aanmerkelyk grooter dan dat der genen, welken SEBA in het II. DEEL van zyn Kabinet heeft afgebeeld.

III.
AFDEEL.
VI.
HOOFD-
STUK.

De Heer GRONOVIVS heeft, by vyf Geslagten van LINNÆUS, nog drie gevoegd, onder den naam van *Scytala*, *Vipera* en *Cenchrus*. Het getal zyner Slangen, van allerley Soort, was vyf-en-veertig: thans worden door zyn Ed. opgeteld een-en-zestig Soorten: als *Cæcilia*, 1: *Amphisbænæ*, 2: *Angues*, 7: *Scytalæ*, 2: *Columbres*, 42: *Vipera*, 1: *Cenchrus*, 4: *Crotalophori*, 2 (*). De Geslagtnaam van *Boa* of *Serpent* wordt door hem niet gebruikt. Zie hier de Kenmerken, die hy tot onderscheiding van de Geslagten opgeeft, in die Orde, in welke hyze, omtrent als LINNÆUS te vooren gedaan hadt, heeft geplaatst (†).

Verdeeling
van GRONO-
VIVS.

CÆCI-

(*) *Zoophyl. Gronov. Fascic. I. Leidæ. 1763.*

(†) *Mus. Ichthyog. TOM. II. Leidæ. 1754.*

I. DEEL. VI. STUK.

- III. CÆCILIA. *Blindslang*. Het *Lyf* naakt, op zyde rimpelig: twee Voelers aan den Bek: de *Staat* stomp of geen.
- AFDEEL.
- VI. HOOFD-STUK. AMPHISBÆNA. *Biceps*. Het *Lyf* van vooren en van agteren dikagtig, stomp gerond, met Schubben, die Kringswyze Ringen maken, gedekt: de *Staat* dik en stomp, op de zelfde wyze geringd.
- Geslagten van Slangen volgens GRONOVIVUS.
- ANGUIS. Het *Lyf* naar vooren en agteren stomp, gerond; overal met Schubben gefchalied, zonder eenige Ringswyze kringen: de *Staat* dik, stomp rondagtig, met dergelyke Schubben, als het *Lyf*, gedekt.
- SCYTALE. De *Kop* van boven met zeer groote Schubben, die veelhoekig zyn en van veelerley figuur, gedekt: de *Buik* en *Staat* van onderen met dwarse Schilden: de *Staat* dik, rolrond.
- COLUBER. De Schilden op den *Kop* van veelerley figuur: het *Lyf* gefchalied met Schubben en van onderen met dwarse Schilden bekleed: de *Staat* Kegelagtig, zeer lang en dun uitlopende, van onderen met Schubben die twee aan twee leggen.
- VIPERA. *Adder*. De *Kop* van boven, de Rug en Zyden, met gefchaliede Schubben: de *Buik* van onderen met dwarse Schilden voorzien: de *Staat* Kegelagtig, dun en fcherp uitlopende: van onderen met de Schubben twee aan twee.
- CENCHRIS. De *Kop* van boven, de Rug en Zyden, met gefchaliede Schubben: de *Buik* en *Staat*, van onderen, met dwarse Schilden: de *Staat* Kegelagtig, dun en fcherp uitlopende.

CROTALOPHORUS. *Ratelslang.* De Buik en Staart met Schilden ; de Staart fomtyds , behalve de Schilden , ook met Schubben gedekt , en uitloopende in een Hoornige Spits of Ratel , die gemeenlyk uit Leden bestaat.

III.
AFDEEL
VI.
HOOFD-
STUK.

Ik heb deeze Kenmerken der Geslagten 'er bygevoegd , op dat de Liefhebbers , die der Latynsche Taal onkundig zyn , ook zouden kunnen oordeelen , of 'er iets aanmerkelyks uitgevoerd zy met de nauwkeuriger onderscheiding. De Kenmerken , inderdaad , van eenigen schynen zo in elkander te loopen , dat de Heer LINNÆUS de *Vipera* by de *Colubres* gevoegd of liever gelaten heeft (*); maakende een nieuw Geslacht van *Boa* , waar in de *Cenbris* en *Scytale* , benevens eenige anderen , door zyn Ed. geplaatst zyn. Dus is het getal en de Orde der Geslagten , by LINNÆUS , gelyk hier voor gemeld , en hy begint , naar gewoonte , met de voornaamsten , de *Ratelslangen* naamelyk , daar ik derhalve toe overgaa.

VII. HOOFD.

(*) Want in de VI. Edit. van het *Syst. Nat.* was de *Vipera* reeds onder de *Colubres* geplaatst. Ook is de *Vipera* van GRONOVIVS de gewoone Adder niet.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

VII. H O O F D S T U K .

Beschryving van 't Geslagt der RATELSLANGEN, van welke Eigenschappen een omstandig en zeer naauwkeurig Berigt gegeven wordt, volgens de nieuwe Waarneemingen van den Sweedschen Heer KALM, geduurende zyn verblyf in Noord-Amerika.

Naam.

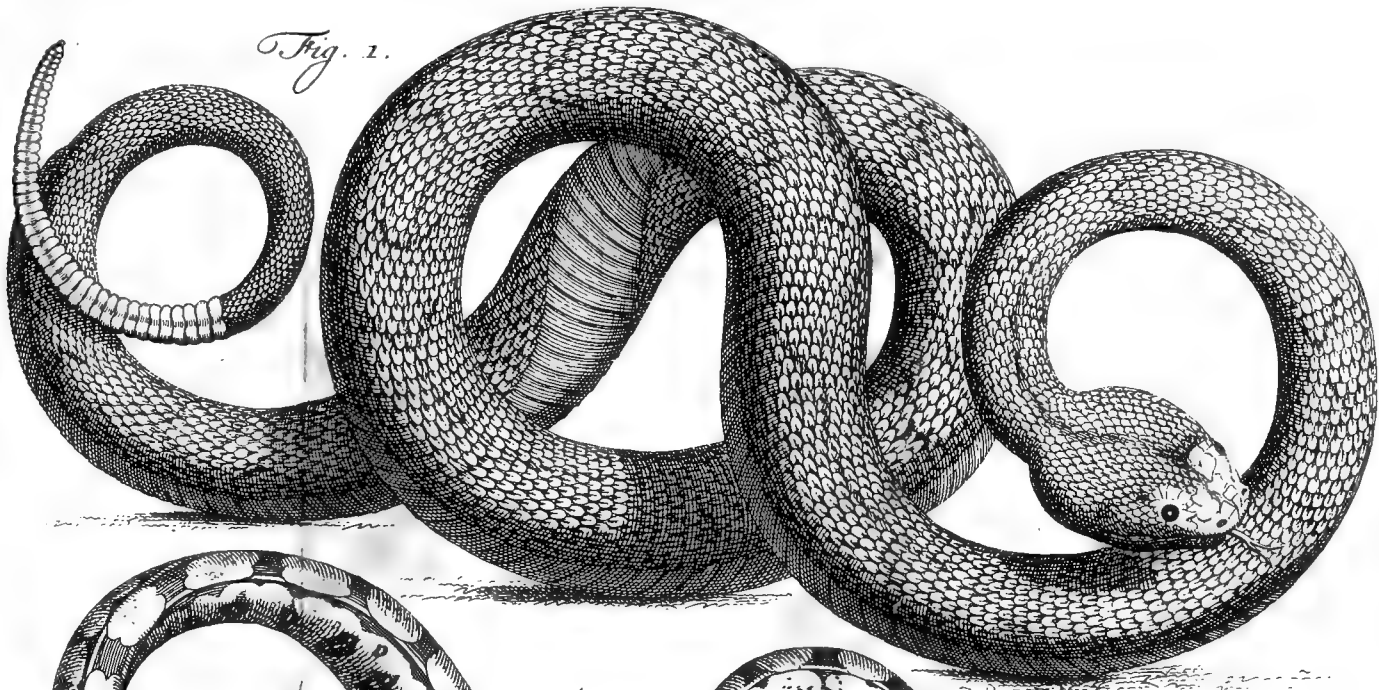
De Geslagtnaam dezer Slangen, *Crotalophorus*, en by verkorting *Crotalus*, is afkomstig van den Ratel, dien zy aan 't end der Staart hebben; 't welk de reden is dat de Engelschen 'er den naam aan geeven van *Rattle-Snake*; de Franschen dien van *Serpent a Sonnettes*, en wy dien van RATELSLANG of Bel-Slang. De Indiaanen van Zuid-Brasil noemen hem *Boicinga* of *Boiconininga*, gelyk zy het uitspreken; de Iroquooisen, aan de Mohaks-Rivier, in Noord Amerika, *Onegansi*. Door geheel Oost- en Westindie voert hy den naam van *Teutblacotb-Zauphui*, dat is Koning der Slangen: ook wordt hy, in Mexiko, wel *Eaca-coatl*, dat is Windslang geheten en de Spanjaarden, of Portugeezen, noemen hem *Casca vela*. JOHNSTON hadtze, onder den trotsen naam van *Domina Serpantum* of Meesteres der Slangen, te boek gesteld.

Woon-
plaats.

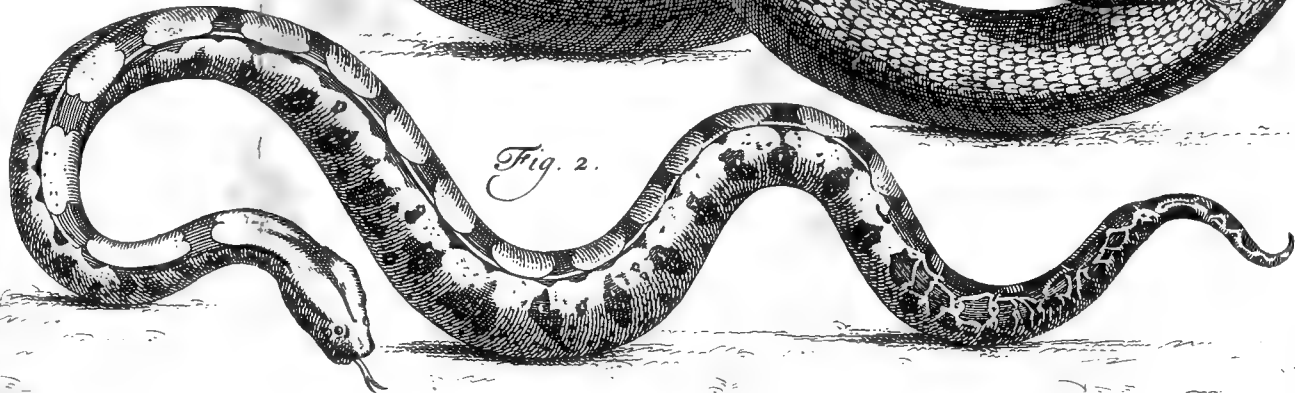
De Woonplaats dezer Slangen is in de beide Indiën. SEBA geeft de Afbeelding van eenen, hem

Fig. 1.

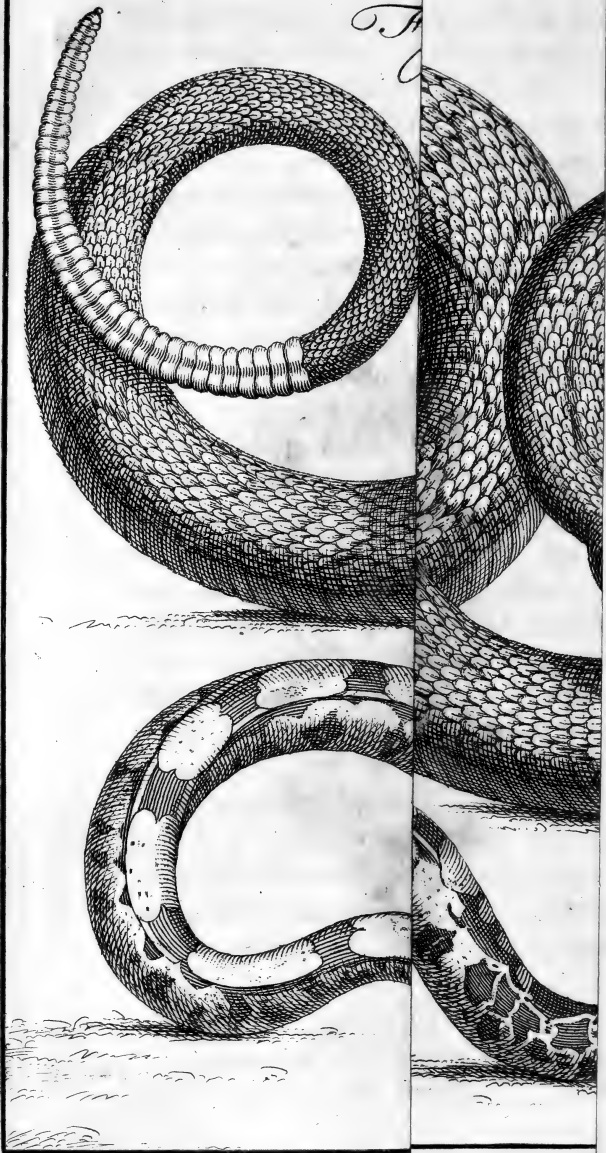
Fig. 2.

T
D

hem van Ceylon toegezonden, die veertig Bel-
 len in zyne Ratel hadt. In Zuid-Amerika zyn
 zy gemeen. In Noord-Amerika vindt menze
 niet alleen in de Zuidelyke en middelste dee-
 len, maar zelfs in een gedeelte van Kanada,
 tot aan den Berg toe, die de gefcheurde Rots *
 geheten wordt aan 't Meir van Champlain. De
 Noordelykste plaats, daar menze in Nieuw En-
 geland gezien zou hebben, is aan de Rivier
Merimack, tuffchen 43 en 44 Graaden Noorder
 Breedte. Men hadt 'er voorheen meer, in de
 plaatfen, daar thans de Europifche Volkplan-
 tingen zyn; doch, door de uitroeiing der Bos-
 fchen, is het getal van dit fchadelyk Gedierte
 zeer verminderd, des menze hedendaags, in
 de bevolkte Landftreken, maar zelden ont-
 moet. De Sweedfche Heer KALM zegt, dat
 hy, op zyne Reistogten door Noord-Amerika,
 maar driemaal zulke Slangen, levendig, hadt
 gezien; hoewel hyze dikwils, in het Geboomte
 en Kreupelbosch, onder 't voorbygaan hadt
 hooren ratelen.

III.
 AFDEEL.
 VII.
 HOOFD-
 STUK.

* *Roche*
 fendue

Uit de omftandige befchryving van den Ra-
 telflang, door deezen Heer (*), zal ik hier, <sup>Winter-
 en Zomer-
 verblyf.</sup>
 het gene de Eigenschappen van dit Dier be-
 treft, kortelyk ontleenen. In de Herfft, als
 het koud begint te worden, verzamelen deeze
 Slan.

(* *Verhand. van de Akademie van Stokholm* voor
 de Jaaren 1752 en 1753, XIV en XV. Stuk. bladz. 316,
 54, 189.

III
AFDEEL. VII.
HOOFD-
STUK.

Slangen zig in hun Winterverblyf, dat gemeenlyk een Gat of Hol is onder 't Aardryk of in de spleeten van Bergen en Rotfen. Zeker Man, in Nieuw Engeland, hadt, tegen een fteilen Berg aan, een Huis gebouwd en door Vuur ftooken kwam een Ratelflang, by nagt, daar uit over den Vloer kruipen, die hem en zyn Gezin wakker maakte door zyn geratel, en hun allen op den Zolder deedt vlugten, tot dat het dag geworden ware. In 't Voorjaar, als het Aardryk door de Zonneschyn verwarmd wordt, komen zy by dag uit hunne Holen en blakeren zig in de Zon; doch kruipen 'er 's avonds weder in, tot dat het by nagt niet meer vriest noch rypt. De Europifche Ingezetenen, van dat Land, letten zorgvuldig op de plaatfen, daar hunne Neften zyn: want 's Voorjaars zyn deeze Slangen nog zo verkleumd en log, dat menze gemakkelyk vernielen kan. Zeker Man, 's morgens uitgegaan zynde om te fchieten, en op een Berg komende, daar hy den Grond bedekt vondt men Ratelflangen, fneedt een Stok van een Boom, en floeg, in korten tyd, daar mede zefftig of zeventig ftuks dood; doch wierdt op 't laaft zo onmagtig, door den Stank dien deeze Dieren, toornig zynde, uitgeeven, dat hy zig weg moest pakken. Een oude Sweed verhaalde, dat hy 'er eens zefftien, met Hagel, in ééne Schoot getroffen had. Hooge en ongebouwde, of met Boffchagie begroeide Bergen, zyn gemeenlyk
de

de plaats van hun Verblyf in de Zomer, en, als 't heet Weer is, komenze ook wel op 't vlakke Land. Men vindtze veel op plaatsfen, daar de Bergen uit Kalksteen bestaan, gelyk by den grooten Waterval te *Niagara*, alwaar door het Reizende Volk, dat zyne Goederen daar uit de Meiren Ontario en Erie overscheept, dit Ongediert in menigte wordt uitgerooid. By Zomer gaat 'er naauwlyks een Dag voorby, dat men 'er niet twee of drie, op den Weg, aldaar dood knuppele.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

De plaats, daar men, 's Zomers, deeze Slangen meest aantreft, is by een Beek of Riviertje, daar zy te loeren leggen op Kikvorschen en ander Watergedierte of Beestjes, die 'er komen drinken: of ook aan de zyden van een ouden neergevallen Boom, en dikwils in de Schaduw, somtyds in de Zonneschyn. Indien derhalve zulk een Boom dwars in den weg legt, heeft men altoos veel voorzigtigheid noodig, om den Voet, zo in 't op- als afklimmen, niet dicht by den Stam neer te zetten. De Wilden neemen uit dien hoofde, wanneer zy zulk een Boom ontmoeten, altoos een Omweg, of springen 'er zeer vlug op en af.

De Ratelslang, naamelyk, is, wat eenigen ook mogen zeggen, gantsch traag, en onbekwaam om iemand, die voor hem vlugt, te vervolgen; zo de Heer KALM aanmerkt. Ook is 't 'er veraf, dat zy een Mensch door een Sprong overvallen zouden. Aan den anderen kant

III. vlugten zy ook zelden voor den Mensch, gelyk de
 AFDEEL. meeste Slangen doen, maar stellen zig te weer.

VII. Als het Dier schieelyk van een Mensch over-
 HOOFD- vallen wordt, zo wykt het een weinig te rug
 STUK. en legt zig in een kring, met den Kop en Staart
 opgeheven, ziende den Mensch aan met Oogen,
 die zodanig schitterende branden, dat geen
 Schilder die naar waarheid zou kunnen afte-
 kenen. Somtyds begint het reeds, zo dra het
 een Mensch van verre ziet, te klapperen met
 de Staart; doch somtyds doet het zulks niet,
 voor dat het byt.

Het ratelen. Eenigen verbeelden zig dat zy uit vreeze,
 anderen dat zy uit gramschap ratelen. De Heer
 KALM heeft waargenomen, dat zy met de
 Staart geluid maaken, als men een Steen of
 iets naar hun werpt: maar, zig verbergende en
 niet zien latende, houden zy weer op, en
 kruipen voort: gooit men dan op nieuws of ver-
 schrikt de Slang, zo begint hy weer te klap-
 peren. Gemeenlyk ziet men, dat de genen,
 die niet ratelen, niet zeer vreesagtig zyn; leg-
 gende meestal stil, tot dat menze zo naby
 komt, dat zy byten kunnen, en als dan byten
 zy zeer vinnig. Dit heeft inzonderheid plaats
 in Regenagtig Weer; doch het zou kunnen
 zyn, dat hunne Ratels, nat zynde, dan geen
 Geluid gaven. De Wilden reizen, in zulk
 Weer, niet gaarn door de Bosschen; 't zy uit
 vreeze voor deeze Slangen, die dan niet waar-
 schouwen, en daarom naauwlyks te vermyden
 zyn;

zyn; 't zy om dat het alsdan, op die ongebaande Wegen, zeer moeielyk te reizen is. Als de Slang kwaad in de zin heeft, of byten wil, zeggen de Wilden, zo houdt hy zig stil. Wat hier van zy: in mooy Zonneschyn-Weer hoort menze fterk ratelen.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

Dit Dier is taamelyk vlug in 't zwemmen, en komt te Water veel sneller dan te Lande voort. Het dryft op 't Water als een Blaas; 't welk sommigen, niet onwaarschynlyk, doet onderstellen, dat het alsdan zyne Long met Lugt opgevuld heeft: te meer, dewyl het zig dan dik gezwollen vertoont. Op 't Water is 't niet raadzaam hem aan te tasten, want hy kan plotslings zig in het Vaartuig werpen: doch de Stank verhindert zulks ook, die zo groot is, inzonderheid wanneer men het Dier toornig maakt, dat Paarden en Rundvee, als zy beneden Winds zyn, daar voor vlugten, schoon zy het hooren noch zien; maar boven Winds zynde, kan men 'er niets van bespeuren. Sommigen willen, dat zy somtyds zodanig stinken, dat een Mensch daar van in flauwte vallen en sterven zou kunnen.

De Stank.

De Ratelslang heeft daar in iets byzonders, dat hy gemeenlyk den Mensch geen nadeel doet, indien hy niet gedwongen zy zig te verdedigen. Verscheide voorbeelden werden aan den Heer KALM daar van bygebragt, dat men 'er met bloote Beenen dicht by gestaan, en 'er zelfs op getreden hadt; ja men weet, zegt hy,

Het byten.

III. dat 'er slaapende Menschen over 't Lyf gekroo-
 AFDEEL. pen zyn , zonder hun te beschadigen. Een
 VII. oud Man , eenige ruigte verzameld hebbende
 HOOFD- om Vuur te stooken , wierdt niet gewaar , dat
 STUK, 'er een Ratelslang in zat , voor dat hy dezelve ,
 eenige Schreeden ver , hadt gedragen ; wan-
 neer de Slang begon te ratelen ; waarop hy ze
 van zig wierp. Naar zyn verbeelding , hadt
 de Slang hem wel in 't Aangezigt kunnen by-
 ten. Evenwel kan men niet altoos op hunne
 goedheid vertrouwen. Schoon hy , regt uit-
 gestrekt leggende , geen schade kan doen , is
 de behendigheid en vlugheid , welke dit Dier
 heeft , om van postuur te veranderen , onver-
 beeldelyk ; en in 't byten schiet het den Kop
 zeer snel voort , doch slegts ter halver langte
 van het Lighaam , rustende middelerwyl op het
 Agterlyf. Als de Slang , kort te vooren , een
 Inkhoorn of ander Dier heeft ingeslokt , en
 dus verzadigd is , zal hy , als men hem niet
 stoot of trapt , niet ligt byten ; doch , hong-
 erig zynde , is het Dier zeer kwaad en gevaarlyk.

Voedsel. Het Voedsel deezer Slangen bestaat in al-
 lerley Vogeltjes , Kikvorschen en kleine Vier-
 voetige Dieren , gelyk een soort van kleine Haa-
 zen die 'er in Noord-Amerika zyn , wat grooter
 dan Konynen , en *Minkers* , die zig als de
 Otters in 't Water onthouden , zynde van Kleur,
 gestalte en grootte , byna als een Marter. In-
 dien de Ratelslang een groot Beestje , gelyk een
 Inkhoorn of Haas , bekomen kan , zo slokt hy
 het-

hetzelve ten halve in, en blyft dus, met het Beest in den Bek, leggen, tot dat het ingeflokte verteerd zy; wanneer hy het overige doorzwelgt. Zo lang hy geen Gebrek aan Voedzel heeft, blyft hy meestal op de zelfde plaats.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

Eenigen hebben den Ratelslang de Eigenschap toegeschreeven, van Vogelen en andere kleine Dieren, welken hy tot Aas begeert, te betoveren. Men zegt, dat dit op de volgende wyze geschiede. De Slang legt op den Grond onder een Boom, waarop een Vogel of Inkhoorn zit, en, zo dra hy zyne Oogen rigt naar het Beestje, schoon het boven in de Boom zit, is hetzelve, zo 't schynt, niet in staat om weg te vliegen: beginnende jammerlyk te schreeuwen, als of het zyn Vyand niet ontkomen kon. Het gaat langs den Stam op en nederwaards, en komt lang hoe laager, tot dat het eindelyk den Slang, die middelerwyl met een opgesperden Bek te loeren legt, in de Keel valt, tuimelt of springt; ten minste van hem, zo 't klein is, verslonden, en anderszins, op de gemelde wyze, ten halve ingeflokt worde. Deeze betoverende kragt wordt toegeschreeven aan de Oogen van den Slang, die inderdaad als Vuurvlammen glinsteren, wanneer hy byten wil: dewyl, zo dra de Slang door het Gerugt, 't welk een Mensch maakt, de Oogen van het Beestje afwendt, het zelve ylings in 't vlugten zyn behoud zoekt.

De betovering der Dieren door den Ratelslang verklaard,

Veele honderden Menschen van allerley staat, ja alle Ingezetenen van Noord-Amerika, wel-

III. ken de Heer KALM naar zulks vraagde, bevestigden dit. Onder dezelve waren tien of twaalf Perfoonen, die hem verzekerden, dat zy het met eigen Oogen hadden gezien, en sommigen van deeze laafte agte hy volkomen geloofwaardig. Hy tragt deeze Betovering te verklaaren, door de manier, op welke men ziet dat de Katten dikwils een Vogeltje, 't welk anders haar gemaklyk ontvlieden zou kunnen, betrappen. Men weet, naamelyk, dat de Dieren zelden vlugten, eer het gevaar oogfchylyk en naby is. Miffchien heeft het gefchreeuw deezer Vogeltjes, die in de Boffchen van Amerika gantsch niet fchuw zyn, eenige overeenkomst met dat der Vogelen in Europa, wanneer zy over dag een Kat-uil, Havik of anderen Roofvogel zien, welke zy vervolgen in plaats van 'er voor te vlugten. Het zou, mooglyk, ook wel uit verbaasdheid kunnen fpruiten, of dat de Beeften, naby komende, in zwym vielen door den Stank van dit Dier. Een Inkhorn, van den Boom willende klauteren om te ontvlugten, zou inzonderheid dit laafte kunnen bejegenen. Dus hadt zekere Vrouw een Haasje, dat den Ratelflang gezwind [voorby liep, zien omver tuimelen. Het vallen in den Bek kan door de fchielyke uitschieting van den Kop worden verklaard. Immers, dat 'er een betoverende kragt zyn zou in de Oogen van dit Dier hadt de Heer KALM, fchoon hy het, na dat

men

men het toornig gemaakt hadt, lang agter een styf aankeek, niet gewaar kunnen worden.

III.
AFDEEL.

Ik gaa thans over tot de uitwerking van het byten des Ratelslans. Het Vee, gelyk Koeijen, Paarden; besterft het dikwils oogenblikkelyk; de Honden houden het gemeenlyk langer uit: men heeft 'er gezien, die vyfmaal gebeten en niettemin in 't Leven gebleeven, doch ongemeen ziek en byster uitgezwollen geweest waren. Men verhaalt, dat, als het Vee langs een Weg gedreeven wordt, aan welken een Ratelslang legt, dezelve zig zo lang stil houdt, tot dat de laatste onder zyn bereik is. Omtrent het byten van den Mensch is het Dier zo listig, dat het, schoon men een Stok in de Hand heeft, niet, gelyk de Honden, daar in byte; maar in 't Been treffe. Niet gaarn schiet de Slang, indien hy geen kans ziet om te raaken, het gene hy beoogt.

VII.
HOOFD-
STUK.
Uitwerking
van de Beet.

Omtrent den Mensch is de Beet somtyds ook minder, somtyds meer gevaarlyk. Indien de Beet van een Ratelslang, dien men regt boos gemaakt heeft, zo diep gaa, dat eene groote Ader getroffen zy, die regtstreeks naar 't Hart loopt, of gemeenschap heeft met veele deelen des Lighaams, dan is 'er geen hulp tegen, en de Wilden zelfs zien daar van af. Een aanmerkelyk Voorbeeld heeft men, ten dien opzigte. Toen een Gezantschap der Regeering van Pensylvanie, aan de Iroquoofen, te *Onondago* kwam, was daar iemand onder de Inlanders, die, zyne

III. bekwaamheid willende toonen , zig verscheide
 AFDEEL. maalen van een Ratelslang liet byten , en door
 VII. zyne Heelmiddelen aanstonds het Gift de wer-
 HOOFD. king benam; maar, na dat dit twee of driemaal
 STUK. was geschied, nam hy den Slang by de Staart ,
 waardoor deeze Dieren ten hoogften getergd
 worden, en de Slang, zig omwerpemde, beet
 hem in den Arm, zodanig, dat zyne Middelen
 van geen kragt waren, en dat deeze Pocher,
 zelf, in weinig Minuuten sterven moest. Even-
 eens is 't met zwangere Vrouwen, in welken
 de Beet altoos ongeneeslyk wordt geagt.

Toevallen De Toevallen, die uit het Byten van een Ra-
 in de Men- telslang, wanneer hetzelve gevaarlyk is, ont-
 schen. staan, zyn door veelen reeds beschreeven. Ge-
 meenlyk wordt, in de eerste opslag, daar van
 niet meer Pyn gevoeld, dan of men van een
 Doorn gestoken ware, en men zou zig daar in
 kunnen bedriegen, indien de Benaauwdheid en
 Matheid, benevens de opzwellling des Lig-
 haams, niet welhaast blyken gaven van 't Ve-
 nyn. Op de gebeeten plaats, ondertuffchen,
 zyn maar twee kleine gaatjes, als of men ge-
 prikt ware met Naalden; doch die plaats be-
 gint te zwellen, men wordt onlydelyk dorstig,
 en krygt, omstreeks het Hart, onbeschryflyke
 Smerten. Op deezen Dorst volgt, veelyds,
 een zekerer en sneller dood, wanneer de Lyder
 te drinken krygt. De Tong begint te zwellen,
 en wordt eindelyk zo dik, dat zy den geheelen
 Mond vervult, zynde tevens zwart van Kleur.

Zo

Zo dit zig openbaart, is de Werking van 't Venyn reeds zeer ver gekomen: hoewel men ook Voorbeelden heeft, dat zulke Menschen geholpen zyn. Het Lyf wordt geheel Vlakkiĳ, en 't Gemeen zegt alsdan, dat de Mensch de Kleur krygt, welke de Slang heeft. Als men den Lyder, in deezen, niet te hulpe komt, zo raakt hy alle Gevoel kwyt en sterft. Eenigen behouden, niettemin, hun geheele Leven daar van een geele en onbevallige Kleur in 't Aanzigt. Anderen, die gered zyn, krygen jaarlyks, omtrent den tyd wanneer zy gebeeten waren, Pynen in 't Lighaam en een Gezwel: dit zelfde heeft men ook in Honden waargenomen.

III:
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

Het beste Behoedmiddel, 't welk de Natuur den Ingezetenen van Amerika tegen deeze gevaarlyke Vyanden verleend heeft, zyn de Varkens of Zwynen. Zo dra de Slang een Varken ziet, ontzakt hem, aanstonds, alle Moed, en hy begeeft zig op de Vlucht, even of hy zyn onmagt tegen dit Dier kende. De Zwynen zyn zo gretig naar de Ratelslangen, dat zy die aan de Reuk weeten op te spooren, en, zo dra zy 'er een zien, de Borstels overend zettende, denzelven naderen, happende eindelyk toe. Een Slang in den Bek gekreegen hebbende, slingeren zy denzelven sterk, en vreeten hem op; doch zonder den Kop aan te roeren. 't Schynt dat zy veel gretiger naar deeze, dan naar andere Slangen zyn. Wanneer iemand, in Noord-

De Varkens
zyn een Be-
hoedmid-
del.

III. Amerika, een woesten Oord ontginnen zal, om
 AFDEEL. 'er Bouwland van te maaken, en vreeft, dat 'er
 VII. van dit Ongedierte in de nabuurschap huisves-
 HOOFD- te, zo voorziet hy zig aanstonds van Varkens.
 STUK. Het gebeurt wel fomtyds, dat een Zwyn van
 den Slang gebeeten worde, eer het hem heeft
 kunnen aantasten, doch het lydt zelden Onge-
 mak van den Beet.

Zeer ligt is ook de Ratelslang te dooden, en
 dit maakt, dat men ze, in de bewoonde Land-
 streeken, meestal heeft uitgeroeid. Het slaan
 met een dun Rysje op de Rug maakt hem weer-
 loos; ja hy legt, schoon men niet kan zien,
 waar men hem getroffen heeft, een Uur, en
 wel korter na den Slag, geheel Levenloos en
 onbeweeglyk. Hun op den Kop te treffen,
 egter, is wel het zekerste Middel omze te doo-
 den, gelyk dit met andere Slangen ook plaats
 heeft.

Geneesmid-
 delen tegen
 den Beet.

De Amerikanen plagten zig te beroemen;
 dat zy eenige byzondere Geneesmiddelen tegen
 den Beet hadden: men zag hun iets op de Won-
 den leggen of inneemen, en ditmaakte de Euro-
 pische Kolonisten nieuwsgierig, om kennis te
 hebben aan zulke heilzaame Middelen. Edoch,
 men heeft allengs ontdekt, dat die Geneesmid-
 delen niet zeker in hunne uitwerking, nog over-
 al de zelfde zyn: dewyl de eene Natie het eene,
 de andere, het ander Kruid, en veelen slegts
 het eerste Kruid dat hun voorkomt, gebruiken.
 Een Kruid egter, dat in 't Landschap *Senega* en
 het

het Zuidelykste van Pensylvanie groeit, is tegen deenen Beet zo vermaard, dat men, onder de Voorzitting van LINNÆUS, een geheele Verhandeling heeft zien verdedigen, die den tytel voert van *Radix Senega* (*). De Heer TENNENTIUS, een Schotsman, zou eindelyk ontdekt hebben, dat de Wortel van dit Kruid waarlyk dat Middel zy, 't welk de Wilden by zig draagen; leggende dezelve den Wortel gekaauwd op de Wonde, en het Sap, onder 't kaauwen, doorslokkende. Deeze verdient dan, met regt, den naam van *Ratelslang-Wortel*, hoewel 'er verscheidene zyn, waar aan men dien naam gegeven heeft, onder anderen de Virginische, welke in de Apotheeken gebruikt wordt *, en een Kruid, naar Monnikskap gelykende (†), welks Wortel ongemeen beroemd is in Albanie, als een Behoedmiddel; dewyl de Slang daar schuw voor zyn zoude.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

* *Radix
Serpentaria
Virginiana*

Onder de beste Geneesmiddelen, egter, tegen den Beet van deeze Slangen, zo wel in Vee als in Menschen, zegt de Heer KALM, behoort, naar men ondervonden heeft, allerley Vettigheid, gelyk Boom-olie, Spek, ongezouten Bo-

Olie, Vet
en Spek.

ter

(*) *Amœn. Acad.* Vol. II. p. 126. Dit Kruid is ook tegen andere Kwaalen dienstig, inzonderheid tegen heete brandige Koortsen, volgens de Ontdekking van TENNENTIUS, die, wegens de Geneezing van de Pleuris door hetzelfde, een Premie van 75 pond Sterlings, van de Regeering van Pensylvanie, gekreegen heeft.

(†) *Aconitum Baccis niveis.* CORN. *Canad.* 76, *Actæa* LINN.

I. DEEL, VI. STUK,

III. ter of dergelyken ; indien hetzelfde aanstonds
 AFDEEL. op de gebeeten plaats gelegd of gedrukt, en
 VII. veel daar van aan den Lyder ingegeven wordt.
 HOOFD- Zulks komt overeen , met het gene de Heer
 STUK. COLDEN, die de Geneeskunde aldaar oefent,
 in den jaare 1744, aan den ouden Heer GRONO-
 VIUS te Leyde schreef: zeggende , dat men
 toen meest vertrouwde op de aanvoeging van
 warme Olie, en hy oordeelt de weinige aan-
 doenlykheid van de Varkens of Zwynen , aan
 derzelve Vettigheid toe te schryven te zyn,
 als waar door de kragt van den Beet verdoofd zou
 worden. Ik zou in dit Geval, zegt hy, liever
 vertrouwen op Olie of Spek, dan op de berugte
Polygala of eenig ander Geneesmiddel, daar ik
 van heb hooren spreekken (*). Ook hadt die
 zelfde Doktor COLDEN aan den Heer KALM
 verhaald, dat men met veel vrugt, den Slang
 dood geflagen en geopend hebbende, van het
 Vet, dat men daar in vindt, kon gebruik
 maaken.

Blaartrek-
 kende mid-
 delen.

Verscheide andere dingen, die ook in veele
 Gevallen dienstig bevonden zyn, werken als
 Bytende of Brandmiddelen en maaken een
 soort van Etterdraght ; gelyk dus Tabak ge-
 kaauwd en met Buskruid gemengd op de Wond
 gelegd wordt, of Keuken-Zout, dat de genen,
 die in Kanada door de Boffchen reizen, ten
 dien

(*) *Zoophylac. Gronov. Fasc. 1. Lugd. Bat. 1763. p.*
 26.

dien einde altyd by zig draagen. Men heeft ook wel het gebeten Deel in de Aarde gestoken en daar door verligting gekreegen. Zeker Vader genas zyn Zootje, door het Venyn met den Mond uit de Wond te zuigen. Een ander nam een Hen, die hy van agteren kaal plukte, en met de Stuit op de Beet zette, waar door dezelve stierf. Vyf Hennen raakten dus om hals, doch de zesde wierdt maar een weinig ziek, en de Jongen behieldt het Leven. Misfchien werken de gezegde Wortelen en Kruiden ook als Bytende of Blaartrekkende Middelen, en die Geneezing komt te minder ongeloofbaar voor, om dat zy insgelyks dienstig is in Adderen en andere Vergiftige beeten.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD.
STUK.

Men kan zig eenigermaate tegen het byten van den Ratelslang, die meest de Beenen zoekt aan te tasten, beveiligen door Laarsen aan te doen; doch dit is niet altyd genoegzaam: want, dewyl het Dier lange scherpe Tand en heeft, zo byt het door de Laarsen heen. Nog iets anders is daar omtrent te vreezen: want de Tand en blyven of geheel, of ten deele, doorgaans in de Laars zitten, en, zo men dan die onverhoeds uittrekt of weder aan doet, al was het eenigen tyd daar na, kan men zig ligt veel gevaar op den hals haalen. Zeker Engelschman, zegt men, met de Hand zyne Laarsen smeeren wilstende, waar in de Slang gebeten hadt, kwetste de Hand zodanig, dat hy 'er aan stierf. Dus verhaalde Doktor COLDEN, dat een Man, die

De Tand en
blyven in de
Laarsen
steeken.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

na vier dagen verloops , zyn Laarfen weder aantrekkende , zig den Voet een weinig schramde , 't welk zulk een Pyn veroorzaakte , dat hy de sterkste Tegengiftmiddelen gebruiken moest. Evenwel gaat het Venyn , door den tyd , uit de Tandén; gelyk de Heer KALM aan de genen , die hy met zig in Sweeden bragt , bevonden heeft. De Wilden in Amerika , zegt hy , maaken 'er , na dat zy wel van 't Venyn gezuiverd zyn , tot Aderlaating gebruik van , als Lancetten.

Gebruik
van den Ra-
telslang.

Ik zal hier nog eenige andere nuttigheden , welken dit schroomelyke Dier aan de Ingezeten van dat Wereldsdeel verschaft , aanwyzen. Zyn Vleesch wordt van sommige Wilden , zo tot Levensonderhoud , als tot een Geneesmiddel , gegeten : doch dan moet de Slang plotsling dood geslagen zyn , zonder hem veel te tergen of te plaagen ; dewyl hy , van toornigheid , anders zig zelf byten en zyn Vleesch vergiftigen kan. De Olie , die van het Vet , door 't zelve in de Zon te laten smelten , gemaakt wordt , is een zeer dienstig Midde! tegen allerley Pyren , inzonderheid die der Gewrichten. Het Hart en de Lever , raauw en warm uit het Lyf gegeten , zou de Beeving der Handen wegneemen , zo men wil. De Ruggegraat wordt om den Hals gehangen tegen de Koorts ; kleine Kinderen doet menze aan , om spoedig Tandén te krygen , en het Vel wordt , van veele Europeische Vrouwsperfoonen , als een Behoedmiddel

tegen veelerley Ongemakken , om den Middel
gedaan. Voorts maakt men 'er gebruik van tot
het overtrekken der Scheeden van Degens en
Hartsvangers , in plaats van Leder, en de Wil-
den draagenze als een Gordel om het Lyf, met
den Ratel daar aan, door wiens Geluid zy zig
vermaaken.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

Gemeenlyk is men, in Amerika, van oordeel,
dat deeze Slangen zo veel Jaaren oud zyn, als
zy Bellen hebben in hunne Ratel. Men heeft
'er, in voorige tyd, wel gevonden, die over
de veertig Leden aan dit Werktuig hadden,
doch het schynt dat de oudsten, in Noord-Ame-
rika, vernield zyn: want KALM berigt ons, dat
hy maar één Man had kunnen vinden, die hem
verhaalde, dat, in zyn Jeugd, een Slang door
hem gedood was met dertig Bellen: eenige wei-
nige zeiden, dat zy 'er gezien hadden met
twintig. Het grootste deel der genen, die men
hedendaags in de Engelsche Koloniën dood
slaat, hebben minder dan twaalf Leden in de
Ratel, en de kleine Jongen gemeenlyk maar
één. RAY schryft, dat dezelve bestaat uit in
elkander schietende Beentjes, die door een
Spier gehegt zyn aan de laatste Wervel van de
Ruggegraat: GREW vindt deeze Beentjes dun
en hol: doch het blykt my uit een Ratel, die
ik heb, van vyftien Leden, dat het geenszins
Beentjes, maar veeleer Hoornagtige Bellen
zyn, waar van de een zodanig met zyn dikke
end in de volgende schiet, dat daar in, even als

De Bellen
van den Ra-
tel.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

door het Kogeltje, 't welk in de Koperen of Zilveren Bellen is, een rammelende Klank veroorzaakt wordt, die toeneemt naar de menigte der Bellen. Ieder Lid van den Ratel maakt zulk een dubbele Bel uit. SEBA merkt aan, dat die der Mannetjes, doorgaans, wat loffer van Gewricht zyn, om meer Geluids te kunnen geeven: doch hun Geluid ontstaat niet van den Ratel alleen: want ik vind gemeld, dat alle de Schubben, op hun Lyf, zig kunnen beweegen en Geluid maaken.

Deeze Slangen heeft men levendig in Europa gehad. Te Londen is 'er een geweest, uit Carolina derwaards gebragt, welken, 'er negen Maanden geleefd hebbende, men niets heeft zien eeten of drinken. De Heer BAART te Haarlem heeft 'er een leevende *gevoed*; vind ik door GRONOVIVS aangetekend: zo dat die zou schynen gegeten te hebben. Met reden mogt 'er by gemeld zyn, waar mede deeze Heer zyn Rateflang gespyzigt had. De voorgemelde Heer VAN DER MEULEN, Regent van 't Huiszittenhuis, hier te Amsterdam, heeft 'er ook één levendig gehad, doch die at niets en stierf wel dra.

In de Kleur is een aanmerkelyk verschil onder de Ratelslangen. De Heer LINNÆUS meent ook eenig onderscheid gevonden te hebben, in het getal der Buik en Staart-Schilden, en in het hebben of ontbreeken van eenige paaren Schubbetjes onder aan de Staart, bestaan

staande. Zie hier zyne drie Soorten, daar uit opgemaakt.

- (I) *Ratelslang*, met 167 Buik- en 23 Staart-Schilden, benevens nog 2 Schubben: dus in 't geheel 192 stuks uitmaakende.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD.
STUK.
I.
Horridus.
Ameri-
kaanfche.

Deze, waar van het Mannetje en Wyfje, door SEBA, onder den naam van *Scbel- of Ra-telslang uit Westindië*, is afgebeeld, wordt van GRONOVIVS geoordeeld die te zyn, welken SCHEUCHZER voorftelt en beschryft, onder den naam van *by uitstek Vergiftige Amerikaanfche Ratelslang*, die geel, wit en bruin bont is, met zwartagtige Vlakken, op de Rug, overlans, als een Ketting uitgestrekt; de volgende byna driehoekig of spits, wit, in 't midden bruin, met zwarte randen, fomtyds Pylswyze, in Ruitagtige tippen uitlopende (*). SEBA merkt aan, dat deeze Slangen zo veel Eijeren niet hebben als andere Slangen; waarschynlyk op dat zy niet te sterk vermenigvuldigen zouden, dewyl zy oud worden. TYSON was van verbeelding, dat de Ratelslangen, zo wel als de Adders, leevende Jongen ter wereld brengen.

In

(I) *Crotalu. horridus*, Scutis 167, Scutellis 23: 2, simul sumtis 192. *Syst. Nat. X. Gen. 107. Mus. Ad. Frid. I. p. 39. BRADL. Nat. Tab. IX, Fig. 1. Serpens Crotalophora, seu Vipera Caudifona Americana. SEB. Mus. Tab. 95 Fig. 1, 2.*

(*) *Mus. Ichthyolog. Tom. II. p. 70.*

I. DEEL, VI, STUK,

V 3

III. In de beschryving, welke GRONOVIVS van
 AFDEEL. den zynen, dien hy thans tot de derde Soort
 VII. van LINNÆUS betreft (*), gegeven heeft,
 HOOFD- zegt hy : de Kop is langwerpig rond, stomp
 STUK. aan de Snoet, van boven platagtig: de Oogen
 Gestalte. en Neusgaten staan dicht aan den Bek, wiens
 gaaping zeer wyd is: de Kaaken zyn geheel
 Tandeloos, behalve de twee Hondstanden in
 de Bovenkaak, welke lang en dun, scherp als
 een Els, krom zyn, en onder het Tandvleesch
 bedekt leggen: de Tong heeft twee spitzen zo
 fyn als Haar. Het Lyf is in 't eerst dunner
 dan de Kop, doch verdikt zodanig, dat het in
 't midden de breedte van den Kop heeft, zyn-
 de met zeer kleine Schubbetjes gefchalied, ovaal
 en glad; van onderen met dwarse Schilden be-
 kleed. De Staart is zeer kort, en heeft van
 onderen zeventien Schilden, waar op drie paa-
 ren Schubben of halve Schildjes volgen, en dan
 heeft dezelve, naar 't end toe, nog vyf Schil-
 den. De Kleur is, zeer fraay, wit en zwart bont.
 Aan 't end van de Staart hadt de zyne maar één-
 ne Bel: ook was de langte weinig meer dan
 een Rynlandsche Voet, en de breedte van 't
 Lyf, op 't dikste, nog geen half Duim.

II. (2) *Ratelslang met 165 Buik- en 30 Staart-*
Dryinas. *schilden, dat is 195 in 't geheel.*
 Oostindi
 sche.

Hier

(*) *Zoophyl. Gronov. Fasc. I. Leidæ 1763, p. 26.*

(2) *Crotalus Dryinas, Scutis 165, Scutellis 30, simul sumtis 190. Syst. Nat. X. Anguis Scutis Abdominalibus CLXV. Caudalibus. XXX. Amœn. Acad. I. p. 297.*

Hier mede wordt die van 't Sweedfch Vorftelyk Kabinet, dat aan de Akademie van Upfal gefchonken is, bedoeld; hebbende de langte van twee Voeten en weinig dikker dan een Vinger zynde. Deeze heeft geen Schubben van onderen aan de Staart, die bekleed is met dertig geheele Schilden, 't welk het voornaamfte onderscheid fchynt uit te maaken; want het verfchil, in 't getal der Schilden, is maar klein.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

Tot deeze Soort fchynt de Ratelſlang van SEBA te behooren, dien hy noemt *grootſte Soort* van *Ooftindifche* Ratelſlang (*) en waar van hy een Wyfje heeft afgebeeld, dat de langte van drie Ellen en de dikte byna van een Mans been hadt, beftaande de Ratel uit veertig Leden. Men ziet daar in klaar, hoe fchril het Gezigt van deeze Slangen ſtaat, wanneer zy toornig zyn. Deeze Soort heeft meer dan twee Tandden, en fchynt 'er ten minſte vier te hebben in de Bovenkaak, aan ieder zyde. De Tong is zeer zichtbaar gevorkt, met ſpitſe punten. Voor op den Kop leggen breede Schubben, waar in de Oogen en Neusgaten ſtaan. Agter op den Kop zyn de Schubben klein, doch op 't Lyf groot en ovaal rond als Bladeren, niet zo zeer over elkander heen ſchietende, als wel nevens elkanderen op een geregelde wyze gefchikt,

ZO-

(*) *Vipera Orientalis maxima*, *Caudifona*. SEB. *Mus*
II. p. 101. Tsb. XCVI. f. I.

III. zodanig dat zy het Lyf als geringd maaken.
 AFDEEL. Zy zyn beweeglyk, verkleinende allengs naar
 VII. 't Staart-end toe, alwaar de Ratel aangevoegd
 HOOFD- is, die de langte van zes Duimen, de breedte
 STUK. van twee derde Duims heeft, en taamelyk smal
 uitloopt. De Oogen zyn breeder dan een vierde
 Duims, welke langte ook byna de grootste
 Schubben hebben. De Kleur was Afchgeel, op
 de Rug donker, aan de Zyden gemarmerd met
 bruine Vlakken, en die der Buikfchilden licht
 Afchgrauw. Zo het zeker gaat, dat ieder Jaar
 een nieuwe Bel aan den Ratel groeije, moest
 deeze wel veertig Jaaren oud zyn geweest.

Behalven deezen grooten Ratelſlang, welke
 van Ceylon gekomen was, geeft SEBA nog de
 Afbeelding (*) van een anderen Ceylonſchen,
 die maar éénkleurig was, zynde ros of roodag-
 tig geſchubd over 't Lyf, en van onderen wat
 bleeker. Deeze was over de twee Voeten lang;
 ook een Wyfje, hebbende den Kop kleiner en
 ſmaller naar evenredigheid, dan de Weſtindi-
 ſche, zo hy aanmerkt; 't welk ook in de ge-
 melde groote ſchynt plaats te hebben. Zy hadt
 tien Bellen of Leden in de Ratel. Een andere
 Ceylonſche (†), die van den Heer GRONOVIVS
 thans, als een zeer goede Afbeelding van dezen
 Ratelſlang zynde (‡), tot de derde Soort van

LIN.

(*) Kabinet. II. DEEL. Pl. XCV. N. 3.

(†) 't Zelfde Pl. XLV. N. 4.

(‡) *Zoophyl. Gron.* Fasc. I. Lugd. Bat. 1763. pag. 26.
Vipera Ceylonica nasuta, SEB. Tab. XLV. Fig. 4. *optima*.

LINNÆUS, en tot den Amerikaanschen *Boicinga* betrokken wordt, heeft den Kop aan de Snoet veel breeder, dan de Westindischen, 't welk in de andere Oostindischen ook zeer zichtbaar is, en is, naar evenredigheid, veel dunner van Lyf; als hebbende, op de langte van over de drie Voeten, maar de breedte van drie vierde Duims. Ook is de tekening van 't Lyf veel netter gemarmerd en gevlaakt, dan ik dezelfde in de Westindischen gezien heb. Bovendien vertoont de Ratel, die maar uit twee Bellen bestaat, een geheel andere schikking, dan in de gewoone Ratels deezer Slangen plaats heeft. SEBA zegt, dat deeze met den Bek een zeldzaam Geluid maakt, dat naar Zingen gelykt.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD-
STUK.

(3) *Ratelslang met 172 Buik- en 21 Staartschilden, benevens 3 Schubben: dus in 't geheel 196.*

III.
Durissus.
Weitin-
sche.

Onder deezen bynaam begrypt de Heer LINNÆUS dien Surinaamschen, welke zig bevondt in de Verzameling, die door den Heer GRILL, Burger van Stokholm, aan de Akademie van Upsal is geschonken (*); hebbende de langte van

(3) *Crotalus Durissus, Scutis 172, Scutellis 21: 3, simul sumtis 196. Syst. Nat. X. Amœn. Acad. I, p. 500. KALM. Act Stockh. 1752. p. 310. & 1753. p. 52, 185. Crotalophorus 174-22: 3. GRON. Mus. II. p. 70. N. 45.*

(*) *Surinamensia Grilliana. Amœn. Acad. I. p. 500.*

III. van vier Voeten , de dikte van een Arm en
 AFDEEL. een Ratel van negen Leden , daar de voor-
 VII. gaande maar vyf Bellen aan de Staart hadt. Zyn
 HOOFD- Ed. verbeeldt zig , dat het deeze Soort zy,
 STUK. welke KALM beschryft, die aan eenen zulken
 Ratel slang geteld heeft 199 Schilden. Dezel-
 ve was byna twee Ellen lang , wat minder
 dan twee Duimen dik , met zeven Bellen aan
 den Ratel. De Heer W. VAN DER MEULEN ,
 hier te Amsterdam , bewaart 'er thans één uit
 Nieuw Nederland , die vyf en een half Voet ,
 Amsterdamsche Maat , lang is , en by de drie
 Duimen op 't dikste breed , hebbende aan de
 Staart een Ratel van dertien of veertien Le-
 den.

De gewoone langte der Ratel slangen , die
 men thans in Noord-Amerika vindt , zegt KALM ,
 is drie of vier Voeten , en de grootsten , wel-
 ken men 'er ooit gezien heeft , zo men my
 verhaalde , zyn zes Voeten lang , en zo dik
 als het Been van een middelmatig Man ge-
 weeft. Men ziet 'er ook nu en dan , die zo
 dun als het dunste van den Arm , en fomtyds
 die nog dunner zyn.

Zie hier wat deeze Sweed ten opzigt van
 de Tand en aantekent. In de Bovenkaak heb-
 ben zy niet , gelyk andere Slangen , slegts twee
 Hond- of Hoektanden , maar meer ; onder
 welken vier bykans van eenerley grootte zyn ,
 te weeten twee ter wederzyde van de Boven-
 kaak in de Bek , die veel dunner en scherper
 dan

dan de fynfte Els of Naald zyn. Het Dier kan dezelve uitschieten en weder in haalen, gelyk de Katten haare Klaauwen, doch aan den Wortel zyn nog eenige kleine niet uitgegroeide Hondstandjes. In de genen, die ik open sneed, (zegt hy) heb ik tien of twaalf zulke kleine Tandjes, ter wederzyde van den Bek vyf of zes, aan 't Gehemelte opwaards gevonden. Zonder twyfel dienen deeze, om 't gebrek der grooteren te vervullen, wanneer die by geval zyn afgebroken: middelerwyl staan zy meest 't onderste boven, even of zy zo lang in een Scheede staken, tot dat het Dier ze van noode hadt. Als men aan den Wortel der groote Hondstenden drukt, terwyl zy nog in de Kaak staan, loopt 'er een groenagtig Vogt in menigte uit.

III.
AFDEEL.
VII.
HOOFD.
STUK.

VIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt der SERPENTEN, waar onder de Boom-Slangen, en anderen, wegens hunne verbaazende grootte Reus-Slang genaamd: de Afgod der Negeren en Indiaanen; die, wegens de sierlyke Tekenning, by ons Konings-Slangen beeten.

De Geslagt-naam, *Boa*, is niet oneigen gegeven aan dit Geslagt, 't welk die monsterse Slangen bevat, door welken men wil dat wilde Runders of Buffels worden ingeslokt.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

Ik heb 'er derhalve ook dien van SERPENTEN VOOR gebruikt, welke iets ontzaggelykers dan een Slang fchynt te betekenen. De Ouden gaven den naam van *Boa* aan een Waterfång, door welken de Koeijen gemolken werden, zo zy meenden, en de Waterfången in 't algemeen noemden zy *Serpentes* of *Serpenten*.

Hunne Kenmerken zyn de zelfden als die van de voorgaande Soort, uitgenomen dat hier de Ratel ontbreekt. Zy hebben, naamelyk, zo wel Schilden of Schildetjes aan de Staart als aan den Buik. 't Getal der Soorten, welken LINNÆUS daar van opgeeft, is negen. GRONOVIUS heeft 'er eenigen onder den naam van *Cencbris*, anderen onder dien van *Scytale* en *Coluber* befchreeven. Deeze Slangen zyn altemaal onfchadelyk of zonder Venyn.

I.
Scytale.
Stokfång.

(I) *Serpent*, met 250 Buik- en 26 Staartfchilden, dus 276 in 't geheel.

De Griekfche naam *Scytale* wordt aan zeker flag van Slangen gegeven, die de Staart niet fpits hebben, en den Kop weinig dikker dan het Lyf; zo dat zy, in de langte uitgestrekt leggende, veel naar een Stok gelyken; weshalve menze ook *Stokfången* noemt. SEBA heeft verfcheide *Scytala*-Slangetjes afgebeeld, die egter tot een ander Geflagt behooren

(1) *Boa Scytale. Syst. Nat. X. GEN. 108. Scytale. GRON. Mus. II. p. 55 N. 10. SCHEUCHZ. Sacr. Tab. 737. Fig. 1.*

ren (*). GRONOVIVS, wiens Kenmerken van den Scytale-Slang, hier voor zyn opgegeven (†), spreekt thans, behalve deezē, die in Zuid-Amerika gevonden wordt, van een *Guineefchen*, wiens getal van Buikfchilden 180, en dat der Staartfchilden 72 is; dat is te samen 252 ftuks. Dezelve is geelagtig zegt zyn Ed., van onderen bleeker, en rosagtig aan de randen der Rugfchubben: de langte byna drie Voeten: de Kop van boven gefchubt: de Staart half zo lang als de geheele Slang, *Elsvormig en puntig of spits* (‡).

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

't Verwondert my, wegens dit laatste, zeer, hoe zyn Ed. kan zeggen, dat deeze Slang van de zelfde gedaante des Lighaams zy als de *Scytale*, die de Staart dik en rolrond heeft, en daar benevens zeer kort: zynde witagtig met zwart geftippeld en gebandeerd, zo SCHEUCHZER aanmerkt.

(2) *Serpent*, met 203 Buik- en 77 Staartfchilden; dus 280 in 't geheel.

II.
Canina.
Boomslang.

Ik geef aan deezē, die in de Befchryving van het Koninglyk Sweedfch Kabinet zeer wel is

(*) *Kabinet*. II. DEEL. Plaat. I. Fig. 1, 2, 5. en Pl. II. Fig. 3, 4. Zie, hier agter, het X HOOFDSTUK.

(†) Bladz. 288.

(‡) *Zoophyl. Gron.* Fasc. I. p. 19.

(2) *Boa Canina. Mus. Ad. Frid.* I. p. 39. T. 3. *Serpens Bojobi Brasiliensis. Seb. Mus.* II. Tab. 96. Fig. 2. *Serpens Bojobi, Ceylanica, bucculenta.* Tab. 81. Fig. 1.

I. DAEL. VI, STUK,

III. is afgebeeld, den naam van Boomslang; de-
 AFDEEL. wyl hy, in Amerika, in de Boomen zig ont-
 VIII. houdt, en aldaar van de Wilden aanbeden
 HOOFD- wordt, zo ROLANDER heeft waargenomen. On-
 STUK. der de twee Afbeeldingen van SEBA, welken
 men hier toe betreft, is de eene van een Slang,
 die van de Brasiliaanen *Bojobi*, en van de Por-
 tugeezen *Cobra verde*, dat is groene Slang, ge-
 heten wordt wegens de Kleur, die licht Zee-
 groen is, met groote witte Vlakken, over-
 dwars, langs de Rug heen, gemarmerd, doch
 aan den Buik bleek geel. Dergelyke Vlakken
 op de Rug hadt de Ceylonsche *Bojobi*-Slang
 van SEBA, doch de Kleur was Oranje-geel, en
 de bleeke Vlakken, op de Rug, als met ros
 gezoomd. Deeze zou dan, met regt, den
 naam van *Tleoa*, dat is Vuurslang, mogen
 voeren, die door de Indiaanen, zo JOHNSTON
 meldt, aan de groene *Bojobi's* wordt gegeven,
 welken 'er zeker Liefhebber alhier heeft, die
 zeer fraay zyn.

Hoewel deeze Slangen zeer fierlyk getekend
 of gekleurd zyn, geeft egter de grootte en
 dikte, de wydte van den Bek en de scherpe haa-
 kige Tanden, die zy in de beide Kaaken heb-
 ben, benevens de grootte Oogen en dikke Lip-
 pen, hun een schroomelyk aanzien. De Por-
 tugeezen zeggen, dat zy dikwils in de Huizen
 komen, zonder iemand te beledigen; doch
 getergd wordende byten zy, en hunne Beet is,
 van wegen de verscheuring, die daar door ge-
 maakt

maakt wordt, of door het treffen der Zenuwagtige deelen, ook dikwils zeer gevaarlyk.

(3) *Serpent met 179 Buik- en 120 Staartschil-*
den; dus 299 in 't gebeel.

Den genen, die uit het Werk van SEBA, als tot deeze Soort behoorende, aangehaald wordt, telt men, zo die Autheur aanmerkt, onder de *geboornde* Slangen. Evenwel kan ik niet zien, dat dezelve eenig blyk van Hoornen op den Kop heeft, hoedanigen 'er, van de Ouden, aan den *Cerastes* worden toegeschreeven, dien men, op sommige Plaatsen, tot een Beul van Misdaadigen gebruikte, even als de *Cicutta* te Athenen. Deeze *Siamsche Adderslang*, gelyk SEBA hem noemt, heeft rondom den Bek een sierlyk gekrulden geelen Zoom, die zo hard is als Hoorn, en hem waarschylyk tot byten dient, alzo hy geene Tandén heeft. De Kop is, naar het Lyf te rekenen, zeer breed en groot: met kleine Schubbetjes, gelyk de geheele Slang, gedekt, wiens Kleur geelagtig is, met zwarte stippen aan den Buik, en op de Rug met witte Vlakken, die zwarte randjes hebben, zeer fraay gemarmerd.

(4) *Serpent, met 240 Buik- en 60 Staartschil-*
den, dus 300 in 't gebeel.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.
III.
Hipnale.
Hoornbek.

IV.
Constrictor.
Knyper.

Niet

(3) *Boa Hipnale, Serpens seu Vipera Siamensis-per-*
elegans, species Cerastæ. SEB. Mus. Tab 34. Fig. 1, 2.

(4) *Boa constrictor. syst. Nat. X. Cenchris Scutis*
Ab.

III. Niet oneigen wordt de naam van *Knyper*,
 AFDEEL. in navolging van KÆMPFER, toegevoegd aan
 VIII. een Serpent, dat zyn Werk maakt van door
 HOOFD- zekere liif de Viervoetige Dieren te omftren-
 STUK. gelen, en ze dan dood te knypen; omze ver-
 ftikt zynde in te zwelgen. Dat zy dit met
 Bokken en Geiten, ja zelfs met gehoornde
 Herte-bokken doen, is geloofbaarder, dan dat
 zy zelfs wilde Stieren, op die wyze, overwel-
 digen en afmaaken zouden. Evenwel, indien
 'er van deeze Slangen, die twintig Voeten
 lang zyn, gevonden worden, gelyk PISO verhaalt,
 zo is het niet ongelooflyk. Waarfchynlyk zyn
 het zodanigen, waar van ADANSON byna het
 zelfde meldt, en daar hy een Vel van hadt,
 twee-en-twintig Voeten lang; wordende deeze of
 nog grootere te Senegal de *Reus-Slang* getyteld.
 Afgod der Het blykt, inderdaad, dat deeze Serpente-
 Negeren. van

Abdominalibus CXXL, Scutis Caudalibus LXIV. *Amen.*
Acad. I. p. 497. Tab. XVII. fig. 3. *Mus. Ad. Frid.* I.
 p. 38. Cenchris, 248-60. GRON. *Mus.* II. p. 69. N. 43.
Tamacuilla Huilia five Serpens Oculea Mexicana. SEB.
Mus. II. Tab. 98. Fig. 1. Serpens Ceylonica spadicea,
Manballa dicta. *Id.* Tab. 99. Fig. 1, 2. Imperator de
Quadalajara, Mexicanus. *Id.* Tab. 100. Fig. 1. Serpens
 blanda Ceilonica, *Polonga* dicta. *Id.* Tab. 101. Fig. 1.
 Rex Serpentum Orientalis, *Lamanda* dictus, ex Javâ,
 rarissimus. *Id.* Tab. 104. Fig. 1. Serpens Americana Ar-
 borea, singulari artificio picta, magni æstimata. *Id.*
Mus. I. T. 53. Fig. 1. Serpens Americana, maximo in
 honore habita. *Id.* *ib.* T. 36. Fig. 5. Serpens *Phyticus*,
 Orientalis & Africanus, qui honore Divino colitur ab
 Incolis, *ib.* Tab. 62. Fig. 2, 1.

van Monstreuse grootte niet alleen, maar tevens van eene zo fierlyke Kleur zyn, dat menze, om eene of om die beide redenen, Goddelyke Eerbieding waardig keurt. Verscheide der genen, die uit SEBA, als tot deeze Soort behoorende, worden aangehaald, hebben in de Landtaal der andere Wereldsdeelen zeer voortreffelyke naamen, en worden zelfs hoog gegagt en zeer ontzien. De Indiaanen, aan de Kust van Malabar, stigften, maar vier of vyf Jaaren geleeden, nog een Tempel, op zekere plaats, daar zodanig een of een dergelyke Slang verscheen; naar de Deensche Zendelingen ons verhaalen. Ook schynt my de *Afgod der Negeren* hier toe te behooren. Die van Mexiko noemen een dergelyken Slang, het *Opperhoofd van Guadalajara*, en de Javaanen vereeren hem met den naam van Koning der Slangen.

Gemeenlyk voert de Slang, daar wy hier van spreken, den naam van *Boiguacu*, dien 'er de Brasiliaanen aan geeven, van wegen zyne Grootte, en van de Portugeezen wordt hy *Cobra de Veado* geheten. RAY noemt hem *Buffels-Slang*, *Anacandia der Ceyloneezen*, en, volgens DE LAET, zou men hem in Westindie *Giboya* of *Jaboya* noemen. Onder de verscheidenheden, welken men 'er van vindt, is eene overeenkomst van wonder fierlyke Tekening der Huid, daar in bestaande, dat dezelve, met groote Vlakken, regelmatig, is gesprenkeld, en in sommigen als met Oogen versierd. Het

Könings-
Slang.

III. Opperhoofd van Guadalajara heeft een keurly-
 AFDEEL. ke Marmering en Wapenen van donker zwart
 VIII. op een helder witten grond. De Javaanfche
 HOOFD- Slangen-Koning, dien SEBA een Pronkjuweel
 STUK. noemt, is zo onverbeeldelyk fraay, dat de
 Konft, in de Afbeelding, geenszins in staat
 is geweest de Natuur te agterhaalen. Behalve
 de keurlyke Tekening van den Kop, die geel-
 agtig was met een rood Kruis, hadt dezelve
 het Bovenlyf als vol Wapens en Kroonen,
 fierlyk door één gevlogten; de Buikfchubben
 geelagtig; de Staart Oranje-kleur. De Boom-
 Slang van Amerika is geelagtig met donker brui-
 ne Plekken. De Afrikaanfche, dien de Negers
 aanbidden, is geelagtig bruin, met witagtige
 Pl. LIV. Plekken. De nevensgaande Afbeelding is van
 Fig. 2. een Weftindifchen, die onder de Amerikanen
 in groote waarde wordt gehouden. Men geeft
 'er, hier te Lande, gemeenlyk den naam aan
 van *Konings-Slang*, en het zouden, zo men
 wil, de grootften zyn van alle Slangen. Ook
 merkt men aan, dat de Kop derzelven veel
 naar dien van een Jagthond zweemt. ADAN-
 SON vergelykt den Kop by dien van een Kro-
 kodil.

Voedzel. Het Voedzel deezer Slangen is naar den
 Landaart verfchillende. Gemeenlyk bestaat het-
 zelve in Vogelen, doch buitendien eeten zy
 ook Haagdiffen, Armadillen, Tetuanfche Dui-
 vels, en zelfs Viervoetige Dieren. MARK-
 GRAAF zag 'er, in Brafil, één een Geit inzwelgen.

Ge-

Gemeenlyk onthouden zy zig in 't Gebergte of in Boffchagien , alwaar zy zig om de takken der Boomen ftingeren. In 't Land van Senegal, zegt de Heer ADANSON, leggen zy opgerold aan de kant van 't Water , zo dat zy van verre zig als de rand van een Put vertoonen ; loerende dus of 'er een Beeft te drinken kome. Den Menfchen doen zy geen kwaad, dan getergd zynde, als wanneer zy vreefelyk kunnen byten met hunne fcherp getande Kaaken ; doch de Beet is niet vergiftig. Hun Vleefch is voor de Negers een Lekkerny ; maar fommige Natiën, in Afrika en Afie, agten het kwaad deeze Dieren te dooden, en een geluk dezelve by, ja in, hunne Wooningen te hebben ; dewyl 'er Rotten , Muizen , Padden , Sprinkhaanen en veelerley ander Ongediert , inzonderheid de Adders of Venynige Slangen , door vernield worden : eenigen zelfs bewyzen ze Goddelyken Eerbied , als gezegd is.

(5) *Serpent met 254 Buik- en 65 Staart-Schilden, dus 319 in 't gebeel.*

V.
Murina.
Schildpad-
Slang.

't Verwondert my, dat onze Autheur tot dit Geflagt en tot deeze Soort betreft den Slang, dien SEBA *Schildpad-Slang* genoemd heeft, om dat dezelve met zwarte Vlakken, op een bruinen

(5) *Boa murina. Syst. Nat. X. Cenchrus Scutis Abdominalibus 254, Scutis Caudalibus 69 GRON. Mus. Tom. II. N. 44. Serpens Testudinea Americana, Murium infidiator. SEB. Mus. II. Tab. 29. Fig. 1.*

III. AFDEEL. VIII. HOOFD-STUK. nen Grond , als gemarmerd is : want deeze heeft , zo SEBA aanmerkt , die groote dwars-Schubben aan den Buik niet. Hy aaft op Mui-zen , waar van de Bynaam is afgeleid. GRO-NOVIUS betreft tot deeze Soort een raaren Gui-neefchen Slang , *Argus* genaamd (*), om dat hy, op de Rug, vol zwartbruine plekken is, die zig als Oogen vertoonen. Deeze heeft, inderdaad, Buikschilden.

VI. *Cenchrus.* Gestippelde. (6) *Serpent met 265 Buik- en 57 Staart-Schil- den, dus 322 in 't gebeel.*

De bynaam van *Cenchrus*, die van LINNÆUS, te vooren, als een Geslagtnaam aan den Boi-guacu of Konings-Slang gegeven was, maakt thans den bynaam uit van deeze Soort van Ser-penten, dien wy de *gestippelde* mogen noemen, 't welk het Griekfche Woord betekent. Men leidt hetzelfde af van Geerst of Geerstpuiftjes, gelyk 'er in de *Febris Miliaris* op het Lighaam van den Mensch komen. Deeze Slang, naa-melyk, is geelagtig, met witte Oogjes, die in graauwe kringjes ftaan. Men vindt hem te Su-riname, zegt LINNÆUS.

VII. *Orophias.* Berg- (7) *Serpent met 281 Buik- en 64 Staartfchil- den, dus 345 in 't gebeel.*

De Bynaam fchynt *Berg-Slang* te betekenen.

Hy

(*) SEB. *Muf.* II. Tab. 23. Fig. 1.

(6) Boa *Cenchrus.* *Syst. Nat.* X.

(7) Boa *Orophias.* *Syst. Nat.* X.

Hy heeft de gedaante van den Konings-Slang, doch is bruin. Men vindt hem in 't Kabinet van den Heer DE GEER, in Sweeden, doch, van waar hy afkomstig zy, is onbekend.

III.
AFDEEL.
VIII.
HOOFD-
STUK.

(8) *Serpent met 270 Buik- en 105 Staartschilden, dus 375 in 't geheel.*

VIII.
Enydris.
Water-

In getal van Schilden overtreft deeze, die in 't zelfde Kabinet gevonden wordt, alle de voorgaanden. Hy is grys- of graauw-bont en heeft de Ondertanden zeer lang. De Woonplaats is in Amerika.

(9) *Serpent met 290 Buik- en 128 Staartschilden, dus 418 in 't geheel.*

IX.
Hortulana.
Tuin-Slang.

Deeze Amerikaansche, dien men in 't Kabinet zyner Sweedsche Majesteit vindt, is een der fraaysten van de Konings-Slangen, zynde van Kleur bleek met blaauwe Wigswyze Vlakken, en op den Kop als een Parterre met gele Vlakjes getekend. Nog fraaijer egter, komt my die voor van SEBA, zeer schoone Adderslang, *Tlehua* genaamd, uit Nieuw Spanje, zynde sierlyk en Vuurig gevland, en Kettingswyze over de Rug, met groote geogde bruine Vlakken, als gemarmerd: op een bly-groenen

(8) *Boa Enydris. Syst. Nat. X.*

(9) *Boa Hortulana. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid. I. p. 37. Coluber Tlehua, seu Igneus perpulcher ex Nova Hispania. SEB. Mus. II. Tab. 84. Fig. 1. Vipera Paraguajana formosa. Id. Tab. 74. Fig. 1.*

I. DEEL. VI. STUK,

X 3

III. AFDEEL. VIII. HOOFD-STUK. nen grond: de Buik licht-geel, met roode plekjes. Dezelve hadt kleine Tand en groote Oogen. De andere, die aangehaald wordt, uit Paraguay afkomstig, was onnavolgbaar sierlyk met donker- en paarsagtig licht bruin en bleek Afchgrauw gemarmerd en gewolkt; hebbende op den Kop ook die Ruitswyze tekening van veelerley kleuren, waar van LINNÆUS spreekt, en welke hem 'er den bynaam van *Hortulana* aan heeft doen geeven. 't Getal der Schilden is in deeze Soort grooter dan in eenig ander Serpent, Adder of Slang.

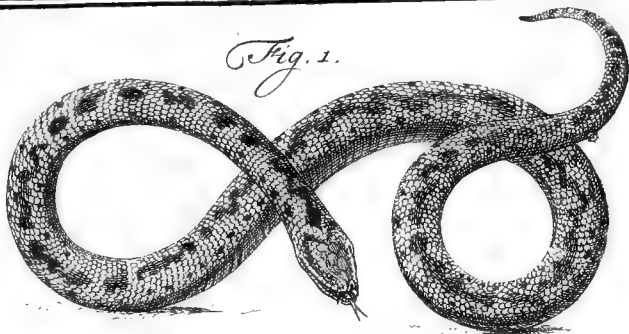
IX. H O O F D S T U K.

Beschryving van 't Geslagt der ADDEREN, waar in zo van de Egyptische, als van de Europeische en Indiaansche, derzelver Venynigheid, uitwerking van den Beet en Middelen daar tegen; als ook van veelerley in- en uitbeemsche Slangen, zo boos- als goedaartige, waar onder van den Brillslang, en den zo vermaarden Slangensteen, volgens de bedendaagsche Waarnemingen gesproken wordt.

De Naam *Coluber*, met welken LINNÆUS dit uitgebreide Geslagt gedoopt heeft, zou, wel is waar, eigentlyk en algemeenlykt een Slang betekenen; doch dewyl 'er de verscheiderley Soorten van ADDERS in begreepen zyn, en in het volgende Geslagt geen Slangen, die

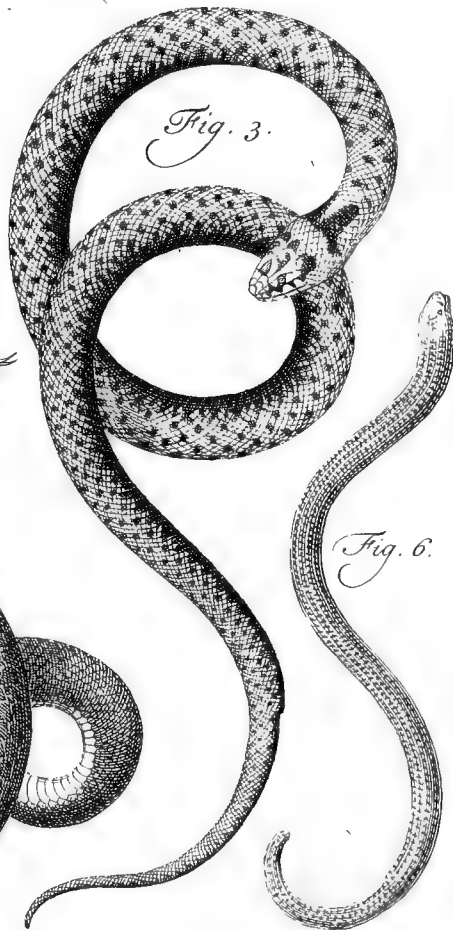
Fig. 1.

Fig. 2.

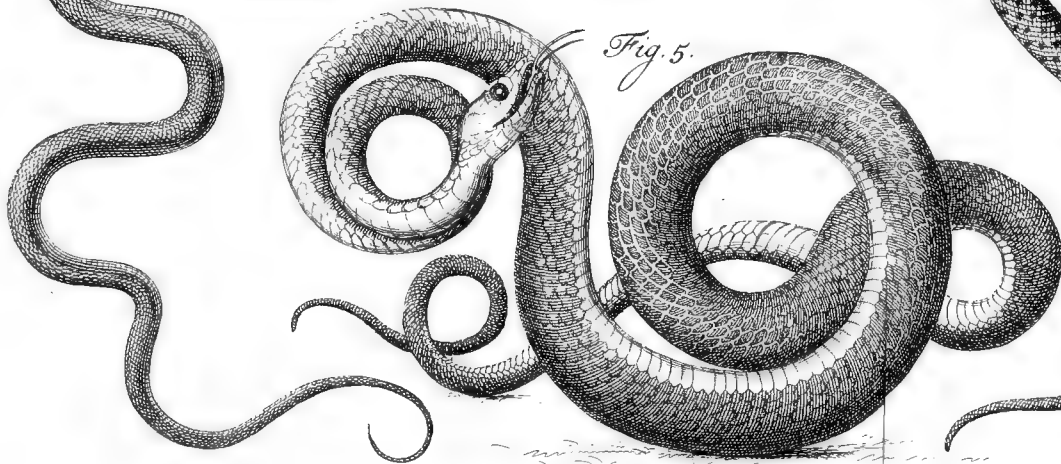
Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

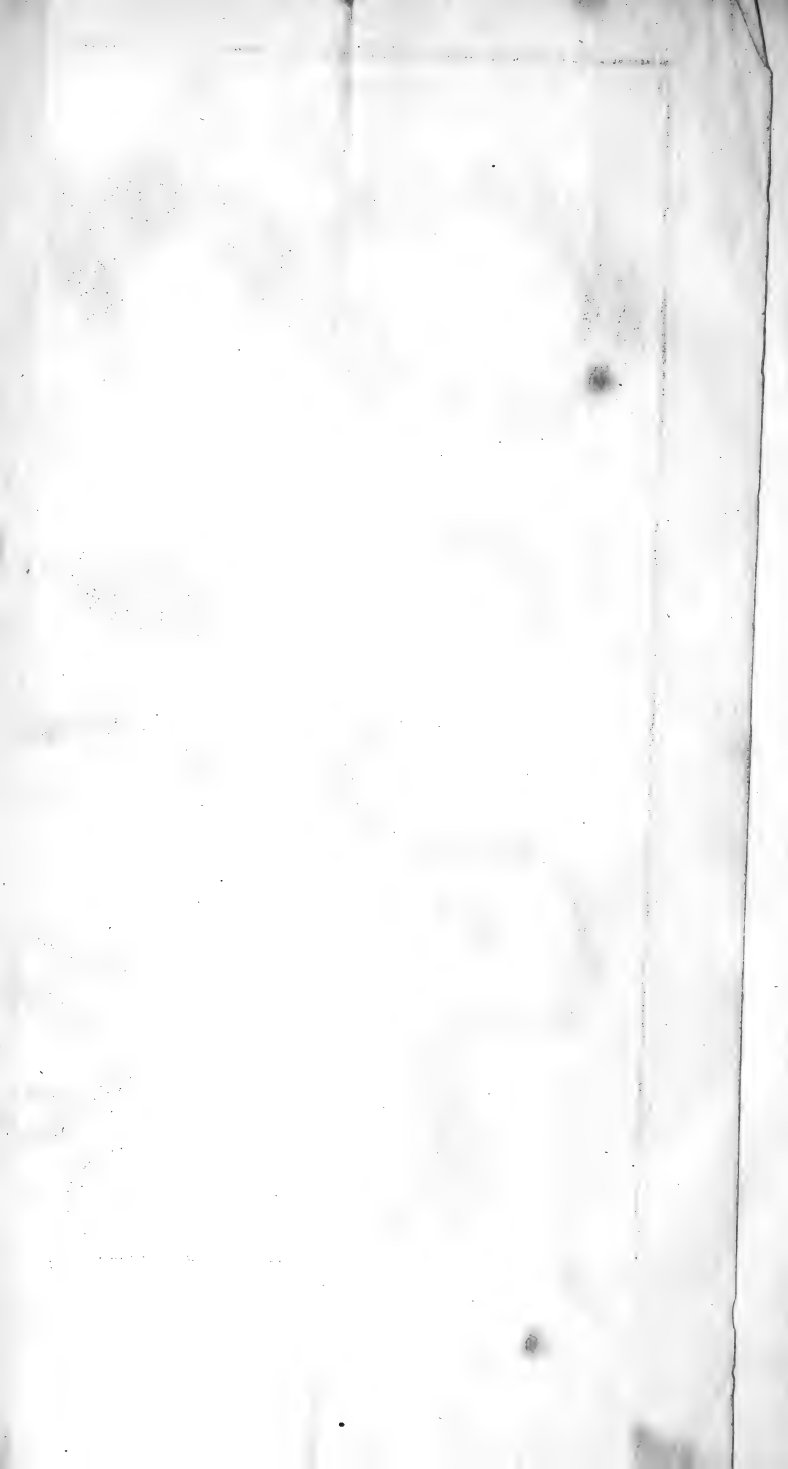

Fig. 6.

die Vergiftige Wapenen draagen , gevonden worden , heb ik best geoordeel hetzelve met dien Geslagnaam te bestempelen. Oudtyds werden de Land-Slangen *Colubres* genoemd , in onderscheiding van de Waterflangen. Het onderscheidend Kenmerk is , Schilden aan den Buik te hebben en Schubben onder aan de Staart: daar de *Angues* geheel geschubd zyn. 't Getal der Soorten , hier in begreepen , is twee en tagtig.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(I) *Adder met 118 Buiksbilden en 22 Staartschubben , te samen 140.*

I.
Vipera.
Egyptische
Adder.

De Grieken noemden somtyds den Adder *Ophis* , als Slang by uitmuntendheid , maar gemeenlyk het Mannetje *Echis* en 't Wyfje *Echidna* , 't welk afgeleid wordt van 't woord *echein* (hebben) , om dat zy levendige Jongen in hun Lyf bevatten. Van dit baaren zal ook de Latynsche Naam , *Vipera* , 't zy om dat het Dier met geweld de Jongen ter wereld brengt , of om dat het *Viviparum* is , afkomstig zyn. In 't Italiaansch heeft het dien zelfden naam , welke maar weinig veranderd is in 't Fransch *Vipère* , en in 't Spaansche *Bivora*. De Engelschen noemen het *Viper* of *Adder* , en die beide naamen zyn by ons ook in gebruik: de Duitschers *Otter* , de Deenen *Snoge* , de Sweden *Hugg-Orm* , dat

ZO

(I) *Coluber Vipera. Syst. Nat. X, Gen. 109, HASSELQ. Act. Ups. 1750. p. 24. lin 314 N. 60.*

I. DEEL. VI, STUK,

X 4

III. zo veel betekent als *Hecknatter*, of Haag
 AFDEEL. Slang, om dat hy zig gemeenlyk in de Haagen
 IX. en 't Kreupelbosch verschuilt.

HOOFD- Onder de verscheiderley Soorten van Adders
 STUK. geeft LINNÆUS den Voorrang aan deeze, die
 Waarneemingen van HASSEL- QUIST. zig in Egypte onthoudt, en aldaar naauwkeurig
 waargenomen is door den Heer HASSELQUIST.
 Met meer regt kon onze Autheur zulks doen, aangezien wy van deeze Adders het opregte
 vlugge Zout, dat van Venetie komt, en het Vipervleesch voor de Theriaak, bekomen. Ook
 zyn deeze ruim zo Vergiftig als de Europischen en worden door een byzondere Konst of Hand-
 greep, welke naar betovering zweemt, van de Slangenvangers en ander Volk, daar te Lan-
 de behandeld, zonder eenig nadeel; 't welk on-
 ze Sweed met veel verwondering beschouwde.
 Daar zyn een Soort van Goochelaars, die de
 Vipers in de bloote Handen neemen, met de-
 zelve speelen, ze by den Boesem in steeken
 en allerley Konsten daar mede doen, en dit
 zelfs met de Venyngften van drie tot vier Voe-
 ten lang. Zie hier zyne Bedenkingen en Waar-
 neemingen daar omtrent (*).

„ In 't voorste van July des jaars 1750, zyn-
 „ de toen de regte tyd om allerley Soort van Slan-
 „ gen, welken Egypte voortbrengt, te bekomen;
 „ dewyl de Hitte dit Ongediert uit zyne Schuil-
 „ hoeken voortlokt: kreeg ik 'er, op eenmaal,

„ vier

(*) HASSELQUIST *Reisen* pag. 79, 80.

„ vier byzondere Soorten van, welken ik be-
 „ schreef en in Spiritus bewaarde. 't Waren
 „ de *Vipera vulgaris*, *Cerastes Alpini*, *Faculus*
 „ en *Anguis marinus*. Zy wierden my van een
 „ Vrouwsperfoon gebragt, 't welk met en be-
 „ nevens my, den Franschen Konful, Heer
 „ LIRONCOURT, en de geheele Fransche Natie,
 „ die by hem was, verbaasd deedt staan, als wy
 „ zagen, hoe zy de Venynigste en gevaarlykste
 „ Schepzels met de bloote Hand aanvatte, en
 „ by het steeken van dezelve in Fleffchen 'er
 „ eveneens mede de werk ging, als ons Vrouw-
 „ volk met haare Snoerbanden. De anderen
 „ maakten haar geen moeite, doch de Adders
 „ (*Viperæ Officinales*) hadden geen smaak in die
 „ Gevangenis: zy snaptten 'er uit, eer de Flefch
 „ kon worden toegedaan: zy sprongen het
 „ Vrouwsperfoon over de Handen en bloote
 „ Armen, 't welk daar door in 't minste niet
 „ schein verschrikt te zyn, neemende de Die-
 „ ren met bedaardheid weer van haar Lyf af
 „ en leggende die in het Vat, dat hun Graf
 „ zou worden. Dit Vrouwsperfoon hadt de
 „ Slangen, zonder schroom, op het Veld ge-
 „ greepen, gelyk de Arabier, die haar ons
 „ bragt, berigte. Zonder twyfel moest zy
 „ een heimelyke Konftgreep weeten, om zo
 „ behendig om te gaan met deeze Schep-
 „ zels, die voor alle Dieren een schrik
 „ zyn.

III.
 AFDEEL.
 IX.
 HOOFD-
 STUK.
Egyptische.

III. „ Ik maatig my de verklaring van dit Stuk
 AFDEEL. „ niet aan. De Egyptenaars maaken een vol-
 IX. „ strekt Geheim van deeze Konst, welke den
 HOOFD- „ Ouden reeds bekend moet geweest zyn, naar
 STUK. „ 't gene uit de Volkeren van Afrika, *Marfi* en
 Gochelaary „ *Pfylli* genaamd, die te Rome dezelve oe-
 der Egypte- „ fenden, blykbaar is. Ondertuffchen is 't zon-
 naaren. „ derling, dat een Konst of Handgreep, die
 „ zo eenvoudig fchynt, meer dan tweeduizend
 „ Jaaren heeft kunnen verborgen en geheim
 „ gehouden worden. Het voornaamfte, dat ik
 „ 'er in Egypte van te weeten kwam, bestaat
 „ hier in: 1. De Konst is maar aan zekere Fa-
 „ miliën bekend, door welke zy op de Nako-
 „ melingen wordt voortgeplant: 2. De genen,
 „ die dit Geheim bezitten, houden zig niet op
 „ met andere Vergiftige Dieren, gelyk Scor-
 „ pioenen, Haagdiffen en dergelyken: daar zyn
 „ byzondere Perfoonen, die deeze Dieren be-
 „ toveren kunnen, en geen werk maaken van
 „ de Slangen: 3. De genen, die de Slangen
 „ betoveren, eeten dezelve zo wel raauw als
 „ gekookt, en maaken 'er zelfs een Soupe van,
 „ welke onder hun een zeer gewoone Spyze is;
 „ daar zy inzonderheid altoos wat van Eeten,
 „ wanneer zy op den Vangft uitgaan. Evenwel
 „ heeft men my gezegd, dat gekookte en
 „ gebraden Slangen de gewoone Kost der Ara-
 „ bieren, zo wel in Egypte als in Arabie zyn;
 „ hoewel zy hun werk niet maaken van die
 „ Gochelaary.”

Voor

Voorts merkt de Heer HASSELQUIST aan, dat zy, de gemelde Soupe gegeten hebbende, om op den Slangen-Vangst te gaan, zig van hunnen Oppersten, of Priester, laten zegenen; 't welk hy, en wy met hem, even Superstitieus en belachelyk keuren, als dat de gemelde Opperste naakt op den Oven moet gaan leggen, om de Kuikens behoorlyk te doen uitkomen. Hy stelt deeze Goochelary in gelyken graad met alle dergelyke Konst- en Handgreepen, die wonderlyk voorkomen, als men het Bedrog niet kan ontdekken. Men hadt hem wel gezegd, dat de Slangenvangers zig met zeker Kruid bebrooiden of bestreeken, doch daar van hadt hy, met zekerheid, niets kunnen vernemen, en hy zag het ook niet voor Waarheid aan. Onder de Negers, aan de West-Kust van Afrika, die ook veel werk maaken van Slangen-Vleesch, vind ik niet van eenige Tovery of Beguicheling der Slangen, gewaagd. Het is, niettemin, waarschynlyk, dat het gebruiken van deeze Dieren tot Spyze, aan de zwervende Arabieren, die arm zyn en van den Roof leeven, een merkelyke Stoutheid om dezelve te vangen geeft. Voeg hier by, dat de minste Slangen vergiftig, en de Beet der Adderen niet altoos doodelyk zy, gelyk wy in 't vervolg zien zullen.

Ik gaa nu over, tot de Gestalte deezer Egyptische Adderen. Dezelve hebben, zegt HASSELQUIST, 118 Buikschilden en 40 Staart-
 I. DEEL, VI. STUK, Gestalte, schub-

III.
A. DEEL.IX.
E. DEEL.
STUK.

Egyptische.

III schubben (*). De Kop is boven op weinig,
 AFDEEL. tusschen de Oogen zeer plat, aan de zyden
 IX. fterk uitpuilende, en boven 't Lighaam verhe-
 HOOFD- ven: de Bek stomp en zeer kort: de Neusga-
 STUK. ten staan overdwars, naby den rand des Beks,
Egyptische. en een weinig daar boven de Oogen, wier
 zwarte, smalle Appel, regt op en neer lang-
 werpig, met een vuilgeelen Kring gezoomd is.
 Behalve de kleine ruuwe Tandjes, in de beide
 Kaaken, hebben zy 'er, boven in de Bek,
 twee, die langer, krom en scherp zyn, in een
 Scheede, regt voor de Oogen uitkomende. De
 Tong heeft, aan de tip, een dubbelde spits.
 Het Lyf is, by den Kop, rolrond en dunner,
 in 't midden dikker en byna Vierkant, voorts
 wederom dunner en rond naar de Staart toe,
 die, beneden den Aars, Kegelagtig kort en
 een weinig gekromd, in een gedoornde punt
 uitloopt. De Buikschilden zyn langwerpig,
 aan de tippen rond, in plaatjes deelbaar: de
 Staartschubben, waar van twintig Paaren on-
 der aan zyn, kunnen naauwlyks van die, wel-
 ken de Staart van boven en op zyde dekken,
 onderscheiden worden. Zy zyn alle rondagtig
 en geschalied: die den Kop en het Lyf dekken,
 ovaal. Door 't midden van den Buik loopt
 een

(*) *Reizen*, pag. 363. LINNÆUS heeft het getal der
 Schubben anders opgegeven, gelyk men hier voor in de
 Kenmerken van dezen Adder kan zien. Dit komt
 daar van daan, dat HASSELQUIST hier het getal der
 gepaarde Schubben enkelde heeft genomen.

een overlangſe Naad, welke de Schilden plooi-
baar maakt. Aan de Keel is een diepe Groef, in de langte. De Kleur van deeze Adders is, boven op 't Lyf, geheel uit den Yzergrauwen, witagtig, met bruiner Vlakken; van onderen bleek: de Staart aan 't end met drie zwartagti-
ge ringen getekend: de langte ruim twee Span; de dikte van het Lyf twee Duim, die van den Hals maar een half Duim, gelyk de breedte van den Kop, en de dikte van de Staart, die een Duim lang was, als een Schryfpen. De zodanigen heeft hy, verſcheide maalen, levendig, frifch, en met groote Tandén voorzien, door de Slangenvangers met de bloote Handen uit een Zak zien haalen, behandelen en eindelyk dooden; terwyl hy zig te Kairo bevondt.

III.
AFDEEL.IX.
HOOFD-
STUK.

Egyptiſche.

(2) *Adder met 131 Buikſchilden en 22 Staart-
ſchubben, te ſamen 153.*

II.
Atropos.

Deeze Adder, die ook Vergiftige Tandén heeft, en in 't Kabinet van den Koning van Sweeden gevonden wordt, is uit Amerika gekomen. Hy is grys van Kleur en heeft bruine Oogjes met witte Kringen.

(3) *Adder met 110 Buikſchilden en 50 Staart-
ſchubben, te ſamen 160.*

III.
Leberis.

Deeze

(2) *Coluber Atropos. Muſ. Ad. Frid. I. p. 22, Tab. XIII. fig. 1.*

(3) *Coluber Leberis. Syſt. Nat. X.*

I. DEEL, VI. STUK,

III. Deezen, die streepswyze met zwart geban-
 AFDEEL. deerd is, heeft de Heer KALM in Kanada ge-
 IX. vonden.

HOOFD-
 STUK.

IV.
Lutrix.

(4) *Adder met 134 Buikschilden en 27 Staart-
 schubben, te samen 161.*

Deeze, die in de Indiën woont, heeft de
 Rug en Buik geel, de zyden blaauwagtig. Hy
 fchynt van Vergiftige Wapenen onvoorzien te
 zyn.

V.
Calamarius.

(5) *Adder met 140 Buikschilden en 22 Staart-
 schubben, te samen 162.*

In 't Kabinet des Konings van Sweeden is
 deeze Amerikaanfche Adder; van Kleur Lood-
 blaauw, met bruine streepswyze banden en
 stippen getekend; van onderen als met bruine
 Dobbelfteentjes.

VI.
Constrictor.
 Strengelaar

(6) *Adder met 130 Buikschilden en 40 Staart-
 schubben, te samen 170.*

De Heer KALM merkt aan, dat 'er in Ameri-
 ka zekere zwarte Slangen zyn, van ongemeene
 vlugheid, welken een Mensch naauwlyks ont-
 komen kan, en die zig om het Been van den
 vlugtende strengelen, zo dat hy vallen moet.

Het

(4) *Coluber Lutrix. Syst. Nat. X.*

(5) *Coluber Calamarius. Mus. Ad. Frid. I. p. 23.*
 T. VI. f. 3.

(6) *Coluber constrictor. Syst. Nat. X.*

Het beste is, zegt hy, dat derzelver Beet geen meer kwaad doe, dan of men zig met een Mes sneed. Dit schynt deeze Adder te zyn, wiens opgewipte tip van de Kaak driekantig is, naar LINNÆUS aantekent.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(7) *Adder met 142 Buikschilden en 32 Staartschubben, te samen 174.*

VII.
Ammodytes.
Zand-Ad-
der.

De Ouden maaken gewag van een Serpent, dat zy *Ammodytes* noemden, 't zy om dat het de kleur hadt van Zand, of, gelyk waarfchynlykft is, om dat het zig onthield in de Zandwoestynen van Libye. MATTHIOLUS noemt hetzelfde een yzelyk groot Beest, zeer naar een Adder gelykende, behalve dat het den Kop grooter en de Kaaken breeder heeft; zynde aan 't end van de Bovenkaak voorzien met zeker Uitspek, dat naar een spitse Wrat zweemt: weshalve de Landloopers of Goochelaars, die Middelen venten tegen de Slangen-Beeten, hetzelfde *Aspide del Corno*, of gehoornde *Aspis* noemen. Die naam, zegt hy, is inderdaad niet oneigen, want het brengt niet traager de Dood aan als de *Aspis*: wy weten dat Menschē, die 'er onvoorziens door gebeeten waren, in drie Uuren tyds gestorven zyn. Dus getuigt ook AËTIUS, daar van, het volgende (*).

„ De

(7) *Coluber Ammodytes. Amœn. Acad. I. p. 506 N. 25. Druinus. BELL. Itin. 203. Ammodytes. ALDR. Serp. 169.*

*) *Libr. XIII. Cap. 25.*

I. DEEL, VI, STUK.

III. „ De *Ammodytes* heeft ongeveer de grootte
 AFDEEL. „ van een Elle, (want grooter wordt hy niet
 IX. „ afgebeeld noch beschreeven) van Kleur is hy
 HOOFD- „ Zandagtig, over 't geheele Lyf met zwarte
 STUK. „ Vlakken getekend: hy heeft een zeer harde
 Zand-Ad- „ Staart, van boven afgefneeden. Sommigen
 der, „ hebben hem *Cenobrias* of *Miliaris* geheten,
 „ wegens de hardheid van de Staart. Hy is
 „ met breeder Kaaken voorzien dan de Adder,
 „ daar hy anders in veele opzigten naar gelykt,
 „ doch door de Kleur best van onderscheiden
 „ kan worden: want de Adder is geelagtig.
 „ Die van den *Ammodytes* worden getroffen
 „ sterven doorgaans heel schielyk: in de genen,
 „ die zo schielyk niet sterven, loopt het Bloed
 „ uit de Wond en de Wond zwelt, maar een wei-
 „ nig daarna komt 'er dunne Materie uit, en 'er
 „ volgt op, zwaarte in 't Hoofd en Flauwte.
 „ Die 'er best tegen kunnen, en sterk zyn,
 „ gaan in drie Dagen heen. Evenwel heeft
 „ men 'er gevonden, die het tot den zevenden
 „ Dag toe uithielden.”

Vergiftig- Mooglyk zyn dit die Vergiftigste Slangen van
 heid. Guinée, waar van BOSMAN spreekt, hebbende
 naauwlyks de langte van een Elle, van Kleur
 zwart, met wit en geel gevlaakt; of ook die
 Venynige Adders, waar van ADANSON gewaagt,
 dat een jonge Dogter aan de Kust van Afrika,
 by Kaap Verde, 'er door gebeeten zynde, in
 twee Uuren was gestorven: mooglyk ook die
 van 't Eiland Cyprus, *Aspic* by de Inwooners

genaamd, welker Beet, in eenige Uuren, den Mensch door een algemeene Verfterving doodt, naar 't gene de Heer HASSELQUIST verhaalt; zynde dit Dier zo veranderlyk van Kleur, dat het, op Yzergrauwe Aarde rustende, zig graauw, op zwarte Aarde zig zwart vertoonde. Door den Heer CARLESON, Gezant van 't Sweedsche Hof aan de Porte, werdt een dergelyk Dier gevangen, 't welk bezig was om een Haagdis, zo groot als de Adder zelf, in te zwelgen. Dit Dier was maar een half Voet lang, op de Rug met een schakel van zwarte Vlakken getekend, en hadt een zeer dun Staartje. Voor op den Snoet vertoonde zig 't gemelde Uitspek, dat egter niet Hoornig, maar Vleezig was, hoewel het de gestalte hadt van een Hoorntje, kunnen de agterover geboogen worden. Tusschen dit Hoorntje en de Oogen hadt de Kop, wederzyds, een verheven Knobbeltje. Het schynt dan dat de Zand-Adder, nog hedendaags, ook in de Zuidelyke deelen van Europa gevonden worde.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Zand-Ad-
der.

(8) *Adder met 150 Buikschilden en 25 Staartschubben, te samen 175.*

VIII.
Cerastes
Gehoornde.

De naam van *Cerastes* is, door de Ouden, gegeven aan een Adderslang, die *geboornd* ware.
He-

(8) *Coluber Cerastes. Syst. Nat. X, Coluber cornutus HASSELQ. Itin, p. 315. N. 61. Act. Ups. 1750. p. 27. BELLON. Itin. 203.*

III. dendaags weeten de Arabieren, door Konft,
 AFDEEL. zulke Dieren toe te ftellen, fteekende Vo-
 IX. gelklaautjes door den Kop heen. Evenwel
 HOOFD- vindt men in Egypte ook een Slang, die eeni-
 STUK. germaate gehoornd is, zo HASSELQUIST getuigt;
 hebbende dezelve twee Sprietjes, als Hoornen,
 aan den bovenrand van het Ooghol uitfteekende,
 die taamelyk hard zyn, en een weinig krom, doch
 niet langer dan de halve breedte der Oogen is.
 De zodanigen vindt hy in alle opzigten, byna,
 gelyk aan de Egyptifche Adders, doch eens zo
 lang en zonder groote Tandén: zynde het Lyf
 drie en een half Voet, de Staart twee en een
 half Duim lang; de dikte aan den Buik, als
 de grootfte Vinger, die van de Staart als een
 Schryfpen; de Schubbetjes op den Kop, gelyk
 in de voorgaande, allen zeer klein en rond.

IX.
 Plicatilis.
 Ternaat-
 fche.

(9) *Adder met 131 Buikfchilden en 46 Staart-
 fchubben, te famen 177.*

Deeze Soort van Adderen, waar van men
 'er een in 't Sweedfch Koninglyk Kabinet vindt,
 die Loodkleurig is, met bruine Zyden, van
 onderen op een driebubbele ry bruin geftipeld:
 wordt vergeleeken met dien Ternaatfchen Slang
 van SEBA, welken {de Indiaanen *Bali-Salan-Boe-
 kit* noemen; zynde, zegt hy, de Berg- of Heu-
 vel-

(9) *Colubet plicatilis. Amæn. Acad. I. p. 301. N.*
26. Mus. Ad. Frid. Serpens. Bali Salan-Boekit, Terna-
tana, SEB. Mus. I. Tab. LVII, Fig. 5.

vel-Slang, daar VALENTYN van gewaagt, als zo vergiftig zynde, dat het enkele aanraaken van de Staart een Mensch zou dooden. VALENTYN meldt, dat dezelve den kleinften Kop van alle Slangen heeft: indien hy Adders meent, dan is de Figuur 'er taamelyk mede overeenkomstig. De Kleur is geel, op Zyde loopt een roode Band, met witte Vlakjes gepaareld, en langs den Buik zyn de Schilden ook aardig, in ryën, geplekt of bruin gestippeld. De Staart is zo dun en spits niet als die der gewoone Adderen.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(10) *Adder met 118 Buikschilden en 60 Staart schubben, te samen 178.*

X.
Domicella.
Juffer-
Slang.

Deeze, die in 't Kabinet van den Heer GYLLENBORG zig bevondt, schynt de Malabarfche tweekleurige Slang te zyn van SEBA, welken hy getuigt zo schoon en bevallig, en tevens onschadelyk te zyn, dat de Dames, in Oostindie, hem niet alleen voor 't vermaak van 't Oog nahouden, maar ook by haar Boesem insteeken, tot verkoeling in heete Dagen. Hy is lang en heeft het Hoofd fierlyk geschubd: de Kleur is spierwit, overdwers geringd met zwarte Banden, die op de Rug breed zyn, en aan den Buik zeer smal, somtyds niet samenlo.

(10) *Coluber Domicella. Amœn. Acad. I. p. 117. N. 5. Anguis bicolor, elegantissimus Malabaricus. SEB. Mus. II. Tab. 54. Fig. 1.*

III. loopende. Men vindt deezen *Juffer-Slang* in
AFDEEL. Afie.

IX.
HOOFD-
STUK. (11) *Adder met 121 Buikfchilden en 58 Staart-
fchubben, te famen 179.*

XI.
Alidras. Deeze, die geheel wit is, uit de Indiën af-
komstig, wordt in 't Kabinet van den Heer DE
GEER gevonden.

XII. (12) *Adder met 107 Buikfchilden en 72 Staart-
Buccatus. fchubben, te famen 180.*

Men vindt deezen, die ook in Indie woont,
in 't Sweedsch Koninglyke Kabinet. Hy is
bruin, met witte Banden, heeft den Kop
gantsch wit, met twee bruine stippen op de
Kruin en een driehoekige vlak boven de Neus-
gaten.

XIII. (13) *Adder met 120 Buikfchilden en 60 Staart-
Angulatus. fchubben, te famen 181.*

In 't Kabinet des Konings van Sweeden niet
alleen, maar ook in 't Gyllenborgsche te Up-
fal, wordt deeze Adderslang gevonden, die
overeen fchynt te komen met den fchoonen
Westindifchen Slang van SEBA, welke een dik-
ken

(11) *Coluber Alidras. Syst Nat. X.*

(12) *Coluber buccatus. Syst. Nat. X, Mus. Ad.
Frid. I. p. 29. T. 19. Fig. 3.*

(13) *Coluber angulatus Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid.
I. p. 23. Tab 15. Fig. 1. Amœn. Acad, I p. 119.
N. 7. Serpens Americana Viperae æmula. SEB. Mus. II,
Tab. 12. Fig. 1.*

ken Kop heeft, gelyk een Adder, zynde van de Ouden onder de *Aspis*-Slangen geteld geweest (*). Deeze is gemarmerd met witte en bruine Banden, en zwart gevlaakt onder aan 't Lyf, dat glad is gefchubd met groote Schubben. Men vindt 'er geen Neusgaten aan, maar groote Oogen.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(14) *Adder met 146 Buikfchilden en 39 Staartfchubben, te famen 183.*

XIV.
Berus.
Europifche
Adder.

De Heer GRONOVIVS heeft onder zynen Geflagtnaam van *Vipera* of Adder, die maar ééne Soort bevat, niet, gelyk men met reden zou kunnen denken, dat Dier gebragt, 't welk in Europa den naam van *Viper* voert; maar een Ceylonfchen Slang, welke, zo hy aantekent, als een Middel-Geflagt maakt, tuffchen de *Cenobris* en *Coluber*. Derhalve komen zyne opgegeven Kenmerken ook niet met die der gewoone Adderen, welke ik by hem niet befchreeven vind, overeen. Zyn Ed. haalt, wel is waar, een Surinaamfchen Adder van SCEUCHZER, benevens den waaren *Ooftindifchen Adder* van SEBA aan (†); doch de Voorwerpen, welken hy daar toe

(*) Want deeze moet het zyn volgens de aanhaaling in *Amæn. Acad.* en niet het *Ceylonfch Slangetje*, Fig. 3, op de zelfde Plaat,

(14) *Coluber Berus. Syft. Nat. X. Anguis Vipera Favn. Suec. N. 160. Coluber Scut. Abd. 144. Candaliibus. 39. Amphib. Gyllenb. N. 1. Amæn. Acad. I. p. 113. ALDROV. Serp. 115, 116.*

(†) *Zöophyl. Gron. Fasc. I. Leid. 1763. p. 19.*

I. DEEL, VI. STUK,

Y 3

III. toe betreft, hadden over of omtrent 200 Buik-
 AFDEEL. fchilden, De laatstgemelde, ondertuffchen,
 IX. wordt betrokken tot onze gewoone Adders,
 HOOFD- als eene Verfcheidenheid, die in 't getal van
 STUK. Buikfchilden en Staartfchubben, als ook in 't
Europifche. maakzel der Schubben van de Rug en Kop,
 volkomen daar mede overeenftemt, hoewel zy
 'er in Kleur van verfchille (*).

De Adders worden door geheel Europa, maar
 wel meest in de Zuidelyke deelen, in Grieken-
 land, Italie, Spanje, Portugal; doch ook in
 Vrankryk, Duitfchland, en Engeland gevon-
 den. De Heer LINNÆUS zegt, dat zy in Swee-
 den gemeen, en, door hunne zeer Venynige
 Beet, fomtyds doodelyk zyn (†). Meest ont-
 houden zy zig in Berg- en Bofchagtige, drooge
 Landftreken, of Heijen, en worden zelden ge-
 vonden in Moeraffige of aan Zee leggende Ge-
 weften.

Eigen- Sommigen hebben beweerd, dat deeze Die-
 fchappen, ren zig niet konden oprollen of in bogten leg-
 gen, gelyk andere Slangen, doch dit ftrydt te-
 gen de Ondervinding. De Adder is egter zo
 vlug niet als een gewoone Slang: hy kruipt
 langzaam en fpringt nooit. Ook zal hy nim-
 mer een Mensch byten, indien men hem niet
 getergd hebbe, of dat hy in benaauwdheid zy:
 aldan hebben weinigen deeze Dieren behandeld,
 zon-

(*) *Amen. Acad. I. p. 114.*

(†) *Faun. Suec p. 97.*

zonder dat zy 'er van gebeeten werden. Tot zyn Voedzel randt hy veelerley Infekten en andere Kruipende Dieren aan; gelyk Torren, Scorpioenen, Haagdiffen, Padden, Kikvorschen, Muizen, Mollen en dergelyken; waar van hy de kleinften geheel, de grootften ten deele inzwelgt. Verscheide Maanden kunnen zy, zonder eenig Voedzel, leeven, en, gevangen zynde, willen zy zelfs niet eeten. Het zelfde, dat men in de Ratelslangen, ten opzigt van de schynbaare betovering der Dieren, om zig van hun te laten inflokken, opmerkt, heeft, hoewel in minder graad, by de Vipers plaats. Zy zyn, gelyk ik reeds aangemerkt heb, ongemeen taay van Leven, en de Kop, zegt men, van de Romp afgehouden, kan even doodelyk byten, als te vooren. Hunne Drek stinkt zodanig niet, als die der Slangen. Zy verbergen zig niet in gaten van het Aardryk, maar kruipen onder Steenen of Ruigte weg. Hunne Paaring geschiedt tweemaal 's Jaars; de eerste in de Maand van Maart, en de Jongen worden vier of vyf Maanden gedragen. In 't Voorjaar leggen zy hunne Huid af en somtyds ook nog eens in de Herfst. In de Zuidelyke deelen van Vrankryk, Dauphiné en Provence, van waar de meeste Adders komen, die men te Parys verkoopt; worden zy gevangen met HoutenNyptangen of opgevat by de Staart, als wanneer zy zig niet omwenden kunnen om te byten. Dan vervoert menze in Doozen of Kassen,

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

Europische.

III. die met Mos of Zemelen gevuld zyn; en dus
 AFDEEL. leeven zy, zonder eenig Voedzel of Drank,
 IX. oogfchynlyk, van de Lugt.

HOOFD- De Heer REDİ heeft, in zyne zo menigvuldige
 STUK. Waarneemingen op de Adders van Italie, aange-
 Tabak een vergift voor merkt, dat de Tabak een Vergift is voor deeze
 de Adders. Dieren. Als men derzelve Huid doorsteekt
 met eene Naald, die in haar oog een Draad
 heeft met aftrekzel van Tabak bevochtigd, dan
 sterft, zegt hy, de Adder binnen 't Kwartier
 Uurs, en wordt eerst hard als Metaal; doch
 daarna zagt en buigzaam, als of hy reeds eenige
 Dagen dood geweest ware. Men heeft waar-
 genomen, dat zelfs de Rook van Tabak, in
 de Keel dezer Dieren geblazen, een dergelyke
 uitwerking, doch langzaam voortbrengt; maa-
 kende buitengewoone Stuiptrekkingen, die doo-
 delyk zyn, en het Hart slaat nog wel een half
 Uur na dat de Adder reeds gestorven is. De
 Slangen sterven, daar door, op gelyke wyze;
 maar de Adder, in Wyngeest gedompeld zyn-
 de, blyft nog over 't Uur in 't leven. Het
 Speekzel, zelfs van een nugteren Mensch, doet
 hun geen leed. Ook is de tegenzin of af-
 keer, die zy van Esschenbladeren zouden heb-
 ben, een fabel; zo CHARAS ondervonden
 heeft.

Gefchil
 over de
 Stoffe van
 't Venyn.

Een zeer berugt Gefchil is 'er tusschen de
 twee gemelde Autheuren geweest, over de
 stoffelykheid of onstoffelykheid van het Venyn
 der Adderen. REDİ beweerde, dat het geele
 Vogt,

Vogt, vervat in de blaasjes van het Tandvleesch, de enkele en waare Zitplaats zy van het Venyn, en dat dit Sap niet schadelyk zy, wanneer het door den Mond wordt ingenomen, maar alleen door de Beeten, welken de Adder in Leven zynde doet, of die men denzelven, nog verscheide Dagen na zyn Dood, kan laten doen; mids dat het geele Vogt in de Wond kome. Hy voegt 'er by, dat dit zelfde Vogt, gehaald uit een leevende of zelfs uit een dooden Adder, altoos Venynig is, wanneer het in de Wond gebragt en met het Bloed van het gewonde Beest gemengd worde, 't zy men 'er zig van bediene als het nog vloeibaar; 't zy als het gedroogd is en tot Poeijer gemaakt. Eindelyk wordt van hem verzekerd, dat alle Dieren, in 't algemeen, stierven, wanneer iets van dit Vogt in de Wonden, die men 'er aan maakte, gedaan werdt. CHARAS ontkende dit alles, behalve de onschadelykheid van 't gemelde Vogt, wanneer men 't innam, en hy wilde, dat het Venyn van de Adders niet bestond dan in ge-irriteerde Geesten; zynde het geele Vogt, zo van een leevende en zelfs zeer boos gemaakten Adder, als van een dooden; noch in de Beet, noch in Wonden, noch inwendig, noch met het Bloed gemengd, of hoe men 't ook gebruiken moge, aan eenigerley Soort van Dieren doodelyk of besmettelyk, en niets dan een zuiver en onschadelyk Speekzel.

Dit Geschil is eenigermaate opgehelderd,

III. federt dat de Heeren GEOFFROY en HONAUUD,
 AFDEEL. die, nu omtrent dertig Jaaren geleeden, door
 IX. de Akademie der Weetenfchappen van Parys
 HOOFD- gelaft werden om de Venynigheid der Fransche
 STUK. Adderen te onderzoeken, bevonden en berigt
Europifche. gegeven hebben, dat de Beet der Adderen niet
 altoos Venynig ware. Ook ftemt men in 't al-
 gemeen toe, dat het Venyn van deeze en der-
 gelyke Dieren veel fterker werkt in de heete
 Landen, dan onder de gemaatigde Lugtfreek.
 Voorts zyn door Doktor MEAD, in Engeland,
 veele Proeven genomen, omtrent de aart en
 hoedanigheid van het gemelde geele Vogt; die
 de Waarneemingen van den Italiaan fchynen te
 bevestigen. Deeze Geneesheer, naamelyk,
 vindt in dat Vogt eenige kleine fpikkeltjes
 Zout, die 'er met veel snelheid in zweefden en
 na eenigen tyd veranderden in zeer puntige Kry-
 ftallen, welke als uit zekere Knoopen fcheenen
 voort te komen, zynde zo hard, dat zy, ver-
 fcheide Maanden, op het Mikroskoop-Glaasje
 onveranderd bleeven. De geheele Konfigura-
 tie vertoonde als een fyne Spinnewebbe, hoe-
 danig iets de Heer BAKER, ook, in 't Bytend
 Sublimaat waarnam (*).

De Heer MEAD oordeelde zyne Waarneem-
 ming merkelyk bekragtigd en geftaafd, door het
 gene Doktor TYSON, in de Indiën zynde, met
 eigen

(*) *Nuttig gebruik van 't Mikroskoop*, Amfterd. 1756.
 bl. 126.

eigen Oogen heeft gezien. Een Indiaan kwam by hem, met verscheide Soorten van Slangen, en boodt aan, daar mede eenige Proeven in 't werk te stellen, op de kragten van het Venyn. Een der grootsten voor den dag brengende, die, zo hy zeyd, onschadelyk was, liet hy zig, den Slang getergd hebbende, daar van in den Arm byten, en gaarde het uitloopende Bloed met den Vinger, leggende het op zyn Dye neer, tot dat hy 'er omtrent een Lepel vol van had. Toen haalde hy, uit den Zak, een anderen Slang, genaamd *Cobra de Cabelo*, die zo groot niet was, maar, naar hy voorgaf, ongemeen Vergiftig, en om zulks te bewyzen, kneep hy het Dier om den Hals met zyn Hand en drukte dus eenig Vogt uit de Tandvleesch-blaasjes, ter veelheid van een half Grein; 't welk hy zo dra niet gemengd hadt onder 't Bloed dat op zyne Dy gestold lag, of 'er ontstond een sterke Opbruifching en werking als in de Gest van Bier, en het Bloed veranderde in een geelagtig Vogt (*).

Hier uit blykt dan, dat het Venyn der vergiftige Slangen niet bestaa in iets Geestigs, ge-lyk CHARAS wil; maar in iets stoffelyks, en wel, zo de Heer MEAD volgens Reden en Ondervinding onderstelt, in een sterk Zuur. Dit schynt eenigermaate bevestigd te worden, doordien men hedendaags beweert, dat aller-
ley

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Europische.

Middelen
tegen den
Beet.

(* MEAD de *Venenis*, Cap. de *Vipera*. pag. II.
I. DEEL, VI. STUK,

III. ley vlugge Alkalyne Zouten , uit Dieren ge-
 AFDEEL. haald , in staat zyn om Menfchen , die van

IX. Adders zyn gebeeten , te geneezen ; ja zelfs
 HOOFD- het bekende *Eau de Luce* , 't welk , met een

STUK. *Europifche.* gewenfchten uitflag , aan verfcheide Perfoonen
 is ingegeven , die reeds de Toevallen hadden ,
 welke de Venynigheid van den Beet aantoonde :
 Pyn , naamelyk , en Benaauwdheden , Galbraa-
 king , Opzwellling van 't gebeeten Deel en van
 't geheele Lighaam , Slaapeloosheid en Stuiptrekkingen (*). Evenwel is 't niet onwaar-
 fchynlyk , dat het vlugge Zout of de Geest
 der Adderen zelf , inwendig , en het openhou-
 den van de Wond door Byt- of Brandmidde-
 len , het fchroeijen van dezelve met een gloei-
 jend Yzer ; het doorvlymen ; Koppen zetten ,
 en alles wat het Venyn naar buiten kan trek-
 ken , of beletten op het Bloed te werken , het
 dienftigfte zy . Met dit inzicht binden de Goo-
 chelaars eerft het Deel , dat zy willen laaten
 byten . Met dit zelfde oogmerk wordt 'er de ver-
 pletterde Kop van een Adder , of van den zelf-
 den , waar door men gebeten is ; of Theriaak ,
 Uijen met Armoniak-Zout , Wyn waar in Zout
 gefmolten is , en dergelyke Middelen meer ,
 opgelegd . Op dergelyk een wyze zyn Men-
 fchen , wien een Geelzugt het geheele Lighaam
 reeds beflagen hadt , tot Geneezinge gekomen .

Adderen-
 Vet of Olie.

De Addervangers in Engeland , gebruiken ,

ZO

(* *Journal de Med. Chir. &c.* Fevr. 1763. p. 150.

zo de Heer MEAD aanmerkt, een zeer eenvoudige Middel, om hun van 't byten deezer Dieren te geneezen. Zy bestryken de Wond maar met Adderen-Vet en wryven het in: waar door het schynt dat de spikkeltjes van het Venen verstoppt worden, en buiten werkzaamheid gehouden. Met dit zelfde oogmerk is de bestryking van het gebeeten Deel, met Boom-Olie, over gloeiende Kolen, als een onfeilbaar middel voorgesteld geweest (*); doch de Proeven, te Parys in 't Werk gesteld, hebben geleerd, dat dit Middel ver was van zeker te zyn (†). Veele Dieren, naamelyk, die van Adders gebeten waren, stierven, schoon men de Wond met Olie had gestreeken; anderen behielden 't Leven, aan welken men niets deedt. Naderhand heeft men den stinkende Geest van Wynsteen, eens, in Proeven te Parys genomen, zo in als uitwendig op gebeeten Honden gebruikt, die van goede uitwerking scheen te zyn (‡). En, wat de gemelde Proeven van REDI aanbelangt, die door CHARAS tegen gesproken waren: de Heer MEAD merkt aan, dat DU VERNEY hem berigt hadt, die Proeven, met gelyken uitslag, te hebben nagedaan (§).

Dat

(*). Zie VATERI Dissert. de Antidoto novo adversus Viperarum morsum presentissimo, nuper in Anglia detecto. Wittenb. 1736.

(†) Zie les Mem. de l'Acad. Royale des Sc. de l'Ann. 1737.

(‡) Zie der Kon. Schwed. Akad. Abhandl. auf das Jahr. 1748. p. 232.

(§) MEAD, ut supra, p. 21.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
Europische.

III. Dat de Adderbeeten niet altoos Vergiftig zyn,
 AFDEEL. fchynt daar van daan te komen, dat het Venyn
 IX. fomtyds hun ontbreekt; fomtyds niet in de
 HOOFD- fomtyds hun ontbreekt; fomtyds niet in de
 STUK. Wond gebragt wordt; fomtyds niet met het
 De zitplaats Bloed gemengd. Dit brengt ons tot beschou-
 van 't Ve- wing der zitplaats van 't Venyn, waar over
 nyn. thans geen het minfte Gefchil is. Men twyfelt
 niet, of het wordt door de twee dunne, lange
 holle Tandden (*), welken de Viper heeft in de
 Bovenkaak, in de Wond uitgestort. GALENUS
 heeft reeds opgemerkt, dat de Landloopers de
 openingen, aan 't end deezer Tandden, weeten
 toe te stoppen, eer zy zig byten laaten: door
 een fchandelyk bedrog dus het Leven der Men-
 fchen, op de wyze der Kwakzalveren, laagen
 leggende, om door fchynbaare betovering hun
 vuil Gewin te bejaagen. Deeze Tandden, zeer
 naar Slagtanden gelykende, ftaan een weinig
 krom naar agteren, en de holligheid in dezel-
 ven loopt van den Wortel af tot dicht aan de
 Punt, alwaar zy eindigt met een Spleetje, niet
 ongelyk aan dat van een Schryfpen. Behalve
 deeze Vergiftige Tandden, die, ten getale van
 een, twee of drie, op ieder zyde van de Bo-
 venkaak zitten, heeft de Adder nog verfcheide
 kleine Tandjes, met fcherpe punten, om de
 prooy te vatten, terwyl hy ze byt.

De eigentlyke bronnen, nu, van dit zo
 fchroo.

(*) Zie de Afbeelding van een Adder-Tand in BA-
 KERS *Nuttig Gebruik van 't Mikroskoop*. Amfterd. 1756.
 Pl. XV. Lett. L.

schroomelyk Vogt, heeft men bevonden een Soort van Klieren of Klieragtige blaasjes, welke in de Koppen van alle Adders, zo Mannetjes als Wyfjes, geplaatst zyn op de zyden van 't Bekkeneel, aan 't agterste van ieder Ooghol, onmiddelyk onder de Spier, die men de Kaauwspier zou mogen noemen, dewyl zy dient tot neerdrukking van de Bovenkaak; en dus moet, onder 't byten, 't gedagte Vogt worden uitgeperst. Men kan het, door hun den Hals te knypen, fomtyds met straaltjes doen uitspuiten, zo MEAD aanmerkt. Deeze Klieren, die uit verscheide kleineren samengefteld zyn, en veel overeenkomst hebben met de Oorklieren in de Mensch, bedekken de Wortels der gemelde lange Tandén, en ontlasten haar Vogt in een blaasje, ter wederzyde, dat met de holligheid der Tandén gemeenschap heeft. Men vindt dergelyke Kwyklieren, ook, in de Koppen van onschadelyke Slangen: 't zy dat het Vogt daar van een andere natuur zy of dat het gebrek van Werktuigen de ontlasting in de Wond belette.

De Natuur ondertuffchen, die zorgvuldige Moeder, kan zelfs ook hier niet beschuldigd worden, van dit Venyn vrugteloos of tot enkele beschadiging te hebben voortgebracht! De Heer MEAD merkt aan, dat de Adders, welker Voedzel bestaat in Haagdiffen, Kikvorschen, Padden, Muizen, Mollen en dergelyke Dieren, niet in staat zynde om dezelve te kaau-

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Europische.

III. wen, een kragtig ontbindend Kwylvogt noodig hebben tot verteering van dit Voedzel, dat hun

AFDEEL. IX. dikwils in de Keel zitten blyft, en niet dan
HOOFD-
STUK. zeer langzaam verteerd wordt. Aan dit laatste

Europifche. fchryft hy toe, dat de Adders, ettelyke Maanden, zonder Voedzel kunnen leeven. De koude aart der Adderen, bovendien, en de traage beweging van hun Bloed, maaktze minder bekwaam om door de knyping der Ingewanden de ingeflokte Dieren te dooden: weshalve hun het gedagte Venyn daar toe noodig was, waar van één Druppeltje dikwils een Dier het Leven beneemt, en de Mensch wordt 'er dikwils, hoe voorzigtig hyze ook behandeled, van getroffen.

Gevaarlykheid.

AMBROSIUS PARÉ verhaalt, dat hy, te Montpellier zynde in 't gevolg van Koning Karel den IX, en de Tanden bekyken willende van een Viper, benevens de blaasjes, waar in men het Venyn ondergestelt te zyn; daar van aan den Vinger gebeten werdt tuffchen de Nagel en het Vleesch. Het zelfde Ongeval bejegende, in den jaare 1658, een jong Duitfch Heer, die de Proefneemingen bywoonde, welken CHARAS op het Venyn der Adderen deedt, en die nieuwsgierigheid hadt hem, byna, het Leven gekoft. Een ander die 'er, twee Jaaren daarna, by tegenwoordig was, kwam het zelfde over, en CHARAS zelf kon dit niet ontgaan, hoe behendig hy in 't behandelen deezer Dieren ware. Zie hier een aanmerkelyk Voorbeeld,

ten

ten dien opzigte , dat den vermaarden JUSSIEU den jongen is bejegend (*).

Den 23 July des jaars 1747 , toen deeze Heer aan 't Kruiden zoeken was met zyne Leerlingen op de Heuvelen van Montmorenci , vat-

te een derzelven , onvoorziens , een Adder , die hem op drie plaatsfen beet ; aan den Duim , naamelyk , en voorsten Vinger van de regter , en aan den Duim van de flinker Hand. Alle Vingers wierden aanstonds doof , en zwoilen op , gelyk ook de Handen , zo dat hy de Vingers niet kon buigen. In deeze staat werdt hy gebragt aan den Heer DE JUSSIEU , die 'er eenige honderd Schreeden af was , en aanstonds den gebeeten Persoon geruft stelde , door hem van een spoedige Geneezing te verzekeren. By geluk hadt deeze Heer een Fleischje by zig met *Eau de Luce* , dat , gelyk men weet , een Konftig mengzel is van vlug Alkali en Barnsteen-Olie : daar van liet hy den Lyder gebruiken zes druppelen in een Glas Water , en goot 'er zo veel van op ieder Wond , als genoeg ware om dezelve mede te ftryken en te wryven. 't Was toen omtrent één uuren 's middags en zeer heet Weer. Te twee uuren klaagde de Lyder over Walging en viel in Flaauwte. Men wilde zynen Arm , die zeer gezwollen was , binden ; maar Mr. DE JUSSIEU verboodt zulks , en

III.
AFDEEL.

IX.
HOOFD-
STUK.

Europifche.

(*) *Mem. de l'Acad. Royale des Sciences* , de l'Ann. 1747.

III. en, door een tweede Gifte van *Eau de Luce*,
 AFDEEL. ging de Flaauwte over. Toen begeerde de
 IX. Lyder naar de plaats, daar men 's nagts zou
 HOOFD- blyven, gebragt te worden. Twee Studenten
 STUK. in de Geneeskunde geleidden hem derwaards,
Europifche. en namen op zig hem op te paffen, en 't zelf-
 de Middel weder in te geeven, als hem een
 nieuwe Flaauwte overkwam. Dit gebeurde,
 inderdaad, tweemaal op den Weg, en, te
 Bedde geholpen zynde, bevondt hy zig zeer
 kwaalyk, braakende al zyn Middag-Eeten uit:
 ja bazelde zelfs: doch dit alles ging met eeni-
 ge nieuwe Giften van *Eau de Luce* over. Na
 de braaking hieldt hy zig ftill, en fliep taame-
 lyk geruft. De Heer DE JUSSIEU, 'er te agt
 uren by komende, vondt hem veel beter; doch
 fterk zweetende. Hy fliep des nagts wel, en
 's anderendaags, dewyl de Zwellling der Han-
 den nog niet geflonken ware, beftreek men die
 met Olyven-Olie, waar in een weinig van 't
 vlugge Alkali was gedaan. Een half Uur daar-
 na kon hy de Vingers met gemak buigen: hy
 kleeedde zig aan, ontbeet fmaakelyk en kwam
 te Parys terug; zynde, na verloop van agt Da-
 gen, volkomen genezen. De opzwellling, naa-
 melyk, de doofgevoeligheid der Handen, en
 eene Geelzugt, welke zig den derden dag aan
 de beide Onder-Armen openbaarde, verdweenen
 door 't gebruik van 't zelfde Middel, waar van
 hy, driemaal 's daags, 't elkens twee druppelen
 gebruikte, in een Glas van zyn gewoonen Drank.

De

De zwartste of bruinste Adders worden aangemerkt de Vergiftigsten te zyn. Deeze Dieren, naamelyk, verschillen merkelyk in Kleur, zelfs in een zelfde Land. De grondkleur van het Lyf is wit- of roodagtig, grys, geel of als getaand, doch altoos doorzaaid met zwartagtige of bruine Vlakken, die het zichtbaarste zyn op de Rug. In Vrankryk hebben zy de langte van twee Voeten, of daar omtrent, en het Lyf is, op het dikste, een Duim in de rondte: de Kop plat, en aan de bovenkaak als gezoomd: veel breeder en platter dan die der Slangen: de Staart dun en spits. Langs den Buik zyn ze blaauwagtig, niet geel gelyk de gemeene Slangen van Europa. Men vindt 'er ook die byna geheel zwart zyn. De Oogen staan zeer levendig in de Kop, en de Neusgaten zyn rond en zichtbaar, doch die van 't Gehoor dicht geslooten. Men kan 'er niet alleen uitwendig geen blyk van vinden, maar moet het Gehoortuig opzoeken onder Spieren en Beenderen, en dan bevindt men dat zy Gehoorbeentjes hebben.

De Tong der Adderen vereischt een byzondere opmerking: eensdeels, om dat sommigen zig verbeeld hebben, dat zy daar mede staken, andersdeels om dat de benaaming daar van geheel oneigen wordt gebruikt. Die Tong, welke de Adders, gelyk de Ratelslangen en anderen, tot den Bek uitschieten, wanneer zy toornig zyn gemaakt, is van aanmerkelyke lang-

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.
Europische.
Gestalte.

De Tong.

III. te, smal en rond, dubbeld, en loopt uit in
 AFDEEL. zeer fyne, spitse puntjes, waar van sommigen
 IX. 'er drie, anderen vier hebben. Deeze Tong
 HOOFD- dient hun, waarschynlyk, tot gelyk gebruik
 STUK. als den Spechten; om, naamelyk, kleine Diert-
Europische. jes te vangen. Zy is met een Soort van Schee-
 de omkleed. Men bespeurt uit haar gedaante,
 dat, geheel ten onregte, de naam van *Adder-*
tongen gegeven wordt aan de versteende Tan-
 den van den Zee-Wolf, anders *Glossopetræ* ge-
 naamd, die men veel op 't Eiland Maltha
 vindt. Met meer reden is de naam van Ad-
 * *Ophio-* derstong* aan zeker Kruid gegeven, welks Vrugt
glossum 'er eenigermate naar gelykt.

't Mannet- Het Mannetje is duidelyk van het Wyfje te
 je. onderscheiden, doordien de Testikelen of Bal-
 Pl. LV: letjes uitwendig aan het Lyf zitten, gelyk men
 Fig. I. dit in de Afbeelding van den waaren Oostin-
 difchen Adder van SEBA, hier nevens, waar-
 neemt, wiens Balletjes gedoornd zyn (*). Hier
 ziet men duidelyk de gedaante van de Tong,
 en ook eenigermate die der Vergiftige Tan-
 den. De Balletjes zyn doorgaans langwerpig
 rond, wit van Kleur en van Klieragtige zelf-
 standigheid: het regter is meer dan een Duim
 lang, het linker korter en een weinig dunner.
 Bovendien heeft het een dubbele Schaft, be-
 staande uit twee vooze Lighaamen, onder de
 Staart nevens elkander gelegen, en naar boven
 zig

(*) *Kabinet*, II. DEEL. bladz. 9. Pl. VIII. Fig. 4.

zig famenvoegende ; met veele harde fcherpe Stekeltjes bezet. De Hals en Staart zyn in hun gemeenlyk wat dikker en de Staart ook iets langer.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

Het Wyfje heeft twee Balletjes, gelyk die van 't Mannetje, doch langer en grooter, en inwendig geplaatst aan de zyden, naar den bodem toe van de twee Lighaamen des Lyfmoeders, die een zeer wyden Mond heeft, om de twee deelen van de Schaft, te gelyk, in de Paaring te kunnen inneemen. De zachte, dunne en doorschynende Rokken, waar uit die Lyfmoeders bestaan, maaken, dat zy zig zeer gemakkelyk uitrekken kunnen, om een groot getal Jongen, tot de Geboorte toe, te bevat- ten. Deeze verdeeling des Lyfmoeders komt veel overeen met de Hoornen, welken dit Lighaamsdeel in de Viervoetige Dieren heeft: men vindt zulks ook in andere Kruipende Die- ren en in 't byzonder in de Slangen van Euro- pa. Ook verschilt de Voortteeling der Slan- gen en Adderen alleen in zo verre, dat de Adder-Jongen niet in het Ey uitgebroed worden, maar levendig ter wereld komen. Binnen 't Lighaam zyn zy ook yervat in Eijeren, doch ieder heeft zyn eigen Ey of om- kleedzel, daar het op verscheide wyzen opge- rold in legt en zelfs zyn Koek*, daar het met een Navelstreng aan gehegt is. Zie daar, waar- om men de Adders *baarende* † noemt, in te- † *Vivipara* genstelling van de Slangen, die *Eijerleggende* †† *Ovipara*

Het Wyfje.

* *Placenta*

† *Vivipara*

†† *Ovipara*

III. zyn. 't Getal der Eijeren, in de Adders, is
 AFDEEL. zeer ongelyk: men telt 'er fomtyds twintig of
 IX. vyfentwintig, en ook wel maar tien of twaalf.
 HOOFD- Doorgaans worden 'er in 't regter deel des Lyf-
 STUK. *Europifche.* moeders veel meer, dan in 't flinker deel, ge-
 vonden.

Inwendige Omtrent de inwendige deelen der Adderen is
 deelen. weinig verfchil met die der Slangen. De Long,
 netswyze gemaakt, heeft geen Kwabben, en
 is, van Kleur, hoogrood; dun, doorfchynende
 en een weinig gerimpeld. Men vindt in dit
 Dier, zo min als in de Padden, een Middel-
 rift, tot afscheiding van de Borft en Buikshol-
 ligheden. Het Hart en de Lever leggen, aan
 de regter zyde, onder de Long. Het Hart,
 dat drie Holligheden heeft, komt zeer veel
 overeen met dat der Schildpadden, zo DU VER-
 NEY aanmerkt (*). De Lever is bruinrood, en
 heeft twee aanzienlyke Kwabben. De Gal-
 blaas, een Vingerbreed laager gelegen, is by-
 na van grootte en figuur als een Boon, be-
 vattende zeer groene en bittere Gal, die geen
 de minfte Venynigheid heeft. Op de eerfte
 Maag of Krop, die aan 't onderfte van de Keel
 begint en dun gevlied is, volgt de eigentlyke
 Maag, uit twee Rokken bestaande, en in de
 Darmen uitloopende. Gemelde Krop heeft de
 langte byna van een Voet: de Maag van drie
 of

(*) *Oeuvres Anatomiques*. Paris 1761. Tom. II. p. 469. Vergelyk bladz. 50, hier voor.

of vier Duimen. De Nieren, uit veele Klieragtige deelen samengefteld, hebben een bleekroode Kleur, en de regter legt altoos hooger dan de linker. Alle Darmen, de Nieren en Testikelen, zyn altoos bedekt met een zeer wit en zagt Vet, dat, gefmolten zynde, vloeibaar blyft; als Olie. 't Gebeente beftaat in Ribben en Wervelen van de Ruggegraat, die aan elkander gewricht en met Spieren voorzien zyn, als in de Slangen (*).

III.
AFDEEL.IX.
HOOFD-
STUK.*Europifche.*

Ik gaa nu over tot het Gebruik der Adderen, 't welk in de Geneeskunde, van ouds, vry groot is geweest. Men bediende 'er zig, inwendig, van tot een Tegengift, tot Geneezing van Melaatsheid en andere Huidziekten, als ook in kwaadaartige en Pestilentialle Koortfen. PLINIUS verhaalt, dat ANTONIUS MUSA, die vermaarde Geneesheer van CÆSAR OCTAVIUS, wanneer hem ongeneslyke Zweeren voorkwamen, Adders deedt eeten, en dus dezelve wonder fchielyk weg kreeg. Waarfchynlyk zal hy zulks geleerd hebben van dien grooten Griekfchen Arts, CRATERUS, daar CICERO zo dikwils, in zyne Brieven aan ATTICUS, melding van maakt, en die, naar 't Berigt van PORPHYRIUS, zyn Knecht, door een nieuw Soort van Ziekte bevangen, (dat het Vleefch, naamelyk, van de Beenderen afgang,) door middel van Adders, als Viffchen toebereid, en gegeten, genas.

Gebruik.

(*) Zie bladz. 275.

III AFDEEL. nas. Hoe 't zy, ten tyde van GALENUS was de kragt der Adderen zeer bekend : alzo 'er

IX. merkwaaardige Historiën van hem verhaald worden , dat de Melaatsheid door Adderen-Wyn
HOOFD-
STUK. genezen zy. ARETÆUS heeft het eeten van
Europifche. deeze Dieren, tot dergelyke Huidkwaalen, aangepreezen. En, om het gebruik dat de Negers, aan de Kust van Afrika, van allerley Slangen tot Spyze maaken, voorby te gaan, zal ik alleen melden, hoe DAMPIER verhaalt, dat de Inwooners van Tonquin, in Oostindie, hunne grootste Vrienden onthaalen op Arak, daar Adders en Scorpioenen in afgetrokken zyn; houdende dit Vogt niet alleen voor een groot Hartsterkend, maar ook voor een Behoedmiddel tegen Melaatsheid en dergelyke Kwaalen.

Het
Vleesch,
Vet, en
vlugge
Zout.

Hedendaags wordt nog de Sop en het Geley van Viperen-Vleesch, in de Zuidelyke deelen van Europa, door de Geneesheeren voorgescreeven in zulke Krankheden, daar een spoedige herstelling van kragten en Zweetdryving noodig is. Het schynt, derhalve, dat de werking voornaamelyk bestaa in een zeer fyn Lymagtig Sap, aangezet door dat vlugge Zout, 't welk de Scheidkonst uit de Adders haalt, en 't gene zo doordringend is. Het Hart en de Lever, in de Zon gedroogd zynde en tot Poeijer gemaakt, leveren een Middel uit, 't welk men *Bezoardicum Animale* noemt. Van de overige Bereidingen zal ik niet spreken, om dat die, in het Noordelyk gedeelte van Europa, thans
wei-

weinig agting hebben. Ook zou te bezien staan, of 'er in 't Vlugge Zout, en in de Geest van Adderen gestookt, meer kragt stak dan in die van Hertshoorn en dergelyken. Mooglyk is, het gene men van de Adders krygt, wat fyner en kragtiger tot uitdryving van 't Venyn der Beeten van Adderen of ook van dollen Honden. Immers de Olie, die door Destillatie van de Vipers overkomt, is zo stinkende, dat menze naauwlyks gebruiken kan: doch de Olie van het Adderen-Vet, in tegendeel, levert het uitmuntendste verzagend Middel uit, dat men bedenken kan, inzonderheid tegen de Oog-ontstekingen. Dit zelfde Vet wordt tot Geneezing der Adderen-Beeten in de Wond gestreeken, als gezegd is. De Adder-Koekjes, die wy van Venetie krygen, komen in de Theriaak van Andromachus: het poeijer van Adders in de *Theriaca Cœlestis*: het vlugge Zout in de fyne Orvietaan der Apotheek van Parys. 't Gebruik van deeze Middelen is geenszins te veragten, zo de Heer MEAD aanmerkt (*).

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
Europische.

(15) *Adder met 150 Buikschilden en 34 Staartschubben, te samen* 184.

XV.
Chersea.
Sweedfche.

De Heer LINNÆUS heeft deezen zeer ver-
gif-

(*) *De Venenis, Cap. de Vipera, ad finem.*

(15) *Coluber Chersea. Syst. Nat. X. Anguis parva infuscens Aesping dictus. Faun. Suec. N. 261. Act. Stockh. 1749. p. 255. Tab. 6. fig. 1, 2. Asp. colore ferrugineo. ALDR. Serp. 197.*

I. DEEL. VI. STUK.

Z 5

III. giftigen Adder, dien hy te vooren, op het Be-
 AFDEEL. rigt der Smalanderen, onder de Sweedsche Die-

IX. ren hadt voorgesteld, eindelyk gekreegen, en
 HOOFD- als een byzondere Soort, van de andere Adders
 STUK.

Sweedsche. verschillende, afgebeeld en beschreeven. Zyn
 Ed. twyfelt egter, of dezelve genoegzaam van
 de Fransche *Aspic* verschillende zy; schoon hy
 kleinder is in Sweeden, alwaar het Landvolk
 hem *Aesping* noemt.

Vergiftig- Deze Slang komt, in de Wilgen- en Elzen-
 heid. Bofchjes, op laage plaatsen van Smaland voor;
 doch men vindt hem ook, hoewel zeer zeld-
 zaam, in andere deelen van Sweeden. Ver-
 scheide Menschen zyn aan deszelfs Beet gestor-
 ven: want de Wond is zeer doodelyk en het
 Lid zwelt meer op dan van het byten eens ge-
 woonen Adders; gaande dit met een gruuwe-
 lyke Benaauwdheid gepaard. Men heeft, om
 zig daar van te geneezen, den Voet in de Aar-
 de begraven; den gekneusden Adder op de Wond
 gelegd; het gebeetene gefneeden of doorge-
 vlymd; doch, door het niet gebruiken van in-
 wendige uitdryvende Middelen, waarschynlyk,
 is dit alles dikwils vrugteloos geweest: wes-
 halve de Boeren thans, indien zy in de Too-
 nen daar van gebeeten zyn, aanstonds die af-
 hakken, zegt LINNÆUS: willende liever ver-
 minkt zyn, dan zig in 't gevaar stellen van een
 onvermydelyke Dood.

Deeze Sweedsche Adder is naauwlyks een
 Span lang, van dikte als een dikke Ganz e-Schaft
 of

of als 't dunste end van de Pink, op haar dikste: van Kleur donker-rood, doch langs de Rug heeft zy een getande zwarte Streep, bestaande als uit aan elkander gevoegde Ruiten: waar door zy zig als een jonge Adder vertoont. Het Lyf *Sweedfche.* is van boven gedekt met een-en-twintig ryën, zeer kleine langwerpige Schubben, ieder met een verhevene Streep gerugd. De Kop is zeer plat, met eene Roestkleurige Vlak, van figuur als een Hart, getekend, doch by de Neusgaten zyn zes witagtige plekjes. De bovenste Lippen vertoonen zig als een witte Zaag: de Oogen zyn zeer klein, en hebben, boven de Oogleden, ieder, twee groote Schubben: ook leggen 'er veel kleine Schubbetjes tusschen de Neusgaten en de Kruin. De twee Slagtanden, die ingehaald kunnen worden als de Klaauwen van een Kat, ontbreeken aan deezen Adder ook in geenendeele.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

De verschillendheid in 't Getal der Schilden en Schubben, tusschen deezen en de gewoone Europische Adders, is naauwlyks noemenswaardig: doch men heeft aan den Sweedfchen *Aesping*, behalve zyne onthouding in vogtige plaatsen, ook gevonden, dat het laatste Gewricht der Buikschilden, aan de Staart, met een zwarte Vlak getekend zy, en, die groote Vlak op den Kop, maaktze ook duidelyk te onderscheiden van de gewoone Adders, die een Vlak hebben, als een Pickyzer, welke het begin is van den schakel der Rugge-Vlakken. Zelden vindt

III. men deeze ook zo bruin rood. LINNÆUS ver-
 AFDEEL. beeldt zig, dat het de Yzergraauwe of Roest-
 IX. kleurige *Aspis* zy van ALDROVANDUS.

HOOFD-
 STUK.

(16) *Adder met 165 Buikschilden en 24 Staart-
 schubben, te samen 189.*

XVI.
Cæruleus.
 Blaauwe.

Deeze Adder, die naaft overeen schynt te komen met het kleine Afrikaansche Addertje van SEBA, was, uit Amerika afkomstig, in het Vorstelyk Kabinet der Akademie van Upsal te vinden. Hy is van boven blaauw, van onderen wit, zo wel aan 't Lyf, als aan den Kop, die langwerpig ovaal is. De Schubben zyn, aan de eene zyde, met een witte Vlak getekend. De Staart is hooger blaauw en ongevlakt, aan de tip zeer dun uitloopende.

XVII.
Albus.
 Witte.

(17) *Adder met 170 Buikschilden en 20 Staart-
 schubben, te samen 190.*

Deeze, die in Indie zig onthoudt, vindt men in het tegenwoordige Kabinet des Konings van Sweeden. Hy is spierwit en ongevlakt.

XVIII.
Aspis.
Aspic.

(18) *Adder met 146 Buikschilden en 46 Staart-
 schubben, te samen 192.*

De

(16) *Coluber cæruleus. Syst. Nat. X. Amæn. Acad. I. p. 303. N. 31. Anguiculus Africanus cæruleus. SEB. Mus. II. Tab. 13. fig. 3.*

(17) *Coluber albus. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid. I. p. 24. Tab. XIV. fig. 2.*

(18) *Coluber Aspis. Syst. Nat. X. Gallis Aspic,*

De Naam van *Aspis* werd door de Ouden gegeven aan een Slang of Adder, wiens Beet de Menschen al slaapende, en niettemin in een zeer korte tyd, deed sterven. De dood, welke CLEOPATRA haar zelf aandeedt, heeft dit Dier berugt gemaakt: hoewel 't waarfchynlyker is, dat zy zig door eenig Venyn van den *Aspis*, 't welk zy in een Fleschje by zig gehad kan hebben, in een gemaakte Wond te doen, om 't Leven heeft gebragt, dan door zig te laten byten: alzo 'er geen Slang in haar Kamer, of by haar, gevonden werdt. 't Is zeker, dat zy eerst, op verscheide Kwaaddoenders, de proef genomen hadt, welke de zagtste Dood ware. Sommigen willen dat dit de doove Adder zy, waar van DAVID spreekt, welke naar de Stem der genen, die met Bezweeringen omgaan, niet luistert (*), en het Hebreeuwfche Woord drukt dergelyke ongezeglykheid uit. Ondertuffchen hebben de Egyptenaars de Slangen, die *Aspis* heetten, niet alleen zeer vereerd en ontzien, maar ook in de Huizen opgevoed, alwaar de Kinderen 'er mede speelden. Ook wordt getnigd, dat die Dieren, welke men hedendaags

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
Aspic.

As-

(*) PSALM. LVIII. vs. 4, 5. Men wist, naamelyk oudtyds ook al van die Goochelaary, daar wy hier voor omftandig van gefproken hebben (bladz. 328). Dit blykt verder uit PREDIKER. X. vs. II. en JEREM. VIII. vs. 17; alwaar van der Slangen bezweeringen, omze het Byten te beletten, als van een bekende Zaak gefproken wordt.

I. DEEL, VI, STUK.

III. *Aspic* noemt, en die rondom Parys taamclyk gemeen zyn, geen Venynige Tanden hebben.

IX. Zie hier wat de Heer DAUBENTON dien aangaande zegt (†).

Aspic.
Gefalte. „ Hy fchynt dunner en een weinig korter te zyn dan de Adder, hebbende den Kop minder plat en met beweeglyke Tanden voorzien zynde als de Vipers: ook is de Hals zeer dun. Deeze Slang is met zwartagtige Vlakken op een rosagtigen Grond getekend, op zekere tyden verdwynen deeze Vlakken. Onze *Aspic* byt en verscheurt de Huid door zyne Beet; maar men heeft bevonden, dat hy niet Venynig zy: ten minsten heeft men geen teken van Venyn ontdekt, wanneer men 'er zig, tot bloedens toe, door hadt laten byten." Het zelfde ondervondt ook de Sweedsche Heer BACK, in de Proeven, die, in de Nazomer des jaars 1744, door hem, met twee Jonge Dokters, genaamd BLOT en GRIGNON, in tegenwoordigheid van den Heer JUSIEU, in 't Vertrek daar de Lessen over de Scheidkunde, in de Koninglyke Tuin te Parys, gehouden worden, in 't werk gesteld heeft (*). De gemelde Tanden, evenwel, doen den Heer LINNÆUS van deezen Franschen *Aspic* getuigen, dat dezelve met Venynige Wapenen

(†) Zie de *Encyclopedie* op *Aspic*.

(*) Der Kon. Schwed. Akad. der Weisensch. Abhandl. X, Th. p. 232.

nen voorzien zy. Hy gelykt zeer, zegt zyn Ed., naar den Sweedschen, doch is grooter.

(19) *Adder met 140 Buikschilden en 53 Staartschubben, te samen 193.*

Deeze wordt in 't Kabinet van den Heer DE GEER, in Sweeden, gevonden, zynde uit Indie afkomstig. Ik heb 'er in myne Verzameling eene, die ook blaauwagtig is, en waar aan ik juist even zo veel Buikschilden en Staartschubben tel.

(20) *Adder met 155 Buikschilden en 46 Staartschubben, te samen 201.*

Deeze onthoudt zig in de Oosterfche Landen, volgens HASSELQUIST. Hy is nevelagtig van Kleur, van onderen bruin gespikkeld. Ik heb 'er één van donker Koperagtige Kleur op de Rug, die in Kenmerken naast aan deezē komt, als hebbende 162 Buikschilden en 40 Staartschubben; doch deszelfs Kop is zeer dun en naauwlyks van 't Lyf te onderscheiden: de langte anderhalf Voet.

(21) *Adder met 140 Buikschilden en 62 Staartschubben, te samen 202.*

III.
AFDEEL.

IX.
HOOFD-
STUK.

XIX.
Typhlus.

XX.
Lebetinus.

XXI.
Melanocephalos.
Zwaetkop.

Dee-

(19) *Coluber Typhlus Syst. Nat. X.*

(20) *Coluber Lebetinus. Syst. Nat. X.*

(21) *Coluber melanocephalos. Syst. Nat. X. Mus. Ad Feid. I. p. 24. Tab. XV. Fig. 2.*

III. Deze Amerikaanfche Adder, dien men vindt
 AFDEEL. in het Kabinet des Konings van Sweeden, is
 IX. bruin van Kleur en zeer glad, met een zwarten
 HOOFD- Kop.
 STUK.

XXII. (22) *Adder met 150 Buikfchilden en 54 Staart-*
Cobella. fchubben, te famen 204.

Deeze Slangetjes komen menigvuldig voor in Amerika, en hebben geen Vergiftige Wapenen. De Kleur is Afchgrauw, met fcheeve witte ftreepjes befprengd en op den Kop een fchuinf blaauwagtige Vlak, agter ieder Oog, volgens LINNÆUS. In die van 't Gyllenborgfche Kabinet, welke door zyn Ed. aangehaald wordt (*), is het Lyf op de Rug Afchkleurig met dwarfe witagtige Bandeersels, tuffchen welken bruine Vlakken ziet, bestaande uit Karakters van verfcheide overlangfe ftreepjes, boven of onder meer of min gaapende: de Buik en Keel van onderen wit, met zwarte of bruinagtige Banden. Die van 't Vorftelyk Kabinet was, van Kleur en Gefalte, volmaakt de zelfde. Vier zodanigen vindt men in de Verzameling van

(22) *Coluber Cobella. Syst. Nat. X. Amphib. Gyllenb. N. 4. Mus. Princip. N. 28. Surin. Grill. N. 14. Amæn. Acad. p. 117. 302, 496. GRON. Mus. II. p. 65. N. 32. SEB. Mus. II, Tab. 2. Fig. 5, 6.*

(*) N. 4. naamelyk, niet N. 14, gelyk de pag. zelfs aanwyft. Men heeft die Nommer, zonder pag., gefield in 't *Compend.* te Leiden gedrukt: doch N 14. is een Haagdis. In 't Werk van GRONOVIVS is deeze Four verbeterd.

van Surinaamsche Gedierten , welke van GRILL haaren naam draagt, nagenoeg overeenkomende in 't getal der Schilden en Schubben, doch merkelyk verschillende in Kleur: hoewel niet moeielyk van de overige Slangen te onderscheiden door hunne bruine Rug, die hier en daar met dubbelde, witte, kromme Lyntjes is getekend. Die van SEBA, welke, zo hy aanmerkt, den naam van *Cobella* draagen, waren rood Afchverwig, met wit en andere Kleuren doormengeld en gemarmerd: het Mannetje met een hogen bochel op den Kop en langer van Bek zynde dan het Wyfje.

III.
AFDEEL.IX.
HOOFD-
STUK.

GRONOVIVS meende eerst, dat het getal der Schilden en Schubben in deeze Soort bestendig ware, om dat hy het eveneens bevonden had

Verschil van
t getal der
Schilden en
Schubben.

in twee Onderwerpen: maar naderhand (*) heeft zyn Ed. ontdekt, dat hetzelfde hier ook grootelyks verschille, en wel niet alleen ieder op zig zelve, maar ook te famen gevoegd: want in eene *Cobella* heeft hy geteld, 163, 55; in een andere 155, 54; in een derde 151, 51: dat is te famen 218, 209 en 202 Schilden en Schubben: een Verschil zo groot, dat het byna dit geheele Kenmerk zou doen in twyfel trekken. Daar was reeds aangemerkt, dat het getal der Schilden tusschen 148 en 153, dat der Schubben tusschen 48 en 53 varieerde (†).

Men

(*) *Zoophyl. Gron. Leid. 1763. Fascic. I. pag. 23. N. 115.*

(†) *Amœn. Acad. I. p. 496.*

III. Men moet dit Slangetje wel van den berugten
 AFDEEL. *Cobra de Cabelo*, die hier agter volgt, onder-
 IX. scheiden.

HOOFD-
 STUK.

(23) *Adder met 137 Buikschilden en 70 Staart-
 schubben, te samen 207.*

XXIII.
Regine.
 Koningin-
 ne-Slang.

Deeze Oostindische Slang, die in 't Kabinet
 des Konings van Sweeden gevonden wordt, is
 bruin van Kleur, met den Buik wit en zwart
 bont.

XXIV.
Severus.
 Pl, LV.
 Fig. 2

(24) *Adder met 170 Buikschilden en 42 Staart-
 schubben, te samen 212.*

Het Japanfch Adder Slangetje van SEBA, waar
 mede deeze Soort vergeleeken wordt, was bleek-
 ros van Kleur, en zeer fierlyk over de Rug ge-
 tekend met Karakters als van Hebreufche
 Letteren, lichtgeel met bruin omboord. Die
 van 't Sweedfch Koninglyk Kabinet is Afch-
 graauw met witte Banden, en heeft een Afch-
 graauwe ftreep tuffchen de Oogen en agter de
 Neusgaten. Volgens de aanwyzing van LIN-
 NÆUS zou het Vergiftige Tanden hebben.

XXV.
Aurora.
 Pylflang.

(25) *Adder met 179 Buikschilden en 37 Staart-
 schubben, te samen 216.*

De

(23) *Coluber Reginæ. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid.
 I. p. 24. Tab. XIII. Fig. 3.*

(24) *Coluber Severus. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid.
 I. p. 25. Tab. VIII. Fig. 1 Vipera Japonica, literas in-
 fcripta. SEB. Mus. II. Tab. 54. Fig. 4.*

(25) *Coluber Aurora. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid.*

De Boom- en *Pylslang* uit Nieuw Spanje, by de Grieken *Kippos* en *Acontias* genaamd, omdat hy als een Pyl uit de Boomen schiet, heeft over zyne ruitswyze Schubben, die rosgeel zyn, een hoog geelen Band, als een Snoer, uitloopende tot aan 't einde van de Staart. Voorts zyn de knopen der Schubben, in het geele Rugfnoer, Oranjekleur. Men ziet daar uit, waarom LINNÆUS 'er den naam van Dageraad aan geeft.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(26) *Adder met 144 Buikschilden en 73 Staart-
schubben, te samen 217.* XXVI.
Sipedon.

Deeze, die volgens KALM in Noord-Amerika gevonden wordt, is bruin van Kleur.

(27) *Adder met 152 Buikschilden en 66 Staart-
schubben, te samen 218.* XXVII.
Maurus.
Barbarische.

De Sweedsche Heer BRANDER heeft deezen, omtrent Algiers, in Barbarie, gevonden; weshalve men hem de *Barbarische* noemen mag. Het Lyf is van boven bruin met twee Rugstreepen; van onderen zwart, en van de Rugstreepen naar den Buik loopen, wederzyds, veele zwarte Banden.

(28)

I. p. 25. Tab. XIX. Fig. 1. *Serpens Acontias ex novæ
Hisp. Infulis ad Ventum.* SEB. *Musf.* II. Tab. 78. Fig. 3.

(26) *Coluber Sipedon.* *Syst. Nat.* X. KALM.

(27) *Coluber Maurus.* *Syst. Nat.* X.

I. DEEL. VI. STUK.

A a 2

III.
AFDEEL.

(28) *Adder met 143 Buikschilden en 76 Staartschubben, te samen 219.*

IX.
HOOFD-
STUK.

XXVIII.
Stolatus.
Gestoolde.

Die in 't Sweedfch Koninglyk Kabinet gevonden wordt, is gryns met twee witte Schoenen, en de Schilden zyn, wederzyds, met een zwarte Stip getekend. Hy komt uit Amerika en is Vergiftig. De aangehaalde van SEBA was hem, onder meer Soorten, uit Portugal gezonden, alwaar men ze *Chayquarona* noemt, hebbende een fierlyken Kop en een donkerbruinen band, die van 't Hoofd tot aan de Staart loopt. Ter wederzyde van den Hals zaten negen bruine geogde plekken. Voorts was deeze Slang met roode en lichtgeele Banden versierd, hebbende de Buikschilden blaauwagtig.

XXIX.
Vittatus.
Gesnoerde.

(29) *Adder met 142 Buikschilden en 78 Staartschubben, te samen 220.*

Tot deeze Soort wordt, door LINNÆUS, een Slang van GRONOVIVS, die 217 Schilden en Schubben heeft, betrokken. Die van 't Vorstelyk Kabinet hadt 'er 216 te samen. De Ceylonfche gebandeerde Slang van SEBA, vertoont te

(28) *Coluber Stolatus. Syst. Nat. X. Mus. Ad. Frid. I. p. 26. Tab. XXII. Fig. 1. Serpens lemniscatus, Lusitanis Chayquarona dictus SEB. Mus. II. Tab. 9. Fig. 1.*

(29) *Coluber Vittatus. Syst. Nat. X. Amæn. Acad. I. p. 301. N. 27. Mus. Ad. Frid. I. p. 26. Tab. XVIII. Coluber Scut 155, Squam. 62. GRON. Mus. II. p. 65. N. 31. Serpens Ceylonica sibilans, pulchre lemniscata SEB. Mus. II. Tab. 45 Fig. 5. Coluber de Terragona, mas, & femina. Ibid. Tab. 60. Fig. 2, 3.*

te recht de reden van den Bynaam. Deeze maakt een fluitend Geluid, als of zy de Voorbygangers wilde bespotten; doch het schynt tevens te dienen, zo men wil, om zyne Schoonheid te vertoonen: want de sierlykheid van dit Schepzel is ongemeen; zynde Kastaniebruin van Kleur, met wittē en roode Banden of Linten als gesnoerd. Niet veel minder Vertooning maakten de Viperflangen, van Terragona in Spanje aan SEBA toegezonden. Ook kan ik niet voorby, gewag te maaken van den by uitstek schoon getekende Slang uit Guinee; noch van den Ceylonschen *Rotange* genaamd by de Indiaanen (*); welker bandeering voortreffelyk is. Zy worden beiden door GRONOVIVS, ook, tot deeze Soort van gesnoerde Adderen betrokken. LINNÆVS merkt aan, dat de zyne een getand wit Snoer onder de Staart heeft en de Schilden zyn bruin gerand. Dezelve onthoudt zig in Amerika.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(30) *Alder met 162 Buikschilden en 59 Staartschubben, te samen 121.*

XXX.
Miliaris.
Geltippel.
de.

Deeze Indiaansche, die in 't Koninglyk Kabinet van Sweeden gevonden wordt, is bruin, de Schubben wit gevlakt, van onderen wit.

(31)

(*) *Kabinet. I. DEEL. Pl. XV. Fig. 3. Pl. XXXV; Fig. 4.*

(30) *Coluber Miliaris. Mus. Ad. Frid. I. p. 27.*

I. DEEL. VI. STUK.

A a 3

III. (31) *Adder met 157 Buikschilden en 70 Staart-*

AFDEEL. *schubben, te samen 227.*

IX.

HOOFD- Deze is blaauwagtig, met zwarte Ruits-
STUK. wyze Vlakken, die in 't midden blaauw zyn,

XXXI. getekend. Men vindt hem ook in Indie.

Rhombea-

tus.

Geruite. (32) *Adder met 119 Buikschilden en 110 Staart-*

XXXII. *schubben, te samen 229.*

Cyaneus.

Hemelsch-
blauwe.

't Getal der Staartschubben is in deeze Ad-
der zeer groot, naar de Buikschilden te reke-
nen, gelyk uit de Kenmerken blykt, aan welker
weezentlykheid, egter, niet te twyfelen is;
dewyl men in twee Onderwerpen, uit de Ver-
zameling van den Heer GRILL, waar van het
een naauwlyks half zo groot als 't ander was,
juist het zelfde getal van Schilden en Schub-
ben vondt. Ondertuffchen heeft deeze Slang
zo zeer de gedaante van den *Abatulla* of Zweep-
flang, die in 't vervolg voorkomt, dat men hem
'er anders naauwlyks van onderscheiden kan.
Het Surinaamsch Hemelschblauw Slangetje
van SEBA, dat ter wederzyde van den Buik
een roode streep heeft, schynt 'er meest naar
te gelyken: doch dit was van onderen licht-
blauw, de Sweedfche groen.

(33)

(31) *Coluber Rhombeatus. Mus. Ad. Frid. Tab.*
XXIV. Fig. 2.

(32) *Coluber Cyaneus. Amæn. Acad. I. p. 493. N.*
10. Anguiculus Surinamensis Cyaneus. Seb. Mus. II.
Tab. 43. Fig. 2.

(33) *Adder met 170 Buikschilden en 60 Staartschubben, te samen 230.*

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
XXXIII.
Natrix.
Ring slang

Deeze Soort begrypt die gemeene Europeische Slangen, welken de Franschen *Coleuvre a Collier*, dat is Slang met een Halsband of Ringslang, noemen. Hy is, by de Ouden, onder den naam van *Natrix* bekend, die van zwemmen afkomstig schynt te zyn, en waar van de Duitschers hun *Natter* hebben; gelyk sommigen hem ook *Hydrus* heeten. Evenwel is 'er onder de inlandsche Slangen van Europa een aanmerkelyk vershil, en de Fransche Ringslang verneem ik niet dat zwemme, 't welk de gewoonte is van onze Waterslangen. GRONOVIUS merkt aan dat deeze, tot welken zyn Ed. (de knobbelige inlandsche Slangetjes van SEBA (*) betreft, in Gelderland menigvuldig gevonden worde, onthoudende zig zo wel op de Akkers als in de Stallen van het Vee, en geheel onschadelyk zynde, dat is, wel blaazende, wanneer hy getergd wordt, doch nooit bytende. Het zelfde wordt aangemerkt ten opzigt van den Sweedschen, dien de Ingezetenen *Snoke* of *Ring-Orm* heeten en die dagelyks gevonden wordt in de Stallen, komende ook in de Winter-

(33) *Coluber Natrix. Syst. Nat. X. Anguis. Faun. Suec. 259. It. Gothl. 146. Amæn. Acad. I. p. 116. N. 3. GRON. Mus. II. p. 63. N. 27.*

(*) *Kabinet. II. DEEL. Tab. IV. Fig. 2, 3.*

I. DEEL, VI. STUK,

A a 4

III. ter-Vertrekken, daar men vuur flookt, dikwils
AFDEEL. voor, en niemand befchadigende.

IX. Gelyke onfchadelykheid wordt ook waarge-
HOOFD- nomen in de Fransche Ringflang, die des Zo-
STUK. mers zig onthoudt in vogtige Moeraffige plaat-
Ringflang. fers, in Weiden en Haagen, maar 's Winters
Onfchade- fen, in Weiden en Haagen, maar 's Winters
lykheid. zig in de gaten van 't Aardryk, aan den voet
van oude Boomen, of aan de kanten van Dyk-
jes en Slooten verbergt. WORMIUS wil, dat
dezelve Kruid en Infekten, ja alles byna, wat
hem voorkomt, eet: de Boeren verhaalen, dat
deeze Slangen wel Melk uit de Emmers komen
drinken, en dat zy zelfs, zig om de Pooten
der Koeijen windende, dezelve aan de Uijers
zuigen; gelyk de Slang, die *Geitenmelker* ge-
heten wordt, waar in SEVERINUS eenige Byzon-
derheden waargenomen heeft. Wat daar van zy,
't is zeker dat de Ringflang de gaaping van den
Bek wydgenoeg heeft, om niet alleen Muizen en
Haagdissen, maar ook Rotten en Kikvorschen
in te zwelgen; want hy leeft, naar men wil,
van dergelyk Voedzel als de Adders: zo dat
het Voedzel dan weinig zou fchynen te doen
tot de Vergiftigheid.

Eijeren. Deeze Slangen brengen de Jongen niet, ge-
lyk de Adders, leevende of zonder bekleedzel
ter wereld; maar leggen haare Eijeren in Gaten,
die tegen het Zuiden open staan, langs Dyken
of aan de Wallen van Slooten en Oevers van
Meiren, doch gewoonlyk in de Mesthoopen;
alwaar de Jongen door de warmte van de Zon
of

of broeijing van de Mest, kunnen uitkomen. Deze Eijeren zyn digt te samen gevoegd door een Soort van Lym, en maaken een langwerpig tros, die uit agttien of twintig stuks is samengesteld; zy zyn witagtig, van grootte als Duiven-Eijeren, en men vindt 'er eenigen onder die in 't Water dryven, terwyl de anderen te gronde gaan. Ieder deezer laatsten is reeds bevrugt, en bevat een opgerold Slangetje, in een zeker Vogt leggende als wit van Ey, met een Koekje daar de streng van aan den Buik van 't Diertje vast is, omtrent een Duimbreed boven het Aarsgat. Zo men 't Ey open maakt, komt het Jong 'er, in 't eerst, onbeweeglyk uit, doch allengs begint het zig te ontwinden.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
Ring slang.

De Gestalte van deeze inlandfche of Europi- *Gestalte.*
fche Slangen is weinig verschillende, zo SEBA
aanmerkt, uitgenomen de Knobbels aan het Lyf
en den geelen Band of Kraag om den Hals,
die het Kenmerk van den Ring-Slang maakt:
doch men merkt aan dat deeze Halskraag, die
somyds ook maar uit witte Vlakken bestaat,
slegts den halven omtrek van den Hals omringt.
In de Kleur van het Lighaam heeft een merke-
lyke verscheidenheid plaats, doch in 't alge-
meen is de Rug zwart en de Buik witagtig,
met blaauwe en zwarte Vlakken en Streepen.
De Kleur, zegt LINNÆUS, is zwart, met een
witte Vlak wederzyds aan den Hals. Naar 't
end van de Staart toe wordt de Slang langs hoe
zwarter. De Ingewanden verschillen niet van

III. die van den Adder , en men kanze 'er op 't
 AFDEEL. gezigt naauwlyks van onderscheiden, dan de-
 IX. wyl hun de lange Venynige Slagtanden ont-
 HOOFD- breeken. In plaats van dien hebben zy de bei-
 STUK. *Ringflag.* de Kaaken met een ry van kleine zaagswyze
 Tandjes gewapend: ook is de Kop zo plat niet,
 noch zo breed , en by naauwkeurige beschouwing
 heeft 'er in de Tekening mede een groot ver-
 schil plaats. Ook is 'er in hunne beweging
 en voortgang een kennelyk onderscheid: dewyl
 de Adder schiet of springt, en niet Slangswyze
 kruipt , gelyk deeze doet. Men vindt in Dee-
 nemarken Slangen, die zwart, blaauw, graauw,
 Sneeuw wit en helder, als ook die geel van Kleur,
 en daar benevens driekantig zyn.

*Water-
Slang.*

'k Verbeeld my, dat tot deeze Soort ook
 behooren zal die inlandfche Slang, waar van
 SEBA meldt, dat hem veelen uit West-Vries-
 land toegezonden werden; als onthoudende zig,
 hier te Lande, veel in Moerassige plaatsfen en
 Veengronden, gelyk ook in de Hey. Zy wor-
 den meest, zegt hy, in de Maand April, wan-
 neer de Zon warm begint te schynen, gevan-
 gen, afgestroopt, en dan, met Water afge-
 wasschen zynde, gedroogd. Zy zyn sierlyk
 van Huid, doch verschillen in Tekening, zyn-
 de de meesten op de Rug bruinrood, met zwar-
 te Vlakken als gemarmerd en de groote Buik-
 schubben roodagtig. Die van de Diemer-Meer,
 welken wy hier te Amsterdam dikwils levendig
 hebben, zyn ook van Kleur verschillende. Ik
 heb

heb 'er bruinagtigen gezien met geele Vlakken aan den Kop. De gene, daar wy hier de Afbeelding van geeven, is op de Rug blaauwagtig, gelyk ook de Kop, Hals en Keel, doch aan den Buik en Staart, van onderen, Roetzwart. Dezelve heeft de langte van ruim twee en een half Voet, en is, aan den Hals zwart gekraagd.

III.

AFDEEL.

IX.

HOOFD-
STUK.

Ring slang.

Pl. LV.

Fig. 3.

't Getal der Buikschilden, in deeze myne Diemer-meersche Slang, heb ik 168, en dat der Staartschubben, by paaren, gelyk men die altoos rekent, 60 geteld; dat zeer naa overeenkomt met de opgegeven Kenmerken van den Ring-Slang. Ik kan, egter, naauwlyks begrypen, dat onze inlandfche Slangen altemaal van eene zelfde Soort zyn zouden, dewyl de Woonplaats in Zandige Heijen of in Moerassen, en in 't Water, zo veel verschilt. Ook ziet men, dat de Sweedsche Ring-Slang, in de Verzameling van GYLLENBORG, 177 Schilden en 85 Schubben hadt. Anderszins zou deeze Slang, waarlyk te regt, een Dier van beiderley Leven (*Amphibium*) geheten mogen worden: welke Eigenschap van de Franschen plagt uitgedrukt te worden door de benaaming van *Eau terriér*.

Men merkt aan, dat sommigen deeze Slangen *Anguille de Haye*, dat is Haag- of Hey-Aalen, noemen, en dezelve voor Aalen of Palingen eeten. In Noorwegen wordt, tegen de Ziekten van het Vee, het Beest een stuk van zulk een Slang, of wel de Kop, in eenig

Gebruik.

III. Deeg gewikkeld, in de Keel gestoken. Men
 AFDEEL. gebruikt het Vel, dat de Slangen jaarlyks af-
 IX. werpen, aldaar, onder 't Landvolk, om een
 HOOFD. Kraamvrouw, in een zwaare Geboorte, te on-
 STUK: *Ring slang.* dersteunen, bindende haar zulk een Slangen-
 huid om 't Lyf. In Italie wordt, zo tot Voed-
 zel als tot Geneesmiddelen, niet minder gebruik
 van de Slangen dan van de Adders gemaakt;
 hoewel, het gene men door Destillatie uit de
 Adders haalt, kragtiger zy. LOTICHIVS brengt
 het Voorbeeld by, van een frisschen en krag-
 tigen Ouderdom, onderhouden door het gebruik
 van Slangen-Vleesch: 't welk een niet minder
 voedzaam en lekker Eeten ware, dan dat der Ad-
 deren. BORELLUS verhaalt, dat te *Bastide de St.*
Amand, in Languedok, vier Mylen van Castres,
 de Boeren niet alleen Slangen tot Spyze ge-
 bruiken, maar dezelve ook aan de Reizigers
 voorzetten, na dat zy gevild, van Kop en Staart
 beroofd en dus toebereid zyn: welke Kost
 zeer smaakelyk zy en geen het minste kwaad
 doe. FRID. HOFFMAN geeft breed op van de
 Kragt, die 'er in dit Voedsel steeken zou, zo
 om Vergift en kwaade Vogten uit te dryven,
 als tot versterking der Natuur in de Voorttee-
 ling. Zelfs vindt men aangetekend, dat zeker
 Hertog van Beijeren, die onmagtig was, daar
 toe bekwaam wierdt, door het eeten van Hoen-
 ders, die met Slangen gemest waren.

Hoenderen
 met Slan-
 gen te
 smelten.

Aangezien veelen dit Middel, tot welk een
 Prys ook, gaarn koopen zouden, zal ik; hoe

zeer

zeer het te vreezen zy, dat de Slangen in onze Provinciën wel haast ontbreeken mogten, indien men 'er dit gebruik van maakte; de manier van Mesting der Hoenderen en Kapoenen met dezelve, uit ZWELFFERUS, beschryven. Men snydt, ten dien einde, zegt hy, de Slangen of Adders (want het is in dit Geval om 't even, of men vergiftige dan onvergiftige gebruike; dewyl het Venyn der Adderen niet in 't Vleesch zit :) aan stukken, en kooktze in Regen- of Bronwater met een weinig Zouts tot dat het Vleesch zagt zy: dan stampt menze in een Mortier, en maakt 'er, met Meel of Zemenen, door middel van 't afgekookte Slangen-Nat, balletjes van, die de Hoenderen worden in de Keel gestoken. Dat hy 'er byvoegt, hoe het best zy, de Hoenders, waar van de Eijeren komen en de Haanen zelfs, vooral de Hennen onder 't broeden, ook met Slangen-Vleesch te spyzigen, ruikt wat overgeloovig. Om de jonge Kuikentjes hetzelfde in te krygen, zou men het klein gekapt onder het Eeten, dat men 'er aan geeft, by voorbeeld onder het hakzel van hard gekookte Eijeren, moeten mengen. Indien de geheele Teelt der Hoenderen dus met de Eigenschappen der Slangen en Adderen doordrongen werde, belooft hy zig wonderen daarvan; inzonderheid, indien men na den Maaltijd, t'elkens, een Glas Wyn dronk, waar in Slangen, na het afkappen van de Kop en Staart, gevild en ontweid zynde, aan stukken gesbee-

III.
AFDEEL.

IX.
HOOFD-
STUK.

Ring slang,

III. den, met de Harten en Levers vooral daarby,
 AFDEEL. gekookt of afgetrokken waren. Veele Prinzen
 IX. en Grooten zyn dus door hem, zo hy voort-
 HOOFD- geeft, in hunne Ouderdom grootelyks verkwikt,
 STUK. verfrischt en versterkt geworden.

Ringflang. Of deeze Hoenders dan ook, mooglyk, mon-
 Slangen- streufe of Slangen-Eijeren voortbrengen zou-
 Kroontjes. den; meldt ZWELFFERUS niet. Ondertuffchen
 is het te denken, dat veelen dit alles zo wel
 voor fabelagtig houden zullen, als de Historie
 der *Slangen-Kroontjes*, welke men voorgegeven
 heeft den genen, die ze by hem droeg, niet
 alleen te bewaaren voor alle aandoening van Ver-
 gift en Tovery, maar ook hem dapper en moe-
 dig te maaken en het Gezigt te versterken. Dee-
 ze Kroontjes, gaf men voor, dat op den Kop
 van witte Slangen groeiden: doch overlang is
 reeds ontdekt, dat het een Bedrog der Kwak-
 zalveren zy, die, om ze te vervaardigen, de
 Kiezen van eenig Dier, en wel de Kroon daar
 van, of de Schaaren van een Kreeft of Zee-
 Krab, zo HOFFMAN wil, gebruiken (*).

Slangen- De voornaamfte kragt van het zo vermaarde
 Poeijer. Slangen-Poeijer, dat men uitvent onder den naam
 van *Bezoardicum Animale*, en 't gene van de
 Slangen, zo wel als van de Adderen, en op
 ge-

(* Dat 'er gekroonde Slangen zyn is evenwel niet
 volstrekt fabuleus. SEBA hadt een Amboineefche die op
 den Kop zeer duidelyk met een Kroontje getekend was,
 en aan de Kaaken twee Vinnen hadt; zynde ook een
 Land- en Water-Slang. *Kabinet. II. D. Pl. XVIII. N. 3.*

gelyke manier gemaakt wordt; fchynt ook meest Zuurtemperende te zyn. Het Vet is, uitwendig, wel het kragtigste Middel. SEBA merkt aan, dat de kragten van onze inlandfche Slangen de zelfden zyn, als die der genen, welken uit Duitschland en Italie komen: doch tot welke Geneesmiddelen hy de genen, die hem gevild en gedroogd uit Westvriesland toegezonden werden, gebruikte, meldt hy niet. Misfchien heeft hy daar uit het Vlugges Zout van Adderen, 't welk dikwils dus voor egt verkogt wordt, gedestilleerd.

III.
AFDEEL.IX.
HOOFD.
STUK.

Ringflang.

(34) *Adder met 190 Buifchilden en 43 Staartschubben, te samen 233.*

XXXIV.
Æsculapii.
Slang van
Æsculapius.

Zekere Slangen zyn 'er, waar aan men den naam geeft van *Slang van Esculapius*, om dat zy, oudtyds, aan denzelven toegewyd waren. Men noemde ze ook *Anguis*, by uitmuntendheid, en met die dwaasheid van ze voor Heilig te houden werdt, al vroeg, zeer Geestig de spot gedreeven (*). De Griekfche naam *Pareas*, welken ÆLIANUS 'er aan geeft, willen sommigen dat van de dikke gezwollen Kaaken of breedten Bek, afkomstig zou zyn; anderen van de

zagt-

(34) *Coluber Æsculapii. Syst. Nat. X. Amm. Acad. I. p. 497. N. 15. Mus. Ad. Frid. I. p. 29. Tab. XI. Fig. 2. GRON. Mus. II. p. 59. N. 18. SEB. Mus. II. Tab. 18. Fig. 4.*

(*) *Pinge duos Angues, Pueri, sacer est locus, extra Mejitte.*

I. DEEL, VI. STUK,

III. zagtzinnigheid en onschadelykheid, welke dit
 AFDEEL. Dier eigen is, zo men aanmerkt. Eenigen lei-

IX. den dien naam af van de geelagtig groene Prey-
 HOOFD-
 STUK. Kleur, welke zy 'er aan toe-eigenen: doch

*Slang van
 Esculapius.*

Pl. LV.
 Fig. 5.

daar in is ook een aanmerkelyk verschil. Die
 gene, welken SEBA voor een *Esculapius-Slang*
 van Panama opgeeft, is van boven donker, van
 onderen allengs bleeker blaauw. Deeze heeft
 de Tanden in den Bek agterwaards gekromd,
 zo dat 'er, het gene hy komt te vatten, zeer
 styf door vast gehouden wordt. Die, welken
 hy de *waare Brasiliaansche Esculapius-* of *Be-*
schermer-Slang noemt, is witagtig Ruitswyze
 geschubt, met groote bruine Vlakken langs de
 Rug (*). Den genen, welken LINNÆUS hier
 aanhaalt, noemt SEBA een Soort van *Esculapius-*
Slang, zynde Afchgrauw, wit gemarmerd, en
 van het Hoofd tot den Staart, met zwarte of
 bruine, breede Ringbanden, getekend.

Deeze Slang, uit Indie afkomstig, heeft,
 volgens onzen Autheur, witte en zwarte Ban-
 den, welken, door een lyntje of ringetje, dat
 wit van Kleur is, gehalveerd zyn. GRONOVIVS
 merkt omtrent zynen Surinaamschen aan, dat
 de Kleur wit is met zwarte dwarsringen. Hy
 vergelykt daar mede den Afrikaanschen Slang
 van SEBA, die rood is en glad, met breede en
 smalle witte Ringen gebandeerd (†); doch 't
 fchynt

(*) *Kabinet. II. DEEL. Pl. LXVI. N. 3, 4.*

(†) *Anguis lubricus Africanus, tæniis albis et rubris
 annulatus. Kabinet. II. D. Pl. XLIII. Fig. 4.*

fchynt my toe, behalve 't verfchil van Kleur, dat dezelfs Staart niet zo uitermaate dun en fpits is, als zyn Ed. meldt van den zynen, die de langte van twee Voeten hadt.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(35) *Adder met 184 Buikfcbilden en 50 Staartfcbubben, te famen 234.*

XXXV.
Agilis.
Vlugge.

Deeze Indiaanfche Slang, die in 't Vorftelyk Sweedfche Kabinet gevonden werdt, heeft bruine en witte Banderzels om het Lyf: doch de witte zyn, beurtlings, het een de helft fmaller dan het andere.

(36) *Adder met 203 Buikfcbilden en 32 Staartfcbubben, te famen 235.*

XXXVI.
Lacteus.
Melkwitte.

Deeze, die met vergiftige Tanden is gewapend, onthoudt zig in Indie. De Kleur is wit met dubbele zwarte Vlakken, op de Kruin zwart, met een overlangfe witte ftreep.

(37) *Adder met 184 Buikfcbilden en 60 Staartfcbubben, te famen 244.*

XXXVII.
Aulicus.
Hoffelykte.

Met deezen, die ook in 't Sweedfche Vorftelyk Kabinet gevonden wordt, vergelykt LIN-

NÆUS

(35) *Coluber agilis. Amæn. Acad. I. p. 304 N. 33. Mus. Ad. Frid. I. p. 27. Tab. XXI. Fig. 2.*

(36) *Coluber lacteus. Mus. Ad. Frid. I. p. 28. Tab. XVIII Fig. 1.*

(37) *Coluber Aulicus. Mus. Ad. Frid. I. p. 29. Tab. XII Fig. 2 Serpens Brasiliensis Laphiati dicta, elegantiffime picta. SER. Mus. I. Tab. XCI Fig. 5.*

III. NÆUS den Brasiliaanfchen Slang genaamd *Japhiati*, welke aan SEBA van Kadix toegezonden was, zynde de kleine Schubbetjes, roskleurig, met licht Afchgeele bandjes, kruis- en ruitswyze, over 't geheele Lighaam, gemarmerd en de Kop, inzonderheid, zeer sierlyk getekend: de Buikfchilden bleek geel. De gemelde is graauw met witte banden, aan de zyden gevorkt, op de Kruin van 't Hoofd wit.

XXXVIII. (38) *Adder met 164 Buikfchilden en 82 Staart-*
Monilis. *schubben, te samen 246.*
 Gejuweelde.

Deeze, uit het Kabinet van den Heer DE GEER, woont in Amerika, en heeft het geringde Lyf, met drie witte stippen op de Rug, gejuweeld.

XXXIX. (39) *Adder met 156 Buikfchilden en 96 Staart-*
Pallidus. *schubben, te samen 251.*
 Bleeke.

Te regt voert deeze Indiaanfche den naam van *bleeke*: want de Kleur is, over 't geheele Lyf, bleek; hier en daar met graauwe Vlakken en bruine stippen doorspreid; gelyk 'er ook, langs de zyden, twee zwartagtige afgebroken lyntjes loopen.

XL. (40) *Adder met 169 Buikfchilden en 84 Staart-*
Lineatus. *schubben, te samen 252.*
 Getreepde.

Van

(38) *Coluber Monilis. Mus. DE GEER.*

(39) *Coluber pallidus, Amæn. Acad. I. p. 494. N. II. Mus. Ad. Frid. I. p. 31. Tab. VII. Fig. 2.*

(40) *Coluber lineatus, Mus. Ad. Frid. I. p. 30. T.*

XII,

Van deeze Soort worden 'er twee in 't Sweed- fche Koninglyk Kabinet gevonden. De Kleur is blaauwagtig met vier Streepswyze bruine bandjes overlans. Zeer veel fchynt 'er het Ceylonfch Slangetje van SEBA, dat hy een zeer fierlyk Schepzeltje noemt, naar te gelyken. LINNÆUS ftelt de woonplaats in Afie.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(41) *Adder met 193 Buikfchilden en 60 Staart- fchubben, te famen 253.*

XLI.
Naja.
Brilflang.
Pl LV.
Fig. 4.

Wy komen hier tot een zeer berugt Soort van Vergiftige Slangen, ja de allervergiftigften, zo men wil; onthoudende zig in Ooftindie. Men noemtze gemeenlyk *Brilflang*, om dat zy op de Rug, een weinig agter den Kop, met een Soort van Bril getekend zyn, en de Portugeezen geeven 'er den naam van *Cobras de Cabelo* of *de Capello* aan. Van deeze Soort zyn groo- tere en kleinere: in fommigen verfchilt de te- kening van die Bril grootelyks van anderen, en het

XII. Fig. 1. & Tab. XX. Fig. 1. *Serpens Ceylonica lineis subfuscis*. SEB. *Muf.* II. Tab. 12. Fig. 3.

(41) *Coluber Naja*. *Muf. Ad. Frid.* p. 30. Tab. XXI. Fig. 1. *Serpens Indicus, Coronatus diademate, feu Con- fpicillo insignitus, Lufitanis Cobras de Capello dictus, Mas & Fæmina*. SEB. *Muf.* II. Tab. 90. f. 1, 2. *Peru- vianus*. *Id.* Tab. 85. f. 1. *Siamenfes, &c.* Tab. 89 f. 1, 2, 3, 4. *Maximus Indicus & minor ex Nova Hispania*. Tab. 97. f. 1, 2, 3, 4. *Malabaricus*, Tab. 94. f. 1. & *ex Makaffar Ind. Orient.* *Tom. I.* Tab. 44. f. 1. KÆMPF. *Amæn.* 565. T. 567. *Amæn. Acad.* I. p. 305.

III. het Wyfje is 'er niet mede getekend. Men
AFDEEL. vindt zodanige Slangen ook in Westindie.

IX. De bynaam *Naja* zweemt eenigermaate naar
HOOFD- *Noya*, gelyk die van Ceylon deeze Dieren noe-
STUK. men. KÆMPFER teltze onder de dansende Slan-
Brilflang. gen, en geeft 'er den naam aan van *Tripudia Ser-*

pentum. De Goochelaars, in Oostindie, laaten
deeze Dieren dansen, om de Menschen te ver-
maaken, en de zonderlinge Vertooning van een
Aangezigt, welke eenigen der zogenaamde Bril-
flangen op de Nek hebben, doet de Europeërs
ligtelyk elkander wys maaken, dat het zulk een
Slang geweest zy, welke Moeder Eva in 't Pa-
radys bedroog. De Indiaanen gebruiken zeker
Kruid, deswegen *Opbiorbixa* genaamd, tot een
Tegengift van deszelfs Beet. Men zegt, dat
de Brillflang gedood worde van het Diertje, 't
welk men *Ichneumon* heet of Rot van Pharao.

Slangen-
steen.

Veelen hebben voorgegeven, dat de Slan-
gensteen, aan welken van sommigen de kragt
tot uithaaling van 't Venyn aller Slangen- of
Adderen-Beeten toegeschreeven wordt, in de
Kop van den Brillflang te vinden ware. Uit de
Proefneemingen van REDI, CHARAS en ande-
ren, is 't bekend, dat op deezen Steen al zo
weinig te betrouwen zy, als op andere opge-
legde Middelen. Op de Dye van een Duif,
welke door een Adder was gebeeten, leid MEAD
een Slangensteentje: dit kleefde aan de Wond
en maakte dat het Beest nog vier uren in 't
Leven bleef; daar zy anders, gemeenlyk, bin-
nen

men 't half uur sterven: maar die Steen kon het niet van de dood bevryden. Ook lacht men in Indie zelfs met de kragten van den Slangensteen, ten minste met den Naam; dewyl het een maakzel is van Konst, niet van de Natuur. Evenwel is 't niet onwaarschynlyk, dat het opleggen van zulke Steentjes in sommige gevallen dienen kan om het Venyn uit de Wond te trekken. De Malabaarsche bestaat uit de Asch van gebande Wortelen, met een Aarde gemengd, welke by de Portugeesche Stad *Diu* gevonden wordt. Deeze heeft dan, zekerlyk, eenig scherp Zout in zig, en kan dus de Wond ook open houden. Het namaakzel van denzelven, uit het Poelje van Adderen, Padden en Rivier Kreeften, met gegraven Eenhoorn en Lemnische Bolus, door middel van Viperengeley of Lil aan elkander gevoegd, agt ik veel kragtloozter ten dien einde. Dat 'er eens, by geval, een Steentje in de Kop van een Slang gevonden zy; 't welk men dan voor den echten Slangensteen zou mogen houden, is niet ongelooflyk.

De Brilslangen verschillen niet alleen in grootte, maar ook in Kleur. Behalve de dikte van den Hals, die in de opregte Oostindische grooter is dan het Hoofd, heeft de figuur of tekening, welke het Mannetje daar op draagt, in sommige maar de regte gedaante van een Bril; in anderen, inzonderheid in de Westindischen, die zo dik niet van Hals zyn, gelykt de figuur

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
Brilslang.

III. meer naar 't Oog van een Haak, welk de Vrouwen
 AFDEEL. wien aan haare Rokken zetten: in eenigen naar
 IX. een Schild of geogd Hart, gelyk in onze Af-
 HOOFD- beelding: in anderen naar een Katten-Kop of Men-
 STUK. fchen Aangezigt. Om die reden, en dewyl de zyden
Bylflang. fchen Aangezigt. Om die reden, en dewyl de zyden
 van den Hals, in fomrigen, als een Vlies uit-
 gefpreid zig vertoonen, geloof ik dat het de
Kaperflang zy, waar van LEGUAT de Afbeel-
 ding geeft. De Heer GRONOVIVS fchynt van
 het Mannetje en Wyfje, ieder, een byzondere
 Soort te maaken, die hy door het getal der
 Schilden en Schubben onderscheidt (*). De
 Kleur is meefal eenpaarig, ros, graauw, of geel-
 agtig: men vindt 'er zelden die in fierlyke
 Kleuren uitmunten, gevlakt zyn of gebandeerd.

XLII. (42) *Adder met 198 Buikfchilden en 56 Staart-*
Padera. *fchubben, te famen 254.*

Van deezen Ooftindifchen Slang, die in 't
 Kabinet des Konings van Sweeden is, vind ik
 aangetekend, dat dezelve verfcheide paaren,
 van bruine Vlakken, langs de Rug heeft, die
 door een freepje famengevoegd zyn, en even
 zo veel enkele Vlakken aan de Zyden.

XLIII. (43) *Adder met 188 Buikfchilden en 70 Staart-*
Canus. *fchubben, te famen 258.*
Gryze.

Dec-

(*) *Zooph. Gronov. Fasc. I. Leid. 1763. p. 21.*

(42) *Coluber Padera. Mus. Ad. Frid. II.*

(43) *Coluber canus. Mus. Ad. Frid. I. p. 31. T. XI.*

Deeze Oostindifche, uit het zelfde Kabinet, is grys met bruinagtige Banden, en heeft op de Zyden twee Sneeuw witte ftippen.

(44) *Adder met 160 Buikfchilden en 100 Staartfchubben, te famen 260.*

Tot deeze Soort betreft LINNÆUS byzondere Slangen uit de drie andere Wereldsdeelen, door SEBA afgebeeld; waar van de Ceylonfche, *Malpolon* genaamd, zeer fierlyk getekend was, en over 't geheele Lyf als met Snoertjes gebandeerd, op een ligtblauwen Grond; gelyk ook de Afrikaanfche hem, onder den naam van *Hippo*, toegezonden; doch de Amerikaanfche heeft roode en witte Banden of Linten overlans. De gene, die zig in 't Sweedfch Vorftelyk Kabinet bevondt, was blaauwagtig met zwarte Banderfels, van onderen wit. Deze komt uit Afie. Waarom hy, by uitftek, den naam van *Syfelaar* voere, is my onbekend.

(45) *Adder met 220 Buikfchilden en 42 Staartfchubben, te famen 261.*

Dit Dier, dat, uit Indie afkomstig, in de

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
XLIV.
Sibilans.
Syfelaar.

XLV.
Lati-Caudatus.
Breedftaartige.

Be-

(44) *Coluber sibilans. Aman. Acad. I. p. 302. N. 30. Serpens exquisitissima Ceylanica, Malpolon dicta. SEB. Mus. II. Tab. 52. f. 4. Serpens Africana Hippo dicta. Ibid. Tab. 56. f. 4. Serpens Americana, rarior, lemniscis rubris & albis longitudinalibus notata. Tab. 107. f. 4.*

45) *Coluber lati-Caudatus, Mus. Ad. Frid. I. p. 31. Tab. XVI. Fig. 1.*

I. DEEL, VI. STUK,

Bb 4

III. Beschryving van 't Koninglyk Sweedsche Kabinet is afgebeeld, heeft de Staart stomp, op en neer platagtig. De Kleur is Afschgrauw, met bruine Bandeerselen.

AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

XLVI. *Sirtalis.* (46) *Adder met 150 Buikschilden en 114 Staartschubben, te samen 262.*

De Heer KALM heeft deezen Slang in Kanada waargenomen. Hy is van Kleur bruinagtig fyn gestreept, met drie groen-blaauwagtige Banden, in de langte, over 't Lyf loopende.

XLVII. *Atrox.* (47) *Adder met 196 Buikschilden en 69 Staartschubben, te samen 263 (*).*
Wreede.

Deeze behoort, wederom, onder de Venynige Adderflangen; dewyl hy groote Tand en in de Bovenkaak heeft. In die van SEBA, uit Ceylon afkomstig, vind ik egter daar van niet gewaagd. De Kleur is grys met gekielde Schubben:

(46) *Coluber Sirtalis.* KALM.

(47) *Coluber atrox.* *Amoen. Acad. I. p. 305 N. 35. Mus. Ad. Frid. I. p. 33. Tab. XXII. Fig. 2. Serpentina Ceilonica, seu Naja altera.* SEB. *Mus. I. Tab. 43. f. 5.*

(*) Hier is het samengevoegde getal, wederom, twee stuks minder, dan de beide enkelde te samen genomen. Wy hebben zulks ook gezien in de Europische Adder. 't Schynt dat het door een byzondere Telling, of door twee Schubben of Schilden, zo wel tot den Buik als Staart, te betrekken, veroorzaakt zy. Immers dus worden de getalen van LINNÆUS opgegeven, die dikwils één verschillen. Iemand, die Ondervinding heeft van dit tellen der Slangen Schubben, weet wel, dat het, in veelen, byna ondoenlyk zy, de getalen van twee byzondere Tellingen, op één of twee na, te doen overeenkomen.

ben: de Kop van boven en op de zyden plat, hoekig, en met zeer kleine Schubbetjes gedekt. Ik heb een Adder, met lange Tand en in de Bo- venkaak, wiens getal van Buikschilden 193, en dat der Staartschubben, wegens de kleinte, naauwlyks telbaar is: zynde grys van boven, van onder bruin gevlakt: zeer breed en hoekig van Kop, lang 2 1/2 Duimen.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(48) *Adder met 180 Buikschilden en 85 Staart-
schubben, te samen 264.* XLVIII.
Sibon.

De bynaam, *Sibon*, is van de Hottentotten afkomstig, zo SEBA meldt, die aldus een Slang noemen, welke den Kop rond en wit heeft, zynde langs de Rug geelagtig met lichtroode, en aan den Buik witagtig of lichtgrauw, met bruinroode Vlakken. In die van 't Sweedfche Kabinet is de Kleur bruin Yzergrauw met wit gesprenkeld, van onderen wit met bruine Vlakken. Deze Slang onthoudt zig in de Zuidelykste deelen van Afrika.

(49) *Adder met 185 Buikschilden en 81 Staart-
schubben, te samen 265.* XLIX.
Nebulatus.
Gewolkte.

Van deezen Amerikaanfchen, die in 't getal der Schilden en Schubben zeer weinig van den

VOOR-

(48) *Coluber Sibon. Amœn. Acad. I. p. 304. N. 32.*
Serpens Africana ab Hottentottis Sibon dicta. Seb. Musf.
I. Tab. 14. f. 4.

(49) *Coluber nebulatus. Musf. Ad. Frid. I. p. 32.*
Tab. XXIV. fig. 1. CATESB. Car. II. p. 42. T. 42?

I. DEEL. VI. STUK.

Bb 5

III. voorgaanden verschilt , geeft CATESBY , zo 't
 AFDEEL. schynt , de Afbeelding. Die men in 't Sweedsch
 IX. Kabinet heeft , is bruin en Afchgrauw gewolkt ;
 HOOFD- van onderen wit en bruin bont. Hy klimt by
 STUK. de Beenen op , en strengelt zig daar om. Ver-
 scheidde Adderslangen heb ik , die in Kleur en
 getal van Buikschilden veel naar deezen of den
 voorgaanden gelyken.

L.
Fuscus.
 Bruine.
 Pl. LV.
 Fig. 5.

(50) *Adder met 149 Buikschilden en 117 Staart-
 schubben, te samen 266.*

't Getal der Staartschubben is , in deeze ,
 even als in de Hemelschblauwe Adder , zeer
 groot naar reden van de Buikschilden. Volgens
 de aangehaalde Afbeeldingen van SEBA , zou-
 den de waare Slangen , die men aan Esculapius
 toewyde , tot deeze Soort behooren. Om-
 trent de Menschen zyn deeze Slangen zeer zag-
 zinnig en doen dezelve zelden leed , dan ge-
 tergd zynde : maar omtrent het Gedierte zeer
 verslindende , en alles wat zy vatten moet ,
 wegens de haakigheid hunner Tand en de Keel
 door. Zy snuffelen en ruiken eerst wel , en be-
 schou-

(50) *Coluber fuscus. Mns. Ad. Frid. I. p. 32. Tab.
 XVII. fig. 1. Anguis Æsculapii , Americanus, ex Panama
 SEB. Mus. II. Tab. 54. f. 2. Serpens Brasiliensis major
 Ibiboboca dicta , seu Cobra de Corais. Ib. Tab. 71. fig. 1.
 Serpens Cenchrias , seu Acontias , item Jaculus Am-
 boinensis. Id. Tab. 72. fig. 1. Serpens Boitiapo , seu
 Cobra de Sipo , Brasiliensis , Spinosa. Id. Tab. 87. fig.
 1. Serpens Ceylonica maxima , Pimberah dicta. Tab.
 91. fig. 1.*

schouwen met hunne groote Oogen wat zy magtig kunnen worden Rotten, Muizen en Vogelen, zyn hunne gewoone Spyze. Hun Vleesch wordt van de Indiaanen voor een byzondere lekkerny gehouden, zynde zo malsch en wit als dat der Hoenderen.

Deeze Soort van Slangen munt in grootte uit: zo dat 'er de Brasiliaanen, deswegens, den naam van *Boigiacu* aan geeven. De hier afgetekende, uit Panama, was op de Rug donker- of Indigo-, aan den Buik lichter blaauw. De Brasiliaansche, *Ibiboboca* genaamd, of *Cobra de Corais*, is bruinrood over de Rug en aan den Buik wit. De Ambonsche, dien men *Spuitslang* of *Pylslang* noemt, heeft langs de Rug dergelyke Kleur, doch is aan de zyden van den Buik groenagtig. Een Brasiliaansche, *Boitiapo* genaamd, is Olyfverwig van boven, en gedoornd. De Ceylonsche, die aldaar *Pimberab* geheten wordt, is rosagtig met bruine Vlakken getekend. In de eenpaarigheid van Kleur en de geruite Lyfschubben, schynt het blykbaarste Kenmerk dezer Slangen te bestaan. In een der mynen, die blaauw op de Rug en van onderen Zee-groen is, vind ik het getal der Schilden en Schubben anders.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(51) *Adder met 147 Buikschilden en 120 Staartschubben, te samen 267.*

LL.
Saturninus.
Loodkleu-
rige.

Van

(51) *Coluber Saturninus, Mus. Ad. Frid. I. p. 32. Tab. IX. fig. 1.*

I. DEEL, VI. STUK.

III Van deezen , uit het Sweedfch Koninglyk
 AFDEEL. Kabinet , wordt getuigd , dat de Kleur donker-
 IX. blaauw zy , met Afchgrauw gewolkt , en de
 HOOFD- woonplaats in Indie. Hy heeft , gelyk de
 STUK. voorgaande , groote Oogen.

LII. (52) *Adder met 220 Buikfchilden en 50 Staart-*
Candidus. *fchubben , te famen 270.*
Witte.

Deeze Indiaanfche Slang , uit het zelfde Ka-
 binet , is witagtig met bruine Banden. Een
 Slang , in myne Verzameling , van drie Voeten
 lang en drie vierde Duims dik , die Spierwit is ,
 met breede Kaftanie-bruine Banden hier en daar ,
 zeer ongelyk , getekend , doch tevens zeer fraay
 van aanzien , heeft 220 Buikfchilden en 37
 Staartfchubben. Mooglyk dat de Staart , die
 ftompagtig is , door 't een of ander Toeval een
 weinig geknot zy. De Kop is geheel wit.

LIII. (53) *Adder met 209 Buikfchilden en 62 Staart-*
Niveus. *fchubben , te famen 271.*
Sneeuw-
witte.

Deeze , in 't Kabinet van den Heer DE GEER ,
 in Sweeden , bevindelyk , is geheel wit en onge-
 vlakt , met vergiftige Tandten , gelyk een Ad-
 der , gewapend. Byna dergelyk aanzien heeft
 de Libyfche Slang van SEBA , die met zwart-
 agtige Vlakjes , hier en daar , is getekend ;
 maar

(52) *Coluber candidus. Mus. Ad. Frid. I. p. 33.*
Tab. II. f. I.

(53) *Coluber niveus. Mus. DE GEER. Serpens ex Li-*
bya. SEB. Mus. II, Tab. 15. f. X.

maar het Staart-end byna zwart heeft. Deszelfs Schubben leggen Kettingswyze langs het Bo-venlyf.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
LIV.
Scaber.
Ruuwe.

(54) *Adder met 228 Buikschilden en 44 Staart-
schubben, te samen 272.*

Van deezen Indiaanfchen Slang, die in 't Koninglyke Kabinet van Sweeden gevonden wordt, is de Kleur bruin en zwart gewolkt. Hy heeft op de Kruin een zwarte Vlak, die agterwaards gespleeten is. De Schubben zyn gekield, en dit maakt hem, op 't gevoel, ruuw of oneffen.

(55) *Adder met 157 Buikschilden en 115 Staart-
schubben, te samen 273.*

LV.
Carinatus.
Gekielde.

Deeze Indiaanfche is Loodkleurig met de Schubben aan den rand bleek; van onderen wit, hebbende de Rug gekield. Ik heb 'er een van die zelfde Kleur en Gestalte, wiens getal van Buikschilden is 156 en dat der Staartschubben 112, te samen 268; 't welk weinig met deezen verschilt. De langte is vier Voeten en eenige Duimen; de dikte, in 't midden, ongeveer één Duim.

(56) *Adder met 193 Buikschilden en 82 Staart-
schubben, te samen 275.*

LVI.
Corallinus.
Gekraalde.

De

(54) *Coluber scaber. Mus. Ad. Frid. I. p. 36. Tab. X f. I.*

(55) *Coluber carinatus Mus. Ad. Frid. p. 31.*

(56) *Coluber Corallinus. Mus. Ad. Frid. I. p. 33. Serpens Corallina Amboinensis. SER. Mus. II. Tab. 17. f. I.*

III. De gene, welken SEBA *Koraal slang* noemt,
 AFDEEL. wordt vertoond een Haagdis, van byna gelyke
 IX. grootte, in zwelgende. Hy voert dien naam,
 HOOFD- om dat 'er van den Kop, langsheen, op het
 STUK. Bovenlyf zestien bandjes loopen, als uit
 gereegen Kraaltjes famen gesteld, die halfwege
 den Buik in Schubben veranderen. Deze
 kwam van Amboina. Die men in Sweeden
 heeft, met de gedagte Kenmerken, is Zeegroen,
 met drie bruine Banden overlans; de Schub-
 ben raaken niet aan elkander: van onderen
 bleek, met gryze stippen getekend. Dezelve
 heeft Vergiftige Wapenen.

LVII.
Ovivorus.
 Eijervree-
 ter.

(57) *Adder met 203 Buikschilden en 73 Staart-
 schubben, te famen 276.*

De Heer KALM heeft deezē, zo 't schynt,
 in Noord-Amerika waargenomen. LINNÆUS
 vergelykt 'er den genen mede, die, volgens
 PISO, in Brasil, *Guinpuaguara* geheten wordt.
 Een schoone witagtige dikke, dien ik gekogt
 heb onder den naam van *Tjerri-Tjerri-Slang*,
 heeft 199 Buikschilden en 't getal der Staart-
 schubben is 74; 't welk te famen 273 maakt.
 Onder de laatsten zyn eerst 4 paar Schubben,
 dan 6 Schilden, en dan weder 64 paaren Schub-
 ben; zo dat in deezē iets dergelyks plaats heeft,
 als in de Ratelslang.

(58)

(57) *Coluber Ovivorus. KALM. Guinpuaguara. Pis. Bras.*
 279.

(58) *Adder met 147 Buikschilden en 132 Staartschubben, te samen 279.*

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.
LVIII.
Exoletus.

Deeze Indiaansche, uit het Sweedsch Koninglyke Kabinet, is Afchgrauw-blaauwagtig van Kleur, en heeft, even gelyk de Hemelsch-blaauwe, de gedaante van den Slang van Esculapius.

(59) *Adder met 236 Buikschilden en 45 Staartschubben, te samen 281.*

LIX.
Situla.

Deeze, die in Egypte gevonden wordt, volgens de Waarneemingen van HASSELQUIST, is graauwagtig met twee zwarte Banden overlans.

(60) *Adder met 195 Buikschilden en 86 Staartschubben, te samen 282.*

LX.
Trifcalis.

Van deezzen Indiaanschen Slang is, volgens de beschryving van LINNÆUS, het Lyf Zee-groen, maar langs de Rug loopen drie overlansse streepjes, die bruin zyn, in de Nek samengevoegd, waar van het middelste boven den Aars eindigt. In een bruin gebandeerde, daar ik een Muis of jonge Rot in 't Lyf gevonden heb, is het getal der Buikschilden 191, der Staartschubben 90; beiden te samen geteld 280.

(61)

(58) *Coluber exoletus. Mus. Ad. Frid. I. p. 34. Tab. X. f. 2.*

(59) *Coluber Situla. Syst. Nat. X.*

(60) *Coluber Trifcalis. Syst. Nat. X.*

L. DEEL. VI. STUK,

III.
AFDEEL.

(61) *Adder met 250 Buikschilden en 37 Staartschubben, te samen 285.*

IX.
HOOFD-
STUK.

LXI.
Lemniscatus.

Onder alle de Adders en Slangen van LINNÆUS, is 'er geen, die een zo groot getal van Buikschilden heeft als deeze. Ook vind ik 'er maar één onder die van GRONOVIVS, waar van het getal der Buikschilden deezen overtreft, als zynde 272 en dat der Staartschubben 70. Daar mede vergelykt deeze Heer den Slang van SEBA, genaamd voortreffelyke Slang, wordende voor de *Koningin der Slangen* gehouden, uit de Provincie van Guaira (*); zynde die van GRONOVIVS by de vier Voeten lang. Het hoogste getal der Buikschilden, van alie andere *Colubres*, by hem, is 217. Ik heb een Slang of Adder, die in Bandeering en Gestalte zodanig gelykt naar het *Ceylonsche Slangetje* van SEBA, dat hier door LINNÆUS aangehaald wordt, (zynde in 't II. DEEL van 't *Kabinet*, op Plaat LXXVI. afgebeeld), als de eene druppel Water de andere, en in dezelve is 't getal der Buikschilden 258,

(61) *Coluber Lemniscatus. Amœn. Acad. I. p. 113. N. 6. & p. 493. N. 9. Mus. Ad. Frid. I. p. 34. T. 14. fig. 1. Serpentina Ceylonica. SEB. Mus. I. Tab. 10. Fig. ult. Serpens Ceilanica lemniscis latis. SEB. Mus. II. Tab. 76 f. 3.*

(*) *Serpens excellens ac speciosa Brasiliensis, e regione Guaira, Regina Serpantum habita. SEB. Mus. II. p. 105. Tab. 99. fig. 2 niet p. 205. T. 199. gelyk, men in 't Mus. Ichthyolog. gemeld vindt; te wonderlyker, dewyl in 't II. DEEL van SEBAAS *Kabinet* maar 114. Platen zyn.*

258, dat der Staartschubben, by paaren geteld, 44, en dus te famen 302.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

't Verschil, beken ik, schynt wat groot, om deezen als de zelfde Soort aan te merken, en hy is niet rosagtig geel, gelyk SEBA van de zyne zegt; maar de Kleur der Banden die donker bruin zyn, en de ruitswyze tekening der Schubben op de Rug, in de witagtige tusschenwydte der Banden, als ook de kleinte van den Kop, die niet dikker dan het Lyf is, benevens de zwartheid van den Snoet en de kleinte der Neusgaten; komt grootelyks, zelfs met dien van 't Gyllenborgsche Kabinet, overeen. De Slang, aldaar aangehaald, was niet dikker dan een Zwaanefchaft; en de langte maar anderhalf Voet: de myne is by de drie Voeten lang en heeft byna de dikte van een Pink. De Kleur egter van den Gyllenborgschen was wit en zwart geringd; even als die van het Peterburgsche Kabinet, in welke de zwarte Banden, somtyds, door smaller witte Ringetjes zyn afgebroken. De Ceylonsche Slangetjes, welken SEBA in het I. DEEL van zyn Kabinet op Plaat X. vertoont, zyn geel- of rosagtig, met zwart of bruin geringd. Het Lyf is, in deeze Soort, als ook in de myne, zeer glad.

(62) *Adder met 190 Buikschilden en 96 Staartschubben, te famen 286.*

LXII. •
Annulatus
Geringde.

't Ge-

(62) *Coluber annulatus. Aman. Acad. I. p. 120. N.*

I. DEEL. VI. STUK,

Cc

9.

III. 't Getal der Staartschubben zou in deeze Soort
 AFDEEL. nog ongelyk meer verandering onderhevig zyn,
 IX. dewyl hetzelfde, in die van 't Gyllenborgsche
 HOOFD. Kabinet, maar 64 was, doch naderhand heeft
 STUK. men uit de Stompheid van de Staart, van deezen, in vergelyking met een anderen van de zelfde Soort, die zig bevondt in de Verzameling van GRILL, beslooten, dat in de eerste de Staart geknot of afgebroken zy geweest: een Omstandigheid, waarop, in het tellen der Staartschubben, zeer te letten staat.

De Surinaamsche van SEBA, welke aangehaald wordt, was bruin van Bovenlyf, met witte Ringen, die een Vingerbreed van elkan- der gescheiden waren, en bestonden uit groote Ruitige Schubben, alle met een donkerder Kleur geboord of overdekt; 't welk een sierlyke Vertooning, zegt hy, maakte. De Gyllenborgsche is wit, beurtelings getekend met ronde bruine Vlakken, die doorgaans famenloopen. In eene van myne Verzameling, die in ge- daante zeer veel gelykt, en daar de meeste Vlakken ringswyze om den Buik zig vereeni- gen; tel ik 186 Buikschilden en niet meer dan 46 paaren Staartschubben; daar deeze, niette- min, de Staart taamelyk spits heeft. Hy is twee Voeten lang, en, in 't midden van het Lyf, ongeveer een kleine Pink dik.

(63)

9. & p. 305. N 34 *Mus. Ad. Frid.* p. 34. Tab. VIII.
 Fig. 2. *Serpens Americana annulata.* SEB. *Mus.* II. Tab.
 38. fig. 2.

(63) *Adder met 152 Buikschilden en 135 Staartschubben, te samen 287.*

III.
AFDEEL.

De Kleur van deezen is blaauwagtig, met de Schubben wit gerand, en de Staart, van onderen, met een blaauwagtige Naad. Zodanig was die van 't Sweedfch Vorftelyk Kabinet, hebbende wederzyds in de Bek een klein Venynig Tandje; om welke reden, mooglyk, LINNÆUS 'er den Bynaam aan geeft van *Dipsas*, die van de Ouden gegeven wordt aan een Adderflang, wiens Beet onlydelyke Dorft of brandende Hitte in de Ingewanden veroorzaakte, en den Mensch deedt sneuvelen. Van zulke *Dipsas*-Slangen heeft SEBA, Tab. XIV., een Oost- en West-Indifchen afgebeeld, die door hunne dubbele roode Vlakken op de Rug, op een bruinagtige Grond, kenbaar zyn. Ik heb 'er ook zodanigen. Die hier uit SEBA aangehaald wordt, is een byzonder fraay, blaauw, Surinaamfch Slangetje, 't welk geene Kenmerken van den *Dipsas* heeft.

IX.
HOOFD-
STUK.
LXIII.
Dipsas.

(64) *Adder met 187 Buikschilden en 103 Staartschubben, te samen 290.*

LXIV.
Pelias.

Deeze Indiaanfche, in het Kabinet van den Heer DE GEER bevindelyk, is bruin agter de Oogen

(63) *Coluber Dipsas. Amæn. Acad. I. p. 302. N. 29. GRON. Mus. II. p. 64. N. 30. Serpens Surinamenfis cœrulea. SEB. Mus. Tab. 24. Fig. 3.*

(64) *Coluber Pelias. Mus. DE GEER.*

I. DEEL, VI, STUK,

CC 2

III. Oogen en Kruin, voorts zwart verdubbeld, met
 AFDEEL. een groenen Buik, die wederzyds een geele
 IX. streep heeft.

HOOFD-
 STUK.

(65) *Adder met 210 Buikschilden en 83 Staart-
 schubben, te samen 293.*

LXV.
Tyria.

Van den Heer HASSELQUIST is deeze Adder
 in Egypte waargenomen; zynde van Kleur wit-
 agtig, in de langte met een driedubbele ry van
 bruine Ruitagtige Vlakken getekend.

LXVI.
Jugularis.

(66) *Adder met 195 Buikschilden en 102 Staart-
 schubben, te samen 297.*

Deeze, die ook in Egypte huisvest, is, vol-
 gens de Waarneeming van dien zelfden Dok-
 ter, zwart van Kleur, met een Bloedroode
 Keel.

LXVII.
Petola.

(67) *Adder met 209 Buikschilden en 90 Staart-
 schubben, te samen 299.*

Dat het getal der Buikschilden en Staart-
 schubben hier zeer veranderlyk zy, gelyk GRO-
 NOVIUS aanmerkt; blykt uit de drie Onderwer-
 pen van deeze Soort, in de Sweedfche Kabi-
 netten: in een van welken hetzelve was 207-85,
 in

(65) *Coluber Tyria. Syst. Nat. X.*

(66) *Coluber Jugularis. Syst. Nat. X.*

(67) *Coluber Petola. Amæn. Acad. I. p. 306. N. 36.
 p. 119. N. 8 p. 495. N. 13. GRON. Mus. II. p. 57.
 N. 13. Serpens Africana Petola dicta. SEB. Mus. I. T.
 54 Fig. 4.*

in een ander 209-90, in een derde 208-100. Zyn Ed. telde 'er 207 103 in een en 205-106 in een ander van de zynen. Egter blyft het getal van de Schilden en Schubben, te famen, om en by de 300, een stuk of tien, meer of min, onbegrepen.

De bynaam *Petola* is afkomstig van de benaaming, welke SEBA zegt, dat aan zeker Geslacht van Slangen, zo uit Oost- als uit Westindie, gegeven wordt. Een Ambonsche, dien hy afbeeldt (*), was op de Rug licht Vermiljoenrood, en aan den Buik donker-ros: een Guineefche donker-bruin met Afchgeele Ringen; aan den Buik Saffraangeel (†). Deeze hadt de Staart stomp, byna als de *Biceps*; de anderen hadden die vry spits. Ik zie niet dat de byzondere Kenmerken van de *Petola*as door hem opgehelderd worden. Die van GRONOVIVS heeft den Kop langwerpig ovaal, van vooren fcherp; het Lyf famengedrukt, en de Schubben zeer glinsterende: de Kleur pekzwart, met een blaauwen weerschyn, op de Zyden en Rug wit gebandeerd, van onderen geheel wit. LINNÆUS schryft aan deeze Soort een Loodkleur toe, met bruin-roode Banderfelen, en stelt de Woonplaats in Afrika.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD-
STUK.

(68)

(*) *Serpens rubra Amboinensis Petola dicta. Mus. II. Tab. 46. fig. 1.*

(†) *Serpens Coralloides, Brasiliensis, rubra Amphibazna, Petola dicta. Ibid. Tab. 73. fig. 2.*

III. (68) *Adder met 248 Buikschilden en 59 Staart-*
 AFDEEL. *schubben, te samen 307.*

IX. 't Getal der Buikschilden is in deeze byna
 HOOFD- zo groot als in de voorgemelde gebandeerde
 STUK. van Ceylon, en dat der Staartschubben veel
 LXVIII. *Molurus.* grooter: zo dat het getal van beiden, gelyk in
 alle de volgende, meer dan driehonderd is.
 Deeze, in 't Kabinet van den Heer DE GEER
 bevindelyk, komt uit de Indiën. Hy is, in
 gedaante, de Serpente zeer gelyk; maar de
 Schilden en Schubben van den Kop zyn grooter,
 gelyk in die van dit Geslagt.

LXIX. (69) *Adder met 163 Buikschilden en 150 Staart-*
Ahatulla. *schubben, te samen 313.*
 Zweep-
 slang.

Deeze Slangen worden, wegens hunne langte
 en dunte, *Zweepslangen* genoemd, hoewel 'er
 nog dunner zyn. Op de langte van zes Voeten
 hebben zy, naauwlyks, de dikte van een Pink,
 in 't midden van 't Lyf. Zy komen zo wel in
 Oost- als in Westindie voor; doch de Oostin-
 dische zyn, gelyk in de meeste Dieren plaats
 heeft, het sierlykste gekleurd. Die van Cey-
 lon

(68) *Serpens Molurus. Mus. DE GEER.*

(69) *Coluber Ahatulla. Amoen. Acad. I. p. 115. N^o*
2. & p. 495. N. 12. Mus. Ad. Frid. I. p. 35. Tab.
XXII. Fig. 3. GRON. Mus. II. p. 61. N. 24. Serpens
ornatissima Amboinensis, Boignatrara dicta. SEB. Mus.
II. Tab. 82. fig. 1. Serpens Ceilonica lineis subfuscis. T.
12. f. 3. BRADL. Natur. Tab. IX. f. 2.

III.
AFDEEL.IX.
HOOFD-
STUK.Zwee-
ping.

lon noemenze *Abatulla*, en de Indiaanen van Ambon *Boiguatrara*, 't welk geschilderd betekent: om dat zy een zeer sierlyke mengeling hebben van hooggroen, Zeegroen en Lazuurblauw, met eenen Glans of weerschyn van Goud, daar door spelende. De Ceylonsche naam betekent, dat zy aan de Oogen schadelijk zouden zyn, gelyk RAY wil. Zy hebben geen Tand en in de Bek, en moeten derhalve hun Voedzel, dat in Vogeltjes en Muizen of Boschrotten bestaat, enkel inzuigende verslinden. Men schryft 'er de Eigenschap aan toe, van keurlyk te kunnen zingen en fluiten, om de Vogeltjes te verlokken; onthoudende zig in Boffchagiën van klein Geboomte.

GRONOVIVS betreft hier toe den Slang, welchen SCHEUCHSER noemt Surinaamsche *Acontia*, die lang en zeer dun is, met den Kop van voren geelagtig scherp, de Rug blaauw-groen, den Buik witagtig, met een roode Streep overlans getekend. Op Borneo is deeze Soort van groene Slangen, zo PETIVER aantekent, zeer gemeen. In het getal der Buikschilden was onder de genen, die zig bevonden in de Surinaamsche Verzameling, welke door den Heer GRILL aan de Akademie van Upsal vereerd werdt, maar een Verscheidenheid tusschen de 162 en 168. De Heer GRONOVIVS vindt in de zyne, die omtrent vierdhalf Voet lang was, en een derde Duims dik, 165 Buikschilden en 152 Staartschubben. In eene, dien ik heb, van vier Voeten en één

III. Duim, Amsterdamsche maat, lang, vind ik het
 AFDEEL. getal der Buikschilden 164, doch dat der ge-
 IX. paarde Staartschubben 173. Deeze heeft zeer
 HOOFD- duidelyk de zwarte Bandjes, ter wederzyde van
 STUK. den Kop, loopende als over de Oogen heen,
 Zweep- die het blaauwe dat boven is, van het witte
 slang. dat onder is, affcheiden. De Kleur van 't Lyf
 is glimmend groenagtig Hemelschblaauw, met
 een Zilveragtige streep langs de Rug. Ik heb
 ook een Zweepslang van drie Voeten, die Ap-
 pelbloeizel rood is, met bruine Vlakken.

Rottevan- SEBA spreekt, in het I. DEEL van zyn Kabi-
 ger. net, van een zeer langen en dunnen Slang van
 Ceylon, die gemeenlyk de *Rottevanger* ge-
 noemd wordt (*); om dat hy deeze Dieren zo
 goed en beter weet te vangen dan de Katten.
 Uit die Soort van Slangen hadt hy een Rot,
 Haagdis en Kikvorfch gehaald. Zy hebben groo-
 te Oogen, en zyn niet alleen op den Kop zeer
 sierlyk getekend, maar langs het Lyf loopen
 freepen als Lintjes, van rood, Goudgeel en
 Zilverwit, door welk laafte het groen heen
 fchynt. Men vindt dergelyken in Westindie,
 doch minder hoog van Kleur, die men de Su-
 rinaamsche *Schietflang* of *Pylflang* noemt. Dee-
 ze beiden hebben, in gedaante, veel overeen-
 komft met de Zweepslangen. Een Zweepslang,
 die zeer dik van Buik was, openende, vond ik
 daar

(*) *Serpens Ceilonica longissima, tenuissima, vulgo
 Gliricapa.* SEBA *Thes.* I. p. 172. Tab. 109. fig. 1.

daar in een Haagdis, zo groot van Kop byna als de Slang, en ongelyk dikker dan de Hals, die, gelyk men weet, ongemeen dun is in deeze Slangen: zo dat dezelve zig op een verbaazende wyze moet kunnen uitrekken. 't Haagdisje komt my, uit de ronde Klauwtjes, voor, een Gekko te zyn. 't Voorwerp wordt nog van my, in de Slang zittende, in *Spiritus* bewaard. De Slang is drie Rynlandsche Voeten lang; heeft 171 Buikschilden en 165 Staartschubben.

III.
AFDEEL.

IX.
HOOFD-
STUK.

Zweep-
slang.

(70) *Adder met 212 Buikschilden en 102 Staartschubben, te samen 314.*

LXX.
Petolarius.

Deeze Indiaansche, uit het Sweedsch Koninglyk Kabinet, schynt naar de Petola-Slangen te gelyken. Hy is bruin, met wit gebandeerd, van onderen bleek.

(71) *Adder met 207 Buikschilden en 109 Staartschubben, te samen 316.*

LXXI.
Haje.

De Arabieren geeven den naam van *Haje* aan een zeer grooten, dikken Slang, die, wegens het samengevoegde getal der Buikschilden en Staartschubben, door den Heer LINNÆUS hier geplaatst is. Evenwel zou het getal der paaren van Staartschubben, volgens de telling van HASSELQUIST, maar 60 zyn, en dat der Buikschilden

(70) *Coluber Petolarius. Mus. Ad. Frid. I. p. 35. Tab. IX. f. 2.*

(71) *Coluber Haje. Coluber Scutis Abdom. 206, Scut. Caud. 60. HASSELQ. Itin. p. 317. [366.] N. 62.*

I. DEEL, VI. STUK,

CC 5

III. den 206. Zyn Kleur is zwart, met de schijn-
 AFDEEL. se Banden en de helft der Schubben wit. Zyn
 IX. langte is gemeten op zes Sweedsche Voeten,
 HOOFD- de dikte van 't Lyf, op 't meeste, drie Duim.
 STUK. Vergramd of getergd zynde, blaast hy de Keel
 en Hals op, zo dat dezelve viermaal zo dik
 wordt als het Lyf is. Deeze Slangen vindt men
 in Neder-Egypte.

LXXII. (72) *Adder met 165 Buikschilden en 158 Staart-*
Filiformis. *schubben, te samen 323.*
 Draadslang.

Deeze Indiaansche is zeer dun; de Kleur
 zwart, van onderen wit: hy heeft den Kop dik-
 ker dan het Lyf. Men vindt hem in 't Kabi-
 net van zyne Sweedsche Majesteit.

LXXIII. (73) *Adder met 217 Buikschilden en 108 Staart-*
Pullatus *schubben, te samen 325.*
 Gemarmer-
 de.

Deeze Slang, die zig in 't Sweedsch Koning-
 lyke Kabinet bevindt, is gemakkelyk van de
 overigen te onderscheiden zegt BALK; door-
 dien hy het Lyf, inzonderheid de Rug, sa-
 mengedrukt en bykans gekield heeft. Van dee-
 ze Kenmerken, egter, vind ik in de beschryving
 van

(72) *Coluber Filiformis. Mus. Ad. Frid. p. 36. Tab.*
XVII f. 2

(73) *Coluber pullatus, Amen. Acad. I. p. 300. N.*
25. Mus. Ad. Frid. I. p. 35. T. XX. f. 3. Coluber
Scutis 215, Squamis 104. GRONOV. Mus. II. p. 56.
N. 12. Serpens Amboinensis, nigra & alba, Apachy-
coatl dicta. SEB. Mus. II. Tab. 20. f. 1.

van den Slang, dien GRONOVIVS tot deeze Soort betreft, geen gewag gemaakt. Zyn Ed. zegt ook, dat dezelve het Lyf, kort agter den Kop, dunner heeft dan de Kop is: waar van ik in de Afbeelding, by SEBA, van den Ambonfchen zwart en witten Slang, die in Amerika ook gevonden, en van de Mexikaanen *Apachycoatl* genoemd wordt, geen blyk vind. Dezelve is ongemeen fraay, met zwart en wit, op 't Bovenlyf, *gemarmerd*, overzyne glanzige Schubben, doch krygt op de helft breede Ringen, daar de Kleur meest wit is, en deeze, beurtlings van zwarte vervangen, loopen ten einde van de Staart uit. Van onderen zyn de Schilden ook met zwarte Streepen, op een witten Grond, getekend. Zy doen de Menfchen geen kwaad, leevende van Rotten, Muizen, Vogelen en Torren.

GRONOVIVS betreft hier toe dien, welken SCHEUCHZER noemt *dikken Slang van Esculapius*, hebbende den Kop geelagtig, wit en zwart bont, dik; het Lyf met breede zwarte, en smalle witte en geelagtige Banden, zeer fraay getekend; wordende de breedste op 't midden van 't Lyf Purperagtig (*): als ook een ander van SCHEUCHZER, die den Kop en Rug zwart heeft, met witte Vlakken van veelerley figuur aartig gesprenkeld, en zwarte Streepjes zonder orde loopende om den Buik; de Staart zwart,

bruin

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

(*) *Phys. sacr.* Tab. 662 Fig. II.

III. bruin en wit gebandeerd (*). Deeze fchynt ,
 AFDEEL. inderdaad, veel naar dien van SEBA te gelyken.

IX.

HOOFD- (74) *Adder met 232 Buikfchilden en 94 Staart-*
 STUK. *fchubben, te famen 326.*

LXXIV.

Hippocre-
pis.

Deeze bevindt zig , gelyk de volgende , in de Koninglyk Sweedfche Kabinetten. De Kleur is donker blaauw met bruine Vlakken , hebbende een bruinen Band tuffchen de Oogen en een boogswyzen op 't Agterhoofd. Hy komt uit Amerika.

LXXV.
Minerva.

(75) *Adder met 238 Buikfchilden en 90 Staart-*
fchubben, te famen 328.

De Kleur van deezen Indiaanfchen is Zee- groen , met een bruinen Band op de Rug en drie op den Kop.

LXXVI.
Cinereus.
 Afchgrau-
 we.

(76) *Adder met 200 Buikfchilden en 137 Staart-*
fchubben, te famen 337.

Deeze Indiaanfche is Afchgrauw , en heeft den Buik wit en hoekig : de Staartfchubben zyn aan den rand Yzergrauw van Kleur.

LXXVII.
Viridiffi-
mus.

(77) *Adder met 217 Buikfchilden en 122 Staart-*
fchubben, te famen 339.

Deeze

(*) *Ibid.* Tab. 747. Fig. 3.

(74) *Coluber Hippocrepis. Mus. Ad. Frid. I. p. 36*
 Tab. XVI. f. 2.

(75) *Coluber Minervæ. Mus. Ad. Frid. I. p. 36.*

(76) *Coluber cinereus. Mus. Ad. Frid. I. p. 37.*

(77) *Coluber viridissimus. Mus. Ad. Frid. II,*

Deeze Surinaamsche is geheel groen, en heeft de Buikschilden in 't midden breeder.

III.
AFDEEL.

IX.
HOOFD-
STUK.

LXXVIII.
Mucosus.

(78) *Adder met 200 Buikschilden en 140 Staartschubben, te samen 340.*

Deeze Indiaansche, die den bynaam van Slymige voert, heeft den Kop blaauwagtig.

(79) *Adder met 220 Buikschilden en 124 Staartschubben, te samen 344.*

LXXIX.
Cenchoa.

Van wegen de gestalte zou men deezen ook Zweepslang mogen noemen, want op de langte van vier Voeten is hy niet veel dikker dan een Schryfpen. SEBA noemt hem, byzonder fraay Slangetje uit de Spaansche Westindiën, genaamd *de Cenchoatl*, dat op Mieren en Wormen aaft, zynde zeer sierlyk, op de Rug, getekend met Kastanje-bruine Vlakken op een geelagtigen grond. In 't Sweedsche Vorstelyk Kabinet vindt men 'er een, die bruin was met bleeke Vlakken en Sneeuw witte Banden: een ander die wit was met bruinagtige Vlakken. Het Kopje is byna Kloottrond, en heeft groote Oogen, die dicht aan 't end van den Snoet staan.

(80)

(78) *Coluber mucosus. Mus. Ad. Frid. I. p. 37. T. XXIII. f. 1.*

(79) *Coluber Cenchoa. Amæn. Acad. I. p. 306. N. 37. Anguis de Cenchoatl, Americanus venustissimus. Seb. Mus. II. Tab. 16. f. 2, 3.*

1. DEEL. VI. STUK.

III. (80) *Adder met 192 Buikschilden en 167 Staart-*
 AFDEEL. *schubben, te samen 359.*

IX. De bynaam is eenigermate toepasselyk op de
 HOOFD- figuur van de Kop, welken dit Slangetje Snoet-
 STUK. agtig of als een opgehaalde Neus heeft; zyn-
 LXXX. de op de Zyden met een bleek streepje gete-
 Mycteri. *fers.* kend. 't Is ongemeen dun, ja nog veel dun-
 ner dan de Zweepslangen; van boven blaauw-
 van onderen groenagtig; met het Lyf op zyde
 zeer samengedrukt, en de Staart, gelyk den
 Snoet, byna vierkant. Het leeft van Muizen
 en Houtwormen zegt SEBA. Dat van LINNÆUS
 was met Vergiftige Tand en gewapend.

LXXXI. (81) *Adder met 215 Buikschilden en 170 Staart-*
 Cœrulefcens. *schubben, te samen 385.*

Het samengevoegd getal is allergrootst onder
 de genen die van den Heer LINNÆUS geteld
 zyn, in deeze Indiaansche Slang, die blaauw-
 agtig is van kleur.

LXXXII. (82) *Adder met Buikschilden en Staart-*
 Argus. *schubben, te samen .*

De

(80) *Coluber mycterifans* Mus. Ad. Frid. I. p. 28.
 T. V. f. 1. & Tab. XIX. Fig. 2 GRON. Mus. II. p. 59.
 N. 19. *Serpens Murina Guineensis minor, gracilis.* SEB.
 Mus. II, Tab. 23. f. 2. CATESB. Carol. II. p. 47. T. 47.

(81) *Coluber cœrulefcens.* Mus. Ad. Frid. I. p. 37.
 T. XX. f. 2.

(82) *Coluber Argus.* Syst. Nat. X. *Serpens Arabica,*
Brasilienfis Ibibabaca & Boiguacu dicta, alias Argus.
 SEB. Mus. II. Tab. 103, f. 1.

De Afbeelding van een zeer zonderlingen Slang door SEBA, die met een menigte Oogen op de Rug getekend is, heeft LINNÆUS 'er deeze Soort aan doen toewyden, onder den bynaam van *Argus* of Honderd-Oog. 't Komt my zonderling voor, hoe SEBA zeggen kan, dat deeze voortreffelyke Arabifche Slang *Ibiboboca* en *Boiguacu* van de Amerikaanen geheten wordt, daar hy dien naam ook aan een geheel anderen, bruinrooden Slang, hadt toegeschreeven (*). Deeze Slang is, behalve de Oogen op de Huid, wegens een dubbele bult, op 't agterfte van den Kop, merkwaardig.

III.
AFDEEL.
IX.
HOOFD.
STUK.

X. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslacht der SLAGEN, waar in de genen, die zo 'wel aan den Buik als aan de Staart geschubd zyn, en daar onder eenige Stokslangen, die men gemeenlyk Biceps noemt, benevens de gewoone of Europifche Blindslang, zyn begreepen.

De Latynfche naam *Anguis*, die door LINNÆUS aan dit Geslacht gegeven wordt, is van de Ouden, met *Serpens* en *Coluber*, gebruikt geweest als een algemeene Naam der Slangen. Volgens SERVIUS zou wel *Anguis* eigentlyk een Water- en *Serpens* een Land-Slang be-

Naam.

(* N. L. Zie bladz. 395.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

betekenen, doch hy erkent dat men die be-
naamingen meestal onverschillig gebruikte. Het
bekende spreekwoord, daar schuilt een Slang
in 't Gras (*) is van VIRGILIUS afkomstig,
en CICERO noemt de Konstellatie van den Slan-
gendraager, welken de Grieken *Ophiouchos* hee-
ten, *Anguitenens*; COLUMELLA *Anguifer*. Uit
andere Spreekwoorden blykt, dat men zelfs
booze Slangen met het woord *Angues* bedoeld
heeft (†). Evenwel is 't gebruikelykst geweest,
deezen naam te geeven aan onschadelyke Slan-
gen, en de Slang van Esculapius voerde, by
uitneemendheid, dien Tytel. 't Is blykbaar,
dat de Latynsche naam der Aalen daar van af-
geleid zy, die men met de Slangen zeer naa
verwant oordeelde (‡). Wy kunnen 'er dan,
met regt, den naam van SLANGEN, in onder-
scheiding van de Adders, aan geeven.

Kenmer-
ken, Soor-
ten.

Dit Geslagt bestaat uit zodanige Slangen,
welker Kenmerken zyn, geen Schilden, maar
Schubben aan den Buik te hebben, zo wel als
onder aan de Staart. GRONOVIVS voegt 'er by,
dat zy de Staart dik en rondagtig stomp hebben,
't welk zekerlyk in sommigen plaats heeft. 't
Getal der Soorten van LINNÆUS is twaalf.

(I)

(*) *Latet Anguis in Herba.* VIRG. Ecl. III.

(†) *Vitare Cane pejus & Angue.* HORAT. Libr. I.

Ep 17.

(‡) *Vos Anguilla manet longa cognata Colubra.* JU-
VEN. Sat. V. v. 103.

(1) *Slang met 100 Schubben aan den Buik, 60 aan de Staart, in 't geheel 160.*

III.
AFDEEL.

X.
HOOFD.
STUK.

I.
Bipes.
Tweepoot.

Een Indiaansch Slangetje, 't welk in 't Kabinet van den Koning van Sweeden gevonden wordt, heeft deeze Kenmerken. LINNÆUS geeft 'er den bynaam van *Bipes*, dat is Tweepoot, aan, om dat het, by den Aars, twee Pootjes heeft, die twee-Vingerig zyn. Iets dergelyks wordt in de twee aangehaalde Afbeeldingen van SEBA gevonden, inzonderheid in de laafte; doch hy merkte het alleen als een Soort van Uitwasjes, gelyk Doorentjes aan, die misschien wel tot de Teeldeelen konden behooren. Dit Slangetje, uit Mauritanie afkomstig, was groen met rood, het andere van boven bruin en verder geel met zwart gespikkeld, zynde de Staart zeer puntig scherp en zo styf als een Naald. Dit laafte kwam uit Oostindie. Het gene men in Sweeden heeft is bleek met een bruine stippel op ieder Schub.

(2) *Slang met 165 Schubben aan den Buik, 32 aan de Staart, in 't geheel 197.*

II.
Meleagris.
Geborduurde.

De geregelde stippeling van deezen Slang, die

Pl. LV.
Fig. 6.

(1) *Anguis bipes. Syst. Nat. X. Gen. 110. Mus. Ad. Frid. I. p. 21. T. XXVIII. f. 3. Serpens minor Orientalis, Caudâ acuminatâ. SEB. Mus. I. T. 53. f. 8. Serpens pusilla elegans Mauricana. Ibid. T. 86. f. 3.*

(2) *Anguis Meleagris. Syst. Nat. X. Serpens Cæcilia, seu Scytaie. SEB. Mus. II. T. 21. f. 4.*

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

die als een Soort van Borduurwerk zig vertoont, geeft 'er den bynaam aan, welken de Poule peintades, thans bekende Vogelen uit Indie, voeren (*). LINNÆUS zegt, dat deeze Soort aan den Tweepoot-Slang, zo even gemeld, gelyk is; doch in het end van de Staart schynt my een aanmerkelyk verschil te zyn, dat deeze zeer stomp en rond heeft. SEBA betreft hem onder de Stokslangen, en zegt, dat hy zo wel uit Oost- als uit Westindie komt, doch dat de Oostindische bruiner rood zyn en het gebandeerde borduurfel hooger gekleurd. Zy hebben, voegt hy 'er by, kleine Tandjes en geen Neusgaten. De zwarte stippen loopen, op een Zee-groenen grond, in verscheide ryën overlans, zegt LINNÆUS.

III.
Colubrina.
Adderagti-
ge.

(3) *Slang met 180 Schubben aan den Buik, 18 aan de Staart, in 't gebeel 198.*

Deezen Slang, die fierlyk bleek en bruin bont is, heeft Doktor HASSELQUIST in Egypte waargenomen, en beschreeven. Deszelfs Staart was zeer kort en scherpagtig; de geheele langte vyf Span; de grootste dikte een Duim. De kleinte van den Kop onderscheidt deezen, zo wel als de anderen, van de Adders, en de Tong is aan de punt geknot.

(4)

(*) Zie 't voorg. V. STUK, bladz 378.

(3) *Anguis Colubrina.* HASSELQ. *Itin.* 320. [369] N. 65.

- (4) *Slang met 186 Schubben aan den Buik, 23
aan de Staart, in 't geheel 209.*

III.
AFDEEL.

X.

HOOFD-
STUK.

IV.

Jaculus.
Schieter.

Deeze Egyptische Slang was maar twee Span lang, met witagtige Vlakken op de Rug getekend, en hadt de Buikschubben wat grooter dan de overigen. De Staart was een Duim lang, dikagtig, met een stompe punt.

- (5) *Slang met 200 Schubben aan den Buik, 12
aan de Staart, in 't geheel 212.*

V.

Maculata.
Gevlakte.

Behalve een Soort van *Biceps* uit Oostindie, wordt tot deeze Soort ook een Slang betrokken uit Paraguay, in 't binnenste van Zuid-Amerika, welke aan den Heer SEBA, onder den naam van *Miguel de Tucuman*, uit Spanje was gezonden. De Kenmerken van deeze Soort zyn, dat de Staart aan 't end byna zo dik is als de Kop, en dat de Kleur van boven geel is, met een bruine langs de Rug, van welke dwarse Banden, die smal zyn en bruin, om het Lyf heen loopen. De Grondkleur van een Surinaamschen, by GRONOVIVS, is wit, met Banderfelen van Leverkleur; de langte tusschen de ne-
gen

(4) *Anguis Jaculus. HASSELQ. Itin. 319. [368.] N. 64.*

(5) *Anguis maculata. Mus. Ad. Frid. I. p. 21. T. XXI. f. 3. GRON. Mus. II. p. 53. N. 5. Tucuman, sive Miguel de Tucuman dicta, Serpens ex Paraguaja. SER. Mus. II. T. 100. f. 2. Serpens Amphisbana, Orientalis. Id. Mus. I. Tab. 53. f. 7.*

III. gen en tien Duimen; 't getal der Schubben
AFDEEL. 195 aan den Buik en 7 aan de Staart.

X. (6) *Slang met 177 Schubben aan den Buik, 37*
HOOFD. *aan de Staart, in 't geheel 214.*
STUK.

VI. *Reticulata.* De Kleur der Schubben van deezen is bruin,
Netswyze. in 't midden met een witagtige plek, die de
Rug zig als Netswyze getekend doet vertoo-
nen: de Buik is uit den geelen witagtig, in de
Surinaamsche van GRONOVIVS, welke hy zig ver-
beeldt de zelfde te zyn, als de Slang van SCHEUCH-
ZER, die op de Rug met zwarte Vlakken ge-
plekt was, hebbende een breeden geelen Buik.
De Kop is in de zyne zeer klein, met groote
Schubben gedekt; de Tong breed en aan 't
end een weinig gespleeten; de langte by de
agt Duimen.

VII. (7) *Slang met 200 Schubben aan den Buik,*
Ceraftes. *15 aan de Staart, in 't geheel 215.*
HOORN-
Slang.

Uitvoerig wordt deeze Egyptische Slang,
dien de Arabieren *Harbaji* heeten, van den
Heer HASSELQUIST beschreeven onder den by-
naam van *Ceraftes*, door welchen de Ouden een
Gehoornde of Hoornslang verstaan hebben. Wy
zagen hier voor (*), wat 'er aanleiding toe ge-
ge-

(6) *Anguis reticulata.* GRON. *Mus.* II. p. 54. N. 7,
SCHEUCHZ. *Phys. Sacr.* Tab. 747. f. 4.

(7) *Anguis Ceraftes.* HASSELQ. *Act. Ups.* 1750. p.
28. *Itin.* p. 320. (369.) N. 66.

(*) Bladz. 338.

geven kan hebben in zekere Adders, wien een zachte Tand uit het bovenste Ooglid voortkomt, zo LINNÆUS aanmerkt, en die de zelfde Reiziger ook in Egypte vindt. Zie hier de nauwkeurige beschrijving, welke hy van deeze Slangen geeft.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Hoornslang.

De Kop is eenigermate driehoekig, klein, van boven een weinig plat; de Bek stomp. De Oogen, die klein zyn, rond en bruin, staan midden in de Kop, op zyde van de Kruin. De zyden van den Kop, die voorwaards, beneden de Oogen, schuins afloopende zyn, puilen agterwaards uit. De Neusgaten vindt men, boven de Snoet, scheef, regt voor de Oogen geplaatst. De Bovenkaak is iets langer dan de onderste, en wat scherper, van onderen een weinig uitgerand: de gaaping middelmatig. De Tong, welker *basis* gespierd, dikagtig en kort is, heeft de tip geknot en als een buisje hol, zynde, in 't midden van dit buisje of gat, met een zwarte stip getekend. Twee Borstels komen onder de Tong voort, die buigzaam, scherp en van de zelfde langte zyn.

De Hoornen van deezen Slang worden gemaakt door twee Kiezen, die zeer lang zyn, aan ieder zyde van de *basis* der Bovenkaak één, de Kaak doorboorende. Van dezelfen is de *basis*, die eigentlyk voor Tandendient, ongelijk kantig gehoekt, ruuw, in 't midden buldig: de top formeert de Hoornen, die van agteren verhevenrond, voorwaards een weinig

De Hoornen.

III. boogswyze krom zyn, overlans uitgehold, aan
 AFDEEL. de tippen scherp; zo dat zy zeer veel naar een
 X. Klaauwtje van een Vogel of *Amphibium* gely-
 HOOFD- ken; aan beide zyden van de Kruin één, agter
 STUK. *Hoornslang*, de Oogen geplaatst zynde. Deeze Tand-
 en kunnen gemakkelyk uit
 haar gaatjes genomen worden. Bovendien heeft
 het Dier andere, zeer kleine, scherpe Tand-
 jes, in de beide Kaaken.

De Schubben, aan de Keel en op den Kop,
 zyn rondagtig; die van den Buik en de Staart
 langwerpig zeskant, overdwers geplaatst. Aan
 den Buik telt men 'er, ongeveer, tweehonderd,
 en vyftien aan de Staart. Voor 't overige is de
 Slang gedekt met zeer kleine Schubbetjes, die
 digt en over elkander leggen, zynde op de
 Rug langwerpig ovaal, aan de Zyden Ruitagtig.
 De Kleur is, op den Kop, wit en zwartagtig
 gemengeld: op de geheele Rug zwartagtig,
 met groote witagtige Vlakken, die onregel-
 maatig voortloopen: aan den Buik witagtig:
 op de Zyden met kleine zwart- en witagtige
 Vlakjes als gesprenkeld. Aan het Lyf, dat
 rolrold is, naar den Kop toe verdunnende, en
 de dikte van een Pink heeft, is een kleine Ope-
 ning voor den Aars, by de Staart, die zeer kort
 en stomp gepunt is. De geheele langte be-
 draagt drie Span; die van den Aars tot aan 't
 end van de Staart, twee Duimen; die van den
 Kop een half Duim.

(8) *Slang met 230 Schubben aan den Buik , III. AFDEEL. 7 aan de Staart , in 't geheel 237.* X.

Deezen heeft LINNÆUS overgenomen uit GRONOVIVS, die zulk een Slang hadt, van ontrent tien en een half Duim lang, zeven Linien dik, en by den Aars het dikste, met een gespleeten Tong. De *Zilveragtige Biceps* van Jamaika, die by de Staart het dikste was, en over 't geheele Lyf met egaale Schubben gedekt, wordt, met reden, hier mede vergeleeken: als ook die Slang uit Moorenland, daar SEBA den naam aan geeft van Blindslang, en die hy oordeelt, dat, van wegen de Kleur, wel *Scincus-Slang* genoemd mogt worden. Men ziet 'er, naamelyk, in 't geheel geen Oogen aan, (zegt hy), en 't Staart einde, dat kort en dik is, kan naauwlyks van den Kop onderscheiden worden. GRONOVIVS, egter, heeft 'er, op de gewoone plaats, Oogen in gevonden, doch zodanig gedekt met dikke Schubben, dat zy naauwlyks zichtbaar zyn. De Kleur is, uit den witten, geelagtig. Deeze Heer merkt thans aan, dat in het Voorwerp, 't welk hy heeft, de Kop veel dikker is, dan die van BROWNE wordt vertoond (*).

(9)

(8) *Anguis Lumbricalis. Syst. Nat X. GRON. Mus. II. p. 52. N. 3. Amphibazna subargentea &c. BROWN. Jam. 460. Tab. 44. f. 1. Serpens Cæcilia ex Mauritania. SEB. Mus. I. p. 137. Tab. 86. f. 2*

(*) *Zoophyl. Gron. Fasc. I. Leid. 1763. p. 18.*

III. (9) *Slang met 200 Schubben aan den Buik en*
 AFDEEL. *50 aan de Staart, in 't gebeel 250.*

X.
 HOOFD. Deze Surinaamsche Slang, die in het Ko-
 STUK. ninglyk Sweedfche Kabinet gevonden wordt,
 IX. heeft de Staart famengedrukt of platagtig op
Laticauda. heeft de Staart famengedrukt of platagtig op
 Breedstaart. zyde en fcherp: de Kleur is bleek met bruine
 Banden.

X. • (10) *Slang met 240 Schubben aan den Buik en*
Scytale. *13 aan de Staare, in 't gebeel 253.*
 Stokflang.

De Stokflangen, daar wy hier voor, in 't
 Geslagt der Serpentes, van fpraken, zyn, door
 hunne Schilden aan den Buik en Staart, van dee-
 ze grootelyks verfchillende. Ook hebben zy
 het end van de Staart veel dunner, dat in deeze
 nagenoeg zo dik en ftomper is dan de Kop, in
 't midden met een gaatje, tot ontlasting van de
 Vuiligheid of Drek. Die Scytala-Slangetjes, of
 blinde *Cecieltjes*, van Amboina en uit Nieuw
 Spanje, welken SEBA afbeeldt, worden ook *ge-*
schilderde genoemd, zegt hy, van wegen de
 fchoonheid hunner Kleuren. Zy zyn ligt blaauw,
 bruin en zwart, over hunne ruitige Schubbet-
 jes, geftippeld en gevlakt; doch de eerften heb-
 ben

(9) *Anguis laticauda. Mus. Ad. Frid. II.*

(10) *Anguis Scytala. Amæn. Acad. I. p. 296. Mus.*
Ad. Frid. I. p. 21. Tab. VI. f. 2. Anguis 227, 14.
 GRON. *Mus. II. N. 4. Scytalæ Amboinensēs & Ameri-*
canæ SEB. Mus. II. T. 2. fig. 1, 2, 3, 4 Amphibæna
Amboinensis Squamis rubicundis obducta. Ibid. Tab. 7.
fig. 4. Serpens Amphibæna. Ib. T. 20. f. 3.

ben de Kruij van 't Hoofd blaauw, de anderen rood. Een andere Amboineefche is met grootē roode Schubben verfiert, die op 't midden een hoogrood plekje hebben, en men kan 'er geen Neusgaten of Oogen aan onderscheiden. GRONOVIVS vindt die beiden, egter, in de zyne, welken LINNÆUS tot deeze Soort betreft, en daar nog anderen van SEBA mede vergeleeken worden: te weeten een dunne Amerikaanfche, welke 't Lyf wit heeft met blaauwe Ringen, en een Ceylonfche, die dikker is, wit en zwart geringd (*).

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.
Stokflang.

Deeze fchynen my toe de gewoone *Biceps* of tweehoofdige Slangen te zyn. Zy onthouden zig zo wel in Ooft- als in Westindie, en zyn witagtig, hebbende de Randen der Schubben Yzergraauw, het Lyf bruin gebandeerd, zegt LINNÆUS. Ik heb 'er twee van deeze Soort, waar van de een lang is 28, de ander 23 Duimen Rynlandfch. Deeze gelyken volmaakt naar de twee laatst aangehaalde Slangen van SEBA, en hebben ook het Kenmerk, dat hy 'er aan toefchryft, te weeten, dat het end van de Kop en Staart ongeringd zyn. In de langfte, die ongeveer een half Duim dik is, tel ik 222 Schubben aan den Buik en 13 aan de Staart; in de andere, die een vierde Duims dik is, 225 aan den Buik en 14 aan de Staart. Die van GRONOVIVS, welke op die dikte maar 19 Duim en 5 Linien lang

Biceps.

(*) SER. *Muf.* II. Tab. 30. f. 3. & Tab. 73. f. 3.
I. DEEL. VI. STUK. Dd 5

III. lang was, hadt 227 Buik- en 14 Staartschub-
 AFDEEL. ben. De Kleur der mynen is witagtig met Vio-
 X. letkleurige bruine Ringen (en de witte Schub-
 HOOFD- ben zyn, op de Rug, rosagtig gerand.
 STUK.

XI. (11) *Slang met 126 Schubben aan den Buik,*
Eryx. 136 aan de Staart, in 't geheel 262.

Deeze Soort neemt LINNÆUS ook van GRO-
 NOVIVS over, die ze uit Suriname gekreegen
 hadt, doch thans de woonplaats stelt in Zuid-
 Amerika, vergelykende daar mede dien zelfden
 Stokslang van SEBA, welken LINNÆUS betrok-
 ken hadt tot zyne tweede Soort. De Kleur is
 Afchgrauw, met drie zwarte Streepen over-
 langs; aan den Buik blaauwagtig. De Staart is
 langer dan het geheele Lyf; de Oogen zyn zeer
 klein, de Neusgaten groot.

XII. (12) *Slang met 135 Schubben aan den Buik,*
Fragilis. en 135 aan de Staart, in 't geheel 270.
 Blindslang.

Deeze Slang, die in Europa gevonden wordt,
 voert in Duitschland den naam van *Blindschleich*,
 in 't Fransch noemt men hem *Avoyne* of *Orvert*,
 in 't Engelsch *Blindworm*. Ik denk dat het de
 zelfde zal zyn, dien GRONOVIVS onder de
Anguis telt, en daar hy den *Coluber* van GES-

NERUS

(11) *Anguis Eryx. Syst. Nat. X. GRON. Mus. II. p.*
 35. N. 9.

(12) *Anguis fragilis. Syst. Nat. X. Anguis scutis Ab-*
dominis Caudæque CXXX. Faun. Suec. N. 258. Cæcilia
vulgaris. ALDR. Serp. 245.

NERUS by aanhaalt , komende in 't Kleeffche en Aken voor; hoewel deeze , daar zyne telling, maar 43 Staartschubben hadt: want het getal der Buikschubben, 137, komt nagenoeg overeen , en de Staart kan geknot zyn geweest. In Sweeden , daar men hem *Ormslao* of *Kopper-Orm* noemt , is deeze *Blindslang* vry gemeen.

III.
AFDEEL.
X.
HOOFD-
STUK.

Men merkt als een voornaame Eigenschap van deeze Slangen aan, dat zy hunne Jongen, gelyk de Adders, zonder Ey, ter wereld brengen. De Vrouw van GESNERUS, 'er een treffende, borsten 'er levendige Jongen uit. Met een dun Rysje kan men ze aan stukken slaan. Deeze Slangen hebben zeer kleine en naauwlyks zichtbaare Oogjes, en kunnen daar van zo weinig gebruik maaken, dat men ze met reden *Blindslang* noemt. De Jongens, in Duitschland, vermaaken zig dikwils met een ring van Steenen om zulk een Slang te stapelen, en dan hem te tergen; als wanneer hy, schietende om te byten, geduurig met den Kop tegen de Steenen aan stoot. De Beet wordt gezegt niet gevaarlyk te zyn. Men kan 'er, in de Geneeskonst, het zelfde gebruik van maaken als van de gewoone Europische Slangen.

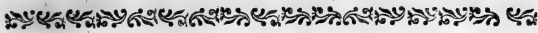
De gestalte van deezen Slang is, volgens de beschryving van GRONOVIVS , als volgt. Hy heeft den Kop klein, van vooren smaller, stompagtig spits; van boven platagtig, op de

III zydte plat, van onderen rond: van boven met
 AFDEEL. Schubben gedekt, die onregelmatig zyn, aan
 X. den grooten kant, de middelste grootst en Hart-
 HOOFD- vormig. De Oogen zyn zeer klein, zwartagtig,
 STUK. met Oogleden. De Neusgaten staan aan 't end
Blindslang. van den Snoet, open. De Bovenkaak is een
 weinig langer dan de Onderkaak. Tandten heeft
 hy taamelyk groot, egaal, in beide Kaaken; Els-
 vormig, een weinig inwards geboogen. De
 Tong is breed, aan de tip tweepuntig. Het
 Lyf is byna rolrond, en wordt, van den Kop tot
 aan den Aars, allengs een weinig dikker: de Staart
 is, wederom, wat dunner, half zo lang als
 het Lyf, uitloopende in een stompe, zeer dik-
 ke, ronde tip, en met drie-en-veertig ryën van
 Schubben omringd: de Kleur van den geheelen
 Slang, Afchgrauw-bruin. Op de langte van tus-
 schen de agt en negen Duimen, is hy nog geen
 half Duim dik.

Van een Heer, uit Italie afkomstig, wordt
 my iets aanmerkelyks verhaald aangaande deeze
 Blindslangen. Zy vallen daar, zegt hy eenige
 Ellen lang. Zeker Abt, op zulk een Slang
 trappende, beet die Slang hem in de Schoen,
 van agteren, en hieldt zig daar vast; geesselende
 middelerwyl den Abt zo deerlyk, op de Rug
 en om den Hals, met de Staart, dat dezelve
 om hulpe schreeuwde: tot dat hy, door den
 Slang den Kop af te snyden, daar van verloft
 werdt. Deeze Heer hadt dit zelf bygewoond.

XI. HOOFD-

XI. H O O F D S T U K.

III.
AFDEEL.XI.
HOOFD-
STUK.

Beschryving van 't Geslacht der T W E E K O P P E N of Tweehoofdige Slangen, uit Amerika, aan welke men gemeenlyk den naam geeft van geringde Biceps; zo de zwarte of zwartbonte, als de witte of bruine, en een roode Oost- of West-indische.

Dat 'er weezentlyk Slangen met twee Koppen zyn, is, op 't getuigenis van de vermaardste Dierbeschryvers, ontwyfelbaar. SEBA niet alleen, maar ook EDWARDS, geeven daar van Afbeeldingen: doch dat zodanige Slangen, even gelyk de Viervoetige Dieren en Kinderen, waar in dit ook somtyds plaats heeft, voor Misgeboorten te houden zyn, wordt van den laatsten met regt beweerd. Daar voor zullen wy dan het tweehoofdige Serpent, waar van HERRERA spreekt, dat in *Chiapa* gevonden werdt, en zeer Vergiftig was; zo wel als den Vierkoppigen Slang der Taprabaneezen, houden.

De T W E E K O P P E N, daar wy hier van spreken, voeren dien naam niet, om dat zy weezentlyk Tweehoofdig zyn, maar om dat het end van de Staart, door zyne dikte, naar den Kop gelykt, en zelfs stomper is dan de Kop; als ook, om dat zy, zo wel agteruit als vooruit, kruipen, 't welk de Grieksche Geslachtsnaam *Amphisbæna* zo volmaakt, als de Latyn-

Tweehoofdige Slangen zyn Monsters:

deze Tweekoppen niet.

III. sche *Biceps* dien van Tweekop uitdrukt. Ook
 AFDEEL. noemen de Franschen deeze Slangen, om die
 XI. reden, *double marcheur*, maar de Engelschen
 HOOFD- geeven 'er den naam aan van *double Headed Ser-*
 STUK. *pent*, dat is, tweehoofdige Slang.

Van de Slangen, nu, die gemeenlyk thans *Biceps* genoemd worden, behooren eenigen, om dat zy geschubd zyn, tot het voorgaande Geslacht, gelyk wy gezien hebben. Onder dit Geslacht betreft LINNÆUS alleen de zodanigen, welker geheele Lyf, zo wel als de Staart, van buiten is bekleed met Ringen, die omtrent de vastheid hebben van onze Huid, doch geenzins de hardheid van Schubben. Twee Soorten zyn 'er maar van bekend en die beiden komen uit Indie.

I.
Fuliginosa.
 Zwartbont.
 te.

(I) Tweekop met 200 Ringen aan den Buik en 30 aan de Staart, te samen 230.

Van deeze Soort, die zwartbont van Kleur is, geeft SEBA verscheide Afbeeldingen. Een derzelve is inderdaad Roetagtig van Kleur; waar
 van

(I) *Amphisbæna fuliginosa. Syst. Nat. X. Gen. III. Amen. Acad. I. p. 295. Mus. Ad. Frid. I. p. 20. Amphisbæna 209, 25. GRON. Mus II. p. 52. N. 2. RAJ, Quadr 288 Amphisbæna Zeylanica. SEB. Mus. II Tab. I. f. 7. Serpens Ceilonica Cæcilia dicta. Tab. 18. f. 2. Serpens Americana Cæcilia dicta. Tab. 22. f. 3. Amphisbæna Americana ex fusco & albo variegata. Tab. 73. f. 4. Serpens Apamæa, Syriaca, Biceps. Tab. 100. fig. 3 Serpens Americana grossa versicolor. Id. I. Tab. 88. f. 3.*

van de Bynaam dien LINNÆUS gebruikt ; doch heeft een geelen Kop. In de Beschryving van deezen merkt SEBA aan, dat de Ringen als in kleine langwerpige Schubbetjes fchynen verdeeld te zyn. Deezen noemt hy *dikke gemarmerde Slang* uit Westindie. Dezelve fchynt inderdaad een der dikften te zyn , van deeze Soort , naar reden van de langte. Hy hadt 'er anderen van Ceylon en één uit Syrie ; die altemaal , meer of min , gemarmerd zyn. Elders merkt hy aan, dat zy van Mieren , elders dat zy van Slakken en Aardwormen leeven.

De Gestalte wordt aldus , in die van 't Vorstelyk Kabinet van Upsal , beschreeven. De Kop is zeer klein , glad , stomp , van boven overlans gestreept en op zyde gerimpeld , met een driehoekig lyntje tusschen de Neusgaten , op den Snoet , getekend. De Neusgaten zyn zeer klein , en de Oogen , niet dan als zekere zwarte Stipjes , zichtbaar : de Bek met veel kleine Tandjes gewapend. Het Lyf is rolrond , een Voet lang , met ongeveer tweehonderd Ringswyze Infnydingen , gelyk een Worm , verdeeld , en overlans gegroefd met omtrent veertig Streepjes , waar van de twaalfde , gerekend van de Rugstreep af , ter wederzyden , uit Kruisjes bestaat , byna gelyk een X , scheidende dus den Buik af van de Rug. De laatste Ring voor de Leg of 't Aarsgat , is aan den Buik getekend met agt Tepeltjes , die op een dwarfe ry staan. De Staart , die kort is en aan 't end zeer

III.
AFDEEL.

XI.
HOOFD-
STUK.

*Geringde
Biceps.*

III. stomp, bestaat uit dertig Ringen, zonder die
 AFDEEL. scheidings, van streepjes, met een X, te heb-
 XI. ben. De Kleur is zwart-bont, doch zo, dat
 HOOFD- het zwart op de Rug, het witte op den Buik,
 STUK. overvloedigst zy.

Geringde
 Biceps.

De Heer GRONOVIVS merkt aan, dat zyn *Amphisbæna* in alle opzigten overeenkomt met deeze Beschryving, uitgenomen in 't getal der Ringen, dat in de zyne is 209 aan den Buik en 25 aan de Staart. Het zelfde kan ik van den mynen verzekeren, die aan den Buik 207 en aan de Staart 24 Ringen heeft, maakende dus te samen 231 Ringen uit. Deszelfs langte is juist een Rynlandsche Voet en de marmering van 't Lyf, zelfs de geelagtige Kleur van den Kop, komt volmaakt met die van SEBA, welke hy *Amerikaansche wit en bruin bonte* (*) noemt, overéén; hoewel die een weinig langer en ook wat dikker afgebeeld wordt dan de myne. Nog heb ik 'er een van 11 Duim lang, die byna geheel donker-bruin of zwartagtig is, met eenig wit gemarmerd, en in gestalte zeer veel met het *Cæcilia-Slangetje* van SEBA (†) overeenkomt. In deeze heb ik maar 198 Ringen aan den Buik, en 28 aan de Staart, geteld: dit maakt, in 't geheel, 226 Ringen. Het kleine verschil deezer Tellingen bevestigt taame-lyk de gegrondheid der Methode van LINNÆUS.

(2)

(*) *Kabinet*. II. DEEL. Pl. LXXIII. N. 4.

(†) 't Zelfde Pl. XXII. N. 3.

(2) *Tweekop met 223 Ringen aan den Buik en 16 aan de Staart, te samen 239.*

Onze Autheur noemt deezen de witte, en, die zig in 't Sweedfch Koninglyke Kabinet thans bevindt, is, zo zyn Ed. getuigt, geheel wit. De Heer GRONOVIVS, die 'er thans ook één heeft, befchryft de Kleur, als van boven een weinig rosagtig, van onderen witagtig zynde. SEBA getuigt, dat de regte groote Westindifche Cæcilia-Slang wit zy en uit den rooden, gelyk de Verw van Appelbloefem (*). De myne, die op de Rug vaalagtig rood is en aan den Buik wit, is van de zelfde dikte als de laatftgemelde, naamelyk anderhalf Duim en merkelyk langer, hebbende de langte van 26 Rynlandfche Duimen. De Afbeelding, welke 'er van in 't Koninglyk Kabinet van Sweeden, door LINNÆUS, gegeven wordt, zou, zo GRONOVIVS aanmerkt, niet al te naauwkeurig en die van SCHEUCHSER (†) keurlyk zyn. Zie hier de Befchryving, welke zyn Ed. van de Lighaamsgeftalte geeft (‡).

De

(2) *Amphisbæna alba. Mus. Ad. Frid. I. p. 26. T. IV. f. 2. Serpens Cæcilia Americana. SEB. Mus. II. T. 24. f. 1. Serpens Biceps Americana rubra. Ibid. Tab. 6. f. 3.*

(*) *SEB. Kabinet. II. DEEL, bladz. 25. Tab. XXIV. f. 1.*

(†) *Phys. Sacr. Tab. 652. f. 1.*

(‡) *Zöophyl. Gronov. Fasc. I. Leid. 1763. p. 17.*

I. DEEL, VI. STUK,

Ee

III.
AFDEEL.

XI.
HOOFD-
STUK.

II.
Alba.
Witte.

III. De Kop is klein, van vooren fcherpagtig ge-
 AFDEEL. rond, overal gedekt met veelhoekige Schub-
 XI. ben. De Neusgaten vertoonen zig, wederzyds,
 HOOFD- in het voorfte gedeelte van den Snoet, die rond-
 STUK. agtig is en merkelyk uitfteekt over de Onder-
 Geringde kaak. Zeer kleine Oogen heeft het Dier, die
 Biceps. in 't bovenfte van den Kop, op zyde, in 't mid-
 den tuffchen de Neusgaten en de hoeken der
 Kaaken geplaatft zyn; witagtig, Klootsrond.
 De Bek is groot; het Lyf rondagtig, hou-
 dende de zelfde breedte van de famenvoeging
 der Kaaken af, tot aan het end van de Staart,
 dat dik en rondagtig ftomp is. Van den Kop
 tot aan den Aars heeft hy 234, aan de Staart,
 die zo lang is als een vierde van den geheelen
 Slang, 18 Ringen.

Uit het laafte van de Befchryving, die zyn
 Ed. opgeeft, zou het fchynen, dat de Staart
 een vierde der langte van het geheele Lighaam
 had (*); doch dit verfchilt in de myne groo-
 telyks, daar de Staart, van den Aars af gere-
 kend, maar twee Duim lang is. Ook is dit
 naauwlyks geloofbaar, dewyl de Staartringen
 dan ten minfte viermaal zo breed als de ande-
 ren zouden moeten zyn. In de myne zyn ze,
 overal, nagenoeg even breed: bovendien is
 het Staart-end merkelyk dunner dan de Buik,
 gelyk in die van SEBA. 't Getal der Ringen
 maakt

(*) *Cauda crassa, — unam quartam totius
 adaequans partem.*

maakt, met 15 van de Staart, te samen 245. Ik zie ook niet, dat de Kop meer gefchubd zy dan het Lyf: overal is de Slang met een zelfde slag van Huid overtoogen, die op de Kop Ruitswyze is verdeeld. Behalve de fcheiding op Zyde, door een Streep van kruisjes of X famengesteld, vind ik dergelyke kruiswyze ftreepjes over de geheele Rug. De ry van Tepels, voor de Leg of 't Aarsgat, is zeer zichtbaar. Ook vertoonen zig, op zyde van den Kop, twee blaauwagtige ronde plekjes, die naar de zitplaats der Oogen gelyken. SEBA zegt, dat deeze Slang op Duizendbeenen en ander Gedierte aaft.

Deeze Autheur heeft nog een zogenaamde *Cæcilia*, welke hy de roode, of *roode Amerikaanse Biceps* noemt, en waar aan hy geen Oogen noch Neusgaten vindt, daar hy die beiden erkent in de zo even gemelde, welke hy wil dat fterk ruikt, om dat dezelve groote Neusgaten heeft. De Mond is ook zeer klein, zonder Tong of Tandén. Het Dier is rond, glad en vet, heeft groote Schubben van een fchoone lichtroode Kleur. Niettegenftaande dat alles wordt dezelve, van LINNÆUS, mede tot deeze Soort betrokken. 't Zou egter kunnen zyn, dat zyn Ed. die *Ambonsche* (*) meende, van de volgende Plaat, welker Huid Netswyze is verdeeld, met dergelyke Kruisftreepjes, als de

Roode
Biceps.

onze

(†) SEB. *Kab.* II. DEEL. Tab. VII. N. 3.

I. DEEL. VI. STUK,

E e 2

III. onze heeft, op de Ringen: maar deeze heeft
 AFDEEL. den Aars aan 't uiterfte dikke end van de Staart;
 XI. welke opening fommige Slangen van 't voor-
 HOOFD- gaande Geflagt nog te meer voor Tweehoofd-
 STUK. heeft doen houden.

XII. H O O F D S T U K.

Befchryving van 't Geflagt der BLINDSLANGEN, die door geen Schubben of Ringen, maar Rimpels te hebben op het Lyf, van de anderen verfcillen.

Naam, Ken-
 merken,
 Soorten.

Het laafte Geflagt in de Rang der *Serpentia* of Kruipende Dieren van beiderley Leven, maaken de BLINDSLANGEN uit. Hier door moet men niet de gewoone Europifche verftaan, die deswegens den Latynfchen naam *Cæcilia* voeren en in 't Griekfch *Typhlos* heeten, hier voor befchreeven (*); maar een Geflagt van zodanige Slangen, welker Kenmerken zyn: dat het geheele Lyf, zo wel als de Staart, gerimpeld is, en dat zy aan de Bovenlip twee Voelers hebben, die naar de Sprieten der Nagtkapellen gelyken. Zy hebben naakte Rimpels op de Zyden, hadt LINNÆUS te vooren gezegd (†).

(1)

(*) Bladz. 426.

(†) Zie bladz. 9.

(1) *Blindslang met 135 Rimpels aan 't Lyf,*
geen aan de Staart.

III.
 AFDEEL.

XII.
 HOOFD-
 STUK.

I.
Tentacula
 ta.
Gespriette.

Deeze Slang gelykt, in 't eerste aanzien, zeer naar een Paling. Hy verschilt egter daar van niet alleen door geen Kieuwen te hebben, maar ook doordien het Staart-end geheel stomp is en naauwlyks dunner dan het Lighaam, gelyk in die van 't voorgaande Geslagt; daar hy van onderscheiden wordt, doordien het Lyf met Rimpels is omkleed, die geen volkomen Ringen maaken; als ook dat hy, aan den Bek, twee kleine Sprietjes heeft. Ook steekt de Bovenlip zeer veel buiten de Onderlip uit, en maakt een Snoet, gelyk in de Roch en dergelyke Kraakbeecnige Visschen.

De langte van zulk een Blindslang, die zig bevondt in de Surinaamsche Verzameling, door den Heer GRILL aan de Akademie van Upsal geschonken, was byna een Voet, de dikte een Duim; het Lyf rolrond van 't eene tot het andere end, en overal even dik. De Huid, die geen Schubben heeft, bestaat uit 135 Rimpels, die in de Zyden meest zichtbaar zyn, op de Rug met een weinig verheven Pukkeltjes doorspreid, en voor 't overige glad. De Voelers aan de Bovenkaak zyn naauwlyks te zien, door hunne kortheid. De Neusgaten zyn zeer klein,

(1) *Cæcilia tentaculata.* *Aman. Acad.* I. p. 489.
T. XVII. f. 1. Mus. Ad. Frid. I. p. 19. *T. V. f. 2.*
GRON. Mus. II. p. 52. N. I.

I, DEEL, VI, STUK,

E e 3

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD-
STUK.

klein, als met een Speld geprikt en ver van elkander: de Oogen, hoe klein ook, blinken door de Huid heen, daar zy onder leggen. Tand en heeft hy ook zeer klein, gelyk de onschadelyke Slangen. De Staart is stomp en byna geen, met menigvuldiger Rimpelen, gelyk in de Aardwormen, bekleed, en hebbende een Aarsgat, met twee stippen geslooten, zeer dicht aan 't end.

In alle opzigten, zegt de Heer GRONOVIVS, komt zyne Surinaamsche, die uit den bruinen Hemelschblauw is, met deeze Beschryving overeen: doch hy betreft daar toe, tevens, dien Brasiliaanschen, welken PISO noemt *Ibijaram*, en den Ceylonschen *Blindslang* van SEBA, (*) die egter, aan den Buik, merkelyk dikker schynt te zyn geweest dan aan de beide enden, en wiens Kop dik en geheel anders gefatsoeneerd is, dan die van de gedagte Surinaamsche Verzameling. Ook schynt my deeze Ceylonsche wel over de vierhonderd Ringetjes of Rimpels aan het Lyf gehad te hebben. De Kleur was bruin, met een breeden witten Band, langs heen, onder aan 't Lyf, dat styf was, gelyk in de Biceps plaats heeft. Men noemt dezelve, zegt SEBA, de *blinde, kromme Slang*.

II.
Glutinosa.
Slymige.

(2) *Blindslang met 340 Rimpels aan 't Lyf en 10 aan de Staart.*

Van

(*) *Serpens Cæcilia Ceylonica.* SEB. *Kab.* II. D. Tab. XXV. N. 2.

(2) *Cæcilia glutinosa, Mus. Ad. Frid.* I. p. 19. Tab. IV. f. 1.

Van dezen, die uit Indie afkomstig is, vindt men de Afbeelding in de Beschryving van 't Kabinet des Konings van Sweeden, door den Heer LINNÆUS. De Kleur is bruin, met een witagtige streep op de Zyden.

III.
AFDEEL.
XII.
HOOFD.
STUK.

XIII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslacht der LAMPREIEN, zo de Zee-Lampreien, als de Rivier-Lampreien, die gemeenlyk Prikken of Negen-Oogen genoemd worden; benevens de Kieuw-Worm der Kabeljaauwen.

W y gaan thans van den Tweeden Rang, der Dieren van beiderley Leven, tot den Derden over, die uit de *Zwemmende* bestaat (*). Deeze zyn, eerst onlangs, tot de *Amphibia* betrokken, van welken zy door de gesteldheid der Kieuwen merkelyk verschillen; hoewel 't ook aan den anderen kant waar is, dat het verschil der Werktuigen van hunne Ademhaaling veel grooter zy met de Longen der eigentlyk zo genaamde Kruipende Dieren.

Go.

(*) Ik heb hier voor, bladz. 7, reeds van de Kenmerken van dezen Rang gesproken, dat ik niet herhaal. Ook zal ik hier niet van de algemeene Eigenschappen deezer Dieren, als Visschen aangemerkt, gewagen, om dat my dit tot onnoodige herhaalingen zou brengen; wanneer ik, in 't volgende stuk, van die der Visschen zal moeten handelen.

III. GODOFREDUS, niettemin, teltze zelfs onder de
 AFDEEL. *Reptilia*. LINNÆUS hadtze te vooren, op 't
 XIII. Voetspoor van ARTEDI, onder de Visschen be-
 HOOFD- trokken, gelyk de Heer GRONOVIVS thans ook
 STUK. weer doet (*). Men maakte daar van een
 Rang, genaamd *Chondopterygii*, of Kraakbeen-
 vinnige; om dat de stralen hunner Vinnen
 Kraakbeenig zyn, niet Beenig, gelyk in de an-
 dere Visschen. De Heer BRISSON heeft 'er,
 om die beide zwaarigheden te ontgaan, een ge-
 heel byzondere Klasse van gemaakt, die hy
Pisces Cartilaginei noemt, plaatsende dezelve
 tusschen de Kruipende Dieren en Visschen (†).
 De Ouden hebbenze *Kraakbeenige Visschen* ge-
 doopt, om dat hun Gebeente uit dergelyk eene
 zelfstandigheid bestaat, als de Kraakbeenderen
 in de Viervoetige Dieren, zegt GRONOVIVS.
 Ik vind dat GALENUS dezelve *Chondrakantboi*
 noemde, om dat zy Kraakbeenige Vinnen
 hebben, en ARISTOTELES *Selachia*, om dat hun-
 ne ruuwe Huid by nacht licht zou geeven. Door
 de Engelschen worden zy *Gristle-fishes*, dat is
 Kraakbeen-Visschen, geheten.

Rang-
 schikking.

De eerste plaats wordt, door LINNÆUS, in
 deeze Rang gegeven aan een Schepzel, dat,
 volgens de uitwendige gedaante en Gestalte, zeer
 veel naar de Slangen gelykt, niet alleen, maar
 dat

(*) *Zoophyl. Gronov. Fasc. I. Leidæ 1763.*

(†) Zie 't I. STUK deezer *Natuurlyke Historie*, bladz.
 108.

dat ook, wegens zyn volmaakter Longen, nader aan dezelve komt dan anderen. Hier heeft ARTEDI den Geslagt naam aan gegeven van *Petromyzon*, om dat het zuigende aan de Steenen kleeft in de Rivieren. Ik geef 'er den naam aan van LAMPREY, die aan de voornaamste Soort wordt toegekend: doch de Prikken of Negen-Oogen zyn 'er ook onder begreepen. De byzondere Kenmerken zyn: zeven Lugt-Gaatjester wederzyde van den Hals; een Spuit-gaatje op de top van 't Hoofd, en geene Borst- of Buikvinnen.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

De Heer GRONOVIVS beschryft de Kenmerken van dit Geslagt veel omstandiger (*). Het Lyf, zegt zyn Ed., is langwerpig, Spilrond, hooger dan breed, ongeschubd, ongewapend: de Kop rondagtig, langwerpig, van dikte als het Lyf, van vooren schuins neerwaards geknot: de Bek cirkelrond, met loodregte Kaaken als Klepjes gefatsoeneerd: ontelbaare Tanden in de Bek: een opening op 't midden van den Kop, tusschen de Oogen: Kieuwengaatjes wederzyds zeven, overlans op een ry geplaatst: twee Vinnen aan de Rug, waar van de agterste de Staart omringt.

Kenmer-
ken.

(1) *Lamprey met den Bek van binnen gebaard, de agterste Rugvin van de Staart afgezonderd.*

I.
Marinus.
Zee-Lam-
prey.

Van

(*) *Zoöphyl. Gron. Fasc. I. Leick 1763. p. 38*

(1) *Petromyzon Ore intus barbato, pinnâ Dorfali*

I, DEEL, VI, STUK,

E c 5

poste-

III. Van de Dierbefchryvers wordt deeze gemeen-
 AFDEEL. lyk *Lampreda*, *Lampreka* of *Lampetra* genoemd,
 XIII. dat men gevoeglyk kan afleiden van het lekken
 HOOFD- der Steenen, en om die reden geeft men 'er, in
 STUK. 't Noorden, den naam van *Steen-Sue*, dat is
 Steenzuiger, aan. De Engelschen noemen haar
Lamprey of *Lamprey-Eel*, om dat de gestalte
 veel naar een Aal gelykt; de Franschen *Lam-
 proye*, de Italiaanen *Lampreda*. Sommigen heb-
 benze ook *Mustela* geheten, en anderen *Mu-
 ræna*. Tot onderscheiding van de andere Soor-
 ten, geeft men 'er ook wel den naam aan van
 groote of van *Marina*, dat is *Zee-Lamprey*.

Niet onwaarfchynlyk is 't, dat de Ouden
 deezen Vifch bedoeld hebben door den naam
 van *Ebenéis* of *Remora*; wegens het tegenhou-
 den der Vaartuigen, wanneer hy zig, met zyn
 Bek, daar aan vast zuigt. RONDELETIUS getuigt,
 dat hy dit ondervonden heeft. STRABO merkt
 aan, dat 'er, in een Rivier van Libye, Bloed-
 zuigers zyn van zeven Ellen, met Gaten, waar
 door zy Adem haalen, in plaats van Kieuwen;
 die zig zo vast hegten aan de Rotfen en aan het
 Roer der Vaartuigen, dat menze, om die reden,
 met regt BDELLIA zou kunnen heeten. Lam-
 preijen van zulk een grootte, kan men niet
 twy-

posteriore a Caudâ distincta. *Syst. Nat. X. Gen. 113.*
Petromyzon maculosus, ordinibus Dentium circiter vi-
ginti. ART. Gen. 64. Syn. 90. Mustela f. Lampetra.
BELL. Pisc. 76. GESN. Pisc. 590. Lampetra. ROND. Pisc.
398. WILL. Ichth. 105. RAJ. Pisc. 35.

twyfelen in staat te zyn, om een Galey tegen te houden, gelyk OPIANUS meldt, of om Dieren, als zy met de Pooten in 't Water staan, 'er verder in te sleepen.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD.
STUK.

Hedendaags, egter, zyn geen Lampreijen bekend van dergelyke grootte. Men vindt 'er, in de Rivieren van Noorwegen, dikwils zo dik als een Arm en een Elle lang. Schoon Zee-Visschen zynde, naamelyk, hebben zy den aart van, in de Rytyd, tegen het zoete Water op te zwemmen, gelyk de Salm, en dit maakt dat men 'er in Engeland, op de Rivier Severn, des Voorjaars in groote menigte vangt. SALVIANUS noemtze, *Vlakkige Lamprey* van twee Ellen lang, en bewyft, dat het de *Galexia* zy van GALENUS. Die, welke GESNERUS beschryft, was drie Voeten lang, en hadt de dikte van vyf Duimen, in de omtrek van 't Lyf, kort agter de Lugtgaten. RONDELETIUS meldt, dat de Lampreijen een lang Kanaal hebben, 't welk van den Bek regt uitloopt tot, aan het Aarsgat, en geen Gebeente, maar, in plaats van Wervelen of Graaten, een Kraakbeen, met Merg daar in. De Huid is zwartagtig, met eenige bleeke, hoekige Vlakken, getekend.

Veel werks wordt, in Duitfchland, van de Lampreijen gemaakt, alwaar men 'er op de Elve vangt van drie of vier Ponden zwaar. Van ouds heeft menze al voor een groote Lekker-ny gehouden. Evenwel wordt 'er aangemerkt,

III. dat zy zwaar om te verteeren, en nadeelig zyn,
 AFDEEL. niet alleen voor Menſchen van een teder Geſtel,
 XIII. maar inzonderheid voor de genen die het Poda-
 HOOFD- gra of het Graveel zyn onderworpen. Men
 STUK. kan ze kooken, ſtooven of braaden, gelyk de
 Paalingen, en gezouten of gerookt verzenden.
 De Ouden wilden, dat men de Lampreijen in
 Wyn zou ſmooren, omze zekere kwaadaartig-
 heid te doen aſleggen, welke men 'er aan toe-
 ſchreef. 't Is zeker, dat Wyn en Speceryën
 tot het toemaaken van deeze Viſch zeer dien-
 ftig zyn; niet zo zeer tot dat ingebeelde oog-
 merk, maar, om dat dezelve, daar door, ge-
 makkelyker te verteeren wordt.

II.
Fluviatilis.
 Rivier-
 Lamprey.

(2) *Lamprey met de agterſte Rugvin boekig.*

Deeze wordt een *ander Soort* by GESNERUS, en een *middelſlag* Lamprey by WILLOUGHBY ge-
 heten. Men noemtze ook wel de kleinere en
Rivier-Lamprey; doch by ons Nederlanders,
 door wien dezelve veelgebruikt worden tot den
 Kabeljauw-Vangſt, geeft men 'er gemeenlyk
 den naam aan van *Prik* of *Prikken*; waarschynlyk
 wegens de zeven Lugtgaatjes aan de zyden van
 den

(2) *Petromyzon pinnâ Dorſali poſteriore angulata.*
Faun. Suec. 273. *Petromyzon unico ordinæ Denticulo-*
rum minimorum in limbo Oris, præter inferiores majo-
res. ART. Gen. 64. Syn. 89. Spec. 99. Lampredæ alterum
genus. GESN. Piſc. 597. Pryck. SALV. Piſc. 63. Pricka.
JONST. Piſc. Tab. 24. f. 6. Lampetræ medium genus.
WILL. Ichth. 196.

den Hals, die zig als geprikt vertoonen. 't Is eenigzins te verwonderen, hoe de Duitschers dezelve, om die reden, *Neun-Augen*, dat is Negen-Oog, kunnen noemen. De Sweeden geeven 'er ook den naam van *Naetting* aan.

III.
AFDEEL.

XIII.
HOOFD-
STUK.

Prik.

De Prikken komen veel voor in de Rivieren van Europa, en wel in zodanigen, die eenige mengeling hebben van zout en zoet Water, doch ook hooger op. Men vindtze in die van Noorwegen en Sweeden, niet alleen, maar in sommigen van Engeland worden zy menigvuldig gevangen: gelyk in de Merfey, tusschen Chester en Lancaster, en op de Theems. De Zeeuwen krygenze uit Holland en Engeland. Doktor PLOTT geeft 'er den naam aan van *Pride of the Isis*, om dat zy op die Rivier, zelfs by Oxford, voorkomen. Men vindtze ook in die van Vrankryk en Switserland, alwaar zy *Lampreyon* of *Lamprillon*, dat is Lampreities heeten.

Van deeze laatste vindt men een omstandige Beschryving door den Heer J. DE MURALTO, in de Verzameling der Keizerlyke Akademie (*). Hy merkt aan, dat de Kleur van derzelve Lyf geelagtig is, naar 't groene trekkende, hier en daar getekend met kleine zwarte Vlakjes en Stippen: de Buik wit; de Oppervlakte, in plaats van Schubben, met een Snotterig Slym bedekt, ge-

Inwendige
deelen.

(* *Ephem. Nat. Curiosor.* Dec, II, Ann. 1682, Obs. 46.

III. gelyk in de Aalen. Dwars door de Huid heen
 AFDEEL. ziet men scheidings van meer dan dertig Spie-
 XIII. ren onder de Opperhuid, van de Staart tot aan
 HOOFD- de Oogen, en aan de Neusgaten, van ieder Zy-
 STUK. de, strekt zig een groot Watervat uit, dat zo
 Prik. veel Klapvliezen heeft, als 'er tusschenruimten
 van de Spieren te onderscheiden zyn: in wel-
 ken zig ook, van boven nederwaards, Takken
 uitspreiden van dit Lymphatieke Vat. Deeze
 Vaten neemen hunnen oorsprong van den Kop,
 sluiten in elkander en voeren een zeer helder
 Lymagtig Vogt, dat tot gladmaaking dient van 't
 geheele Lighaam. Naby de Navel ziet men
 een Bloed-Ader, die ook Takken uitspreidt
 in de tusschenruimten der Spieren, doch geen
 gemeenschap met de Lymphatieke Vaten heeft.
 De langte der Darmen, met de Maag en Slok-
 darm, was een half Elle. De Uitgang van de
 Maag hadt wederzyds gemeenschap met zes
 Wormswyze aanhangzels, in welken de Ver-
 teering van het Voedzel wordt volbragt. De
 Milt, die naar een rood klompje Vleesch ge-
 leek, was naby het Galblaasje geplaatst, dat
 met een zeer bittere Gal gevuld gevonden
 werdt. De Lever was witagtig, en hadt maar
 eene Kwab, van boven aan het Middelfrif, van
 onderen aan de Maag en derzelver byhangzelen
 gehegt zynde. Dikwils wordt de Lever der
 Prikken verzworen en vol Wormen gevonden;
 't welk gelegenheid geeven kan tot het sterven
 der-

derzelven , daar de Kabeljauw - Viffchers zo dikwils over klaagen.

Behalve deeze Ingewanden hebben zy ook een Lugtblaasje, dat aan de Rugge-Wervelen is gehegt. By 't openen van de Borst, welker Holligheid, niet gelyk in de Slangen, met die des Buiks vereenigd, maar door een Middelft afgezonderd is; wordt het Hart gevonden, dat maar één Oor heeft, waar in de Hol-Ader zig ontlast. Daar boven verheft zig zekere punt, van welke de *Aorta* haaren oorsprong neemt, die ondersteund wordt door een witten ronden wortel, naar een Uijen-bolletje gelykende. Boven 't Hart zyn de Kieuwen, in welken het Bloed door de groote Slagader gebragt wordt, even als in de Kieuwen der Viffchen, gewoonlyk. De grondsteun der Kieuwen draagt de Tong met het Tongbeen, maar aan 't end is deeze grondsteun getand, 't welk de Autheur ook zegt waargenomen te hebben in de Snoek. Aan ieder zyde, naby de Hersenen, vindt hy kleine doorschynende Steentjes. De Zenuwen van de Reuk waren zeer lang, die van 't Gezigt zeer dik: de Hersenen groot, doch met een zeer klein Pynappel-Kliertje.

Gemelde Doktor heeft ontdekt, dat de Rivier-Lampreijen of Prikken geplaagd worden door zekere Infekten, die zig aan derzelver Oogen hegten, en dus haar blind maaken, zo hy zig verbeeldt. GESNERUS, inderdaad, verzekert, dat de Lampreijen somtyds blind worden

III.
AFDEEL.

XIII.
HOOFD.
STUK.

Prik.

Infekten
van de Prik-
ken.

III. den. Deeze Infekteu, zegt hy, hebben twee
 AFDEEL. lange ronde Pooten, met Knoopen en witte
 XIII. blinkende Stippen: de Buik is dik, gestippeld en
 HOOFD. rond, maar plat, gelykerwys die der Weeglui-
 STUK. zen: aan den Buik is de Kop gehecht, ter we-
 Prik. derzyde van welken als twee Armen of Handen
 uitkomen, die een Oog houden, dat zeer
 doorschynende en verhevenrond is. Buiten-
 dien heeft de Autheur, aan den Kop, twee zwarte
 Oogen waargenomen, benevens een baardje
 en zeer wyde Keel.

Gestalte. De uitwendige Gestalte der Prikken of Lam-
 preijen, die in de Rivieren van Europa gevonden
 worden, is nagenoeg als die der Zee-Lampreijen;
 doch zy zyn veel kleiner. RAY merkt aan,
 dat haare langte zelden die van een Voet te
 boven gaat, zo men zegt; en dat zy alleenlyk
 met dwarse zwartagtige streepjes zyn getekend.
 Om den rand van den Bek hebben zy een reeks
 van zeer kleine scherpe Tandjes, benevens laa-
 gere die grooter zyn; zegt ARTEDI. Behalve
 de zeven Lugtgaten aan de zyden van den Hals,
 hebben zy op den Kop een gat of uitpuilend
 Buisje, gelyk de Walviffchen: waar door zy
 Water inhaalen om hetzelve doer de Kieuw-
 gaten weer uit te werpen: zynde met den Bek,
 ondertuffchen, aan een Steen of Rots vast
 gezoogen. Op de Rug hebben zy twee Vin-
 nen, waar van de agterfte, overlans, om de
 Staart heen loopt, zynde met de Aarsvin ook
 samengevoegd. Onder aan 't Lyf is een ope-
 ning

ning die met de Darmen, en een andere die met de Pisblaas gemeenschap heeft.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.
Prik.

Onder de Prikken of Rivier-Lampreijen worden 'er gevonden, zo GESNERUS van de Vifchers gehoord hadt, die zwarter zyn, en van de Modder, waar in zy zig onthouden, haaren Naam hebben, wordende *Murneunaugen* genoemd, en tot het vangen van Vifch aan den Hoek geflagen. De anderen, die aan den Buik Zilverkleur zyn, heeft men, van ouds, voor een byzondere lekkerny gehouden, hoewel zy zwaar te verteeren zyn. Op verfcheide manieren heeft menze, derhalve, toegemaakt; fmoorende haar, bovendien, in Wyn, op dat zy zekere kwaadaartigheid afleggen zouden. Hedendaags worden zy ook nog gezouten en gerookt, omze te kunnen verzenden en bewaaren. Sommigen willen, dat deeze Vifch van Water en Mos leeve: dat zyn Leeftyd maar twee Jaaren zy, en dat hy, zyne Jongen ter wereld gebragt hebbende, allengs verkwyne en fterve.

(3) *Lamprey met de agterfte Rugvin streeps- wyze, de bovenfte Lip van den Bek met by- bangzels op de zyden.*

III.
*Branchia-
lis.*
Kieuw-
Worm.

De

(3) *Petromyzon pinna Dorfali posteriore lineari, Labio Oris superiore Latere Lobato. Faun. Suec 274. Lampetra parva & fluviatilis. ROND. Pisc. 202. GESN. Pisc 598. WILL. Ichth. 104. RAJ. Pisc. 35. Lampetra minor. SALV. Pisc. 63.*

III. De kleine Rivier-Lamprey van GESNERUS,
 AFDEEL. RONDELETIUS en WILLOUGHBY, wordt door
 XIII. ARTEDI betrokken tot de Prikken, gelyk LIN-
 HOOFD- NÆUS te vooren ook gedaan hadt; doch thans
 STUK. haalt hy dezelve by deeze Soort aan. 't Schynt
 Kieuw- my egter toe, dat de beschryving meer over-
 Worm. eenkome met die van de *blinde* Negenooen,
 te Straatsburg dus geheten, welke door een
 Vogelaar en Visscher van die Stad, genaamd
 BALTNER, zyn afgebeeld, doch geel van kleur;
 't welk WILLOUGHBY een Verscheidenheid oor-
 deelt te zyn. Zie hier daar van, volgens hem,
 de omstandige beschryving.

Deeze is klein en rond, naauwlyks grooter
 dan die groote Soort van Aardwormen, welken
 ons Volk noemt Daauw- en Mey-Wormen,
 hebbende geen Schubben, maar het Lighaam
 door dwarse streepjes, over 't geheel, in om-
 trent vier-en-tagtig ringen, even als de Wor-
 men verdeeld. Onder den Kop heeft dezelve
 een ronden Bek, die altyd open staat; geen
 Tand en noch Tong en in 't midden van den Kop
 een gat, gelyk de overige Lampreijen. Voorts
 vindt men, in plaats van Kieuwen, wederzyds
 zeven gaatjes op een regte lyn geplaatst. 't Gene
 dezelve byzonders heeft, zyn aanhangzels of
 Knobbeltjes, aan ieder zyde van den Bek twee.
 Dit Viscchje hadt de langte van zes Duimen.
 Op twee derden der langte, van 't end der
 Snoet af gerekend, begint een Vin of Huidje,
 dat de Staart omringt; maar van onderen, naar
 den

den Aars toe , naauwlyks een half Duim ver is omgeslagen. Op dien zelfden afstand als 't begin der gemelde Vin , is , onder aan 't Lyf , het Aarsgat of de Navel.

III.
AFDEEL.
XIII.
HOOFD-
STUK.

WILLOUGHBY merkt aan, dat het anders in 't geheel geen Vinnen heeft, zo min als de overige Soorten: daar egter dezelve wezentlyk een afgezonderde Rugvin hebben, gelyk zelfs uit zyne Afbeeldingen blykt. Volgens GRONOVIUS verschilt deeze blinde van de voorgaande alleen door de gemelde byhangzels aan de Bovenlip en door de Rugvin, die regt is en omtrent Streepswyze. LINNÆUS zegt, dat de agterste Rugvin niet hoekig zy, gelyk in de tweede Soort, maar taamelyk verhevenrond. Dit alles schynt veel overeen te komen met een Lamprey, welke ik heb, van vyftien Duimen lang en een Duim dik; doch deeze heeft die byhangzels aan den Bek niet, noch de zwarte Streepjes van de Prikken, en de grootte, gelyk men duidelyk ziet, verschilt ongemeen van de gemelde blinde Lamprey, die van de Sweeden, in Dalekarlie, zo LINNÆUS aanmerkt, alwaar menze op de Rivier veel vindt, *Lin. Abl* geheten wordt, om dat zy dikwils tusschen het Vlasch kruipt, dat in 't Water te rypen legt, en dat zy ook voorkomt in de Kieuwen van de Kabeljaauw.

Kieuw-
Worm.

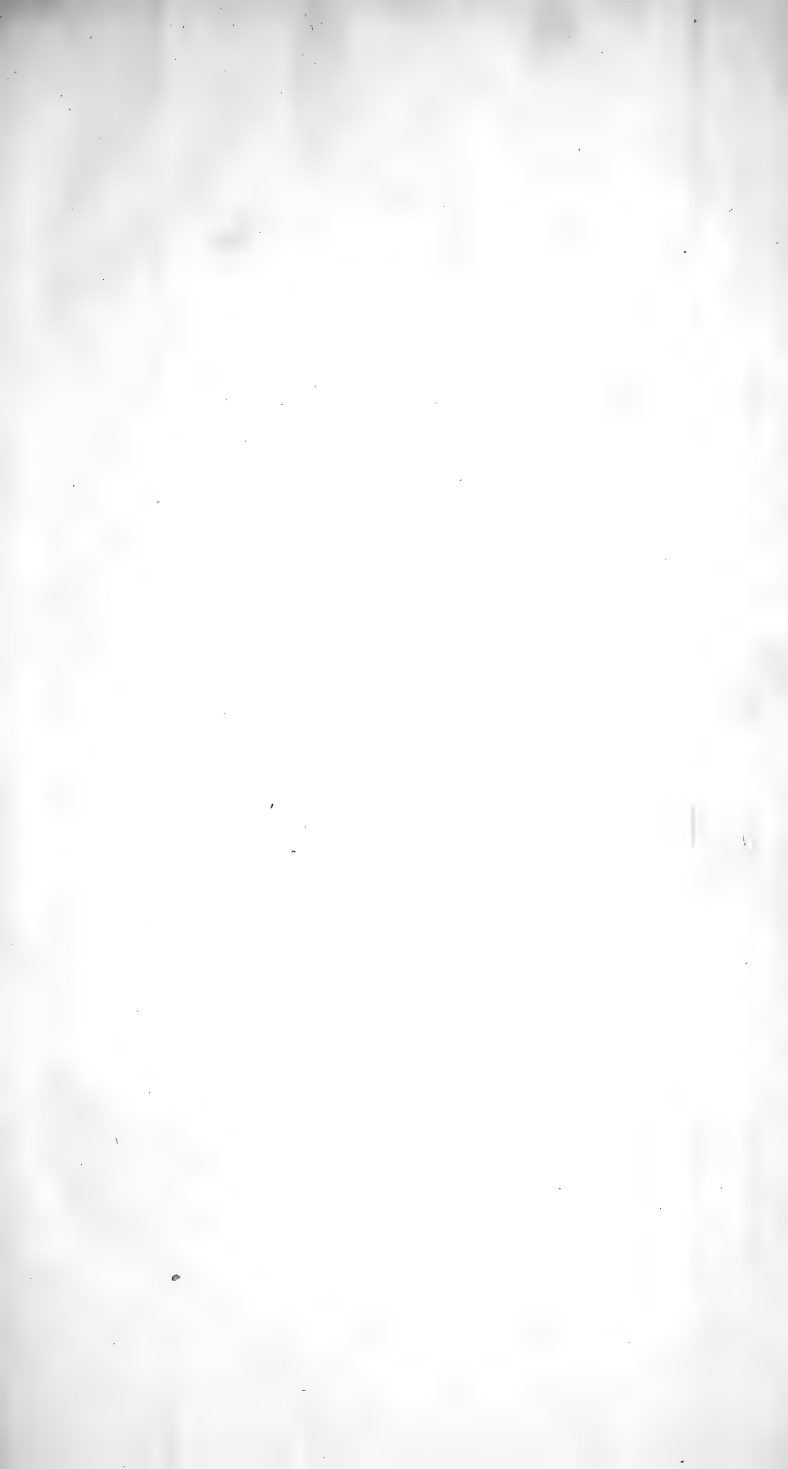
Deeze laatste Omstandigheid is genoegzaame reden om deeze Soort den naam te geeven van

III. *Kieuw-Worm*; te meer, dewyl LINNÆUS ook
 AFDEEL. aantekent, dat zy naauwlyks dikker dan een
 XIII. Aardworm en niet boven een Span lang zy. De
 HOOFD- byhangzels aan de zyden van den Kop en de
 STUK. Wormswyze gedaante, benevens de gemelde
Kieuw- Worm. huisvesting, zouden haast in 't vermoeden
 doen vallen, of niet het Zee-Infekt, door my-
 ne Huisvrouw, voor eenige Jaaren, in de Kieu-
 wen van een Kabeljauws-Kop gevonden, 't
 welk men onder den naam van *Kop-Poot* be-
 schreeven heeft (*), zulk een klein Lampreitje
 ware. Dit was egter naauwlyks twee Duim lang
 en eenige andere Byzonderheden zullen myn
 oordeel in deezen opschorten, tot dat de groo-
 te LINNÆUS, wien ik de Afbeelding heb ge-
 zonden, daarover Uitspraak heeft gedaan.

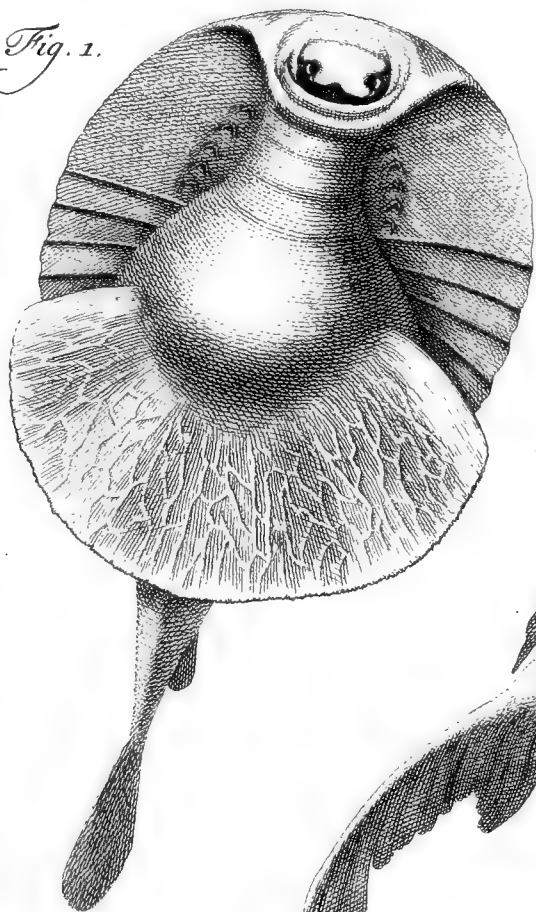
(* *Uitgezogte Verhandel.* II. DEEL. bl. 284. Pl. XIV.
 en III. DEEL, bl. 232. Pl. XXIII. Fig. 1.

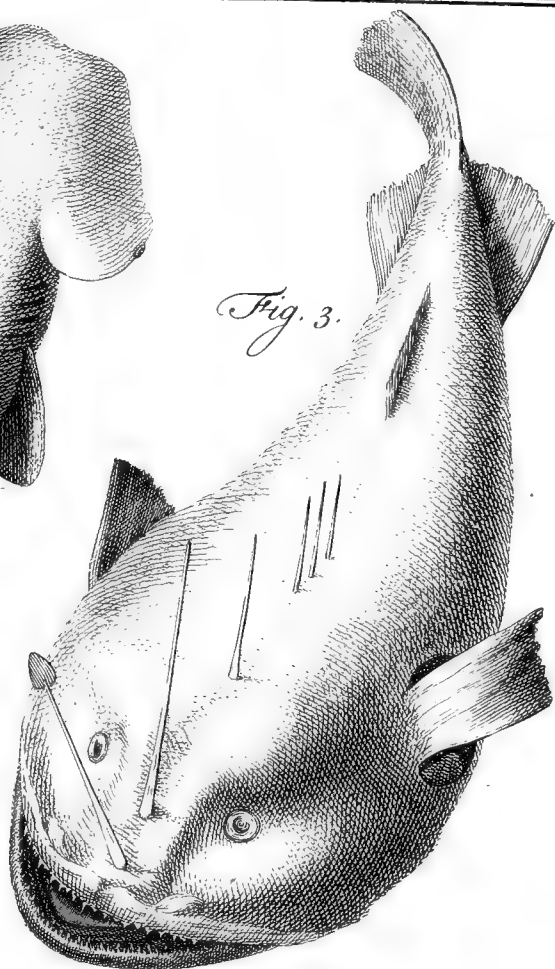
Fig. 1.

Fig. 2.

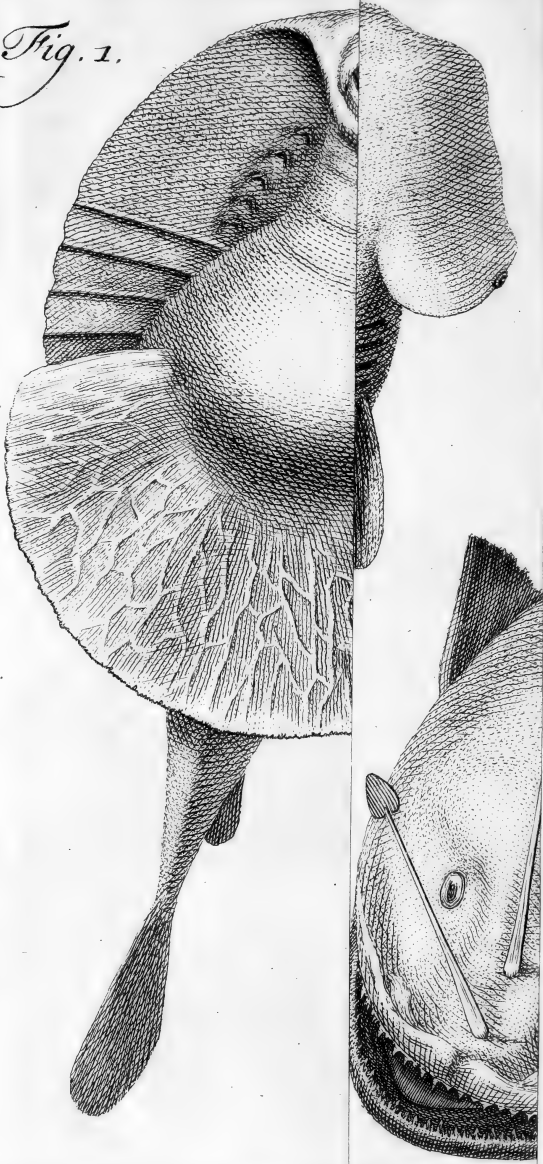

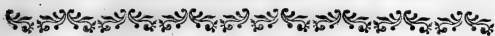
Fig. 3.

Fig. 1.

XIV. HOOFDSTUK.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

Beschryving van 't Geslacht der ROCHEN, waar in, behalve de gewoone Visschen van dien naam, welke gedoornd zyn, ook de Vleet, Scheepsnoet, glatte en Spiegel-Roch, benevens de Zee-Arend, Pylstaart en Haay-Roch, als ook dat Schepzel, 't welk men Torpedo of Trilroch noemt, en Waarneemingen omtrent deszels zonderlinge Eigenschappen.

Het tweede Geslacht, in deeze Rang, bevat de ROCHEN en daar toe behoorende Visschen, welker algemeene Kenmerken bestaan, in vyf Lugtgaten van onderen aan den Hals, het Lighaam plat en den Bek onder aan den Kop te hebben. Van deeze maakt LINNÆUS een Onderdeeling, hebbende sommigen de Tanden scherp, anderen stomp, en geeft van ieder vyf Soorten op. GRONOVIVS onderscheidt de Rochen in zodanigen die ééne Rugvin, die twee Rugvinnen en die 'er geen hebben. Van de eerste en laatste heeft hy ieder één, van de andere vyf Soorten.

(I) *Roch die geheel effen is.*

I.
On- *Torpedo.*
Kramp-
visch.

(1) *Raja tota lævis. ART. Gen. 73. Syn 102. Amæn. Acad. I. p. 307 Mus. Ad. Frid. I. p. 52. Torpedo. BELL. Pisc. 89. 90. ROND. Pisc. 358. SALV. Pisc. 142. GESN. Pisc. 988. RAJ. Pisc. 28. KÆMPH. Exot. 509. T. 510.*

I. DEEL. VI. STUK.

Ff 3

III. Onder deezen naam vindt men, by de He-
 AFDEEL. dendaagfchen, om hem van de gewoone Rochen,
 XIV. die oneffen en ruuw in 't aantasten zyn, te on-
 HOOFD. derfcheiden, een Vifch voorgesteld, dien de
 STUK. Ouden *Torpedo*, en de Engelschen *Crampfish*
Kramp- heeten, 't geen ons *Krampvifch* volmaakt uit-
Vifch. drukt, en zeer toepaffelyk is op dit Schepzel,
 welk de Romeinen, om een andere reden,
Ocbiatella noemden. Ik vind hem, in 't Ne-
 derduitsch, ook *Stompvifch* en *Siddervifch* ge-
 tyteld.

Eigen
 fchappen.

Dit Schepzel is, de geheele Wereld door,
 vermaard wegens de zonderlinge Eigenschap,
 van eene Verdooving van Gevoel of Kramp te
 verwekken in de Leden van een Menfch, die 't
 zelve aanraakt: zo dat de Perfiaanen hetzelfde
 deswegens *Lerzmachi*, de Arabieren *Riaad*
 noemen. Anderen vergelyken zulks by een Bee-
 ving, en geeven 'er, daarom, den naam van
Trilroch aan. Groot is, ondertuffchen, het
 verfchil onder de Waarneemers over deeze Ei-
 genschap; miffchien om dat de vreeze veelen te
 befchroomd gemaakt heeft tot een naauwkeurig
 Onderzoek. Deeze Vreeze gaat, zo KOLBE
 aanmerkt, zo ver, dat de Viffchers aan de Kaap;
 als 'er een Trilroch in het Net is, liever den
 geheelen Vangft verlooren laten gaan, dan het-
 zelve dus op te haalen.

De uitwerking van het aanraaken van deezen
 Vifch heeft onder de Natuurkundigen veel ge-
 rugts gemaakt, en veelen fpraken daar van met
 zulk

zulk een vergrooting , dat anderen het voor Fabuleus hielden. De Proefneemingen , egter , van de Heeren REDI en BORELLI , hebben doen zien , dat het geen Fabel ware ; doch de eigentlyke Omftandigheden der gemelde aandoening , en of dezelve maar op zekere tyden des Jaars , in zekere deelen van den Vifch plaats had , gelyk LORENZINI wil ; heeft de Heer TEMPLEMANN , wanneer hy , voor weinige Jaaren , op de Kusten van Poitou was , waardig geoordeeld nader te onderzoeken.

III.
AFDEEL.XIV.
HOOFD-
STUK.*Kramp-
Vifch.*

Hy bevondt zich aldaar in een tyd , dat deeze Viffchen gemakkelyk te bekomen waren , en dus bragt men hem 'er veelen , waar onder van aanmerkelyke grootte , die hy op veelerley manieren aanraakte , zonder eenige de minfte aandoening ; niettegenftaande hy 'er in Tobbens met Water zwemmen deedt , waar in zy zig zeer vlug bewoogen. Eindelyk , egter , was 'er een , die , als door dit geduurig agnraaken getergd , hem , onvoorziens , een Slag gaf door zyn Arm , die hem verfhrikken deedt. De Arm , zegt hy , werdt eensklaps verdoofd , van de Hand tot aan de Schouder , en zyn Hoofd zelfs bedwelmd ; waar op een zwaare Pyn volgde , die hem buiten ftaat ftelde , om zyn Arm of zelfs zyne Hand te bewegen : zo dat hy als Beroerd fcheen. Hy vergelykt de aandoening by die van een Mensch , welke een ftoot krygt tegen den Elleboog , en de Pyn was zeer hevig ,

III. doch verdween in weinige oogenblikken. Ver-
 AFDEEL. volgens, de Proef herhaalende, kreeg hy nog
 XIV. eenige dergelyke Stooten, die egter flauwer
 HOOFD- waren.
 STUK.

*Kramp-
 Vifch.*

Dit verschilt veel van 't gene een voornaam Engelsch Heer aan den Groot Hertog van Toskanen verzekerde; dat de Pyn, naamelyk, door het aanraaken van een Krampvifch veroorzaakt, twee Dagen had geduurd. BORELLI, die dit verhaalt, is van denkbeeld, dat de Verbeelding daar toe veel kan doen, en wy mogen, misfchien, met meer regt onderstellen, dat de verschillende aandoenlykheid van het Gestel daar in veel onderscheid kan maaken; gelyk wy dit ook in de Electrikaale Schokken zien (*); te meer dewyl die Ontleedkundige, zo BORELLI meldt, met een foort van Beeving was aangetaft, welke naar Lammigheid zweemde.

Zo ziet men dan dat het gene de Ouden, ARISTOTELES en THEOPHRASTUS, verzekerden, dat de Vifch deezen Stoot zelfs, door 't Water en de Vaten of Netten, waar hy in was, heen, aan den Mensch mededeelde, thans geen plaats heeft. Niet meer gronds fchynt 'er te zyn voor het Gevoelen van BORELLI en anderen, die
 dee-

(*) Ik heb in de Proefneemingen van wylen den be-
 roemden Hoogleeraar P. VAN MUSSCHENBROEK byge-
 woond, dat een Student geen de minste aandoening van
 den Schok, door de Fiefch veroorzaakt, hadt; zo dat
 de Hoogleeraar zaid': *Hic Homo minime est Electricus.*

deze Aandoening afgeleid hebben van een trillende beweging, welke in de Vifch plaats had; of voor het Denkbeeld van BOYLE en de genen, die met hem zulks aan Vergiftige Uitvloeizelen toefchryven. De Heer TEMPLEMANN, naauwkeurig agt geevende op het Verfchynzel, heeft befpeurd, dat de Vifch, zig in poftuur ftellende om een Stoot te geeven, zyn bovenfte Oppervlakte, van uitpuilende allengs een weinig hol maakt, en dan zig, op een oogenblikkelyke wyze, herftelt. Dit bevestigt de Waarneemingen van den Heer REAUMUR en de Giffingen van REDI, en geeft een byzondere kragt aan de Ontdekkingen van LORENZINI, in de voorgaande Eeuw gemaakt.

Deze Florentyn heeft Ontleedkundige Waarneemingen in 't werk gefield op den Krampvifch, die te Florence, in 't jaar 1678, uitgegeven zyn: waar in verzekerd wordt, dat dit Schepzel die Eigenschap niet in zyn geheele Lighaam heeft, maar in zeker bepaald gedeelte, 't welke twee Spieren zyn, in de gedaante van Zeisfens, die hy beweeg-Vezelen * noemt, en welke, zo menze niet onmiddelyk (zegt hy), met het bloote Vleefch aanraakt, geen uitwerking doen; zynde het bovendien noodzaaklyk dat haare Vezelen zig famentrekken, ten einde het naakte deel van den genen, die aanraakt, derzelve kragt ondervinde (*).

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD.
STUK.
*Kramp-
vifch.*

Dee-

(*) Evenwel komt het my niet onwaarfchynlyk voor,
I. DEEL. VI. STUK. Ff 5 dat

III. Deze Werktuigen , egter , hebben geens-
 AFDEEL. zins de gedaante van Spieren. De Oppervlakte
 XIV. vertoont zig Netswyze , en de inwendige zelf-
 HOOFD- standigheid is uit regte Buisjes samengesteld ,
 STUK. die de dikte hebben van een Canzefchaft of dik-
 Kramp- ke Schryfpen , zynde evenwydig en digt tegen
 visch. elkander aan , regtstandig ten opzigt van de
 Rug en Buik geplaatst. Deze Buisjes bestaan ,
 in de langte , uit vyfentwintig of dertig Cellet-
 jes , vol van een weeke witte stoffe. Wanneer
 het Dier zig plat maakt , trekt het alle deeze
 Vezelen samen , dat is te zeggen , het vermin-
 dert de langte van de Buisjes , en , zyn Stoot
 willende doen , laat het , waarschynlyk , de Na-
 tuurlyke Veerkragt van deeze Deelen werken , die
 alle de Buisjes te gelyk , en oogenblikkelyk ,
 hunne voorige langte weder doet aanneemen.

Gestalte. Omtrent de uitwendige Gestalte merkt Lo-
 Pl. LVI. RENZINI aan , dat 'er eenig verschil in zy , ten
 Fig. I. opzigt van de Kleur , Vlakken en aanhangzels
 by de Staart , de Gaten agter de Oogen , enz :
 maar dat het meeste onderscheid bestaat in de
 Grootte. Daar zyn Krampvischen of Trilrochen
 van niet meer dan zes Oncen en anderen van
 agt-

dar deeze Schok , ten minste van zeer groote Trilroch-
 en , zig door de Netten en de Hengels der Vischeren
 heen , kan laten gevoelen. De Touwen naameyk wor-
 den , sterk getrokken zynde , als harde Lighaamen , en
 kunnen dus den Stoot , even als den Elektrikaalen Schok ,
 overbrengen. En , dat die aandoening zig door een
 Rotting of Wandelstok heen mededeelt , heeft de Heer
 WALTER , Kapellaan van Lord ANSON , aan de Kust van
 de Zuidzee ondervonden. *Ansons Reize*, bl. 243.

agttien Ponden zwaar. REDI heeft 'er gehad van vierentwintig Ponden. De volmaakte Eijeren, die men in de een zo wel als in de anderen vindt, zyn geen bewys van verschillende Soorten: dewyl dit in groote en kleine Karpers, Baarfen, enz. ook plaats heeft. Aan de Kust van Poytous zyn zy, doorgaans, anderhalf Voet lang; doch men vangt 'er ook wel die veel grooter zyn. Zonder de Staart is het Lighaam byna Cirkeelrond.

De Heer KÆMPFER is zeer naauwkeurig in de beschryving der Trilrochen van Oostindie, die, volgens zyne Afbeelding, weinig verschillen van de Europischen. Het Lighaam is plat, gelykende naar dat van een Roch, doch ronder, met een Kegelagtig dunne Staart; als die der Haaijen. De grootsten hebben het niet boven de twee Span breed. In 't midden, daar de Visch geen Been heeft, is de dikte twee Duim, loopende allengs dunner naar de Randen, die Kraakbeenig zyn, en voor Vinnen verstreken. De Huid is zeer glad, ongeschubd en vol Vlakken, waar van die op de Rug wit en bruin zyn, die aan de Staart donkerer; maar de Buik is geheel wit, even als in de meeste Platvisschen. De Kop die zeer plat is, binnen den omtrek des Lighaams begreepen, heeft de Oogen klein, en op de Rug geplaatst, een Duim van elkander af. Onder dezelve zyn twee Lugtgaten, van de zelfde grootte, die zig in 't Water met een Vliesje sluiten; zo dat menze neemen zou voor een tweede paar Oogen. Aan

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.

*Kramp-
visch.*

III de andere zyde des Lighaams is de Bek, die
AFDEEL. zig zeer klein vertoont, doch wyd kan gaapen

XIV. en van binnen eene ry van kleine Tandjes heeft.

HOOFD- Langs de zyden van het Lyf zyn twee ryën
STUK.

Kramp. ieder van vyf openingen, met een fterke Huid
visch. gedekt. Het Aarsgat is aan 't begin van de
Staart, die in een Vin uitloopt, doch, boven
dezelve nog twee andere byhangzels of Vinnen
heeft. Ter plaatfe daar de Staart begint, vindt
men, wederzyds, nog een platte Vleezige Vin,
twee Duimen breed, loopende in de Mannet-
jes uit in een Kraakbeenige Schaft, van an-
derhalf Duim lang, aan 't end met twee gaten,
daar zig, door de minfte drukking, een vet,
lymig Vogt, uit ontaft.

De Heer GRONOVIVS hadt een droog Voor-
werp van de Kaap ontvangen, waar in zyn Ed.
maar ééne Rugvin aan de Staart vindt, zynde
deeze Krampvisch anders, in alle opzigten,
overeenkomstig met de *Torpedo* der Schryveren,
waar toe hy den genen betreft, die in de
Westindifche Zee by Martenique, gevangen
was en van hem afgebeeld wordt. Van 't eerst-
gemelde, dat de langte van negen Duimen hadt
tot aan 't end van de Staart, maakt hy zyne Af-
deeling van Trilrochen, die maar ééne Rugvin
hebben. Onze Afbeelding is naar een ongedroogd
Voorwerp, van die zelfde langte, dat de Heer
W. VAN DER MEULEN heeft, gemaakt. Ik
merk daar in nog aan, dat de Aarsvinnen niet
van elkander afgefcheiden zyn.

Zie

Zie hier wat KÆMPFER omtrent de inwendige Deelen, of Ingewanden, waarnam. In 't Ontleden vindt hy de Huid dik, het Vleefch witagtig met blaauw gemengd: de Graaten van de Rug Kraakbeenig, doch zonder puntige uitstekken, hebbende, in plaats van dien, Peezen, die zig zydelings uitbreidden. De Herfen waren voorzien met vyf Paaren Zenuwen; waar van het eerfte naar de Oogen liep, het laafte naar de Lever. Het Hart, in de kleinste holte van de Borft geplaatft, hadt volkomelyk de figuur van eene Vyg. De Maag was groot, Spieragtig en vol van zwarte stinkende Vuiligheid: de Lever dik en bleek-rood, uit twee Kwabben beftaande, vol van Klieren. De Ingewanden uitgefport zynde, vindt men, tegen de Rug aan, een kleine doorschynende Zak, met een Vleezige zelfftandigheid daar aan gehegt, die veel geleek naar de Wieken van Vledermuizen. Dit was de Lyfmoeder of Eijerftok in het Wyfje, waar in verfcheide Eijeren op de flinker Kwab van de Lever geplaatft werden gevonden, die volmaaktelyk geleeken naar Hoender-Eijeren, zwemmende in een doorschynend Vogt.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
*Kramp-
vijfch.*
Inwendige
deelen.

Men zegt wel, dat de Abyffiners van deeze of dergelyke Vifchen gebruik maaken, om de Koorts te geneezen, leggende 'er een op het naakte Lighaam van den Patient, na dat hy op een Plank gebonden is: doch dit fchynt nauwlyks geloofbaarder, dan dat een Krampvifch,

- III. in een Tobbe met doode Viffchen gedaan, de-
 AFDEEL. zelveu levendig zou maaken. Of de gemelde
 XIV. Eigenschap hem diene om de Viffchen te be-
 HOOFD. dwelmen, en dus te vangen, fchynt weinig
 STUK. zekerer; zo min, als dat hy daar van, tot zyn
Kramp- zekering, gebruik zou maaken. De Viffchers
vifch. op de Fransche Kust, verzekerden den Heer
 REAUMUR, dat wanneer zy 'er, by geval, met
 de bloote Voeten op traden, in het Been dergelyk een Krampige Pyn ontftond, als wy hier voor van den Arm gezien hebben; doch de Koude van den Vifch, op 't Gevoel, belette dien Heer daar van de Proef te neemen. Men weet, dat zyn Voedzel in Vifch bestaa.

II.
Batis.
 Vleet.

(2) *Roch die bont is, met de Rug in 't midden glad en de Staart met ééne ry van Stekels gewapend.*

Thans komen wy tot de eigentlyke Rochen, onder welken eenige Verscheidenheden zyn, ten opzigt van de gladheid of oneffenheid des Lighaams, die daar van byzondere Soorten maaken. Den Latynfchen naam, *Raja*, willen sommigen afgeleid hebben van 't fchraapen, dat dan op de gedoornde alleenlyk paffien zou, welke de Grieken, zo 't fchynt om die zelfde

re.

(2) *Raja varia*, Dorso medio glabro, Cauda unico Aculeorum ordine. ART. Gen. 73. Syn. 102. *Raja Undulata* five cinerea. ROND. *Pisc.* 346. GESN. *Pisc.* 791. RAJ. *Pisc.* 25. *Raja Undulata*, JOHNST. *Pisc.*

reden, *Batis* noemden. Die naam is, zo wel als de Fransche *Raie* of *Raye*, de onze *Roch* en de Hoogduitfche *Rocken* of *Rockefisk*, aan vee- len gemeen, doch in Engeland onderscheidt men ze door byzondere naamen. Deeze Soort wordt, van onze Visschers, *Vleet* genoemd.

De Rochen zyn Kraakbeenige Visschen, zonder Zwemvinnen, plat en zeer breed van Lyf, doch zo rond niet als de Krampvifch, hebbende een lange, dunne en zeer beweeglyke Staart, die in de meesten meer of min gedoornd is, zo wel als 't Lyf. Allen hebben zy, voor de Oogen, een Vlak, die in 't Latyn *Nebula* genoemd wordt; naby dezelve twee groote Gaten, en voor den Bek, in plaats van Neusgaten, nog andere Openingen. Daar zyn 'er, die Tand en hebben: in anderen is de Bek maar met een oneffen Been gewapend: doch allen hebben zy de Kieuwgaten, onder aan 't Lyf, open. Haar Lever is in sommige rooder, in anderen geeler, met een Galblaasje daar aan gehecht. De Milt legt in de omdraaijing van de Maag en de Darmen zyn wyd in 't begin, aan 't end naauw. De Natuur heeft hun beschut voor de aanranding der meeste verslindende Visschen. Evenwel vindt menze zo menigvuldig niet, als daar uit wel zou volgen; 't welk daar van daan schynt te komen, dat hunne Voortteeling op een andere wyze geschiedt.

Immers hoe ongemeen talryk de Eijertjes ook in de Eijerstok van een Roch zyn, men merkt

I, DEEL, VI, STUK,

aan,

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Vleet.

Roch-
Tasjes.

III. aan, dat zy 'er flegts twee of drie te gelyk
 AFDEEL. leggen, en die uitkomen zyn bedekt met een
 XIV. Dop of Schaal, welke zy, in de Lyfmoeder
 HOOPD- neergedaald zynde, eerst aanneemen. De an-
 STUK. deren, boven de Lyfmoeder, maaken een Ei-
Vleet. jertros, gelyk in de Hoenderen, en vertoonen
 zig ovaal rond, gelyk de gewoone figuur is van
 Eijeren. De Hoogleeraar RUISCH heeft zeer
 nauwkeurig aangetoond, hoe het bevrugte Ey
 beslooten is in die Soort van Tasjes, zwart van
 Kleur, welken men gemeenlyk, om dat zy,
 als 't ware, vier Pooten hebben, *Zee-Muizen*
 noemt. Ook heeft hy het Jong, daar uit voort-
 komende, afgebeeld (*).

In Engeland en Holland zyn de Rochen een
 weinig geagte doch niet ongemeene Spyze. De
 meesten hebben niet alleen een grove Zee-
 Reuk, maar zyn ook taay en onaangenaam van
 Smaak. Evenwel houdt men 'er 's Winters taa-
 melyk van, en, dewyl 't een Zee-Vifch is, die
 door 't vervoeren beter wordt, zo wordt zy in
 Volkryke Steden, die ver van Zee leggen, ge-
 lyk in de binnenslandsche Provinciën van Vrank-
 ryk, veel gegeten. De Lever, in 't byzon-
 der, is daar een Lekkerny.

Gladde
 Roch.

Deeze Soort van Roch, die maar ééne ry van
 Doornen op de Staart heeft, is een der ge-
 meensten in Engeland, alwaar menze noemt
Skate, *Skait* of *Flair*. Men vindtze ook in de
 Noord-

(*) *Thez. Animal.* I. Tab. III Fig. 2 6.

Noordzee menigvuldig. Het Mannetje wordt by de Grieken *Batos*, het Wyfje *Batis* gehe- ten, zo ARTEDI aanmerkt. RONDELETIUS en anderen, geeven 'er den naam aan van *gegolfde* Roch, om dat het Lyf, van boven, met zwarte Golfswyze- ftreepen getekend is. Men tel- ze onder de gladde Rochen, dewyl 'er aan het Lyf geen Stekels zyn. De Kleur is van boven Afchgrauw, van onderen witagtig. Men heeft 'er wel gevifcht van honderd ja tweehonderd Ponden zwaar.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Vleet.

Wat het Voedzel van deeze Rochen zy leert ons Doktor COLLINS, die by het ontleden daar in een Schol vindt. De Staart, geheel ver- reerd tot op het gebeente, zat in de Keel, doch het grootfte deel was vervat in de Maag, zynde aan de buitenzyde flegts ontbonden tot een Afchkleurige Slym, die, geproefd zynde, eenigermaate de Smaak hadt van Armoniak-Zout. Deeze Maag of Rob bestondt uit vier Rokken, waar van de eerfte dun was en met fyne Bloed- vaten doorweven; de tweede dikker, roodag- tig en als met Vleezige vezelen; de derde al- lerdikft en vol van Klieren; de vierde wit en zeer dun, met veele Gaatjes doorboord. De Maag eindigde in een dikker Klieragtige zelf- ftandigheid, by haaren uitgang, die door een Sluitfpier byna geflooten was (*).

In deeze Soort van Rochen is aanmerkelyk, Stekelige
dat Roch.

(*) COLLINS *Anatomy*. Lond. 1685. Vol. I. p. 277.
I. DEEL, VI. STUK, Gg

III. dat de Mannetjes, op de rand der Vlerken, ge-
 AFDEEL. wapend zyn met verscheide ryën van kromme
 XIV. Doorntjes, 't welk inaakt, dat de *Stekelige Roch*
 HOOFD- van RONDELETIUS oock daar toe betrokken wordt.
 STUK. Hy beschryft denzelven als aan den gladden Roch
Vlees. in alle opzigten gelyk zynde, uitgenomen de
 gemelde Stekeltjes; weshalve deeze Visch *Car-*
daire genoemd werdt naar die Werktuigen,
 waar mede men de Lakens kaardt. Bovendien,
 zegt hy, is deeze Roch oock aan de zyden van
 den Kop gedoornd, en heeft twee Stekels voor
 de Oogen; doch maar ééne ry derzelven op de
 Staart.

III. (3) *Roch die bont is, met tien gedoornde Knob-*
Oxyrinchus. *bels op 't midden van de Rug.*
 Scherp-
 snoet.

Deeze voert, by de Schryvers, den naam van
Scherpsnoet, om dat de Kop scherper uitloopt,
 dan in de anderen. Te Rome noemt menze
Mucosa en *Bavosa*, wegens de Slymigheid van
 't Lyf, dat ook glad is: weshalve menze te-
 vens *Leibatos* of *Lævi-Raja* heet. De Ouden
 hebben 'er den naam aan gegeven van *Bos* en
Bous Thalattios, dat is Zee-Stier, van wegen de
 Hoornagtige Stekels op de Rug. In onderschei-
 ding van den kleinen wordt deeze de groote
 ge-

(3) *Raja varia*, Dorso medio tuberculis decem acule-
 atis. ART. Gen. 72. Jyn. 101. Lævi-Raja. SALV. *Pisc.*
 149. *Raja oxyrinchos major*. GESN. *Pisc.* 792. WILL.
Ichth. 77. RAJ. *Pisc.* 26.

geheten. JOHNSTON geeft van beiden de Afbeelding (*).

III.
AFDEEL.

't Schynt dat deeze, op ver naa, de grootste niet hebbe van den voorgemelden; want men vindt de zwaarte flegts gerekend op tien Ponden. Hy is in de Middellandsche Zee, en aan de Italiaansche Kust, gemeen. Te Marfeille noemt men hem *Flossade*. De Kleur is van boven bruin, van onderen witagtig, daar hy, by het Aarsgat, twee aanhangzels heeft, die 'er, door de Engelschen, den naam aan doen geven van *White-Cunt*. De Knobbels op de Rug, met hunne Stekels, vertoonen zig, eenigermate, als een Roos.

XIV.
HOOFD-
STUK.
Scherpsnoet.

RONDELETIUS maakt van deezen Scherpsnoet, als gezegd is, twee Soorten; waar van de eene grootst is, en met veele Vlakjes, als Neeten, aan de Buikzyde getekend: 't welk 'er, door de Visschers, den naam aan geven deedt van *Levitillade*. Deeze hadt, by de Oogen, vier Stekels en drie ryën op de Staart. De kleine hadt geen Stekels of Doornen dan aan de Staart alleen, en daar maar ééne ry. Deszelfs Vleesch, getuigt hy, is zagter en smaakelyker dan dat der overigen, vooral versch gegeten. De Visschers droogenze in de Rook of Zonneshyn, na 'er eerst veel Gaten in gestoken te hebben. Zulke Scherpsnoeten heeft men ook wel in de Noordzee gevangen.

De

(*) Tab. X. Fig. 3.

III. De vermaarde STENO heeft inzonderheid ge-
 AFDEEL. let op de oorsprongen van dat glibberige Vogt,
 XIV. 't welk aan deeze Soort van Roch, in 't by-
 HOOFD- zonder, den naam van Slymige doet geeven.
 STUK.
 Scherpsnoet. Den Visch van onderen beschouwende, (zegt hy)
 Glibberig- zag ik de Oppervlakte gestippeld met zwarte glin-
 heid. fterende ronde Vlakjes, en menigvuldige Streep-
 jes aan dezelve vast, die niet alleen holle Buis-
 jes waren, gelyk het insteeken van een Bor-
 stel aantoonde; maar wezentlyke Vaatjes, door
 welken een Vogt, gelyk aan de *Lympha*, wel-
 ke de ronde of Water-Klieren in andere Die-
 ren afscheiden, uitgeworpen wordt. Men kon
 dit Vogt uit die ronde Vlakjes, naar Oogjes
 gelykende, uitdrukken, en dat dit het gene zy,
 't welk de Roch glibberig maakt, zullen alle de
 zulken my ligtelyk toestaan, die hunne Zinnen
 gelooven. Ondertusschen durf ik niet verzeke-
 ren, dat in alle Visschen dergelyke door de
 Huid loopende Vaatjes zyn, die een zodanig
 Vogt uitgeeven: hoewel men ligtelyk, uit Over-
 eenkomst, daar toe mogt overhellen. Dat
 in zwarte Buisjes en door zwarte Mondjes
 een zeer helder, zuiver Vogt uitgeworpen
 worde, zou my wonderlyk zyn voorgeko-
 men, indien ik het niet, in de Bek en
 Neusgaten der Schaapen, zo dikwils waarge-
 nomen had (*).

(4)

(*) Libello, de *Raja Anatomie*.

(4) *Roch met de Rug en Buik glibberig, Ste-* III.
kels aan de Oogen en drie ryen daar van op AFDEEL.
de Staart. XIV.
 HOOPD-
 STUK.

Deeze wordt te Venetie *Barracol*, te Rome *Arzilla* en te Marseille *Mirallet* geheten; welk laatste eenige overeenkomst heeft met den naam van *Spiegel-Roch*, dien wy 'er aan geeven. De Schryvers noemenze de effene of glatte en de *Ge-oogde Roch*, om dat zy twee groote paarfche Vlakken heeft, die in zwarte Ringen ingekast zyn, op de Rug. RONDELETIUS, die gelegenheid heeft gehad om deezen Roch zeer nauwkeurig waar te neemen, vondt deeze Vlakken in 't midden Hemelfchblauw, ftande in een zwarte Ring, die met geel gezoomd was.

Deeze Soort van Roch onthoudt zig in de Middellandsche Zee, doch men vindtze ook, naar 't fchynt, fomtyds aan onze Kusten. WILLOUGHBY hadt 'er in Engeland eene, die tusfchen zes en zeven Duimen breed, en zes Duimen lang was, met een Staart van vier en een half Duim. De bovenfte Oppervlakte was roodagtig, gelyk grof Zee-Zand, gevlakt met zodanige paarfche Oogen, als gemeld is, ander-

(4) *Raja Dorso Ventreque glabris, aculeis ad Oculos, ternoque eorum ordine in Cauda. ART. Gen. 72. Syn. 101. Raja Stellaris. SALV. Pisc 150 Raja Oculata. JONST. Pisc. Tab. X. Fig. 4 Raja laevis Oculata. WILL. Ichth. 72. RAJ, Pisc. 27.*

III. derhalf Duim van elkander, op de Rug. Hy
 AFDEEL. vondt 'er verder eenige Verschillendheden in,
 XIV. met die van RONDELETIUS, doch van zo veel
 HOOFD. belang niet, naar zyn oordeel, omze als een
 STUK. byzondere Soort aan te merken; dewyl de
Spiegel-
Roch. Mannetjes en Wyfjes van deeze Visschen in
 Stekeligheid verschillen, en men 'er, onder
 duizend, naauwlyks twee zal vinden, die vol-
 maakt overeenkomen in getal, plaatsing en
 grootte der Stekelen, waar mede zy gedoornd
 zyn.

Dit laatste is zekerlyk de reden, dat ARTEDI
 den *gesternden* Roch, *Asterias* der Autheuren,
 ook tot deeze Soort betrokken heeft, schoon
 dezelve een ry van Stekels, die onmiddelyk
 agter den Kop beginnen, en voortloopen
 tot aan de eerste Staartvin, en geene anderen
 op 't gheele Lyf heeft. Deszelfs bovenste
 gedeelte is zeer sierlyk met Sterretjes gete-
 kend: de Staart kort en dunner dan in de ove-
 rigen: de Kop gelykende naar dien van den
 Pylstaart, als zynde breeder en dikker dan die
 der voorgaanden. Deeze, getuigt GESNERUS,
 is smaakelyker, om dat hy zig diep in Zee en
 dus in klaarder Water onthoudt. WILLOUGHBY
 hadtze niet gezien.

v.
Fullonica.
 Kaard-
 Roch.

(5) *Roch die de geheele Rug gedoornd heeft,*
een enkele ry van Stekels aan de Oogen, een
dubbele op de Staart.

WIL.

(5) *Raja Dorso toto aculeato, Aculeorum ordine sim-*
plici

WILLOUGHBY spreekt van een ruuwen of fcherp gedoornden Engelfchen Roch, die men *the White Horfe*, dat is, het witte Paard noemt, en die hy twyfelt, of het niet de Soort zy, welke van de Autheuren geheten wordt *Raja Fullonica*, of Vollers-Roch, van wegen de gelykheid haarer Oppervlakte met de Werktuigen, die men Vollers-Kaarden noemt. Behalve de ruuwe gesternde, komt nog een allerruufte Roch by RONDELETIUS voor, genaamd *asper- rima*, die zo wel van onderen, als van boven, dermaate gedoornd is, dat menze naauwlyks kan aanvatten: doch deeze beiden zouden behooren tot de ftomp-getande Rochen.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Kaard-
Roch.

De gemelde heeft van zyne geelagtige witheid over het geheele Lyf, die op de Rug een weinig zwart gefpikkeld is, gelyk de Schimmelpaarden, den voorgemelden naam. De Staart heeft twee ryën zeer groote Stekels: de Rug, tot aan het midden toe, een enkele ry: en van onderen is het Lyf geheel met Doornen bezet. Men vindt en vangtze in de Zee-en van Europa.

De Heer KLEIN heeft, naar 't fchynt, deezen Roch met den voorgaanden geheel verward: wanneer hy een Vifch opgeeft, dien hy noemt

plici ad Oculos, duplici in Caudâ. ART. Gen. 72. Syn. 101. Raja Fullonica. ROND. *Pisc.* 356. GESN *Pisc.* 797. Raja Fullonica, Raja aspera. WILL. *Ichth.* 78. Raja aspera. RAJ. *Pisc.* 26.

III. noemt *Dasybatus*, welke aan beide zyden van de
 AFDEEL. Rug een groote Vlak heeft als een Oog; het bo-
 XIV. venste van de Snoet fcherp, op de Staart vyf
 HOOFD- ryën Doornen en twee Vinnen (*). Ten minste
 STUK. wordt deeze van den Heer GRONOVIVS, met
 Kasid. den grooten Scherpsnoet van RAY en anderen,
 Roch. tot een zelfde Soort betrokken (†). Zyn Ed.
 meldt, dat dezelve den Snoet fcherper dan de
 overigen heeft, 't welk de Autheuren ook er-
 kend, doch niettemin dezelve onderscheiden
 hadden. Behalve drie ryën Doornen, waar van
 de eene loopt van den Bek tot aan de Rug-
 Vinnen; twee anderen, wederzyds, van de
 Buikvinnen tot aan het end van de Staart, uit
 kleiner Stekels bestaande, en eenige verftrooide
 Stekeltjes by de Oogen en Zy-Vinnen; is de
 geheele Vifch, zegt hy, effen en glad. Dit
 fchynt weinig overeen te ftemmen met die
 ruuwheid, waar van WILLOUGHBY fpreekt. Dee-
 ze komt, naar hy getuigt, met den ge-
 doornden Roch, die onze negende Soort is, in
 de Noordzee voor, en wordt van fommigen
Vleet geheten: ten zy die Naam ook toepaffe-
 lyk zy op den Spiegel- of gefternden Roch,
 die drie ryën Doornen op de Staart heeft,
 welken zyn Ed. onder de Nederlandfche Vis-
 fchen telt (‡).

(6)

(*) KLEIN, *Pisc. Miff.* 3. p. 35. N. 2.(†) *Zoophyl. Gron.* Fasc. I. Leid. 1763. p. 36. N. 155.(‡) *Act. Helvet.* Vol. IV. p. 258. N. 109.

(6) *Roch die het Lyf glad heeft met een langen Zaagswys getanden Stekel, aan de gevinde Staart.*

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
VI.
Aquila.
Zee-Arend.

Thans komen wy tot die Afdeeling van Rochen of Rochagtige Viffchen, welke de zodanigen bevat, die ftomp getand zyn. Onder dezelve is de *Zee-Arend* der Schryveren, welken men te Romen *Aquilone* noemt, de eerfte, COLUMNA maakt 'er van gewag, onder den naam van *andere en fcherp-gewiekte Pylftaart*. Veelen hebben deezen met den Pylftaart verward en zelfs is daar zo veel verfchil over, dat RONDELETIUS met kragt van redenen betoogen wil, dat het de *Aetos* der Ouden niet zy, die te Napels *Aquila* geheten en onder dien naam op de Markt verkogt wordt; 't welk SALVIANUS en BELLONIUS, wegens den naam, vast ftellen.

De hedendaagfche Zee-Arend heeft, volgens RONDELETIUS, den Kop meer uitfteekende dan de Pylftaart, de Snoet niet hoekig maar gerond: om kort te gaan, den Kop zo naar dien van een Pad gelykende, dat de Genueezen hem, om die reden, *Rospo* of Pad-Vifch noemen,

(6) *Raja Corpore glabro, Aculeo longo ferrato in Caudâ pinnatâ. ART. Gen. 72. Syn. 100. Aquila marina. SALV. Pisc. 146. ROND. Pisc. 338. BELL. Pisc. 97. GESN. Pisc. 75. Aquila. RAJ. Pisc. 23. WILL. Ichth. 64. Pastinaca marina lævis, altera oxypterides. Col. Ecybr. I. p. 3. T. 2.*

III. men. De zyden, als Vlerken uitgebreid, loopen in een fcherper hoek uit, dan in de Pylftaart. De Staart verschilt, in Pyl en Venyn, weinig daar van, en wegens derzelve langte *Zee-Arend* wordt hy ook wel *Pefce-Ratto*, dat is Rot-Vifch geheten. BELLONIUS fchryft, dat de Staart fomtyds van twee Ellen en langer zy, hebbende aan de kwetzende Pyl een Vinnetje of Weerhaak, dat in de Pylftaart ontbreekt. De grootte Stekel of Pyl is zeer fcherp, zegt SALVIANUS, en aan de beide zyden zaagswyze getand: de Huid zagt en glad; van onderen wit, van boven Loodkleurig. De Maag vindt hy klein, de Darmen groot, de Lever geelagtig, de Milt zwartagtig. Die men te Rome op de Vifchmarkt vindt, zyn niet grooter (zegt hy) dan onze Afbeelding (*); doch men verhaalt ons, dat zy elders wel tot driehonderd Ponden zwaar groeijen.

ALDROVANDUS maakt gewag van twee Vifchen, die hy de Arend noemt; geevende aan den eerften een Soort van breede blaauwe Wieken, die aan 't end rood zyn, en befchryvende den tweeden, als prikkels hebbende boven de Oogen. Deeze Vifch, zegt hy, maakt jagt op andere Vifchen, die hy met zyn Angel fleekt

en

(*) De Afbeelding van de *Aquila marina Salviani*, by WILLOUGHBY, is zeven Rynlandfche Duimen breed en vyf Duimen van de Snoet tot aan 't begin van de Staart.

en voedt zig daar mede. Zyn Vleesch ruikt zo sterk, dat men het niet op Tafel kan voorzetten. BELLONIUS getuigt dit zelfde van onzen Zee-Arend : RONDELETIUS dat hy week is en vogtig van zelfftandigheid : SALVIANUS meldt, dat zyne onfmaakelykheid hem zelfs verwerpen doet van 't Gemeen.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD.
STUK.

Zee-Arend

(7) *Roch, welke het Lyf glad heeft, veelal met twee Stekels, die van agteren Zaagswyze getand zyn, aan de ongevinde Staart.*

VII.
Altavela.

Deeze Vifch, die te Napels, volgens de befchryving van COLUMNA, *Altavela* geheten wordt, verfchilt van den voorgaanden grootelyks, doordien de Staart maar de halve langte heeft van het Lyf. BELLONIUS fchynt 'er fomtyds een dubbelen, fomtyds een drievoudigen Angel aan toe te fchryven. Deeze Angels hebben de langte van een half Voet, en zyn agterwaards Haakig of getand, en met Groefjes gevoerd. Hy is glad gelyk de Zee-Arend, doch kleiner van Kop en ftomper gevlerkt: ook vertoont het Lyf geen Vierkant, gelyk in dezelve, maar een gelykzydige Ruit. De Vifch groeit zo zwaar niet; hy is niet onfmaakelyk en wordt gretig verkogt, zegt COLUMNA, die hem eerft heeft waargenomen en befchreeven.

Of-

(7) *Raja Corpore glabro, Aculeis saepe duobus postice ferratis in Cauda apterygia. ART. Gen. 71. Syn. 109. Pastinaca marina altera pteryplateja sive Altavela. COLUMN. Ephr. I. p. 4. T. 2 WILL. Ichth. 65. RAJ. Pisc. 24.*

I. DEEL VI. STUK.

III. Offchoon deeze als een Middellandsche Zee
 AFDEEL. Vifch, door LINNÆUS, RAY en anderen, aan-
 XIV. gemerkt ware, zoo heeft de Heer GRONOVIVS
 HOOFD- hem, nogthans, gelieven te betrekken tot
 STUK. onzen Pylftaart, daar hy, volgens de gedagte
 Befchryving, in verfcheide opzigten van ver-
 fchilt.

VIII. (8) *Roch, welke het Lyf glad heeft, met een*
Pafinaca. *langen Stekel, die van vooren getand is, aan*
Pylftaart. *de ongevinde Staart.*

De naam van *Pafinaca*, die, algemeenlyk, van de Autheuren aan deezen Vifch gegeven wordt, zou afkomstig kunnen zyn van den Wortel dien wy Pinfternakel noemen; naar welken de Gestalte vry veel gelykt: doch men leidt dien af van een Werktuig, dat de Ouden om den Grond om te spitten of daar in te delven gebruikten, *Pafinum* genaamd; dewyl hy, op gelyke wyze, met zyn Angel boort en fteekt. De Grieken noemden hem *Trugoon*, 't welk een Tortelduif betekent, en hy wordt thans te Rome *Brucho* of *Brucco*, te Genua *Ferraza*, in Sicilie *Baftonago*; *Vaftrango* of *Bafstango* in Provence geheten. Die van *Bourdeaux* onderfchei-

(8) *Raja Corpore glabro, Aculeo longo, anterius serrato, in Caudâ apterygia. ART. Gen. 71. Syn. 100. Pafinaca Marina lævis. BELL. Pifc. 94. Pafinaca. ROND. 331. SALV. Pifc. 144. Pafinaca Marina. GESN. Pifc. 679. Pafinaca Marina prima. WILL. Ichth. 67. Pafinaca Marina lævis. RAJ. Pifc. 24.*

scheiden hem, by den naam van *Tare ronde*, zo men wil, van den Zee-Arend, dien zy *Tare franc* noemen. In Engeland is de gewoone naam *Fire* of *Fire-Flaire*, en *Fierce-Flair*, dat is Vuurige of wreede Roch, wegens de Venynigheid van zyn steek. Wy geeven 'er, om die zelfde reden, den naam van *Pylstaart* aan.

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Pylstaart.

De Kenmerken van deezen Vifch, geeft KLEIN taamlyk breedvoerig op, wanneer hy hem noemt, „*Leiobatus* of glatte Roch, die „ in 't midden dik is, aan de randen dun, glad, „ met een kleinen Bek, de Kaaken gekarteld, „ de Staart Spilrond, fchielyk verdunnende en „ eindelyk als in een fyne Borstel uitloopende; „ met een Beenig Uitspek van een Vinger lang, „ dat Zaagswyze getand is, voorzien (*).” De Zeeuwfche Heer BASTER heeft waargenomen, dat Jaarlyks de gemelde Angel vernieuwd worde, en dat op dien tyd 'er dikwils twee aan de Staart zyn, tot dat de oude afvalt (†). Hierom verbeeldt de Heer GRONOVIVS zig, dat de dubbelheid der Angelen geen Soortelyk Kenmerk of onderscheiding maake.

Dat de Steek, dien deeze Vifch met zyn Angel toebrengt, moeielyk te geneezen zy, is zeker; doch of dit afhange van eenige Venynigheid, gelyk de Ouden wilden, en waar van zy

Won-
Gevaar van
den Steek.

(* *Pisc. Miss.* III. p. 30. N. 5.

(† *Natuurkundige Uitspanningen.* II DEEL. bladz. 39.
I. DEEL. VI. STUK.

III. Wonderen verhaalden ; mag men met reden
 AFDEEL. twyfelen. De verfcheuring kan zo geweldig
 XIV. zyn , en plaats hebben in zo aandoenlyke of
 HOOFD- tot het Leven noodige Deelen , dat daar door
 STUK. de Dood veroorzaakt worde. Dus heeft het
Pylftaart. Noodlot van ULYSSES deezen Vifch , in de al-
 oudheid reeds , berugt gemaakt. Andere Vis-
 fchen , zekerlyk , is het treffen van dien Angel
 doodelyk , en de Viffchers zyn 'er , met reden ,
 zeer befchroomd voor. Evenwel wordt thans
 de Wond niet ongeneeslyk bevonden , die door
 onze Pylftaarten is toegebracht. Men fnydt den
 Angel af , en dan wordt de Vifch , zonder ee-
 nig nadeel , verkogt en gegeten. SALVIANUS
 verhaalt , dat hy den Pylftaart wel tot tien
 Ponden , doch nooit zwaarder , had gezien.

De Pyl of Zyn Werktuig , dat naar een Pyl , of Werp-
 Speer. fchicht der Ouden gelykt , wordt *Speer* genoemd
 van Dr. BASTER , die aanmerkt , dat dezelve
 fomtyds vier of vyf Duimen lang en wederzyds
 gewapend zyn met fcherpe ftyve Tandjes ,
 doorgaans over de tagtig , die een weinig Haaks-
 wyze krom geboogen , en naar het Lyf van den
 Vifch toegekeerd ftaan. Zy beginnen dicht aan
 de punt , doch eindigen wat van de Staart af ,
 omtrent op een vierde der langte van de Speer.
 Men vindt , egter , zo zyn Ed. erkent , oude
 Speeren , aan welken veele Tandjes afgebro-
 ken zyn.

• Hoewel de Angels deezer Viffchen , als de
 • Vifch reeds dood is , nog vergiftig of kwetzen-
 de

de zyn , en de Amerikaanen 'er hunne Pylen mede wapenen , die zy in den Oorlog gebruiken , 't welk een doedelyke of gevaarlyke Wond maakt: zo is dezelve , doch , als een Geneesmiddel aangepreezen geweest. CELSUS verhaalt , dat deeze Angel door Vuur uitgedroogd en tot Poeijer gemaakt zynde , in Harst gemengd en om de Kies , waar in men Pyn heeft , gelegd , dezelve los maakt. DIOSCORIDES hadt 'er dergelyke kragt , tegen de Kiespyn , aan toegeschreeven. De Olie uit de Lever gekookt , en als een Smeering gebruikt , is zeer dienstig tot heeling van Wonden of Kneuzingen , en wordt ook aangepreezen tegen Kraauwagie , verouderde Schurft of Ruidigheid in Menschen of Beesten. COLLINS heeft de Ingewanden van den Pylstaart afgebeeld , en de Maag van een zonderlinge gestalte gevonden (*).

III.
AFDEEL.
XIV.
HOOFD-
STUK.
Pylstaart.

(9) *Roch die gedoornd is , met knobbelige Tandden , een dwars Kraakbeen aan den Buik bebbende.*

IX.
Clavata.
Roch.

De Autheuren geven aan deezen den naam van *Clavata* of genagelde , om dat hy op de Rug groote Doornen als Nagelen of Spykers heeft :

(*) *Anatomy*. Tab. 28.

(9) *Raja aculeata* , *Dentibus tuberculosis* , *Cartilagine transversâ Ventrali*. ART. *Gen.* 71. *Syn.* 99. *Spec.* 103. *Faun. Suec.* 268. *It. Westg.* 175. *Raja Clavata*. ROND. *Pisc.* 353. GEEN. *Pisc.* 795. WILL. *Ichth.* 74. RAJ. *Pisc.* 26.

I, DEEL, VI. STUK.

III. heeft : weshalve de Franschen hem ook *Bouclier*, en die van Marseille *Clavade* heeten. In
 AFDEEL. XIV. Engeland noemt men hem, gewoonlyk, *Thorn-*
 HOOFD- *back*, dat is, Doorn-Rug, en het Jong wordt
 STUK. *Maid* geheten. Het is onze gewoone *Roch*, dien men in Sweeden *Raocka* noemt, in Noorweegen *Rokke*, in 't Hoogduitsch *Rocken*. Wy geeven 'er den naam van *gedoornde* aan.

Deeze Visch is door de geheele Atlantische Zee bekerid. Men vangt 'er, aan de Kust van Noorwegen, zo groot als Heilbotten, doch eetze daar zelden; wordende de *Roch*, na het uithaalen van de Lever, die groot en vet is, en goede Thraan geeft, gedroogd en buitenslands verzonden; alwaar men de Kraakbeenige Vlerken voor een aangename Spyze houdt. De Rochen onthouden zig op Slykerige plaatsfen, by den Oever en leeven van kleine Visch, gelyk wy gemeld hebben. Om dezelve te vischen worden aldaar Lynen gebruikt, met Hoeken, gelyk tot den Kabeljauw-Vangst.

Verbaazen-
de grootte.

De verbaazende grootte, egter, van sommige Rochen in Westindie, heeft een andere Soort van Visschery, daar omtrent, in trein gebragt. In den jaare 1634 werdt 'er, by 't Eiland St. Kristoffel, één gezien, die een Musket-Schoot van den Oever was, en waar op men twee Sloepen, ieder met vyftien of twintig Man, afzondt, die hem naauwlyks konden meester worden. Men smeet 'er verscheide Harpoenen te gelyk in, en, niettegenstaande de

de poogingen, die door de Roeijers werden aangewend, sleepte hy de beide Sloepen ver in Zee. Na dat de Vifch zig afgeworfteld hadt, werdt hy, evenwel, aan Land gebragt, en bevonden twaalf Voeten lang te zyn, van den Kop tot aan 't begin van de Staart, en tien Voeten breed. Hy was zo hard, dat men 'er niets van eetbaar oordeelde; en de Lever werdt door tien Man, met veel moeite, naar de plaats gefleept, daar men dezelve verdeelen zou.

Pater LABAT fpreekt van een niet minder verbaazende Roch, die door de Negers van Guadaloupe geharpoeneerd werdt. Deeze was, overdwars, twaalf Voeten en agt Duimen breed, en hadt de langte van tiendhalf Voet, zynde, in 't midden, by de twee Voeten dik. De Staart was lang vyftien Voeten, verdunnende allengs naar 't end toe, daar zy rykelyk de dikte van een Duim hadt. De Huid was dikker dan Ofsen-Leder. Van de Lever werdt Olie of Thraan gekookt, en de befte stukken Vifch, die het minft hard fcheenen, van de Negers ingezouten.

Aan onze Kuft, daar de Roch kleiner valt, wordt dezelve gemeenlyk met Netten gevangen. Men vindt 'er dergelyken aan de Goud-Kuft en de Kaap, doch beoofden Afrika, aan de Kuft van Abyffinie, zyn zy, volgens THEVENOT, van breedte als een Sloep lang is, en zo

III. Hard van Huid, dat 'er geen Harpoen in wil
 AFDEEL. vatten. In Oostindie zyn de Rochen wat an-
 XIV. ders van gedaante, veel teerder en smakelyker
 HOOFD- dan de onzen, maar niettemin zo hard van Huid
 STUK. en fierlyk gemarmerd, dat de Vrouwluy 'er zig,
 ten deele tot sieraad, tot dekking haarer
 Schaamte van bedienen.

KLEIN noemt deeze Soort van Roch, „ *Da-*
 „ *fybatus*, die het Lyf geheel met witagtige,
 „ ronde of ovaale grootere Vlakken, waar tus-
 „ schen veele kleine zwarte Kringronde ver-
 „ spreid zyn, fierlyk gesprenkeld heeft”: of
 liever, „ genagelde *Dasybatus*, met Doornen
 „ die naar Yzeren Spykers gelyken:” Want
 deeze beiden vind ik door GRONOVIVS aange-
 haald (*). De Kleur is van boven bont, van onde-
 ren wit, zegt ARTEDI. Een ry van dertig Ste-
 kels loopt, van midden op de Rug tot aan 't
 end van de Staart, byna regt uit. Somtyds vindt
 men vier grootere, somtyds maar twee, op 't
 voorste van de Rug. Bovendien zyn 'er Prikkel-
 s aan den Bek, de Oogen, de zyden van de Staart
 en de Borstvinnen. Hy heeft geen Aars-Vin,
 doch aan de Staart zyn twee Vinnen, en twee
 gaatjes beneden het Aarsgat. Voorts verschilt
 hy van den gladden Roch, doordien zyn Kaa-
 ken met puntige Knobbeltjes, als een Vyl, ge-
 wapend zyn, in plaats van Tand.

(10)

(*) *Zöophyl. Gronov. Fasc. I. Leid. 1763. p. 36 N.*
 254.

(10) *Roch die langwerpig is, met ééne ry van Stekels midden op de Rug.* III. AFDEEL.

XIV.

HOOFD-STUK.

X.

Rhinobatos.

Haay-Roch.

Dit Schepsel, dat in de Middellandsche Zee voorkomt, is van ARISTOTELES *Rhinobate* genoemd. Men geeft 'er thans den naam aan van *Squatino-Raja*, of Haay-Roch, om dat het in Gestalte als een middelfoort tusschen de Rochen en die Soort van Haaijen, welke men Meir-Engel of Pakhaay noemt, zig vertoont.

't Gelykt minder naar een Roch, dan naar een Pakhaay, van welken het verschilt, doordien het langer is van Lyf, naar reden van de breedte en grootte: als ook dat het de Snoet spitser heeft en dus eenigermaate gelykende naar die Soort van Roch, welke men noemt *Oxyrinchus* of Scherpsnoet: voorts is de Bek onder den Snoet, gelyk in de Haaijen, niet aan 't end; en de onderste Oppervlakte platter. In deeze beide opzigten verschilt het, wederom, van den Pakhaay. In plaats van Tanden heeft het scherpe Knobbeltjes, gelyk in de gewoone Rochen plaats heeft. De Huid is ruuw en het bovenste des Lyfs bruinagtig.

RONDELETIUS heeft met kragt willen bewee-
ren, dat 'er zodanig een Schepzel niet gevonden worde; doch het Gezag van FABIUS Co-

LUM-

(10) *Raja oblonga*, unico *Aculeorum* ordine in medio Dorso. ART. *Gen.* 70. *Syn.* 99. *Squato-Raja* sive *Rhinobatos*. BELL. *Pisc.* 78. GESN. *Pisc.* 903. *Rhinobatos* sive *Squatino-Raja*. SALV. *Pisc.* 153. WILL. *Ichth.* 79. RAJ. *Pisc.* 28.

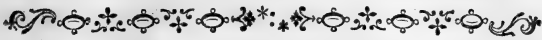
I. DEEL, VI, STUK,

Hh 2

III. LUMNA, die zegt, dat het te Napels dikwils
 AFDEEL. voorkomt, is genoegzaam daar tegen. Deez'
 XIV. verhaalt, dat de Visschers hem berigt hadden,
 HOOFD- hoe het niet langer dan vier Voeten was en niet
 STUK. zwaarder dan twaalf Ponden. De Byhangzels,
 Haay- van vyf Duimen lang, die aan de Buikvinnen
 Roch. in de Mannetjes worden toegeschreeven, en
 als tot voor-Voeten kunnen verstrekken, doen
 my weinig twyfelen, of het is zulk een Schep-
 zel geweest, dat in den jaare 1737 aan de Zee-
 Kust van *Exmouth*, in 't Westen van Engeland,
 gevangen werdt, en toen, wegens zyn loopen,
 zo veel gerugts maakte. De Afbeelding, im-
 mers, toont aan, dat die zogenaamde Voeten
 of Pooten, daar men met zo veel ophef van
 spreekt, niet meer dan zekere Byhangzels en
 niet genoegzaam waren, om eene vermenging
 van den Pakhaay of Meir-Engel met een Zee-
 Kalf of Rob, tot de voortbrenging van zulk
 een Schepsel, te onderstellen (*). Dat de *Rhi-
 nobatos* uit paaring van een Haay met een Roch,
 welke beiden zig, tegen den aart der Visschen,
 vleeschelyk vermengen, voortkomen zoude,
 wordt door PLINIUS verzekerd: weshalven hy
 ook den naam uit beiden samengesteld heeft,
 even als die van den Muil-Ezel.

(*). Zie de Afbeelding en Beschryving van dat Zee-
 Dier, medegedeeld door den Heer J. S. CENTEN, in
 de *Philosophische Verhandelingen*, het begin van het II.
 DEELS 2. Stukje, ANNO 1739 by I. TIRION uitgegeven.

XV. HOOFD-

XV. HOOFDSTUK.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Beschryving van 't Geslagt der HAAIJEN, 't welk de ruuwe en gladde, gespikkelde en bonte, den Blaauw- en Sternhaay of gesternde, den Doornhaay, Speerhaay, Kruis- en Schophaay; den Zee-Vos of Aap, het Zee-Varken, den Zee-Engel, den Paard- en Jonas-Haay, als ook den Zaagvisch, bevat. Aanmerkingen omtrent de Tandén, Voortteeling, Ingewanden, Verslindendheid en andere Eigenschappen deezer Dieren.

Veelerley verslindende Visschen begrypen wy onder den Geslagtnaam van HAAIJ, dien ik gebruik tot Vertaaling van den Latynschen *Squalus*, een zeer ongemeen Woord, dat men, geloof ik, nergens dan by PLINIUS vindt. Deeze Autheur zegt, dat de *Squali* omtrent den Evennagtstyd Jongen voortbrengen (*). Het Woord schynt afleidelyk te zyn van *Squalor*, 't welk Vuil en morsigheid betekent, en is daarom op deeze Dieren toepaffelyk, die niet, gelijk andere Visschen, door een Olieagtig Vogt voor aanklevende Modder beschut worden; maar aan wier ruuwe Huid veel Onreinigheid blyft hangen, of welke zig als vuil en modderig vertoont.

De

(* *Squali circa Æquinoctium (Supple) pariunt. Libr. IX. Cap. 51.*

L DEEL. VI. STUK.

H h 3

III. De Kenmerken der Haaijen zyn , vyf Lugt-
 AFDEEL. gaten aan de zyden van den Hals ; het Lyf
 XV. langwerpig en Spijrondagtig : de Bek in het
 HOOFD. voorfte van den Kop. GRONOVIVS voegt 'er
 STUK. veele twyfelagtige Kenmerken by ; gelyk dat
 Kenmer- de Huid in de meeften ruuw is , in fommigen
 ken. glad ; dat de Kop ftomp is of fcherp , enz.
 Hy maakt een Onderdeeling , afgeleid van het
 al of niet hebben van eene Aarsvin. LINNÆUS
 maakt , in dit Geflagt , drie Afdeelingen ; waar
 van de eerfte de zodanigen bevat , die de *Rug*
stekelig en *geene Aarsvin* hebben : de tweede
 de zulken , welker *Rug* niet *stekelig* is , die *fcherp*
Tanden en *eene Aarsvin* hebben : de derde ,
 eindelyk , die genen , welker *Tanden Knobbel-*
agtig zyn.

Soorten. Onder de Soorten , welker getal veertien is ,
 brengt onze Autheur 'er vier in de eerfte Af-
 deeling , zynde verfcheiderley Haaijen ; agt in
 de tweede , waar onder de Kruishaay en de
 zogenaamde *Galei Canes* , of Zee-Honden ,
 en twee in de derde , waar van de eene is de
 Zaagvifch.

I. (1) *Haay zonder Aarsvin , met een Stekelige*
Acanthias. *Rug , het Lyf fpijrondagtig.*
Doornhaay.

Dit

(1) *Squalus pinnâ Ani nullâ, Dorso spinoso, Corpore*
teretiufculo. ART. Gen. 66. Syn. 94. Spec. 102 Faun.
Sæc. 296. Mus. Ad. Frid. I. p. 53. It. Westgoth. 174.
Galeus Acanthias. ROND. Pisc. 373. GESN. Pisc. 607. Muste-
lus

Dit is de gewoone Haay of Zee-Hond, dien III.
 men veel vangt in de Noordzee, zo aan onze AFDEEL.
 als de Engelsche Kusten, en ook aan die XV.
 van Ierland. GRONOVIVS zegt, dat de Kat- HOOFD.
 wykers hem *Doornbaay* noemen: elders hadt STUK.
 hy gezegd, dat de Nederlanders hem *Speer- Doornbaay.*
baay heeten. De Engelschen geeven aan dee-
 zen den naam van *Prickly Dog* of *Houndfish*:
Dornhundt, dat is Doornhond, hadt GESNER
 hem geheten; te Venetie noemt men hem
Azio, te Rome fomtyds *Scazone*. Onder den
 algemeenen naam van *Requin* of *Requien* is hy
 in Vrankryk bekend, en onder dien van *Hay*,
Haie of *Haae*, in 't Noorden.

De Gestalte van deezen Roofvisch wordt Gestalte.
 door GRONOVIVS aldus beschreeven (*). Het
 Lyf is langwerpig, rondagtig, hooger dan
 breed; de Huid ruuw, op de Rug Afchgrauw,
 aan den Buik witagtig: de Kop taamelyk lang,
 van dikte als het Lyf, uitlopende in een Ke-
 gelvormige Snoet, aan wier voorste en onder-
 ste deel de Neusgaten zyn. De Bek, onder
 aan den Kop, is met scherpe breede Tandén,
 die op verscheide ryën in de beide Kaaken ge-
 plaatst zyn, gewapend. De Oogen, aan de on-
 derste zyden van den Kop, zyn nader aan den
 Bek dan aan 't end van de Snoet. Vyf Kieuw-

gaten

lus spinax. BELL. *Pisc.* 69. SALV. *Pisc.* 135. f. 136. Ga-
 leus Acanthias f. Spinax. WILL. *Ichth.* 56. RAJ. *Pisc.*

21.

(*) *Mus. Ichthyolog.* pag. 61, 62.

I. DEEL. VI. STUK.

H h 4

III. gaten heeft hy, van onderen wederzyds, effen
 AFDEEL. voor de Borstvinnen : zeven Vinnen in 't geheel,
 XV. aan de Rug , Borst en Buik , ieder twee, en
 HOOFD- éénē aan de Staart. De twee Buikvinnen,
 STUK. *Doornhaay* merkt zyn Ed. aan, heeft KLEIN, zeer onei-
 gen , een dubbele of samengevoegde Aarsvin
 geheten. De eerste Rugvin, ver van den Kop
 af, middelmatig van grootte, bestaat uit Kraak-
 beentjes, die niet kwetzende zyn, uitgenomen
 het eerste, dat kortst, dikst en gespist is. De
 agterste Rugvin, ver van de eerste af en klein-
 der, ook uit Kraakbeentjes die niet kwetzen,
 bestaande; behalve dat het eerste derzelve,
 zynde het langste, dik, Beenig, glimmende is, en
 scherp. De twee Borstvinnen, wederzyds éénē,
 onder aan de Zyden van 't Lyf, driehoekig,
 zyn met weerlooze Kraakbeentjes gestraald. De
 twee Buikvinnen, by den Aars wederzyds ge-
 plaatst en byna Vierhoekig, bestaan uit derge-
 lyke Beentjes. Het Aarsgat is byna in 't mid-
 den, tusschen de Borstvinnen en de Staart, die
 in tweeën is verdeeld, het bovenste driemaal
 zo lang als het onderste.

De langte van het Onderwerp, naar 't welke
 deeze Heer zyne beschryving opgemaakt heeft,
 schynt zeer klein te zyn geweest, als de lang-
 te hebbende van maar 9 Duimen en 5 Liniën:
 't welk nagenoeg de langte is van een voldra-
 gen Jong (*). Evenwel is deeze Haay, zo ik
 aan-

(*) WILLOUGHB. *Pisc.* p. 57.

aangemerkt vind, zelden langer dan één of anderhalf Elle, en dat Voorwerp; 't welk van ARTEDI beschreeven wordt, was maar iets langer dan een Elle. Nooit wordt hy twintig Ponden zwaar; vind ik by CHARLETON aangetekend.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Doornhaay.

In de ontleding van een Haay heeft Doktor COLLINS opgemerkt, dat het Hart naar een Herders-Tas gelykt. De Darmen zyn tweemaal omgeslagen. De Milt, aan den bodem van de Maag, heeft een Byhangfel, dat den Darm tot zo verre vergezelt. Het Alvlees is dubbeld, geplaatst in de hoek, welken de Darm by zyn tweede ombuiging maakt. Doch wel het aanmerkelykste zyn de deelen der Voortteeling in de Wyfjes, die leevende jongen baaren. Deeze hebben, onder 't Middelfrif, wederzyds, een Eijerstok, uit welken twee Eijeren te gelyk in de Lyfmoeder vallen. Die Eijeren zyn, volgens de Waarneeming van WILLOUGHBY, rond, kleiner dan Hoender-Eijeren, zonder harde Schaal, en met geene onderscheiding, naar 't schein, van Wit en Doijer. De Kleur der inwendige zelfstandigheid was een weinig geelagtig, gelyk Room van Melk, of wat geeler. Als het Ey, nu, in de Lyfmoeder gekomen is, wordt het daar uitgebreed, en het Jong voedt zig met het Doijer, dat in 't Gedarmte, byna op de zelfde wyze als in de Vogel-Pullen, overgaat. Om die reden hangt, aan de Navel van de jonge Haaitjes, een

Ingewanden.

III. Blaasje, met een gedeelte der Vogten van het
AFDEEL. Ey gevuld.

XV. De Haaijen zyn regte Vifchjaagers, en dry-
HOOFD- ven geheele Schoolen van Flaringen, uit diep
STUK. Doornhaay. Water, daar dezelve van grooter Vifchen
Gebruik. vervolgd worden, zo naar de Havens aan de
Noorfche Kuff, als naar die van Engeland en
de Zuiderzee. Zy doen derhalven de Vifchery
veel voordeel, doch fomtyds komen zy in zulk
een menigte, dat 'er dezelve, inzonderheid de
Kabeljaauw-Vangft, door verhinderd worde;
dewyl men, in plaats van Kabeljaauw, Haaijen aan
den Hoek krygt. In de Maag heeft men ook wel
Zee-Katten gevonden. Na het afhaalen van de
Huid hebben zy zeer wit Vleefch, dat zig Spier-
agtig vertoont, en wel eetbaar is, doch zeer
dor en droog; maar de Lever geeft zeer goede
en vette Thraan. Van het Haaijen-Vel wordt
niet alleen tot bekleeden van Kokers, Doozen
en Laadjes, tot Meffen- en Degen-Scheeden,
maar ook tot het polyften van Houtwerk ge-
bruik gemaakt.

II.
Centrina.
Zee-Var.
ken.

(2) *Haay zonder Aarsvin, met een Stekelige
Rug, het Lyf eenigermate driekantig.*

Deeze, die *Centrina* genoemd wordt van de
Au.

(2) *Squalus pinnâ Ani nullâ, Dorfo spinoso, Corpo-
re subtriangulari. ART. Gen. 67. N. 5. Syn. 95. Centri-
na. ROND. Pisc. 384. SALV. Pisc. 156-158. GESN. Pisc.
609. WILL. Ichth. 58. RAJ. Pisc. 21.*

Autheuren, onthoudt zig in de Middellandsche Zee, en wordt te Rome *Pesce Porco* of Zee-Varken geheten: 't zy wegens de dikte van zyn Lyf, waar door hy zeer verschilt van de Haaijen; 't zy om dat hy zig als een Zwyn in Slyk en Modder wentelt. De voorste Rugvin heeft een Doorn of Stekel, die voorwaards de Straalen van de Vin kruist; de agterste Rugvin agterwaards; en dit maakt 'er den naam van *Sternbaay* op toepasselyk. Men wil ook, dat het die Visch zy, welken BELLONIUS *Vulpecula*, dat is het Vosje noemt, en uit wiens Lever alleen, somwylen, tot zes Ponden Olie kwam.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.
*Zee-Var-
ken.*

Deeze Haay, die in de Bovenkaak drie ryën Tandën, in de Onderkaak maar ééne ry heeft, wordt te Rome somtyds op de Vischmarkt gebragt, doch het gemeenste Volk vindt 'er geen Smaak in, dan in tyden van het grootste gebrek: dewyl de Visch zo taay is, dat men de Vezelen naauwlyks van één kan scheuren. Aan de Olie of Thraan van de Lever, met eenige Speceryën gemengd, worden uitneemende kragten, tot verzagting van inwendige Knoestgezwel- len en versterking der Zenuwen, toegeschreeven.

(3) *Haay zonder Aarsvin, met een Stekelige Rug, de Neusgaten aan 't end.*

III.
Spinax.
Speerhaay:

De

(3) *Squalus pinnâ Ani nullâ, Dorso spinoso, Naribus terminalibus.* ART. *Gen.* 67. *Syn.* 95. *Galeus Acanthias* sive *Spinax fuscus.* WILL. *Ichth.* 57. RAJ. *Pisc.* 21.

I. DEEL. VI. STUK,

III. De Heer GRONOVIVS betreft de bruine *Galeus Acanthias*, *Spinax* of Doornhaay, van WIL-
 AFDEEL. LOUGHBY en RAY, tot de eerste Soort, daar
 XV. HOOFD- hy, volgens deeze Schryveren, van verschilt,
 STUK. door de Huid, van onderen, zelfs ruuwer en
Zee-Var- bruiner te hebben dan op de Rug. De Bek is
ken. stomp, en hy heeft wyde Neusgaten, bykans
 in 't end van de Snoet geplaatst. Ook is de
 Rug niet een weinig gekield, als in de andere,
 maar breeder, gelyk in de Zee-Honden. Hy
 heeft de Stekels, Staart en Vinnen eveneens.
 Men noemt hem te Genua, *Sagree*, en wy mo-
 gen hem *Speerbaay* heeten.

IV. (4) *Haay zonder Aarsvin, met den Bek aan*
Squatina. 't end van de Snoet.
Zee Engel.

By de Autheuren voert deeze Visch den naam
 van *Squatina*, dien PLINIUS reeds gebruikt heeft,
 en toegepast, zo 't schynt, op de groote Haai-
 jen. Den Griekfchen naam, *Rinée*, leidt CHAR-
 LETON af van de scherpte van de Snoet; doch
 dit is tegenstrydig. Veeleer schynt dezelve van
 de ruutheid van deszelfs Huid afkomstig te
 zyn. Te Venetie noemt men dit Schepzel nog
Squaqua of *Squaia*, te Bourdeaux *Creac de Buse*
 en te Genua *Pesce Angelo* of Engel-Visch. Hier-
 om

(4) *Squalus pinnâ Ani nullâ, Ore terminali.* ART.
Gen. 67. N. 6. Syn. 95. Squatina. BELL. Pisc. 78. ROND-
Pisc. 367. GESN. Pisc. 899. WILL. Ichth. 79. RAJ. Pisc.
 26.

rom geeft men 'er, in Vrankryk, thans ook den naam aan van *Ange*, in Engeland dien van *Angelfish*; doch gemeenlyk is hy daar bekend by den naam van *the Monk*, dat is de Monnik, of *Kingston*, en *File-Fish*, 't welk Vyl-Vifch betekent: ook wel de *Mermaid* of Meermin: welk Woord van Hoogduitschen oorsprong is, daar men de Zee Meer noemt. Om die reden geeven sommigen 'er ook den naam aan van *Meer-Engel*, daar het beter was, hem *Zee-Engel* te heeten. De gemeene naam, onder onze Vifschers, is *Schoerbaay* of *Pakbaay*, welk laatste van Padde-Haay afkomstig zou kunnen zyn, naar men wil (*).

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.
Zee-Engel.

Dit Schepzel wordt niet alleen in de Middellandsche Zee, maar ook aan de Kusten van Engeland en Noorwegen, ja aan die van ons Land en Vrankryk, gevangen. RONDELETIUS schryft, dat hy 'er gezien had van grootte als een Mensch en van honderdzeftig Ponden. WILLOUGHBY zag 'er van zefftig Ponden, en ARTEDI verhaalt, dat hy 'er gezien heeft te Londen in *Naggsbead*, en te Chelfea.

De Gestalte is zeer plat en breed, en als tus-
fchen de Haaijen en Rochen middelflagtig; wes-
halve ook RAY hem onder de Rochen geplaatst
hadt. De Zee-Engel heeft, in de Bek, drie
ryën Tandën onder en boven, die met elkan-
der, volgens ARTEDI, het getal van omtrent
hon-

Gestalte.

(*) *Uitgez. Verhand. I. DEEL, bl. 148.*

I. DEEL. VI, STUK.

- III. honderd-en-agt uitmaaken. De Snoet is breed
 AFDEEL. en stomp, met Neusgaten op den rand: Zyd-
 XV. Vinnen of Vlerken heeft hy nagenoeg als de
 HOOFD-
 STUK. Rochen, behalve dat zy niet met den Kop ver-
 Zee-Engel. eenigd zyn: de Rugvinnen zyn klein: de Staart
 is van onderen een weinig korter dan van bo-
 ven. Aan de Oogen en Neusgaten zyn zekere
 Stekelige Knobbeltjes; gelyk ook korte Stekels
 aan den rand der Borst- en Buikvinnen, en
 midden op de Rug. De Staart heeft een half-
 maanswyze figuur. De Huid is op de Rug ruuw
 en wit, met Afchgrauw gemengd; aan den Buik
 zeer effen en glad, witagtig van Kleur.
- Gebruik. De Zee-Engel brengt dertien en meer leven-
 dige Jongen ter wereld, die dan reeds zes Dui-
 men lang zyn, zegt GRONOVIVS. Hy kruipt in
 Zand en Slyk, gelyk de Roch, en leeft van
 Visch gelyk de Haaijen. Men merkt aan, dat
 het Landvolk in Languedok hem versmaadt, zo
 van wegen de taayheid, als den kwaaden Reuk.
 In sommige Provinciën van Vrankryk, even-
 wel, en zelfs onder 't gemeene Volk te Parys,
 wordt 'er van gegeten. Dat de gedroogde
 Eijeren, van de *Squatina*, veel doen tot het
 stoppen van den Buikloop, heeft de Ondervin-
 ding geleerd, en daarom gebruiken onze Vis-
 schers die daar tegen, zegt RONDELETIVS. De
 Afch wordt tegen het uitvallen van 't Hair en
 tegen de Daauworm of Zeehoofdigheid ge-
 preezen. Inzonderheid maakt men van derzel-
 ver Huid gebruikt, om Scheeden van Messen
 en

en Degens te overtrekken, dat onder de Turken in Barbarie veel geschiedt, en die men dan Sagryn noemt.

(5) *Haay met den Kop zeer breed van vooren, en dwars als een Mooker.*

Onder de Haaijen die de Rug niet Stekelig hebben, en met een Aarsvin, als ook met scherpe Tandén zyn voorzien, behoort de zogenaamde *Balans-Vifch*. Deeze naam is afkomstig van de zonderlinge gedaante van den Kop, die eenigermaate naar het Juk gelykt, waar de Evenaar van een Balans op rust. Hierom noemden de Grieken hem *Zygaina* en de Latynen *Libella*, gelyk hy by de Italiaanen *Ciambetta* heet, en by de Engelschen *the Balance-fish*. Wy noemen hem ook wel *Kruisbaay*, om dat hy de gedaante, byna, van een Crucifix vertoont. In Vrankryk geeft men 'er den naam aan van *Marteau*, dat is Hamer of Mooker: te Rome noemt men hem *Fambetta*, elders *Martello* en op eenige plaatfen van Italie *Pefce Baleftra*.

Die van Marfeille plagten deezen Haay ook wel *Jood-Vifch* te noemen, om dat zyn Kop gelykt naar dat Hoofddekfel, 't welk van die

Na-

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.
V.
Zygæna.
Kruisbaay.

(5) *Squalus Capite latissimo, transverso, Malleiformi.*
ART. *Gen.* 67. *Syn.* 96. *Mus. Ad. Frid.* I. 52. *Zygæna*
five *Libella*. BELL. *Pisc.* 60. *Zygæna* ROND. *Pisc.* 389.
GESN. *Pisc.* 1050. *Libella*. SALV. *Pisc.* 128. *Zygæna*
WILL. *Ichth.* 55. RAJ. *Pisc.* 20.

I. DEEL, VI. STUK.

III. Natie, weleer, aldaar gedragen werdt. In
 AFDEEL. Amerika, daar hy zo wel als in de Noordzee
 XV. voorkomt, noemt men hem *Pantouflier*. De
 HOOFD- Negers, aan de Kust van Afrika, weeten hem
 STUK. zeer wel meester te worden; hoewel het een
Kruisbaay. zeer verslindende Visch is, daar onze Visschers
 bang voor zyn. Andere Visschen en zwemmen-
 de Menschen kan hy door een stoot om ver-
 smyten, en hy is in 't byzonder happig naar
 Menschen-Vleesch. OPPIANUS vergelykt zyne
 kragten by die van den Leeuw.

De Balans-Visch heeft het Lyf lang en rond,
 met groote sterke Vinnen gewapend: de Huid
 is zo ruuw niet als die der gewoone Haaijen;
 van Kleur Afchgrauuwagtig. Zyn Bek, vol van
 zeer scherpe Tandén, heeft hy onder aan den
 Kop, die, als gezegd is, uit een dwarsstuk be-
 staat, dat van vooren een weinig krom loopt,
 en aan ieder end een groot Oog heeft, zyde-
 lings uitziende.

VI.
Tiburo.
 Schophaay.
 Pl. LVI.
 Fig. 2.

(6) *Haay met den Kop zeer breed en Hart-
 vormig.*

Een Amerikaansche Visch, naar den voor-
 gaanden gelykende, doch met den Kop drie-
 hoekig, zou eigentlyk de *Kruisbaay* der Ne-
 derlanderén zyn, volgens MARCGRAAF. LINNÆUS
 heeft

(6) *Squalus Capite latissimo Cordato. Syst. Nat. X.*
Zygænæ affinis Capite triangulo. WILL. Ichth. 55. Ti-
buronis species minor, MARCGR. Brasil. 181.

heeft 'er den Latynfchen naam *Tiburo*, die ge-
 ineenlyk aan den volgenden gegeven wordt, op
 toegepaft. Deeze Viſch is niet oneetbaar, noch
 onſmaakelyk. Hy wordt te Suriname *Schop-Haay*
 geheten wegens de gedaante van zyn Kop; ge-
 lyk de Heer W. VAN DER MEULEN, die 'er een
 tot het maaken van onze Afbeelding verſtrekt
 heeft, my verzekert.

III.
 AFDEEL.
 XV.
 HOOFD-
 STUK.
Schophaay.

Schoon de Heer GRONOVIVS deeze Soort van
 Haay, zo wel als de gene, welke KLEIN noemt
Galeus met den Kop in een Hyperbolifche figuur
uitloopende, als Verſcheidenheden tot den Kruis-
 haay betreft (*) ſchynt 'er my doch dezelve
 merkelyk van te verſchillen. In dit Voorwerp,
 dat de langte heeft van omtrent negen Rynland-
 ſche Duimen, vind ik den Kop zeer plat en
 dun, twee Duim en drie Liniën breed, op de
 kanten wederzyds een Oog hebbende, dat maar
 anderhalve Linie breed is, en een vierde Duims
 daar van af, naar vooren, de Neusgaten. In de
 Bek, die een half Duim breed is, en getand,
 ſchuilt een dikke Tong. De dikte van het Lyf
 is ongeveer een Duim: het is ſmaller dan hoog
 en heeft op de Rug twee, aan den Buik vyf
 Vinnen. De Staart is gevind ter langte van drie
 Duimen, met eene Vin, die op zyde van de
 Staart ſtaat, en in 't midden, ter langte van an-
 derhalf Duim, even breed blyft, zynde daar
 breed drie Liniën, doch aan 't begin een Kwab
 heeft

(*) *Zöophyl. Gronov. Fasc I. Leid. 1763. p. 34.*

III heeft van een half Duim lang, gelyk ook na-
 AFDEEL. genoeg aan 't end, alwaar de Vin het uiterste
 XV. van de Staart omringt. Zie daar, behalve de
 HOOFD- gestalte van den Kop, een aanmerkelyk ver-
 STUK. schil met den Kruishaay, die de bovenste Kwab
Schephaay. van de Staart driemaal zo lang als de onderste
 heeft, gelyk GRONOVIVS verzekert (*).

VII. (7) *Haay met de Neusgaten digt aan den Bek*
Galeus. *en gaten by de Oogen.*
 Ruuwe
 Haay.

De algemeene naam der verslindende Visschen, die men in 't Engelsch *Sbark* of *Sea Hound*, in 't Fransch *Requin*, in 't Neerduitsch *Haay* noemt, schynt *Galeus* by de Autheuren geweest te zyn. Deeze naam wordt afgeleid van een Wezel, in 't Grieksch *Galée* genaamd, naar welken de Kop in sommigen gelykt, of van de Lamprey, *Mustéla*, naar welke het Lyf zweemt, en dus noernt menze ook in 't Latyn *Mustélus*. Behalve de onderscheiding ten opzigt van de effen- of stekeligheid, en van de Kleur, die maakt dat men van een gedoornde en gladde, van een gesternde en blaauwe *Galeus* gesproken heeft, is 'er nog een aanmerkelyk verschil in de Lighaams-gestalte, welke

(* *Ibidem.*

(7) *Squalus Galeus*, *Naribus Ori vicinis, foraminibus ad Oculos.* ART. *Gen.* 68. N. 9. *Syn.* 97. *Galeus Canis.* ROND. *Pisc.* 377. GESN. *Pisc.* 167. *Canis galeus* SALV. *Pisc.* 130. WILL. *Ichth.* 51. RAJ. *Pisc.* 20.

ke fommigen Zee-Vos of Zee-Aap , anderen Zee-Dog of Zee-Hond, ja Zee-Paard doet heeten. De gemelde Haay wordt van de Engelfchen *Tope*, van de Marfeillers *Pal*, van de Romeinen *Lamiola* of *Canofa* getyeld.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

De naam van Zee-Hond fchynt aan deeze Dieren gegeven te zyn van wegen de ftouthed, waar mede zy niet alleen andere Viffchen, maar zelfs den Mensch aandoen, byten en verfcheuren. De Verflindendheid is het eigen Kenmerk der Haaijen, die de Schepen, door den Atlantifchen Oceaan, tuffchen Afrika en Amerika, vaarende, fteeds navolgen, om te aazen op het gene van Vleefch of Vifch weg geworpen wordt, en ook, waarfchynlyk, fomtyds wel op de Lyken. Dat zy Menschen-Vleefch boven al be-minnen, wordt in 't algemeen bevestigd, en de droevige Ervarendheid heeft fommigen, die in de Zee zwommen, zulks met verlies van een Arm of Been geleerd. By Antibes, in de Middellandsche Zee, wedervoer dit nog een Matroos, toen hy reeds uit het Water opgehaald werdt, in den jaare 1744. Zeker Schryver verhaalt, dat de Noorfche Boeren ftukken van Menschen, welke zy ten dien einde vermoorden, plagten te gebruiken om deeze Dieren te vangen.

Verflin-
dendheid.

Ongelooflyk zou de verflinding zyn, welke de Haaijen in Zee aanregten, indien de wyze Schepper de Viffchen niet een middel gegeven had om deeze Roofdieren, die zeer snel kun-

III.
AFDEEL.

XV.
HOOFD-
STUK.

nen zwemmen , te ontkomen. Hunne Bek , naamelyk , onder aan den Kop zynde , kunnen zy in iets dat boven hun is niet happen , zonder zig om te wenden. Men merkt ook aan , dat zy dikwils niet zeer gulzig zyn : mooglyk wanneer hun geen Aas ontbreekt. Van kleine ronde Vifchjes , omtrent zo groot als Sardynen , wordt de Haay vergezeld , die om hem heen zwemmen , en hem de moeite niet waardig fchynen te zyn om in te flokken. Indien men een stuk Spek aan een Yzeren Ketting doet , en dezelve met een Touw laat nafleepen , zo kan het lang duuren eer de Haay toebyt : ten zy men het ophaale. Alsdan valt hy 'er met geweld op aan , flokt het in , en , dus vast zynde , maakt hy een fchrikkelyk geweld ; tot dat men hem , na eenigen tyd worftelens , aan Boord of op 't Land haale.

Vangft.

De Negers vangenze ook wel op een andere manier , door naamelyk , terwyl zy naar hun byten willen , 'er onder te duiken , en dan den Buik open te fnyden , zegt LABAT : doch dit Schepfel is zeer moeielyk te dooden : de brokken beweegen zig nog eenigen tyd , na dat het aan ftukken gefneeden is. In Noorwegen worden de grootfte Soort van Haaijen ook wel met Harpoenen gelenft of gefchooten. Somtyds komen zy onverhoeds in de Netten , tot den Salm-Vangft gezet , en gaan 'er mede door : fomtyds raaken zy daar in verward , en laaten zig , door slaan of fteeken , in onmagt brengen. Dan
fleept

fleept menze op 't Land, indien men 'er iets meer van hebben wil dan de Lever: anderszins neemt men die daar uit en laat het Kreng in Zee.

III.
AFDEEL.

XV.
HOOFD-
STUK.

Gebruik.

Men merkt aan, dat de Noordsche Volkeren veel gebruik maaken van de Olie, welke door Kooking uit de Lever gehaald wordt, in plaats van Vet of Boter, tot hunnen Stokvisch. Het Vleesch van den Buik, aan strooken gesneden en gedroogd, is, op zekere manier bereid zynde, ook niet onsmakelyk; gelyk een Deensch Koopman, die 't zelve op Ysland gegeten hadt, aan den Heer MARTENS verzekerde. De Noorwegers bakken van de Eijeren, die zy in de Haaijen vinden, lekkere Pannekoeken, welken zy *Haakage* noemen. Indien men een Wyfjes-Haay vangt, met jongen in de Buik, zullen onze Europische Matroozen ook niet verzuimen, dezelve tot een Zee-Geregt te bereiden. Van het Vleesch der ouden maakt men zelden veel werks, om dat het zo hard, taay, dor en droog, ja byna onverteerbaar is: doch de Negers, die zeer op 't Haaijen-Vleesch verlekkerd zyn, weten daar raad toe, door het tien of twaalf dagen te bewaaren. Om die zelfde reden komt het hun beter te pas, dan andere Visch, die schielyk bederft, en dus dryft men daar mede, op de geheele Kust van Guinée, een grooten handel binnenslands. Het Brein of de Hersenen, die zeer blank zyn, worden, als menze gedroogd

III. heeft, voor een Geneesmiddel tegen de Kolyk,
 AFDEEL. het Graveel, en tot bevordering van de Kraam-
 XV. gehouden. Het Poeijer der Tand en heeft de
 HOOFD. kragt omtrent van Kreefts-Oogen of Hertshoorn.
 STUK. Van de Huid wordt, als gemeld is, op ver-
 scheidene manieren gebruik gemaakt.

Gestalte. Deze Soort heeft somtyds de zwaarte van
 honderd Ponden. Het Lyf is langwerpig en
 rond, gelyk in de Haaijen in 't algemeen. Drie-
 ryën scherpe Tand en zyn 'er in de Bek. De
 Kleur is op de Rug bruin, van onderen Zil-
 veragtig. WILLOUGHBY zag 'er te Rome op
 de Vischmarkt één te koop, en hem werdt te
 Pensance, in Cornwall, ook een toegebragt.
 Voorts wordt een heerlyke Ontleedkundige be-
 schryving van eenen Mannetjes *Galeus*, die vier
 Voeten lang was, en om 't midden des Lig-
 haams eenen Omtrek van twee Voeten hadt,
 door *Charleton* gegeven, welke hem van Dok-
 tor ENTIUS was medegedeeld (*). Het Mon-
 ster, dat den 9 December des jaars 1737, aan
 de Kust van Portugal, gevangen werdt (†), zal
 mooglyk een Soort van Haay geweest zyn.

Zee-Vos of De Zee-Vos of Zee-Aap der Authouren, die
 Zee-Aap. van ARTEDI als een byzondere Soort opgege-
 ven, en genoemd wordt, *Haay met de Staart*
langer dan het Lyf (‡), vind ik door LINNÆUS
 niet

(* *Onomast. Zoicon. Mantiff. p. 209.*

(† *Europ. Mercurius van 1738. I. DEEL. bladz. 85.*

(‡ *Squalus Cauda longiore quam ipsum Corpus. ART.*

niet opgetekend. Het fchynt egter een byzondere Soort te zyn, indien men de Befchryving der Ouden gelooven mag; hoewel hy aan WILLOUGHBY noch in Italie, noch in Engeland voorgekomen is. Want niet alleen is de Kop spitfer, maar ook het Lyf korter en dikker, dan in de gewoone Haaijen: waar van hy inzonderheid door de Staart verfchilt, welker bovenfte gedeelte als een Seiffen of Sikkell is gevormd, en aan 't end zeer dun uitloopt. Dit laafte fchynt hem wel naar dien Haay-Viffch, welken men in Noorwegen *Sort-Haae*, dat is zwarte Haay, noemt, te doen gelyken: zynde gitzwart op de Rug en aan den Buik blaauw van Kleur.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD.
STUK.

De Franfche Akademiffen hebben zulk een Zonderlinge
Viffch ontleed, die agt en een half Voet lang ^{ge Darm.}
was, en aan den Kop twee Vlerken hadt van
vyftien Duimen, zynde graauwagtig bruin en
blaauwagtig aan den Buik, niet wit, gelyk het
Vosje van SALVIANUS. Zy vonden daar in een
zonderling maakzel van 't Gedarmte. Aan den
uitgang der Maag volgde een Soort van *Duo-*
denum, vyf Duimen lang, en maar een derde
Duims wyd: dan werdt het Gedarmte verbreed,
wyd tot drie Duimen middelyn, ter langte van
agttien Duimen, en hadt van onderen een glad
aan-

Gen. 68. N. 8. Syn. 96. *Vulpes marina*. WILL. 54. RAJ.
20. *Vulpes Galeus* GESN. *Vulpecula marina* ALDR. JONST.
CHART. *Simia marina*. BELLON. GESN.

III. aanhangzel, van zeven Duimen, maakende den
 AFDEEL *Rectum* of Endeldarm. In het bovenste gedeel-
 te van den gemelden wyden Darm, vindt men,
 XV. ter langte van dertien Duimen, inwendig een
 HOOFD- middelfchot, dat den Darm doorliep op de wy-
 STUK. ze van een Slangetrek of Spiraal, ja als een
 Wenteltrap maakte, om zo te spreken, wiens
 treden een half Duim van elkander waren,
 zonder middelstuk. Dit maakzel, begrypt men
 ligt, moet veel kunnen doen tot ophouding der
 half verteerde Spyzen, in een Dier, 't welk geen
 Slingeringen der Darmen heeft (*).

Dit Vosje was zeer Vleezig en men vondt
 'er, op veele plaatsen, meer dan een Duim
 dik Spek of Vet aan. Ook vindt men by ATHE-
 NEUS verzekerd, dat die van Syracuse den
 Zee-Vosch *Cyna Piona*, of vetten Hond noem-
 den, wegens de overvloed van zyn Vet. RON-
 DELETIUS, die 'er een verzekert te hebben zien
 opfnyden, zegt, dat men 'er Jongen in vondt,
 die de Visschers meenden door den Ouden te
 zyn verflonden; doch hy verbeeldde zig, dat
 dezelve 'er, uit schrik, in gekroopen waren.
 in 't voortteelen en ter wereld brengen van de-
 zelve, komt deeze met de andere Haaijen over-
 een. Hy groeit ook wel byna tot de zwaarte
 van honderd Ponden, zegt SALVIANUS.

(8)

(* *Ouvrages adoptés. p. 109.*

(8) *Haay die ros bont is, met de Aarsvin in 't midden tusschen de Navel en de gevinde Staart.*

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.
VIII.
Canicula.
Bonte
Haay.

Deezen noemt men *bonte Haay*, hoewel die naam ook op de volgende toepasselyk is. By de Schryvers voert hy den Latynschen naam van *Catulus*, dat een jonge Hond, Wolf, Vos, enz. betekende. Ook houdt men hem voor het Hondje (*Canicula*) van ARISTOTELES, 't welk dezelve schynt aange-merkt te hebben als het Jong van den voorgaanden Zee-Hond, wiens Jongen hy, in 't Grieksch, *Skullia* noemde, 't welk sommigen *Hitjes* vertaalen. De groote *Catfisch*, dat is Katvisch, wordt hy van RAY geheeten en de rosheid van de Huid doet hem, door de Franschen, *Rouffette* noemen. Te Rome heeft hy den naam van *Scorzone*, te Venetie dien van *Pesce Gatto*, en aan de Kust van Cornwall noemt men hem *Bounce*. Van GRONOVIVS wordt hy mede tot den *Sternbaay* betrokken.

Deeze, die in de Middellandsche Zee gemeen is, en aan de Kusten van de Noordzee ook niet zelden voorkomt, heeft de langte somtyds van anderhalf Elle. Hy verschilt van de gewoone Haaijen, doordien hy de Rug breeder,

(8) *Squalus-rufo-varius*, Pinnâ Ani medio inter Anum & Caudam pinnatam. ART. Gen. 68. Syn. 97. *Squalus conductus*. OSB. Itin. 70. *Canicula Aristotelis*. ROND. Pisc. 380. GESN. Pisc. 168. *Catulus major*. SALV. 137. *Catulus major vulgaris*. WILL. Ichth. 62. RAJ. Pisc. 22.

III. der, de Snoet korter en stomper heeft, niet
 AFDEEL. veel over den Bek uitsteekende, en de Kleur
 XV. roodagtig, met een menigte van zwarte Vlak-
 HOOFD- ken gestippeld. De Huid is, in deeze, veel
 STUK. ruuwer dan in de anderen.

De Kieu- In de Ontleding van deezen is, door WIL-
 wen. LOUGHBY, in 't byzonder agt gegeven op de
 * *Aorta* verdeeling van de groote Slagader * in de Kieu-
 wen. Dezelve loopt eerst opwaards en scheidt
 zig dan in vier Takken, die elk naar een by-
 zondere Kieuw voortgaan, uitgenomen de bo-
 venste, die zig smaldeelt in twee Takken,
 strekkende naar de twee bovenste Kieuwen.
 Alle deeze Takken loopen langs de Ribben of
 Kraakbeenen der Kieuwen heen, en versprei-
 den middelerwyl hunne Takjes in de gestraalde
 Vleezige Kammen, tot dat eindelyk de geheele
 Stam verdwyne. Andere, van deeze onder-
 scheiden, Adertjes, dienen tot te rugvoering van
 het Bloed. Deeze loopen, aan den anderen
 rand der Kieuwen, in Stammen te famen, en
 ontlasten zig in een groote Ader, nevens de
 Ruggegraat leggende, die zo wel opgaat naar
 den Kop, als neerdaalt naar de Staart.

IX. (9) *Haay met een bonte ongewapende Rug,*
Catulus. die
 Gespikkel-
 de.

(9) *Squalus Dorso variegato mutico, pinnis Ventralibus concretis, Dorsalibus Caudæ approximatis.* ART. *Gen.* 69. *Syn.* 97. *GRON. Mus.* II. N. 199. *Catulus minor.* SALV. *Pisc.* 137. WILL. *Ichth.* 64. *Catulus minor vulgaris.* RAJ. *Pisc.* 22.

die de Buikvinnen te samen gegroeid, de Rugvinnen dicht aan de Staart heeft.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Deeze, die nog kleiner dan de voorgaande is, wordt, om die reden, by de Schryvers het kleine Hondje, en by de Engelschen de kleine ruige Hond of *Morgay*, geheten. Hy wordt in Italie mede onder den naam van *Pesce gatto* of Katvisch, in Vrankryk onder dien van *Rouffette* begreepen.

Deeze komt te Rome dikwils op de Vischmarkt en wordt smaakelyker geoordeeld dan de andere Zee-Honden. 't Zou ook wel schynen, dat zyn Vleesch naar Moskeljaat rook, dewyl het Gemeen hem noemt *Guatto Muscarolo*, dat is Muskus-Kat. Nooit gaat hy de zwaarte van anderhalf Pond te boven, zynde dus veel kleiner dan de voorgaande; ook dunner en langer, en veel bleeker rood van Kleur, met kleine, ten deele witte, ten deele bruine Vlakjes gespikkeld, en aan den Buik geheel wit. De Huid is niet minder ruuw dan in de voorgaande, doch aan den Buik gladder. Mooglyk zyn het de Velletjes van deeze of dergelyke Zee-Honden, die dat gespikkelde en als geparelde bekleedzel uitleveren, 't welk men gemeenlyk Robbevel noemt (*).

Deeze Haaitjes, naamelyk, komen niet alleen in de Middellandsche Zee, maar ook aan de

(*) Vergelyk het II. STUK deezer *Natuurlyke Historie*, bladz. 32.

III. de Kusten van Groot-Brittannie voor. GRONOVIVUS beschryft 'er, onder deezen naam, een uit AFDEEL. de Noordzee (*), dat twee en een half Voet XV. lang was, en in 't Kabinet van den Heer WIL- HOOFD. LEM BAART gevonden werdt; doch dit was STUK. Afchgraauw, met kleine zwarte Vlakjes, langs de Rug als op ryën gefchikt zynde, getekend: hoedanig één ik 'er ook heb, van weinig minder langte, dat insgelyks de Buikvinnen famengegroeid heeft en met dergelyke Tandjes is voorzien. In die van SALVIANUS zyn de Vlakjes zonder eenige orde verspreid.

V. (10) *Haay die bont is en ongewapend, hebbende de Buikvinnen van elkander afgezonderd en de Rugvinnen digt aan de Staart.*
Stellaris.
Sternhaay.

De allergrootste Zeehond wordt deeze van de Autheuren getyteld, hoewel de grootte niet zo ongemeen is, als die naam zou schynen uit te drukken. RONDELETIUS schryft aan zyne *Canicula Saxatilis*, die meest hier mede schynt overeen te komen, slegts de langte toe van twee Ellen. GRONOVIVUS schynt deezen en de twee voorgaanden thans allen bykans onder ééne Soort te betrekken, uitmaakende die genen, wel.

(*) *Mus. Ichth.* Tom II. p. 44. N. 199.

(80) *Squalus varius inermis*; Pinnis Ventralibus discretis, Dorsalibus Candæ approximatis. ART. *Gen.* 69, *Syn.* 97. GRON. *Mus.* II. 200. *Catulus maximus.* WILL. *Ichth.* 63, RAJ. *Pisc.* 22.

(†) *Zoopbyl. Gron.* Fasc. I. p. 45.

welken men aan onze Kusten, gemeenlyk, *Sternbaay* noemt. 't Verschil, daar tusschen, zou voornaamelyk bestaan in de Kleur, die in de eene rooder is, in de andere bleeker; in de schikking en grootte der Vlakken op de Rug, als ook in die der Buikvinnen. 't Komt my zonderling voor, dat de Franschen aan hunne *Rouffette* een zagter Huid dan aan de Haaijen toeschryven. Deeze Velletjes, zeggen zy, zyn van verscheiderley Kleuren en altoos gesternd of gespikkeld, daar die der Haaijen bruin en harder zyn. Men brengt zodanige Velletjes veel van den Uithoek van Normandie, die Kaap la Hogue heet, te Parys.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Sternbaay.

(II) *Haay met een drieboekig Groefje op 't end van de Rug en geene Gaaten by de Oogen.*

XI.
Glaucus.
Blaauw-
haay.

De Engelschen noemen deezen *Blew-Sbark* en wy geeven 'er den naam van *Blaauw-Haay* aan, wegens de Kleur, die op de Rug donkerblauw, aan den Buik Zilveragtig is. 't Schynt my die gene te zyn, welken men in Noorwegen *Haaebrand* noemt, en aldaar voor het Manetje houdt van de volgende, zynde zes of zeven Ellen lang en van Gestalte als de gewoone Haaijen. RONDELETIUS schryft aan zynen *Galeus*

(II) *Squalus fossilâ triangulari in extremo Dorso, foraminibus nullis ad Oculos. ART. Gen. 69. N. 13. Syn. 98. Galeus glaucus. ROND. Pisc. 378. GEN. Pisc. 609. WILL. Ichth. 49. RAJ. Pisc. 20.*

I. DEEL. VI. STUK.

III. *Ieus glaucus* de langte van vier of vyf Ellen
AFDEEL. toe.

XV. Hy komt zo wel in de Oceaan en de Noord-
HOOFD- zee , als in de Middellandsche Zee voor. In
STUK. Verflindendheid wykt hy voor de andere Haai-
Blaano- baay. jenen of Zee-Honden niet, maar overtreft dezelve
door zyne grootte. Als in de Zomer een
Jongen, die de Lakey was van zekeren Officier,
op den Oever wandelde, kwam zulk een Mon-
ster uit het Water schieten, en zou hem, hadt
hy 't niet ylings doorstoken, waarschynlyk een
Been afgebeten hebben, zegt RONDELETIUS.
Zyn Vleesch is hard, sterk ruikende en taay,
doch, voor iemand [die 't verteeren kan, zeer
voedzaam. Hy heeft de Huid minder ruuw
dan eenige andere Soort van Haay, de Tanden
zeer scherp, naar WILLOUGHBY getuigt, die
zulk een Schepsel in Cornwall gezien en ge-
opend hadt.

XII. (12) *Haay met de Rug plat en de Tanden*
Carcharias. Zaagswyze.
Jonas-
Haay.

De *Canis Carcharias* der Ouden wordt heden-
daags *Lamia* in Vrankryk en van de Engelschen
white Shark, dat is de witte Haay, geheten.
Men noemt hem, in Noorwegen, *Haae-Kiaring*,
en

(12) *Squalus Dorso plano, Dentibus Serratis.* ART.
Gen. 70. Syn 98. Lamia. ROND. Pisc. 390. Canis Car-
charias seu Lamia. GESN. Pisc. 173. WILL. Ichth. 47.
RAJ. Pisc. 18.

en houdt hem voor 't Wyfje van den voorgaanden. Wy noemen hem *Jonas-Haay*, om dat men het waarfchynlyk plagt te ftellen, dat de Profeet Jonas door zulk een Zee-Monfter ingeflokt ware (*).

Deeze is de grootfte van alle Haaijen. Men heeft zulk een Monfter, naar getuigd wordt, gevangen, dat, op een Kar gelegd zynde, naauwlyks van twee Paarden kon voortgetrokken worden. Men heeft 'er gezien, die gefchat werden op eenige duizend Ponden zwaar. RONDELETIUS zag 'er op den Oever van Saintogne één, die den Bek zo wyd hadt, dat 'er een dik Man gemakkelyk in kon. Die van Marfeille hadden hem verhaald, dat zy eens een Man, die met een Borft-Harnas gewapend was, in de Rob van zulk een Vifch gevonden hadden (†).

De

(*) Men ftelde zulks te gereeder vaft, om dat de Keel der Waiviffchen te naauw bevonden wordt, tot het inflokken van een Mefch; doch hedendaags, nu men de Kazilotten kent, is die zwaarigheid weggenomen. Zie het III. STUK dezer *Natuurlyke Historie* bladz. 531. Ondertusfchen is het zonderling, dat men by LYCOPHRON gemeld vindt, dat de Vifch, in wiens Bek *Hercules* gefprongen, en daar hy drie Etmaal in de Maag gebleeven zoude zyn, een *Κάρχαρος Κύων* zy geweest.

(†) De wonderen worden zelden verkleind, zegt het gemeene Spreekwoord. Ik vind in de *Dictiomm. des Animaux*. (Paris 1759. Tome II. p. 889.) hoe RONDELETIUS zegt, dat men 'er gezien heeft, die tot *der-tigduizend* Ponden woogen. Hoe kon hy dan zeggen,
I. DEEL, VI, STUK. dat

III.
AFDEEL.
XV.
HOOPD-
STUK.
*Jonas-
Haay.*

III. De Gestalte is zo ontzaglyk niet als de Bek,
 AFDEEL. en deeze, wederom, niet zo yzelyk door zyne
 XV. gaaping als door de Tandén, daar hy mede ge-
 HOOFD- zoomd is, die, inderdaad, bekwaamer zyn om
 STUK. ze toe te passen op de *Glossopetræ*, of zoge-
 Jonas- naamde Adderstongen, dan die van den Stern-
 Haay. haay, van ongeveer een Linie lang (*). De
 De Tandén. Tandén, immers, van den Jonas-Haay, mun-
 ten niet alleen in grootte uit, maar zyn ook,
 aan de kanten, Zaagswyze gekorven of inge-
 sneeden, in de Bovenkaak, alwaar zy breeder
 zyn, doch ronder in de Onderkaak, en niet
 allen gekarteld. Ik vind zodanig eene Ver-
 scheidenheid ook in de *Glossopetræ*, die ik heb
 van bykans een Duim lang. Men heeft wel by
 de anderhalf honderd Tandén in ééne Bek ge-
 teld, doch het getal is onzeker.

„ Wat nuttigheid den Haaijen de verschei-
 „ derley ryën van Tandén toebrengen, daar
 „ de meesten onder het Tandvleesch inwendig,
 „ neergedrukt, verborgen zyn, heeft de Heer
 „ GEOFFROY netjes verklaard”, zegt GRONO-
 VIUS (†). Het gene ik dien aangaande op de by
 hem aangehaalde plaats vind, bestaat in 't volgen-
 de, 't welk de Historie-Schryver van de Koninglyke
 Aka-

dat de middelmaatigen van deeze soort der Haaijen,
 duizend Ponden zwaar zyn: dan zouden die anderen,
 in langte en dikte, ten minste driemaal zo groot moe-
 ten zyn geweest.

(*) *Mus. Ichth.* Tom. II. p. 44.

(†) *Zoophyl. Gron.* Fasc. I. Leid. 1763. pag. 31.

Akademie der Weetenſchappen meldt (*):
 „ De Heer GEOFFROY heeft ons medegedeeld
 „ een Brief, hem van Marſeille geſchreeven,
 „ by het zenden van vier Tandē van een *La-*
 „ *mia*, die gevangen was by de Eilanden van
 „ Ste. Marguerite. De *Lamia* is een groote
 „ Viſch of Zee-Hond, die men meent te zyn
 „ de *Carcharias* der Ouden en die men ſomtyds
 „ ziet op de Kuſten van Languedok, Proven-
 „ ce, Italie en Spanje. De zogenaamde Slan-
 „ gen-Tandē, die men by de Goudſmeden vindt,
 „ zyn niet anders dan Haaijen-Tandē: want
 „ onder andere kragten, die men 'er aan toe-
 „ ſchryft, hebben ſommige Naturaliſten zig,
 „ op ik weet niet welk een Grond, verbeeld,
 „ dat zy, aan den Hals der Kinderen gehangen
 „ zynde, dezelve veel goed doen tot het uit-
 „ komen der Tandē, en, 't gene nog won-
 „ derlyker is, dat zy dezelve voor ſchrik be-
 „ ſchutten. Deeze Tandē zyn zeer hard en
 „ ſcherp, van driehoekige figuur, ſnydende,
 „ en aan de beide Zyden als een Zaag getand.
 „ Daar zyn 'er zes ryē in ieder Kaak; die
 „ van de eerſte ry vertoonen zig buiten de Keel
 „ van den Viſch, en ſtrekken voorwaards: die
 „ van de tweede ry zyn regt, en die van de
 „ andere ryē inwaards gekromd. De *Lamia*,
 „ by

III.
 AFDEEL.
 XV.
 HOOFD-
 STUK.
Jonas-
Haay.

(* *Hist. de l'Acad. des Sc. de Paris. 1741. Ed. d'Amſterd. p. 34.*

III. „ by de Eilanden van Ste. Margarite gevan-
 AFDEEL. „ gen, bevondt zig verward in de *Thonmine*,
 XV. „ of 't Net, dat men gebruikt om de Spaansche
 HOOFD- „ Makreel te vangen. Dezelve woog by de
 STUK. „ honderd Kwintaalen, en men was genood-
Jonas „ zaakt haar met een Felook te boegseeren
Haay. „ tot aan Cannes, dat 'er omtrent twee My-
 „ len af is. Dit is waarschynlyk een der groot-
 „ sten die men kent; aangezien RONDELETIUS,
 „ in zyne Beschryving der Visschen, spree-
 „ kende van de gewoone grootte der Lamiaas,
 „ zegt 'er één gezien te hebben die tien Kwin-
 „ taalen woog (*). Men haalde 'er de Inge-
 „ wanden uit, en vondt een Paard, dat nog
 „ geheel was, in de Maag. Dit, zegt de
 „ Autheur van den Brief, dat hy zelf gezien
 „ heeft. Men maakte 'er veel Olie van, en zou
 „ het Vleesch opgegeten hebben, dat voor
 „ gezond en smaakelyk wordt gehouden, in-
 „ dien 'er niet het gemelde Paard in de Bùik
 „ gevonden ware; 't gene 'er de Inwooners
 „ van Cannes de walg van krygen deedt.
 „ Even-

(*) Dit schynt te zien op de *duizend Ponden*, voor-
 gemeld. Indien men een Kwintaal neemt op 100 Pon-
 den, zo zal deeze Haay, voor 't minst, *tienduizend*
Ponden zwaar geweest zyn: of mooglyk wel *vystien-*
duizend Ponden: want de Kwintaalen Visch worden som-
 tyds op 150 Ponden, en daar boven, gerekend. Dan
 was het evenwel nog maar de halve zwaarte, van 't
 gene de *Dict. des Animaux* aangaande de opgave van
 RONDELETIUS berigt.

3, Evenwel werdt het Vleefch aan vreemden
3, verkogt; die 'er niet van wiften (*).

Van het Haay-Wyf, dat aan de Kuft van Noorwegen, gemeenlyk, van negen tot tien Ellen lang voorkomt, en zo zwaar is, dat het een geheele Wagenvragt uitmaakt (†); komt van de Lever alleen, fomtyds, wel twee of derd-half Tonnen Thraan. Uit den vetten Buik worden ook eenige ftrooken gefneeden, die men in de Wind droogt, en verkoopt aan de Bovenlanders; doch men krygt 'er niet veel voor. Van de Huid worden Zeelen tot Paardetuigen gemaakt, even als van die der Zee-Honden of Robben.

III.
AFDEEL:
XV.
HOOFD.
STUK:
Jonas.
Haay.

Dit zegt de Heer PONTOPPIDANS van de *Haay-Paard-Haay* *Kiaring*, doch voegt 'er by, dat in de Noorfche Zee nog een Haay gevonden wordt, die grooter dan deeze is, blaauw en groen van Kleur, als een Makreel; welken men *Haue-Maeren*, dat is Paard-Haay noemt, of *Peertfifch*, dat fom-

migen

(*) Dit zou men een *fraus pia* kunnen noemen, hoewel in een andere Zin, dan die uitdrukking gemeenlyk gebruiktwordt:alzo her de Ingezetenen van Cannes voordeel gaf, en die uitheemfchen geen nadeel deedt. Anders was het Bedrog dat men omtrent de Hottentotten aan de Kaap pleegde, wien de Arak gegeven werdt, daar het Lyk van een Heer, op de Reis van Batavia gestorven, eenigen tyd in gelegen hadt: want deeze raakten 'er op een fchrikkelyke wyze van aan 't Braaken.

(†) Dat is ligt te gelooven: want, als men een Haay van twee Ellen onderstellen mag 20 Pond zwaar te zyn; zou, naar evenredigheid, een Haay van tien Ellen 2500 Ponden bedraagen.

III. AFDEEL, XV. HOOFD-STUK. Paard. Haay.

migen genomén hebben voor Vifch der Gebergten (*). De Staart daar van is meer dan twee Vadem breed; waar uit men de grootte van het Lyf kan opmaaken, 't welk, naar 't berigt van Ooggetuigen, zegt hy, wel van agt tot tien Vademen groot kan zyn. Sommigen tellen hem onder de Walvifchen of Noordkaapers, doch de Kraakbeenigheid fchynt hem daar van te onderscheiden. De Lever is maar een weinig grooter dan in de voorgaande, met welken fommigen hem, zoo hy getuigt, verwarren (†). De *Tiburo*, dien RONDELETIUS onder de Zeekalven betreft, en aan welken niet alleen malfch Vleefch, maar ook Prammen toegefchreeven worden, is van fommigen met minder regt, zo 't fchynt, dan deeze, ook voor een *Lamia*, die wegens haare Gulzigheid den naam heeft, gehouden (‡).

XIII. *Mustelus*. Gladde Haay.

(12) *Haay, die stompe Tanden heeft.*

De Heer GRONOVIVS brengt deezen Haay, dien hy te vooren aanmerkte met den Doornhaay, in Kleur en Gestalte, overeen te komen, thans tot de zelfde Soort als de Blaauwhaay

(*) *Diét. des Animaux*, ut supra.

(†) *Naturl. Hist. von Nozhu*. II. Th. bl. 219.

(‡) *WILL. Ichth.* p. 49.

(13) *Squalus dentibus obtusis*. ART. *Gen.* 66. *Syn.* 93. *Galeus lævis*. GESN. *Pisc.* 608. ROND. *Pisc.* 375. *Mustelus lævis*. SALV. *Pisc.* 135, 137. *Mustelus lævis primus*. *WILL. Ichth.* 60. *RAJ. Pisc.* 22.

haay t'huis, daar ARTEDI hem tot den Sternhaay of bonte Haay betrokken hadt. De Stompeheid der Tandén, die als Korrelagtig of gekarteld zyn, onderscheidt hem genoegzaam van de anderen. Deeze Visch heeft geen eigentlyke Tandén zegt RAY, maar de Kaakebenen zyn, wederzyds, ruuw als een Vyl, gelyk in de Rochen. De effenheid van het Lyf doet hem door de Engelschen noemen, gladdé *ongedoornde Hond*; in 't Fransch *Emisole*, en te Rome *Pesce Colombo*. Men vindt hem zelden zwaarder dan twintig Ponden. Die van WILLOUGHBY was Afchgrauw, aan den Buik Zilverkleur.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

De Heer COLLINS vertoont de Ingewanden Ontleding, van dezen gladden Haay, die ook aan onze Kusten voorkomt, in Plaat (*). Men vindt de beschryving der Ontleding van een Mannetje, in 't Werk van CHARLETON, door Dr. ENTIUS, naar de aanmerking van Doktor TYSON (†). Dezelve had ik eerst gedacht te zyn van een gewoonen Haay, inzonderheid van wegen de ruutheid, die aan deszelfs Huid wordt toegeschreeven: doch de laatstgemelde leert ons, dat deze Haay, met de Hand nederwaards gestreeken, glad is. Het Wyfje, dat hy in 't Vertrek der

Ko-

(*) *Anatomy of the Body of Man*. Lond. 1685 Tab. XXXII. en die van het Jong Tab. XXXIII.

(†) *Embryonis Galei levis Anatome*. WILL. 1736. App. p. 15.

III. Koninglyke Societeit van Londen opende, was,
 AFDEEL. even als dat Mannetje, vyf Voeten lang. Op
 XV. beiden is toepasselyk dat zy niet troepswyze,
 HOOFD- maar eenzaam leeven, en dat de Oogen ge-
 STUK. wapend zyn met zeer zichtbaare Sluitvliezen.
 TYSON oordeelt het een misflag, dat deeze
 Vifch geen Galblaas hebben zou, gelyk EN-
 TIUS verzekerd hadt. Zekere Beurs, door dee-
 zen laatsten eerst ontdekt, die dezelve oordeelt
 tot ontvangft van de Levergal en het Alvleesch-
 Sap te dienen, werdt door TYSON ook gevon-
 den. Dezelve scheidt den eersten van den twee-
 den Darm af, en is door een Valvies zodanig
 vernauwd, dat het in de Maag gegooten Wa-
 ter, ja zelfs de ingeblazen Lugt, moeielyk
 doorgaat in den Karteldarm. TYSON meent,
 dat de Natuur dit Beursje geschikt hebbe, om
 het Overblyfzel van de Doiren der Eijeren,
 daar de Jongen uitgekomen zyn, te ontvangen;
 gelyk, zegt hy, in onze Figuur duidelyk blyk-
 baar is.

Teeldeelen. De Maag, die niet volkomen zodanig door
 TYSON werdt gevonden, als ENTIUS dezelve
 afbeeldt, was, volgens deezen laatsten, met
 Schol of anderen Platvifch gevuld. Aan 't on-
 derfte van de Navel vindt hy een Tepel, die
 hem de *Penis* toefcheen te zyn, alzo 'er, door
 drukking, *Semen* en *Urina* uitkwam. Deeze
 Vifch hadt ook *Parafatae*, drie Vingerbreed
 van het Middelfrif af haaren oorsprong nee-
 mende, en, na wonderbaare omdraaijingen, uit-
 loopen.

loopende in een wyde Buis, die zig in de Zaadblaasjes ontaft. De Testikels waren maar klein, leggende op de Nieren, die langwerpig, van*boven final en bleek, van onderen breed, Vleezig en rood waren. Tuffchen de twee Zaadbuizen in, is een wyde Hol-Ader, zegt hy, gelegen, bekwaam om dezelve te verwarmen. Het Hart heeft, gelyk ENTIVS te regt aanmerkt, zegt Dr. TYSON, de figuur van eens Herders Tafel of Dyzak.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

De laatstgemelde beschryft ons de Vrouwe-lyke Teeldeelen, van den gladden Haay, omftandig. Veeleer waren in deeze Vifch, zegt hy, twee Lyfmoeders, dan één in Hoornen verdeeld. Zy ftrekten zig, door de geheele langte des Buiks, tot aan het Middelft, uit, en eindigden aan het Aarfgat, in een gemeen Buisje. Tuffchen beiden lag de Eijerftok, aan de Ruggegraat met een Vlies gehegt, in wiens bovenfte gedeelte hy een menigte van Eijeren, ter grootte van een Speldekop tot aan die van een Kaas, waarnam, witagtig van Kleur en rond. Het overige des Eijerftoks was ledig, vertoonende zig ontftoken en Bloedig, miffchien doordien de Eijeren met geweld afgerukt waren.

Deeze Vifch (vervolgt TYSON) is, volgens de Waarneeming van ENTIVS, inderdaad te gelyk Baarende en Eijerleggende. In de flinker Lyfmoeder, naamelyk, heb ik gevonden zes volwaffen Jongen, van een Voet lang, en

III. daarenboven twee groote Eijeren, beladen met
 AFDEEL. Vrugtjes, waar van het een de langte naauw-
 XV. lyks van een Duim, het ander van drie Dui-
 HOOFD- men hadt. In de regter Lyfmoeder bevondt
 STUK. zig een Jong, zo klein, dat men 'er de dee-
 len naauwlyks van onderscheiden kon. Wes-
 halve, hoewel deeze Vifch veel Jongen voort-
 brengt, ik egter niet geloof, dat hy ze allen
 te gelyk baart.

De gezegde Eijeren waren zeer groot, als heb-
 bende, wanneer zy op een Vlake lagen, de langte
 van zes Duimen, de breedte vaan drie en een
 half Duim. Men vondt 'er een dun Vogt in,
 met het Wit der Henne-Eijeren overeenkom-
 komftig, en een geel Vogt, in zyne Vliezen
 beslooten, 't welk voor Doijer verftrekte.
 In het dunne doorfchynende Vogt dreef het
 Vrugtje, aan welks Navel, buiten den Buik,
 het Doijer hing. Het Gat van de Navel
 blyft eenigen tyd open, na dat het Doijer ge-
 heel is ingenomen in den Buik, die met dat
 geele Vogt vervuld gevonden wordt, tot welks
 ontlasting, wanneer het Jong hetzelve niet
 meer noodig heeft, de Natuur twee gaten heeft
 gegeven, die nevens de Spleet van de Lyf-
 moeder zichtbaar zyn. Om, nu, te beletten, dat door
 de opening deezer Gaten het Zeewater in den
 Buik kome, zyn dezelve geflooten met een
 Soort van Klapvliezen. Indien deeze Gaten wyd
 genoeg waren, zou daar door eenige Grond
 gegeven worden aan het Vermoeden, als of
 de

de pas gebooren Jongen de Moer vergezelden, en, zo zy ongeval vreesden, weder in het Lyf kroopen. Die Historie, by 't Gemeen erkend, hoe ongeloofbaar ook voorkomende, kan ik niet wraaken, dewylze my door Ooggetuigen is verzekerd (*).

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

(14) *Haay met een Beenige Snoet, naar een Zwaard gelykende, plat en wederzyds getand.*

XIV.
Pristis.
Zaagvisch.

Deeze plagt gemeenlyk Zwaardvisch genoemd te worden, en, hoewel die naam niet oneigen is, gebruiken de Liefhebbers thans dien van *Zaagvisch*, om hem van den eigentlyken Zwaardvisch, die een Snoet als een Degen heeft, te onderscheiden. Deeze naam komt ook beter met den Latynschen en Griekschcn, *Pristis* of *Serra Piscis*, dien CLUSIUS gebruikt heeft, overeen. De Engelschen noemen hem *Sawfish*, de Sweeden *Saeg-*, de Noorweegers *Saug. Fisk*.

In de Zee, die de Kusten van Ysland, Spitsbergen en Groenland bespoelt, schynt de eigentlyke Woonplaats te zyn van den Zaagvisch. Evenwel vindt men hem ook aan de Kust van
Gui-

(*) WILL. *Ichth.* p. 15.

(14) *Squalus Rostro Eniformi Osseo plano, utrimque dentato. Syst. Nat. X. Squalus Rostro longo cuspidato, Osseo, plano utrimque dentato. ART. Gen. 66. Syn. 93. Faun. Suec. 270. Mus. Ad. Frid. I. p. 52. Serra marina. BELL. Pisc. 66. Pristis. ROND. Pisc. 487. Pristis sive Serra Piscis. CLUS. Exot. 136. WILL. Ichth. 61. RAJ. Pisc. 24.*

I. DEEL. VI. STUK.

Kk 5

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.
Zaagvisch.

Guinee, alwaar hem de Negers uit een Soort van Eerbied niet vangen, en indien hy, toevalliger wyze, hun in de Handen komt, zo houden zy het Zwaard voor een Heiligdom. De Groenlandfche Schryvers verzekeren, dat de Walvisch van deezen Visch gejaagd, geplaagd en wel den Buik opgescheurd wordt. Ook agt ik het niet waarschynlyk, dat het Voedzel van den Zaagvisch 't eenemaal uit Zeeplanten zou bestaan; dewyl hy van gelyk Lighaamsgestel is als de Haaijen. 't Kan niettemin waar zyn, dat hy de Zeeplanten, in diep Water, met zyne Zaag affnydt, en boven dryven doet; 't zy door zig daar in te verwarren, 't zy door zyn Aas daar in te zoeken, of op een andere toevallige manier.

Deeze Visch komt, in Gestalte, de Haaijen zeer naby; zelfs in de kleur en ruuwheid van de Huid, als ook in de plaatsing der Vinnen, welken hy 'er op de Rug twee agter elkander, aan de Keel en Buik twee Paaren heeft, en de zevende maakt de Staart uit, die boven langer is dan onder, gelyk in de Haaijen. De Bek maakt, onder aan den Kop, een dwarfe Spleet; wederzyds heeft hy vyf Kieuwgaten. De Kop is driekantig en plattig, met een plat, breed; Beenig uitsteekzel, dat men een platten Hoorn zou mogen noemen, zynde wederzyds als een Zaag getand.

Men zegt, dat 'er dikwils Zaagvisschen gevonden worden van vyftien Voeten lang en dik
naar

naar evenredigheid: weshalve eenigen hun geteld hebben onder de Walviffchen. Ook is dit niet ongeloofbaar, als men agt geeft op de grootte der Zwaarden, die in de Kabinetten van de Liefhebbers gevonden worden. De Vifch, van MARCGRAAF befchreeven, was negentien Duimen lang, en hadt een Zaag van negen Duimen, en hy maakt gewag van een Zwaard, dat hy hadt, zynde vyf Voeten lang. Men vindt 'er tuffchen de twintig en dertig Tandén, op ieder zyde, aan. Ik bezit zulk een Zwaard, dat over de drie Voeten lang is, en op ieder zyde agt-en-twintig Tandén heeft.

In een gedroogde Zaagvifch, die ik, hier ter Stede, by een Drogift gevonden heb, is de langte van den Vifch, tot aan 't end van de Staart, agt Voeten, Rynlandsche Maat, en die van het Zwaard, dat dezelve aan den Kop heeft, nog drie en een half Voet, daarenboven; de dikte, over 't kruis, anderhalf Voet. Het bovenfte gedeelte van de Staartvin is byna twee Voeten lang. De Borftvinnen zyn maar weinig langer dan de Buikvinnen; naamelyk de eerstgemelden ongeveer een Voet, gelyk ook de beide Rugvinnen, welker voorfte, met haaren voorkant, drie Voeten en twee Duimen af is van 't begin van de Staart (*).

XVI. HOOFD-

(*). Gemelde Drogift hadt deezen Zaagvifch, voor eenige Jaaren, te Rotterdam gekogt, en hy verbeeldt zig te geheugen, dat 'er op die Verkoopning nog één ware, byna eens zo groot.

I. DEEL, VI. STUK.

III.
AFDEEL.
XV.
HOOFD-
STUK.

Zaagvifch.

III.

AFDEEL.

XVI.

HOOFD-
STUK.

XVI. HOOFDSTUK.

*Beschryving van 't Geslagt der ZEE-DRAAKEN;
te weten, de Gedrochtelyke Haay of Zee-
Rot, en de Westindische Pejegallo, of Haan-
visch.*

Naam.

De Geslagtnaam *Chimæra*, dien LINNÆUS ge-
bruikt, betekent by HESIODUS een drievor-
mig Monster, dat van vooren een Leeuw, van
agteren een Draak was, en in 't midden een
Geit. Daar VIRGILIUS van de *Chimæra* spreekt,
die met Vlammen was gewapend, schynt hy
een brandende Berg van Lycie te bedoelen, aan
wiens Voet zig Serpentes of Draaken onthiel-
den. Hier van is mooglyk die naam op derge-
lyke Gedrochten toegepast, gelyk OVIDIUS
zegt, *Chimærifera Lycia* (*). Wy geeven 'er,
derhalve, den naam van ZEE-DRAAK aan.

Kenmer-
ken.

De Kenmerken, door welken dit Schepzel
van de Haaijen onderscheiden wordt, zyn: dat
het de Lugtgaten niet aan de zyden van den
Hals maar laager of onder den Hals heeft; dat
de Bovenlip in tweeën gedeeld zy, en twee
Sny-

(* De overdragtige zin, in welke dit Woord, heden-
daags, en inzonderheid *Chimère* in 't Fransch gebruikt
wordt, daar het zeer gemeen is voor Hersenschimmen;
gaa ik voorby; om dat onze Auteurs zig, en met re-
den, meest met de oude en egte betekenissen der Griek-
sche of Latynsche Woorden, schynt op te houden.

Snytanden , van vooren , onder en boven in de Bek.

III.
AFDEEL.

Maar twee Soorten zyn 'er tot dit Geslagt betrokken , waar van de eene , met regt , den bynaam van *Gedrochtelyke* voort.

XVI.
HOOFD-
STUK.
Soorten.

(1) *Zee-Draak* , die den Bek van onderen met doorgeboorde Plooijen heeft.

I.
Monstrofs.
Gedrochte-
lyke.

WILLOUGHBY oordeelde , dat deeze Vifch 't huis te brengen ware tot de Doornhaaijen , hoewel hy erkent , dat dezelve merkelyk daar van verfchille . De eenigfte , die hem befchreeven hadt , fchynt CLUSIUS te zyn , wien 'er een gebragt was , in de Noordzee gevangen door de Haringviffchers , van drie Voeten lang .

Deeze Vifch was langwerpig van Lighaam , gelyk de Haaijen , in 't midden een omtrek hebbende van twaalf Duimen : bruinagtig Afchgrauw van Kleur , met eenig wit daar onder gemengd ; doch eerst gevangen zynde was hy Zilverkleur geweest . Hy was Kraakbeenig met een gladde Huid , hebbende den Bek breed , en een ftompe Snoet . Op de Rug zat een Doorn of Stekel , zes Duimen lang , van binnen hol , aan 't end zeer fpits en fcherp . De Borftvin-
nen waren veel langer dan in de gewoone Haai-
jen.

(1) *Chimæra Rostro subtus plicis pertufis. Syft. Nat.*
X. *Chimæra. Mus. Ad. Frid. I. p. 53. T. 25 Genus Galei.*
CLUS. *Exot. 136. T. 137. Galeus Acanthias peregrinus Clusii.*
WILL. *Ichth. 57. RAJ. Pisc. 23.*

I, DEEL, VI, STUK,

III. **AFDEEL.** jen. De Rugvin was, ongeaal van breedte, uitgestrekt tot aan dat gedeelte van de Staart, daar dezelve zeer dun begon te worden, en, XVI. **HOOFD-STUK.** ter langte van zeven Duimen, byna naar een Rottestaart geleck.

Zee-Rot. Dit laatste onderscheidt hem genoegzaam van den gladden Haay, en doet my vaststellen, dat het de gene zy, welken de Noorwegers *Zee-Rot* noemen, hoewel die een geelagtigen Glans heeft en daarom ook *Gul-Haay* of *Geelhaay*, geheten wordt. Deszelfs Staart is langer dan de geheele Vifch, en de vier Zwemvinnen, aan den Buik, die zeer sterk zyn, kunnen zig als Pooten vertoonen. PONTOPPIDANS heeft in deeze een dubbele Schaft, en in het Wyfje twee Lyfmoeders opgemerkt, gelyk wy dit in de Haaijen ook gezien hebben. De Lever, zegt hy, in een Glas op een warme plaats gezet, verfmelt van zelf allengs tot een Olie of Balsam, die zeer voortreffelyk is om Wonden te geneezen (*).

II. **Callorynchus.** (2) *Zee-Drack, die de Snoet van onderen met een omgeboogen gladde Lip heeft.*
Haanvifch.

LINNEÛS gebruikt den bynaam van *Callorynchus*, die door GRONOVIVS, als een Soortnaam, aan

(*) *Naturl. Hist. von Norwegen.* II. Th. bl. 216, 217.

(2) *Chimæra, Rostro subtus labro inflexo lævi. Syst. Nat. X. Callorynchus. GRON. Mus. 59 N. 130. T. 4. Pejegallo. FRESIER. Itin. I. p. 211. Tab. XVII. f. 4.*

aan deezen Visch gegeven was, en zo veel betekent als Lel-Snoet: want in 't Grieksch is *Kallos* ook, doch zeer zeldzaam, voor *Kal-laion*, of de Lel der Kalkoenen, gebruikt geweest. Men noemt hem, in 't Fransch, ook *Demoiselle* of Juffer, een naam die aan verscheide Vischjes wordt gegeven, welken men Madammetjes heet, van wegen hunne sierlykheid; dat weinig hier op schynt te passen. Evenwel vind ik den Westindischen Balans-Visch of Schophaay, die niet onaartig is, genoemd *Demoiselle monstrueuse*. De naam van *Elephant* of Olyphant is op de Snoet zeer toepasselyk. De Creolen in Amerika noemen hem *Pejegallo*, dat is *Poisson Cocq* of Haanvisch, zo FRESIER aantekent. KLEIN heeft hem genoemd Indiaansche Steur, met een Olyphants-Snoet.

III.
AFDEEL.
XVI.
HOOFD-
STUK.
Haanvisch.

Deeze zonderlinge Visch komt aan de Kust van Chili, in Zuid-Amerika, voor, en wordt van daar, gedroogd zynde, naar andere plaatsen verzonden. Hy heeft op de Rug een Doorn of Stekel, die zo scherp en sterk is, dat men 'er gebruik van maaken kan als een Els, om Huiden of Leder door te steeken. De Heer GRONOVIVS, van wien de Afbeelding ontleend is, hadt dit Voorwerp, lang omtrent tien Duimen, gekogt uit de Verzameling van SEBA, en geeft 'er de volgende Beschryving van (*).

De Visch behoort onder de Kraakbeenvlerken;

(*) *Mus. Ichthyol. Leid. 1754. Tom. I. p. 60.*
I, DEEL, VI, STUK,

III. ken: hy is langwerpig, hooger dan breed, on-
 AFDEEL. gefchubd, glad, Zilverkleurig; aan de Rug en
 XVI. Zyden met een weerschyn van Goud. De Rug,
 HOOFD- die fchuins afloopt, is voor en agter; de tweede
 STUK. Rugvin wederzyds, met een ry van kleine Stekelt-
 Haanvisch. jes gewapend. De eerste Rugvin, kort agter
 den Kop, driehoekig, is uit Kraakbeenige Beent-
 jes samengefteld, behalve het voorfte, dat al-
 lergrootft, dik en Beenig is, zeer fcherp en
 ftyf van punt, hebbende aan de agter-Zyde
 twee ryën doorntjes. Voorts heeft deeze Vifch
 de Rugvinnen zeer groot, doch de Buikvinnen
 klein, en geen Aarsvin. De Staart, die van
 onderen en van boven gevind is, loopt zeer
 fcherp uit (*).

De Snoet. Omtrent het aartige Geftel van de Snoet,
 merkt deze Heer aan, dat dezelve, als 't
 ware, uit twee deelen beftaat. De gemeene
 Huid van den Kop, naamelyk, die als met
 Naaden is gestreept, verlangt zig ruim een half
 Duim, en verbreedt allengs, zynde aan 't end
 zeer famengedrukt, en van onderen met veele
 tuffchenhuidfe gaatjes doorboord. Hier aan
 hecht zig, overdwars, een ander deel, dat ook
 Vliezig is, van onderen breeder en uitgegulpt,
 van boven finaller. De Bek, kort. onder de
 Snoet, heeft Vleezige Lippen, welker onder-
 fte,

(*) Zyn Wel Ed. zegt, *Cauda in duos lobos divisa;*
quorum superior inferiori duplo major: dat ik met de
 Afbeelding niet overeen kan brengen.

ste, die langer en breeder is, als de Vifch den Bek fluit, de bovenste bedekt. Hy heeft maar één Lugt- of Kieuwengat, klein van opening, onder aan den Kop, wederzyds, kort voor de Borstvinnen geplaatst. Tandén, of liever ruuwe Knobbeltjes, zyn 'er in de beide Kaaken. De Neusgaten, voor in de Kop, onder de Snoet, zyn breed van opening en de Oogen taamelyk groot, overlansg ovaal.

III.
AFDEEL.
XVI.
HOOFD-
STUK.

XVII. HOOFDSTUK.

Beschryving van 't Geslagt der ZEE-DUIVELEN, 't welk den Europifchen, die gemeenlyk dus, of Hoofenbek, van onze Viffchers genoemd wordt, en een Westindifchen, benevens de zogenaamde Kroosvifchjes, uit den Oceaam, begrypt.

Een affchuwlyk Schepzel, dat men gemeenlyk ZEE-DUIVEL noemt, heeft den naam van *Lophius* gegeven aan dit Geslagt, 't welk 'er nog eenigen bevat van dergelyke Gestalte. ARTEDI leidt denzelfen af van de Vingtige Uitstekken of Byhangzels, welken deeze Vifch aan alle zyden heeft: want *Lophia* betekent, in 't Grieksch, Kamswyze of Borstelige verhevenheden op de Nek der Dieren, tot aan de Rug toe.

Naam.

De Kenmerken van dit Geslagt zyn, enkele Lugt- of Kieuwgaten agter de Armen: dewyl

Kenmerken.

III. deze Viffchen zig als ge-armd vertoonen, en de Borftvinnen hebben aan de Armen zittende.

AFDEEL. XVII. De Heer GRONOVIVS fteltze, gelyk ARTEDI
HOOFD- hadt gedaan, nog in de Rang der genen die
STUK. hy noemt *Branchioftegi*.

Soorten. 't Getal der Soorten van dit Geflagt is, by den Heer LINNÆUS, tot drie gebragt, waar onder een Europifche, en twee der warmer Lugtftreken zyn.

I. (1) *Zee-Duivel die platagtig is, met een ronde*
Piscatorius. *Snoet.*
Hoofden-
Bek.

PI LVI. De gewoone naam van deezen, by de Au-
Fig. 3. theuren, is *Rana piscatrix* of viffchende Kikvorfch, om dat hy de gedaante van een Kikvorfch, of liever van den Vifch-Kikvorfch van Suriname heeft, die *Rana Piscis* genoemd wordt (*); en dat hy de andere Viffchen met een Soort van Hengel vangt. ARTEDI noemt hem, derhalve, *Lophius met Baardjes of Klaauwieren aan den Bek*. Door die van Iftrie, aan den Golf van Venetie, wordt hy *Rospus*-Vifch geheten; (want *Rospus* is by hun een Kikvorfch,) door die van Lombardie *Zatto*. De Engelschen noemen hem *Toad*. of *Frogfish*, of *Sea-Divel*; de

(1) *Lophius depressus*, Capite rotundato. *Syst. Nat.* X. Gen. 117. *Lophius Ore cirroso*. ART. *Gen.* 63. *Syn.* 37. *It. Scan.* 327. *Muf. Ad. Frid.* 55. GRON. *Muf* I. p. 57. *Rana Piscatrix*. CHARL. *Onom.* 199. T. 201. OLEAR. *Muf.* 37. T. 23 f. 4.

(*) Zie bladz. 235. hier voor.

de Franschen *Diable de Mer* of *Grenouille de Mer*. Onze Visschers geeven 'er, behalve den naam van Zee-Duivel, ook wel dien aan van *Hoosen-Bek*, wegens de afgryzelyke gaaping en wydte van zyn Kaaken.

III.
AFDEEL.
XVII.
HOOFD-
STUK.
Hoosenbek.

Den ouden schynt dit Zeemonster bekend geweest te zyn. ARISTOTELES, ELIANUS, ATHE-NEUS en OPIANUS, spreekken van een *Batrachos Haliös*, zynde een Kraakbeenige Vifch, waar van ook OVIDIUS, PLINIUS en CICERO, onder den naam van *Rana marina*, gewagen. RONDE-LETIUS noemt hem *Galanga*, en zegt dat hy te Marseille *Baudroi*, te Montpellier *Pescheteau* geheten wordt. De Italiaanen, in 't algemeen, noemen hem ook *Diavolo di Mare*, doch meest *Marino Pescatore*, volgens SALVIANUS. In Noorwegen wordt hy *Steen-Ulk* getyeld, om dat hy zig dikwils onder de overhangende Rotsen onthoudt.

Dit Schepzel komt alom aan de Zee-Kusten van Europa voor, en wordt nu en dan, toe-<sup>Woon-
plaats.</sup>valliger wyze, met andere Vifchen in een Net, of ook wel op zig zelf gevangen. In de Noordzee vondt men 'er eens een vast zitten aan een kleinen dooden Walvifch, daar hy zig zo vast in gebeeten hadt, dat hy niet weer los hadt kunnen komen. In de Maag van eenen, die voor weinig jaaren aan de Noorsche Kust gevangen werdt, vondt men niets dan Mossel-Schulpen, benevens een taamelyk grooten Steen. Deeze stelde zig tegen den Visscher wat te

III. weer, die hem, eindelyk, op den vlakken Oc-
AFDEEL. ver, met de Bootshaak door den Kop stiet.

XVII. Van hoe aanmerkelyke grootte deeze Mon-
HOOFD- sters fomtyds voorkomen, blykt ons uit het
STUK. Berigt van den Heer PONTOPPIDANS, Bisschop
Hoofenbek. van Bergen in Noorwegen (*). „ Schoon de
Grootte. „ uitheemsche Schryvers dezelve op een half
 „ Elle rekenen, ziet menze hier (zegt hy,)
 „ doch zelden, bykans zes Voeten lang. Ik
 „ bezit zulk een Visch, die nog veel grooter
 „ en wel van vierdhalf Elle is. Hoewel de
 „ Visch zeer ingedroogd moet zyn, vind ik de
 „ Graaten meer Kraakbeenig dan hard. Van
 „ onderen is hy wit, van boven donkergrauw.
 „ De Kop is zo groot, dat die meer dan de
 „ helft van den Visch bedraagt; dewyl het ag-
 „ terste deel bestaat in een klein smal Lyf,
 „ uitlopende in een spitse Staart, die een mid-
 „ delmaatig groote Staartvin heeft. Twee
 „ deezer Vinnen, en wel de grootsten, staan
 „ onder den Kop, en boven het Neusbeen
 „ steekt een lang en smal Kraakbeen regt in
 „ de hoogte. De Oogen zyn groot, de Bek
 „ zeer wyd, en boven, zo wel als onder, met
 „ een dubbele ry van Tandén gewapend. Het
 „ onderste deel der Snoet is veel langer dan het
 „ bovenste, 't welk geheel opwaards kan ge-
 „ haald worden, en, dit geschiedende, wordt
 „ „ men

(*) *Naturl. Hist. von Norwegen.* II Th.
 bl. 286.

„ men gewaar , dat de dikke en breede Tong ,
 „ aan de bovenkant , insgelyks een menigte van
 „ Tand en of scherpe Haaken heeft ; zo dat
 „ geen Vifch een zo grimmig Gebit als deeze
 „ hebben kan.”

III.
 AFDEEL.
 XVII.
 HOOFD-
 STUK.

Hoofdenbet.

Voorts maakt de gemelde Biffchop gewag van de Kraakbeenige Vezelen aan de Onderkaak , welken deeze Vifch gebruikt om andere Viffchen te vangen. Hy meldt ook dat sommigen dit toefchryven aan het Kraakbeentje , 't welk boven de Neus uitfteekt ; maar gelooft , dat de Zee-Duivel dit veeleer bezige , om 'er kleine Viffchen mede te Harpoenen. 't Is vry zeker , dat de Vifch boven de Neus twee zulke Kraakbeenige Vezels heeft , die zeer lang en buigzaam zyn , en aan 't end eenigermaate gekwaft , als de Sprieten der Dag-Kapellen ; welken hy om te hengelen gebruikt. Deeze Kwaffen zyn wit en de Sprieten bruin , 't welk maakt , dat , als zy in 't Water dobberen , terwyl het Monfter zig ftill houdt en met zyn ontzaglyke Oogen gluurt , de Vifch 'er door , om toe te byten , verlokt , en dan eensklaps in den afgryzelyken Smoel gerukt wordt , daar hy onfeilbaar zyn Graf moet vinden. Dit Monfter heeft nog drie dergelyke Sprieten op de Rug , doch deeze zyn , op ver naa , zo lang niet en ook niet met dergelyk Hengel-Aas voorzien.

Zyn manier
 van Vif-
 fchen.

De Heer GRONOVIVS ftelt de langte van het grootfte deezer Hengelroedjes op vier Duimen : anderen geevenze de langte van omtrent een

Hengel-
 roedjes.

III. Voet (*). In een gedroogde Zee-Duivel, dien
 AFDEEL. ik heb, van ruim anderhalf Voet lang, is de
 XVII. langte van het eene, doch niet het naaste aan
 HOOFD. den Bek, over de vier Duimen: zo dat deeze
 STUK. *Hoofsenbek.* Sprieten of Kraakbeenige Vezels, in die groo-
 te Monsters, van zes of agt Voeten lang, waar-
 fchynlyk wel anderhalf Voet lang zullen zyn.
 Twee anderen heeft 'er de myne, van omtrent drie
 Duimen. De gaaping van den Bek is, op en
 nederwaards, zes Duimen, de omtrek van het
 Lyf by de twee Voeten en de holte zo groot
 als eens Menschens Hoofd. Onder de Haakswy-
 ze kromme Tandén, die boven en onder in de
 Bek staan, zyn sommigen ongeveer een half
 Duim lang. In onze Afbeelding, gemaakt naar
 Pl. LVI. zulk een Hoofsenbek van meer dan een Voet
 Fig. 3. lang, dien de Heer W. VAN DER MEULEN in
Spiritus bewaart, heeft de voorste Spriet 't ge-
 melde Kwastje zeer zichtbaar.

De Engelsche Heer PARSONS beschryft een
 Zee-Duivel, van vier Voeten en drie Duimen
 lang; waar in, volgens de Afbeelding, de lang-
 te van de langste Spriet over de twee Voeten
 moet zyn geweest. Deeze Visch was negen-
 tien Duim, van de een tot de andere zyde, op
 't breedste. Onder aan 't Lyf hebben zy vyf-
 Vingerige Vleezige Vinnen, als Handen gefat-
 soeneerd, om daar mede langs de Zandbanken
 of

(*) WATSON *Dierlyke Wereld*, volgens de Vertaaling
 van den Heer C. NOSEMAN, Amsterd. 1761. bladz. 169.

of den Oever te kruipen. De Tandén zyn niet op ryën, maar als by troppen geplaatst; dat ik ook in de myne zie. Zyn Kop, zegt hy, is zo Beenig, als die van eenigen anderen Vifch. De groote Vinnen zyn Kraakbeenig en Vleezig, *Hoofsenbek.* onderfteund door fterke Beenderen, die met de Opper-Arms Beenderen in de Menfchen overeenkomen. Onder ieder was een Zak of Beurs, die langs de zyde van den Kop opwaards liep; zyn Je agt-en-twintig Duimen diep en zes Duimen wyd. In deeze Beurfen, welker zyden de Kieuwendekzels zyn, openen zig de Kieuwgaten, drie wederzyds, in 't diepfte van den Bek. Ten anderen oordeelt PARSONS dat zy kunnen dienen tot eene Wykplaats voor de Jongen, om zig daar in te verbergen, zo lang, dat zy groot genoeg zyn, om voor zig zelf te zorgen. Evenwel erkent die Heer, dat, indien deeze Vifch Eijeren legt of Kuit fchiet, gelyk andere Vifchen, alsdan die Zakken of Beurfen, waarfchynlyk, daar toe niet zullen dienen. BEL-LONIUS, alleen, hadt 'er, en maar ter loops, van gewag gemaakt (*).

III.
AFDEEL.
XVII.
HOOFD-
STUK.

Dat de Zee-Duivel, tegen den aart der andere Kraakbeenige en ongefchubde Vifchen, Kuit of Eijeren voortbrenge, wordt door RON-DELETIUS verzekerd. Ik vind, daar omtrent, geen opheldering by de Hedendaagfchen; zelfs
Ingewand-
den.
niet

(*) *Philos. Transact.* N. 492. p. 126.

III. niet in de naauwkeurige Ontleding door Dr. AFDEEL. ENTIUS, van CHARLETON te boek gesteld, die XVII. aanmerkt, dat hy in geen Vifch zo veel wonder- HOOFD- derbaars gevonden hadt. Het Hart was niet STUK. *Hoofsenbek.* Kegelagtig, maar bykans Cylindrifch, van onderen breedft en met een Oor voorzien, byna driemaal zo groot als 't Hart zelf, in de omtrek ingefneeden of getand als een Haanekam. De Galblaas en Leverbuizen, ontlasten zig te samen in een wyde Buis, eer dat de Gal in 't Gedarmte komt. In de Wanden van de Maag, en wel meest omtrent derzelve midden, waren veele Kraakbeenige Knobbels, inwards open, die van buiten Bloedvaten krygen, en in sommige van welken men Wormpjes vondt. Geen blinde Darm was 'er, en de Endeldarm gelek, door zyn Vleezige Ribbetjes, naar de Boekpens der herkaauwende Dieren. De Nieren waren groot en rood: de Pisblaas grooter dan gewoonlyk in een Mensch; daar deeze Zee-Duivel maar zeven Span lang was. Aan ieder zyde van den Kop was een klein zeer dun Blaasje, daar men een Gehoorbeentje in vondt, gelykende naar een Mollen-Poot; even als in de Schelvisfchen, enz (*).

Van welk gebruik dit Schepzel zy, voor den Mensch, vind ik niet aangetekend. Onder tuffchen gelykt het, niet alleen door zyn Kop en

(*) CHARL. *Onom. Zoic. Mantiff. Anat.* p. 199.

en Arm-Vinnen, die zig als Voorpooten vertoonen, naar den Kikvorfch, maar ook ten opzigt van zyn Vleefch, 't welk, gekookt zynde, wit is en naar dat der Kikvorfchen fmaakt.

III.
AFDEEL.
XVII.
HOOPD-
STUK.

(2) *Zee-Duivel die platagtig is, met een lang-
werpige Snoet.*

II.
Vespertilio.
Kikvorfch-
Vifch.

Dit is een Eenhoorn-Vifch, dien men wel Water-*Vledermuis* mogt heeten, volgens RAY. SEBA noemt hem Zee-Pad of Zee-Kikvorfch van Kuraffau. De Brafiliaanfche naam, welken 'er MARCGRAAF aan toefchryft, is *Guacu-cuja*. *Kikvorfch-Vifch*, met den Kop als een Ploeg-Yzer gehoornd, hadt KLEIN hem getyteld (*). De Gefalte zweemt zeer naar die van onzen Zee-Duivel, zo de Heer GRONOVIVS, die hem op de Veiling van SEBA's Kabinetten gekogt hadt, aanmerkt. Het zelfde blykt ook uit de Afbeelding, welke 'er van in 't Werk van SEBA is te vinden. Behalven den fcherpen Bek, en den Hoorn voor op de Snoet, vindt men 'er evenwel ook dit verfchil in, dat het Lyf, in deeze, geheel bezet is met een Soort van puntige Doornen. Zy dienen tot geen Spyze,
om

(2) *Lophius depressus, Capite rostrato. Syst. Nat. X. Lophius fronte unicorni. ART. Syn. 88 Mus. Ad. Frid. I. p. 55. GRON Mus. I. N. 129. Rana piscatrix Americana. SEB. Mus. I p. 118, T. 74. f. 2. Guacu-cuja. MARCGR. Fraſ. 143. RAJ. Piſc. 30.*

(*) *Batrachius Capite Vomeric adinſtar cornuto. Piſc. Miſſ. 3. p. 16.*

III om dat 'er weinig Vifch aan is , zynde meeft
AFDEEL. een harde Beenagtigheid. De Kleur is op de
XVII. Rug geelagtig bruin, aan den Buik hoogrood,
HOOFD- op de zyden zwart geftippeld, volgens RAY.
STUK.

Kikvorfch.
Vifch. De Heer LINNÆUS geeft, in dit Geflagt van
Viffchen, gelyk in alle de volgende, zo veel
zyn Hoog-Edele 'er geteld heeft; de getalen
op van de Beentjes, die 'er in de Vinnen zyn.
Onze Europifche Zee-Duivel of Hoofen-Bek
heeft 'er, zegt hy, in de Rugvin 10, in de
Borftvinnen 24, in de Buikvinnen 5, in de Aars-
vin 9, in de Staartvin 8: de Westindifche Zee-
Duivel, heeft in de Rugvin 5, in de Borftvin-
nen 10, in de Buikvinnen 6, in de Aarsvin 0,
in de Staartvin 15 Beentjes. GRONOVIVS merkt
aan, dat de Aarsvin, in deeze, eveneens als
in de voorgaande is. Thans wordt een West-
indifche Zee-Duivel door hem befchreeven,
die van deezen merkelyk verfchilt (*).

(3) *Zee-Duivel, die famengedrukt is van Lyf.*

III.
Hiftorio.
KROOSVIFCH. Deeze, die by de Schryvers voorkomt on-
je. der den naam van *Baliftes*, wordt in Brafil
Guaperua geheten en de Engelfchen noemenze

Ame-

(*) *Lophius Cute fcaabrâ, Capite cathetoplateo retuso.*
Zoöph. Gron. Fasc. I. N. 210. p. 58.

(3) *Lophius comprefus. Syst. Nat. X. Lophius Pinnis*
Dorfalibus tribus. Chin. Lagerstr. 21. Baliftes five Gua-
perua Chinenfis. Mus. Ad. Frid. I. p. 56. Baliftes five
Guaperua. It. Weftg. 137. Tab. 3. f. 5, Guaperua. MARCGR.
Braf. 150. WILL. Ichth. 90. Tab. E. 2. f. 2. Lophius tu-
midus. Osb. It. 305.

Amerikaansche Pad-Vifch. KLEIN noemt hem *Batrachus* of Kikvorfch met een Hoorntje op 't Voorhoofd, of ook Kikvorfch die week is, van Kleur fierlyk met bruine Vlakken gemarmerd op een witten Grond, hebbende den Bek klein en Oud-Wyfs-agtig, met gefnazelde Stekelagtige Byhangzels. GRONOVIVS hadt hem befchreeven onder den naam van *Baliftes*, die ongefchubd is, gebaard, veeltandig, met twee Stekels op de Rug; de Buikvinnen van elkander afgezonderd en weerloos (*). VALENTYN geeft 'er den naam aan, van *Sambia-Vifch*.

III.
AFDEEL.
XVII.
HOOFD-
STUK.
*Kroos-
Vifchje.*

Drie Verfcheidenheden, van dergelyke Vifchjes, genaamd Vifch-Kikvorfch of Amerikaansche *Zee-Pad*, zyn by SEBA, onder den voorgaanden, afgebeeld (†), welken KLEIN altemaal betreft tot het Gezin van *Batrachus* (‡). Men vindtze in de Kroos-Zee, tuffchen Afrika en Amerika, als ook in de Indifche Zee: 't welk 'er ons thans den naam van *Kroos-Vifchjes* aan doet geeven.

Sommigen hebben op de Rug twee, anderen drie Vinnen, wanneer men den Hoorn, die op den Kop is, mede telt. LINNÆUS fchryft aan deeze 1, 1, 12, aan de Borftvinnen 10, aan de Buikvinnen 5, aan de Aarsvin 7, aan de Staartvin 10 Beentjes toe. Deeze Vifchjes zyn niet

(* *Muf. Ichth. Leid. 1754. Tom. I. p. 53.*

(† *Kabinet. I. DEEL. Tab. LXXIV. fig. 3, 4, 5, 6.*

(‡ *Pifc. Miff. III. p. 16. N. 3, 5, 6.*

III. niet groot : men vindt 'er zelden van vier Dui-
 AFDEEL. men lang. Hunne Borstvinnen zyn eenigermaate
 XVII. ook zo gearmd , als in de Europifche Zee-Dui-
 HOOFD- vel, en zy zyn, gelyk de andere Kraakbeenige
 STUK. Viffchen, ongeschubd, hebbende de Huid bo-
 Kroos- ven op 't Lyf ruuw, aan den Buik zagt. Zy
 Vifchje. kunnen de Rob fterk uitzetten, en dan zynze
 byna zo rond en dik als de Opblaazertjes, zo
 genaamd. Anderszins zweemt de gefalte, we-
 gens de platheid der Zyden, meer naar die van
 den Koekkoek-Vifch.

XVIII. H O O F D S T U K.

*Befchryving van 't Geflagt der STEUREN, waar
 in van de gewoone Zee- en Rivier-Steuren van
 Europa, en van den Ruffifchen, die het Ka-
 viaar geeft, als ook van den Huizenblas-Vifch
 en een Surinaamschen, die tot dit Geflagt be-
 hoort, wordt gefproken.*

Naam. **D**e Geflagtnaam, *Acipenser*, is van ouds toege-
 eigend aan die Soort van Viffchen, welken
 wy STEUR, de Franfchen *Efturgeon*, de Engelfchen
Sturgeon, de Italiaanen *Storione* of *Sturione*, en de
 Duitschers *Stoer* of *Stór* noemen. Men ziet klaar,
 dat alle deeze Naamen met het Latynfche Woord
Sturio, 't welk by de Autheuren ook gebruikt
 wordt, overeenkomstig, ik zeg niet daar van
 afleidelyk zyn, dewyl fommigen dat Woord van
 Gottifchen oorsprong agten. Ook wordt niet on-
 aartig

aartig aangemerkt, dat hetzelfde van *Stoer*, 't welk in oud Duitsch iets groots of ontzaglyks betekende, afkomstig zou kunnen zyn. Anderen leiden het af van *stooren*, 't welk in 't Hoogduitsch *wroeten* betekent: om dat de Visch met zyn Neus in de Modder wroet.

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

De Kenmerken van de Steuren, die buiten twyfeling behooren tot de Kraakbeenige Visschen, zyn: enkele Lugtgaten, van streeps- wyze gedaante, op zyde: de Bek onder den Kop, agterwaards trekbaar, ongetand: Baardjes onder de Snoet, voor aan den Bek.

Kenmer-
ken.

't Getal der Soorten is vier, waar in, behalve den onzen, de Ruffische en die van den Donau, vervat zyn.

Soorten.

(I) *Steur met vier Baardjes en elf Rug-Schubben.*

I.
Sturis.
Steur.

De Steur heeft by de Ouden nog andere Naamen gevoerd. Sommigen noemden hem *Silurus*, anderen *Galeus Rhodius*, *Oniskus*, en *Oxyrynchus* of Scherpsnoet. Die laatste naam is gansch niet oneigen, dewyl de Visch een zonderling spitse Snoet heeft. OPIANUS noemt hem, om die reden, *Sus* of Vayken. Omtrent Bourdeaux, in Vrankryk, wordt hy *Creac* gehe-

ten

(I) *Acipenser Cirris quatuor, Squamis Dorfalibus undecim. Syst. Nat. X. Gen. 118. Mus. Ad. Frid. I. p. 54. Tab. XVIII. f. 2. Acipenser. It. Scan. 187. Acipenser Corpore tuberculis spinosis aspero. ART. Gen. 65. Syn. 91. Favn. Suec. 27. GRON. Mus. II. p. 42.*

I, DEEL. VI. STUK,

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

ten, 't welk een hedendaagfch Autheur afleidt van 't Griekfche Woord *Kreas*, en dus zeer toepasfelyk zou zyn; alzo zyne zelfftandigheid meer naar Vleefch dan naar Vifch gelykt.

Nooit of zeer zelden wordt deeze Vifch in diepe Zee gevangen, fchoon hy daar zyn oorfprong heeft: maar, gelyk de Salmen, zwemt hy de Rivieren in, en valt dus aldaar, op fomige plaatfen, in menigte. Te Geertruidenberg, in Holland, was oudtyds die Vangft zo groot, dat men 'er in één Jaar ving by de negenduizend Steuren. 't Getal der Elften was, in zeker Jaar, zo 'er verhaald wordt, agttienduizend en dat der Salmen veertigduizend geweest. Te Dordrecht werden, omtrent anderhalve Eeuw geleeden, in één Jaar gevangen een-en-tagtig Steuren, en 't getal der Salmen was by de negenduizend. Men ziet daar uit, dat te Geertruidenberg de Stapel was van deezen Vangft, die nog een voornaam beftaan der Inwooneren uitmaakt (*).

Hierom is 't te verwonderen, hoe de Heer GRONOVIVS kan fchryven, dat het een zeldzaame Vifch in de Noordzee zy, die egter fomtyds gevonden, en op onze Markten gebragt wordt (†): dan weder, dat dezelve niet zeldzaam voorkomt in de Noordzee (‡); daar

zyn

(*) *Tegenw. Staat van Holland. Hedend. Historie.*
XVII. DEEL, bladz. 240.

(†) *Muf. Ichth.* Tom. I. Leid. 1754. p. 60.

(‡) Tom. II. p. 43.

zyn Wel Ed. aanmerkt, dat de Salm, op zekere tyden des Jaars, menigvuldig is in de Monden der Rivieren (*) en dat dezelve, zo hy elders getuigt, in de Ryn by Bafel woont (†). Ondertuffchen is het waar, dat de Steuren ook in Zee gevangen worden.

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

RONDELETIUS heeft aangemerkt, dat de Zee-Steur kleiner zy, en naauwlyks een Elle lang; terwyl deeze Vifch, in de Rivieren, tot een verbaazende grootte aangroeit. GESNERUS zegt, dat iemand hem verhaald had, te Antwerpen 'er een gezien te hebben van veertien Voeten lang. BELLONIUS fchryft, dat 'er een van agttien Voeten, oudtyds, aan Koning FRANCISCUS zy vertoond. Men vangt 'er fomtyds ook te Geertruidenberg, die byfter groot zyn, en ik verneem, dat 'er hier te Amsterdam wel ter Markt gebragt worden, van by de twintig Voeten lang en meer dan duizend Ponden zwaar. Onze Salmfteur, die klein en lekker is, komt veel van Wyk op Zee.

„ De Steur, zegt de Heer PONTOPPIDANS,
„ is een Spekvifch, van vyf tot zes Ellen lang,
„ fterk en grimmig om andere Vifchen te jaagen.
„ Men vindt 'er hier, [by Bergen in Noorwegen naamelyk,] vierderley Soorten
„ van, die naar de Vifchen gelyken, welken
„ zy gaarn vreeten, en onder dezelfen als
„ Hel-

(*) *Act. Helvet.* Vol. IV. p. 266.

(†) *Muf. Ichth.* Tom. II. Leid. 1756. p. 12. N. 163.

III. „ Helden aan te merken zyn. Eenigen, naam-
 AFDEEL „ lyk, noemt men Salmsteur, anderen Makreel-
 XVIII. „ steur, anderen Haringsteur, en nog anderen
 HOOFD- „ Schelvis-Steur. Zy komen na St. Jan onder
 STUK. „ 't Land, met de Zomer-Haringen, die
 „ van dezelve zo sterk gejaagd worden,
 „ dat de Steuren zig boven 't Water verheffen,
 „ en wel gemeenlyk niet Schoolswyze of ne-
 „ vens elkander, maar agter elkander in eene
 „ Linie; zo dat de een in de Staart van den
 „ anderen byt, en dit doetze dikwils aanzien
 „ voor den grooten Zee-Slang of Zee-Worm,
 „ waar van hier voor gesproken is (*).
 „ De Steur wordt somwylen in een Salmnet
 „ gevangen of met een Soort van Harpoenen,
 „ die men *Skottel* noemt, geschooten. Het
 „ Vleesch dat door en door met Vet door-
 „ groeid is, en van eenigen twee Tonnen vul-
 „ len kan, wordt ingezouten en van de Boe-
 „ ren met smaak gegeten. Men snydt het ook
 „ riemswyze in de langte en maakt 'er *Rekel*
 „ van. De Salmsteur is de vetste en zyn Kop
 „ alleen kan somtyds een Ton Thraan geeven.
 „ Deeze Soort van Steuren zyn groote Roof-
 „ visschen, verdienende deswegens zo wel den
 „ naam van *Accipenser*, als de Havikken, dien van
 „ *Accipiter*. Daarentegen wordt alhier, hoewel
 „ zelden, een Soort van Visch gevangen, die
 „ wel den zelfden naam voert, doch in 't ge-
 heel

(*) Zie bladz. 265.

„ heel niet vraatagtig is, hebbende zelfs ook
 „ Tanden in de Bek en leevende alleenlyk
 „ van Slym, dat zy op den Grond der Zee,
 „ waar langs zy heenen stryken, al likkende
 „ inzuigen, en in de versche Rivieren of Stroo-
 „ men, daar zy, even als de Salm, opzwem-
 „ men, worden zy vet.”

De Steur heeft een groote kragt in 't Water, en zelfs op 't Land, wanneer zyn Buik ergens op rust. Met éénen Slag van de Staart velt hy den sterksten Karel, indien deze van hem geraakt wordt, en breekt dikke Stokken. Men heeft zig zelfs verbeeld, Vuur te zien springen uit Steenen, daar hy tegen aan sloeg. Dit maakt, dat de Visschers hem met voorzigtigheid behandelen, op dat hy hun de Beenen niet aan stukken slaa. Door de Netten schiet hy dikwils heen, gelyk de Snoek, en met den Hoek is hy niet wel te vangen, inzonderheid groot zynde. Als de Visschers 'er een op 't Land hebben, tragten zy hem om te kantelen en ligtten den Kop op, of binden hem de Staart aan den Kop vast, zo dat de Visch als een halven Cirkel maakt, in welk postuur menze op een Kar, op een Paard of Ezel, en die niet groot zyn op de Rug van een Man vervoert.

De Visschery van de Steur met Schakels of Zetnetten, begint by Bourdeaux in February, en duurt tot in July en Augustus, of zelfs laater, naar het Saizoen. Het Net, dat somtyds de langte heeft van over de honderd Vademen,

III. wordt aan Stokken vast gemaakt, dwars van den
 AFDEEL. Oever af, en dus blyven 'er de Steuren, ge-
 XVIII. naamd *Creacs*, by het op- of afzwemmen van
 HOOFD- de Rivier, in zitten. Men vangtze ook wel
 STUK. midden in de Rivier, met een Zegen of Sleep-
 net, dat van agteren een Zak heeft, en door
 twee Schuitjes, aan ieder end één, waar in
 vier of vyf Man zyn, roeiende tegen den
 Stroom, welken het Ty veroorzaakt, wordt
 voortgeslept. Zo zy, op de eene of andere
 manier, eenige Steuren gevangen hebben, doen
 zy dezelve een Touw door het Kieuwgat, uit-
 komende tot den Bek of Keel, en houdenze
 dus in 't Leven, tot dat ze 'er een genoegzaame
 veelheid van hebben, om die naar de Stad ter
 Markt te brengen. Dit laatste geschiedt dik-
 wils door één Visscher, terwyl de anderen
 voortgaan met de Visschery. Agt Dagen kan
 de Steur, in 't Water, levendig gehouden wor-
 den.

Het weinige Voedzel dat deeze Visch nuttigt,
 heeft het tot een Spreekwoord gemaakt: *by
 leeft zo sober als een Steur*. Ondertusschen is
 het niet alleen valsch, dat zy van de Lugt,
 maar ook, dat zy van enkel Slym leeven. De
 Heer GRONOVIVS heeft, in de Maag van een
 Steur, verteerde Garnaalen en kleine Platvischjes
 gevonden. STELLERUS merkt ten opzigt van
 de Voortteeling aan, dat deeze Visch onder de
 Kuitschietende behoort, hebbende het Lyf tot
 de Paaring onbekwaam, geen Teeldeelen uit-
 wen-

wendig en zelfs geen Lyfmoeder (*). LINNÆUS, ondertuffchen, zegt, dat de Steur, even als de Lampreijen, levendige Jongen ter wereld bringe.

Aangaande de Gestalte en Ingewanden van den Steur, geeft de Heer GRONOVIVS een omftandige Befchryving (†), doch tot bekorting zal ik hier alleen bybrengen wat ARTEDI aantekent. De Buik is plat, de Huid ruuwagtig, de Oogkringen hebben een Zilverglans. Vyf ryën zyn 'er van Stekelige Knobbels, een midden op de Rug, twee aan de beide Zyden, uit een verfchillend getal van Knobbeltjes beftaande. Bovendien heeft hy twee Knobbeltjes onder de Navel, midden op den Buik. De Bek is lang, plat en fcherp; de Neusgaten zyn, aan beide zyden, dubbeld: Vier Vezelen heeft hy aan den tip van de Onderkaak. De Borftvinnen zyn met een sterk Been, aan 't voorfte deel, gewapend: de Buikvinnen ftaan by de Navel. De middelste Aarsvin is tuffchen de Navel en 't begin van de Staart geplaatft. Hy heeft maar ééne Rugvin. De Staartvin is in tweeën verdeeld, waar van het bovenfte deel langft. Veel Byhangzels zyn 'er aan den Uitgang van de Rob, gelyk in de Lampreijen. Het Lugtblaasje is niet dubbeld. De Darmen zyn eens omgeflogen. De Ruggegraat is onverdeeld.

Te

(*) *Nov. Comment. Petropol.* Tom. III. p. 405.

(†) *Mus. Ichthyol.* Tom. II. Leid. 1756. p. 42.

III. Te verwonderen is 't, daar men onder de
 AFDEEL. Romeinen den Steur zo hoog agtte, dat die,
 XVIII. ten tyde van SEVERUS, door gekranste Dienaars,
 HOOFD- met een Speelman voor uit, ten Gastmaale
 STUK. werdt aangebragt; dat dezelve hedendaags zo
 Gebruik. weinig Smaaks vindt, by Luiden van Vermo-
 gen. In Engeland egter houdt men veel van
 Mooten die gezouten of ingelegd zyn; gely-
 kerwys de Steur in menigte, te Geertruiden-
 berg, wordt toegemaakt. In Vrankryk en Ita-
 lie, daar deeze Visch een groote Versnapering
 in de Vasten uitlevert, worden 'er veelerley
 Geregten van toebereid. Aan 't Spit gebraden
 of gestoofd, smaakt het zeer naar Kalfs-
 vleesch; doch het is een zwaare Spyze, en
 zweemt, in de Verteering, meer naar Varkens-
 Vleesch of Spek. Men rekt dat de Zee-
 Steur, die in diep Water gevangen wordt, ten
 dien opzichte beter dan de Rivier-Steur zy.
 Zyn Ruggegraat of Krip, in de Zon gedroogd,
 is zeer lekker. In de Geneeskonst werdt van
 de Beenderen weleer gebruik gemaakt, als een
 openend Middel, dienstig tegen de Pynen en
 Verstyvingen, die uit Koude ontstaan; als ook
 tegen 't Graveel.

II.
 Ruthenus.
 Ruffische.

(2) *Steur met vier Baardjes en vyftien Rug-
 schubben.*

⊙

Deze

(*) *Acipenser Cirris quatuor, Squamis Dorsalibus quindecim. Mus. Ad. Frid. I. p. 54. Tab. XXVII. f. 2. & Tab. XXVIII. f. 1. Acipenser Ordinibus quinque Squamarum Ossæarum, intermedio Officulis quindecim. Faun. Svec. 272.*

Deeze Soort van Steur, die *Sterlett* genoemd wordt, onthoudt zig in het *Meller-Meir*, daar Stockholm aan gelegen is; zynde op bevel van Koning FREDERIK den I. uit Rusland overgebracht en daar in geplant. Men kan, derhalve, niet twyfelen, of deeze Steur is uit Rusland oorspronglyk, schoon de Heer PONTOPPIDANS 'er zynen Steur mede vergelykt, die voor eenige Jaaren in *Norfiord*, by Bergen in Noorwegen, gevangen werdt, en dien hy in zyne Verzameling van de zeldzaame Vischen van dit Land bewaarde (*).

Dezelve, zegt hy, is byna vier Ellen lang. De Kop zweemt, in 't aanzien, naar een Snoeks Kop, doch in plaats van Bek heeft die een Snoet, met daar aan hangende Vezelen. In 't midden, onder den Kop, vindt men, gelyk in de de Haaijen, den Bek, doch van een andere gedaante: want dezelve is volkomen rond en zo groot als een maatige Appel. Het Lyf is bekleed met ongemeen groote Schubben of liever Schilden, die dik en Beenig zyn, vier-en-zestig in getal, ieder zo groot als een Ryksdaalder, doch langwerpig en hoekig. Zy leggen in vyf ryën, twee wederzyds en eene op de Rug. Van Vinnen en Staart gelykt hy zeer naar een Haay. De Kaaken zyn taamelyk wyd, en, als gezegd is, Tandeloos, doch met

(*) *Naturl. Hist. von Norwegen.* II. Th. bl. 290.

III. met zeer dikke Kraakbeenen zeer wel befchat.
 AFDEEL. Men ziet daar uit, (merkt de Biffchop aan,)
 XVII. hoe wyslyk God de Heer een verfcheiderley
 HOOFD- Gestalte aan de Schepzelen, naar hunne be-
 STUK. hoefsten, heeft toegevoegd.

De Ruffifche Steur, die van den Heer GMELIN befchreeven wordt, heeft vyf ryën van Beentjes op de Huid, maar de middelste ry alleen, die ongeveer uit vyftien Beentjes bestaat, is hoekig: dewyl ieder Schub daar van in gedaante een Zadel gelykt, verheffende zig in de langte, over 't midden van de geheele Rug, met een dun, fnydend Uitfteekzel, en van agteren Haakswys uitlopende. De zydelingfe Beentjes, als ook die van den Buik, zyn Ruitagtig en nagenoeg plat, bevattende ieder ry op de Zyden byna zestig Beentjes, en die aan den Buik tien en elf. LINNÆUS twyfelt of het ook de tweede en Dantziger Steur van KLEIN zy (*).

Italiaanfche. De Ouden hebben gewag gemaakt van eenen *Attilus*, hedendaags by de Italiaanen *Adella* en *Adona* genaamd, welken men geloofde aan de Rivier de Po byzonderlyk eigen te zyn. „ De „ *Attilus* in de Po, door weinig beweeging „ vet wordende, groeit fomtyds tot de zwaar- „ te van duizend Ponden, zegt PLINIUS, en „ wordt dan gevangen met een Hoek die aan „ een

(*) *Faun. Suec.* p. 102. *et forte* Sturio aler Gedanen, fis. KLEIN *Pisc. Miss.* IV. p. 13. T. I.

„ een Ketting is, en niet dan door Jok-Offen
 „ uit het Water opgehaald. CALCAGUINUS,
 die zulk een Vifch gezien hadt, toont in een
 Brief aan RONDELETIUS, in welke opzigten de-
 zelve van den *Sturio* verschille. „ Deze laafte,
 „ zegt hy, is een Zee-Vifch, welke zelden
 „ driehonderd Ponden haalt, en die ander groeit
 „ zo verbaazende: ook werpt hy Jaarlyks de
 „ Doornen af, welken de *Sturio* altyd behoudt.
 „ Zyn Vleefch is week en onfmaakelyk: hy
 „ heeft den Bek veel grooter dan de *Sturio*, de
 „ Snoet niet opgewipt, noch zo breed, maar
 „ bykans spits uitloopende. De Kleur van den
 „ *Attilus* is, op de Rug, witagtig en Wollig,
 „ die van den *Sturio* trekt naar het Zeegroen.”

Volgens BELLONIUS geeven de Steuren alom *Moronna*.
 groot voordeel, doch inzonderheid op de Zwar-
 te Zee, waar in zy uit de Middellandfche Zee
 komen, en dus vangt men 'er een groote me-
 nigte aan den Mond van de Don, in dat Meir,
 waar aan Afof legt. Na dezelfen overlans
 opgefneeden en gezouten te hebben, worden
 zy aan Stokken opgehangen om door de Zon-
 nefchyn te droogen, en in Griekenland met
 hunne Vaartuigen terug gekomen zynde, ver-
 koopen zy zo wel de verfche, als gedroogde
 Steur, aan de Ingezetenen. Men noemt de
 verfche Steur aldaar *Xirichi* en de ingelegde
Moronna, die men voert tot in Italie, alwaar
 zy *Spinalia* of *Schenalia* geheten wordt. 't Is
 inderdaad de Ruggraat van den Steur, en dee-

III. ze Zoute Visch is daar zo gemeen, als by ons
 AFDEEL. de Pekelharing. De Jooden, egter, eetenze
 XVIII. niet, om dat de Steur, eigentlyk gesproken,
 HOOFD- geen Schubben heeft.

Kaviaar. Bovendien houden de Visschers hun Zout altoos gereed, om de Kuit van deezen Visch in te leggen, die dan, door geheel Europa, vertierd wordt onder den naam van *Kaviaar*. De eigentlyk naam van deeze Versnapering schynt *Cavear* te zyn, doch by verbaftering wordt het ook *Cavia*, *Caviat*, *Caviac* en *Casial* uitgesproken. Men noemt het, in 't Latyn, *Garum*. De Wyfjes alleen leveren deeze zelfstandigheid uit, en men wil dat maar ééne Soort van Steur daar toe dienstig zy. Omtrent de bereiding daar van vind ik het volgende aangemerkt.

Men neemt de Kuit van Steur, en na zekere Peesagtige Vezelen, die 'er in verspreid zyn, daar uit gedaan te hebben, wordt dezelve in Azyn of witte Wyn gewasschen; op een Tafel uitgespreid en gedroogd; vervolgens in een Vat gedaan en met Zout bedekt. Na eenigen tyd gestaan te hebben, kneedt en vergruift menze met de Hand alleen, zonder eenig Werktuig, en doetze in een Zak, waar in zy opgehangen wordt, om uit te druipen, en vervolgens in Pott n geperst, die van onderen een gat hebben, om 'er al het Vogt uit te krygen: waarna menze tot Verzending in Tonnetjes pakt.

't Schynt my egter toe, dat de Russische geprookt worde, dewyl de Kleur en Smaak dit

aan

aanwyft. Sommigen zeggen dat zy de Kleur van groene Zeep heeft, en de gemelde krygt die Kleur, als zy toegemaakt wordt met Olie en Azyn. Over de Smaak wordt zeer verschillende geoordeeld.

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

(3) *Steur met vier Baardjes, het Lym naakt.*

III.
Hufo.
Huizenblas-
Vifch,

Onder de Steuren is 'er een, die van de Duitschers *Hufo*, *Hufen* of *Hausen* genoemd wordt, wegens zyne verbaazende grootte, waar door hy, als 't ware, naar een Huis gelykt. Hier van fchynt de naam van *Huizenblas*, dien wy gebruiken voor het Lym, daar van gemaakt, afkomstig te zyn, en deswegens geeven 'er de Italiaanen den naam aan van *Copfo* of *Colpefche*, dat is Lymvifch, of ook *Collano*. De Naamen van *Barbotta* of *Moronna*, fchynen niet in 't byzonder op deezen toepaffelyk.

Veelen twyfelen zeer, of dit wel een byzondere Soort van Steur zy: te meer, om dat het Kenmerk van een naakt Lighaam zonder Knobbels te hebben, daar ARTEDI hem door onderscheiden heeft, op de gewoone Steuren zelfs toepaffelyk is. Sommigen merken aan, dat deeze Vifch jaarlyks zyne Knobbels afwerpt en weder nieuwe krygt: anderen, dat hyze in de Ouderdom geheel verlieze. Het getal van agt Baard-

(3) *Acipenser Cirris quatuor ? Corpore nudo. Syst. Nat. X. Acipenser tuberculis carens. ART. Gen. 65. Syn. 92.*

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

Baardjes aan den Bek, dat 'er sommigen aan toefchryven, is onzeker. Derhalve houden wy hem, met RAY, flegts voor een grooten Steur, die eenigermaate verfchilt naar de Rivieren, waar in hy zig onthoudt. De voorgemelde *Attilus*, de *Antacéus* van ELIANUS, de *Mario* van PLINIUS, zouden altemaal deezen Vifch kunnen betekenen, die van eenigen *Exos* genoemd wordt, om dat hy Beenloos is.

Hy komt voor op den Donau en in de groote Rivieren van Rusland, alwaar men hem, fomtyds, over de vyftig Voeten lang en by de twintig Voeten dik, ontmoet (*). Met regt mag hy dan by een Huis worden vergeleeken, of liever by een Walvifch. De zodanigen noemen de Moskovieters *Nelmo*. In Walachie, aan den Mond van den Donau, is in de Winter een groote Viffchery van zulke Steuren, waar van men te Weenen 'er gemeenlyk des Vrydags, in dat Saizoen, wel vyftig of zeffig, ja fomtyds wel honderd, ter Markt brengt. De minften weegen vyftig en sommigen verfcheide honderd Ponden. In 't jaar 1732 werdt, op den Donau in Hongarie, een Steur gevangen van vyf en een half Elle lang en byna drie Ellen dik, weegende over de negenhonderd Ponden (†).

Het

(* *Hedend. Hift. of Tegenw. St. van alle Volkeren.* VII D. bl. 543.

(† *Eurap. Merc.* 1732, I. D. bl. 240.

Het sterkste van die Visschery heeft plaats in November en December. De Vifch heeft zyn loop uit de Zee in de Rivieren, gelyk de Salm, en zwemt by Schoolen. De Visschers, aan den Donau, schieten met een Harpoen de Steuren, terwyl dezelve aan den Oever slaapen: die van de Po vangenze op de volgende manier. Een Steur vernomen hebbende, begeeven zy zig in drie of vier Schuiten, en dryven hem zagtelyk naar den Oever, naby welken zynde, zy eensklaps een groot geraas maken, 't welk den Vifch dermaate verschrikken doet, dat hy op 't drooge loopt en dus met gemak gevangen wordt. GESNERUS schryft, dat de Visschers hem, door 't gebruik van Schalmeijen of ander klinkend Tuig, naar den Oever lokken.

De *Nelmo* houdt men voor den lekkersten Vifch van Rusland. Zyn Vleesch egter, versch zynde, is laf, Lymig en Smaakeloos, doch ingezouten zynde wordt het een groote versnapering. Van de Kuit maakt men Kaviaar, en het Leder van de Huid is voortreffelyk tot Wagen-zeelen. 't Voornaamste gebruik egter, dat men van den *Huso* heeft, bestaat in het Vifchlym, in 't Grieksch *Ichthyocolla* genaamd, in 't Fransch *Colle de Poisson*, en by ons Huizenblas.

Dit Lym heeft een witagtige zelfstandigheid, die een weinig naar 't geele trekt; geen Reuk en weinig Smaak. Men maakt het van de Huid,

III. de Ingewanden, de Rob, de Vinnen, Staart
 AFDEEL. en Lugtblaas van den Vifch, op de volgende
 XVIII. wyze. Alle deeze deelen aan stukken gefnee-
 HOOFD- den zynde, laat menze weeken in een genoeg-
 STUK. zaame veelheid van warm Water, en vervol-
 gens met weinig Vuur kooken, tot dat zy ge-
 heel ontbonden en een Pap geworden zyn.
 Deeze Pap op zekere Raamen, daar toe ge-
 maakt, uitgespreid zynde, wordt door 't droo-
 gen als een Soort van Parkement, en byna droog
 zynde rolt menze gemeenlyk op tot Koorden,
 waar aan de gedaante, die men wil, gegeven
 wordt.

Gebruik. Het meeste Huizenblas, dat men in Europa
 heeft, komt uit Moskovie. Hoe dunner, wit-
 ter en doorschynender het zy, hoe beter. Het
 moet ook droog bewaard worden; anders ver-
 rot het ligt, of wordt van de Wormen opge-
 geten. 't Is bekend, dat de Wynkoopers 'er
 veel gebruik van maaken, om Wyn, die troe-
 bel is, te klaaren. Ten dien einde laaten zy
 'er een genoegzaame veelheid van in Wyn ont-
 binden, en dan werpen zy dit mengzel in de
 Ton met Wyn, 't welk een Vlies daar op maakt,
 dat, allengs naar beneden zakkende, alle grove
 deelen met zig neemt. Hier kan men dan zeg-
 gen, dat de Teems door het Vogt loopt en
 niet het Vogt door de Teems. Bovendien
 maakt men van de Vifchlym gebruik om glans
 te geeven aan Zyden Linten, om het Gaas wit
 te maaken, om valsche Paarlen te bereiden,
 en

en tot veelerley andere Handwerks-Konften. Men ontbindtze met Suiker in Water, en herkooktze tot een Soort van geele doorschynende Lym, die men in de Mond week maakt om Papier aan elkander te hechten. De Tekenaars maaken daar van gebruik, onder den naam van Mondlym.

In de Geneeskunde kan men, van het Huizenblas, een dergelyken dienst hebben als van de Arabische Gom. Dus wordt het met reden aangepreezen tegen Verzweeringen van de Keel, Borstkwalen en de Roode Loop. Men heeft 'er Koekjes van gemaakt, tegen het Bloedspuwen. Meest, egter, is het in gebuik, onder de Ingrediënten van Kleefpleisters, gelyk het dus komt in 't *Diachylon magnum* van de Apotheek van Parys. In de *Pharmacopœa Bateana* vindt men 't Voorschrift der Bereiding van een *Gelatina Ichthyocollæ* of Lil van Huizenblas.

(4) *Steur met twee Baardjes.*

Deezen Surinaamschen Visch noemt GRONOVIVUS *Plecoptomus*, misschien wegens de geplooidheid van het Vel aan den Bek. Zyn Wel-Edele geeft dien naam aan een Geslagt, waar in sommigen éénvlerkig, anderen tweevlerkig zyn. Onder de laatsten behoort deeze, waar van LIN-

NÆUS

(4) *Acipenser Cirris duobus.* *Mus. Ad. Frid. I.* p 55. *Tab. XXVIII. f. 4.* *Plecoptomus Dorso dipterygio, Cirris duobus, Caudâ bifurcâ.* *GRON. Mus. I. N. 67.* *Tab. III. f. 1, 2.*

I. DEEL, VI. STUK.

III.
AFDEEL.
XVIII.
HOOFD-
STUK.

IV.
Plecopto-
mus.
Plooy-Bek

III. NÆUS ook, in 't Kabinet des Konings van Swee-
 AFDEEL. den, de Afbeelding geeft. Het zoude de *Gua-*
 XVIII. *cari* der Brasiliaanen zyn, waar van MARCGRAAF
 HOOFD- gewaagt.
 STUK.

Plooy-Bek. De Kop van deezen Visch is platagtig, van
 onderen vlak, daar de Bek is, gelyk in de
 Haaijen. De gaaping van den Bek is naauw,
 en heeft van onderen een Vouw of Plooy, die
 een halven Cirkel maakt, en een Baardje, dat
 vry kort is, aan ieder zyde. Aan de Borstvin-
 nen ziet men zeer kleine openingen der Kieu-
 wen. Het geheele Lyf, behalve den Buik, is
 met harde, Beenagtige, gedoornde, Blaadjes
 bedekt, die voor Schubben dienen. De Rug-
 vin heeft agt Beentjes: de Borstvinnen hebben
 'er ieder zeven, waar van het eerste zeer sterk
 en doornagtig scherp, de anderen zagt en buig-
 zaam zyn. De Buikvinnen hebben zes, de
 Aarsvin vyf Beentjes. De tweede Rugvin be-
 staat uit een enkelen spitfen Stekel: de Staart-
 vin uit twaalf Beentjes, zynde de Staart diep
 gevorkt.

Ik vind, dat men de langte van het Lyf re-
 kent drie Oncen en agt Liniën en de breedte
 op 't meeste byna agt Liniën (*). De langte
 van deezen Visch wordt door den Heer GRONO-
 VIUS gesteld op: - 7 - 3, dat ik voor 7 Duim
 en 3 Liniën had aangezien. Welk een Langte-
 Maat by ons een Once zy, is my onbekend.

(*) *SEBA Thes.* Vol. III. p. 37. N. II.

B L A D W Y Z E R

D E R

DIEREN VAN BEIDERLEY LEVEN.

Voor de getallen zyn de Lettertjes *f* geplaatst, die aanduiden, dat dezelve tot de Bladzyden van het VI. STUK dezer Natuurlyke Historie behooren.

A.	C.
A DDERS. . . . . <i>f.</i> 326	Cecilia-Slang. <i>f.</i> 426, 432, 435
Afgod der Negeren. . . . . <i>f.</i> 320	Cobella-Slangetjes. . . . . <i>f.</i> 368
Agamma-Haagdis. . . . . <i>f.</i> 96	Cobras de Cabelo. . . . . <i>f.</i> 387
Ameira-Haagdis. . . . . <i>f.</i> 121	
Anolis-Haagdis. . . . . <i>f.</i> 123	D.
Arend-Vifch. . . . . <i>f.</i> 473	Dik-Kop Schildpad. . . . . <i>f.</i> 31
Argus-Slang. . . . . <i>f.</i> 415	Dipfas-Slang. . . . . <i>f.</i> 403
Aspic. . . . . <i>f.</i> 365	Donderpaddetjes. . . . . <i>f.</i> 247
Aspis-Slang. <i>f.</i> 335, 341, 365	Doornhaay. . . . . <i>f.</i> 486
	Draadflang. . . . . <i>f.</i> 410
B.	Draakje. . . . . <i>f.</i> 68
Balans-Vifch. . . . . <i>f.</i> 495	DRAAKEN. . . . . <i>f.</i> 61
Bafiliskus. . . . . <i>f.</i> 165	
Bel-Slang. . . . . <i>f.</i> 290	E.
Berg-Slang. . . . . <i>f.</i> 324, 338	Eenhoorn-Vifch. . . . . <i>f.</i> 537
Biceps-Slang. . . . . <i>f.</i> 425	Efculapius-Slang. <i>f.</i> 383, 411
Blaas-Kikvorfeh. . . . . <i>f.</i> 259	Europifche Adder. . . . . <i>f.</i> 341
Blaauwhaay. . . . . <i>f.</i> 509	Europifche Haagdis. <i>f.</i> 124, 160
BLINDSLANGEN. . . . . <i>f.</i> 436	Europifche Slang. . . . . <i>f.</i> 375
Blindflang. . . . . <i>f.</i> 426	Egyptifche Adder. . . . . <i>f.</i> 327
Bonte Haay. . . . . <i>f.</i> 505	
Bonte Pad. . . . . <i>f.</i> 231	G.
Boomdraak. . . . . <i>f.</i> 73, 165	Gedoornde Haagdis. <i>f.</i> 116
Boom-Kikvorfeh. . . . . <i>f.</i> 255	Gedoornde Roch. . . . . <i>f.</i> 479
Boomflang. . . . . <i>f.</i> 317, 371	Geelhaay. . . . . <i>f.</i> 526
Brilflang. . . . . <i>f.</i> 387	Ge-
Buffels-Slang. . . . . <i>f.</i> 321	

B L A D W Y Z E R.

Gehoornde Pad.	f. 233
Gekko.	f. 152
Geringde Biceps-Slang.	f. 430
Geftaarte Kikvorfchen.	f. 240
Gladde Haay.	f. 516
Gladde Roch.	f. 464
Groene Haagdis.	f. 124

H.

HAAGDISSEN.	f. 76
Haag- of Hey-Aalen.	f. 379
Haagflang.	f. 328
Haanvifch.	f. 526
HAAYEN.	f. 485
Haay-Man.	f. 509
Haay-Roch.	f. 483
Haay-Wyf.	f. 515
Haringfteur.	f. 544
Haviksbek-Schildpad.	f. 31
Hondvifch.	f. 499
Hoornbek Slang.	f. 319
Hoornflang.	f. 420
Hoofenbek.	f. 530
Huizenblas-Vifch.	f. 553

I.

Jackje.	f. 236
Jonas-Haay.	f. 510
Jood-Vifch.	f. 495
Juffer-Slang.	f. 339
Juffer-Vifch.	f. 527

K.

Kaard-Roch.	f. 470
Kameleon.	f. 131
Karet-Schildpad.	f. 33
Katvifch.	f. 507, 505.
Kayman.	f. 86
Kemphaantje. Haagdis.	f. 174
Kieuw-Worm.	f. 449
KIKVORSCHEN.	f. 187

Kikvorfch-Vifch.	f. 537
Knyper-Slang.	f. 319
Konings-Slang.	f. 321
Koninginne-Slang	f. 370
Koningin der Slangen.	f. 400
Koraalflang.	f. 398
Kraakbeen-Viffchen.	f. 440
Krampvifch.	f. 453
Krokodil.	f. 77
Kroosvifchje.	f. 538
Krop-Haagdis.	f. 168
Kruishaay.	f. 495

L.

LAMPREIJEN.	f. 439
Land-Kikvorfch.	f. 242
Land-Krokodil.	f. 96, 117.
Landpad.	f. 210, 216
Land-Salamander.	f. 143
Land-Schildpad.	f. 40
Land-Schink.	f. 182
Leguaan.	f. 168
Lel-Snoet Vifch.	f. 527
Leviathan.	f. 79
Lymvifch.	f. 553

M.

St. Maartens-Kikvorfch.	f. 255
Makreelfteur.	f. 544
Meer-Engel.	f. 493
Monnik-Vifch.	f. 493
Muskus-Kat. Haay.	f. 507

N.

Negen-Oog.	f. 444
Nyl-Haagdis.	f. 176

O.

Oofindifche Adder.	f. 356
--------------------	--------

P.

B L A D W Y Z E R.

P.

Paard-Haay.	f. 515
Pad.	f. 194
Padagtige Salamander.	f. 159
Pad-Vifch.	f. 473, 539
Pakhaay.	f. 493
Petola-Slangen.	f. 405
Plooy-Bek.	f. 557
Pipa, Surinaamfche Pad.	f. 187
Prik of Negen-oog.	f. 444
Pylflang.	f. 370, 395
Pylftaart.	f. 476

R.

RATELSLANGEN.	f. 290
Reus-Slang.	f. 270
Ringflang.	f. 375
Rivier-Lamprey	f. 444
Rivier-Schildpad.	f. 36
ROCHEN.	f. 453
Robyn Keel Haagdis.	f. 179
Rondbuikige Haagdis.	f. 159
Rottevanger Slang.	f. 408
Rot-Vifch.	f. 474
Ruuwe Haay.	f. 498

S.

Salamander.	f. 94, 101, 143.
Salamander Haagdis.	f. 175
Salmfteur.	f. 543, 544.
Sambia-Vifch.	f. 539
Sauvegarde.	f. 98
Schellflang.	f. 309
Scheivis-Steur.	f. 544
Scherprug-Haagdis.	f. 96
Scherpfnoet-Roch.	f. 466
Schilddraager-Haagdis.	f. 97
SCHILDPADDEN.	f. 12
Schildpad-Slang.	f. 323
Schink.	f. 156
Schoerhaay.	f. 493

Nn

Schophaay.	f. 496
Seps. Haagdis.	f. 129
SERPENTEN.	f. 315
Siddervifch.	f. 454
SLANGEN.	f. 261, 415
Siang-Haagdis.	f. 184
Slinger-Staart Haagdis.	f. 93
Slyk-Schildpad.	f. 37
Speerhaay.	f. 491
Spiegel-Roch.	f. 469
Spring-Slang.	f. 264
Spuut- of Pylflang.	f. 395
Stekelige Roch.	f. 465
Stekelftaart Haagdis.	f. 114
Sternhaay.	f. 508
STEUREN.	f. 540
Stinkende Pad.	f. 225
Stokflang.	f. 316, 418, 424
Stompvifch.	f. 454
Strengelaar Slang.	f. 334
Sweedfche Adder.	f. 361
Syfelaar Slang.	f. 391

T.

Teguixim-Haagdis.	f. 180
Trilroch.	f. 454
Tuin-Slang.	f. 325
TWEEKOPPEN of twee- hoofdige Slangen.	f. 429
Tweepoot-Slang.	f. 417
Tjerri tjerri-Slang.	f. 398

V.

Veelhoofdige Draak.	f. 73
Vipers.	f. 327, 341
Vifch-Kikvorfch.	f. 235, 539
Viffchende Kikvorfch.	f. 530
Vleet.	f. 462
Vliegende Haagdis.	f. 68
Vorfchen-Poppen.	f. 247
Vorfteylke Haagdis.	f. 100
Vuurpad.	f. 220
Vuur-	

B L A D W Y Z E R.

Vuur-Slang.	f. 318	Zee-Aap.	f. 502
		Zee-Arend.	f. 473
W.		ZEE-DRAAKEN.	f. 524
		ZEE-DUIVELEN.	f. 529
Water-Haagdis.	f. 163	Zee Engel.	f. 492
Water-Kikvorfch.	f. 253	Zee-Haagdis.	f. 156
Water-Pad.	f. 206	Zee-Hond.	f. 499
Water Salamander. f. 94, 101		Zee-Kikvorfch. f. 231, 537	
Water-Schildpad.	f. 37	Zee-Lamprey.	f. 441
Waterflang	f. 325	Zee-Muizen.	f. 464
Waterflangen.	f. 378	Zee-Paard.	f. 499
Water Vledermuis.	f. 537	Zee-Pad.	f. 537, 539
Witte Kikvorfch.	f. 259	Zee-Rot.	f. 526
Worm Haagdis.	f. 186	Zee-Schildpad.	f. 13
Wormflang.	f. 423	Zee-Slang of Zee-Worm. f. 265	
		Zee-Varken.	f. 490
Z.		Zee-Vos.	f. 502
		Zwarte Haay.	f. 503
Zaag-Vifch.	f. 521	Zweepflang.	f. 406
Zand-Adder.	f. 335		

De BOEKBINDER moet de Platen dus inzetten.

PLAAT L.	tegenover	Bladz.	
. . . LI.	— — —	31	93
. . . LII.	— — —	165	
. . . LIII.	— — —	203	
. . . LIV.	— — —	291	
. . . LV.	— — —	327	
. . . LVI.	— — —	453	

Bladz. 9. Reg. 9. Voor 115. Lees 105.

By

By den Uitgever van dit Werk is thans van de Persse gekomen het *Derde Deels Tweede Stukje* van de UITGELEZEN NATUURKUNDIGE OF FILOSOFISCHE VERHANDLINGEN, inhoudende de volgende Stukken :

VII. Uittreksel van eene Verhandeling over het Koraal, bevattende Nieuwe Ontdekkingen omtrent het zelve en andere Steenige, Hout- of Hoorn- en Sponsachtige Voortbrengzelen der Zee, gedaan, door den Heere de PEISSONEL, Med. Doct. en Correspondent van de Kon. Academie der Wetenschappen te Parys enz., op het Eiland Guadeloupe en op de Kust van Barbaryen.

VIII. Scheid- en Geneeskundige Proefnemingen omtrent den Orientaalschen Bezoar, om aan te toonen, dat dezelve die Krachten niet heeft, welken 'er gemeenlyk aan toegeschreven worden, door Dr. F. SLARE, Lid van het Collegie der Geneesheeren en van de Koninglyke Societeit te Londen.

IX. Waarnemingen betreffende Suiker, Honig en andere Zoete Dingen, inzonderheid omtrent drie Menschen, die een groote veelheid van Suiker gebruikt en ongemeen gezond geleeft hadden, door den zelfden Heere Dr. F. SLARE.

X. Aanmerkingen omtrent het Wiegen der Kinderen, om ze te doen slapen, en Nuttigheid van die Oefening, door den Heere J. Z. PLATNER, Hoogleraar in de Genees- en Heelkunde te Leipzig.

XI. Bericht aangaande den nauwkeurigen Tydmetr, of het Uurwerk, dat op Zee in geregelde beweging blyft, door Mr. HARRISON, te Londen, en van de Proeven daaromtrent genomen; waar in tevens aangezoond wordt dat, in Vrankryk, door Mr. SULLY, reeds in den jare 1724, en dus vroeger dan door *Harrison*, een diergelyk Uurwerk is uitgevonden; en Afbeelding van dit Werktuig.

XII. Beschryving van het Schuimbeeftje, dat meest aan alle Planten en Boomen in een wit Schuim leeft.

XIII. Proefnemingen om de Hoogte te ontdekken, tot welken men de Vuurpylen kan doen opstygten, en op welk een afstand derzelve Licht zichtbaar zy.

XIV. Nieuwe Uitvinding van Broeibakken of Trekkassen, die verwarmd worden door den Damp of Waassem van Kookend Water, met eene Afbeelding hoe die uitvinding in 't werk gesteld kan worden.

XV. Waarnemingen omtrent de Luchtgesteldheid en zwaare Koude van 't jaar 1740, te Upsal, in Zweden, door den Heere Prof. ANDREAS CELSIUS.

Men weet dat, voor ruim twintig jaren, by den Boekverkooper *Jf. Tirion*, Vyf Stukjes van dit Werk zyn uitgegeven, die, tot op heden toe, onvervolgd en zonder een algemeenen Bladwyzer op dezelve, zyn gebleven. Om dit gebrek te herstellen heeft de Boekverkooper *F. Houttuyn*, onlangs het zoogenoemde Recht der Copye en de overige Exemplaren van dat Werk gekocht hebbende, geoordeeld nog een Stukje van het zelve te moeten uitgeven, 't welk het bovengemelde is; waar by hy heeft doen voegen een ALGEMEEN REGISTER op dit Werk, ten einde de Liefhebbers der Natuurkundige Wetenschappen gelegenheid mogten hebben van hun Werk te kunnen laten inbinden, en 'er getruik van te maken, door het gemakkelyk opzoeken der onderscheide Zaken, welken 'er in voorkomen. Dus is dit Werk, in III volkomen Deelen, nu by hem *F. Houttuyn* te bekomen voor de somme van f6.

Men vind in de gemelde vyf Stukjes, behalven twee *Verbandelingen over de Nuttigheid der Filozofie*, de volgende Stukken over de

N A T U U R K U N D E.

Onderzoek der Oorzaken, waar door de Deelen van een Lighaam te zamen hangen.

Verhandeling van den Heere Prof. J. LULOFS over het Noorderlicht; en Aanmerkingen van deezen Heere over de Krachten der bewogen Lighamen.

Bedenkingen van den Heere A. MARCEL, over het Wapenen der Zeilstenen; over de Magnetische Kracht van zeker zwart Zand; en hoe aan Yzer en Staal, zonder den Zeilsteen, deze Kracht medegedeeld kan worden.

Verhandeling van Dr. J. T. DESAGULIERS over de Dampen, die de Wolken maken, en het nederdalen van den Regen; over de terugkaatfende Verrekykers; en over een middel voor Byzienden om Verrekykers zonder Oogglazen te gebruiken.

Beschryving van een nieuw Octant om Hoogte op Zee te nemen.

Brief van den Heere DU FAY over de Electriciteit.

Aanmerkingen van den Heere M. MARTENS over de Krachten der Vrybewoogen Lighamen.

Natuurkundige Proeven, rakende noodzaaklyke Onderrichtingen voor de genen, die lange Reizen ter Zee ondernemen, door ST. HALES.

Redenkundige Verhandelingen over het Weder, door Dr. J. POINTER; en Waarnemingen over het Weder, den Barometer, Thermometer en de in zwang gaande Ziekten, voor den jaare 1729-1732, door den Heere P. V. MUSSCHENBROEK, te Utrecht; van den Heere N. CYRILLUS, te Napels, in den jaare 1732; en van den Heere J. NOPPE, op den Huize Zwanenburg, in de jaren 1738, 1739, 1740 en 1741 gedaan.

N A T U U R L Y K E H I S T O R I E.

Wysgeerige Verhandelingen van de Werken der Natuur, door den Heere R. BRADLEY.

ST. HALES, Weegkundige Proeven omtrent de Planten; Proeven omtrent den Steen in de Nieren en Blaas; en omtrent den Loop van het Bloed in de Dieren.

Aanmerkingen over de *Betoverende Kracht der Ratslang* door H. SLOANE; en over de *vergiftige Kracht van het Kruid Monnikskap*, door V. BACON.

Beschryving van een vreemd Schepzel, in 't Westen van Engeland gevangen, door den Heere J. S. CENTEN.

Ontleding van het Wyfje van een Bever, en bericht van het Bevergeil.

Oorsprong, Voortteling, Geslachten en Huishouding der Byen, door den Heere J. NETTIS.

Natuurlyke Historie der Motten, en Onderzoek van de Hulpmiddelen tegen dezelve, door den Heere REAUMUR.

Proeven om aan te toonen dat men, in Water, uit Bollen, Planten en Zaden, Bloemen in huis kan doen groeijen.

G E N E E S - E N S C H E I D K U N D E.

Lift en Bedrog der Piskykeren ontdekt, door Dr. H. J. REGA.

Toevallen, op de Beer van een Dollen Hond gevolgd, door den Heere Dr. P. DE WIND; Genezing van eene Watervreeze door Dr. J. STEENWYK; en Proeven omtrent Dolle Honden met Kwik te werk gesteld.

Verhandeling over het Zinken en Dryven der Longen door Prof. J. DE GORTER, en bericht van de Schriften hier over uitgekomen.

Proefondervindingen omtrent het Kwikzilver door Prof. BOERHAVE.

Aanmerkingen over de *Poolsche Hairvlegt*, en over de *Spina Bifida*.

Verhaal van de vergiftige Eigenschap van het enkele gedistilleerde Water van Lauriekers-bladen, en Proeven aan Honden daaromtrent genomen.

